

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

JSSR

tci-thaijo.org/index.php/jssr

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0936359515 E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr

วารสาร.มจร สังคมศาสตร์
ISSN : 2985-1319

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ Journal of MCU Social Science Review | ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2567 Vol. 13 No. 1 January-February 2024 |

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU
ISSN (Print) : 2985-1319
ISSN (Online) : 2985-1335
Social Science Review
ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2567 Vol. 13 No. 1 January-February 2024

JSSR

Journal of MCU
Social Science Review

tier 1

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Cover Vol 13 No 1.indd 1 1/24/2024 1:26:58 PM

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ 2567

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงในด้านสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ (เริ่มปี 2565 เป็นต้นไป):

ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม
ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

1) บทความวิชาการ (Academic Article)
2) บทความวิจัย (Research Article)
3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพเวที, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสุรศักดิ์ ปจฺจนฺตเสโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศ.ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ:

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะบรรณาธิการ:

พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ดวงตา สราญรมย์	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
รศ.พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์	วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์	มหาวิทยาลัยแสตมฟอร์ด
ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
พล.อ.ต.ดร.นภัทร์ แก้วนาค	วิทยาลัยการทัพอากาศ
อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:
อาจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กองจัดการ:
พระมหาสมชาย ขนฺติสรโณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมัคร อติภทฺโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิกร ศรีราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศิลปกรรม:
ผศ.ดร.สุริยา รักษาเมือง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
การเงิน:
อาจารย์ ดร. สุมาลี บุญเรือง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นางสาววรรณทนี สุวรรณจิรไพศาล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิสูจน์อักษร:
พระปลัดสมนึก ธีรปญฺโญ, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นายนเรศ ฤทธิเดช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ฝ่ายกฎหมาย:
รศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:
สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541.
แฟ็กซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

Vol. 13 No. 1 January-February 2567

Number of prints: 100 copies

Journal of MCU Social Science Review:

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

Aims & scope:

The journal has a policy to publish high quality articles in the field of social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Business Administration and Education including the problems analysis to provides solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai and English.

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January-February

Issue 2 March - April

Issue 3 May - June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November - December

Types of works published in the journal:

1) Academic Articles

2) Research Articles

3) Book Review

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 3 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names: double-blind system peer review.

Editorial team

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Phra Phrombandit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Pra Dhammavajrabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Pha Rajvarasarabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Vutthikaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof., Dr. Phramaha Surasak Paccantaseno	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Phramaha Chamnan Mahachano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Boontan Dockthaisong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr.Chamnong Adiwattanasit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporm	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Kiettisak Suklueang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Asst. Prof. Dr. Phrapalad Raphin Buddhisaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom	Rajapruk University
Assoc. Prof. Lt. Gen.Dr.Weera Wongsan	National Defence College of Thailand
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen	Silpakorn University
Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut	North Bangkok University
Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit	Stamford International University
Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak	Chom Bueng Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam	Surindra Rajabhat University
Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak	Air Force College

Dr. Kitsana Thongkaeo	Suratthani Rajabhat University

Editor in Chief:

Dr. Suphattharachai Sisabai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Phramaha Somchai Khantisarano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phramaha Samak Atibhaddho	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof. Dr. Nigorn Srirat	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Finance Subdivision:

Dr. Sumalee Boonrueang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Miss Wantanee Suwanjiraphaisan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

proofreading department:

Phrapalad Somnuek Dhirapañño, Dr.	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Naret Ritthidej	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Legal Subdivision:

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of MCU Social Science Review. Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541
Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF MCU SOCIAL SCIENCE REVIEW

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระธรรมวชิรธีรคุณ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระวชิรกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปุริมานุรักษ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเมธีวัชรประชาทร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิมลสุวรรณกร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโอภาสนนทกิตติ์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญฺโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระพลากร สุมงฺคโล, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทฺธสาวโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินฺทปญฺโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดสรวิชญ์ อภิปญฺโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูธรรมธรสฐาพร ปภสฺสโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศ.ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ร.ศ.ประณต นันทิยะกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.พรรษา พฤฒยางกูร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.วัชรินทร์ ชาญศิลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.พิเชฐ ทั่งโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.อนุภูมิ โชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.เติมศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สุวัฒสัน รักขันโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.เดช ชูจันอัด	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นพดล ดีไทยสงค์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ตวงเพชร สมศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.พรทิพย์ วรรณวิโรจน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ผดุง วรรณทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สุริยา รักษาเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สุกานดา จันทวารีย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.เอนก ใยอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ภัชลดา สุวรรณนวล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ปนัดดา รักษาแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อุทัย สติมั่น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิกร ศรีราช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สมบัติ นามบุรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.บวร ขมชุณศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.พล.ต.หญิง ดร.ชญาดา เข็มเพชร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.วสันต์ ลิ่มรัตนภัทรกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ลำพอง กลมกูล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สายรุ้ง บุบผาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.กาญจนา ดำจุติ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สุมาลี บุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.วารีญา ม่วงเกลี้ยง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.เสาร์คำ ใส่แก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ศักดิ์ดา งานหมั่น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.กรกต ชาบัณฑิต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.ดิเรก ด้วงลอย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาไพจิตร อุตฺตมธมฺโม, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศ.ดร.สุวิทย์ ธีรศาศวัต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศ.ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ศ.ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	ราชบัณฑิตยสถาน
ศ.ดร.กาญจนา เงารังษี	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ	สภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ
รศ.ดร.โยธิน แสวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
ร.ศ.พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รศ.ดร.ศรชัย ท้าวมิตร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.ภูมิ มูลศิลป์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รศ.ดร.มีชัย เอี่ยมจินดา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รศ.ดร.พฤทธ์สรรค์ สุทธิไชยเมธี	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รศ.ขนิษฐา จิตชินะกุล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รศ.ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล	นักวิชาการอิสระ
รศ.ดร.สุชาดา นันทะไชย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.แสงเดือน เจริญฉิม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.พลับพลึง คงชนะ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ศศิธร ชุตินันทกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ.ดร.พนัชกร สิมะขจรบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.ตระกูล จิตวัฒนากร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.มนตรี วิวาห์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.วิภวานี เผือกบัวขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผศ.ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.ธเนศพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.มนัสสวาส กุลวงศ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา
ผศ.ดร.ทรงยศ แก้วมงคล	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.บุญรอด ชาติยานนท์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.พรชัย นาคสีทอง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผศ.ดร.รวีวรรณ หวานชิด	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ผศ.ดร.วิจิตรา ศรีสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร.สุประภา สมนักพงษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ลัดดาวัลย์ สำราญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผศ.ดร.ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ.สุธิดา แจ้งประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ชวาลา ละวาทิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
อาจารย์ ดร.สุรชัย พุดชู	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
อาจารย์ ดร.ชิษณุพงศ์ ทองพวง	มหาวิทยาลัยคริสเตียน
อาจารย์ ดร.ณัฐนนท์ จิระกิตมิตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.วิโรชน์ หมื่นเทพ	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
อาจารย์ ดร.วิยะดา วรานนท์วนิช	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
อาจารย์ ดร.เกษฎา ผาทอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
อาจารย์ ดร.ปุญญภณ เทพประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร.ฉัฐวัฒน์ ชัชณฐาภัฏฐ์	วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์
อาจารย์ ดร.มยุรี จำจรัส	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
อาจารย์ ดร.ละออ มามะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อาจารย์ ดร.อัญธิษฐา อักษรศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ปราณี คำแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อาจารย์ ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
อาจารย์ ดร.เดโช แขน้ำแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
อาจารย์ ดร. พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์	มหาวิทยาลัยแขนแก่น
อาจารย์ ดร.สายชล ปัญญชิต	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.สิริพัฒถ์ ลาภจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ พรพรรณ โปร่งจิตร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ นฤมล ญาณสมบัติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

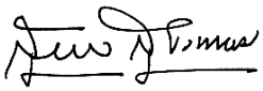
อาจารย์ มัลลิกา ภูมะธน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อาจารย์ พินันท์ ลาดบัวขาว	วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
อาจารย์ สมพร นุทผล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.ปัญม์ณิสาธ์ องค์ปรัชญากุล	มหาวิทยาลัยเกริก
ดร.รินทร์ชิสา เกล็ดประทุมกานต์	นักวิชาการอิสระ
ดร.นริศรา ทองจันทร์	นักวิชาการอิสระ
ดร.รัตน์นที วิโรจน์ฤทธิ์	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
น.อ.ดร.พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ	นักวิชาการอิสระ
พันเอก ดร.สาธิต ทิพย์มณี	กองคลังแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก
นายภูเบศ วณิชชานนท์	นักวิชาการอิสระ

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 13 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอบพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม
บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ (1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (7)
บทบรรณาธิการ (14)
สารบัญ (15)

บทความวิจัย:

แนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน
นาวิน พรมใจสา, อดิสรณ์ ประทุมถิ่น, ศรชัย มุ่งไธสง, ต้องรัก จิตรบรรเทา 1-12

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี
ปัทมา ทองขาว, พิมพ์ประภา อมรกิจภิญโญ, ธนีนาฏ ณ สุนทร 13-23

ความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
สิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ, นฐ พชรธนนนท์ 24-35

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้า
สมเดช จันมาธิกรกุล, ตรีเนตร ตันตระกูล 36-50

ทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
อรอุมา จีระกมล, วัลลภัช สุขสวัสดิ์, ปริญญา สร้อยทอง 51-63

การสื่อสาร ประเด็นแห่งยุคสมัย ความหมาย “การตายดี” วิถีสู่การตายอย่างสงบในสังคมไทย
อารีย์ พีรพรวิพุธ, อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว 64-78

ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท
จริยา สุพรรณ 79-95

ปรากฏการณ์นักร้องกับผลสะเทือนทางการเมืองจากระบอบตุลาการภิวัฒน์ หลัง พ.ศ. 2549 – 2563
จาตุรงค์ สุทาวัน, วีระ หวังสัจจะโชค 96-111

โลกใต้น้ำกับการคิดดี ทำดี สังคมดี : การคิดย้อนสะท้อนกลับของนักดำน้ำเพื่อสร้างอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลไทย
จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ์, กีรติ ชื่นพิทยาธร 112-122

กลยุทธ์การตลาดและการจัดการความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์
ถนอมพงษ์ พานิช, อรุณี เลิศกรกิจจา 123-136

ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสุพรรณบุรี
ปฐมพงศ์ กุกแก้ว, ธีรารัตน์ ปางยะพันธุ์, ขวัญฤดี เผือกผ่อง 137-148

การพัฒนาระบบสหกรณ์เพื่อยกระดับการเข้าถึงบริการทางการเงิน
เพ็ญศรี แสนเภา, สุขุม พรมเมืองคุณ, สุชาติ บางวิเศษ 149-160

การมุ่งเน้นการตลาด การเรียนรู้ ความเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย
ประทีป จตุรพงศธร, สุจินดา เจียมศรีพงษ์, ฤชชา ยาวิเศษ 161-174

การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9
ปิติภูมิ เปี่ยมบริบูรณ์, บุญเรียง ขจรศิลป์, ธนีนาฏ ณ สุนทร 175-189

แนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน
ภัทรภร สมานสวน, สุชาดา นันทะไชย, วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง 190-203

แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน
มณฑิตา ชมดี, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา 204-216

ระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธในศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก
มาศโมฬี จิตวิริยธรรม, กัญญาภัค เงินอินต๊ะ, สันทัด จันทร์ทาทอง 217-228

การสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล
รัตติยา เหนืออำนาจ, สยาม ดำปรีดา, ภาราดร แก้วบุตรดี 229-242

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์
วัชระ มะรังศรี, นวมินทร์ ประชานันท์, วินิรณี ทัศนะเทพ 243-258

กลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม
วิชิดา พรหมวงศานนท์, ชารินี ไชยชนะ, เพชรไพรริน อุปปิง, จักเรศ เมตตะธำรงค์ 259-270

การพัฒนาสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาในประเทศไทย
วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ระวี จูฑศฤงค์, ภัทรา วยาจุต, ลิขสิทธิ์ พุฒเขียว 271-286

ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร ระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19
ศิริรัตน์ ทองมีศรี 287-298

แนวทางพัฒนาเส้นทางอาชีพตำรวจหญิงในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
สิริรัตน์ เพียรแก้ว 299-311

การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, วิรัช เจริญเชื้อ 312-323

BACKGROUND INVESTIGATION OF POVERTY ALLEVIATION THROUGH TOURISM MANAGEMENT, UTILIZING MALUTANG TOWNSHIP, LUQUAN COUNTY, CHINA
Mingjing Qu, Paithoon Monpanthong 324-333

EFFECTS OF SOCIAL MEDIA USE FOR COMMUNICATION ON THE AIRLINE CUSTOMERS' PURCHASE INTENTIONS
Nisara Paethrangsi, Ploywarin Sangsomboon, Sombat Teekasap 334-341

การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงสู่แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างยั่งยืน
สาลินี ทิพย์เพ็ง, กุลดารา เพียรเจริญ 342-353

บทความวิชาการ:

ผู้นำ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์ขององค์กร
กรรณิกา ธรรมสอน, วิสิษฐ์ สมบูรณ์ 354-364

CONNECTIVISM IN THE METAVERSE AND ITS IMPLICATIONS FOR THAI EDUCATION
Eknarin Jiracheewewong 365-376

หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) กับการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำแม่กลอง
กำพล ศรีโท, พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ, นรพัชร เสาธงทอง, การัณย์ พรหมแก้ว 377-392

การส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู
คะเณยะ อ่อนนาง, นทัต อัศภาภรณ์, สุนีย์ เงินยวง, สมเกียรติ อินทสิงห์ 393-402

การพัฒนาสาธารณูปการของวัดเชิงกลยุทธ์
พระมหาทวี โพธิเมธี 403-410

แนวทางการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา
ภาวิณี สุทธิกุล, สิระ สมนาม, จารุณี ทิพยมณฑล 411-422

ทัศนะภัยคุกคามไทยต่อสหรัฐอเมริกาและจีนหลังการรัฐประหาร 2006 และ 2014
รชยา เทียมประชา 423-435

แนวทางการพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษด้วย TPACK Model ทางภาษาศึกษาและการเรียนรู้ภาษาฐานโครงงานสำหรับผู้เรียนยุคดิจิทัล
ลลิตตา ภักดีวานิช, จารุณี ทิพยมณฑล, ชรินทร์ มั่งคั่ง 436-447

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน
สมเกียรติ อินทสิงห์, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ถนัด บุญชัย, ชาตรี มณีโกศล 448-462

สัญชาตญาณแห่งการยอมรับในพระเป็นเจ้า และจริยศาสตร์เชิงกรณีย
ธรรม: กระบวนการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์
ฮากิม สุดินปรีดา 463-474

ภาคผนวก 475
ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 476
คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 477

แนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน*

GUIDELINES FOR KNOWLEDGE AND UNDERSTANDING DEVELOPMENT AND ENHANCEMENT FOR SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY APPLICATION OF THAI-SHAN YOUTHS

นาวิน พรมใจสา, อดิสรณ์ ประทุมถิ่น, ศรชัย มุ่งไธสง, ต้องรัก จิตรบรรเทา
Nawin Promjisa, Adisorn Prathoomthin, Sornchai Mungthaisong, Tongrak Jitbantao
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Chiang Rai Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: nawin.pro@crru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 120 คน ได้แก่ เยาวชนของวิทยาลัยชุมชนรัฐฉาน ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เยาวชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการ และผู้บริหารของสถาบันการศึกษา จำนวนกลุ่มละ 30 คน เครื่องมือเชิงปริมาณใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ทำการวิเคราะห์ค่าคะแนนดิบจากการทดสอบ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การถอดบทเรียน โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์สรุปความรู้ความเข้าใจมาดำเนินการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.80 คะแนน และเยาวชนรัฐฉาน มีความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.13 คะแนน และแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ การลดรายจ่าย/เพิ่มรายได้ในครัวเรือน การรวมกลุ่มและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

คำสำคัญ: การพัฒนาและส่งเสริมความรู้; ความเข้าใจ; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; เยาชนไทย-รัฐฉาน

---

*Received November 22, 2022; Revised December 14, 2022; Accepted December 15, 2022

Abstract

The research on the guidelines for knowledge and understanding the development and enhancement of the sufficiency economy philosophy application of Thai-Shan youths aimed to study the development and enhancement guidelines for the sufficiency economy philosophy application of Thai-Shan youths. The sample group was 120 people: 30 youths from Shan Community College, Republic of the Union of Myanmar, 30 students from Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai Province, 30 experts and scholars who were knowledgeable and expert in SEP, curriculum and teaching of learning psychology, and measurement and evaluation, and 30 administrators of educational institutes. The quantitative tool was the test and measurement of the understanding and knowledge about applying SEP principle in Thai-Shan youths. The raw score was analyzed with the test. The lesson learned approach, focus group method was used for the qualitative research. Knowledge and understanding were summarized using the descriptive writing technique.

The test results of knowledge and understanding of the sufficiency economy philosophy showed that the average score was 16.80 points. The average score of sufficiency economy philosophy knowledge and understanding of Shan youths was 14.13 points. Further, the guidelines for developing and enhancing the knowledge and understanding about applying SEP principle in Thai-Shan youths consisted of the application of household account, expenses reduction and income increment, association, and production efficiency enhancement, and environmental, wisdom, and culture conservation.

Keywords: Developing and Enhancing; Knowledge Understanding; Sufficiency Economy; Thai-Shan State Youth

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยจะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำ

วิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีเพียงแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประชาชนและชุมชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้และยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมประกอบกับปัจจุบันภาครัฐและเอกชนมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนต่าง ๆ หันมายึดแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตกันมากขึ้น โดยเรียนรู้หลักการและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อสังคมไทย ทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ ตลอดจนการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต เมื่อการพัฒนาประเทศกำหนดทิศทางไปสู่สังคมแห่งความพอเพียง การพัฒนาการเรียนรู้ จึงมีหน้าที่จะต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสมรวมถึงยกระดับศูนย์การเรียนรู้บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องสอนให้นักเรียน เยาวชนคำนึงถึง ความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ (วิลาวรรณ ข่วงทิพย์, 2553) ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมกับความผันผวนของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวัง โดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต และที่สำคัญเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้นักเรียนเยาวชนมีคุณธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เนื่องจากความรู้ต่าง ๆ จะไม่สามารถก่อประโยชน์ให้กับตนเองหรือผู้อื่นได้อย่างเต็มที่ และถูกต้องหากผู้นำไปใช้ขาดคุณธรรม (Bernard, 1971)

การพัฒนาการเรียนรู้บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ควรมุ่งไปสู่การทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการความรู้ ทั้งเนื้อหา วิธีการ แหล่งเรียนรู้ และผู้รู้อย่างกว้างขวาง ซึ่งไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เฉพาะในระบบโรงเรียนแบบเดิม (ประเวศ วะสี, 2542) แต่ควรพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิตให้เกิดขึ้น เป็นการศึกษาตามศักยภาพของผู้เรียน นั่นคือการเรียนแบบมีเหตุมีผล หรือความพอดี พอประมาณ ไม่บังคับให้เรียนในสิ่งที่ผู้เรียนไม่มีศักยภาพ รวมทั้งการปลูกฝังระบบคุณค่าต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้ และศีลธรรม (วิจารณ์ พานิช, 2555)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้มีการน้อมนำพระราโชบายด้านการศึกษาในการเป็นสถาบันการศึกษาหลักเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จากการจัดทำยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อ

การพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-พ.ศ. 2579) ที่กำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา เพื่อบ่มเพาะให้ประชาชนในพื้นที่มีความพร้อมด้วยคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ 1. มีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง 2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงเข้มแข็ง 3. มีงานทำและมีอาชีพ และ 4. เป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย จากการน้อมนำศาสตร์พระราชาและพระราโชบายสู่การปฏิบัติ โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยได้เรียนรู้หลักการทรงงาน แนวคิดพระราชดำริ และพระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานให้แก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนำมาปฏิบัติทั้งในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ เป็นตัวอย่างแก่บุคคลในรุ่นต่อ ๆ ไป เป็นที่ประจักษ์ในปัจจุบัน และเป็นสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงรายที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยได้ลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับวิทยาลัยชุมชนรัฐฉาน ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ในการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการในหลาย ๆ ด้าน และในการจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันกับเยาวชนจังหวัดเชียงรายประเทศไทย โดยเฉพาะการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปพัฒนาศักยภาพแก่เยาวชนที่ศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนให้รอดพ้นจากวิกฤติสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (ธิดารัตน์ ธนานันท์, 2546)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่ามีแนวทางใดในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนรัฐฉาน ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ร่วมกับเยาวชนจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยเยาวชนไทย-รัฐฉานเป็นกลุ่มที่เข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย กลุ่มละ 30 คน รวม 60 คน ส่วนผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มละ 30 คนเช่นกัน โดยกลุ่มดังกล่าวมีคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตร

และการสอน ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน จำนวน 20 ข้อ โดยพิจารณาความครอบคลุมเนื้อหาสาระ ตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การถอดบทเรียน โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงโดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน โดยผู้วิจัยเป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน จำนวน 1 ฉบับ ทดสอบหลังที่เยาวชนไทย-รัฐฉานได้ผ่านการฝึกอบรมแล้ว จากนั้นบันทึกแบบบันทึกสนทนากลุ่ม เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้และวิธีการยกระดับศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การพัฒนาของประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งขยายผลการนำใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในต่างบริบทให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการประเมินคะแนนความรู้ความเข้าใจจากแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน เป็นคะแนนดิบที่ได้จากการทดสอบและสรุปประเด็นการเรียนรู้จากการสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีสรุปความรู้ความเข้าใจมาดำเนินการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เยาวชนไทยมีความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.80 คะแนน เยาวชนรัฐฉาน มีความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.13 คะแนน

2. แนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉาน ได้แก่

2.1 การประยุกต์ใช้บัญชีครัวเรือน ได้สรุปผลการนำไปประยุกต์ใช้

ตารางที่ 1 สรุปผลการนำเสนอความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน

ประเด็น	การประยุกต์ใช้
การทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างง่าย	1. หาสมุดบัญชีที่ตนเองชอบมาหนึ่งเล่ม 2. แบ่งสมุดบัญชีด้านรับกับด้านจ่าย 3. การบันทึกบัญชีทุกครั้ง 4. ปิดรายการบัญชีประจำวัน 5. รับรู้เงินคงเหลือจากสมุดบัญชี 6. วางแผนใช้จ่ายเงินจากสมุดบัญชี 7. ทำเหมือนกันทุกวันลงบัญชีจนครบ 1 เดือน 8. ทบทวนและตรวจสอบเปรียบเทียบของแต่ละเดือน
ความหมายของการทำบัญชีรับ-จ่าย	การจดบันทึกรายการเกี่ยวกับการเงินทุกรายการ ทั้งที่ได้รับเข้ามาและที่ต้องจ่ายออกไป เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการดำเนินกิจการว่า ได้กำไร หรือ ขาดทุน เพียงไร หรือคงเหลือเท่าไหร่
ตักน้ำใส่ตุ่ม	น้ำในตุ่ม ได้แก่ เงินจากพ่อแม่ เงินจากการไปขายของออนไลน์ การรับจ้างตัดหญ้า รับจ้างทำงานพาสทาม เล่นหุ้น ยืมเงินเพื่อน ตุ่มรั่ว ได้แก่ ค่าใช้จ่ายหอพัก ค่าน้ำมันรถจักรยานยนต์ ค่าข้าว ค่าเสื้อผ้า ค่ารองเท้า ค่าเครื่องสำอาง ซื้อหวย เล่นเกมส์ออนไลน์
ประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือน	1. ทำให้ทราบว่ารายละเอียดทางการเงินว่า เงินที่เรามีรายรับเท่าใด จ่ายเท่าใด เหลือเท่าใด ในการบริหารเงินของตัวเอง 2. .ตรวจสอบได้ง่าย ทำให้สามารถเลือกใช้จ่ายเงินให้ประหยัดได้ 3. ป้องกันการผิดพลาดในการใช้จ่ายเงิน 4. ทำให้สามารถวางแผนทางการเงินของตนเองได้

2.2 การประยุกต์ใช้การลดรายจ่าย/เพิ่มรายได้ ได้สรุปผลการนำไปประยุกต์ใช้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการนำเสนอความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้การลดรายจ่าย/ เพิ่มรายได้

ประเด็น	การประยุกต์ใช้
ลดรายจ่าย	1. สร้างวินัยตนเอง โดยการทำบัญชีครัวเรือน การวางแผนการใช้เงิน
เพิ่มรายได้	2. ลด ละ เลิก ในเรื่องของอบายมุข การใช้เงินฟุ่มเฟือย ทำอาชีพเสริม รับจ้างทำงานนอกเวลา รับจ้างสอนพิเศษภาษาจีน

3. การประยุกต์ใช้การรวมกลุ่มและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ได้สรุปผลการนำเสนอความรู้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผลการนำเสนอการสร้างองค์ความรู้และกิจกรรมไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

ประเด็น	การประยุกต์ใช้
ขั้นตอนการรวมกลุ่มทำอย่างไร	1. เลือกสินค้าที่จะดำเนินกิจกรรม 2. ประกาศคนที่สนใจร่วมกิจการ 3. วิเคราะห์และกำหนดเป้าหมาย 4. งานแผนการทำงาน 5. ระดมทุน 6. ดำเนินการตามแผน ตรวจสอบและคัดสรรผลิตภัณฑ์ 7. จัดหาตลาด 8. จัดจำหน่าย ติดตามผลการขาย

4. การประยุกต์ใช้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้สรุปผลการนำเสนอความรู้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปผลการนำเสนอการสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก และจัดกิจกรรมไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเด็น	การประยุกต์ใช้
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ทำอย่างไร	1. การค้นคว้าวิจัย ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลสิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ 2. การอนุรักษ์ การปลุกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ภูมิปัญญา จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ และประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ จัดให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน 3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม 4. การพัฒนา ริเริ่มสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นและปรับปรุงภูมิปัญญา ควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมา แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าคุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ 6. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ

ตารางที่ 4 สรุปผลการนำเสนอการสร้างองค์ความรู้ ความตระหนัก และจัดกิจกรรมไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ประเด็น	การประยุกต์ใช้
	7. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

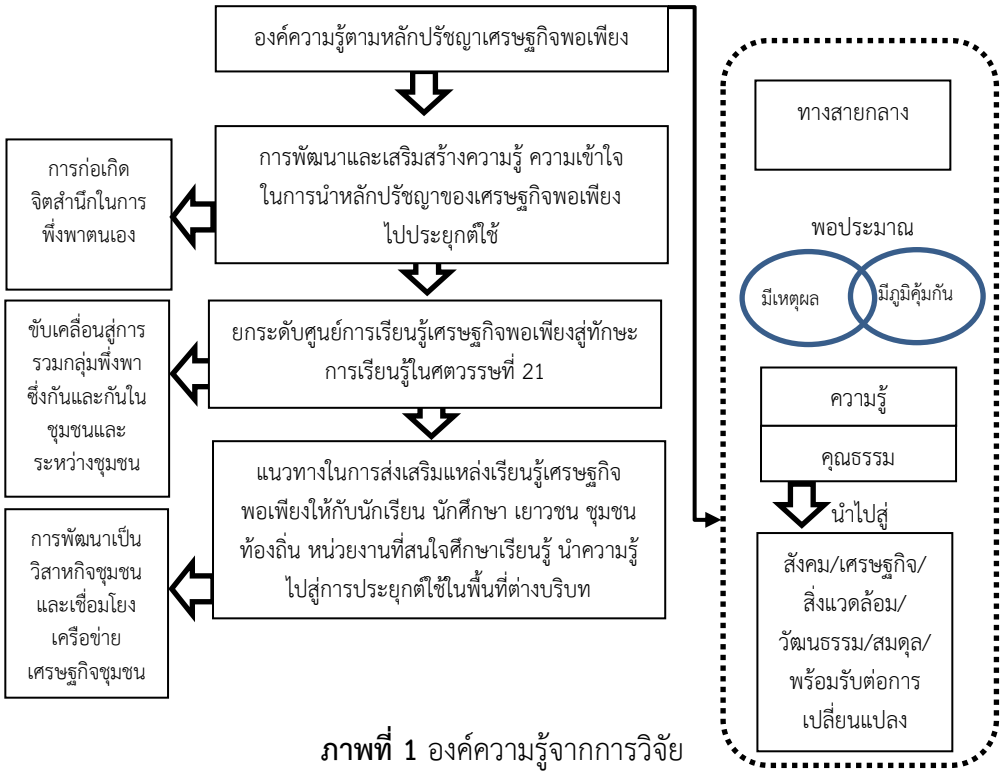
อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่ว่า เยาวชนไทยมีความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.80 คะแนน เยาวชนรัฐฉาน มีความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.13 คะแนน ซึ่งถือเป็นระดับคะแนนที่ดี นั่นแสดงว่าทั้งเยาวชนไทยและเยาวชนรัฐฉาน ต่างมีความรู้ความเข้าใจด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากที่ผ่านเวทีต่าง ๆ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจมา ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของชลิตา ลชิตาวงศ์ (2551) ที่ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีพฤติกรรมดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับชุมพลภัทร์ คงธนจารุอนันต์ (2551) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านนั้นจะดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นในหมู่บ้านนั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน และต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละเวลาทุกครั้งเมื่อ ลูกบ้านในหมู่บ้านมีปัญหาโดยมีการจัดการประชุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อเป็นการถามสาระทุกข์สุกดิบของเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นประจำ รวมไปถึงการศึกษาของกรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเยาวชนมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เยาวชนมหาวิทยาลัยราชภัฏมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 15.53 คะแนน

แนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของเยาวชนไทย-รัฐฉานได้แก่ ได้แก่ การประยุกต์ใช้บัญชีครัวเรือน การลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ การรวมกลุ่มและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกานดา เต๊ะขันหมาก (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเยาวชนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า เยาวชนมีความรับรู้

และเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับดี คิดเป็นค่าเฉลี่ย 15 คะแนน ตลอดจนมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องไปกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาทิเช่น จำนวนรายรับที่มากกว่ารายจ่าย หรือมีความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่นเดียวกันกับการศึกษาของยุวดี พ่วงรอด (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งหมด 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และการศึกษาของจณา สินธวานนท์ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นเครื่องมือทางการทูตในสาธารณรัฐแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ พบว่า การเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านโครงการพัฒนาจะช่วยให้ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมาร์ มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นและเมียนมาร์จะมีความไว้ใจไทยในระดับที่สูงเพียงพอที่จะให้เมียนมาร์ฟังและคล้อยตามข้อเสนอของไทยในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นผลประโยชน์ของทั้งเมียนมาร์และไทย ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของทั้งสองประเทศโดยรวมต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเมื่อเข้าใจองค์ความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ก็จะเข้าถึงความรู้ ความจริง และแนวทางการปฏิบัติต้นแบบที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำไปสู่การพัฒนาด้วยนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำบัญชีครัวเรือน การลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ การรวมกลุ่มและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง และต้องมีการติดตามและเสริมแรงบวกเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการนำเอาองค์ความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การดำเนินโครงการวิจัยเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดและประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่างบริบท ดังนั้นควรนำไปเป็นนโยบายของหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อใช้ในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อต่อยอดได้ในอนาคต

2. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายมิติ เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ควรมีส่งเสริมให้มีหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี โท และเอก เพื่อการสืบสานรักษา และต่อยอดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีนโยบายสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งถือเป็นระดับคะแนนที่ดี ควรมีพัฒนาให้เป็นเยาวชนต้นแบบเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เยาวชนไทย-รัฐฉานได้นำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับบัญชีครัวเรือนการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ การรวมกลุ่มและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ควรมีการติดตามผลการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยอาจแบ่งเป็นระยะ ๆ เช่น ทุก ๆ 1 ปี หรือทุก ๆ 3 ปี ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์. (2553). *พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

กานดา เต๊ะขันหมาก. (2556). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏอยุธยา.

จณา สินธวานนท์. (2562). *การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นเครื่องมือทางการทูตในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.

ชลิตา ลชิตาวงศ์. (2551). *พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชุมพลภัทร์ คงธนจารุอนันต์. (2551). *การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสงเสริมการเกษตร). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธิดารัตน์ ธนานันท์. (2546). *ความรู้และพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดตรัง* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประเวศ วะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

ยุวดี พ่วงรอด. (2562). *การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน* (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.

วิลาวรรณ ข่วงทิพย์. (2553). *ความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติและพฤติกรรมการลดปัญหาภาวะโลกร้อนของพนักงานเทศบาลตำบลเจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. (2554). *คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน.

Bernard, F. (1971). The Kendal Report. *SAGE journals*, 5(3), 40-49.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี*

A TRAINING PROGRAM DEVELOPMENT ON STUDENT LEADERSHIP FOR LOCALADMINISTRATION SCHOOLS IN PATHUMTHANI PROVINCE

ปัทมา ทองขาว, พิมพ์ประภา อมรกิจภิญโญ, ธนีนาฏ ณ สุนทร
Patthama Thongkhoa, Pimprapa Amornkitpinyo, Taneenart Na-Soontorn
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
Saint John's University
Corresponding Author E-mail: Patthama4929@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียน 2. ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียน และ 3. ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนวัดป่างิ้ว ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 อายุระหว่าง 10-11 ปี เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรรวบรวมข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนมี 6 องค์ประกอบ โดยแบ่งเป็น 4 โมดูล 1. เป็นตัวอย่างที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ 2. กล้าแสดงออก 3. ทำงานเป็นทีมและ 4. ให้กำลังใจผู้อื่นและมีจิตอาสา 2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียน พบว่า 1. พฤติกรรมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียน ในภาพรวมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2. ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียน อยู่ในระดับมาก 3. การปรับปรุงหลักสูตร ในโมดูลที่ 2 คือ เนื้อหา ระยะเวลาและภาษา

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม; ภาวะผู้นำนักเรียน; โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

*Received January 31, 2023; Revised March 13, 2023; Accepted March 20, 2023

Abstract

This experimental research aimed: 1. To develop student leadership training program; 2. To test the pilot student leadership training program; and 3. To revise student leadership training program of schools under Pathum Thani Local Administrative Organization, conducted by the experimental research. Samples were grade 4-5 students from Wat Pa New School, aged between 10-11 years old. Research tools included interview form, observation form, program evaluation form. Data were analyzed by descriptive statistics, namely frequency; percentage; average; Standard Deviation; and t-test.

The results revealed that 1. there were 6 components for student leadership training program: 1. being an exemplar; 2. being duty responsible; 3. being expressive; 4. working in a team; 5. being sympathetic to others; and 6. self-volunteering. There were 4 modules, namely 1. being exemplar and duty responsible; 2. being expressive; 3. working in a team; and 4. being sympathetic to others and self-volunteering. 2. Program pilot results revealed that: 1. post training program of overall students' leadership was higher when statistical significance was set at 05. 2. program evaluation results of students' leadership were at agree level. 3. Program revision in module 2 included content; period; and lamguage language.

Keywords: A Training Program Development; Student Leadership; Local Administration Schools

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงมีการแข่งขันในโลกของศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองวัฒนธรรมและวิทยาการใหม่ ๆ สร้างความตื่นตัวในการพัฒนาศักยภาพของแต่ละประเทศ ทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญยิ่งกว่าทรัพยากรธรรมชาติ การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของคน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่แท้จริงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) มุ่งเน้นการพัฒนาคน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และมีทักษะเพื่อการปรับเปลี่ยนตัวเองให้ทันเหตุการณ์ ให้มีความพร้อมทั้งสมรรถนะ มีจิตสาธารณะ มีความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตตลอดจนส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 พ.ศ. 2552-2561 เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายคือคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพมีความเป็นพลเมืองและความภาคภูมิใจในความเป็นไทยมุ่งพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และมีความสมานฉันท์เอื้ออาทรต่อกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การที่จะพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพนั้นประเทศไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาคนไทยให้มีภาวะผู้นำให้เป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาในองค์กรซึ่งจะมีหน้าที่กระตุ้นเร่งเร้าและรับผิดชอบ ในการค้นหาการเปลี่ยนแปลง (พิชาภพ พันธุ์แพ, 2554) การพัฒนาภาวะผู้นำในระดับนักเรียนเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้เป็นผู้นำทางความคิดในการพัฒนาตนเองและประเทศชาติต่อไป แต่ในปัจจุบันแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำระดับนักเรียนกำลังเป็นที่สนใจมากขึ้นโดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นว่าควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำในทุกระดับ (วรวุฒิ จิรสุจริตธรรม, 2553) ในขณะที่การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถทำได้และพัฒนาได้ตลอดช่วงชีวิต (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2535)

เนื่องจากผู้นำมีความสำคัญจึงมีแนวคิดเพื่อการศึกษาในเรื่อง การพัฒนาความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำเกิดขึ้นเพราะผู้นำจำเป็นสำหรับสังคมไทย และทฤษฎีภาวะผู้นำที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบันคือทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้นำที่นำไปสู่ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มีการสร้างพลังงานจูงใจเป็นผู้มีคุณธรรมและมีการกระตุ้นผู้ตามให้เป็นผู้นำด้วยจากการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552-2561) กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายในการยกระดับโรงเรียนชั้นนำที่มีความพร้อมสู่โรงเรียนดีมีมาตรฐานสากลเพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีระดับการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลเมืองโลกจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการตระหนักถึงความสำคัญในการผลักดันให้โรงเรียนต่าง ๆ ได้รับการยกระดับมาตรฐานโรงเรียนสู่สากลในอนาคตอย่างมีคุณภาพ (กษมาพร ทองเอื้อ, 2555) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานีได้รับการถ่ายโอนโรงเรียนมาอยู่ในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 34 โรงเรียน เปิดทำการสอนระดับชั้นก่อนประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งโรงเรียนแต่ละแห่งให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมยุคใหม่ที่มีเทคโนโลยี มีความตื่นตัวเรื่องประชาธิปไตย สนับสนุนให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก เมื่อมีสภานักเรียนก็ต้องมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งประธานนักเรียนและคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มนักเรียนผู้นำที่มีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกับคณะครูอาจารย์เกือบทุกด้าน จึงได้จัดอบรมภาวะผู้นำนักเรียนให้นักเรียนมีความรู้ด้านภาวะผู้นำโดยทั่วไปไม่มีรูปแบบที่ตายตัวเพื่อที่จะพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนให้เพิ่มมากขึ้น

จากเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจน ในการสร้างภาวะผู้นำให้กับนักเรียนเพื่อเตรียมตัวเป็นสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

3. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Mixed Methods Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดป่างิ้ว ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 อายุระหว่าง 10-11 ปี และผู้อำนวยการสถานศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สมุดบันทึกการสนทนา กล้องถ่ายภาพ เทปบันทึกการสนทนา โดยกำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์และผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษากลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน จำนวน 2 คน หัวหน้างานกิจการนักเรียน จำนวน 2 คน

2. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลร่วมกันตามประเด็นที่กำหนดจนได้ข้อมูลครบถ้วน ตรงประเด็น ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ให้มีการบันทึกการสนทนาด้วยเทป และการจดบันทึกการสัมภาษณ์ควบคู่กันไป และรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้สถิติพรรณนา คือความถี่และร้อยละ

2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำนักเรียนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยการทดสอบค่า Paired Samples t- test

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนโดยนำผลการตอบแบบประเมินของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ใช้เวลาฝึกอบรม 2 วัน เนื้อหาประกอบด้วย 4 โมดูล คือ โมดูลที่ 1 การเป็นตัวอย่างที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ โมดูลที่ 2 การกล้าแสดงออก โมดูลที่ 3 การทำงานเป็นทีม และโมดูลที่ 4 การให้กำลังใจผู้อื่นและมีจิตอาสา

ผลการวิพากษ์หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยทั้งหมดแต่ขอให้มีการเพิ่มการให้ความรู้ เรื่องภาวะผู้นำนักเรียนแก่นักเรียนก่อนเริ่มการอบรมโมดูลที่ 1

2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียน โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยการนำหลักสูตรที่ผ่านการประเมินแล้วมาทำการทดลองใช้ โดยผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 2 วัน มีผู้เข้ารับการอบรมซึ่งเป็นนักเรียน โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี จำนวน 12 คน เนื่องจากสถานการณ์โควิด ภาวะผู้นำนักเรียนในภาพรวมและรายองค์ประกอบของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี หลังการฝึกอบรมแตกต่างจากก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในภาพรวมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี หลังการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม 0.43 คะแนน เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าหลังการฝึกอบรมค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 0.40, 0.77, 0.37, 0.18, 0.55 และ 0.30 คะแนน ตามลำดับ รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียน โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ภาวะผู้นำนักเรียน	ก่อนการฝึกอบรม		หลังการฝึกอบรม		t	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
องค์ประกอบที่ 1 การเป็นตัวอย่างที่ดี	4.10	0.32	4.50	0.23	8.12**	.000
องค์ประกอบที่ 2 การรับผิดชอบต่อหน้าที่	4.13	0.19	4.90	0.17	10.72**	.000
องค์ประกอบที่ 3 การกล้าแสดงออก	3.90	0.32	4.27	0.38	3.34**	.007
องค์ประกอบที่ 4 การทำงานเป็นทีม	4.02	0.39	4.20	0.28	3.19*	.009
องค์ประกอบที่ 5 การให้กำลังใจผู้อื่น	4.33	0.16	4.88	0.29	6.29**	.000
องค์ประกอบที่ 6 จิตอาสา	4.40	0.28	4.70	0.37	4.18**	.002
รวม	4.15	0.16	4.58	0.20	11.93**	.000

หมายเหตุ : *p<.05

**p<.01

3. ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ในการฝึกอบรม ผู้วิจัยนำผลการประเมินหลักสูตรมาวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์ มีความเหมาะสมถูกต้อง เพื่อนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้วิจัย ได้นำผลมาปรับปรุงหลักสูตร โมดูลที่ 2 การกล้าแสดงออก ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาได้ปรับเนื้อหาลดลง
2. ระยะเวลาในการฝึกอบรม เพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรมเป็น 2 ชม. 30 นาที
3. ภาษาโดยใช้ภาษาให้เหมาะสมกับวัยของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานีพบว่าการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี มีเนื้อหาทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1 การเป็นตัวอย่างที่ดี 2 การรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3 การกล้าแสดงออก 4 การทำงานเป็นทีม 5 การให้กำลังใจผู้อื่น และ 6 จิตอาสาแบ่งเป็น 4 โมดูล โมดูลที่ 1 การเป็นตัวอย่างที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ โมดูลที่ 2 การกล้าแสดงออก โมดูลที่ 3 การทำงานเป็นทีม และโมดูลที่ 4 การให้กำลังใจผู้อื่นและมีจิตอาสา ซึ่งเนื้อหาทั้ง 4 โมดูล สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มุ่งเน้นการพัฒนาคน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และมีทักษะเพื่อการปรับเปลี่ยนตัวเองให้ทันเหตุการณ์ ให้มีความพร้อมทั้งสมรรถนะมีความเป็นผู้นำ มีจิตสาธารณะ มีความรู้พื้นฐานใน

การดำเนินชีวิตตลอดจนส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) และการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ มีภาวะผู้นำ และประกอบอาชีพที่สุจริต โดยมุ่งหวังให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อีกทั้งมีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และมีคุณภาพได้มาตรฐานสากลเพื่อการแข่งขันในยุคปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

นอกจากนี้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี เป็นการสร้างหลักสูตร เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน ให้กับนักเรียนโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ซึ่งโรงเรียนแต่ละแห่งให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมยุคใหม่ที่มีเทคโนโลยี มีความตื่นตัวเรื่องประชาธิปไตย สนับสนุนให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก เมื่อมีสภานักเรียนก็ต้องมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งประธานนักเรียนและคณะกรรมการนักเรียนซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มนักเรียนผู้นำที่มีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกับคณะครูอาจารย์เกือบทุกด้าน

ดังนั้น หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จึงเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ในการนำไปใช้เพื่อการฝึกอบรมในกับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 เพื่อให้เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจน ในการสร้างภาวะผู้นำให้กับนักเรียนเพื่อเตรียมตัวเป็นสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียนต่อไปในอนาคต

2. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผลการทดลองใช้หลักสูตรนั้น ผู้วิจัยจะมีผู้สังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียนที่เข้ารับการอบรม ทั้งด้านการเป็นตัวอย่างที่ดี ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ด้านการกล้าแสดงออก ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการให้กำลังใจผู้อื่น และด้านจิตอาสาโดยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) แบบ 5 ระดับ ซึ่งหลังการฝึกอบรมพบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียน โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในภาพรวมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี หลังการฝึกอบรม (r= 4.57) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม (r= 4.16) เท่ากับ 0.41 คะแนน แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เข้ารับการอบรมมีการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านการเป็นตัวอย่างที่ดี ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ด้านการกล้าแสดงออก ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการให้กำลังใจผู้อื่น และด้านจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกนิษฐ์นันท์ พรหมปฏิมา (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้นำนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเฉลิมพระเกียรตินวมินทราชูทิศ

ผลการวิจัย พบว่า ผลจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ พบว่า ความรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความรู้เกี่ยวกับคำขวัญของโรงเรียนหลักการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 64.20 คะแนนพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้ารับการอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนการฝึกอบรมร้อยละ 26.39 และสอดคล้องกับวรวุฒิ จิรสุจริตธรรม (2553) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก ผลการประเมินการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชน ด้านพฤติกรรมหลังการทดลองใช้หลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผลการประเมินก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผลการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี นอกจากจะมีการตรวจสอบหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้หลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ หลักสูตรนั้นควรจะต้องได้รับการทบทวนโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งผู้เชี่ยวชาญก็ควรจะเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการปรับปรุงหลักสูตร แล้วยังต้องมีการประเมินผลหลักสูตรดังกล่าวว่าสามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนแรกหรือไม่ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี นั้น ได้มีการนำผลตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นการวิพากษ์หลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน มาประกอบร่วมกันกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนของนักเรียน โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จึงได้หลักสูตรฉบับปรับปรุง สอดคล้องกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ตามแนวคิดของชูชัย สมิทธิไกร (2556) เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนที่มีคุณภาพต่อกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการทั้ง 4 ท่าน (Kouzes & Posner, 2008; Lipkin, 2010; Armistead, 2012; Haye, 2012) และการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของชูชัย สมิทธิไกร และกริช อัมโภชน์ (2549) ได้องค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน 6 องค์ประกอบ ตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 การเป็นตัวอย่างที่ดี คือ มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีการคิดวางแผนร่วมกันและมีการคิดแก้ปัญหา แสดงให้เห็นถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี

การรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ เป็นการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีความเสียสละและมีความอดทนต่อการทำงาน

การกล้าแสดงออก คือ การมีความกล้าแสดงออกกล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองมีความภาคภูมิใจในตนเองในบุคลิกภาพของตนเอง แสดงให้เห็นถึงการกล้าแสดงออก

การทำงานเป็นทีม คือ การมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การออกแบบ การทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นอย่างเต็มกำลัง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพเสียงส่วนมาก แสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นทีม

การให้กำลังใจผู้อื่น คือ การเห็นความสำคัญของเพื่อนทุกคน รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนและเป็นกำลังใจซึ่งกันและกันแสดงให้เห็นถึงการให้กำลังใจผู้อื่น

จิตอาสา คือ การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตใจโอบอ้อมอารี และอาสาทำงานด้วยความตั้งใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดอบรมครั้งละไม่เกิน 30 คน เพื่อง่ายสำหรับการสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม

2. ควรมีผู้สังเกตพฤติกรรมเข้าร่วมสังเกตพฤติกรรมระหว่างการฝึกอบรมตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรนำหลักสูตรนี้ไปใช้ด้วยการศึกษาหลักสูตรฉบับนี้ทุกโมดูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมและควรศึกษารายละเอียดของวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและวิธีดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการเตรียมสื่อ อุปกรณ์และเอกสารให้พร้อมก่อนนำมาฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำหลักสูตรอบรมนี้ไปทดลองทำการวิจัยกับผู้นำนักเรียนในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการปรับปรุงเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็กเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและภาวะผู้นำนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบหรืออิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนโดยมุ่งเน้นนักเรียนกลุ่มประธานนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐ์นันท์ พรหมปฏิมา. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้นำนักเรียนกลุ่มโรงเรียนเฉลิมพระเกียรตินวมินทราชูทิศ* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำวิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

กริช อัมโภชน์. (2549). *การสร้างหลักสูตรและโครงการฝึกอบรมใน เอกสารประกอบการบรรยายการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กษมาพร ทองเอื้อ. (2555). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชูชัย สมิทธิไกร. (2556). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชาภพ พันธุ์แพ. (2554). *ผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรวุฒิ จิรสุจริตธรรม. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก* (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สิปปนนท์ เกตุทัต. (2535). *ความรู้สู่อนาคต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Armistead, K. J. (2012). *How African American Students Define Leadership* (Ed.D. Dissertation). University of California, Santa Barbara and California Polytechnic State University.

Haye, R. H. (2012). *A Study of Urban Middle School Teachers' Reports on how Instruction in Character Education Contributes to Students' Leadership Practices* (Ed.D. Dissertation). Hartford: University of Hartford.

Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (2008). *The Student Leadership Challenge: Five Practices for Exemplary Leaders*. New Jersey: Prentice-Hall.

Lipkin, T. (2010). *The Creation of a Manual for a Diversity Leadership Training Program for Suburban High School Students* (Psy.D. Dissertation). Rutgers The State Universityof New Jersey: Graduate School of Applied and Professional Psychology.

ความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคม ต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019*

CONFIDENCE AND ACCEPTANCE OF PEOPLE IN SOCIETY TOWARDS PATIENT INFECTED WITH THE CORONAVIRUS 2019

สิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ, นฐ พชรธนนนท์
Sirichom Pichedboonkiat, Noth Phacharathananon
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
Rajamangala University of Technology Lanna
Corresponding Author E-mail: p_sirichom@rmutl.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. หาความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และ 2. แนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนที่ถูกต้องต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยในจังหวัดเชียงราย จำนวน 18 อำเภอ อำเภอละ 20 คน จำนวน 360 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 320 ชุด คิดเป็นร้อยละ 88.88 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า 1. ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นและการยอมรับที่มีต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการยอมรับและการอยู่ร่วมกันในสังคมของประชาชน ด้านนโยบายของรัฐต่อการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน และด้านจิตสำนึกร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคมของประชาชน 2. ข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคลและปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข เช่น 1. ออกจากบ้านเมื่อจำเป็น เว้นระยะห่างจากคนอื่นอย่างน้อย 1-2 เมตร หลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่ที่มีคนหนาแน่น 2. สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา 3. ล้างมือด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ทุกครั้ง และ 4. รับประทานอาหารแยกสำรับหรือหากทานอาหารร่วมกันให้ใช้ช้อนกลางส่วนตัว

คำสำคัญ: ไวรัสโคโรนา 2019; ความเชื่อมั่น; การยอมรับ; ผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

*Received April 18, 2022; Revised May 14, 2022; Accepted May 21, 2022

Abstract

Objectives of this research article aimed: 1. To study confidence and acceptance of people in society regarding patient Infected with the Coronavirus 2019. 2. To find the guidelines for the people infected with the Coronavirus 2019. The sample group consisted of 360 people living in Chiang Rai, 18 districts, 20 from each district, and received 320 sets of questionnaires, representing 88.88%. Data were gathered using the questionnaire with with Cronbach Co- efficiency reliabilities at 0.89. Descriptive and inferential statistics, such as frequency, percentage, mean, and standard deviation were used in analyzing the data.

Results were found that 1. The most of participants in Chiangrai Province had confidence and acceptance regarding patients Infected with the Coronavirus 2019 were at high level at all 3 aspects in terms of acceptance and staying together in society, government policy and co-consciousness and social responsibility and, and also 2. The most of participants had suggestion to people regarding self-care prevention from COVID-2019 based on the health standard of Ministry of Public Health that to prevent and protect against a coronavirus (COVID-19) infection were: 1. leaving home only when necessary. Maintain a distance of at least 1-2 meters from other people, avoid entering crowded areas, 2. wearing a mask at all times, 3. washing your hands often with soap or alcohol gel every time, and 4. eat separate meals or if Eat together using a personal serving spoon.

Keywords: Coronavirus 2019; Confidence; Acceptance; Patient Infected

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสกลุ่มโคโรนาที่ทำให้มีไข้ และอาการระบบทางเดินหายใจ โดยผู้ป่วยส่วนใหญ่ที่เป็นโรคนี้มักมีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ หายใจลำบาก บางรายอาจมีปอดอักเสบรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ สำหรับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เริ่มต้นที่ประเทศจีน ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2562 ต่อมาได้พบผู้ป่วยยืนยันในหลายประเทศทั่วโลกและทางองค์การอนามัยโลก หรือ WHO ได้ประกาศให้เป็นโรค COVID-19 ระบาดใหญ่ (Pandemic) เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา โดยมีจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็ว และมีอัตราการเสียชีวิตจากโรคประมาณร้อยละ 4.2 กลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหัวใจ โรคเบาหวาน (กิตติพร เนาว์สุวรรณ และคณะ, 2563)

สำหรับประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ประกาศโรคติดเชื้อ COVID-19 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 โดยเป็นโรคติดต่ออันตรายลำดับที่ 14 มีผลบังคับใช้วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 หากพบผู้ป่วยและสงสัยว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้แจ้งต่อเจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อภายใน 3 ชั่วโมง หากฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 20,000 บาท นอกจากนี้ ประชาชนจะต้องงดการเดินทางไปเขตโรคติดต่ออันตราย หลีกเลี่ยงการเดินทางไปพื้นที่ที่มีการระบาดต่อเนื่องหรือพื้นที่พบผู้ป่วยตามรายงานขององค์การอนามัยโลก เพราะเชื้อโรคจะสามารถติดต่อจากคนสู่คน แพร่เชื้อโรคเมื่อมีอาการ และอาการแสดงแล้ว ผ่านทางการละอองเสมหะทางการไอ จามของผู้ที่มีเชื้อและสัมผัสใกล้ชิดผู้ป่วย โดยผู้ป่วย 1 คน สามารถแพร่กระจายเชื้อได้ 2-4 คน และเชื้อมีระยะฟักตัว 2-14 วัน ณ ปัจจุบัน สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ณ วันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2563 นายแพทย์ทวีศิลป์วิษณุโยธิน โฆษกศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) แถลงสถานการณ์ผู้ติดเชื้อโควิด-19 ประจำวันนี้ มีผู้ป่วยรายใหม่ จำนวน 30 ราย รวมผู้ป่วยสะสมจำนวน 2,643 ราย เสียชีวิตเพิ่มขึ้น 2 รวมเสียชีวิตสะสม 43 ราย ซึ่งตัวเลขนี้เป็นเพราะประชาชนร่วมมือกันทำให้ตัวเลขผู้ป่วยลดลง ตัวเลขผู้ป่วยใหม่เริ่มคงที่ ผู้ป่วยกลับบ้านได้รวม 1,497 ราย จากจำนวนผู้ติดเชื้อดังกล่าวลดลงนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรัฐบาลได้มีมาตรการป้องกันและปราบปรามเพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะการประกาศห้ามออกจากเคหสถานหรือเคอร์ฟิว ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 3 เม.ย. แม้จะมีคนที่ฝ่าฝืนออกจากบ้านหรือมารวมตัวกันระหว่างเวลา 22.00-04.00 น. อยู่จำนวนหนึ่ง แต่รัฐบาลก็มีมาตรการการลงโทษมาบังคับใช้อย่างจริงจังและเห็นผลลัพธ์ทันที (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2563) นอกจากนั้นทุกภาคส่วนและประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด แต่ที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้น จำนวนผู้ติดเชื้อดังกล่าวกลับเพิ่มจำนวนมากขึ้นในเขตต่างจังหวัด นั้นหมายความว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตภูมิภาคยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศูนย์ปฏิบัติการด้านข่าวโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, 2563)

ขณะเดียวกัน สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จังหวัดเชียงราย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย รายงานสถานการณ์โควิด-19 ว่ากระทรวงสาธารณสุขยกระดับการเตือนภัยโควิด-19 จากเดิมระดับ 3 ปรับขึ้นเป็นระดับ 4 ซึ่งจะมีข้อแนะนำและมาตรการเพิ่มขึ้น อาจมีการปิดสถานที่เสี่ยงที่อาจจะทำให้เกิดการแพร่เชื้อ มีการเพิ่มมาตรการต่าง ๆ ให้มากขึ้นในสถานที่เสี่ยง รวมถึงชะลอการเดินทาง เช่น การไปทำงานก็ให้ทำงานที่บ้าน (Work From Home) การเดินทางข้ามจังหวัดก็ขอให้ชะลอการเคลื่อนย้ายของคน และการจำกัดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีมาตรการเคร่งครัดมากขึ้น รวมกลุ่มให้ลดลง ไม่ให้แพร่เชื้อ ทั้งนี้ ขอความร่วมมือประชาชนและสถานประกอบการต้องยึดแนวทางการปฏิบัติตามมาตรการ VUCA อย่างเคร่งครัด คือ รับการฉีดวัคซีนตามที่กำหนด ป้องกันตนเอง

ครอบจักรวาลทุกที่ทุกเวลา สถานประกอบการมีระบบ COVID-19 Free Settings และตรวจ ATK สม่ำเสมอ (ศูนย์ติดตามสถานการณ์ COVID 19 เชียงราย, 2563)

จากสถานการณ์ดังกล่าวของจังหวัดเชียงราย พบว่า ผู้ป่วยอาการหนักและเสียชีวิตลดลง แต่การติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด ด้วยการเข้าใช้บริการสถานที่ระบบปิดในร้านอาหารกึ่งผับบาร์ มีกิจกรรมงานเลี้ยง งานบุญทางศาสนาที่อาจจะมีการระวังไม่เพียงพอ จึงทำให้การระบาด การเดินทางต่าง ๆ ก็มีผลต่อการแพร่กระจายเชื้อ ดังนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย ต้องการให้ประชาชนที่กลับมาจากต่างจังหวัดได้เฝ้าระวังอาการตัวเอง อย่างน้อย 14 วัน หากทำงานจากที่บ้านได้ (Work From Home) ได้จะดีมาก โดยเฉพาะในสัปดาห์แรกตรวจ ATK เป็นประจำ เพื่อให้เราพบเชื้อได้เร็วและควบคุมป้องกันอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ จังหวัดเชียงราย มอบทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องต้องเน้นบังคับใช้กฎหมาย กรณีที่พบผู้ติดเชื้อเช่นเดียวกับร้านอาหารหรือสถานบริการต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด ให้ปฏิบัติตามมาตรการ Covid-19 free setting และยึดแนวทางการปฏิบัติตามมาตรการ VUCA อย่างเคร่งครัด (บุญเลี้ยง ทุมทอง และฐิตวันต์ หงส์กิตติยานนท์, 2565)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะประชาชนนักวิชาการและยังเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนจังหวัดเชียงราย จึงเห็นความสำคัญเกิดความตระหนักแต่ไม่ตื่นตระหนก พร้อมที่จะร่วมมือกับภาครัฐในการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งพฤติกรรมการปฏิบัติต่อการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมจังหวัดเชียงรายต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อการร่วมกันอย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้องของประชาชนต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เชิงสำรวจ (Exploratory Research) โดยสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละอำเภอ จังหวัดเชียงราย เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดเชียงราย ใน 18 อำเภอ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยในจังหวัดเชียงราย จำนวน 18 อำเภอ โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่ใช้หลักทฤษฎีความน่าจะเป็น ด้วยการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายผ่านผู้นำชุมชนและลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในแหล่งชุมชน ทั้ง 18 อำเภอ จังหวัดเชียงราย อำเภอละ 20 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 360 คน รวมทั้งด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงจำเป็นต้องแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญและได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 320 ชุด คิดเป็นร้อยละ 88.88

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

3. เป็นแนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนที่ถูกต้องต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งแบบสอบถามแบบปลายเปิด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 18 อำเภอ ผ่านผู้นำชุมชนและลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในแหล่งชุมชน เช่น ตลาดชุมชนและตลาดนัดชุมชน เป็นต้น โดยนำแบบสอบถามไปแจกยังกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 360 คน แล้วได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 320 ชุด คิดเป็นร้อยละ 88.88

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ประชาชนในจังหวัดเชียงรายส่วนใหญ่ มีความเชื่อมั่นและการยอมรับที่มีต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการยอมรับและการอยู่ร่วมกันในสังคมของประชาชน ($\overline{X}$=3.27) ด้านนโยบายของรัฐต่อการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน ($\overline{X}$=3.22) และด้านจิตสำนึกร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม ($\overline{X}$=3.22)

หากพิจารณาในรายด้านของความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ทุกข้อคำถามของความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยรวมความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ความเชื่อมั่นและการยอมรับ	$\bar{X}$	SD.	ระดับความเชื่อมั่นและการยอมรับ
ด้านนโยบายของรัฐต่อการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน	3.22	.279	มาก
ด้านจิตสำนึกร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม	3.22	.217	มาก
ด้านการยอมรับและการอยู่ร่วมกันในสังคมของประชาชน	3.27	.222	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.24**	**.155**	**มาก**

จากตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยรวมของความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ในภาพรวม ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นและการยอมรับต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.24)

2. แนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนที่ถูกต้องต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนที่ถูกต้องต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงรายได้เสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล เพื่อป้องกันและลดการแพร่เชื้อโควิด 19 ตามความรู้และความเข้าใจจากกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพราะเป็นมาตรฐานทางสาธารณสุขที่เชื่อถือและยอมรับได้ ดังนี้

2.1 ออกจากบ้านเมื่อจำเป็นเท่านั้น หากออกนอกบ้านให้เว้นระยะห่างจากคนอื่นอย่างน้อย 1-2 เมตร หลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่ที่มีคนหนาแน่น แออัด หรือพื้นที่ปิด

2.2 สวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าตลอดเวลา เมื่ออยู่นอกบ้าน

2.3 ใช้รถสาธารณะเมื่อจำเป็นเท่านั้น และหลีกเลี่ยงชั่วโมงเร่งด่วน หากต้องซ้อนมอเตอร์ไซค์ควรนั่งหันข้าง

2.4 ล้างมือบ่อย ๆ ด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ทุกครั้ง ก่อนรับประทานอาหาร หลังใช้ส้วม หรือหลังจากไอ จาม หรือหลังสัมผัสจุดเสี่ยงที่มีผู้ใช้งานร่วมกันในที่สาธารณะ เช่น กลอนหรือลูกบิดประตู ราวจับหรือราวบันได เป็นต้น

2.5 หลีกเลี่ยงการใช้มือสัมผัสใบหน้า ตา ปาก จมูก โดยไม่จำเป็น

2.6 ผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ผู้สูงอายุที่อายุมากกว่า 70 ปี ผู้มีโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคปอด และเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ให้เลี่ยงการออกนอกบ้าน เว้นแต่จำเป็น ให้ออกนอกบ้านน้อยที่สุด ในระยะเวลาสั้นที่สุด

2.7 แยกของใช้ส่วนตัว ไม่ควรใช้ของร่วมกับผู้อื่น

2.8 เลือกทานอาหารที่ร้อนหรือปรุงสุกใหม่ ๆ ควรทานอาหารแยกสำรับ หรือหากทานอาหารร่วมกันให้ใช้ช้อนกลางส่วนตัว ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และพักผ่อนให้เพียงพอ

2.9 หากเดินทางกลับจากประเทศหรือพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ควรกักตัวเองที่บ้าน 14 วัน และปฏิบัติตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข

2.10 หมั่นสังเกตอาการตนเอง หากมีอาการไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก จมูกไม่ได้กลิ่น ลิ้นไม่รับรส ให้ไปรับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลใกล้บ้านทันที

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงราย มีความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนในสังคมต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านนโยบายของรัฐต่อการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน ด้านจิตสำนึกร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม และด้านการยอมรับและการอยู่ร่วมกันในสังคมของประชาชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการระบาดอย่างรุนแรงคลอบคลุมทั้งประเทศ โดยเฉพาะการระบาดในรอบที่ 3 มีการระบาดหนักและรุนแรงในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ จึงส่งผลให้ประชาชนจังหวัดเชียงรายเกิดการตื่นตัวและการเฝ้าระวังการระบาดอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันการติดเชื้อของตนเองและครอบครัวจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขณะเดียวกันประชาชน จังหวัดเชียงราย ยังมีความเชื่อมั่นและการยอมรับว่าผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เมื่อเข้าสู่กระบวนการรักษาอย่างถูกต้องและปฏิบัติตนตามคำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์แล้วจะไม่สามารถแพร่เชื้อดังกล่าวไปยังสังคมในวงกว้างได้ นอกจากนั้น ด้วยบุคลิกภาพและพฤติกรรมของคนภาคเหนือเป็นคนสุภาพ ใจเย็นและยังเป็นเมืองวิถีพุทธ รวมทั้งยังมีความเชื่อมั่นว่า ไม่มีใครต้องการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดังนั้น จึงเกิดการเรียนรู้และการรู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งไม่สร้างร้อยร้าว ตีตราทางสังคมหรือแผลในใจต่อผู้เคยเจ็บป่วยจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และยังสามารถเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีความมั่นใจในกระบวนการสาธารณสุขของจังหวัดเชียงราย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเสาวณี จันทะพงษ์ และคณะ (2563) ได้ศึกษา วิกฤตโควิด 19 กับมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์สุขภาพ ที่พบว่า 1. ความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขไทยมาจากการวางรากฐานที่มั่นคงตั้งแต่อดีต การจัดตั้งกรมสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2461 ด้วยหลักคิด คือ ป้องกันดีกว่ารักษา โดยมีการวางรากฐานป้องกันโรคอย่างเป็นระบบและสั่งสมความรู้ด้านระบาดวิทยามาจากประสบการณ์ในอดีต อาทิเช่น การควบคุมไข้ทรพิษ อหิวาตกโรค กาฬโรค และการควบคุมการแพร่ระบาดของเอชไอวีได้ดี เป็นต้น จนเป็นแบบอย่างระดับโลก โดยปัจจัยสำคัญของความสำเร็จนี้คือ การมีผู้นำที่ให้ความสำคัญ การทำแผนควบคุมโรคแบบ

บูรณาการการดำเนินการเชิงรุกผ่านระบบการรักษาที่ครอบคลุม และความร่วมมือจากท้องถิ่นและประชาชน กลไกเหล่านี้ถูกนำมาใช้กับการควบคุมโรคโควิด 19 ในครั้งนี้และได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี 2. หากใช้หลักเศรษฐศาสตร์สุขภาพที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสุขอนามัยของประชาชน พบว่า ประเทศไทยลงทุนในงบประมาณด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องราว 10 % ของงบประมาณแต่ละปี การเพิ่มทรัพยากรเข้าไปอย่างต่อเนื่องส่งผลให้สาธารณสุขไทยมีความเข้มแข็งใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1. โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุขที่เน้นระบบสุขภาพชุมชน สาธารณสุข มูลฐาน และบริการปฐมภูมิ รวมทั้งมีระบบแพทย์ชุมชนและ อสม. 2. ความรู้และบุคลากรการแพทย์ และ 3. ความครอบคลุม (Coverage) ข้อมูล ปี พ.ศ. 2562 ชี้ว่าสวัสดิการรักษาพยาบาล 3 ระบบหลัก ได้แก่ สิทธิข้าราชการ ประกันสังคม และบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าครอบคลุมประชากรถึงเกือบร้อยละ 100 ขณะที่นโยบายด้านหลักประกันยาก็มีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงยาที่จำเป็นได้ในราคาที่ถูกลง 3. การสื่อสารปรับตัว สร้างความร่วมมือ และเชื่อมประสานชุมชน หลังการประกาศให้โควิด 19 เป็นโรคติดต่ออันตราย ก็มีกลไกควบคุมโรคเชิงรุก ตลอดจนการตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) นับว่าทางการไทยยกระดับปฏิบัติการอย่างรวดเร็ว รวมทั้งได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารเชิงรุกผ่านการแถลงของ ศบค. ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางการสื่อสารและเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นรู้แก่ประชาชน ทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี กลไกถัดมา คือ การปรับตัวและร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ติดตามและเฝ้าระวังภาคประชาชนให้ความร่วมมือในการป้องกันโรค บริษัทเอกชนอนุญาตให้พนักงานทำงานที่บ้าน ร้านค้ามีการคัดกรองกลุ่มเสี่ยงก่อนเข้ารับบริการ ขณะที่บุคลากรทางการแพทย์ปรับตัวด้วยการออกแบบระบบคัดกรองผู้ป่วย มีบริการจัดส่งยาไปที่บ้าน กลไกสุดท้ายที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมการแพร่ระบาดในระดับท้องถิ่น คือ การมีระบบแพทย์ชุมชนและ อสม. โดยทีมแพทย์และพยาบาลลงพื้นที่ให้ความรู้กับชุมชน และมีการออกแบบระบบสาธารณสุขชุมชน ขณะที่ อสม. มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารกับชุมชนอย่างใกล้ชิด ทั้งการสำรวจ ระบุกลุ่มเสี่ยง ตลอดจนการติดตามและกักตัวผู้สัมผัสใกล้ชิด ซึ่งช่วยลดโอกาสการแพร่กระจายของโรค อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนที่ถูกต้องต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตนของประชาชนที่ถูกต้องต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงรายได้เสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล เพื่อป้องกันและลดการแพร่เชื้อโควิด 19 ตามความรู้และความเข้าใจจากกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพราะเป็นมาตรฐานทางสาธารณสุขที่เชื่อถือและยอมรับได้ จากแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนจังหวัดเชียงราย ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรค (ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค, 2563) ได้กำหนดมาตรการพระราช

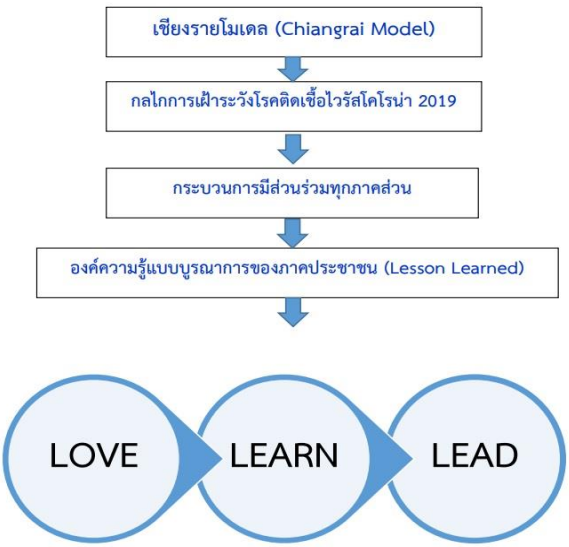
กำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับด้านสาธารณสุขเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในสถานที่ต่าง ๆ ในการป้องกันตนเอง โดยเน้นมาตรการหลัก คือ กินร้อน ช้อนส่วนตัว ล้างมือ สวมหน้ากากอนามัยหรือผ้ารักษาระยะห่าง และข้อมูลสำหรับการป้องกันตนเองจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 รวมทั้งการเตรียมความพร้อมระบบบริการทางการแพทย์เพื่อรองรับกับสถานการณ์ ดังกล่าว และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของกำธร มาลาธรรม และพรทิพย์ มาลาธรรม (2563) ได้ศึกษาสิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศไทยกรณีการระบาดของโควิด-19 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปและแบ่งปันประสบการณ์ว่าประเทศไทย จัดการและควบคุมการระบาดของโรคโคโรนาไวรัส 2019 (COVID-19) ผลการศึกษา พบว่า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์สุขภาพทำให้เราสามารถทราบกลุ่มอาการและสาเหตุของโรคได้อย่างรวดเร็ว ความสามารถในการแพร่เชื้อไวรัสก่อนที่จะเกิดอาการทำให้การควบคุมเป็นเรื่องยาก อย่างไรก็ตามแนวทางปฏิบัติในการป้องกันเบื้องต้น เช่น การรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือ การตรวจคัดกรองโรค และการแยกผู้ป่วยในระยะเริ่มต้นสามารถชะลอการแพร่ระบาดในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย กรณีของประเทศไทยได้ใช้มาตรการป้องกันที่จำเป็นอย่างเข้มข้นตั้งแต่ช่วงแรกของการแพร่ระบาด แม้ว่าจะมีการระบาดที่น่าเป็นห่วง แต่ในที่สุดประเทศไทยก็ประสบความสำเร็จในการควบคุมการแพร่ระบาดภายในเวลาไม่กี่เดือน โดยการให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่ถูกต้อง การปิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม การบริจาคและพัฒนานวัตกรรมสุขภาพโดยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในช่วงเวลาวิกฤต และสอดคล้องกับพระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส Covid-19 : กรณีศึกษาบทบาทของหลวงพ่อแดง นนฺทิโยวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า วัดมีทุนทางสังคมและมีศักยภาพในการช่วยเหลือ(ทาน) การเสียสละ (จาคะ) การทำประโยชน์ต่อส่วนรวมดังกรณีหลวงพ่อแดงได้จัดมอบหน้ากากและเจล จัดมอบเครื่องบริโภคอาหารเครื่องยังชีพตั้งตู้เย็นปันสุขการจัดตั้งโรงทานมอบทุนช่วยเหลือแก่ประชาชน วัด พระสงฆ์ หน่วยงานราช การสถาบันการศึกษาทั้งในระดับพื้นที่คือวัดและชุมชน และในระดับอำเภอ จังหวัดสมุทรสงคราม และระดับชาติ อันหมายถึงการสนองนโยบายสมเด็จพระสังฆราชในการตั้งโรงทาน เพื่อช่วยประชาชนและจัดมอบสิ่งของเครื่องใช้อาหาร ข้าวสาร ตู้พ่นยาฆ่าเชื้อแก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโรงพยาบาลอัมพวาเพื่อสนับสนุนการบริหารภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ให้ผ่านพ้นไปได้ธรรมทานเยียวยาจิตใจการพบปะพูดคุยเยี่ยมบ้านการบรรยายธรรมออนไลน์นับเป็นอีกบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์กับการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ในประเทศไทย

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ถึงแม้จะปรากฏผลในรูปของนามธรรม แต่สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงราย เป็นรูปแบบสังคมแห่งความเอื้ออาทร ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันบนพื้นฐานความสมานฉันท์ ปราศจากการต่อต้านหรือสร้างความขัดแย้งในสังคม ดังนั้น กลไกในการปฏิบัติตนต่อผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงเป็นลักษณะพึ่งพาและช่วยเหลือกัน ไม่ใช้วิธีรุนแรง เช่น ประท้วง ขับไล่หรือปิดหมู่บ้าน เหมือนบ้างพื้นที่ในแถบภาคกลาง เพราะประชาชนส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจปัญหาดังกล่าว จึงเกิดจิตสำนึกร่วมรักษ์บ้านเกิด ยินดีต้อนรับผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลับมารักษาและกักตัวที่บ้านพร้อมทั้งแบ่งปันเครื่องอุปโภคและบริโภคอย่างทั่วถึง

ขณะเดียวกัน การสร้างพื้นที่ทางสังคมของผู้เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ให้ความร่วมมือกับองค์กร หมู่บ้านและชุมชนในการปฏิบัติตนเพื่อหยุดการแพร่เชื้อดังกล่าวอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้เป็นภาระต่อสังคมชุมชน โดยการหยุดกักตัวในหมู่บ้านและชุมชนเพื่อรักษาและดูแลร่างกายตนเองตามระยะเวลาที่กำหนดจนหาย รวมทั้งเมื่อหายแล้วยังบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์โดยการให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนที่ถูกต้องให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุในสังคมชุมชน

ความสำเร็จขององค์ความรู้ดังกล่าวเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาล โครงสร้างพื้นฐานของระบบสุขภาพ การมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันของประชาชนที่แข็งแกร่งของทุกภาคส่วนในประเทศจากข้อค้นพบและเหตุผลดังกล่าว สามารถสรุปเป็นโมเดลของจังหวัดเชียงรายเพื่อการเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 เชียงรายโมเดล (Chiangrai Model) เพื่อการเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีนโยบายการถ่ายถอดองค์ความรู้เชียงรายโมเดลกลไกการเฝ้าระวังตนเองให้ปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการวิจัยถอดบทเรียนความสำเร็จต่อการควบคุมสถานการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมตรวจสุขภาพและเฝ้าระวังตนเองให้ปลอดภัยจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเอง

2. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบสถานการณ์การระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่หรือภูมิภาค ในด้านการระบาดและการควบคุมหรือการหยุดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). *รายงานสถิติทางทะเบียนประชากร สำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย*. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2563, จาก www.stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_63

กำธร มาลาธรรม และพรทิพย์ มาลาธรรม. (2563). *ศึกษาสิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศไทยกรณีการระบาดของโควิด-19*. นนทบุรี: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.

กิตติพร เนาว์สุวรรณ และคณะ. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความรุนแรงของโรคต่อบทบาทการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา. *วารสารสถาบันบำราศนราดูร*, 14(2), 92-103.

ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2563). มิติแห่งการแบ่งปัน : ภาพสะท้อนชีวิตและสังคมจากโรงทานสมัยพุทธกาลสู่ตู้ปันสุขยุคโควิด 19. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(4), 322-336.

บุญเลี้ยง ทุมทอง และฐิตวันต์ หงส์กิตติยานนท์. (2565). ผลกระทบจากสถานการณ์โควิดที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 436-455.

พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ. (2563). บทบาทพระสงฆ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส Covid19 : กรณีศึกษาบทบาทของหลวงพ่อแดง นนทิโย วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(3), 289-304.

ศูนย์ติดตามสถานการณ์ COVID 19 เชียงราย. (2563). *รายงานสถานการณ์โควิดของประเทศและจังหวัดเชียงราย.* สืบค้น 17 กรกฎาคม 2563, จาก www.chiangrai.go.th

ศูนย์ปฏิบัติการด้านข่าวโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. (2563.) *รายงานข่าวกรณีติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019*. สืบค้น 13 มีนาคม 2563, จาก www.news.thaipbs.or.th/289799

ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค. (2563). *ข้อมูลสำหรับการป้องกันตนเองจากโรค COVID-19.* นนทบุรี: ศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค.

เสาวณี จันทะพงษ์ และคณะ. (2563). *วิกฤตโควิด 19 กับมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์สุขภาพ*. สืบค้น 7 กรกฎาคม 2563, จาก www.bangkokbiznews.com/blog/650606

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้า*

APPROACHES TO IMPROVING THE QUALITY OF LIFE FOR SUSTAINABILITY OF BANG KACHAO COMMUNITY

สมเดช จันมาธิกรกุล, ตรีเนตร ตันตระกูล
Somdech Chanmatikornkul, Trinet Tuntrakul
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University
Corresponding Author E-mail: Somdechaa@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนพื้นที่บางกะเจ้า 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้าเพื่อให้เกิดความยั่งยืน 3. หาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้า ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สังเกตแบบมีส่วนร่วม และทำการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย กำกับดูแลมูลนิธิหรือรัฐวิสาหกิจเพื่อสังคม กลุ่มที่ 2 ตัวแทนจากมูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ และกลุ่มที่ 3 นักวิชาการทางด้านการบริหารจัดการองค์กร

ผลการวิจัยพบว่าหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคมและชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของพื้นที่บางกะเจ้า ที่มีการสร้างแนวทางการปฏิบัติที่เชื่อถือได้ มีความโปร่งใส มีคุณธรรม ต่อต้านการทุจริตคอรัปชั่น เคารพสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีนวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมซึ่งได้จากการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ควบคุมการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นระบบ เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; คุณภาพชีวิต; ชุมชนบางกะเจ้า

*Received April 18, 2022; Revised April 29, 2022; Accepted April 30, 2022

Abstract

Objectives of the research article were: 1. To study the general condition of the development of quality of life and communities in Bang Kachao area 2. To study the factors affecting the development of the quality of life for sustainability of the Bang Kachao community for sustainability 3. To find development guidelines for the quality of life for the sustainability of Bangkachao community, conducted by the qualitative research using the open- ended interview form for in-depth interviews with key informants. Participatory observation and conducted focus group discussions with participants divided into 3 groups: 1, government agencies in setting policies, issuing laws, supervising foundations or social enterprises; 2, representatives from foundations or social enterprises who were Successful in the implementation and 3 academicians in organizational management.

The research findings were found that Factors affecting the development of quality of life and Bangkachao community for sustainability was found that government agencies Foundations or social enterprises and communities had exchanged knowledge, ability and experience to increase opportunities to solve problems and develop the potential of Bang Kachao area that had established reliable practice guidelines transparency, morality, anti-corruption, respecting human rights, treating workers fairly, responsible to consumers, taking care of the environment Innovation and dissemination of innovations derived from socially responsible operations, controlling the operations of the organization in a methodical and systematic manner for the development of the quality of life and the community to be successful.

Keywords: Approaches to Improving; Quality of Life; Bang Kachao Community

บทนำ

มูลนิธิจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องมาจากคนตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปที่มีความต้องการที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างเพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือการสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ของสังคมตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค ประเทศ ทวีป หรือโลกใบนี้ การจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิต้องมิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใด นอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ ที่ให้ความสำคัญกับทรัพย์สิน คือเป็นการนำเอาเงินสดและอสังหาริมทรัพย์มารวมกัน

เข้าเป็นกองทุน เพื่อทำกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์องค์กรการกุศลถือเป็นองค์กรที่ช่วยเหลือมนุษย์ธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ด้อยโอกาส (Ferrans, 1992) การบริจาคอาหารให้กับผู้ยากไร้ อย่างเช่น องค์กรยูนิเซฟ (Unicef) ที่เป็นหน่วยงานของสหประชาชาติที่มีหน้าที่ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็กทั่วโลก การทำงานใน 190 ประเทศและเขตปกครองต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่หลากหลาย สำหรับประเทศไทยเองก็ได้มีการจัดตั้งสมาคมและมูลนิธิทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ถือว่าเป็นพลังและทรัพยากรอันมหาศาล เพราะสมาคมและมูลนิธิเหล่านี้ ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความเสียสละและมีใจเป็นกุศล มีทรัพย์และอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นทุนในการดำเนินงาน การบริการการจัดการเป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การ มีการกระตุ้นและควบคุมให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันโดยใช้ทรัพยากรบุคคลและอื่น ๆ (Terry, 1960) ดังนั้น สมาคมและมูลนิธิจึงมีบทบาทและความสำคัญในการสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่มีอยู่มากและนับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น การพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ กระทำขึ้นเพื่อให้สังคมของเรามีความสงบเรียบร้อย และเจริญมั่นคงก้าวหน้า เช่น มูลนิธิกระจกเงาที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมทั้งในด้านงานด้านสิทธิมนุษยชน งานด้านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ งานพัฒนาอาสาสมัครและการแบ่งปันทรัพยากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต โดยมีพื้นที่ปฏิบัติงานทั้งบนสังคมออนไลน์ (Internet) สังคมเมืองและสังคมชนบท โดยทำหน้าที่เป็นกระจกเงาที่สะท้อนเรื่องราวความเป็นจริงของสังคมและให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วยวิธีคิด คือ การสร้างคนและสร้างนวัตกรรม สร้างความเปลี่ยนแปลงแก่สังคม โดยมูลนิธิกระจกเงานี้เริ่มต้นจากกลุ่มเพื่อนนักกิจกรรม ซึ่งเป็นอาสาสมัครละครเพื่อการพัฒนาเยาวชน (พ.ศ. 2531) ของกลุ่มสื่อชาวบ้านหรือที่หลายคนรู้จักในนามกลุ่มมะขามป้อม มารวมกลุ่มกันในช่วงที่สังคมไทยเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองและได้ก่อตั้งกลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระจกเงาเพื่อร่วมกันทำงานกิจกรรมค่าย สื่อสะท้อนเรื่องราวปัญหาทางสังคม ต่อมาในช่วงปลายปี พ.ศ. 2534 จึงเปลี่ยนเป็นมูลนิธิกระจกเงา

พื้นที่คุ้งบางกะเจ้า ตั้งอยู่ที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีลักษณะคล้ายรูปกระเพาะหมู โอบล้อมด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ครอบคลุม 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกอบัว และตำบลบางกะเจ้า คุ้งบางกะเจ้าเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ มีประเพณีที่สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสงกรานต์ การเล่นสะบ้า การบวชพระของชาวไทยรามัญ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีชื่อเสียงสำหรับคนไทยหรือต่างชาติ ได้รับการยกย่องจากนิตยสาร Time Magazine ให้เป็น The Best Urban Oasis of Asia ในปี พ.ศ. 2549 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยป่าไม้นานาชนิด มีวิถีเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้านที่น่าสนใจ (เดลินิวส์, 2561)

จนปัจจุบันได้มีคณะทำงานโครงการคุ้งบางกะเจ้า ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการเร่งพัฒนา 6 มิติ ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์วิถีท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน พร้อมชูพื้นที่จุดเรียนรู้ต้นแบบ 6 ตำบล ถ่ายทอดผลลัพธ์การสานพลังร่วมรักษาคุ้งบางกะเจ้า แบบบูรณาการทุกภาคส่วน ภายใต้การกำกับดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อพัฒนาให้คุ้งบางกะเจ้าเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นต้นแบบการขับเคลื่อนแบบสานพลังความร่วมมือ (Social Collaboration With Collective Impact) (Colaizi, 1978) จากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชน รวมกว่า 100 องค์กร งานสำคัญที่พัฒนาต่อเนื่องทั้ง 6 ด้าน ประกอบไปด้วย 1. ด้านการพัฒนาพื้นที่สีเขียว 2. ด้านการจัดการน้ำและการกัดเซาะริมตลิ่ง 3. ด้านการจัดการขยะ 4. ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5. ด้านส่งเสริมอาชีพ และ 6. ด้านการพัฒนาเยาวชน การศึกษา และวัฒนธรรม โดยมีหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการการพัฒนา ซึ่งโครงการ OUR Khung BangKachao นับเป็นพื้นที่ต้นแบบของประเทศไทยในการสานพลังร่วมรักษาคุ้งบางกะเจ้า ให้คงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์ของพื้นที่รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของประเทศอย่างยั่งยืน (ผู้จัดการออนไลน์, 2565)

ผู้วิจัยได้มีความสนใจการทำกิจกรรมการกุศลและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อช่วยเหลือสังคมด้านการเป็นจิตอาสา ที่ผ่านมาได้หันมาทำการศึกษาเรื่องขององค์กรโรตารี่ว่าเป็นองค์กรของนักธุรกิจและผู้นำทางด้านวิชาชีพจากทั่วโลกผู้ซึ่งให้บริการเพื่อมนุษยชาติสนับสนุนมาตรฐานจริยธรรมในทุกวิชาชีพและช่วยส่งเสริมไมตรีจิตและสันติภาพในโลก ต่อมาปี พ.ศ. 2555 ผู้วิจัยได้สมัครเป็นสมาชิกของสโมสรโรตารี่สมุทรปราการโดยการแนะนำจากกลุ่มเพื่อนจึงได้มีโอกาสเข้าไปช่วยเหลืองานของสโมสรด้วยการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2558 ผู้วิจัยได้รับเลือกเป็นนายกสโมสรโรตารี่สมุทรปราการและร่วมทำกิจกรรมกับมวลหมู่สมาชิกตลอดมาจนกระทั่งผู้วิจัยได้ทำหน้าที่จนครบวาระแล้วเห็นว่าองค์กรโรตารี่เป็นองค์กรที่ดีองค์กรหนึ่งแต่ยังมีข้อจำกัดในการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์อยู่เป็นอย่างมากเนื่องจากสมาชิกแต่ละท่านล้วนแล้วแต่เป็นนักธุรกิจที่ต้องทำธุรกิจอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ไม่มีเวลาในการมาทำกิจกรรมจิตอาสาได้อย่างเต็มความสามารถ จึงทำให้ขาดบุคลากรในการทำงานเป็นอย่างมากตลอดจนการระดมทุนเพื่อที่จะใช้ในการทำกิจกรรมสาธารณะกุศลก็ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากการระดมทุนส่วนใหญ่ได้มาจากสมาชิกภายในสโมสรทำให้กิจกรรมเป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากขาดความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ

จากเหตุและผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของงานสาธารณะประโยชน์ที่เป็นองค์กรการกุศลที่มีการจัดตั้งเป็นนิติบุคคลอีกทั้งการกระทำในกิจกรรมดังกล่าวถือว่ามีความชัดเจนที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้วัตถุประสงค์ของมูลนิธิตามที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่การจัดตั้งอย่างชัดเจนทำให้การแสวงหาความร่วมมือจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกตลอดจนการระดมทุนต่าง ๆ ย่อมมีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับมากกว่า อีกทั้งในขณะที่มูลนิธิต่าง ๆ

ก็ได้มีการก่อเกิดขึ้นอยู่ทั่วโลกที่เน้นสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะ ให้ความช่วยเหลือกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในด้านต่าง ๆ ให้กลับมามีชีวิตที่ใกล้เคียงกับบุคคลปกติทั่วไป แต่ทุกมูลนิธิ ทุกองค์กร ล้วนต้องพบเจอกับปัญหาหลาย ๆ ประการเกี่ยวกับการดำเนินการที่นำมาสู่ความสำเร็จของมูลนิธิ จนได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย แต่ก็มีหลายมูลนิธิที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานทำให้ต้องปิดตัวลงไป อะไรคือสาเหตุที่เป็นปัญหาในการบริหารมูลนิธิ กระบวนการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่พบเป็นอย่างไร ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาถึงสภาพของพื้นที่บางกะเจ้าว่าปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องการได้รับการปรับปรุงแก้ไข และแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องเป็นอย่างไร จากการที่มูลนิธิเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ เพื่อดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไปในภายภาคหน้า

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนพื้นที่บางกะเจ้า
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้าเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่แนวทางการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ จึงได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 22 ราย ในประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย ที่กำกับดูแล จำนวน 5 ราย

กลุ่มที่ 2 ตัวแทนจากองค์กรมูลนิธิ (NGO) วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ จำนวน 5 มูลนิธิ และมูลนิธิที่ประสบปัญหาเข้าขั้นวิกฤตในการดำเนินการ จำนวน 7 มูลนิธิ รวมเป็น 12 มูลนิธิ

กลุ่มที่ 3 นักวิชาการทางด้านการบริหารจัดการองค์กร จำนวน 5 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สังเกตแบบ

มีส่วนร่วม และทำการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน และนักวิชาการ เพื่อต้องการทราบข้อมูล ความคิดเห็น รวมทั้งกระบวนการ ข้อเสนอแนะ และมุมมองต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารมูลนิธิเพื่อสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชน โดยแบบสัมภาษณ์มี 3 ชุด ประกอบไปด้วย

ชุดที่ 1 สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบายกำกับดูแล

ชุดที่ 2 สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนจากตัวแทนจากองค์กรมูลนิธิ (NGO) วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ และมูลนิธิเจอปัญหาเข้าขั้นวิกฤตในการดำเนินการ

ชุดที่ 3 สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิชาการทางด้านสังคมสงเคราะห์ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกการ สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) อย่างละเอียด จนกระทั่งข้อมูลครบถ้วน จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-Themes) และหัวข้อย่อย (Categories) และตรวจสอบความถูกต้องของผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวมรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ทั้งหมดมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการตีความ (Interpretation) เพื่อสร้างข้อสรุปของข้อมูลประเด็นต่าง ๆ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนา

ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือการสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการทำกิจกรรมร่วมกัน จนผู้ถูกศึกษายอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้สังเกตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา โดยอาจเข้าไปฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์ เข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จนคนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่มีนักวิจัยมาอาศัยอยู่ เพื่อทำให้ผู้วิจัยได้รับการยอมรับและสนิทสนมกับกลุ่มที่จะศึกษา โดยที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกตหรือเฝ้าดู จึงมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง ทำให้เห็นภาพรวมของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุดส่งผลให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้ โดยจัดให้มีกลุ่มสนทนาประมาณ 6-12 คน มีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง เมื่อเสร็จสิ้นการสนทนา ผู้บันทึกจะถอดรายละเอียดจากเทปที่บันทึกไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเสร็จสิ้นในการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปบันทึกคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละรายเป็นรายวัน เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือขาดหาย เพื่อประโยชน์ในการนำไปศึกษาเพิ่มเติมในการทำการสัมภาษณ์ครั้งหน้า ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปแบบคำต่อคำประโยคต่อประโยค แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการฟังเทปบันทึกเสียงซ้ำ จากนั้นผู้ทำการวิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จากการถอดเทปสัมภาษณ์ในประเด็นสำคัญต่าง ๆ

ผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนพื้นที่บางกะเจ้านั้น พบว่า พื้นที่บางกะเจ้าหรือที่คุ้งบางกะเจ้า ตั้งอยู่ที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีลักษณะคล้ายรูปกระเพาะหมู โอบล้อมด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ครอบคลุม 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกอบัว และตำบลบางกะเจ้า คุ้งบางกะเจ้าเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ มีประเพณีที่สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสงกรานต์ การเล่นสะบ้า การบวชพระของชาวไทยรามัญ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีชื่อเสียงสำหรับคนไทยหรือต่างชาติ ได้รับการยกย่องจากนิตยสาร Time Magazine ให้เป็น The Best Urban Oasis of Asia ในปี 2549 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยป่าไม้นานาชนิด มีวิถีเกษตรและภูมิปัญญาชาวบ้านที่น่าสนใจ เดิมทีพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เป็นประจำประชาชนได้รับความเดือดร้อนในการดำเนินดำเนินชีวิตรวมถึงการประกอบอาชีพ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินจึงพระราชทานแนวทางในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมให้กับประชาชนด้วยการตัดคลองผ่านหรือที่เรียกว่าคลองลัดโพธิ์เพื่อทำการระบายน้ำให้ไหลออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาอีกทางหนึ่งซึ่งทำให้เกิดความสำเร็จในการช่วยลดปัญหาน้ำท่วมให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ยังได้มีการสนับสนุนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือมูลนิธิต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ให้เหมาะแก่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ด้านการจัดการน้ำและการกัดเซาะริมตลิ่ง ด้านการจัดการขยะ ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านส่งเสริมอาชีพ และ ด้านการพัฒนาเยาวชน ด้วยการสร้างสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ หรือ สวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติศรีนครเขื่อนขันธ์ สำหรับพักผ่อน ออกกำลังกาย ปั่นจักรยาน ให้อาหารปลา สูดอากาศบริสุทธิ์ ภายในสวนมีเส้นทางปั่นจักรยาน ที่ระหว่างทางมีจุดให้แวะพักผ่อนเป็นระยะ ส่วนจุดเช็คอินไฮไลท์ คือ หอดูนก ที่อยู่ท่ามกลางแมกไม้เขียวขจี ภาพจากด้านบนหอดูนกแบบมุม Bird Eye View เป็นจุดแวะพักระหว่างทางที่นักท่องเที่ยวนิยมมาถ่ายรูป รวมถึงมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ผู้สนใจ นักเรียน นักศึกษา เข้ามาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ เช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีอยู่ทุกตำบล

ในพื้นที่ของคุ้งบางกะเจ้า มีตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่นำพืชผลจากการเก็บเกี่ยวในชุมชน มาวางจำหน่าย โดยกิจกรรมดังกล่าวทั้งหมดต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมที่ทำให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม จนทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก มีถนนที่สามารถเดินทางด้วยรถยนต์เข้ามาในพื้นที่เพียง 1 เส้นทางเท่านั้น จนบางครั้งทำให้เกิดปัญหาด้านการจราจร ถึงแม้ว่าจะมีการเดินทางด้วยทางเรือถึง 4 เส้นทาง แต่ก็ยังไม่สามาถแก้ปัญหาส่วนนี้ได้

2. ผลจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้าเพื่อให้เกิดความยั่งยืน พบว่า หน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคมและชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของพื้นที่บางกะเจ้า ที่มีการสร้างแนวทางการปฏิบัติที่เชื่อถือได้ มีความโปร่งใส มีคุณธรรม ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่น เคารพสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีนวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมซึ่งได้จากการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ควบคุมการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นระบบ เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนประสบความสำเร็จ ซึ่งการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาบางครั้งยังขัดกับนโยบายของรัฐที่มีการมองในภาพรวมโดยที่ไม่ได้เข้าใจปัญหาที่แท้จริง บุคลากรผู้ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานมีอยู่น้อยเพราะการทำงานเน้นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนที่ไม่มีค่าตอบแทน มูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคมถูกมองในภาพลบว่ามีการแอบแฝงไปด้วยผลประโยชน์ต่าง ๆ มากมาย รวมถึงการขอรับเงินบริจาคถูกมองว่านำเงินที่ได้รับบริจาคไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ อีกทั้งนโยบายภาครัฐที่ออกมาไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เพราะการบริหารจัดการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนที่ต้องมีการบริหารมุ่งเน้นธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ จนเกิดความเชื่อถือจากคนในชุมชนและได้รับการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชนจนทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เป็นการพัฒนาที่เน้นความเป็นองค์รวมและบูรณาการที่ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตของคนในชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาความเป็นผู้นำให้กับคนในชุมชน เน้นความเท่าเทียมกันในสิทธิ เสรีภาพของทั้งหญิงและชาย ดังนั้นปัจจัยสำคัญของการบริหารจัดการมูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคมต้องเน้นต่อความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน ได้รับการสนับในเรื่องงบประมาณที่นำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างจิตสาธารณะให้เกิดกับตัวผู้ปฏิบัติงาน ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้า พบว่าประชาชนต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์พื้นที่บางกะเจ้าให้ยั่งยืน ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยผ่านผู้นำชุมชนเนื่องจากว่าผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชนจะสามารถก่อให้เกิดการพัฒนา และนำสิ่งที่ดีมาให้กับคนในชุมชน เพราะคนในชุมชนต่างมีความเห็นว่าผู้นำเป็นผู้ที่จะนำสิ่งที่ดีมาสู่ชุมชนได้ ทั้งในด้านการ

พัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นปอดของชุมชนไปตลอดกาล ด้วยการร่วมปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว และเน้นย้ำให้คนในชุมชนร่วมอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ด้านการจัดการน้ำและการกัดเซาะริมตลิ่งที่มีการให้ความรู้เรื่องการหาพืชมาปลูกบริเวณชายฝั่งเพื่อป้องกันการชะช้างของดิน ด้านการจัดการขยะด้วยการหาวิธีกำจัดขยะที่ถูกต้อง เช่น ไม่เผาทำลาย นำขยะพลาสติกไปรีไซเคิล ลดการใช้ถุงพลาสติก ลดการใช้โฟม ใช้วัสดุจากธรรมชาติที่ย่อยสลายได้ง่าย ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยการสร้างคุณค่าของการหวงแหนถิ่นที่อยู่ของคนในชุมชม สร้างจิตสำนึกของการรักษ์บ้านเกิด ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้วยการให้หน่วยงานภาครัฐ วิสาหกิจเพื่อสังคม ร่วมกับคนในชุมชนมาคิดค้นหาวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำมาผลิตสินค้าออกจำหน่าย และด้านการพัฒนาเยาวชน ด้วยการส่งเสริมให้มีกระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนโดยการแทรกเนื้อหาและกิจกรรมเสริมที่เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม ให้รู้จักหวงแหนถิ่นบ้านเกิดที่อยู่เมืองนอน อีกทั้งการหาทางที่ก่อให้เกิดการส่งเสริมการสนับสนุนจากคนในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงความคิดแล้วเกิดการยอมรับเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า นอกจากนี้ควรทำการก่อสร้างสะพานเพื่อเชื่อมทางออกสู่ชุมชนเพิ่มอีกอย่างน้อย 1 แห่ง เพื่อป้องกันเหตุการณ์ที่อาจไม่คาดคิด เช่น น้ำท่วมฉับพลัน ไฟไหม้ อุบัติเหตุที่ทำให้การจราจรติดขัด เพราะปัจจุบันนี้ทางเข้าออกชุมชนที่เป็นถนนมีเพียงแห่งเดียวจนบางครั้งเกิดการจราจรแออัดจากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งต้องจำกัดการใช้รถของนักท่องเที่ยวด้วยการหาจุดจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวแล้วใช้บริการรถนำเที่ยวจากชุมชนที่เป็นรถพลังงานไฟฟ้าเพื่อเป็นการลดมลพิษทางอากาศ โดยต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือการเพิ่มจำนวนการให้เช่าจักรยานสำหรับปั่นท่องเที่ยวในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบางกะเจ้าเพื่อความยั่งยืน พบว่า หน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคมและชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของพื้นที่บางกะเจ้า ที่มีการสร้างแนวทางการปฏิบัติที่เชื่อถือได้ มีความโปร่งใส มีคุณธรรม ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่น เคารพสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีนวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมซึ่งได้จากการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ควบคุมการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นระบบ เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนประสบความสำเร็จ ซึ่งจากงานวิจัยของ รุจิราภรณ์ ยุกตานนท์ (2562) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบ ณ สถานที่เกิดเหตุ กรณีศึกษา : มูลนิธิสยามนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบ ณ สถานที่เกิดเหตุ ผลการศึกษา พบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดการสถานที่เกิดเหตุของมูลนิธิสยามนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรี มีความรู้และแนวทางการปฏิบัติเป็นไปตามตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานที่เกิดเหตุ และแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่เจ้าหน้าที่สอบสวนอีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ณ สถานที่เกิดเหตุของมูลนิธิสยามนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ได้ในอนาคต อาสาสมัครในหน่วยอื่น ๆ อีกด้วย วิศาล สายเพชร (2563) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและความสุขของอาสาสมัคร : กรณีศึกษามูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย พบว่า จิตอาสามูลนิธิฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทยที่มีรายได้ต่อเดือนมี ความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการทำงานจิตอาสาอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของอาสาสมัครมูลนิธิฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการทำงานจิตอาสาอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตามแนวคิดของ Moos & Moos (1986) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมในการทำงานเอาไว้ว่า สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำงานออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติสัมพันธภาพ (Relationship Dimension) 2) มิติการพัฒนาบุคลิกภาพ (Personal Development Dimension) 3) มิติการคงไว้และการเปลี่ยนแปลงระบบงาน (System Maintenance and System Change Dimension) และ Edward et al. (1978) อธิบายว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน 5 ประการ คือ 1) ระบบสื่อสาร 2) ทรัพยากรและอำนาจในการจัดสรรทรัพยากร 3) ลักษณะของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่รับนโยบาย 4) ระเบียบวิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติ และ 5) การติดตามผล ซึ่งในการบริหารงานต้องให้ความสำคัญกับการจัดงานที่ดีเพื่อนำพาองค์กรไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งหลักในการบริหารงานที่ดีต้องมีการวางแผน กำหนดองค์กร กำหนดทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงาน ลงมือปฏิบัติงาน มีผู้คอยชี้แนะให้งานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และเมื่อมีการปฏิบัติแล้วก็ต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า ดังนั้นความสำคัญของการจัดการจึงถือเป็นกระบวนการทำงานที่ช่วยให้งานมีการประสานสอดคล้องกันอันจะทำให้องค์กรบรรลุจุดประสงค์ได้ดี

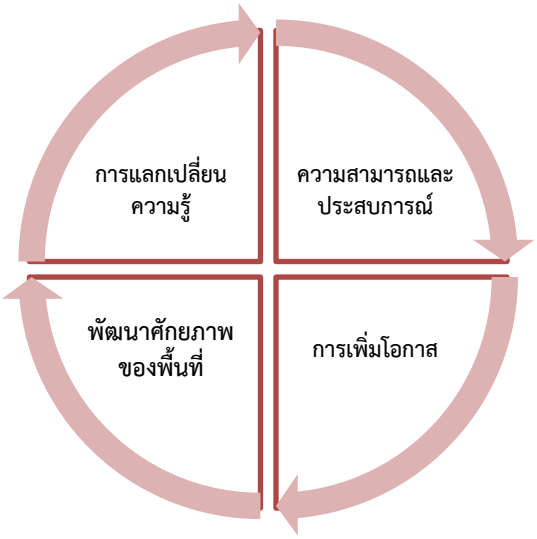
2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้านั้น ประชาชนต้องให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาเพื่ออนุรักษ์พื้นที่บางกะเจ้าให้ยั่งยืนด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยผ่านผู้นำชุมชน เนื่องจากว่าผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชนจะสามารถนำเรื่องก่อให้เกิดการพัฒนาและนำสิ่งที่ดีมาให้กับคนในชุมชน เพราะคนในชุมชนต่างมีความเห็นว่าผู้นำเป็นผู้ที่จะนำสิ่งที่ดีมาสู่ชุมชนได้ ทั้งในด้านการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นปอดของชุมชนไปตลอดกาล ด้วยการร่วมปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและเน้นย้ำให้คนในชุมชนร่วมอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ด้านการจัดการน้ำและการกัดเซาะริมตลิ่งที่มีการให้ความรู้เรื่องการหาพืชมาปลูกบริเวณชายฝั่งเพื่อป้องกันการชะล้างของดิน ด้านการจัดการขยะด้วยการหาวิธีกำจัดขยะที่ถูกต้อง เช่น ไม่เผา

ทำลาย นำขยะพลาสติกไปรีไซเคิล ลดการใช้ถุงพลาสติก ลดการใช้โฟม ใช้วัสดุจากธรรมชาติที่ย่อยสลายได้ง่าย ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยการสร้างคุณค่าของการหวงแหนถิ่นที่อยู่ของคนในชุมชม สร้างจิตสำนึกของการรักษ์บ้านเกิด ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้วยการให้หน่วยงานภาครัฐ วิสาหกิจเพื่อสังคม ร่วมกับคนในชุมชนมาคิดค้นหาวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำมาผลิตสินค้าออกจำหน่าย และด้านการพัฒนาเยาวชน ด้วยการส่งเสริมให้มีกระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนโดยการแทรกเนื้อหาและกิจกรรมเสริมที่เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม ให้รู้จักหวงแหนถิ่นบ้านเกิดที่อยู่เมืองนอน อีกทั้งการหาทางที่ก่อให้เกิดการส่งเสริมการสนับสนุนจากคนในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงความคิดแล้วเกิดการยอมรับเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า นอกจากนี้ควรทำการก่อสร้างสะพานเพื่อเชื่อมทางออกสู่ชุมชนเพิ่มอีกอย่างน้อย 1 แห่ง เพื่อป้องกันเหตุการณ์ที่อาจไม่คาดคิด เช่น น้ำท่วมฉับพลัน ไฟไหม้ อุบัติเหตุที่ทำให้การจราจรติดขัด เพราะปัจจุบันนี้ทางเข้าออกชุมชนที่เป็นถนนมีเพียงแห่งเดียวจนบางครั้งเกิดการจราจรแออัดจากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งต้องจำกัดการใช้รถของนักท่องเที่ยวด้วยการหาจุดจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวแล้วใช้บริการรถนำเที่ยวจากชุมชนที่เป็นรถพลังงานไฟฟ้าเพื่อเป็นการลดมลพิษทางอากาศ โดยต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือการเพิ่มจำนวนการให้เช่าจักรยานสำหรับปั่นท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ต้องส่งเสริมการจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชนในรูปแบบของการออมทรัพย์หรือการสะสมหุ้นของสมาชิกสหกรณ์เพื่อให้เกิดเป็นกองทุนหมุนเวียนในชุมชนและนำผลกำไรที่เกิดจากการหมุนเวียนเงินออมมาจัดสวัสดิการแก่ชุมชน เพิ่มคุณค่าและมูลค่าของทรัพยากรชุมชนสู่การเป็นสินค้าและบริการฐานอัตลักษณ์ของชุมชน เสริมสร้างบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อสร้างค่านิยมความเชื่อและส่งเสริมจริยธรรมกฎระเบียบของชุมชนและการส่งเสริมการสร้างภาคีความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนตลอดจนกลยุทธ์เชิงรับ อีกทั้งต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนโดยการแทรกเนื้อหาและกิจกรรมเสริมที่เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากแนวคิดของ Schermerhorn et al. (2000) กล่าวว่า การจูงใจเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีพลัง มีคุณค่าที่จะทุ่มเทในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย Graham (2020) มูลนิธิ Fairwork กลยุทธ์ในการปรับปรุงการทำงานของแพลตฟอร์มในบริบทระดับโลก มูลนิธิ Fairwork ซึ่งเป็นโครงการริเริ่มด้านการวิจัยที่กำลังพัฒนาการแทรกแซงคุณภาพของงานบนแพลตฟอร์มแรงงานดิจิทัล เนื่องจากขาดความสามารถในการต่อรองร่วมกันคนงานในแพลตฟอร์มจำนวนมากจึงมีความสามารถในการต่อรองค่าจ้างหรือเงื่อนไขการทำงานกับนายจ้างของตนเพียงเล็กน้อย อันเป็นผลมาจากตลาดการทำงานใหม่ที่มีการจัดการแบบดิจิทัลนี้ทำให้คนงานจำนวนมากมีชั่วโมงทำงานที่ยาวนานและไม่สม่ำเสมอมีรายได้น้อยและมีความเครียดสูง การวิจัยภาคสนามของ Fairwork ทั่วอินเดียและแอฟริกาใต้พบความท้าทายสำหรับคนงานในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเป็น

พื้นฐานสำหรับชุดหลักการทำงานที่เหมาะสมในเรื่องการจ่ายเงินเงื่อนไขสัญญาการจัดการและการเป็นตัวแทน ผลของการวิจัยภาคสนามถูกนำมาใช้เพื่อจัดอันดับและเปรียบแพลตฟอร์มกับหลักการเหล่านี้เพื่อส่งเสริมให้มีคุณค่าและไม่สนับสนุนการทำงานของแพลตฟอร์มที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ Sherif et al. (2020) ศึกษาแนวทางปฏิบัติของมูลนิธิ OBGYN Graduate Education (MOGGE) ในตะวันออกกลาง : การป้องกันการติดเชื้อ Streptococcus กลุ่ม B ในครรภ์และในทารกแรกเกิด แนวปฏิบัติหมายเลข 02-O-20 ผลการวิจัยพบว่า การตั้งครรภ์แบบ Rectovaginal กับ Group B Streptococcus (GBS) มักพบในการตั้งครรภ์ GBS เป็นสาเหตุที่พบบ่อยที่สุดของการติดเชื้อในทารกแรกเกิดที่เริ่มมีอาการซึ่งสัมพันธ์กับอัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วย 12% แม้ว่าโปรโตคอลการคัดกรองและการรักษาเพื่อป้องกันโรคจะพร้อมใช้งานทั่วโลก แต่การปฏิบัติในประเทศที่มีทรัพยากรต่ำก็ถูกท้าทายโดยขาดความตระหนักและการใช้โปรโตคอลเหล่านี้อย่าง จำกัด นอกจากนี้รูปแบบความไวต่อยาปฏิชีวนะอาจแตกต่างกันไปทั่วโลกเนื่องจากกฎระเบียบที่แตกต่างกันของใบสั่งยาปฏิชีวนะหรือความชุกของซีโรไทป์ของแบคที่เรียบางชนิด แนวทางนี้ประเมินหลักฐานในปัจจุบันเกี่ยวกับการคัดกรองและการจัดการการล่าอาณานิคมของ GBS ในการตั้งครรภ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตั้งค่าทรัพยากรต่ำ โดยมาร์คเลย์ (Markley, 1975) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากความต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะด้านความรู้สึกนึกคิดจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาวะด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น อายุ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระดับการพัฒนาเทคโนโลยีตลอดจนประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบางกะเจ้า พบว่า มูลนิธิหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินชีวิตของชุมชนและสังคมให้สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน มีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรง และยกระดับฐานะความเป็นอยู่ พร้อมเสริมสร้างวินัยทางการเงิน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งนั้นจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าอย่างมั่นคงยั่งยืน ช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ชุมชนมีการพัฒนา ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะประชาชนอยู่ใกล้ชิดพื้นที่เข้าใจปัญหา โดยที่มูลนิธิได้มีการเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน พัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาชน กลุ่มหรือเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงยังได้มีการขยายการประสานงาน ประสานเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชนให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางในการควบคุมมูลนิธิ เพื่อให้เกิดความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนนั้น พบว่า มูลนิธิกับต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม มูลนิธิต้องสร้างแนวทางการปฏิบัติที่เชื่อถือได้ มีความโปร่งใส มีคุณธรรม ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่น เคารพสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีนวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรม

ซึ่งได้จากการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควบคุมการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นระบบผลกระทบจากการควบคุมดูแลมูลนิธิเพื่อให้มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนนั้นพบว่า ในการจัดตั้งมูลนิธิขึ้นบางครั้งทำไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ใช้มูลนิธิเป็นช่องทางในการฟอกเงิน การยักยอกเงินบริจาค ในกฎหมายกำหนดไว้เพียงว่ากรรมการต้องดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ และขอบเขตอำนาจหน้าที่ไม่มีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนทำให้อำนาจในการตัดสินใจและดำเนินกิจการของมูลนิธิมีอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจนำไปสู่การทุจริตได้ ขาดธรรมาภิบาล ไม่มีความพร้อมที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง และการปฏิบัติงานของมูลนิธิมีการขัดแย้งกับนโยบายของภาครัฐอยู่เป็นประจำ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการควบคุมมูลนิธิ เพื่อให้เกิดความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนนั้น พบว่า การควบคุมมูลนิธิต้องใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมดูแลการจัดการมูลนิธิ ให้ดำเนินกิจการไปด้วยความเรียบร้อย ตามกรอบของกฎหมาย เช่น ควบคุมกำกับการแสวงหารายได้ของมูลนิธิ ควบคุมกำกับการดำเนินกิจการเพื่อแสวงหารายได้ สร้างความโปร่งใสเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการรับบริจาค ควบคุมดูแลมิให้

มูลนิธิเป็นองค์กรที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดตามกฎหมายฟอกเงิน วัตถุประสงค์และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือประเทศ คณะผู้จัดตั้งและ/หรือกรรมการของต้องมีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสังคม ต้องมีหนังสือรับรองหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับกรมหรือเทียบเท่าขึ้นไป และต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ประกอบด้วย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วิสาหกิจเพื่อสังคมหรือมูลนิธิต่าง ๆ ควรร่วมกันกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่มีมูลนิธิเข้ามาร่วมพัฒนา ศึกษาความต้องการของสังคมให้ครบทุกมิติเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมที่จะนำพาประเทศชาติไปสู่ความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการส่งเสริมการจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชนในรูปแบบของการออมทรัพย์หรือการสะสมหุ้นของสมาชิกสหกรณ์เพื่อให้เกิดเป็นกองทุนหมุนเวียนในชุมชนและนำผลกำไรที่เกิดจากการหมุนเวียนเงินออมมาจัดสวัสดิการแก่ชุมชน

2. ส่งเสริมการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของทรัพยากรชุมชนสู่การเป็นสินค้าและบริการฐานอัตลักษณ์ของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อหาข้อจำกัดในการดำเนินงาน เพื่อหาข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการขอปรับปรุงกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อที่ลดปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมเพื่อจะนำไปสู่ความยั่งยืนได้

2. ควรทำการศึกษาความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคมซึ่งเป็นองค์กรเอกชนกับหน่วยงานภาครัฐในด้านการส่งเสริมการพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เดลินิวส์. (2561). *เดลินิวส์วาไรตี้ : รักษ์น้ำ รักษ์ป่า รักษ์คุ้งบางกะเจ้า*. สืบค้น 21 กันยายน 2561, จาก www.forest.go.th/images/stories/file/.pdf

ผู้จัดการออนไลน์. (2565). *คณะทำงานโครงการคุ้งบางกะเจ้า ร่วมสานพลังพัฒนาเพื่อความยั่งยืน*. สืบค้น 21 กันยายน 2561, จาก https://mgronline.com9650000016982

รุจิราภรณ์ ยุกตานนท์. (2562). *สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบ ณ สถานที่เกิดเหตุ กรณีศึกษา : มูลนิธิสยามนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี*. นนทบุรี: มูลนิธิสยามนนทบุรี.

วิศาล สายเพชร. (2563). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและความสุขของอาสาสมัคร : กรณีศึกษามูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย. *วารสารพุทธจิตวิทยา,* 5(1), 1-13.

Colaizi P. (1978). *Psychological research as the Phenomenologist views it. In Existential –Phenomenological Alternatives for Psychology (Valle R. & King M. eds),* Oxford University Press, London.

Edward, et al. (1978). *The Policy Predicament: Making and Implementation Public Policy*. San Francisco: W.H. Freeman and Company.

Ferrans, C. & Powers, M. (1992). Psychometric Assessment of the Quality-of-Life Index. *Research in Nursing & Health, 15*(1), 29-38.

Graham, M. (2020). The Fairwork Foundation: Strategies for Improving Platform Work. *Social Science Open Access Repository.* Retrieved March 20, 2020, from https://www.ssoar.info/ssoar/handle/ document/62590

Markley. (1975). Correlation proton magnetic resonance studies at 250 MHz of bovine pancreatic rebonuclease. I. Reinvestigation of the histidine peak assignment. *Biochemistry,* 14, 3546-3553.

Moos, R. H., & Moos, R. S. (1986). *Family environment scale manual* (2nd ed.). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists.

Schermerhorn, J.R., et al. (2000). *Organizational behavior*. New York: John Willey & Son.

Terry, G. (1960). *The principles of management.* Homewood, IL: Richard Irwin.

Sherif, A. S., et al. (2020). Title: Middle-East OBGYN Graduate Education (MOGGE) Foundation Practice Guidelines: Prelabor Rupture of Membranes. Retrieved March 20, 2020, from

ทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง*

SOCIAL CAPITAL AND QUALITY OF LIFE OF THE CARER OF DEPENDENT ELDERLY

อรอุมา จีระกมล, วัลลภัช สุขสวัสดิ์, ปริญญา สร้อยทอง
Orn-uma Jeerakamol, Wanlapat Suksawas, Parinya Soithong
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
Corresponding Author E-mail: orn-umaj61@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยทุนทางสังคมประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบคือ ความไว้วางใจ การเกื้อกูลกัน และการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลในครอบครัวในเขตพื้นที่สุขภาพที่ 2 ประกอบไปด้วย 5 จังหวัด คือ สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ ตาก และเพชรบูรณ์ จำนวนทั้งหมด 386 คน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และเทคนิคการวิเคราะห์แบบถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA)

ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิต 2 องค์ประกอบ คือ การสนับสนุนทางเครือข่ายสังคม มีค่า Beta = 0.730 และความไว้วางใจ มีค่า Beta = 0.444 และองค์ประกอบด้านการเกื้อกูลกันไม่พบความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาคือภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนนโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมทุนทางสังคมในด้านการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคม โดยสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายทางสังคม การสร้างความร่วมมือและการมีปฏิสัมพันธ์ บนพื้นฐานการร่วมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และทรัพยากรระหว่างกัน และส่งเสริมความไว้วางใจของผู้ดูแลในครอบครัวต่อความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ เช่น ครอบครัว เพื่อนบ้านในชุมชน และความสัมพันธ์แบบทางการ เช่น บุคลากรทางการแพทย์

คำสำคัญ: ผู้ดูแลในครอบครัว; ทุนทางสังคม; คุณภาพชีวิต

*Received September 9, 2022; Revised October 10, 2022; Accepted October 11, 2022

Abstract

Objectives of this research article were to study the relationship between social capital and quality of life of the carer of the dependent elderly. This study divided the social capital into 3 components which were trust, norm reciprocity and social network support. The data were collected from 386 samples who were in the health region 2 included 5 provinces: Sukhothai, Phitsanulok, Tak, Uttaradit, and Phetchabu, conducted by the quantitative research. The research tool was questionnaires and data were analyzed by average, percentage and multiple regression analysis: MRA. The findings were social capital relates to quality of life with reliability at 0.05 and the factors which have positive influence with quality of life are social network support (beta=0.730) and trust (beta=0.444). On the other hand, norm reciprocity does not relate to quality of life.

From the research, there were 2 suggestions included: 1. Government and related organizations should support the public policies which can promote the social network support in social capital by establishing the social network, cooperation and interaction on the basis of changing knowledge and resources between people and 2. Government and related organizations should support the carer's trust in both informal relationship such as family members, neighbors in community and formal relationship such as public health professionals.

Keywords: The Carer; Social Capital; Quality of Life

บทนำ

ปัจจุบันโครงสร้างทางด้านประชากรของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก การเพิ่มขึ้นของประชากรไทยมีอัตราที่ช้าลงและมีแนวโน้มที่จะติดลบได้ในอนาคต ในทางตรงกันข้ามจำนวนประชากรผู้สูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราความเร็วที่สูงมาก จึงทำให้ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และคาดการณ์ว่าจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2565 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2564) จากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรนี้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน หรือปัญหาด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งทางด้านสุขภาพกายและจิตใจ ซึ่งปัญหาด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุถือได้ว่าเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีภาวะสุขภาพไม่แข็งแรง เกิดการเจ็บป่วยได้ง่ายโดยเฉพาะโรคเรื้อรังต่าง ๆ ทำให้ต้องได้รับรักษาและดูแลอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ผู้สูงอายุยังถูกจำแนกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้ตัวชี้วัดดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel ADL index) มาคัดกรอง ซึ่งเป็นตัวคัด

กรองที่แบ่งตามความสามารถในการดำเนินกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ สามารถแบ่งผู้สูงอายุได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2559) จากการแบ่งกลุ่มข้างต้นการศึกษานี้จะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะติดบ้านและติดเตียงหรือที่เรียกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการพึ่งพาอาศัยและต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเป็น อย่างมาก สาเหตุหลักมาจากการมีข้อจำกัดในเรื่องของการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองได้น้อยหรือไม่ได้เลย ทำให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลานหรือญาติในการให้ความช่วยเหลือด้านการทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่าย รวมถึงการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่อื่น ๆ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นกลุ่มคนที่มีความเปราะบางและต้องได้รับการดูแลใส่ใจเป็นอย่างมาก

จากลักษณะของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่ามีอีกหนึ่งตัวแสดงที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง นั่นคือบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุ เช่น ลูก หลาน ญาติหรือคู่สมรส ซึ่งในการศึกษานี้จะเรียกบุคคลกลุ่มนี้ว่าผู้ดูแลในครอบครัว หน้าที่สำคัญของผู้ดูแลในครอบครัวคือการเป็นผู้ดูแลหลักของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวัน การรักษาบาดแผล รวมไปถึงการดูแลทางด้านสุขภาพจิตใจอีกด้วย อีกทั้งการทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลหลักของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงนั้นต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างแท้จริงเพราะเป็นบทบาทที่ต้องสามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ทำให้เกิดความกดดันต่อผู้ดูแลในครอบครัวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้หน้าที่ผู้ดูแลในครอบครัวเป็นหน้าที่ที่มาจากความเต็มใจ ความรับผิดชอบ และความกตัญญูที่มีต่อผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ดูแลในครอบครัวจำเป็นต้องเสียสละบางสิ่งบางอย่างเพื่อรับหน้าที่นี้ (Putnam, 1993) เช่น ชีวิตการทำงาน การเข้าสังคม หรือแม้แต่เวลาส่วนตัวเนื่องมาจากผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดและตลอดเวลา ภาระและความกดดันเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ดูแลในครอบครัวต้องเผชิญหน้ากับปัญหาคุณภาพชีวิตลดลง กล่าวได้ว่าผู้ดูแลในครอบครัวต้องรับมือกับปัญหาที่ตามมามากมาย (ชวลิต สวัสดิ์ผล และคณะ, 2560; ศิราณี ศรีหาภาค และคณะ, 2557) เช่น 1. ปัญหาทางสุขภาพร่างกายจากการพักผ่อนไม่เพียงพอและการดูแลผู้สูงอายุมาอย่างต่อเนื่อง 2. ปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดจากความกดดันในการดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนความวิตกกังวลจากการขาดแคลนความรู้ในการดูแลรักษาผู้สูงอายุ จนกลายเป็นความเครียดสะสมได้ 3. ปัญหาการเข้าสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงต้องได้รับการดูแลตลอดเวลา ทำให้ไม่สามารถทิ้งให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังได้และต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิด จึงทำให้ผู้ดูแลในครอบครัวต้องลดการเข้าสังคมลง ส่งผลให้การมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและคนในสังคมลดลงด้วย และ 4. ปัญหาการเงินจากภาระค่าใช้จ่ายในการรักษา การเสียสละโอกาสในการประกอบอาชีพเพื่อมาทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ ทำให้ครอบครัวขาดรายได้

และเกิดหนี้สินจากการกู้ยืมเงินเพื่อมาใช้จ่ายในการรักษาและใช้ในชีวิตประจำวัน (World Health Organization, 1996)

ทั้งนี้การเผชิญหน้ากับปัญหาและภาระที่หนักเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวเป็นอย่างมาก จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ภาวะสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม รายได้ รวมถึงความคิดและทัศนคติต่อการดูแลผู้สูงอายุล้วนมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัว อีกทั้งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่หมายถึงความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ดูแลในครอบครัว สามารถส่งผลต่อคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุได้อีกด้วย (จิรนันท์ ปุริมาตย์ และคณะ, 2562) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในผู้ดูแลในครอบครัวควรได้รับการส่งเสริมจากทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต พบว่า มีการศึกษาจากนักวิชาการมากมายที่อธิบายถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสัมพันธ์กับทุนทางสังคม (Ma et al., 2012; Nilsson et al., 2006; Requena, 2013) และส่วนใหญ่พบว่าทุนทางสังคมเป็นตัวแปรที่สำคัญในการส่งเสริมการเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีได้อีกด้วย ซึ่งทุนทางสังคมถือว่าเป็นต้นทุนที่สามารถพบเจอได้ในสังคมรอบตัว ๆ เปรียบเสมือนต้นทุนที่แฝงตัวอยู่ในสังคมผ่านทางความสัมพันธ์ของบุคคลกับตัวแสดงอื่น ๆ ภายในเครือข่ายหรือโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ อีกทั้งการศึกษาของกิตติวงค์ สาสวด (2560) ที่กล่าวว่าการช่วยเหลือและเกื้อหนุนจากครอบครัวหรือคนในสังคมรอบข้างสามารถช่วยลดความกดดันทางด้านจิตใจลงได้ จึงส่งผลให้สามารถส่งเสริมให้เกิดการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อีกด้วย ดังนั้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวจำเป็นต้องมีต้นทุนหรือทรัพยากรที่ดีมาช่วยเหลือ

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนำไปสู่การมีความสุขของผู้ดูแลในครอบครัวและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุได้นอกจากนี้ จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2561 พบว่า ภาคเหนือได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แล้ว และถือว่าเป็นภูมิภาคแรกและภูมิภาคเดียวของประเทศไทยที่เป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562) ดังนั้นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่อาศัยอยู่ในในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย และเมื่อพิจารณาจากการแบ่งเขตสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ภาคเหนือได้แบ่งออกเป็น 2 เขตสุขภาพคือ เขตสุขภาพที่ 1 ประกอบไปด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าน พะเยา ลำปาง ลำพูน เชียงราย เชียงใหม่ และเขตสุขภาพที่ 2 ประกอบไปด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดตาก จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดเพชรบูรณ์ และเมื่อพิจารณาจากรายงานจำนวนผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงรายหน่วยบริการของสำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2563) พบว่าเขตสุขภาพที่ 2 มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมากที่สุด ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งที่จะศึกษาในเขตสุขภาพที่ 2 ซึ่งประกอบไปด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดตาก จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดเพชรบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สุขภาพที่ 2 ประกอบไปด้วย 5 จังหวัด คือ สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ ตาก และเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่อาศัยอยู่ในเขตสุขภาพที่ 2 ที่ประกอบไปด้วย 5 จังหวัด คือ สุโขทัย ตาก พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์ โดยจะพิจารณาจำนวนผู้ดูแลในครอบครัวจากจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่มีข้อมูลอยู่ในฐานข้อมูลของสำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณะสุข และจากข้อมูลทางสถิติของสำนักงานอนามัยผู้สูงอายุในปีงบประมาณ 2563 พบว่าเขตสุขภาพที่ 2 มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงทั้งสิ้น 11,187 คน (สำนักงานอนามัยผู้สูงอายุ, 2563) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ ได้ประชากร จำนวน 386 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามที่ครอบคลุมประเด็นที่จะศึกษาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ทั้งหมด 13 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการวัดระดับของทุนทางสังคม เป็นแบบสอบถามแบบคำถามปลายปิด โดยมีคำถามทั้งหมด 38 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกและดัดแปลงข้อคำถามจากการวัดค่าทุนทางสังคมจัดทำโดยองค์การธนาคารโลก (World Bank) (Grootaert et al., 2004)

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการวัดค่าการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรของผู้ดูแลในครอบครัว

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้อ้างอิงคำถามมาจากเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต (WHOQOL-100) ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งจะประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 26 คำถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาประมวลผล และจะใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ทั้งความถี่ (Frequencies)

ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อมาวิเคราะห์และอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบเป็น enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเสร็จสิ้นในการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปบันทึกคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละรายเป็นรายวัน เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือขาดหาย เพื่อประโยชน์ในการนำไปศึกษาเพิ่มเติมในการทำการสัมภาษณ์ครั้งหน้า ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปแบบคำต่อคำประโยคต่อประโยค แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการฟังเทปบันทึกเสียงซ้ำ จากนั้นผู้ทำการวิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จากการถอดเทปสัมภาษณ์ในประเด็นสำคัญต่าง ๆ

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ดูแลในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งเป็นเพศหญิง ร้อยละ 77.2 และเพศชาย ร้อยละ 22.8 อายุเฉลี่ยจะอยู่ที่ช่วงอายุ 51-60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.5 ด้านการศึกษาและอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ที่ระดับประถมศึกษา โดยคิดเป็นร้อยละ 26.8 มีการประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24 นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.3 ด้านสถานะภาพทางการเงิน พบว่าร้อยละ 57 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท นอกจากนี้สถานภาพด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่า ผู้ดูแลในครอบครัวมีสถานะเป็นบุตร ธิดา ของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยคิดเป็นร้อยละ 51 ซึ่งผู้ดูแลในครอบครัวจะอาศัยอยู่กับแม่ คู่สมรส และบุตรธิดามากที่สุด โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ดูแลในครอบครัวจะทำหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงจำนวน 1 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 และมีระยะเวลาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง 1-5 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.8 โดยเวลาที่ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมากที่สุดคือ 24 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 15.5 ทั้งนี้ในการทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงนั้นผู้ดูแลในครอบครัวร้อยละ 77.5 มีผู้ช่วยเหลือในการทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ โดยมีผู้ช่วยเหลือ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5

2. การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิต สมมติฐานการวิจัย ทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์กัน

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้

H_0 = ทุนทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

H_1 = ทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานคือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการถดถอยด้วยเทคนิค enter ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95 % ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ก็ต่อเมื่อ Sig. มีค่าน้อยกว่า 0.05 ซึ่งผลทดสอบดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

	SS	Df	MS	F	p-value.
Regression	28651.085	3	9550.362	114.367*	.000
Residual	32734.579	392	83.507		
Total	61385.664	395			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับกลุ่มตัวแปรอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถสร้างสมการทำนายเชิงเส้นตรงได้ จึงปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) และยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ซึ่งจากการคำนวณการถดถอยพหุสามารถคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณได้ ดังต่อไปนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา พบว่า ตัวแปรอิสระอันประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระคือ ความไว้วางใจ (X_1) การเกื้อกูลกัน (X_2) และการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคม (X_3) และตัวแปรตามคือคุณภาพชีวิต

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ของความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิต

ตัวแปร (คุณภาพชีวิต)	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	32.837	3.822		8.592*	.000
ความไว้วางใจ (X_1)	0.444	0.105	0.263	4.250*	.000
การเกื้อกูลกัน (X_2)	0.240	0.131	0.107	1.839	.067
การสนับสนุนทางเครือข่ายสังคม (X_3)	0.730	0.109	0.379	6.718*	.000

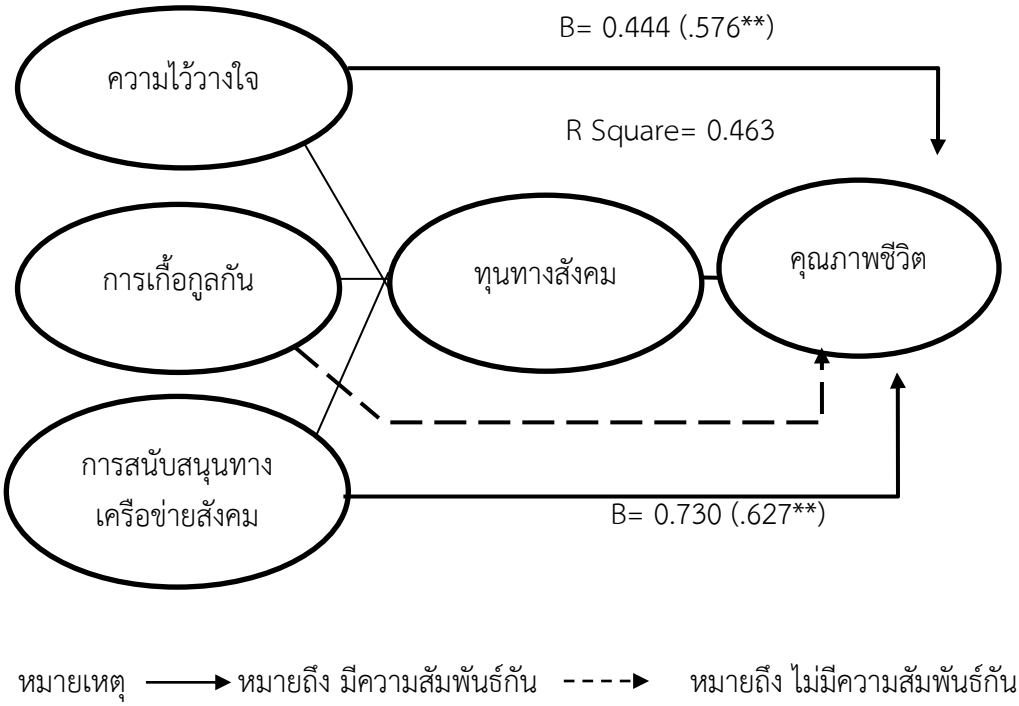
Multiple R = .683[a] R Square = .467 Adjusted R Square= .463 Std. Error = 9.13819

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ enter พบว่า ทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับค่อนข้างสูง (R=0.683) สามารถอธิบายความแปรผันที่เกิดขึ้นมีผลต่อคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 46.7 (R^2 =0.467) เมื่อดูอิทธิพลตัวแปรต้นที่มีต่อตัวแปรตาม พบว่า มีเพียงการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคมและความไว้วางใจที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต โดยการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิต B=0.730 และความไว้วางใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิต B= 0.444 โดยสามารถเขียนเป็นสมการถดถอยได้ดังต่อไปนี้

$$Y=32.837+0.444X1+0.730X3$$

ดังนั้นจากการวิเคราะห์ผลทางสถิติ พบว่า คุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับทุนทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถสร้างสมการเชิงเส้นตรงได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่าการศึกษานี้ปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) และยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) หมายถึงทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า มีตัวแปร 2 ตัวที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต คือการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคมและความไว้วางใจ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

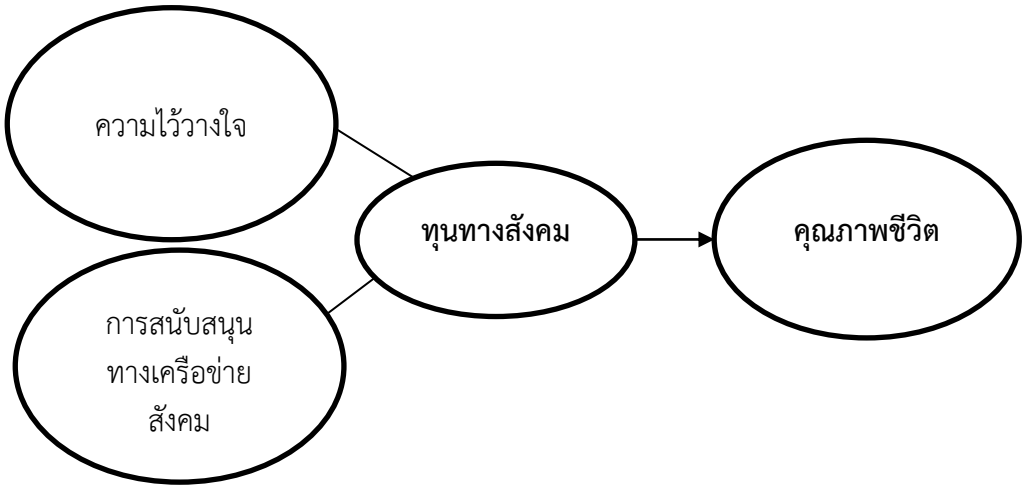
การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในเขตสุขภาพที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ว่า ทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าทุนทางสังคมมีบทบาทที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยทุนทางสังคมที่ดีจะส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (พัชรี ตันติวิภาวิน, 2555; อภิรดี วงศ์ศิริ, 2561; Acar, 2011 Barrett et al., 2014) นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่าการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคมและความไว้วางใจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อคุณภาพชีวิต โดยนักวิชาการหลายท่านกล่าวว่าการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

หมายถึงการที่มีความพร้อมทางด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต และสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมรวมไปถึงการปรับตัวและการอยู่ร่วมกันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ลดาวัลย์ ประทีปชัยกูร และคณะ, 2555; วินัย อ่ำดวง, 2553; Antoniadis & Charmantzi, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ว่า การได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งจากครอบครัวและเพื่อนในด้านความใกล้ชิด รวมไปถึงความถี่ของการติดต่อสื่อสารกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถช่วยสนับสนุนทางด้านอารมณ์และการปฏิบัติ อีกทั้งยังสามารถส่งผลลัพธ์ในทางที่ดีต่อร่างกาย การรับรู้ และจิตใจ (Scrivens & Smith, 2013; Wu & Sheng, 2019; Sato et al., 2018; bbott & Freeth, 2008; Newton, 2001; Abbott & Freeth, 2008)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวที่ต้องแบกรับภาระอย่างหนักในการทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ อีกทั้งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ดูแลในครอบครัวยังส่งจะผลต่อผู้สูงอายุที่ผู้ดูแลในครอบครัวให้การดูแลอีกด้วย เนื่องจากเมื่อผู้ดูแลในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งความสุข สุขภาพแข็งแรง รวมไปถึงการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งผลให้การดูแลผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจก็จะมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย การกำหนดแนวทางหรือนโยบายที่ส่งเสริมการใช้ทุนทางสังคมเพื่อมาสนับสนุนและพัฒนาการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ดูแลในครอบครัวจึงเป็นประเด็นที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ซึ่งเป็นการวิจัยในเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์ข้อมูล จึงทำให้ได้องค์ความรู้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัยนี้พบว่าทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เมื่อศึกษาองค์ประกอบของทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัว พบว่า มีองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต 2 องค์ประกอบ คือ 1. ความไว้วางใจ ในที่นี้หมายถึงความไว้วางใจทั้งความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ เช่น คนในครอบครัว เพื่อน หรือคนในชุมชน และความสัมพันธ์แบบทางการ เช่น บุคลากรทางการแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 2. การสนับสนุนทางเครือข่ายสังคมโดยผ่านการมีส่วนร่วม การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ทั้งครอบครัว เพื่อน หรือเพื่อนบ้าน รวมถึงการได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งจากบุคคลใกล้ชิดและรอบข้าง สามารถส่งผลลัพธ์ในเชิงบวกต่อร่างกายและจิตใจได้ นอกจากนี้ยังพบว่า ทุนทางสังคมสามารถเป็นต้นทุนหรือแหล่งทรัพยากรที่บุคคลสามารถนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ อีกทั้งทุนทางสังคมเป็นทุนที่มีอยู่ในสังคมรอบ ๆ ตัว บุคคลสามารถนำเอาไปใช้ได้ง่ายและยิ่งใช้ยิ่งเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรให้การสนับสนุนนโยบายที่สามารถส่งเสริมทุนทางสังคมในด้านการสนับสนุนทางเครือข่ายสังคม โดยสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายทางสังคม การสร้างความร่วมมือ การมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยอาศัยพื้นฐานการร่วมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และทรัพยากรระหว่างกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การสร้างและส่งเสริมความไว้วางใจของผู้ดูแลในครอบครัวต่อความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ เช่น เพื่อนบ้านหรือคนในชุมชน และความสัมพันธ์แบบทางการ เช่น บุคลากรทางการแพทย์และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ จะเป็นการช่วยเหลือผู้ดูแลในครอบครัวในการแบ่งเบาภาระจากการดูแลผู้สูงอายุได้ และทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวมีแนวโน้มที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการส่งเสริมให้ผู้ดูแลในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี การสร้างและส่งเสริมความไว้วางใจของผู้ดูแลในครอบครัวต่อความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ดูแลในครอบครัวในการแบ่งเบาภาระจากการดูแลผู้สูงอายุได้ และทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวมีแนวโน้มที่ดีขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) โดยบทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องทุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลในครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐศาสตร์) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

เอกสารอ้างอิง

กิตติวงค์ สาสวด. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดภาคตะวันออก. *วารสารชุมชนวิจัย*, 11(2), 21-38.

จิรนันท์ ปุริมาตย์ และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 28(4), 610-619.

ชวลิต สวัสดิ์ผล และคณะ. (2560). การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(พิเศษ), 387-405.

พัชรี ตันติวิภาวิน. (2555). การก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับการเสริมพลังผู้สูงอายุไทยให้เป็นพลังทางเศรษฐกิจและสังคม. *วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 30(3), 53-70.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2562). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2561*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

_____. (2564). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ลดาวัลย์ ประทีปชัยกูร และคณะ. (2555). *คุณภาพชีวิต ความคงอยู่และการสนบสนับสนุนทางสังคมของพยาบาลวิชาชีพในพื้นที่ที่มีความไม่สงบของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

วินัย อ่ำดวง. (2553). คุณภาพชีวิตของประชาชนชาวชุมชนสะพานสาม ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสารสนเทศ,* 11(2), 70-75.

ศิราณี ศรีหาภาค และคณะ (2557). *รายงานผลการวิจัยเรื่องผลกระทบและภาระการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวภายใต้วัฒนธรรมไทย*. สืบค้น 22 สิงหาคม 2566, จาก http://digital.nlt.go.th/items/show/8498

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2559). *คู่มือสนับสนุนการบริหารจัดการระบบบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ. (2563). *รายงานจำนวนผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงรายหน่วยบริการ*. สืบค้น 13 มีนาคม 2563, จาก http://ltc.anamai.moph.go.th

อภิรดี วงศ์ศิริ. (2561). ทุนทางสังคมภายนอกชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 35(3), 152-175.

Abbott, S., & Freeth, D. (2008). Social Capital and Health: Starting to Make Sense of the Role of Generalized Trust and Reciprocity. *Journal of Health Psychology*, 13(7), 874–883.

Acar, E. (2011). Effects of social capital on academic success: A narrative synthesis. *Educational Research and Reviews*, 6(6), 456-461.

Antoniadis, I. & Charmantzi, A. (2016). Social network analysis and social capital in marketing: theory and practical implementation. *International Journal of Technology Marketing*, 11(3), 344-359.

Barrett, et al. (2014). *Family Care and Social Capital: Transitions in Informal Care*. London: Springer.

Grootaert, C., et al. (2004). *Measuring social capital: an integrated questionnaire*. Washington, D.C.: World Bank.

Ma, Y., et al. (2012). Impact of Individual-Level Social Capital on Quality of Life among AIDS Patients in China. *PLOS ONE*, 7(11). 1-7.

Newton, K. (2001). Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy. *International Political Science Review*, 22(2), 201-214.

Nilsson, J., et al. (2006). Social Capital and Quality of Life in Old Age. *Journal of Aging and Health*, 18(3), 419-434.

Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.

Requena, F. (2013). SOCIAL CAPITAL, SATISFACTION AND QUALITY OF LIFE IN THE WORKPLACE. *Social Indicators Research*, 61, 331-360.

Sato, Y., et al. (2018). Generalized and particularized trust for health between urban and rural residents in Japan: A cohort study from the JAGES project. *Social Science & Medicine*, 202, 43-53.

Scrivens, K., & Smith, C. (2013). *Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement*. Paris: OECD Publication.

World Health Organization. (1996). WHOQOL-BREF: introduction, administration, scoring and generic version of the assessment: field trial version, December 1996. Retrieved May 13, 2020, from www.apps.who.int/iris/handle//63529

Wu, F., & Sheng, Y. (2019). Social support network, social support, self-efficacy, health-promoting behavior and healthy aging among older adults: A pathway analysis. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 85, 43-53.

การสื่อสาร ประเด็นแห่งยุคสมัย ความหมาย “การตายดี” วิถีสู่การตายอย่างสงบในสังคมไทย*

COMMUNICATION MEANING FOR GOOD DEATH IN THAILAND

อารีย์ พีรพรวิพุธ, อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว
Aree Peerapornwiput, Asawin Nedpogaeo
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
National Institute of Development Administration
Corresponding Author E-mail: areept1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาความหมาย การตายดี แบบ Peaceful Death 2. ศึกษากระบวนการสื่อสาร การตายดี แบบ Peaceful Death 3. ศึกษาการรับรู้การตายดีแบบ Peaceful Death เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องแบบเฉพาะเจาะจง โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความหมายใหม่ กระบวนการสื่อสาร และการรับรู้การตายดี ในแบบ Peaceful Death

ผลการศึกษาพบว่า 1. การสร้างความหมายการตายดีแบบ Peaceful Death มีเกณฑ์การประกอบสร้างคุณลักษณะความหมาย 5 ประการ คือ 1. เงื่อนไขการตายดี 2. ผู้ตายดีคือใคร 3. สาเหตุและผลลัพธ์ของการตายดี 4. แนวทางของการตายดี และ 5. รูปแบบการจัดการต่อความตาย 2. กลุ่ม Peaceful Death มีกระบวนการสื่อสารและสร้างความหมายใหม่ของความตายสู่ความเข้าใจที่ง่ายขึ้น ผลิตเครื่องมือ จัดกิจกรรมเรียนรู้ชีวิตและความตายที่เข้าถึงง่ายสำหรับผู้สนใจ เผยแพร่ผ่านหลายช่องทางทั้งออนไลน์และออนไซต์ โดยสื่อสารกลุ่มเป้าหมายก่อนการเจ็บป่วย และกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจดูแลคนในครอบครัว 3. การรับรู้การตายดีมีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเผชิญความตายอย่างสงบ ยอมรับความตายของตนเองและคนรอบข้างได้ดีขึ้น รวมทั้งมีวิธีคิด มุมมอง หรือทัศนคติ ความตายในมุมที่เป็นมิตร

คำสำคัญ: การสื่อสาร; ความหมายการตายดี; การตายอย่างสงบ; ออกแบบความตาย

*Received April 13, 2022; Revised May 4, 2022; Accepted May 5, 2022

Abstract

Objectives of this research paper were 1. To study the meaning of a good death, peaceful type, 2. To analyze the communication process of good death model, the peaceful one, and 3. To study the awareness of peaceful death. This qualitative research involved textual analysis and in-depth interviews of selected individuals. Data were analyzed to reveal the new meaning, the communication process and the awareness of the peaceful death.

Findings were found that:1. There were 5 criteria in defining the meaning of a peaceful death, namely, 1. the conditions of good death, 2. who was a good death, 3. the reasons and results of a good death, 4. the approaching of good death and 5. the management styles of death. 2. It was further revealed that people in the peaceful death group have developed new communication strategies and redefined the meaning of death for better understanding by creating tools, organizing learning activities about life and death, providing easier access to interest groups via online and onsite sessions and by communicating with their target group before ailments and decision-making stakeholders in the family, and 3. An awareness of a peaceful death has an impact on changing the attitude and behavior related to a peaceful death leading to better acceptance of one's own death or of people around. This created positive thinking, perspective or attitude towards death.

Keywords: Communication; The Meaning of a Good Death; Peaceful Death; Designing Death

บทนำ

ความตาย เป็นธรรมดาสามัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ และเป็นสัจธรรมที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญ อีกทั้งความตายไม่ใช่สิ่งที่มีความหมายเฉพาะตอนใกล้ตาย หรือภายหลังเมื่อระบบชีวภาพของร่างกายสิ้นสุดลงแล้วเท่านั้น แต่ในฐานะที่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งมีสำนึกแห่งการดำรงชีพและสามารถอนุมานถึงการสิ้นสุดของชีวิตที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ความตายจึงเป็นข้อเท็จจริงพื้นฐาน เป็นอีกมิติหนึ่งที่สำคัญ และไม่สามารถแยกออกจากมิติของการดำรงอยู่ อีกทั้งความตาย ยังเป็นคุณสมบัติที่มนุษย์ทุกชาติต่างมีร่วมกัน ประเด็นการตายยังเป็นข้อถกเถียงกันในหลายประเทศ โดยเฉพาะจากกรณีการร้องขอความตายของ เดวิด กู้ดออล นักวิทยาศาสตร์วัย 104 ปี ที่เดินทางออกจากบ้านในออสเตรเลีย เพื่อจบชีวิตของเขาที่สวิตเซอร์แลนด์ ประเทศที่มีกฎหมายยอมรับการการุณยฆาต และเป็นข่าวใหญ่ไปทั่วโลก (Livni, 2018) เขาเปิดโอกาสให้

สื่อสัมภาษณ์เพื่อหวังผลักดันกฎหมายยอมรับการุณยฆาตในออสเตรเลีย ที่ซึ่งเขารู้สึกว่าเป็นบ้านและเห็นว่าตนเองไม่ควรต้องเดินทางมาตายไกลบ้านขนาดนี้ (Knox, 2018) นักพฤกษศาสตร์และนักนิเวศวิทยาผู้นี้ ไม่ได้เจ็บป่วยระยะท้าย แต่ปรารถนาจะเผชิญกับความตาย เขาระบุเหตุผลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเช่นนี้คือ อิสรภาพที่ลดน้อยถอยลงของเขาเอง และเขาต้องการยุติชีวิตของเขาอย่างมีศักดิ์ศรี (Bachmann & Stanglin, 2018) เมื่อย้อนมาดูที่ประเทศไทย ล่าสุดมีหนุ่มไทยเดินทางไปทำการุณยฆาตที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ หลังป่วยเป็นเนื้องอกในสมองนานกว่า 10 ปี ผ่านการผ่าตัดสมองมาแล้ว 3 ครั้ง แต่ยังไม่หายขาด จึงตัดสินใจจบชีวิตตัวเอง โดยให้เหตุผลว่าไม่อยากให้พ่อและแม่ต้องมาคอยดูแลหากผ่าตัดอีกครั้งแล้วต้องเป็นเจ้าชายนิทรา (PPTV Online, 2019) อย่างไรก็ตาม การุณยฆาตภายใต้การช่วยเหลือทางการแพทย์เช่นนี้ แทบจะทุกประเทศยังถือเป็นการกระทำความผิดกฎหมายอาญาในฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ปัจจุบันจึงมีเพียงไม่กี่ประเทศที่ออกกฎหมายรองรับสิทธิการตายประเภทนี้ไว้ แต่จะต้องเป็นไปภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และสวิตเซอร์แลนด์เป็นเพียงประเทศเดียวที่มีศูนย์ช่วยจัดการฆ่าตัวตายภายใต้การช่วยเหลือทางการแพทย์แก่ชาวต่างชาติ (Staff, 2014) จะเห็นว่าประเด็นความตายยังเป็นข้อถกเถียงกันในหลาย ๆ ประเทศ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาความต้องการยุติชีวิตผู้ป่วยได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ในปัจจุบันที่เข้ามามีบทบาทสูงยิ่งในการยืดชีวิตผู้ป่วยออกไปในสภาพฝืนธรรมชาติและถูกพันธนาการไปด้วยเครื่องมือทางการแพทย์ทั้ง ๆ ที่ผู้ป่วยนั้นไม่สามารถที่จะได้รับการรักษาให้หายเป็นปกติได้เลย

ในขณะเดียวกันทัศนะกระแสหลัก คนส่วนใหญ่รับรู้เรื่องความตายแต่ในด้านความสูญเสีย เจ็บปวด หรือทรมาน ประกอบกับ ญาติ ผู้ดูแล และครอบครัวก็ตกอยู่ในความเศร้าโศก สิ้นหวัง ไร้ทางออก จากการแบกรับภาระการดูแลอย่างมหาศาล รวมถึงผู้มีทุนทรัพย์ในการใช้วิทยาการทางการแพทย์ จากการยื้อชีวิตคนใกล้ชิดด้วยเทคโนโลยีอย่างเกินความจำเป็น ทำให้ผู้ป่วยระยะสุดท้ายต้องจากโลกนี้ไปด้วยความทุกข์ทรมาน การพูดถึงความตายกลายเป็นเรื่องอัปมงคล แม้กระทั่งคำว่าความตายกลายเป็นคำที่ไม่ควรพูดถึง ต้องเลี่ยงไปใช้คำอื่น เช่น หมดลม จากไป และสิ้นชีวิต หากจะมีใครตาย ก็ต้องไปตายในที่รโหฐาน คือที่มิดชิดหรือลับตา มีคนรู้เห็นเพียงไม่กี่คน การตายที่โรงพยาบาล โดยเฉพาะในห้องไอซียู จึงถือว่าดูดีกว่าการตายที่บ้าน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2550) ทั้งนี้ ในขณะที่ชุดความหมายความตายของแนวคิดกระแสหลักดำรงอยู่ ก็มีแนวคิดความหมายของความตายชุดใหม่เกิดขึ้นด้วย ในประเทศไทยมีการพูดถึงความตายในเชิงบวกจากหลากหลายกลุ่ม ที่ก่อตัวขึ้นจากภาคประชาสังคม อย่างไรก็ตามกลุ่ม Peaceful Death จัดเป็นกลุ่มดำเนินงานสื่อสารเรื่องการตายดีในสังคมไทยที่เห็นผลและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสู่สังคมในวงกว้างมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากเครือข่ายพุทธิกา ควบคู่ไปกับการผลิตสื่อเรียนรู้ การจัดเวทีสาธารณะ พร้อมกับพัฒนาเครือข่ายแพทย์และพยาบาลดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายไปพร้อมกัน จึงเป็นพื้นที่วิจัยที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา

เพื่อให้เกิดกรอบแนวทางในการศึกษา และความเข้าใจที่ละเอียดลึกซึ้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องตลอดจนเพื่อให้การศึกษามีความละเอียด รอบคอบ และครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี โดยมีสาระสำคัญได้แก่ แนวคิดทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงแก่นพื้นฐานของชีวิตและความตาย ซึ่งมีหลักยึดโยงกับความเป็นธรรมชาติ ความไม่เที่ยงของสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับชีวิตมนุษย์ เกิดมาแล้วก็ต้องเจ็บและต้องตาย ความเปลี่ยนแปลงนี้เอง ที่เป็นสาเหตุแห่งความทุกข์ของมนุษย์ เพราะไม่รู้เท่าทันสภาพความเป็นจริง จึงปรับสภาพจิตใจไม่ถูก พุทธศาสนาจึงพยายามที่จะชี้ให้เห็นสภาพความเป็นจริงนี้ และให้มนุษย์วางใจให้ถูกต้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมไปถึงความตายที่จะต้องเกิดขึ้นในวันใดวันหนึ่ง (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2547) และในทางพุทธศาสนามีการฝึกปฏิบัติที่เกี่ยวเนื่องกับความตายโดยตรง นั่นคือการฝึกมรณานุสติ ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือไม่ประมาทต่อการใช้ชีวิต ทฤษฎีสัญวิทยา เป็นศาสตร์ที่สนใจในเรื่องของความหมาย มีนักวิชาการหลายท่านแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความหมาย การอ้างอิงความหมายที่ปรากฏอยู่รอบ ๆ ตัวเราที่ได้รับผลกระทบจากกรอบทางสังคม ที่ฝังรากลึกอยู่แล้วในสังคม (Eco, 1976) รวมถึงเอาใจใส่ในเรื่องของวิธีการต่าง ๆ ที่ความหมายมีมุมมองเชิงวิพากษ์มากขึ้น และเป็นที่ซุกซ่อนมายาคติ (Myth) (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551) ขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดการประกอบสร้างความหมายขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดการสื่อความแบบใหม่ โดยเป็นไปในกระบวนการของการรื้อสร้าง (Deconstruction) ความหมายใหม่ เช่นเดียวกับความหมายความตาย ที่ยังแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะและกาลเวลาของยุคสมัย แนวคิดเรื่องการสื่อสาร เบอร์โล (Berlo, 1960) ให้ความหมายการสื่อสาร เป็นการส่งผ่านข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่ง โดยใช้สัญลักษณ์การสื่อสารที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ เช่นเดียวกับการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะทางสังคม อันเป็นกิจกรรมที่ไม่อยู่นิ่ง มีการเคลื่อนไหวกันอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ คือ ผู้กระทำการสื่อสาร สาร ช่องทางการติดต่อหรือสื่อ ผู้รับสาร ปฏิกิริยาตอบสนอง การสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทำให้คนมีความรู้และโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้มนุษย์สามารถสืบทอด พัฒนา เรียนรู้ และรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนในสังคม เช่นเดียวกับการสื่อสารเรื่องความตาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า มุมมองต่อประเด็นการตายในแต่ละสังคมมิได้มีเพียงหนึ่งเดียว การให้ความสำคัญต่อการมีชีวิตอยู่ในแต่ละที่ ในแต่ละประเทศก็ไม่เหมือนกัน อีกทั้งการเรียนรู้เรื่องความตายเป็นเรื่องใกล้ตัว จึงควรถูกหยิบยกขึ้นมากระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในขณะที่ร่างกายยังคงแข็งแรง เพื่อเป็นแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะในช่วงระยะท้ายของชีวิต ดังนั้นการศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่น่าสนใจ ในประเด็นการศึกษาเรื่องด้านในของความเป็นมนุษย์ เพราะการให้ความหมายต่อความตายอย่างไร ก็เสมือนหนึ่งกระจกสะท้อน

การให้ความหมายต่อการมีชีวิตอยู่ของคนในสังคม อันจะช่วยต่อยอดองค์ความรู้นี้ให้ขยายไปในวงที่กว้างขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาเรียนรู้การสื่อสารความหมายความตาย อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และสังคมโดยรวม ประกอบกับความตายของผู้คนในยุคสมัยใหม่ ชี้ชวนให้เราตั้งคำถามกับการใช้ชีวิต รวมถึงวาระสุดท้ายของชีวิต จวบจนวินาทีสุดท้ายของลมหายใจ ด้วยการศึกษาค้นคว้าและตั้งคำถามเกี่ยวกับการตาย และการตายดี ว่าสามารถอ่อนโยนกับชีวิตและทำอะไรได้มากกว่าที่คิดหรือไม่ เพื่อช่วยให้มนุษย์ใช้ชีวิตและตายอย่างเปี่ยมคุณค่าและมีความหมาย ซึ่งบทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การสื่อสาร ประเด็นแห่งยุคสมัย ความหมายการตายดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย การตายดี แบบ Peaceful Death
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร การตายดี แบบ Peaceful Death
3. เพื่อศึกษาการรับรู้การตายดีแบบ Peaceful Death

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเลือกแหล่งข้อมูลที่ตรงกับความเหมาะสม หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ สื่อสิ่งพิมพ์ E-Book ทั้งหมดของเว็บไซต์ Peaceful Death ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) การสืบค้นข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความจริง และความคิดเห็น จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ บุคคลที่ทำงานในกลุ่ม Peaceful Death นักเขียน และบรรณาธิการหนังสือเล่มที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการตายดี อาจารย์แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้าน Palliative Care (การดูแลแบบประคับประคอง) จบด้านการเรียนการสอนทาง Palliative Care และด้านผู้สูงอายุโดยตรงจากต่างประเทศ นักกฎหมาย และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายการแพทย์ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพตาม พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550

กลุ่มตัวอย่างที่รับรู้เรื่องการตายดีจากการเข้าร่วมอบรม เช่น โครงการเผชิญความตายอย่างสงบ โครงการอาสาข้างเตียง โครงการความตายออกแบบได้ โครงการอยู่อย่างมีความหมายจากไปอย่างมีความสุข เป็นต้น ในกลุ่มตัวอย่าง 5 ช่วงวัย ได้แก่ 20-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี 61-70 ปี จำนวน 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ก่อตั้งหรือผู้ดูแลกลุ่ม Peaceful Death ศึกษาข้อมูลในเว็บไซต์ Peaceful Death และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสำหรับตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาการรับรู้การตายดีแบบ Peaceful Death ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการเข้าร่วมอบรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์เพียงพอที่จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล หลังจากที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลทั้งหมด ไม่ว่าจะจากการสัมภาษณ์และสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับกรอบแนวคิดตามประเด็นหลัก อีกทั้งผู้วิจัยยังตระหนักทั้งระหว่างการสัมภาษณ์และหลังการสัมภาษณ์ทุกครั้งว่า ข้อมูลที่ได้มานั้นสามารถนำมาใช้ตอบคำถามที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์หลักก่อนหน้าได้หรือไม่ ดังนั้น ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลมาแล้วจะทำการสรุปแยกข้อมูลตามประเด็นต่าง ๆ ที่ได้ตั้งไว้ก่อน รวมทั้งพิจารณาถึงความครบถ้วนของข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาว่าตรงตามหลักการหรือไม่ ได้แก่ การเลือกข้อมูลที่หลากหลายและใช้วิธีที่หลากหลายในการเก็บข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหา ทั้งนี้ผู้วิจัยยังต้องใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายอีกด้วย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาความหมาย การตายดี แบบ Peaceful Death พลวัตความตายส่งผลต่อการให้ความหมายความตายของมนุษย์ จากยุคโบราณก่อนมีศาสนา มนุษย์มีความเชื่อในสิ่งที่ดำรงอยู่ของความตาย สิ่งที่เสื่อมสลายจึงเป็นเพียงแต่ร่างกาย ขณะที่จิตวิญญาณยังคงอยู่ ส่งผลให้เกิดความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย กระทั่งเมื่อเข้าสู่ยุคมีศาสนา โดยเฉพาะคำอธิบายภายใต้กรอบความคิดในทางจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิ ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลต่อการกำหนดท่าทีของชีวิตและความตายสำหรับสังคมในเวลาต่อมา ขณะเดียวกันความหมายของการมีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยนั้นได้ผูกรวมมิติด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ผนวกเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ไม่ได้แบ่งแยกคุณค่าหรือเป้าหมายของชีวิตออกจากความตาย แต่รวมเอาโลกนี้และโลกหน้าเข้าไว้ด้วยกัน

เมื่อกระบวนทัศน์เรื่องความตายถูกพลิกโฉมจากอิทธิพลของวิทยาการความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการแพทย์สมัยใหม่ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา พื้นที่ความตายจึงถูกช่วงชิงจากพื้นที่ทางศาสนาและจิตวิญญาณ ความตายจึงถูกแยกออกจากวิถีชีวิตของคนเป็น ความตายมีความสัมพันธ์กับอำนาจและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ อีกทั้งยังเป็นสถาบันที่สถาปนาและผูกขาดการจัดการกับความตายจนเกือบจะเบ็ดเสร็จ

แนวทางการแพทย์จึงตั้งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่าจะต้องเข้าไปจัดการกระทำกับความตายให้ได้มากที่สุด และเข้าไปมีส่วนในการดูแลจัดการความตายอย่างเป็นระบบ โดยสงวนหน้าที่อันชอบธรรมไว้เฉพาะผู้เชี่ยวชาญ และด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ มนุษย์สามารถควบคุมจัดการความตายซึ่งถือเป็นโรคได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้นความรู้ทางเทคโนโลยีและเครื่องมือที่ทันสมัยในโรงพยาบาล ได้ทำให้บุคลากรทางการแพทย์และคนโดยส่วนใหญ่มีมายาคติว่าการตายดี คือการตายในโรงพยาบาลมีผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และอุปกรณ์ที่ทันสมัยตามมุมมองทางการแพทย์ที่เห็นว่าความตายเป็นปฏิปักษ์กับการรักษาชีวิตของผู้ป่วย ความตายสมควรต้องถูกยื้อและเหนี่ยวรั้ง ซึ่งมายาคติดังกล่าวได้ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมากมายในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการยื้อผู้ป่วยที่ทำให้ต้องตายอย่างทุกข์ทรมานท่ามกลางบรรยากาศที่ไม่สงบ ประกอบกับเรื่องค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ที่สูงขึ้น หรือปัญหาความขัดแย้งระหว่างหมอ คนไข้ และญาติ ที่ต่างมีความคิดและความต้องการในเรื่องการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายที่แตกต่างกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างความตายกับมิติกระบวนทัศน์เทคโนโลยีทางการแพทย์เกิดช่องว่างที่ขาดหาย ประกอบกับในโลกที่สังคมถูกขับเคลื่อนด้วยลัทธิบริโภคนิยม ความตายกับทัศนะของสังคมทุนนิยมจึงดูจะขัดแย้งกัน เพราะความตายถูกเหมารวมเป็นเพียงด้านลบของการสูญเสีย ส่งผลให้ปัจเจกไม่สามารถอุปโภคบริโภคได้อีกต่อไป ตามทัศนะนี้ความตายจึงหมายถึงเป็นสิ่งแปลกแยก ความน่ากลัว อัปมงคล สูญเสีย เจ็บปวด และไม่ควรพูดถึง

ขณะที่ชุดความหมายกระแสหลักเกิดขึ้น ได้เกิดชุดความหมายใหม่ซึ่งเป็นทางเลือกขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน มีการให้ความหมายการตายชุดใหม่ที่ได้ค่อย ๆ ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาในสังคมในชื่อของการตายดี แบบ Peaceful Death จากการศึกษา พบว่า การสร้างความหมายการตายดีแบบ Peaceful Death มีเกณฑ์การประกอบสร้างคุณลักษณะความหมายการตายดีไว้ 5 ประการ จำแนกได้ตามนี้ คือ 1. เงื่อนไขการตายดี 2. ผู้ตายดีคือใคร 3. สาเหตุและผลลัพธ์ของการตายดี 4. แนวทางของการตายดี และ 5. รูปแบบการจัดการต่อความตาย ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขการตายดี พบว่า เงื่อนไขพื้นฐานสำคัญของการตายดี คือ การยอมรับสัจธรรมและกฎของธรรมชาติ ความตายเป็นกระบวนการหนึ่งของชีวิต การทำความเข้าใจกับความจริงของชีวิตในข้อนี้ถือเป็นเงื่อนไขต่อการเผชิญความตายอย่างสงบในเบื้องต้น

2. ผู้ตายดีคือใคร พบว่า ผู้ตายดีสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกช่วงวัย ผู้ที่สุขภาพดีหรือป่วยระยะท้าย ที่เรียนรู้เกี่ยวกับการตายดีและมีการเตรียมตัวทั้งกายและใจ ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อรับมือกับความตายเป็นเรื่องจำเป็น เพราะเมื่อวินาทีนั้นมาถึง การมีสติตั้งมั่นรับมือได้ทุกรูปแบบคือสิ่งที่พึงกระทำ การวางแผนเตรียมตัวใช้ชีวิตในวาระท้ายและเผชิญความตายเป็นสิ่งที่สามารถจัดการล่วงหน้าได้ เช่น ต้องการใช้ชีวิตในวาระท้ายแบบใด หากเจ็บป่วยต้องรักษาแบบไหน หากเสียชีวิตแล้วต้องการให้ญาติทำอย่างไร และมีสิ่งใดคั่งค้างที่ต้องจัดการให้เสร็จสิ้น

3. สาเหตุและผลลัพธ์ของการตายดี พบว่า สาเหตุของการตายดี อยู่ที่เวลาในปัจจุบันที่ยังคงมีอยู่ การรู้คุณค่าและตระหนักว่าเวลาเป็นสิ่งล้ำค่าและมีความหมาย เพราะวิถีการใช้ชีวิตในขณะที่มีชีวิตอยู่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงช่วงเวลาท้ายในการจากไป ดังมีคำกล่าวว่า มีชีวิตอยู่อย่างไร ก็ตายอย่างนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการความสัมพันธ์กับคนรอบตัว ครอบครัว หรือคนรัก รวมทั้งการงาน และสุขภาพ เป็นการจัดลำดับเรื่องสำคัญของชีวิต ส่วนผลของการตายดีหมายถึงดีทั้งต่อผู้ตาย และผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั่นหมายถึงผู้ตายไม่มีสิ่งใดติดค้างคาใจ และผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่รู้สึกดีที่ได้ทำตามปรารถนาของผู้สิ่งเสีย

4. แนวทางของการตายดี พบว่า มีการสลายกรอบการมองความตายจากภาวะของโรคมาเชื่อมโยงความตายกับมิติต่าง ๆ ที่กว้างขึ้นและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก แบ่งได้เป็น 4 แนวทาง ได้แก่ ข้อที่ 1 ถึง ข้อท่า 5 น่าจะระบุตัวเลข ให้เหมือนกัน 4.1-4.5 ได้แก้ไขตัวเลข 4.1-4.4 เรียบร้อยสำหรับ ข้อที่ 5 เป็น 1 ใน 5 หัวข้อใหญ่ของเกณฑ์การประกอบสร้างคุณลักษณะความหมายการตายดี 5 ประการ จึงเรียนอนุญาตคงตัวเลขเดิมไว้

4.1 แนวทางการตายดีในมิติทางกฎหมาย ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ได้รับเอาแนวความคิดเรื่องการจัดการให้ผู้ป่วยตายดีมาปรับใช้ผ่านระบบกฎหมาย และมีบทบาทต่อการจัดการให้เป็นไปตามประสงค์ของผู้ป่วยระยะสุดท้ายผ่านระบบกฎหมาย มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 การทำหนังสือแสดงเจตนา Living Will เพื่อบอกความต้องการของผู้ป่วยที่อยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต

4.2 แนวทางการตายดีในมิติทางการแพทย์ มีการพัฒนาแนวคิด การดูแลแบบประคับประคองในระยะท้ายของชีวิต (Palliative Care) ซึ่งหมายถึงการดูแลเพื่อให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีจนถึงวาระสุดท้าย โดยดูแลทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจ และจิตวิญญาณ

4.3 แนวทางการตายดีในมิติของสังคม ชุมชน การเผชิญความสูญเสียเป็นประสบการณ์ครั้งสำคัญของชีวิต หน้าที่การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและการตายดี ไม่อาจจำกัดเพียงครอบครัว บุคลากรสาธารณสุข ชุมชนคือแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง ให้สามารถดูแลผู้เผชิญความสูญเสีย ทั้งผู้ป่วย ครอบครัว และผู้ดูแล โดยเน้นการป้องกันความทุกข์ การบรรเทาความรุนแรง และการเยียวยาฟื้นฟู ซึ่งสะท้อนถึงเป้าหมายที่ไม่ได้อยู่ที่การรักษาโรคให้หาย หรือทุเลาลงเพียงอย่างเดียว หากสามารถตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของผู้ป่วย ในการ

เข้าใจชีวิตและมีความสุขในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วย และหากต้องเสียชีวิตก็เสียชีวิตไปอย่างสุขสงบ

4.4 แนวทางการตายดีในมิติทางศาสนา-มรณานุสติ หรือการพิจารณาความตายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เตรียมตัวตาย มีการปรับใช้ให้เข้าถึงง่าย มีความเป็นสากลและร่วมสมัย ให้ประโยชน์ในแง่การทำให้เกิดความไม่ประมาทต่อชีวิต เห็นความสำคัญของการกระทำสิ่งสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งฝึกใจให้ปล่อยวาง และหากทำสม่ำเสมอสามารถเปลี่ยนและปรับมุมมองใหม่ในเรื่องความตาย

5. รูปแบบการจัดการต่อความตาย พบว่า ชีวิตกับความตายไม่สามารถแยกจากกัน มนุษย์สะสมตัวตนเอกลักษณ์มาตลอดชีวิต ความตายก็สะท้อนอัตลักษณ์นั้นด้วย ในโลกยุคปัจจุบันมีการจัดงานศพที่ห่างไกลจากประเพณีนิยมเพิ่มมากขึ้น ทิศทางของงานศพแนวใหม่ที่เกิดขึ้นล้วนเป็นไปเพื่อตอบโจทย์สำคัญคือ การมีความหมาย และสมเหตุสมผล ท่ามกลางกระแสอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้ที่มีเจตจำนงสู่วิถีปลายทางสู่การตายดี ทั้งต่อตนเองและคนใกล้ชิด วิธีการจัดการความตายที่สำคัญอยู่ที่การสื่อสารสัมพันธ์โดยผู้ที่มีเจตจำนงสู่ปลายทางอย่างสงบ มีส่วนร่วมในการจัดการความตายของตน

2. กระบวนการสื่อสาร การตายดี แบบ Peaceful Death สำหรับกระบวนการสื่อสารกลุ่ม Peaceful Death ได้พัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนากลไกทางสังคมและวัฒนธรรมให้เอื้อต่อการเผชิญความตายอย่างสงบ หรือ การตายดี พร้อมทั้งร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ขณะเดียวกันก็เป็นจุดเริ่มต้นของการสะสมองค์ความรู้ ประสานงานในภาคประชาชน สำหรับการเคลื่อนไหวและผลักดันสร้างความตระหนักให้มีการทำความเข้าใจเรื่องของความตาย และสร้างชุมชนที่เอื้อต่อการตายดี สามารถเกื้อกูลชีวิตและสังคมให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์ไปพร้อม ๆ กัน

กลุ่ม Peaceful Death มีกระบวนการสื่อสารเกี่ยวข้องกับการสร้างทัศนคติที่ดีต่อความตาย และดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง (Palliative) ทั้งในมิติสุขภาวะด้านกาย โดยให้ความสำคัญกับมิติด้านจิตใจและสังคมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการขับเคลื่อนมิติสุขภาวะทางปัญญา (Spiritual Health) ซึ่งการนำเสนอเป็นการขยายองค์ความรู้สู่ความเข้าใจในวงกว้างให้มากขึ้น ทั้งในระยะก่อนการเจ็บป่วยและก่อนการตาย เช่น เครือญาติที่ดูแลผู้ป่วย บุคคลทั่วไป ชุมชน ตลอดจนหน่วยทางสังคมอื่น ๆ ดำเนินการภายใต้ 3 ด้านหลัก ได้แก่

หนึ่งมีเครื่องมือใช้สนับสนุนองค์ความรู้ และให้ความรู้ เช่น จัดพิมพ์หนังสือเอกสาร จัดทำเว็บไซต์ Peaceful Death รวมทั้งการจัดอีเวนต์ โดยมีการใช้ Influencer บุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสื่อสารผ่านพลังเสียงของบุคคลที่สาม ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรับรู้ สนใจ ติดตาม และสร้างความตระหนักรู้ได้มากกว่าการสื่อสารทางเดียว รวมทั้งการจัดนิทรรศการเชิงประสบการณ์ เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดการเรียนรู้จากการได้มีโอกาสทดลอง สอง ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ให้กับผู้ที่อยู่ในระยะก่อนการ

เจ็บป่วยและก่อนการตาย ผ่านกิจกรรมและการอบรม โดยมีทั้งที่จัดกิจกรรมเอง และเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย และ สาม เปิดพื้นที่เพื่อพัฒนาและเสริมศักยภาพหรือพื้นที่ต้นแบบ เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้และเอื้ออำนวยให้เกิดการทำงานร่วมกันสำหรับการดูแลผู้ป่วย การนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความตายเป็นประเด็นที่ดูหนักในสายตาคนส่วนใหญ่กลุ่ม Peaceful Death มีรูปแบบในการออกแบบรื้อและสร้างเพื่อลดทอนความเป็นนามธรรมให้ผู้อ่านเข้าใจความตายได้ง่ายขึ้นโดยไม่ใช่การเพียงกล่าวถึงความตาย ณ จุดที่ตายเท่านั้น หากกลุ่ม Peaceful Death ได้ขยายความถึงช่วงเวลาก่อนการตาย และการจัดการเยียวยาหลังการตาย รวมถึงมีการขยายพื้นที่การเริ่มต้นพูดคุยเรื่องความตายสู่สาธารณะในวงที่กว้างขึ้นของสังคม

3. การรับรู้การตายดี แบบ Peaceful Death การรับรู้การตายดีของกลุ่มตัวอย่างมีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเผชิญความตาย คือ มีส่วนช่วยให้สามารถยอมรับความตายของตนเองและคนรอบข้างได้ มีส่วนช่วยให้สามารถสื่อสารเรื่องความตายได้ หลังการรับรู้เรื่องการตายดี ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคนรอบข้างหรือคนในครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เป็นบวก เช่น การตระหนักว่าความตายมาเยือนตนเองและคนที่ตนรักได้ทุกเมื่อ จึงนำไปสู่การให้ความสำคัญกับเวลาที่มีอยู่ร่วมกัน หรือพบว่าความตายออกแบบได้ เตรียมพร้อมได้ การตระหนักถึงความตาย ทำให้ปล่อยวาง และให้อภัยคนได้ง่ายขึ้น รวมถึงการเตรียมความพร้อมก่อนวาระท้ายมาถึง โดยให้ความสำคัญเป็นสองส่วน หนึ่ง เรื่องภายใน ด้านความรู้สึก จิตที่สงบก่อนจากไป อีกทั้งไม่มีอะไรติดค้างคาใจในความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง สอง ในทางกายภาพ ได้จัดการสะสางสิ่งต่าง ๆ อย่างเรียบร้อยและไม่เป็นภาระต่อผู้ที่ยังอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตระเตรียมเอกสาร ทรัพย์สินต่าง ๆ ส่งต่อให้ใครเมื่อต้องจากไป รวมถึงความต้องการให้จัดการอย่างไรในระยะท้าย ทั้งนี้เพราะไม่ต้องการเป็นภาระแก่คนที่อยู่ข้างหลังในวันที่ต้องจากไป ซึ่งเป็นการจากลาโดยที่ไม่มีอะไรคั่งค้างและพร้อมที่จะไป เมื่อวาระสุดท้ายของชีวิตมาถึง

ถึงกระนั้น ผลการศึกษาการรับรู้การตายดีแบบ Peaceful Death ยังสะท้อนให้เห็นว่าหลังการรับรู้การตายดี กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ (Knowledge) ที่ส่งผลให้เกิดทัศนคติ (Attitude) ที่เป็นบวกต่อการยอมรับเมื่อวาระสุดท้ายมาถึง รวมถึงท่าทีที่ดีต่อการตายอย่างสงบ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนซอฟท์แวร์หรือวิธีคิด และการรื้อถอนวิธีคิดนี้ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมองความตายทั้งต่อตนเองและเครือญาติด้วยสายตาใหม่ ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ (Practice) ที่สามารถนำไปปรับใช้ในรูปแบบเฉพาะตน มีพฤติกรรมเชิงบวกกับความสัมพันธ์ที่มีต่อญาติและครอบครัว ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนความเข้าใจเรื่องความตายได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษา ความหมาย การตายดี แบบ Peaceful Death พบว่า กระบวนทัศน์มีผลต่อการมองโลกและชีวิต และส่งผลทั้งต่อแนวคิดและการปฏิบัติของสังคมและปัจเจกชนในเรื่องชีวิตและความตาย แนวคิดที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบันเป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากกระบวนทัศน์แบบกลไก แยกส่วน ลดส่วน การตายจึงถูกยึดออกไปด้วยวิทยาการทางการแพทย์ที่ “ก้าวหน้า” กระบวนทัศน์นี้แม้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น แต่ก็ยังคงเป็นกระบวนทัศน์หลักที่มีอิทธิพลทั้งต่อบุคคลากรในระบบสุขภาพและสังคมโดยรวม อีกทั้งยังมีคุณูปการที่สำคัญในการรักษาโรคบางกลุ่มและการบรรเทาความทุกข์ทรมานจากการตายของผู้ป่วย

เมื่อนำทฤษฎีสัญวิทยา มาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดทางพุทธศาสนา และแนวคิดการสื่อสาร พบว่า ตามกระบวนทัศน์ข้างต้นได้ก่อให้เกิดมายาคติความตาย ในเชิงความหมายของภาพที่หดหู่ สิ้นหวัง และไร้อำนาจในการต่อรอง นอกจากมายาคติที่พยุงความคิด ความเชื่อที่ทำงานอยู่นั้น ได้ก่อให้เกิดการประกอบสร้างความหมายขึ้นใหม่เกี่ยวกับความตาย เพื่อให้เกิดการสื่อความแบบใหม่ เป็นไปในกระบวนการสองแบบร่วมกัน คือ รื้อและสร้าง การตายดีแบบ Peaceful Death พยายามรื้อถอนวัฒนธรรมการปฏิเสธความตายที่ถูกยึดถืออยู่ในระบบความคิดความเชื่อของคนในสังคมไทย ซึ่งเป็นการรื้อถอนพรมแดนของอำนาจและความรู้ในแบบเก่าที่มีขอบเขตชัดเจน และจำกัด มาเป็นแบบบูรณาการ ใช้หลายศาสตร์เข้ามาอธิบายและจัดการความตาย ทำให้เกิดเป็นชุดคำอธิบายหรือการให้ความหมายเกี่ยวกับความตายที่แตกต่างไปจากเดิม ด้วยการให้คุณค่าความหมายใหม่ของความตายที่ให้ความรู้แก่สังคมอย่างเป็นสหวิทยาการ โดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในการช่วยให้ผู้ป่วยทำความเข้าใจความทุกข์ที่มนุษย์กำลังเผชิญได้ดีขึ้น

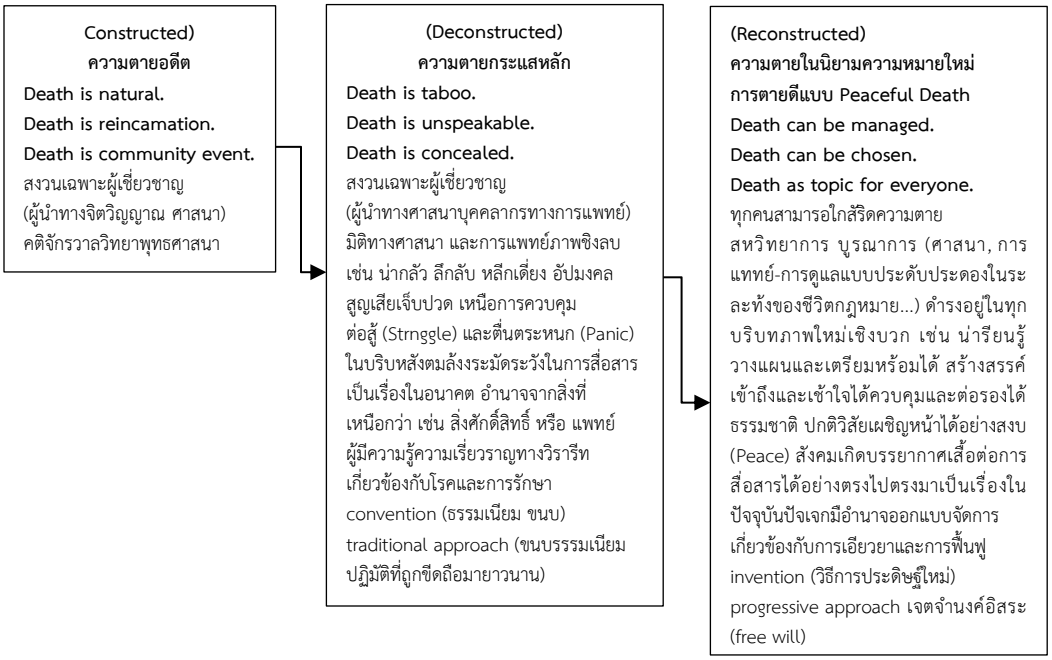
ประเด็นการให้ความหมายการตายดี แบบ Peaceful Death แสดงให้เห็นถึงเกณฑ์การประกอบสร้างคุณลักษณะความหมายการตายดีที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านจิตใจ ร่างกาย และสังคมอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับงานการวิเคราะห์ของศิริรัตน์ ปานอุทัย และคณะ (2563) เรื่อง คุณลักษณะการตายดีตามการรับรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องในบริบทภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า การตายที่ดีคือการตายที่มีการเตรียมตัว ผู้ตายมีเวลาในการเตรียมตัวเตรียมใจ และยอมรับความตายได้ เมื่อถึงเวลาก็พร้อมที่จะจากไป การทำความเข้าใจชีวิตและความตายผ่านหลักธรรมทางศาสนา โดยแนวคิดนี้สอดคล้องงานวิจัยของกาญจนา จิตต์วัฒน (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับวัชรยาน สื่อให้เห็นว่าพุทธศาสนาเน้นการสอนให้มนุษย์ตระหนักรู้ในความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิตที่ความตายจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ คนเราจึงควรดำเนินชีวิตทุกก้าวย่างอย่างไม่ประมาท โดยการเจริญมรณสติ พิจารณาความตาย อย่างรู้เท่าทันความจริงของชีวิต อันเป็นการเตรียมตัวก่อนตายอย่างมีสติ บ่มเพาะให้เกิดปัญญามีความเห็นถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

2. กลุ่ม Peaceful Death ได้ใช้ช่องทางสื่อใหม่ในการส่งเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเรื่องความตายให้กับสังคม สร้างความเข้มแข็งให้กับการขับเคลื่อนเรื่องการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย โดยมุ่งตรงต่อการลดทอนภาพความน่ากลัวของความตาย สู่ความตายสื่อสารได้ พูดได้ มีภาพใหม่เชิงบวกและสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับมนต์ศักดิ์ ชัยวีระเดช (2558) ที่ศึกษาการสื่อสารเรื่องความตาย ผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจ Peaceful Death : เรื่องการเผชิญความตายอย่างสงบในโลกดิจิทัล ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ได้ตระหนักในเรื่องนี้มาก่อน เพื่อเปลี่ยนรูปแบบมาสู่การตระหนักรู้ และทำความเข้าใจเพื่อให้ผู้รับสารได้เข้าถึงและเตรียมพร้อมเผชิญความตายอย่างมีสติ ซึ่งเป็นการการวางกลยุทธ์ทางการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผลการศึกษา ชี้ให้เห็นว่า วิธีการเลือก Content เนื้อหาแต่ละส่วน เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ลดทอนความเป็นนามธรรมของความตาย มาสู่ความเป็นรูปธรรมมากขึ้น และในส่วนการวางกลยุทธ์ทางการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่เข้ามาสนับสนุนการส่งเนื้อหาให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะกับสังคมสมัยใหม่ ซึ่งออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากขึ้น เป็นการลดทอนภาพจำในเชิงลบที่มีต่อประเด็นความตาย และเรียนรู้ว่าความตายเป็นเพื่อน พร้อมทั้งปฏิเสธว่าความตายคือความน่ากลัว แต่ให้หันมาเน้นการเตรียมตัวก่อนตาย เป็นการนำเสนอการสื่อสารสร้างความเข้าใจเรื่องความตายในบริบทใหม่ที่เข้าใจง่าย ความตายจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงภาพเดิม ๆ ที่ดูน่ากลัวและไม่อยากพูดถึง

3. การรับรู้การตายดีแบบ Peaceful Death มีความแตกต่างกันไป ตามภูมิหลังประสบการณ์และเหตุการณ์ที่ประสบ ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เคล (Kehl, 2006) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง Good death ในตะวันตกซึ่งทำให้พบว่า แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ Good death เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับมุมมองของปัจเจกบุคคลโดยตรง ซึ่งอาจแปรเปลี่ยนหรือมีความหลากหลายไปตามเวลา สถานการณ์ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมุมมองเกี่ยวกับ Good Death ในหลาย ๆ มุมมอง หรือหลาย ๆ นิยาม ได้แก่ การได้ตระหนักถึงความตายที่จะเกิดขึ้น การดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การไม่ทำให้เกิดภาระ การมีความสัมพันธ์อันดี การตายอย่างมีศักดิ์ศรี และการได้รับการดูแลใกล้ชิดจากครอบครัว มุมมองเรื่องการตายดีในงานวิจัยของ เคล เป็นมุมมองที่แสดงถึงความปรารถนาหรือเป้าหมายของชีวิตในช่วงวาระสุดท้าย งานวิจัยนี้นอกจากจะเน้นประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับนิยามและความหมายของ Good Death แล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า เวลา สถานการณ์ ประสบการณ์ และมุมมองต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับการให้ความหมายของนิยามนั้น และสอดคล้องกับงานวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ แต่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบมุมมอง 2 ด้านที่แตกต่างกัน คือ การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับ Good death และ Bad death เป็นงานวิจัยของคิม และลี (Kim & Lee, 2003) ซึ่งศึกษาในประเทศเกาหลี เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับความตาย นิยามของการตายดีคือการไม่เป็นภาระของครอบครัว การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในครอบครัว การเตรียมพร้อมที่จะตาย

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นกระบวนการรื้อสร้างสู่การนิยามความหมายใหม่การตายดีแบบ Peaceful Death

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อให้เกิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ของประเทศในระบบการพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต รวมถึงการดูแลสุขภาพตั้งแต่เกิดจนกระทั่งวาระท้ายของชีวิต ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม สถาบันครอบครัวและชุมชน รวมถึงกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นองค์กรหลักด้านสุขภาพที่มีหน้าที่หลักในการพัฒนาและอภิบาลระบบสุขภาพ สามารถนำผลการศึกษาครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ ต่อยอดขับเคลื่อนพัฒนาสุขภาวะของประชาชนในประเทศอย่างเป็นองค์รวมได้ เพื่อให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สังคมควรจะได้รับการสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้อง ต่อการแสดงเจตจำนงค์ในการเลือก หรือไม่เลือกรับการดูแลรักษาแบบใดแบบหนึ่ง หรือเลือกที่จะเสียชีวิต

ตามธรรมชาติ ซึ่งจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยและครอบครัวในการตัดสินใจที่มีผลต่อการดูแลรักษาที่ผู้ป่วยควรได้รับในการเจ็บป่วยระยะสุดท้าย และช่วยให้การสื่อสารระหว่างทีมสหสาขาวิชาชีพกับผู้ป่วยและครอบครัวในการประเมินและวางแผนการดูแลสำหรับผู้ป่วยทำได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาการสื่อสารของกลุ่ม Peaceful Death ซึ่งพยายามสื่อสารประเด็นเรื่องความตายในสังคมไทยเพียงเท่านั้น ข้อมูลที่ได้ยังไม่ครอบคลุมถึงการสื่อสารความตายในกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นควรมีการศึกษาการสื่อสารเรื่องความตายจากกลุ่มอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อนำมาเปรียบเทียบจึงจะได้ผลการศึกษาที่มีความกว้างขวางครอบคลุม จนก่อคุณูปการแก่องค์ความรู้เรื่องการสื่อสารความตายในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กาญจนา จิตต์วัฒน. (2553). *การบูรณาการการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับวัชรยาน* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2550). *ความตาย กับวาระสุดท้ายของชีวิต คู่มือ การเรียนรู้มิติสังคมของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.

พระมหาบุญมี มาลาวชิโร. (2547). *พระพุทธศาสนากับความตาย*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้าวิชาการจำกัด.

มนต์ศักดิ์ ชัยวีระเดช. (2558). การสื่อสารเรื่องความตาย ผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจ Peaceful Death: เรื่องการเผชิญความตายอย่างสงบในโลกดิจิทัล. *วารสารศาสตร์*, 8(2), 6-22.

ศิริรัตน์ ปานอุทัย และคณะ. (2563). คุณลักษณะการตายดีตามการรับรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องในบริบทภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. *วารสารสภาการพยาบาล*, 35(4), 35-53.

Bachmann, H., & Stanglin, D. (2018). *Freeing the elderly to choose their own death': David Goodall 104 has no doubts day before assisted suicide*. Retrieved March 1, 2019, from https://www.usatoday.com/story/news

Berlo, D.K. (1960). *The process of communication: An introduction to theory and practice*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.

Eco, U. (1976). *A theory of semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.

Kehl, K. A. (2006). Moving toward peace: an analysis of the concept of a good death. *American journal of hospice and palliative medicine*, 23(4), 277-286.

Kim, S & Lee, Y. (2003). Korean nurses' attitudes to good and bad death, life-sustaining treatment and advance directives. *Nurs Ethics*, 10(6), 624-637.

Knox, P. (2018). *Gone peacefully: Who was Dr David Goodall, when was his death in a Swiss euthanasia clinic and who was the Australian scientist's wife*. Retrieved April 20, 2019, from https://www.thesun.co.uk/news/6197462

Livni, E. (2018). *An Australian scientist's rational suicide stirs international controversy*. Retrieved April 20, 2019, from https://qz.com/1275376/

PPTV Online. (2019). *Last farewell post! A young Thai man has a brain tumor and is flown to Switzerland to undergo euthanasia*. Retrieved March 30, 2019, from www.pptvhd36.com/99240

Staff, G. (2014). *Euthanasia and assisted suicide laws around the world*. Retrieved April 20, 2019, from https://www.theguardian.com/society/2014/

ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท*

WISDOM AND CULTURAL CAPITALS OF COMMUNITY FLEA MARKET TO PROMOTE TOURISM IN CHAINAT PROVINCE

จริยา สุพรรณ
Jariya Supun
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
Corresponding Author E-mail: jariya.su@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท และประเมินศักยภาพตลาดนัดชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดนัดชุมชน จำนวน 10 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนมีความหลากหลายและโดดเด่นทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านอาหารพื้นถิ่นและอาหารตามฤดูกาลโดยมุ่งเน้นการใช้วัตถุดิบภายในชุมชน วิธีการปรุงแบบดั้งเดิม และราคาไม่แพง 2. ด้านผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่นที่สะท้อนถึงการสร้างสรรค์จากวัสดุท้องถิ่นภาคกลาง 3. ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 4. ด้านความเชื่อและพิธีกรรมโดยได้รับอิทธิพลจากวัดซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของตลาดนัดชุมชน 5. ด้านรูปแบบร้านค้าพบ 3 รูปแบบ คือ ร้านค้าถาวร ร้านค้าชั่วคราว และร้านค้ากึ่งถาวร 6. ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีความเก่าแก่และสวยงาม ศักยภาพตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวพบว่า มีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์บนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนอันจะนำไปสู่การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวซ้ำได้

คำสำคัญ: ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม; ตลาดนัดชุมชน; การท่องเที่ยว; จังหวัดชัยนาท

*Received June 21, 2022; Revised August 5, 2022; Accepted August 7, 2022

Abstract

This research article aims to analyze the wisdom and cultural capitals of the community flea market to promote tourism in Chainat Province and assess the potential of the community flea market in promoting tourism in Chainat Province. It is qualitative research. The key informant group was 10 people who were community leaders and people in the community involved in the development of the community flea market. The sample group was specifically specified. The research tool was an in-depth interview form.

The results showed that the wisdom and cultural capitals of the community flea market were diverse and distinctive, both tangible and intangible in 6 areas: 1. local food and seasonal food, focusing on the use of ingredients within the community, traditional cooking methods and inexpensiveness; 2. local products that reflect the creations from local materials in the central region; 3. local history as the route of King Chulalongkorn's private travel; 4. beliefs and rituals influenced by temples, which are the location of the community flea market; 5. in terms of the form of shops, found 3 types, namely permanent shops, temporary shops. and semi-permanent shops; 6. local architecture which is ancient and beautiful. The potential of the community flea market to promote tourism was found that it has the potential to be developed into a tourist attraction that reflects its identity based on the community wisdom and culture that will lead to creating a tourism experience for tourists to come back to visit again.

Keywords: Collective Wisdom and Cultural Assets; Community Market; Tourism; Chai Nat Province

บทนำ

ตลาดเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างเศรษฐกิจชุมชนมาเป็นเวลาช้านานจากหลักฐานในรูปแบบเอกสารพบว่า ตลาดมีกำเนิดในสมัยสุโขทัยแต่ปรากฏเด่นชัดสมัยอยุธยาในรูปของตลาดน้ำและตลาดบก (ธานี กุลแพทย์, 2539) ตลาดชุมชนไม่ได้เป็นเพียงสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเท่านั้นหากแต่มีความหมายในเชิงสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจซึ่งไม่อาจแยกจากกัน แต่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมและอยู่ในเงื่อนไขทางสังคม เป็นพื้นที่แห่งชีวิตที่มีการปะทะสังสรรค์ของผู้คนในรูปแบบที่น่าสนใจ หากไม่มีผู้คนเข้ามาทำกิจกรรมแล้วพื้นที่ตลาดก็เป็นเพียงสถานที่ว่างเปล่าเท่านั้น (สุชานาถ พัฒนวงศ์งาม, 2560) ตลาดชุมชนเป็นส่วนหนึ่ง

ของระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศของวิถีชีวิตในอีกมุมหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยที่นำเอาทุนชุมชนทั้งทุนภูมิปัญญา และทุนทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่มาดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การดูแลรักษา และการวางกฎระเบียบกติกา อีกทั้งการจัดการตลาดชุมชนเองอยู่บนฐานจิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2553) ในประเทศไทยมีตลาดนัดชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนได้ดำเนินการบริหารจัดการด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จทำให้เกิดเป็นต้นแบบในการพัฒนาตลาดนัดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะตามสภาพบริบทในพื้นที่ของชุมชนนั้น ทั้งพื้นที่ที่เป็นตลาดเก่าที่มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่โดยมีการปรับปรุงสถานที่และสร้างกิจกรรมที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ปัจจุบันตลาดนัดชุมชนในลักษณะดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทั้งในเขตชุมชนเมืองและเขตชุมชนชนบท (วิชชุดา เขียวเกตุ, 2559)

จังหวัดชัยนาทมีภูมิปัญญาและทุนวัฒนธรรมหลากหลายประเภทที่มีศักยภาพในการนำมาใช้ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว จากการศึกษาของญาณภา บุญประกอบ และคณะ (2560) พบว่า ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเด่นของจังหวัดชัยนาทที่นำมาส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น ภูมิปัญญาอาหารลาวครั่งของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งในจังหวัดชัยนาทที่ได้นำเสนอขั้นตอนการนำอัตลักษณ์อาหารลาวครั่งสู่กระบวนการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและสร้างกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่วนงานศึกษาของรัตนพล ชื่นค้า และจริยา สุพรรณ (2562) พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยนาทที่แสดงอัตลักษณ์โดดเด่นสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน 5 เรื่อง ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นส้มโอขาวแตงกวา ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีตาล ภูมิปัญญาท้องถิ่นหน่อไม้เขาราวเทียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำรายาสมุนไพรหลวงปู่ศุข และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าทอชาติพันธุ์ลาว จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นทุนที่เป็นนามธรรมแต่มีความสำคัญต่อการเป็นชุมชนและความเป็นปึกแผ่นของชุมชนอย่างมาก (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554) โดยเฉพาะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดให้คนต่างถิ่นให้เดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่มีในท้องถิ่นของตน

บรรดาแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราววิถีชีวิตและกิจกรรมที่เกิดขึ้นของผู้คนตลอดจนเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน คือ ตลาดนัดชุมชน อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดชัยนาทที่เกิดขึ้นจากการค้นหาสิ่งที่มีอยู่และนำมาฟื้นฟู ประยุกต์ สร้างสรรค์ใหม่บนรากฐานสิ่งเก่านั้นได้มีการนำเสนอสู่สายตานักท่องเที่ยวผ่านตลาดชุมชนยังมีไม่มากนัก สามารถจัดประเภทได้เป็น ตลาดเก่าที่ได้ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เช่น ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา อำเภอสรรพยา ตลาดเก่าคุ้งสำเภา อำเภอมโนรมย์ และตลาดนัดชุมชนที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อเป็นแหล่งจำหน่าย

ผลิตภัณฑ์ของชุมชนอันนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนจากตลาดนัดชุมชนและทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น เช่น ตลาดย้อนยุคเมืองสรรค์ อำเภอสรรคบุรี ตลาดสร้างสุขทวดพัน อำเภอเมือง ตลาดเจ้าพระยาแลนด์ อำเภอสรรพยา เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ตลอดจนประเมินศักยภาพของตลาดนัดชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้ประยุกต์หรือพัฒนาหรือปรับปรุงตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาทให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท

2. เพื่อประเมินศักยภาพตลาดนัดชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) ครอบคลุมพื้นที่ตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท จำนวน 2 แห่ง คือ ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแค

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดนัดชุมชนแห่งละ 5 คน รวมจำนวน 10 คน ใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และมีความประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นอยู่แล้วและพร้อมที่จะให้ข้อมูลต่าง ๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 พัฒนาการและการดำรงอยู่ของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท และตอนที่ 3 การจัดการทุนชุมชนของตลาดนัดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี จากหนังสือ เอกสาร งานวิจัย และแหล่งข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2. สำรวจและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของตลาด นัดชุมชนจากสื่อออนไลน์ เอกสาร หนังสือ และตำรา

3. คัดสรรตลาดนัดชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่ศึกษา จำนวน 2 แห่ง 4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) ตลาดนัดชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย 5. วิเคราะห์ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และประเมินศักยภาพตลาดนัดชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการบรรยายเพื่อนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท พบว่า ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในพื้นที่ของตลาดนัดชุมชนได้ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบ เช่น อาหารพื้นถิ่น อาหารตามฤดูกาล ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่น รูปแบบร้านค้า การแต่งกาย และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นต้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทในการพัฒนาตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแค จำนวน 10 คน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในพื้นที่ตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท ดังนี้

1.1 อาหารพื้นถิ่นและอาหารตามฤดูกาล มีจำหน่ายในตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่ง และยังคงวัตถุดิบ วิธีการปรุงแบบดั้งเดิม ราคาถูก และรับประทานง่าย โดยสะท้อนผ่านเมนูอาหารสำหรับให้นักท่องเที่ยวซื้อหาเป็นของฝาก ตลอดจนเรียนรู้และทดลองทำ เมนูอาหารพื้นถิ่นที่โดดเด่นของตลาดโรงพักเก่าสรรพยา พบว่า ทั้งเมนูอาหารหวาน เช่น ขนมหน้างากุยหลีและข้าวเกรียบลอยน้ำ เป็นต้น เมนูอาหารคาว เช่น ลาบปลาร้า แกงขี้เหล็ก ต้มปลาร้าหัวตาลและฉู่ฉี่ปลาสังกะวาด เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่า อาหารพื้นถิ่นที่โดดเด่นของชุมชนได้ถูกนำมาปรับรูปแบบการจัดเซตเมนูอาหารสำรับเดี่ยว และอาหารจานเดียวโดยมุ่งเน้นการใช้วัตถุดิบที่ผลิตได้ภายในชุมชน สำหรับไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว และในบริเวณพื้นที่ของตลาดโรงพักเก่าสรรพยายังมีศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทดลองทำโดยการปฏิบัติจริง

ภาพที่ 1 ต้มปลาร้าหัวตาลและขนมหน้างากุยหลี

ส่วนอาหารพื้นถิ่นที่โดดเด่นของตลาดชุมชนบ้านหนองแค พบข้าวเกรียบอ่อน ขนมปิ้งโบราณ แกงขี้เหล็ก นำพริกปลาร้ามัจฉะ หมี่กรอบ และกล้วยอบเนย เป็นต้น อาหารพื้นถิ่นแต่ละชนิดกำหนดให้ขายได้เพียงหนึ่งร้านค้าเท่านั้น ยกเว้นผลไม้และพืชผักสวนครัวที่ปลูกตามฤดูกาลสามารถขายซ้ำกันได้ โดยเฉพาะน้ำพริกปลาร้ามัจฉะเป็นตำหรับอาหารที่มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสต้นตรวจสอบลำน้ำเก่าเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2451 ได้ประทับแรมที่บ้านหนองแค ตาแป้นมรรคนายก วัดหนองแคได้รวมตัวกับชาวบ้านช่วยกันหายอดหวายโปงมาเผาไฟ แล้วต้มให้สุกและปรุงอาหารใส่สำรับมาถวาย ประกอบไปด้วย ยอดหวายโปงเผา หยวกกล้วยต้ม และน้ำพริกปลาร้า ในเหตุการณ์ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเครื่องเสวยที่ชาวบ้านนำมาถวายเป็นอย่างมากทรงมีพระราชดำรัสให้เรียกชื่อน้ำพริกใหม่ว่า น้ำพริกปลาร้ามัจฉะ ปัจจุบันน้ำพริกปลาร้ามัจฉะเป็น 1 ในสำรับอาหาร 5 ชนิดในการรับรองและขายให้แก่นักท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นว่าเป็นอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านหนองแค

ภาพที่ 2 น้ำพริกปลาร้ามัจฉะและขนมปิ้ง

1.2 ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่น ตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่นที่สร้างสรรค์จากวัสดุท้องถิ่นภาคกลาง เช่น ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา นอกจากมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่นที่มีชื่อเสียงของสรรพยายังได้มีการนำงานผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่นนั้นมาจัดเป็นฐานกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนจากกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งฐานกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ตั้งตลาดและกระจายไปในชุมชนโดยรอบ เช่น ฐานกิจกรรมเรียนรู้หัตถกรรมผักตบชวาบ้านอ้อย ฐานกิจกรรมเรียนรู้การทำผ้าบาติก ฐานกิจกรรมการเรียนรู้การทำผ้ามัดย้อม ฐานกิจกรรมการเรียนรู้งานหัตถกรรมจากใบเตย ใบมะพร้าว และใบลาน และมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อบอกจุดที่ตั้งของฐานกิจกรรมแก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่นซึ่งจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา ชาตรีชวา ข้าวสรรพยา ยาสีฟันสมุนไพรสูตรโบราณ และผ้าบาติก

ส่วนตลาดชุมชนบ้านหนองแค พบงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ซึ่งมีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแคในการร่วมกันทำงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองจิก กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านท่าแร่ และกลุ่มสตรีบ้านหนองพญา เป็นต้น นอกจากนี้มีงานหัตถกรรมจากเชือกมัดฝาง และกระเป๋าผ้าเย็บมือ ซึ่งผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีจำหน่ายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ตลาดชุมชนบ้านหนองแค

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่และเชือกมัดฟาง (สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอวัดสิงห์, 2564)

1.3 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พื้นที่ตั้งของตลาดชุมชนโรงพักเก่าสรรพยาและตลาดชุมชนบ้านหนองแค เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ในการเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ท่านทรงเสด็จมาเยือนจังหวัดชัยนาท 3 ครั้ง และเสด็จประทับแรมที่อำเภอสรรพยา 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2444 (ร.ศ.120) และปี พ.ศ. 2449 (ร.ศ.125) ส่วนในครั้งที่ 3 พ.ศ. 2451 (ร.ศ.127) เสด็จพระราชดำเนินตรวจลำน้ำเก่าในครั้งนั้น เสด็จไปตามลำน้ำมะขามเฒ่า ผ่านตลาดวัดสิงห์ และได้ประทับแรมที่วัดหนองแค ตำบลคลองจันทร์ (ปัจจุบัน คือ ตำบลหนองน้อย) ตลาดชุมชนทั้ง 2 แห่ง นำเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ในการเสด็จประพาสต้นมาเชื่อมโยงในการออกแบบกิจกรรมโดยกำหนดให้ผู้ค้าแต่งกายโดยผ้าไทย และรณรงค์ให้ใช้ภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ใส่อาหารจากวัสดุที่ทำจากธรรมชาติและสามารถสื่อถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในครั้งอดีต ตลอดจนการสื่อความหมายเพื่อบอกเล่าเรื่องราวการเสด็จประพาสต้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบอกเล่าเรื่องราวผ่านภาพถ่ายและวัตถุข้าวของซึ่งจัดแสดงอยู่ในภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ของตลาดทั้ง 2 แห่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า ตลาดชุมชนบ้านหนองแคมีการจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เช่น ภาพประติมากรรมนูนต่ำบอกเล่าการเสด็จประพาสต้น และจุดพลับพลาที่ประทับ เป็นต้น

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายเก่าบนฝาผนังของโรงพักเก่าสรรพยาที่สื่อความหมายเรื่องราวเมื่อครั้งเสด็จประพาสต้นจังหวัดชัยนาทของในหลวงรัชกาลที่ 5

ภาพที่ 6 ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์รัชกาลที่ 5 และภาพประติมากรรมนูนต่ำตลาดชุมชนบ้านหนองแค ตลาดชุมชนบ้านหนองแค วัดทรงเสวยที่จัดแสดงนิทรรศการเรื่องราวการเสด็จประพาสต้นจังหวัดสิงห์บุรีและประทับแรมที่วัดหนองแค

1.4 ความเชื่อและพิธีกรรม ด้วยพื้นที่ตั้งของตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งเป็นพื้นที่วัด ส่งผลให้วัดมีอิทธิพลกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบทั้งในส่วนของความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ซึ่งนอกจากคนในชุมชนจะยึดถือและปฏิบัติ ตลอดจนมีการถ่ายทอดสู่กันจนนำมาซึ่งความผูกพันธ์ของคนในชุมชนเดียวกันแล้ว ยังได้มีการนำเสนอสู่ชุมชนภายนอกผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวภายใต้ตลาดนัดชุมชนที่นอกจากจับจ่ายซื้อสินค้า นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมของคนในชุมชน โดยตลาดโรงพักเก่าสรรพยาสามารถเรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่หัวตลาดบริเวณโรงพักเก่าไปจนถึงวัดสรรพยาวัฒนาราม ภายในวัดมีวิหารน้อย ด้านหน้ามีพระฉายประติมากรรมปูนปั้นรูปพระพุทธเจ้าประทับยืนในท่าปางถวายเนตรพร้อมอัครสาวก 2 องค์ ภายในมีพระพุทธรูปปางกราบพระบรมศพที่หาชมยาก ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวนิยมกราบไหว้เพื่อขอพรเกี่ยวกับสุขภาพ เช่นเดียวกับตลาดชุมชนบ้านหนองแค ตั้งอยู่ภายในวัดทรงเสวยปรากฏความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และปฏิบัติ เช่น กราบบูชาพระพุทธรูปประจำศาลากุฏิหลวงปู่ย้อยเพื่อความเป็นสิริมงคล กราบขอพรจุดอัฐิธาตุและหุ่นขี้ผึ้งไฟเบอร์กลาสหลวงปู่ย้อยให้ชีวิตมีความสุขสมหวัง หมดทุกข์ หมดโศก หมดโรคหมดภัย และขอพรกับส้มฉุนศิษย์วัดทรงเสวย ให้ชีวิตมีแต่สิ่งดี ๆ เข้ามา ให้มีเงินมีทอง รุ่งเรือง ร่ำรวย และจุดอื่น ๆ ได้ตามสมควร

ภาพที่ 7 พระฉายประดิษฐานอยู่ด้านหลังวิหารน้อย พระพุทธรูปปางกราบพระบรมศพประดิษฐานอยู่ภายในวิหารน้อย วัดสรรพยาวัฒนาราม และรูปปั้นส้มฉุน

1.5 รูปแบบร้านค้า มีทั้งหมด 3 รูปแบบ คือ 1. ร้านค้าถาวร พบที่ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา ในส่วนของพื้นที่ของตลาดเก่าโดยมีรูปแบบการปลูกสร้างเป็นเรือนไม้ห้องแถวด้านบนของบ้านส่วนใหญ่เป็นไม้ตั้งแต่ดั้งเดิม ส่วนด้านล่างมีการปรับปรุงให้แข็งแรงขึ้นเนื่องจากมีสภาพทรุดโทรมเพราะมีอายุยาวนาน และเปิดเป็นร้านขายสินค้าทั้งด้านซ้ายและด้านขวาที่ทอดยาวไล่เรียงต่อกันไปตั้งแต่โรงพักเก่าไปจนถึงวัดสรรพยาวัฒนาราม ร้านค้าแต่เดิมเป็นร้านขายยา ขายของชำ ของกิน และของใช้ เป็นต้น 2. ร้านค้าชั่วคราว พบที่ตลาดโรงพักเก่าสรรพยาในส่วนตลาดถนนคนเดินตั้งเป็นแผงขายสินค้าทอดยาวไปทั้งสองฟากถนนตั้งแต่หน้าโรงพักเก่าไปจนถึงวัดสรรพยาวัฒนารามเช่นเดียวกัน 3. ร้านค้ากึ่งถาวร พบที่ตลาดชุมชนบ้านหนองแคเป็นตลาดที่สร้างขึ้นมาใหม่โดยอาศัยเรื่องราวประวัติศาสตร์ในการเป็นพื้นที่เสด็จประพาสต้นของในหลวงรัชกาลที่ 5 มาออกแบบซุ้มร้านค้าให้มีโทนสีน้ำตาลโดยเน้นวัสดุที่เป็นไม้และกำหนดให้มีการประดับตกแต่งที่แสดงออกถึงความเป็นไทย

ภาพที่ 8 รูปแบบร้านค้าถาวร ร้านค้าชั่วคราว วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตลาดโรงพักเก่าสรรพยาและร้านค้ากึ่งถาวร

1.6 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ตลาดโรงพักเก่าสรรพยาพบโรงพักเก่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ราวเมื่อ พ.ศ. 2444 ทำให้ชาวบ้านมักเรียกติดปากกันว่าโรงพัก 100 ปี มีลักษณะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวทรงปั้นหยา ยกใต้ถุนสูง เสาทำจากไม้เต็ง ฝาเป็นไม้กระยาเลย ส่วนพื้นเป็นไม้ตะแบก เป็นโรงพักเก่าที่สุดที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในประเทศไทย ปัจจุบันบูรณะปรับปรุงเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสรรพยานอกจากนี้ยังพบอาคารเรือนไม้เก่าแก่ซึ่งเป็นร้านค้าในอดีต ส่วนตลาดชุมชนบ้านหนองแคพบศาลาไม้ 100 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานเงินจำนวนหนึ่งและไม้จากพระเมรุในงานพระศพพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอุรุพงศ์รัชสมโภช เมื่อปีพุทธศักราช 2452 เพื่อไปสร้างศาลาการเปรียญของวัดทรงเสวย สำหรับอุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอุรุพงศ์รัชสมโภช ในการสร้างศาลาไม้หลังนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างค่อนข้างนานกว่าจะแล้วเสร็จต้องใช้เวลาอยู่หลายปีด้วยเหตุที่ช่างก่อสร้างเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแค ศาลาไม้หลังนี้สร้างแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2476 จากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่พบในตลาดชุมชนทั้ง

2 แห่งที่มีความเก่าแก่และสร้างอย่างสวยงามเป็นเอกลักษณ์ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ถ่ายรูป และชมประวัติ

ภาพที่ 9 โรงพักเก่าและศาลาไม้ 100 ปี ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา

2. การประเมินศักยภาพของตลาดนัดชุมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท พบว่า ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแคมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนได้ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่ง มีผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ตามแนวคิด SWOT Analysis ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแค

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
(S1) โดดเด่นด้วยเรื่องราวทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น ด้านอาหารพื้นถิ่น หัตถกรรมพื้นถิ่น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และความเชื่อและพิธีกรรม เป็นต้น (S2) ตลาดอยู่ติดถนน เข้าถึงได้ง่าย และใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ใกล้เคียง (S3) มีมัคุเทศก์อาสาสมัครที่มีความรู้ ทักษะและเทคนิค ในการนำชมได้น่าสนใจ (S4) มีความหลากหลายของสินค้า (S5) การจัดสถานที่วางขายสวยงามน่าเดินเที่ยว (S6) คนในตลาดและชุมชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาตลาดและพื้นที่ใกล้เคียง (S7) มีการจัดทำเส้นทางสื่อความหมายและป้ายสื่อความหมายที่สะท้อนวิถีชุมชน (S8) มีจุดถ่ายภาพหรือจุดเช็คอินที่สะท้อนความเป็นวิถีชุมชน (S9) มีโอกาสในการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาดโดยทั่วไป (S10) มีผู้นำชุมชนที่เป็นตัวหลักในการพัฒนาตลอดจนการประสานประโยชน์	(W1) ตลาดชุมชนทั้ง 2 แห่งมีพื้นที่ขนาดเล็กทำให้จึงทำให้มีข้อจัดในการจัดวางล็อคขายสินค้าและพื้นที่การจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม (W2) ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ และที่นั่งรับประทานอาหาร (W3) ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนเท่าที่ควร (W4) สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นบางส่วนยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ได้มาตรฐาน (W5) ขาดการพัฒนาด้านความปลอดภัยอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะการติดตั้งกล้องวงจรปิด (W6) ตลาดชุมชนบ้านหนองแคขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง (W7) ผู้ค้าขาดทักษะในการเล่าเรื่อง (Story telling) นำเสนอสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนให้นักท่องเที่ยวทราบ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแค (ต่อ)

โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
(O1) แนวโน้มการท่องเที่ยวของคนเมืองแบบระยะสั้นและการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุโดยใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการท่องเที่ยว (O2) กระแสการโหยหาอดีต การดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวม (กาย/ใจ/สังคม) และการแสวงหาความสุขจากการพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ต่างจังหวัด (O3) แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท (2566-2570) ประเด็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (O4) นโยบายรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน 55 เมืองรอง และจังหวัดชัยนาทเป็นหนึ่งใน 55 เมืองรอง จึงเป็นโอกาสในการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับชุมชน (O5) มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนในการพัฒนาให้ตลาดเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป	(T1) มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมของตลาดนัดชุมชน (T2) ผู้ค้าส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนและเป็นผู้สูงอายุทำให้ชุมชนขาดพลังในการพัฒนาสินค้าที่เป็นจุดขายของชุมชนหรือสร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างชัดเจน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดความสนใจและกลับมาเที่ยวซ้ำ (T3) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและพัฒนาการท่องเที่ยวดำเนินงานที่ตอบสนองนโยบายภาครัฐปีต่อปีจึงทำให้ขาดการสนับสนุนการพัฒนาตลาดชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง (T4) จังหวัดชัยนาทถูกรับรู้ว่าเป็นเมืองทางผ่านมากกกว่าจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวหรือเมืองท่องเที่ยว (T5) วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น การซื้อ-ขายสินค้าออนไลน์ ส่งผลต่อความต้องการสินค้าที่ตอบสนองความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน (Lifestyle)

เมื่อพิจารณาจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของตลาดนัดชุมชนจังหวัดชัยนาททั้ง 2 แห่งแล้ว พบว่า มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์บนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนได้ เนื่องจากตลาดทั้ง 2 แห่งตั้งอยู่ในทำเลที่ดี มีประวัติศาสตร์ในการเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการเสด็จพระราชดำเนินตรวจสอบลำน้ำ มีสินค้า อาหารพื้นถิ่น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แฝงด้วยทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สร้างคุณค่าและมูลค่าต่อชุมชนในมิติทั้ง มิติสุขภาพ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจ และมิติวัฒนธรรม หากแต่ชุมชนยังขาดทักษะในการนำทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีอยู่มาผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดสินค้าบริการ และกิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดนัดชุมชนให้น่าสนใจ

อภิปรายผลการวิจัย

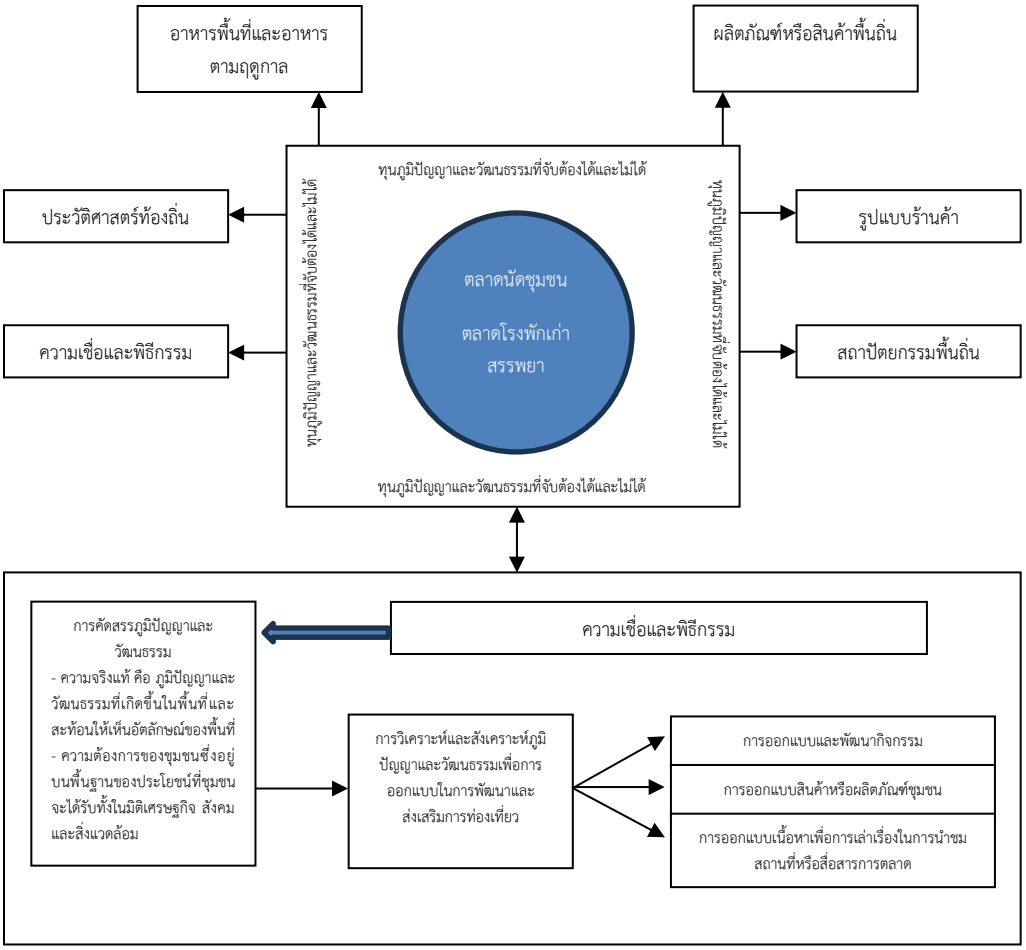
ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งพบทั้งที่สามารถจับต้องได้และไม่สามารถจับต้องได้ มีความหลากหลายและโดดเด่นในด้านอาหารพื้นถิ่นและอาหารตามฤดูกาล ด้านผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ด้านรูปแบบร้านค้า และด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งชุมชนสามารถนำมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้น่าสนใจ เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวซ้ำ เช่น ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการออกแบบสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่

นักท่องเที่ยวนำกลับไปเป็นของฝากของที่ระลึก และด้านการออกแบบเนื้อหาเพื่อการสื่อสารการตลาด เป็นต้น ดังกรณีตัวอย่างของการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมมาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำวัฒนธรรมเชิงการกินอาหารพื้นถิ่นมาพัฒนาเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นของชุมชนโดยการลงมือปฏิบัติจริงในการร่วมแปรรูปหรือร่วมลงมือทำ ตลอดจนเรียนรู้วิธีการปรุงและเรียนรู้ส่วนผสมของอาหารพื้นถิ่นของชุมชน การนำเรื่องราวและเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนในการเป็นพื้นที่เสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาออกแบบการเล่าเรื่องเพื่อการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวภายในบริเวณที่ตั้งของตลาดนัดชุมชน และการนำเรื่องเล่าภูมิปัญญาและวัฒนธรรมด้านความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำเสนอในรูปแบบของประวัติศาสตร์สถานที่และนำเสนอในเรื่องของความเชื่อ เป็นต้น สอดคล้องกับงานศึกษาของประทีป พืชทองหลาง และญาตาวีมินทร์ พืชทองหลาง (2559) ได้ศึกษา ตลาดเก่า : ทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า การนำทุนวัฒนธรรมมาผสมผสานกับการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ นอกจากจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศและนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาคแล้ว ทุนวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดให้วัฒนธรรมคงอยู่ตลอดไป ดังนั้นการรื้อฟื้นตลาดเก่าในเขตภาคเหนือตอนบนทั้ง 4 แห่ง ให้เป็นตลาดวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวไม่เพียงช่วยรื้อฟื้นเศรษฐกิจชุมชนเท่านั้นยังทำให้ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นมีรายได้ดีขึ้น ตลาดและสถานที่ต่าง ๆ เหล่านั้นจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ที่สามารถดึงดูดผู้คนและนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย เช่นเดียวกับการศึกษาของสัจจา ไกรศรรัตน์ และวรรักษ์ สุเฌอ (2560) ที่ศึกษากระบวนการพัฒนาตลาดเก่าสู่จุดหมายปลายทางของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวพบว่ามีปัจจัยหลักที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่พัฒนามาจากฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น วิถีชีวิตชาวตลาด และอาหารพื้นถิ่นเป็นต้น 2. มีปัจจัยภายนอกที่เกิดจากนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศและพฤติกรรมการท่องเที่ยวโหยหาอดีต 3. มีกลุ่มบุคคลที่เป็นกลไกในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และนักวิชาการในขณะที่มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2555) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมในการนำมาต่อยอดการท่องเที่ยวสร้างรายได้แก่ชุมชน ทั้งนี้คำว่าวัฒนธรรมไม่เพียงจะหมายถึงประเพณีต่าง ๆ เช่น การทำบุญ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง แต่รวมไปถึงวิธีกินอยู่ พักผ่อน สื่อความหมาย วัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องมือกำกับความสัมพันธ์ในสังคม เช่น จิตรกรรมและประติมากรรมที่เป็นอัตลักษณ์ไทย แบบลายปักลายผ้าโบราณที่นำมาเป็นของที่ระลึกนักท่องเที่ยว มรดกวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่ได้กลายมาเป็นภูมิปัญญาสาธารณะไม่มีใครเป็นเจ้าของ ปัจเจกบุคคลสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ ทุนวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญด้านการท่องเที่ยว หรือถ้าจะใช้ภาษาสมัยใหม่ก็เป็นวัตถุดิบในการผลิตบริการให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่าตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่ง มีประสบการณ์ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของพื้นที่ไม่เท่ากันและยังขาดประสบการณ์ในการเชื่อมโยงเพื่อร้อยเรียงเรื่องราวให้น่าสนใจดังนั้นหากมีหน่วยงานเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงหรือให้คำแนะนำในการออกแบบหรือพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดนัดชุมชนจากฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของพื้นที่ก็จะเป็นโอกาสในการพัฒนาให้ตลาดนัดชุมชนมีฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัดได้อย่างยั่งยืน จากงานศึกษาวิจัยของนุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย และคณะ (2564) พบว่าการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในการสร้างสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติกลับมาเที่ยวซ้ำนั้นควรบูรณาการแนวคิดคุณค่าที่ได้รับจากประสบการณ์ของ Sheth et al. (1991) แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของประสบการณ์ของ Pine & Gilmore (1998) และแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของประสบการณ์ของ Komppula (2011) มาประยุกต์ใช้ในการเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว ในขณะที่งานวิจัยของจริยา สุพรรณ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเกี่ยวกับเรื่องเล่าท้องถิ่นด้านอาหารพื้นถิ่นและงานหัตถกรรมมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวมากกว่า 60% ของกิจกรรมนั้น ๆ คือ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจากองค์ความรู้ด้านอาหารพื้นถิ่นโดยการให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการลงมือทำหรือทดลองทำอาหารพื้นถิ่นโดยการปฏิบัติจริง และการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจาก องค์ความรู้ด้านงานหัตถกรรมมุ่งเน้นงานหัตถกรรมที่ไม่ยากเกินไปสามารถทำเป็นรูปเป็นร่างได้ไม่เกิน 1 ชั่วโมงเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถนำกลับไปได้ ส่วนงานวิจัยของรัฐวิชญ์ ชัยศิริพานิช (2562) เสนอแนะให้เห็นว่าสิ่งที่สำคัญในการคิดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวคือ การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวนำไปสู่การเกิดประสบการณ์ที่ดี การมีกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้อย่างสมบูรณ์แบบควรเป็นกิจกรรมที่มาจากวิถีชีวิตและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้กิจกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์หรือเสน่ห์ของวิถีชุมชนอย่างแท้จริงนั้นมีส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดีประการหนึ่ง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท ได้องค์ความรู้จากการวิจัยดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 10 โมเดลองค์ความรู้ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากภาพอธิบายได้ว่า ตลาดโรงพักเก่าสรรพยา และตลาดชุมชนบ้านหนองแค มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งด้านอาหารพื้นถิ่นและอาหารตามฤดูกาล ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าพื้นถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเชื่อและพิธีกรรม รูปแบบร้านค้า และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ตลอดจนบรรยากาศที่ดึงดูดใจรวมทั้งคนในชุมชนมีความเข้มแข็ง จึงสามารถนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมให้ตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริงผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าและเรื่องเล่าหรือเรื่องราวในพื้นที่ของตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่ง นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึก

และกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท ชุมชน และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ควรร่วมมือกันในการผลักดันและพัฒนาให้ตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดขายที่เชื่อมโยงบนฐานอัตลักษณ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมโดยการนำมาพัฒนาเป็นสินค้าท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรร่วมมือกันในการผลักดันและพัฒนาให้ตลาดนัดชุมชนทั้ง 2 แห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดขายที่เชื่อมโยงบนฐานอัตลักษณภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท ในบริบทที่กว้างขึ้นอาจรวมถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการความรู้ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตลาดนัดชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อนำไปสู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จริยา สุพรรณ และคณะ. (2564). *การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเรื่องเล่าและกิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดลพบุรี* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ.

ญาณภา บุญประกอบ และคณะ. (2560). อาหารพื้นถิ่นกับกลไกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง จังหวัดชัยนาท. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(ฉบับพิเศษ), 93-108.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาในการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ธานี กุลแพทย์. (2539). *บทบาทของตลาดนัดจตุจักรที่มีต่อชุมชนกรุงเทพฯ และปริมณฑล พ.ศ. 2525-2537* (สารนิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย และคณะ. (2564). *โลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดลพบุรี* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ.

ประทีป พืชทองหลาง และญาตาวีมินทร์ พืชทองหลาง. (2559). ตลาดเก่า : ทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 42(2), 100-124.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. (2555). *การท่องเที่ยวไทยจากนโยบายสู่รากหญ้า* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.

รัฐวิชญ์ ชัยศิริพานิช. (2562). *การศึกษา 5 เสน่ห์วิถีชุมชนที่มีผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ตลาดหัวปลี ศูนย์โอทอป (OTOP) คอมแพลกซ์ ตำบลพุแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รัตนพล ชื่นค้า และจริยา สุพรรณ. (2562). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดชัยนาทกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิชชุดา เขียวเกตุ. (2559). *การจัดการตนเองของตลาดชุมชน กรณีศึกษาตลาดริมน้ำคลองแดนอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สัจจา ไกรศรรัตน์ และวรรักษ์ สุเฌอ. (2560). กระบวนการสร้างตราสินค้าให้กับตลาดชุมชนโบราณลุ่มน้ำสุพรรณบุรีในฐานะของแหล่งท่องเที่ยว. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์,* 19(2), 35-48.

สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอวัดสิงห์. (2564). *เรียนรู้ สัมผัสวิถี ของดีชุมชน*. สิงห์บุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอวัดสิงห์.

สุชานาถ พัฒนวงศ์งาม. (2560). ตลาดนัดชุมชนเป็นเศรษฐกิจฐานรากของจุดเริ่มต้นของกระบวนการโลจิสติกส์ : กรณีศึกษาตลาดนัดชุมชนบริเวณสนามกีฬาเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 10(2), 197-212.

เสรี พงศ์พิศ. (2553). *ร้อยคำที่ควรรู้ฉบับปรับปรุงใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.

Komppula, R. (2011). *Customer value-based experience design in tourism University of Eastern Finland*. Retrieved November 24, 2020, from https://matkailu.luc.filoader.aspx?id=e6f8bae0-ff62-4425-8a85

Pine, B. J. II. & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*, 76(4), 96-105.

Sheth, J. N., et al. (1991). Why We Buy What We Buy: A Theory of Consumption Values. *Journal of Business Research*, 22(2),159-170.

ปรากฏการณ์นักร้องกับผลสะเทือนทางการเมืองจากระบอบตุลาการภิวัฒน์ หลัง พ.ศ. 2549 – 2563**

COMPLAINANT PHENOMENON" AND POLITICAL IMPACT FROM JUDICIALIZATION OF POLITICS AFTER 2006 – 2020

จาตุรงค์ สุทาวัน, วีระ หวังสัจจะโชค
Jaturong Suthawan, Weera Wongsatjachock
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
Corresponding Author E-mail: jaturong.23032529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาบทบาทและลักษณะของผู้ร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549-2563 2. ศึกษาถึงลักษณะผลสะเทือนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2549-2563 เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

ผลการศึกษาพบว่า 1. ลักษณะและบทบาทของผู้ร้องเรียนสามารถแบ่งได้สามกลุ่มดังนี้ หนึ่งผู้ร้องเรียนเฉพาะฝ่ายอำนาจรัฐ สองผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ และสามผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง โดยลักษณะและบทบาทของผู้ร้องเรียนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นการทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจรัฐซึ่งเป็นการช่วยให้สังคมตื่นรู้ในประเด็นทางการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Political Participation) ซึ่งแตกต่างกับลักษณะของผู้ร้องเรียนในกลุ่มที่ 3 ที่เป็นการบิดผันสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้สถาบันทางการเมืองใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองในท้ายที่สุด 2. ผลสะเทือนทางการเมืองที่เกิดจากกลุ่มที่หนึ่งและสองก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวทางการเมือง นำไปสู่การ

*Received April 20, 2022; Revised May 10, 2022; Accepted May 10, 2022

**บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "ปรากฏการณ์นิติราษฎร์" ขบวนการทางอุดมการณ์กับผลสะเทือนทางการเมืองจากโต้กลับการครองอำนาจนำของระบอบตุลาการณ์ภิวัฒน์หลัง พ.ศ. 2549 - 2563

ตรวจสอบผู้ใช้อำนาจรัฐในประเด็นต่าง ๆ และเป็นการแสดงออกถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญ โดยผลสะเทือนจากกลุ่มที่สามได้กลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการภิวัตน์ ซึ่งไม่ได้เป็นการพิทักษ์รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย แต่เป็นการบิดผันให้อำนาจตุลาการเข้าแทรกแซงอำนาจจากกระบวนการทางการเมือง

คำสำคัญ: การร้องเรียน; ผลสะเทือนทางการเมือง; ตุลาการภิวัฒน์

Abstract

This article aims to study the role and characteristics of complainants in political phenomena occurring after 2006 - 2020 was a descriptive research study using documentary research methods.

The results of the study found that 1. Characteristics and roles of complainants can be divided into three groups as follows: One complainant only from the state power department Two complainants, both the state and the state's opposing parties and three complaints against opponents of their own political stances. The characteristics and roles of the complainants in group 1 and group 2 are the duty to check state power and help the society to be aware of political issues. This is like the act of participation as a democratic citizen (Political participation), which is different from the nature of the third group of complainants, which is a distortion of legal rights for personal gain to allow political institutions to use rules, regulations, regulations, which will ultimately result in their own benefit. 2. The political impact caused by the first and second groups caused a wave of political excitement. leading to the examination of state power users on various issues and expresses the duty of the Thai people in the constitution The impact of the third group has become a factor in supporting the judicialization of politics which is not to protect the constitution and democracy It is a twist on the judicial power to intervene in the political process.

Keywords: Complainant; Political Impact; Judicialization of Politics

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาความเป็นพลเมือง (Citizen) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นวาทกรรมที่ได้รับความสนใจในวงวิชาการที่แพร่หลายมากขึ้น และได้กลายเป็นประเด็นที่ท้าทายในการสร้างประชาธิปไตย โดยการเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องเห็นประจักษ์ได้ชัดได้ว่า ประชาชนได้มีพื้นที่ได้แสดงออกถึงสิทธิของ

ความเป็นพลเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ และชี้ให้เห็นถึงความผูกพันกับประเด็นสาธารณะของชุมชน สังคม และรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง (Cornwall & Coelho, 2006) โดยมีงานศึกษาของดาลตัน (Dalton, 2008) ที่สรุปว่า พลเมืองเป็นเรื่องบรรทัดฐาน (Norm) ของแต่ละสังคม ดังนั้นความเป็นพลเมืองแต่ละสังคมในแต่ละยุคสมัยจึงเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ทว่าความเข้าใจในความหมายของพลเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีความหมายกว้างขึ้นไปจากเดิมที่มองแต่เพียงว่า พลเมืองดี คือ คนที่ทำหน้าที่ต่อรัฐ เช่น เสียภาษี ไปเลือกตั้ง การเข้ารับการเกณฑ์ทหาร ต่อมาขอบเขตแต่ละบรรทัดฐานของผู้คนในช่วงทศวรรษ 2010 ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมองว่าพลเมืองดีหมายถึงพลเมืองที่มีการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และมีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตความรับผิดชอบทางสังคมกว้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับฟูกูยามาว่า พลเมืองดีนั้นหมายถึงพลเมืองที่มีความผูกพันในการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ (Public Life) (Fukuyama, 2006) ดังนั้นสิ่งบ่งชี้ความเป็นพลเมืองที่ดีในความเห็นพ้องต้องกันในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นความหมายที่แฝงไว้ด้วยความแตกต่างของจุดมุ่งหมาย บรรทัดฐาน ค่านิยมและอุดมการณ์ของแต่ละสังคม อย่างไรก็ตามหากมีการตั้งข้อสังเกตุว่า รัฐต้องการพลเมืองดีที่ไม่นิ่งดูดาย พลเมืองที่ตื่นตัว พลเมืองที่ไม่เพิกเฉยต่อความชั่วร้าย ย่อมเป็นที่พึงปรารถนาของรัฐ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่จะพิทักษ์ชาติ ปฏิบัติตามกฎหมาย และไม่ร่วมมือกับการทุจริต หากพบเห็นการทุจริตก็สามารถใช้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดได้ ซึ่งเข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง (2565) ได้ตั้งข้อสังเกตุว่า มีเส้นบาง ๆ ระหว่างพลเมืองดีกับผู้ใช้สิทธิในการร้องเรียนคดีทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยผลจากการใช้สิทธิความเป็นพลเมืองดังกล่าวได้เกิดผลสะเทือนทางเมืองในหลายกรณีด้วยกัน เช่น กรณีที่นายณฐพร โตประยูร อดีตที่ปรึกษาประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 49 ว่า การกระทำของกลุ่มแกนนำแนวร่วมม็อบราษฎร ประกอบด้วยอานนท์ นำภา ภาณุพงศ์ จาดนอก หรือไมค์ และรุ้ง ปนัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล จากกรณีการปราศรัยเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ในการชุมนุมเพื่อเสนอข้อเรียกร้องเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นการใช้สิทธิหรือเสรีภาพโดยมีเจตนาซ่อนเร้นในการล้มล้างการปกครอง มิใช่เป็นการปฏิรูป และเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยไม่สุจริต มีการละเมิดกฎหมาย มีมูลเหตุจูงใจล้มล้างการปกครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 วรรคหนึ่ง (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) เหตุการณ์นี้ได้กลายเป็นประเด็นใหญ่ที่มีการตั้งคำถามต่อการทำงานขององค์กรตุลาการ ทั้งยังมีข้อสงสัยในความไม่ชัดเจนของคำวินิจฉัยด้วยว่า อะไรคือการล้มล้าง ซึ่งมีนักวิชาการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวาง เช่น วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (วอยซ์ออนไลน์, 2564; บีบีซีนิวส์, 2564) รวมไปถึงการที่นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ 85 คนจากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ได้ยื่นแถลงการณ์แย้งคำวินิจฉัยคดีดังกล่าว โดยชี้ว่าเป็นการตัดสินคดีที่ใช้ประวัติศาสตร์อย่างไม่เคารพข้อเท็จจริง และ

ศาลอื่น ๆ ไม่ควรตัดสินคดีโดยอ้างอิงคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ (มติชนออนไลน์, 2564) โดยปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวได้ส่งผลสะเทือนในวงกว้าง ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าปราศจากตัวแสดงทางการเมือง (Actor) ที่สำคัญนั่นคือ ผู้ร้องเรียน (กรุงเทพธุรกิจ, 2564)

โดยปรากฏการณ์ผู้ร้องเรียนที่เกิดขึ้น หรือที่เรียกว่า ปรากฏการณ์นักร้องซึ่งถูกเรียกตามเข็มทอง ต้นสกุลรุ่ง (2565) เรื่อง เห็บหมัดตุลาการเป็นผลพวงมาจากวาทกรรมทางการเมืองที่เรียกว่า ตุลาการภิวัตน์แบบไทย (Judicialization of Thai Politics) นั่นคือ การที่องค์กรตุลาการได้เข้ามาเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย ทั้งในฐานะผู้ตัดสิน ผู้กระทำการ หรือกระทั่งกลายเป็นผู้ขัดแย้งด้วยตนเองในบางกรณี ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (จาตุรงค์ สุทาวัน และนวภัทร โตสุวรรณ, 2563) อย่างไรก็ตามผลจากการการร้องเรียนที่ส่งผลสะเทือนอย่างสำคัญอีกครั้งหนึ่งคือ กรณีการยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ยุบพรรคอนาคตใหม่ จากกรณี ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ อดีตหัวหน้าพรรคซึ่งมีการปล่อยเงินกู้ให้แก่พรรคอนาคตใหม่ รวม 191.2 ล้านบาท โดยท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญมีมติเสียงข้างมากให้ยุบพรรคอนาคตใหม่ และสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคทั้งหมด (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) ผลสะเทือนในข้างต้นเป็นที่ชัดเจนว่าภายหลังการยุบพรรคอนาคตใหม่เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนนักศึกษาหลายกลุ่มทั้งในกรุงเทพมหานคร โดยฝ่ายผู้ชุมนุมได้ยกระดับเพดานของการแสดงความเห็นข้อเรียกร้องต่อสถาบันกษัตริย์อย่างเป็นรูปธรรมบนเวทีสาธารณะ 2 ครั้ง คือ 1. การปราศรัยของอานนท์ นำภา ณ เวทีการชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2563 2. การอ่านแถลงการณ์ของ ปนัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล โดยมีการเสนอรูปธรรม 10 ประการ เพื่อปฏิรูปสถาบันในเวทีธรรมศาสตร์และการชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งผลทางการเมืองดังกล่าวยังคงก่อให้เกิดวิกฤตที่ลุกลามแผ่ขยายมาจนถึงในปัจจุบัน (กมลวรรณ ชื่นชูใจ, 2563) ในการศึกษาเชิงวิพากษ์มีการตั้งคำถามถึงการร้องเรียนที่เกิดขึ้นว่าอาจเป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทางกฎหมายให้เข้าไปในพื้นที่ทางการเมือง (Political Sphere) รวมถึงเป็นการ ทำให้ประเด็นทางกฎหมายเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Mega Politics) (Hirschl, 2008) ซึ่งเรียกว่า การเมืองเชิงตุลาการ (Judicialization Of Social Relation) (Ginsburg, 2003) แม้ในบางกรณีต้องยอมรับว่าด้วยเช่นกันว่า ผู้ร้องเรียนบางท่านมีผลงานต่อสังคมอยู่บ้าง เช่น กรณีการยื่นคำร้องคัดค้านการขยายนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และการคัดค้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในหลายเขตพื้นที่ของ ศรีสุวรรณ จรรยา (ผู้จัดการออนไลน์, 2562) ดังนั้นหากมีการวิเคราะห์ถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญจะพบว่าในมาตรา 50 นั้นมีหลายประเด็นที่อาจตีความได้ว่า การฟ้องร้องคดีต่อศาลหรือร้องเรียนความไม่ถูกต้องนั้นเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีเส้นบาง ๆ

ระหว่างพลเมืองดีกับนักร้องเรียนที่บิดผันสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตน บางครั้งประโยชน์นั้นอาจจะเป็นเรื่องความพึงพอใจในชัยชนะของพวกตนและสามารถทำลายศัตรูทางการเมืองลงได้ บางครั้งประโยชน์นั้นอาจจะเป็นชื่อเสียงเกียรติยศ ตลอดจนโอกาสความก้าวหน้าที่ผู้ใหญ่อาจจะเมตตาแลเห็น และหยิบยื่นให้เพิ่มต่อไปในภายภาคหน้า บางครั้งประโยชน์อาจมาในรูปตำแหน่ง หรือผลตอบแทนอื่น ๆ

ภายใต้กรอบแนวคิดสถาบันนิยมใหม่ (New-Institutionalism) ที่เป็นแนวทางการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่พิจารณาไปที่บรรทัดฐาน ความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียมประเพณีที่ดำรงอยู่ในสถาบันทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ เป็นโครงสร้างที่ไม่เป็นทางการ (Informal Structure) หรือโครงสร้างที่มองไม่เห็น (Invisible Structure) รวมถึงการก้าวข้ามการให้ความสำคัญโครงสร้างสถาบันที่เป็นทางการเพียงอย่างเดียว (Lowndes, 2002) ดังนั้นอาจตั้งสมมุติฐานในเบื้องต้นได้ว่า พฤติกรรมของนักร้องเรียนที่เป็นการกระทำของปัจเจกบุคคล (Individual) มีส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากสถาบันทางการเมือง ทำให้สถาบันทางการเมืองใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับที่มีขึ้นมาบังคับใช้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตัวแสดงทางการเมืองในท้ายที่สุด โดยการสร้างสถาบันทางการเมืองนั้นเป็นข้อตกลงที่มาจากความสมัครใจของตัวแสดงทางการเมือง ซึ่งเรียกว่าแนวการเลือกสถาบันนิยมเชิงเหตุผล (Rational Choice Institutionalism) (วีระ หวังสัจจะโชค, 2556) ดังนั้น ตุลาการภิวัฒน์จะเริ่มต้นได้ต้องมีบุคคลหรือองค์กรเสนอคำร้องไปยังศาล ซึ่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา มีการออกแบบที่ให้มีองค์กรอิสระจำนวนมากมีอำนาจเสนอคำร้องไปยังศาลต่าง ๆ ได้ โดยปิยบุตร แสงกนกกุล ได้สรุปว่า ผู้ฟ้องร้องรวมถึงองค์กรอิสระเหล่านี้มีที่มาซึ่งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาลและสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้ง ซึ่งมีความกระตือรือร้นในการเสนอคำร้องไปยังศาลเสมอ เมื่อมีข้อพิพาทกับองค์กรที่มาจากเลือกตั้ง ศาลจึงเข้าไปมีอำนาจในเขตแดนทางการเมือง ผลทางคดีต่าง ๆ จะถูกยึดโยงกับผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับงานของสมชาย ปรีชาศิลปกุล (2559) ที่กล่าวว่า ภายหลังการรัฐประหาร 2549 จนถึงการเกิดขึ้นของคณะ คสช. มีข้อพิพาทหรือข้อกล่าวหาขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลจำนวนมาก ผู้คนทั่วไปจะสามารถคาดเดาผลของคดีได้ โดยการดูจากที่ว่าคนที่ฟ้องเป็นใคร คนที่ถูกฟ้องเป็นใคร แต่ไม่ได้ถูกพิจารณาจากสิ่งที่เรียกว่า หลักฐานในคดีพอเกิดความเข้าใจหรือสำนึกแบบนี้ จึงทำให้ผู้คนรู้สึกว่าศาลและอำนาจตุลาการในเมืองไทยไม่ได้เป็นไปตามหลักวิชา ไม่ได้เป็นไปตามหลักการแต่ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองมากกว่า (เดอะโมเมนตั้ม, 2564)

การชี้ขาดข้อพิพาทจากการร้องเรียนในลักษณะนี้ ในด้านหนึ่งอาจกลายเป็นประเด็นที่มีความย้อนแย้งในทางประชาธิปไตย เมื่อเป็นการการสถาปนาอำนาจตุลาการที่เป็นของคณะบุคคลส่วนน้อยที่มีผลผูกพันกับกลไกของรัฐให้อยู่เหนือสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ หรือเหนือกว่าองค์กรที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน โดยเกิดคำถามสำคัญที่ว่าปรากฏการณ์นักร้องที่

เกิดขึ้น ชี้ชวนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้ฟ้องร้องคดีทางการเมือง ส่วนหนึ่งที่เกิดเป็นประเด็นทางสังคมว่าบทบาทดังกล่าวเป็นการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทยเพื่อร้องเรียนความไม่ถูกต้องเป็นการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ (เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2565) หรือบทบาทของผู้ฟ้องร้องอาจเป็นการทำให้ประเด็นทางการเมืองเข้ามาอยู่ใต้อำนาจการชี้ขาดของฝ่ายตุลาการและถือเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อกระบวนการตุลาการภิวัฒน์ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562) การศึกษานี้จึงเป็นการอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างผู้ฟ้องร้องคดีทางการเมืองกับกระบวนการตุลาการภิวัฒน์ (วอยซ์ออนไลน์, 2563) เพื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทและลักษณะของผู้ฟ้องร้องคดีทางการเมือง และหากรอบในการสร้างแนวพินิจในแง่มุมที่สังคมพยายามตั้งคำถามที่เกิดขึ้นกับตัวแสดงทางการเมืองภายใต้ปรากฏการณ์ โดยผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการรื้อถอนความศักดิ์สิทธิ์ต่อคณะบุคคลหรือองค์กรของรัฐที่มีส่วนร่วมในปรากฏการณ์นี้แต่อย่างใด เพียงต้องการให้ประเด็นในการศึกษานี้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียง เพื่อเกิดการศึกษาพัฒนาได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น (ประชาไทออนไลน์, 2561)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาท และลักษณะของผู้ร้องเรียน ในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549 – 2563

2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะผลสะเทือนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2549 – 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยงานชิ้นนี้มุ่งศึกษาบทบาทของผู้ร้องเรียนคดีทางการเมืองที่ได้กลายเป็นประเด็นทางสังคมซึ่งปรากฏต่างสื่อต่างๆ ได้แก่ 1. วีระ สมความคิด 2. เรืองไกร ลีกิจวัฒนะ 3. ศรีสุวรรณ จรรยา 4. ไพบูลย์ นิติตะวัน 5. ณฐพร โตประยูร และ 6. เอกชัย หงส์กังวาน โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Judgmental Sampling) ที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของผู้ร้องเรียนคดีทางการเมืองที่ได้กลายเป็นประเด็นทางสังคมซึ่งปรากฏต่างสื่อต่าง ๆ เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549

ที่เกิดกระบวนการตุลาการภิวัฒน์ (Judicialization of Politics) เกิดขึ้นครั้งแรกของในประเทศไทย จนถึงปี พ.ศ. 2563 ที่เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชน นิสิตนักศึกษาและประชาชนจากหลายภาคส่วน หลังจากมีคำพิพากษาตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาค้นคว้าจาก หนังสือ เอกสาร บทความ และวารสาร ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมไปถึงวิเคราะห์ข่าวสารจาก หนังสือพิมพ์ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ทราบถึงลักษณะบทบาทของผู้ร้องเรียน รวมถึงผลสะเทือนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2549-2563

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการอธิบายปรากฏการในเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

ผลการวิจัย

1. บทบาทและลักษณะของผู้ร้องเรียน ในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549-2563 พบว่า มีลักษณะแตกต่างกันออกไปทั้งในเรื่องของ จุดยืน ความเชื่อ รวมถึงอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์บทบาทของผู้ร้องเรียน

ประเภทของผู้ร้องเรียน	ลักษณะของการร้องเรียน	ความเป็นพลเมืองและระดับความมีประสิทธิภาพทางการเมือง
1. ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายอำนาจรัฐ - นายเอกชัย หงส์กังวาน	เป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีผลผูกผันต่อฝ่ายรัฐและไม่ได้ต้องการตำแหน่งทางการเมือง การร้องเรียนเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐในกรณีในประเด็นที่สังคมตั้งคำถาม และมักถูกตั้งข้อหาจากฝ่ายอำนาจรัฐ	ความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และความมีประสิทธิภาพแบบกระตือรือร้นทางการเมือง (The Political Stratum)
2. ผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ - นายศรีสุวรรณ จรรยา - นายวีระ สมความคิด	เป็นกลุ่มไม่ได้มีผลผูกผันต่อฝ่ายรัฐ ถูกมองว่าไม่ประสบความสำเร็จในการเป็นนักการเมือง การร้องเรียนเป็นไปในลักษณะทั้งเป็นการตรวจสอบอำนาจรัฐ และการร้องเรียนเพื่อประโยชน์ของภาคประชาชน	ความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และความมีประสิทธิภาพแบบกระตือรือร้นทางการเมือง (The Political Stratum)
3. ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง - นายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ - นายไพบูลย์ นิติตะวัน - นายณฐพร โตประยูร	เป็นกลุ่มที่ต้องการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง การร้องเรียนจะเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ซึ่งการร้องเรียนต่างๆอาจส่งผลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง	พลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และความมีประสิทธิภาพแบบแสวงหาอำนาจ (The Power Seekers)

กลุ่มที่ 1 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายอำนาจรัฐ ผู้ร้องเรียนกลุ่มนี้จะเป็นนักกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งจะมีการเคลื่อนไหวในลักษณะของการตรวจสอบอำนาจจากฝ่ายรัฐเท่านั้นและไม่ได้ต้องการ

ตำแหน่งทางการเมือง โดยประเด็นที่ร้องเรียนส่วนใหญ่มักจะไม่ประสบความสำเร็จ เช่น กรณีการยื่นอุทธรณ์ของนายเอกชัย หงส์กังวาน ถึงสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) เพื่อขอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง ในกรณีพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริง (การถือครองนาฬิกาหรู) โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาเรื่องร้องเรียนกล่าวหาดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว โดยเห็นว่ายังไม่มีมูลเพียงพอ จึงมีมติไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และการถูกประทุษร้ายในหลาย ๆ เหตุการณ์จากผู้เคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนฝ่ายภาครัฐ

กลุ่มที่ 2 ผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ ผู้ร้องเรียนกลุ่มนี้จะเป็นนักกิจกรรมทางการเมือง โดยมีประเด็นในการร้องเรียนทั้งในการตรวจสอบอำนาจรัฐ และในด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ต่อทางภาคประชาชน โดยถูกมองว่าไม่ประสบความสำเร็จในการเป็นนักการเมือง เช่น นายวีระ สมความคิด ได้ยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐเมื่อปี พ.ศ. 2549 ในกรณีของนายทักษิณ ชินวัตร (นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) กระทำความผิดตามกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในมาตรา 100 ซึ่งต่อมาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ให้จำคุกนายทักษิณ ชินวัตร เป็นเวลา 2 ปี โดยหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา นายวีระ สมความคิด ได้มีบทบาทในการทำหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายรัฐบาลในอีกหลายกรณีด้วยกัน และผู้ร้องเรียนท่านต่อมาคือ นายศรีสุวรรณ จรรยา ซึ่งมีตำแหน่งนายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน ซึ่งเป็นองค์กรเคลื่อนไหวประเด็นสิ่งแวดล้อม แต่การเคลื่อนไหวในประเด็นการเมืองมักเคลื่อนไหวในนาม สมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย และโดยมากจะเป็นการตั้งคำถามและร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวที่เป็นกระแสสังคม ทว่าการร้องเรียนบางกรณีของ นายศรีสุวรรณ จรรยา เช่น การร้องเรียนตรวจสอบ (คณะคสช.) จนถูกเรียกไปปรับทัศนคติซึ่งอาจแสดงถึงการทำหน้าที่ตามในการสนับสนุนฝ่ายประชาธิปไตย แต่ในระยะหลังเขามักถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับการร้องเรียนในประเด็นทางการเมืองจนกลายเป็นการเอื้อต่อกลุ่มผลประโยชน์ เช่น กรณีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อยุบพรรคอนาคตใหม่และเกิดเป็นผลสำเร็จ

กลุ่มที่ 3 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง ผู้ร้องเรียนกลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มใหญ่ โดยเป็นกลุ่มที่สามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองอยู่เสมอ หรือเคยลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือในบางช่วงอาจได้รับการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น การร้องเรียนจะเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ซึ่งการร้องเรียนต่าง ๆ มักถูกตั้งคำถามว่า อาจเป็นการกระทำเพื่อหวังการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง เช่น ไพบูลย์ นิติตะวัน อดีตกลุ่ม 40 ส.ว. ผู้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2557 ให้วินิจฉัย

สถานะความเป็นรัฐมนตรีของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จากกรณีการโยกย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี อดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติโดยมิชอบ จากนั้นได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติและกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ (กมธ.) โดยนายไพบูลย์ คือ บุคคลที่ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ขอให้ระงับกรณีพรรคไทยรักษาชาติ (ทษช.) โดยมีการเสนอชื่อทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีในบัญชีรายชื่อผู้สมัครของ (ทษช.) เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 โดยท้ายที่สุด กกต. ได้ระงับการเสนอชื่อและส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าการกระทำของ (ทษช.) เป็นการล้มล้างการปกครองหรือไม่ จนกระทั่งศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ยุบพรรคไทยรักษาชาติ พร้อมตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรคเป็นเวลา 10 ปี ก่อนหน้าการเลือกตั้ง ส.ส. จะเกิดขึ้นในอีก 17 วันข้างหน้า คือวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 โดยปัจจุบันนายไพบูลย์ นิติตะวัน ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและรองหัวหน้าพรรคพลังประชารัฐฝ่ายกฎหมาย

ทั้งนี้ยังมีกรณีนายนายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ และนายณฐพร โตประยูร โดยท่านแรกเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ ซึ่งบทบาทในแวดวงการเมืองมายาวนานกว่า 20 ปี เคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการตรวจสอบรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร โดยเป็นหนึ่งในผู้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ตรวจสอบกรณีซุกหุ้นของทักษิณ และศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยด้วยมติเฉียดฉิว 8 ต่อ 7 เสียง โดยเห็นว่า นายทักษิณ มิได้มีการซุกหุ้นรอดพ้นได้จัดตั้งรัฐบาลและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2544 ได้สำเร็จ ทว่าบทบาทของนายเรืองไกรหลังจากนั้นมีการโยกย้ายสลับฝั่งทางการเมือง มาเป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทย แม้จะมีการยื่นเรื่องร้องเรียนตรวจสอบ ฝั่งตรงข้ามทางการเมือง แต่การกระทำดังกล่าวไม่สามารถส่งผลสะเทือนทางการเมืองได้ในระดับสูง โดยในช่วงก่อนการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2562 นายเรืองไกรนำข้อมูลจากสื่อกรณีการจัดโต๊ะจีนของพรรคพลังประชารัฐซึ่งมีวงเงินกว่า 532 ล้านบาท และการมีข้อครหาจากสื่อมวลชน ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐไปร่วมงานด้วยหรือไม่ ซึ่งร้องเรียนต่อคณะกรรมการเลือกตั้งให้มีการตรวจสอบ ซึ่งคณะกรรมการเลือกตั้งมีมติเห็นว่า การจัดงานโต๊ะจีนระดมทุนดังกล่าวเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย และไม่พบว่ามีข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไปร่วมหรือเกี่ยวข้องแต่อย่างใดกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2564 นายเรืองไกรมีการย้ายพรรคการเมืองอีกครั้ง โดยลาออกจากพรรคเพื่อไทยเพื่อย้ายเข้าสังกัดพรรคพลังประชารัฐที่เป็นฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง โดยมีการทำหน้าที่ตรวจสอบพรรคเพื่อไทยแต่ก็ยังไม่มีการร้องเรียนในประเด็นใดที่เป็นรูปธรรมมากนัก

และกรณีนายณฐพร โตประยูร โดยเป็นผู้ยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่ (เรื่องนี้เกิดขึ้นก่อนศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่ กรณีปล่อยกู้เงินของนายธนาธร) ในคดีการกล่าวหา ล้มล้างการปกครองโดยโยงใยเรื่องสัญลักษณ์ สามเหลี่ยมของพรรคอนาคตใหม่เข้ากับสัญลักษณ์อิลลูมินาติขององค์กรในทฤษฎีสมคบคิดของต่างประเทศ

แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไม่ยุบพรรคอนาคตใหม่ตามคำร้องดังกล่าว อย่างไรก็ตามผลสะเทือนสำคัญกับกลายมาเป็นในประเด็นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวภายหลังจากการยุบพรรคอนาคตใหม่ โดยท่ามกลางกระแสเรียกร้อง ทะลุเพดานของม็อบราษฎรจากการชุมนุมของกลุ่มเยาวชน นักศึกษา และประชาชนจำนวนมากโดยนายธนพรยื่นเรื่องร้องเรียนต่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการปราศรัยของบรรดาแกนนำม็อบราษฎร เป็นการล้มล้างการปกครองหรือไม่โดยท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ว่าการปราศรัยของม็อบราษฎรดังกล่าวเป็นการล้มล้างการปกครองพร้อมสั่งห้ามกลุ่มองค์กรในลักษณะเดียวกันเคลื่อนไหวอีกในอนาคต

2. ลักษณะผลสะเทือนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2549-2563 พบว่า กลุ่มที่ 1 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายอำนาจรัฐ และกลุ่มที่ 2 ผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวทางการเมือง นำไปสู่การตรวจสอบผู้ใช้อำนาจรัฐในประเด็นต่าง ๆ จากกรณีการยื่นตรวจสอบพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ของเอกชัย หงส์กังวาน ในประเด็นนาฬิกาเพื่อน ทำให้เกิดผลสะเทือนในด้านความบั่นทอนต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาในรัฐบาล คสช. ที่ประกาศนโยบายปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันเป็นวาระแห่งชาติ ตัวอย่างเช่นกรณี รสนา โตสิตระกูล อดีตสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ที่มาจากการแต่งตั้งของ คสช. โพสต์เฟซบุ๊ก (14 มกราคม พ.ศ. 2562) เรียกร้องให้ตรวจสอบภาษี พล.อ.ประวิตรเนื่องจากมูลค่านาฬิกาสูงกว่ารายได้ 3 เท่า สอดคล้องกับ นายประสาร มฤคพิทักษ์ อดีต ส.ว. กลุ่ม 40 ส.ว. ให้ความเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดผลสะเทือนทางความเชื่อถือของรัฐบาลสูงมากจึงขอเสนอว่ารองนายกฯ ลาออกดีกว่า (บีบีซีนิวส์, 2562)

จากผลสะเทือนในข้างต้นนำไปสู่การร้องเรียนของนายศรีสุวรรณ จรรยา ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จนมีมติให้ปารีณา ไกรคุปต์ ส.ส.ราชบุรี พรรคพลังประชารัฐ มีความผิดฐานฝ่าฝืนจริยธรรมร้ายแรง ในข้อ 11 และข้อ 17 กรณีครอบครองที่ดินของรัฐในรูปของ ภ.บ.ท.5 และส.ป.ก. จำนวน 29 แปลง เพื่อทำปศุสัตว์ โดยถือครองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2546 และมีการขยายผลนำความไปร้องเรียน ป.ป.ช.เกี่ยวกับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในหลายพรรคการเมืองรวมทั้งรัฐมนตรีในรัฐบาล พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่อาจถือครองที่ดินรัฐในรูปของ ภ.บ.ท.5 และ ส.ป.ก. หรือ ออกเอกสารสิทธิ์ทับที่อุทยาน รวมทั้งสิ้น 19 ราย (ไม่รวมนางปารีณา) ประกอบด้วย ส.ส. พรรคพลังประชารัฐ พรรคเพื่อไทย พรรคภูมิใจไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคอนาคตใหม่ (ในขณะนั้น) ดังนั้นเมื่อ ป.ป.ช.วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับการที่ ส.ส.ห้ามมีที่ดินของรัฐในกรณีของ น.ส.ปารีณาไว้แล้วก็เชื่อมั่นว่า ส.ส.และหรือรัฐมนตรี อีก 19 คน ที่เหลือก็อาจจะต้องเดินตามรอยการวินิจฉัยเฉกเช่น กรณีของปารีณาไปในลักษณะเดียวกัน โดยผลสะเทือนในลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดง

ถึงการทำหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญมาตรา 50 ซึ่งอาจตีความได้ว่า การฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือร้องเรียนความไม่ถูกต้องใด ๆ นั้นเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของผลสะเทือนจากการร้องเรียนใน กลุ่มที่ 3 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง ผู้ร้องเรียนในลักษณะนี้ถูกมองว่าสังกัด มีอุดมการณ์หรือแนวทางชัดเจนว่าอยู่ฝ่ายไหน เชื่อแบบใด อย่างเช่นกรณี ผู้ร้องเรียนว่าพรรคอนาคตใหม่มีแนวคิดและเจตนาล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยอ้างว่าพรรคอนาคตใหม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาคมลับอิลลูมินาติ เป็นผู้ร้องเรียนคนเดียวกับที่ร้องเรียนว่าแกนนำม็อบคณะราษฎร 63 ว่าล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและร้องขอให้ยุบพรรคก้าวไกลเนื่องจากยื่นประกันตัวผู้ต้องหาคดีม็อบต่าง ๆ โดยผลสะเทือนทางการเมืองดังกล่าวได้กลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการภิวัตน์ (Judicialization of Politics) ซึ่งไม่ได้เป็นการพิทักษ์รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย แต่เป็นการบิดผันให้อำนาจตุลาการเข้าแทรกแซงอำนาจจากกระบวนการทางการเมืองและการเลือกตั้ง จนเกิดเป็นสภาวะที่ไม่ปกติ ระบบพรรคการเมืองอ่อนแอเนื่องจากถูกยุบได้ง่าย การทำงานของภาคส่วนที่มาจากการเลือกตั้งขึ้นอยู่กับคำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการโดยที่มีผู้ร้องเรียนเป็นฟันเฟืองแรกในการทำให้คดีเข้าไปอยู่ในอำนาจศาลซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเมืองเชิงตุลาการ (Judicialization of Politics Theory) ที่เป็นการผลักดันอำนาจกระบวนการในทางกฎหมายเข้าไปในพื้นที่ทางการเมืองโดยเข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง (2565) ได้วิเคราะห์ว่า ผู้ร้องเรียนในลักษณะนี้ไม่ได้มีอันตรายเฉพาะฝ่ายตรงข้ามของพวกเขาเอง แต่สร้างความอันตรายกับระบบกฎหมาย เป็นระบบกฎหมายที่ไม่เป็นกรรมการที่เที่ยงธรรมในการระงับข้อพิพาท แต่กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองกลั่นแกล้งกัน สุดท้ายก็เท่ากับเป็นการบอกให้ประชาชนให้เลิกเคารพกฎหมายนั่นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

บทบาทและลักษณะของผู้ร้องเรียน รวมถึงผลสะเทือนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549 – 2563 ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้ร้องเรียนในกลุ่มต่าง ๆ โดยในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ที่เป็นการทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจรัฐเป็นการช่วยให้สังคมตื่นรู้ในประเด็นทางการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำหน้าที่ผ่านบรรทัดฐานความเชื่อ ค่านิยม และการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Political Participation) แม้ในบางกรณีก็ได้ถูกตั้งคำถามจากสังคมเช่นเดียวกัน โดยนายศรีสุวรรณ จรรยา นายกสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย (ผู้ร้องเรียนในกลุ่มที่ 2) โดยบทบาทในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญขององค์การดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่า จากการเกิดรัฐประหารในสองครั้งล่าสุดทั้งในปี พ.ศ. 2549 และ 2557 ที่เป็นการล้มล้างการปกครองโดยตรงนั้น กลับไม่เคยมีการร้องเรียนใด ๆ เลยทั้งที่การทำรัฐประหารเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน โดยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 113 บัญญัติว่า ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อ 1. ล้มล้างหรือ

เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ 2. ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการแห่งรัฐธรรมนูญ หรือให้ใช้อำนาจดังกล่าวแล้วไม่ได้ หรือ 3. แบ่งแยกราชอาณาจักรหรือยึดอำนาจปกครองในส่วนหนึ่งส่วนใดแห่งราชอาณาจักรและมีบทลงโทษในวรรคสองไว้ชัดเจนเช่นกันว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นกบฏ ต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งก็ไม่เคยมีผู้ใดได้รับการลงโทษจากการรัฐประหาร โดยผู้ร้องเรียนจากการรัฐประหารทั้งสองครั้งล่าสุด คือ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร ซึ่งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องใด ๆ กับสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย

ทั้งนี้ การแสดงออกในเชิงพฤติกรรมของกลุ่มผู้ร้องเรียนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และความมีประสิทธิภาพแบบกระตือรือร้นทางการเมือง (The Political Stratum) ด้วยการคิดว่ากิจกรรมทางการเมืองถือเป็นกิจกรรมที่เป็นรางวัลชีวิต เชื่อมั่นในบทบาทของตนเองในทางการเมือง จึงเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเต็มที่ เคยมีส่วนในการจัดการและมีส่วนร่วมในการรณรงค์ทาง การเมือง ประชุม เดินขบวน และการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Dahl, 2005)

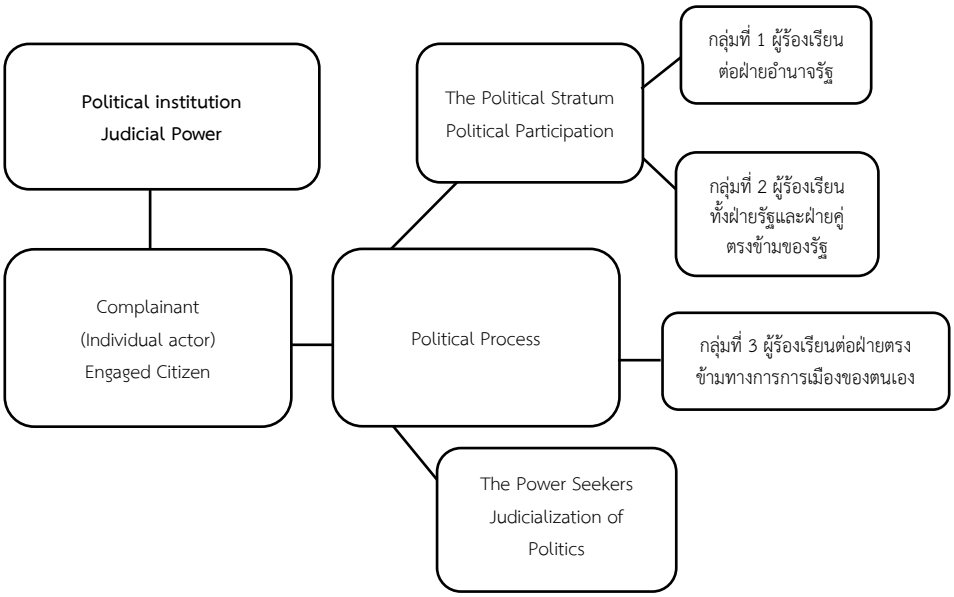
ในขณะเดียวกันผู้ร้องเรียนที่ยึดโยงกับอำนาจรัฐซึ่งบิดผันสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตน ในกลุ่มที่ 3 ซึ่งบางครั้งประโยชน์นั้นอาจจะเป็นในรูปแบบชื่อเสียงเกียรติยศตลอดจนโอกาสความก้าวหน้าทางการเมือง บางครั้งอาจมาในรูปตำแหน่ง หรือผลตอบแทนอื่น ๆ โดยลักษณะผู้ร้องเรียนที่ยึดโยงกับอำนาจรัฐแสดงให้เห็นถึงการเป็นตัวแสดงทางการเมือง (Actor) ที่กระทำการเพื่อให้สถาบันทางการเมืองใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับที่มีขึ้นมาบังคับใช้ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตัวแสดงทางการเมืองในท้ายที่สุด โดยผลที่เกิดขึ้นจากการร้องเรียนที่เรียกว่าตุลาการภิวัฒน์นั้น (Judicialization of Politics) เป็นข้อตกลงที่มาจากความสมัครใจของตัวแสดงทางการเมือง เนื่องจากเห็นประโยชน์หรือกำไรที่จะได้รับจากความร่วมมือกันหรือการแลกเปลี่ยนกัน (Gains From Cooperation Or Exchange) (Hall & Taylor, 1996) ทั้งนี้การแสดงออกเชิงพฤติกรรมของผู้ร้องเรียนกลุ่มที่ 3 แสดงถึงความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และความมีประสิทธิภาพในแบบแสวงหาอำนาจ (The Power Seekers) ที่มีความพยายามที่จะมีบทบาทในทางการเมือง ปรารถนาที่จะมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย กฎหมาย และการตัดสินใจทางนโยบาย โดยมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเมือง (เช่น เงิน บารมี ผู้อุปถัมภ์ ครอบครัว เพื่อนฝูง ยศตำแหน่ง) และช่วยให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง (Dahl, 2005)

ในปรากฏการณ์นักร้องที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า การฟ้องคดีหรือร้องเรียนสามารถกระทำได้โดยง่าย ยิ่งในระบบศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง ผู้ร้องไม่จำต้องมีทนายหรือความรู้ด้านกฎหมาย เพราะศาลมีบริการให้คำปรึกษา ดังนั้นการร้องเรียนจึงไม่มีต้นทุน นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งถือเป็นแม่บททั่วไปของกฎหมายไทยด้วยเห็นว่า มาตรา 5 ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต การใช้

สิทธิฟ้องร้องคดีความเพื่อกลั่นแกล้งให้ผู้ถูกร้องได้รับความเดือดร้อน ทั้งร่ายกาย ทรัพย์สิน และจิตใจนั้น ไม่น่าใช่การกระทำโดยสุจริต (เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2565)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมาจวบจนกระทั่งการรัฐประหารเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 การร้องเรียนคดีทางการเมืองจนส่งผลให้อำนาจตุลาการได้เข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในทางการเมืองจนเกิดเป็นกระบวนการที่เรียกว่า ตุลาการภิวัฒน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการทำหน้าร้องเรียนไปยังของศาลรัฐธรรมนูญในการตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างสำคัญ เช่น การยุบพรรคการเมือง การวินิจฉัยให้ความเป็นนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลง เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การมองปรากฏการณ์นักร้องผ่านแนวการวิเคราะห์ทางการเมืองแบบสถาบันนิยมใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญกับผลกระทบของผู้ร้องเรียน ในฐานะปัจเจกชนที่มีผลต่อตัวสถาบันตุลาการ (Judicial Institution) เมื่อผู้ร้องเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง (Political Process) ซึ่งระดับความมีประสิทธิภาพตามแนวคิดความเป็นพลเมือง (Citizens) จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าปัจเจกชนนั้นเข้าไปใช้สิทธิเพื่อเป็นการตรวจสอบอำนาจรัฐด้วยความกระตือรือร้น (The Political Stratum) ดังเช่นกลุ่มที่ 1 และ 2 หรือเป็นการแสวงหาอำนาจทางการเมือง (The Power Seekers) จนกลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการภิวัฒน์ (Judicialization of Politics) ดังเช่นกลุ่มผู้ร้องเรียนที่ 3 โดยงานที่ศึกษา

เกี่ยวกับสถาบันตุลาการโดยมาก มีแนวโน้มไปที่การอธิบายโดยเน้นไปที่การกระทำของตัวสถาบัน หรือแนวทางการวิเคราะห์แบบบนลงล่าง นั่นคือการมองที่สถาบันทางการเมือง (Political Institution) เป็นหลัก ในขณะที่พฤติกรรมของการร้องเรียนคดีทางการเมืองในการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาบทบาททางการเมืองของสถาบันตุลาการที่มิอาจปฏิเสธถึงความมีอิทธิพลในด้านผลกระทบจากตัวแสดงที่เป็นปัจเจกบุคคล (Individual Actor) ซึ่งในบางกรณีได้กลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการภิวัฒน์ และถือเป็นการยอมรับการอธิบายปรากฏการณ์แบบล่างขึ้นบนดังนั้นการศึกษาระบอบตุลาการภิวัฒน์ ควรมีการผสมผสานกรอบความคิดเก่าเข้ากับพื้นที่ศึกษาใหม่ที่มิได้ยึดติดอยู่ที่ตัวสถาบันตุลาการเพียงอย่างด้วย ซึ่งจากการวิเคราะห์ในงานศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้ร้องเรียนที่ การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมืองกับพลเมืองที่เข้าไปหาผลประโยชน์ในทางการเมืองผ่านโครงสร้างสถาบันที่ไม่เป็นทางการ (Informal Structure)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีนโยบายสร้างความเข้าใจในแนวทางการวิเคราะห์ถึงบทบาทของผู้ร้องเรียนคดีทางการเมืองอาจจะต้องมีการศึกษาปรากฏการณ์ร่วมสมัยในประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการทำความเข้าใจบทบาทของผู้ร้องเรียนในประเทศที่มีลักษณะประชาธิปไตยในโลกที่สาม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการทำความเข้าใจบทบาทของผู้ร้องเรียนในประเทศที่มีลักษณะประชาธิปไตยในโลกที่สาม เพื่อนำแนวทางต่าง ๆ ไปปรับปรุงแก้ไข

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานศึกษานี้เป็นการเลือกศึกษาผู้ร้องเรียนที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงตามสื่อทางสังคม ดังนั้นการศึกษาวิจัยต่อกลุ่มตัวอย่างในรายย่อยในเชิงปริมาณ น่าจะทำให้สามารถเติมเต็มช่องว่างในทางวิชาการได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ ชื่นชูใจ. (2563). ความคิดปีศาจ : นิติราษฎร์พรรคอนาคตใหม่กับการสร้างการเมืองแห่งความหวัง. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 13(2), 87-119.

กรุงเทพธุรกิจ. (2560). *3 นักร้อง (เรียน) แห่งทศวรรษ*. สืบค้น 25 มกราคม 2565, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/115534

_____. (2564). *เปิดแฟ้มผลงาน 4 นักร้อง ชงองค์กรอิสระ ศาลพลิกโฉมหน้าการเมืองไทย*. สืบค้น 25 มกราคม 2565, จาก www.bangkokbiznews.com/politics/971214

เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2565). *เห็บหมัดตุลาการ*. สืบค้น 25 มกราคม 2565 www.the101.world/tick-of-judicial-activism

จาตุรงค์ สุทาวัน และนวภัทร โตสุวรรณ์. (2563). ผลทางการเมืองที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 5(1), 213-226.

เดอะโมเมนตั้ม. (2564). *ชีวิตฉันไม่มีวันกลับไปเหมือนเดิมอีกแล้วบทสนทนาหลังออกจากเรือนจำของเอกชัย หงส์กังวาน*. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก https://shorturl.asia/6ekmJ

บีบีซีนิวส์. (2561). *ใครโกง โทรหา คสช. รวมดาวนักร้อง (เรียน) เอาไหมกับเบอร์นี้*. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก https://www.bbc.com/thai/thailand-43470127

_____. (2562). *ประวิตร มิตรหายกลายเป็นศัตรูสังคมอยากรู้นาฬิกามาจากไหนชอบใจ CSI LA*. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก https://www.bbc.com/thai/thailand-42748533

_____. (2564). *ศาลรัฐธรรมนูญ : การเมืองไทยไปทางไหนต่อหลังคำวินิจฉัย ชุมนุมเรียกร้องปฏิรูปสถาบันกษัตริย์มีเจตนาซ่อนเร้นล้มล้างการปกครอง*. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก https://www.bbc.com/thai/thailand-59247579

ประชาไทออนไลน์. (2561). *เอกชัย โดนสาดน้ำปลาร้าใส่ระหว่างเดินไปมอบของขวัญวันเกิดให้ประวิตร*. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก www.prachatai.com/journal/2018/08

ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2562). *ศาลรัฐประหาร : ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

ผู้จัดการออนไลน์. (2562). *เปิดอก พี่ศรี (สุวรรณ) จรรยา กับคำถามร้องทุกวัน แล้วทำมาหากินอะไร? และมุมติสท์ ๆ ของผู้ชายรัก ศิลปะ ครูฑ ต้นไม้*. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก https://mgronline.com/daily/detail/9620000042518

มติชนออนไลน์. (2564). *85 นักวิชาการ ม.ดังทั่วประเทศ ร่อนแถลงการณ์แย้งคำวินิจฉัยคดีล้มล้างการปกครอง*. สืบค้น 25 มกราคม 2565, จาก 2565 https://shorturl.asia/89zpm

วอยซ์ออนไลน์. (2564). *มุมมอง วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ต่อคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คดีล้มล้างการปกครองของ 3 ราษฎร*. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก www.voicetv.co.th/read/xBxqDbJ6

วีระ หวังสัจจะโชค (2556). *การจัดสถาบันของนโยบายจำนำข้าว* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2559). การเมืองเชิงตุลาการ. *วารสารนิติสังคมศาสตร์*, 9(1), 82-125.

_____. (2562) เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: บุ๊คสเคป.

Cornwall, A. & Coelho, V. S. (2006). *Space for Change? Representation, Inclusion and Voice in New Democratic Arenas*. London: Zed books.

Dahl, R. A. (2005). *Who governs?: Democracy and power in a American city*. New Heaven, CT: Yale University Press.

Dalton, R. (2008). Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation. *Political Studies*, 50(1), 76-98.

Fukuyama, F. (2006). *The End of History and the Last Man*. New York, NY: Simon and Schuster.

Ginsburg, T. (2003). *Judicial Review in New Democracies*. New York: Cambridge University Press, 2003.

Hall, P. A. & Taylor, C.R. (1996). *Political Science and the Three New Institutionalisms*. Political Studies. XLIV.

Hirschl, R. (2006). The New Constitution and the Judicialization of Pure Politics Worldwide, Fordham. *Law Review, 75*(2), 721-53.

_____. The Judicialization of Mega-Politics and the Rise of Political Courts. *Annual Review of Political science,* 11, 93-118.

Lowndes, V. (2002). Institutionalism. in Marsh, D. and Stoker, G. (Eds) *Theory and Methods in Political Science*. Hound mills: Palgrave.

โลกใต้น้ำกับการคิดดี ทำดี สังคมดี : การคิดย้อนสะท้อนกลับของนักดำน้ำเพื่อสร้างอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลไทย*

UNDERWATER WORLD WITH GOOD THINKING, GOOD DOING AND GOOD SOCIETY : THE REFLEXIVITY OF SCUBA DIVERS TO PROTECT THE OCEAN BY VOLUNTEERS

จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ์, กีรติ ชื่นพิทยาธร
Juthamanee Somboonsut, Keerati Chenpitayaton
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University
Corresponding Author E-mail: linkjutha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัญหาสังคมความเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยในพื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเชื่อมโยงให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อนักดำน้ำ รวมถึงชุมชนท่องเที่ยวดำน้ำ 2. ศึกษาการคิดย้อนสะท้อนกลับและปฏิบัติการของนักดำน้ำเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตทะเลไทย รวมถึงวิเคราะห์ปฏิบัติการของนักดำน้ำที่สอดคล้องของหลักคุณธรรม ความดี ระเบียบวิธีวิจัยใช้การสัมภาษณ์ในระดับลึกกับกลุ่มนักดำน้ำอาสาสมัครและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย จำนวน 30 คน สถานที่ในการทำวิจัย คือ เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลจากการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาสังคมเสี่ยงทางทะเลทำให้นักดำน้ำเกิดการคิดย้อนสะท้อนกลับ ตระหนักถึงภัยหายนะ ความเสียหายใต้ทะเลอันเกิดจากน้ำมือของมนุษย์และย้อนกลับมาทำลายมนุษย์เอง 2. ผลกระทบจากความเสียหายทางทะเลเหล่านี้นำมาสู่การตระหนักรู้ เปลี่ยนแปลงวิธีคิด พฤติกรรม เกิดการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่าย สร้างอัตลักษณ์ร่วมกันคิดดี ทำดี มีคุณธรรม เพื่อกู้วิกฤตภัยพิบัติทางทะเลร่วมกันในรูปแบบของการรวมพลังนักดำน้ำอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลไทยโดยอาศัยสื่อใหม่ (News Media) ในการขับเคลื่อนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: นักดำน้ำอาสาสมัคร; วิกฤตทะเลไทย; การคิดย้อนสะท้อนกลับในสังคมสมัยใหม่

*Received October 5, 2022; Revised November 17, 2022; Accepted November 18, 2022

Abstract

This research article aims to demonstrate how the reflexivity and the relativeness of risk society in crisis ocean effect the divers and the tourists who work and visit the sea. It used in-depth interview with scuba diving volunteers and the related stakeholders 30 people.

The main place for doing the research is Koh Tao in Suratthani Province. The research result found that the risk society in crisis ocean made the divers to have reflexivity and awareness about disaster and damage under the sea by human activities and in reverse destroy the human at last. It, further makes people aware, change their thinking and behaviors and facilitate group network to work together; construct an identity, encourage good thinking, good doing, good action and good moral activities to solve the problems of the crisis ocean disaster. This is supported by the use of power of volunteers and use of news medias as the tools for the ocean environmental movement.

Keywords: Scuba Volunteer; Marine Crisis; Reflexive Modernization

บทนำ

ผลพวงจากภาวะโลกสมัยใหม่ ที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและความอยู่ดีมีสุข (Well Being) ตามมา เช่น ภาวะโลกร้อน ขยะแตกตัวเป็นไมโครพาสติกและเข้าไปอยู่ในร่างกายของมนุษย์ (Dpcarrington, 2022) มลพิษฝุ่น PM. 2.5 สารเคมีรั่วไหลลงทะเลฯลฯ สิ่งเหล่านี้มีต้นเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์และมนุษย์กลับได้รับผลกระทบนั้นเอง ซึ่งสภาวะดังกล่าวเรียกว่า สังคมความเสี่ยง (Risk Society) โดยอุริค เบค (Beck, 1994) นักสังคมวิทยาผู้คิดค้นแนวคิดสังคมความเสี่ยงได้เสนอทางออกว่า การแก้ปัญหาสังคมความเสี่ยงต้องทำให้มนุษย์เกิดการคิดย้อนสะท้อนกลับ (Reflexivity) ซึ่งหมายถึง มนุษย์เกิดการตระหนักถึงสิ่งที่ตนได้ทำลงไปและส่งผลเสียหายต่อโลกเพราะความหายนะนั้นได้ย้อนกลับมาทำลายมนุษย์เอง ดังนั้น แนวทางการแก้ปัญหาสังคมเสี่ยงจึงต้องอาศัยความร่วมมือแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบของการเป็นพลเมืองโลก (Global Citizen)

ในขณะที่กระแสหนึ่งวิเคราะห์ว่าสังคมปัจจุบันเป็นยุคของสังคมความเสี่ยง แต่อีกกระแสหนึ่งมองว่า สังคมปัจจุบันเป็นยุคของมนุษย์สมัย (Anthropocene) ซึ่งเป็นยุคที่การกระทำของมนุษย์ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเกิดกระทบต่อระบบนิเวศรวมถึงระบบโลก แต่ไม่ว่าโลกที่อยู่ ณ ปัจจุบันจะอยู่ในยุคสังคมความเสี่ยง (Risk Society) หรือยุคมนุษย์สมัย (Anthropocene) ทั้งสองยุคหรือสองแนวคิดล้วนมีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือ ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อกันและมุ่งแสวงหาแนวทางแก้ไข

โดยเน้นให้มนุษย์แสดงบทบาท แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่สร้างความหายนะต่อสิ่งแวดล้อม (Keys et al., 2019) โดยในงานชิ้นนี้ได้นำเสนอปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย

สังคมเสี่ยงวิกฤตทางทะเลเกิดจากมนุษย์ใช้ทรัพยากรทางทะเลมากเกินพอดี สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดผลเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติใต้ทะเล กล่าวคือ ประเทศไทยติดอันดับ 5 ของการทิ้งขยะลงทะเลมากที่สุดในโลก (Melville, 2021; Thai post, 2018) ขยะที่พบส่วนใหญ่ประกอบด้วยพาสติกจำพวกถุง หลอด ขวด ฝาจุก ภาชนะบรรจุอาหาร คิดเป็น 49% ของขยะที่พบทั้งหมดหรือมีขยะพาสติก จำนวน 22.8 ล้านกิโลกรัม สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อนปะการังฟอกขาวตามมา นอกจากนี้ การที่ขยะพาสติกในทะเลแตกตัวเป็นไมโครพาสติกสะสมอยู่ในตัวของสัตว์ทะเล เมื่อมนุษย์กินอาหารจากทะเลทำให้ในร่างกายของมนุษย์มีไมโครพาสติกปะปน ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ จากงานวิจัยเรื่อง Detection of Various Microplastics in Human Stool : A Prospective Case Series พบว่า มีไมโครพาสติกจากอุจาระของมนุษย์ซึ่งเกิดจากการกินอาหารทะเล (Smith et al., 2018; Schwabl et al., 2019) นอกจากนี้ ทะเลไทยยังมีปัญหาการใช้อวนลากจับปลาและการทิ้งสมอเรือทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติใต้ทะเล ปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย มิใช่เพียงทำลายชีวิตของสัตว์ทะเลเท่านั้น แต่ได้ทำลายชีวิตของมนุษย์ ทำลายประเทศและทำลายระบบนิเวศของโลก นอกจากนี้ การที่ทะเลได้รับความเสื่อมโทรมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อภาพรวมของประเทศ เช่น เมื่อท้องทะเลเสื่อมโทรม ทำให้ไม่มีคนมาท่องเที่ยว ชาวบ้าน ผู้ประกอบการขาดรายได้ เกิดปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือน เกิดความเครียดจากพิษเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อจิตใจ ผลักดันให้ก่อคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ผลพวงจากปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าวิกฤตมลพิษทางทะเลไม่ใช่ปัญหาเล็ก ๆ เพราะสามารถเชื่อมโยง ขยาย จนกลายเป็นปัญหาใหญ่การรอให้รัฐแก้ปัญหามิใช่ทางออกที่ดีที่สุด เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร

ดังนั้น มนุษย์ทุกคนบนโลกต้องเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันแก้ปัญหา ที่ผ่านมามีการรวมตัวของประชาชนหลากหลายเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทะเลในรูปแบบของนักดำน้ำอาสาสมัคร แต่กิจกรรมดังกล่าวยังเป็นการจัดขึ้นตามวาระแล้วเลิกราไป ดังนั้น การแก้ปัญหาวิกฤตทางทะเลอย่างยั่งยืนโดยอาศัยความร่วมมือจากอาสาสมัคร จะสามารถทำได้อย่างไร รวมถึงการคิดย้อนสะท้อนกลับของนักดำน้ำอาสาสมัครสอดคล้องกับหลักคุณธรรม การคิดดี ทำดีเพื่อสังคมดีในยุคโลกแปรปรวนอย่างไร โดยการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตศึกษาเฉพาะปฏิบัติการของนักดำน้ำอาสาสมัครในพื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากเกาะเต่าเป็นชุมชนนักดำน้ำที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและมีชื่อเสียงระดับโลก รวมถึงนักดำน้ำถือเป็นบุคคลหน้าด่านที่สามารถลงไปใต้ทะเลลึกและเห็นสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย รวมถึงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวโดยตรง ดังนั้น การศึกษาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาการทำงานของนักดำน้ำอาสาสมัคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาสังคมความเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยในพื้นที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานีและเชื่อมโยงให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อนักดำน้ำ รวมถึงชุมชนท่องเที่ยวดำน้ำ

2. เพื่อศึกษาการคิดย้อนสะท้อนกลับและปฏิบัติการของนักดำน้ำเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตทะเลไทย รวมถึงวิเคราะห์ปฏิบัติการของนักดำน้ำที่สอดคล้องของหลักคุณธรรมความดี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Researcher) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ กลุ่มนักดำน้ำอาสาสมัครและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับท้องทะเลและทำงานร่วมกับนักดำน้ำ จำนวน 30 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจดำน้ำ จำนวน 3 คน (แห่ง) หน่วยงานภาครัฐ (ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง) จำนวน 4 คน นักดำน้ำอาสาสมัคร จำนวน 20 คน และชาวประมง จำนวน 3 คน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2565)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีมานุษยวิทยาเชิงชาติพรรณวรรณาเพื่อเข้าถึงข้อมูลแบบคนใน (Insider)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ การเข้าไปปฏิบัติงานในตำแหน่งครูผู้ช่วยสอนดำน้ำลึก (Dive Master) เพื่อศึกษาปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยยังพื้นที่เกาะเต่าและดำน้ำลึกสำรวจพื้นที่ใต้ทะเลร่วมกับนักดำน้ำอาสาสมัครซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างวิจัยในครั้งนี้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการอธิบายปรากฏการในเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์สังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยและผลกระทบต่อนักดำน้ำ

1.1 ปัญหาขยะทะเล ในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ถึงแม้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาประเทศไทยจะเป็นศูนย์ แต่กลับมีขยะเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 40 เนื่องจากทุกครัวเรือนต้องสั่งอาหารแบบบรรจุภัณฑ์มารับประทานที่บ้าน รวมถึงการใช้หน้ากากอนามัย (Mask) แบบใช้แล้วทิ้ง ทำให้มีปริมาณขยะติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น (ปาริชาติ บุญเอก, 2564) นอกจากนี้บางพื้นที่

บนเกาะเต่ายังมีปัญหาการจัดการขยะ เช่น มีขยะมรสุมจากพื้นที่อื่น ๆ รวมถึงขยะที่ถูกพัดมาตามทะเลจากต่างประเทศและมาเกยตื้นที่ชายฝั่ง ทำให้ทัศนียภาพชายหาดไม่สวยงาม เสื่อมโทรม นักท่องเที่ยวลดลงและส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ดังนั้น ชาวบ้านในชุมชนและนักท่องเที่ยวต่างชาติจึงเกิดการรวมตัวเพื่อเก็บขยะทะเล นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันของนักดำน้ำร่วมกับชาวประมงพื้นบ้านเพื่อเก็บขยะใต้ท้องทะเลในรูปแบบของอาสาสมัคร จากปัญหาวิกฤตขยะทะเลได้ทำให้มีการรวมตัวของอาสาสมัครหลากหลายเชื้อชาติ จนเกิดเป็นเครือข่ายอาสาสมัครที่สามารถพึ่งพา ปรึกษากันได้

1.2 ปัญหาปลาในทะเลลดลงเป็นจำนวนมาก (ควบคู่กับการประมงพาณิชย์และประมงผิดกฎหมาย) อาชีพเก่าแก่ที่อยู่คู่กับทะเลมานาน คือ การประมงพื้นบ้านในอดีตการประมงพื้นบ้านเป็นไปเพื่อยังชีพ แต่ปัจจุบันแปรเปลี่ยนไปเพื่อการค้าขาย ประกอบกับการเข้ามามีบทบาทของการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดโรงงานผลิตอวนรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นในราคาที่ถูกลง นอกจากนี้ การใช้อวนลากจับปลา ถึงแม้จะได้ปลาเป็นจำนวนมาก แต่อวนลากได้ลากเอาทุกอย่างใต้ทะเลติดไปด้วย สร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติใต้ทะเล รวมถึงฝูงปลาหายไปจากทะเล ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้นักดำน้ำเกิดความรู้สึกไม่พอใจและหดหู่ เพราะเมื่อกลับไปดำน้ำที่จุดเดิม ซึ่งเคยมีปะการังและฝูงปลาสวยงาม แต่ตอนนี้ฝูงปลาหายไป ปัญหาเรื่องเครื่องมือประมงได้กลายเป็นปัญหาระดับชาติและระดับโลกจนต้องมีองค์กรระหว่างประเทศเข้ามาทำงานด้านการบริหารจัดการเครื่องมือประมงเพื่อสร้างความมั่นคงทางทะเล

กล่าวโดยสรุป ปัญหาปลาใต้ท้องทะเลลดลงที่เกาะเต่าได้ส่งผลกระทบต่อนักดำน้ำและลามมาถึงปัญหาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะนักท่องเที่ยวดำน้ำต้องการมาดูปลาและดื่มด่ำกับความสวยงามตามธรรมชาติใต้ทะเล ดังนั้น เมื่อพูดถึงการจับปลาทำให้นักดำน้ำต้องกล่าวถึงชาวประมงพ่วงไปด้วยเสมอ ในฐานะที่นักดำน้ำและชาวประมงมีอาชีพที่ต้องใช้ชีวิตในทะเลเหมือนกัน ต้องพึ่งพาหารายได้จากปลาเหมือนกัน แต่ทั้งสองอาชีพกลับมีวิถีปฏิบัติในวิชาชีพที่สวนทางกันและไม่เข้าใจกัน ดังนั้น ชาวประมงและนักดำน้ำจึงได้สร้างข้อตกลง สร้างความร่วมมือเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ โดยใช้สื่อดิจิทัลสื่อสารสังคม

1.3 ปัญหาเศษอวนตกลงสู่ใต้ทะเลที่คุกคามทะเลไทยรวมถึงทะเลเกาะเต่ามากที่สุดและยังหาทางออกไม่ได้ คือ ปัญหาขยะทะเล จากการรายงานของมูลนิธิรักษ์ไทยระบุว่าปัญหาสำคัญของคนเกาะเต่าขณะนี้คือ ปัญหาขยะทะเล โดยขยะที่พบส่วนใหญ่ที่พบ คือ เศษอวนจากเรือประมง (ดนภัทร์ ตามรสุวรรณ, 2564) อวน ถือเป็นขยะอันเกิดจากเครื่องมือประมงที่สร้างความเสียหายและทำลายทรัพยากรใต้ท้องทะเลมากที่สุด เนื่องจากผืนอวนไปปกคลุมตามแนวปะการังทำให้แสงแดดส่องลงไปไม่ถึงซึ่งสามารถทำให้ปะการังตายได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การเพาะปลูกฟื้นฟูปะการังยังยากที่เอากลับคืนมาให้เหมือนเดิมได้

ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากปะการังสามารถเจริญเติบโตเฉลี่ยประมาณ 1-2 เซนติเมตรต่อปี รวมถึงเครื่องมือประมง เช่น อวน ลอบ ยังเป็นสาเหตุหลักในการตายของสัตว์ทะเลหายากในทะเลไทย การแก้ปัญหาขยะจากเศษอวนทำลายสิ่งแวดล้อมทางทะเลอย่างเป็นองค์รวม ได้มีการระดมนักดำน้ำอาสาสมัครลงไปตัดอวนใต้ทะเล จากนั้นนำมาคัดแยกขยะและส่งให้โรงงานรีไซเคิลเพื่อสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ทันสมัยที่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีกครั้ง (Reuse) นอกจากนี้ยังมีโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเลได้มีการทำงานร่วมกับชุมชนชาวประมง โดยการลงพื้นที่เพื่อแจ้งข้อมูลให้ชุมชนช่วยรวบรวมเศษอวนที่ใช้แล้ว โดยเศษอวนจะถูกส่งไปโรงงานรีไซเคิลเพื่อนำไปแปรรูปผลิตเป็นสินค้าสำหรับผู้บริโภคหลายชนิดได้ ซึ่งเป็นการสร้างระบบเศษรฐกิจหมุนเวียน (อีเจเอฟ, 2565)

1.4 ปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลาก และน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากและน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งผลกระทบถึงกัน กล่าวคือ ด้วยพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของเกาะเต่าเต็มไปด้วยภูเขาสูงและโอบล้อมไปด้วยทะเล เมื่อฝนตกลง ป่าไม้ได้ช่วยซึมซับน้ำและชะลอไม่ให้น้ำป่าไหลหลากลงสู่พื้นที่ราบเร็วเกินไป ต่อมาเมื่อมีการรื้อร้างถางป่าเพื่อพัฒนาสิ่งปลูกสร้างรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลให้สิ่งปลูกสร้างและขยะปิดกั้นเส้นทางการระบายน้ำ เมื่อฝนตกหนักทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากน้ำท่วมฉับพลันและดินถล่ม ที่พักอาศัยของชาวบ้านได้รับความเสียหาย ถนนบางสายถูกตัดขาดรถไม่สามารถสัญจรได้ รวมถึงเกิดอุบัติเหตุตามมา จากปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดการคิดย้อนสะท้อนกลับถึงปัญหาดังกล่างและส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความร่วมมือกันนำกระสอบทรายมาปิดกั้นทางเข้าบ้าน รวมถึงร่วมมือกับเทศบาลในการทำความสะอาดถนนหลังน้ำแห้งเพื่อสร้างทัศนียภาพที่ดีของเกาะเต่า ช่วยลดอุบัติเหตุให้นักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งนิยมเช่ามอเตอร์ไซค์และส่วนใหญ่ยังขับไม่ชำนาญ

1.5 ปัญหาการท่องเที่ยวทางทะเลทำลายสิ่งแวดล้อม เกาะเต่าถึงแม้จะมีจุดแข็งด้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวดำน้ำระดับโลก แต่อีกมุมหนึ่งเกาะเต่าถือเป็นพื้นที่ที่มีความเปราะบางและถูกภัยคุมคามด้านสิ่งแวดล้อมสูง เนื่องจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทางทะเลได้รับความเสียหายอย่างหนัก กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เกาะเต่า ได้สำรวจความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและวิเคราะห์ถึงรากเหง้าของปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเกาะเต่า พบว่า สาเหตุสำคัญของความเปราะบางและได้รับภัยคุกคาม เกิดจากการใช้ประโยชน์ของชุมชนและการท่องเที่ยวทางทะเล เช่น ปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการท่องเที่ยว การแล่นเรือเพื่อท่องเที่ยวทางทะเล (ซึ่งส่งผลให้เกิดของเสียและคราบน้ำมันจากเรือ) การเหยียบปะการังและรบกวนชีวิตสัตว์ทะเลของนักท่องเที่ยว ดังนั้นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้ คือ การสร้างความตระหนักและเสริมความรู้ที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ การเร่งฟื้นฟูระบบนิเวศที่เสื่อมโทรม

2. การคิดย้อนสะท้อนกลับและปฏิบัติการของนักดำน้ำเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทะเล : วิเคราะห์ปฏิบัติการของนักดำน้ำกับหลักคุณธรรมความดี จากปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อนักดำน้ำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียลุกลามมาสู่ปัญหาเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศและระบบนิเวศของโลก สามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาและการคิดย้อนสะท้อนกลับเพื่อนำมาสู่การแก้ปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย โดยใช้หลักคุณธรรมความดี เพื่อสร้างสังคมดี ซึ่งได้วิเคราะห์และนำเสนอดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ ปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย การคิดย้อนสะท้อนกลับและการนำหลักคุณธรรมความดีมาใช้

ปัญหาสังคม เสี่ยงวิกฤตทะเลไทย	การคิดย้อนสะท้อนกลับ (เพื่อนำมาสู่การแก้ไขจัดการวิกฤตทางทะเล)	หลักคุณธรรม ความดีที่นำมาใช้
ปัญหาขยะทะเล ขยะทะเลได้ส่งผลกระทบให้ทัศนียภาพไม่สวยงาม ท้องทะเลเสื่อมโทรม สร้างความเสียหายต่อการท่องเที่ยว รายได้ของผู้ประกอบการและชาวบ้านลดลง เกิดปัญหาเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการร้านดำน้ำต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อพยุงธุรกิจ	ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว ตระหนักถึงปัญหาขยะทะเลที่ส่งผลกระทบต่อรายได้และความอยู่ดีมีสุข (Well-being) จึงนำมาสู่การรวมตัวกันเก็บขยะทะเล ผู้ประกอบการร้านดำน้ำ (ซึ่งมีการแข่งขันทางธุรกิจ) ร่วมมือกันจัดกิจกรรมดำน้ำเพื่อการอนุรักษ์	เกิดการรวมกลุ่มของคนที่ไม่รู้จักกันหรือเป็นคู่แข่งกันทางธุรกิจร่วมมือกันทำความดีในรูปแบบของอาสาสมัคร ผู้ประกอบการร้านดำน้ำ ร่วมกันบริจาคของที่จำเป็นเพื่อให้งานอาสาสมัครสำเร็จลุล่วง หลักคุณธรรมความดีที่นำมาใช้ คือ ความเสียสละ ความเมตตา ความสามัคคี
ปัญหาปลาในทะเลลดลงจำนวนมากและการประมงผิดกฎหมาย ปัญหาปลาในทะเลลดลงจำนวนมากส่วนหนึ่งเกิดจากการประมงพาณิชย์เกินพอดี รวมถึงการประมงผิดกฎหมาย ลักลอบจับปลาในเขตต้องห้าม และเมื่อมีการประมงส่งผลให้มีอวนร่วงลงสู่ทะเล นอกจากนี้การที่เรือประมงพาณิชย์ใช้อวนลากทำให้ทรัพยากรใต้ทะเลได้รับความเสียหาย	นักดำน้ำและชาวประมงเกิดความขัดแย้งเรื่องแนวทางการประกอบอาชีพ เนื่องจาก นักดำน้ำต้องการให้มีปลาคงอยู่ในทะเลแต่ชาวประมงต้องการจับปลาไปขาย ด้วยอาชีพที่ปฏิบัติต่อปลาสวนทางกัน ส่งผลให้นักดำน้ำไปทำลายเครื่องมือทำมาหากินของชาวประมง และชาวประมงไปตัดทุ่นของนักดำน้ำ ดังนั้น นักดำน้ำและชาวประมงจึงหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท โดยปรับความเข้าใจ ให้อภัย สร้างข้อตกลงร่วมกันอย่างสันติ	นักดำน้ำและชาวประมงใช้วิธีการตกลงกันอย่างสันติลดความขัดแย้งเรื่องการรุกล้ำพื้นที่ทำกิน โดยใช้สติและเทคโนโลยีสื่อในการสื่อสาร เช่น ไลน์กลุ่ม หลักคุณธรรมความดีที่นำมาใช้ คือ ลดความขัดแย้งอย่างสันติ ให้อภัย ใช้สติในการสื่อสารและสร้างความสามัคคี
ปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากและน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง เกาะเต่าเผชิญกับปัญหาฝนตก น้ำท่วม ดินถล่ม ถนนถูกตัดขาด บ้าน/กิจการธุรกิจของชาวบ้านได้รับความเสียหาย บางครัวเรือนไร้ที่อยู่อาศัยชั่วคราว	ชาวบ้านและคนทำงานในเกาะเต่าเกิดการคิดย้อนสะท้อนกลับเมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมรุนแรงที่สุดในรอบ 10 ปี โดยตระหนักว่าสาเหตุเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างรีสอร์ท/โรงแรม รวมถึงการทิ้งขยะบนฝั่งและขยะไหลตามท่อระบายน้ำลงสู่ทะเล ผลที่เกิดขึ้นคือ น้ำไหลทะลักเข้าบ้านของชาวบ้าน ได้รับความเสียหาย ดินถล่ม ถนนถูกตัด	ชาวบ้าน นักท่องเที่ยวและหน่วยงานต่างๆ ช่วยกันทำความสะอาดถนนและคำนึงถึงความปลอดภัยในการขับมอเตอร์ไซค์ของนักท่องเที่ยว จึงเร่งทำถนนให้แห้ง กลบหลุมบ่อบริเวณถนน นอกจากนี้ ชาวบ้านซึ่งบ้านเรือนได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมได้รับการช่วยเหลือหลักคุณธรรมความดีที่นำมาใช้ คือ ความสามัคคี

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ ปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย การคิดย้อนสะท้อนกลับและการนำหลักคุณธรรมความดีมาใช้ (ต่อ)

ปัญหาสังคม เสี่ยงวิกฤตทะเลไทย	การคิดย้อนสะท้อนกลับ (เพื่อนำมาสู่การแก้ไขจัดการวิกฤตทางทะเล)	หลักคุณธรรม ความดีที่นำมาใช้
ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทางทะเลได้รับความเสียหาย การท่องเที่ยวทางทะเลส่งผลให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น การแล่นเรือเพื่อท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดของเสีย เช่น คราบน้ำมันจากเรือไหลลงสู่ทะเล นอกจากนี้ กิจกรรมดำน้ำยังนำมาสู่การทำลายปะการังรบกวนชีวิตสัตว์ทะเล	ชาวบ้าน ผู้ประกอบการธุรกิจ และนักท่องเที่ยวเกิดการคิดย้อนสะท้อนกลับ ตระหนักถึงความเสียหายของระบบนิเวศทางทะเล จึงร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เช่น ภาครัฐร่วมมือกับกลุ่มครูสอนดำน้ำคิดโครงการปลูกปะการังเพื่อให้นักท่องเที่ยวซื้อแพ็คเกจ รวมถึงจัดกิจกรรมนักดำน้ำอาสาสมัครทำให้เกิดการระดมแรง ระดมทุน ระดมศักยภาพจากนักดำน้ำทั่วทุกสารทิศร่วมมือกันทำประโยชน์เพื่อทะเล	การคิดค้น ริเริ่มโครงการสอนให้ครูดำน้ำสอนอบรมการปลูกปะการังให้นักท่องเที่ยว และทำกิจกรรมรวมกลุ่มนักดำน้ำจากพื้นที่ต่างๆ ร่วมมือกันเป็นอาสาสมัครใต้ทะเล หลักคุณธรรมความดี ที่นำมาใช้ คือ คิดดี ทำดีร่วมกันปกป้องทะเลในรูปแบบจิตอาสา เสียสละทั้งทางด้านเวลา แรงงานและทุนทรัพย์ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและถ่ายทอดพลังความคิดสร้างสรรค์ กลั่นออกมาเป็นความรู้ นำไปสู่การปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม เช่น การคิดค้นกิจกรรมให้ร้านดำน้ำสอนนักท่องเที่ยวต่างชาติปลูกปะการัง

อภิปรายผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเชื่อมโยงให้เห็นถึงปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยที่ส่งผลกระทบต่อนักดำน้ำและชุมชนท่องเที่ยวดำน้ำ จากผลการวิจัยพบว่า สังคมเสี่ยงวิกฤตทางทะเลในพื้นที่เกาะเต่าสามารถประมวลได้ 5 เรื่อง คือ 1. ปัญหาขยะทะเล 2. ปัญหาปลาในทะเลลดลงจำนวนมาก (ควบคู่กับการประมงพาณิชย์และการประมงผิดกฎหมาย) 3. ปัญหาเศษอวนตกลงสู่ใต้ทะเล 4. ปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลาก น้ำกัดเซาะชายฝั่ง 5. ปัญหาการท่องเที่ยวทางทะเลทำลายสิ่งแวดล้อม โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมทางทะเลดังกล่าวส่งผลกระทบให้นักดำน้ำ ผู้ประกอบการธุรกิจและชาวบ้านได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเมื่อท้องทะเลเสื่อมโทรม ทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวและไม่มีรายได้ เกิดปัญหาหนี้สินในครัวเรือนและการทำธุรกิจตามมา

2. เพื่อศึกษาการคิดย้อนสะท้อนกลับและปฏิบัติการของนักดำน้ำเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตทะเลไทย รวมถึงวิเคราะห์ปฏิบัติการของนักดำน้ำที่สอดคล้องของหลักคุณธรรม ความดี พบว่า ผลพวงจากปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยทำให้นักดำน้ำรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดการคิดย้อนสะท้อนกลับ (Reflexivity) และแสวงหาทางออก โดยเกิดการรวมกลุ่มของคนธรรมดาก้าวเข้ามาเป็นนักดำน้ำอาสาสมัคร ซึ่งประเด็นเรื่องเมื่อเกิดปัญหาสังคมความเสี่ยงจะเกิดการระดมพลของอาสาสมัครนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของนวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ (2559) ได้วิจัยเรื่องคุณธรรมในอาเซียน จิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป ที่สะท้อนให้เห็นว่า จิตอาสาเกิดจากการ

เห็นความทุกข์ยากของผู้อื่นทำให้เกิดการแบ่งปันและร่วมมือ โดยการเป็นนักดำน้ำอาสาสมัครต้องใช้พลัง ความร่วมมือและใช้ทุนทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทุนทรัพย์ ทุนทางความรู้ทุนทางความพร้อม ทุนทางร่างกาย ทุนจากเครือข่ายทางสังคม นอกจากนี้ ปฏิบัติการคิดย้อนสะท้อนกลับของนักดำน้ำอาสาสมัครยังมีความสอดคล้องกับหลักคุณธรรม การคิดดี ทำดีเพื่อสร้างสังคมดี ดังนี้

ด้านความสามัคคี (ระดมพลคนทำงานอาสาสมัครมาช่วยแก้ปัญหาทางทะเล)

ด้านความเมตตาและเสียสละ (สละทรัพย์สินส่วนตัว ความรู้ แรงใจ แรงกายในการดำน้ำ เก็บขยะตัดอวน ปลูกปะการังซึ่งเป็นงานที่มีความเสี่ยงต่อชีวิต ต้องใช้ทักษะเฉพาะทางสูง)

ด้านการลดอัตตา (ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวดำน้ำซึ่งเป็นคู่แข่งกันหันมาร่วมมือกันทำงานอาสาสมัคร)

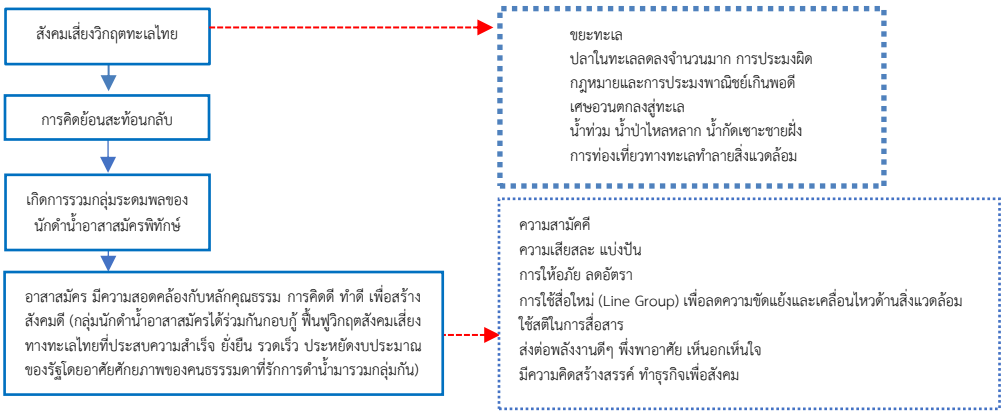
ด้านการใช้สติในการสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง (เมื่อนักดำน้ำและชาวประมงมีปัญหาขัดแย้งกันจะไม่ปะทะรุนแรง แต่ใช้วิธีการส่งข้อมูลและรูปภาพเข้าไลน์กลุ่ม ให้ผู้มีอำนาจรัฐตัดสิน)

การแบ่งปัน ถ่ายทอด ส่งต่อพลังงานดี ๆ (ครูนักดำน้ำรุ่นพี่สอนการปลูกปะการังให้รุ่นน้องโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายและโรงงานอุตสาหกรรมได้รับซื้อเศษอวนในราคาสูง ไม่เอาเปรียบ)

การพึ่งพาอาศัยกัน เอาใจเขามาใส่ใจเรา (ชาวบ้าน ผู้ประกอบการธุรกิจ นักท่องเที่ยว เทศบาล ร่วมกันสูบน้ำ ทำความสะอาดถนน เพื่อลดปัญหาอุบัติเหตุจากการสัญจรขณะน้ำท่วม)

การมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (ภาครัฐร่วมมือกับครูสอนดำน้ำคิดหลักสูตรสอนการปลูกปะการังให้นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดธุรกิจเพื่อสังคมหรือ Social Enterprise)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย คือ เมื่อเกิดปัญหาสังคมเสี่ยงวิกฤตทะเลไทย ทำให้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ สิ่งที่ตามมาคือ มนุษย์และประชาชนที่ได้รับความเสียหายเกิดการคิดย้อนสะท้อนกลับถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และตระหนักว่าไม่สามารถรอรับการช่วยเหลือจากรัฐบาลได้แต่เพียงฝ่ายเดียว ต้องสร้างความร่วมมือ สร้างจิตสำนึกของการเป็นอาสาสมัครให้เกิดขึ้น เช่น จากกรณีศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแก้ปัญหาสังคมความเสี่ยงวิกฤตทะเลไทยด้วยการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายนักดำน้ำอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลไทย ซึ่งคุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครที่นำมาใช้ มีความเกี่ยวข้องกับหลักคุณธรรม การคิดดี ทำดี เพื่อสร้างสังคมดี คือ การมีความสามัคคี เสียสละ เมตตา ให้อภัย การสื่อสารอย่างสันติผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ การลดอัตตา ลดการแข่งขันทางธุรกิจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คำนึงถึงความทุกข์ยากของผู้อื่น มีความริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำธุรกิจเพื่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีนโยบายส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวดำน้ำเกิดความตระหนักและสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล เช่น การอบรมปลูกปะการัง การเก็บขยะทะเลมาสร้างมูลค่าเพิ่ม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกให้นักดำน้ำอาชีพ นักท่องเที่ยวทางทะเล ทำหน้าที่เป็นนักข่าวพลเมือง ช่วยสอดส่องตรวจตราเมื่อเห็นความผิดปกติใต้ท้องทะเล โดยสามารถแจ้งข่าวมายังหน่วยงานรัฐและควรมีช่องทางติดต่อสื่อสารที่อำนวยความสะดวกให้นักดำน้ำสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เนื่องจากปัจจุบันนักดำน้ำนิยมมีกล้องถ่ายรูปใต้น้ำและใช้โซเชียลมีเดียในการนำเสนอกิจกรรมส่วนตัว ทำให้โลกในชีวิตจริงและโลกออนไลน์ไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนหรือที่เรียกว่า Immersive Communication ซึ่งหมายถึงการที่สื่อใหม่หลอมรวมเข้าไปในชีวิตประจำวันของผู้คนอย่างแยกไม่ออก เช่น การมีสมาร์ทโฟนไว้อ่านข่าวและถ่ายรูปมากกว่าการโทรติดต่อสื่อสาร (Qin, 2022) ดังนั้น จึงควรนำจุดเด่นของเทคโนโลยีโซเชียลมีเดียและความทันสมัยของสมาร์ทโฟนมาใช้ในการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมทางทะเล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรสนับสนุนให้โรงงานผลิตอวนคิดค้นการผลิตอวนที่สามารถย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ นอกจากนี้ นักดำน้ำกับชาวประมงควรหาทางออกของความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกันให้ชัดเจน มีกฎหมายควบคุมและลงโทษอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2565). *รู้จักเกาะเต่า*. สืบค้น 20 มิถุนายน 2565, จาก https://projects.dmcr.go.th/miniprojects/175/description/48971

ดนภัทร์ ตามรสุวรรณ. (2564). *ขยะทะเลปัญหาสำคัญของคนเกาะเต่า*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2565, จาก https://www.raksthai.org/story-content.php?id=11

นวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ. (2559). *คุณธรรมในอาเซียน จิตอาสาใน อาเซียนภาคทวีป : ประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนามและกัมพูชา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปาริชาติ บุญเอก. (2564). *ส่องสถานการณ์ขยะพาสติกช่วงโควิด-19 กับความท้าทายโรดแมพ ปี 65*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2565, จาก www.bangkokbiznews.com/944120

อีเจเอฟ. (2565). *โครงการ NER FREE SEA : สร้างทะเลไทยปลอดอวนด้วยมือชุมชนผ่านการรีไซเคิล*. สืบค้น 12 กรกฎคม 2565, จาก www.ejfoundation.org

Beck, U. (1994). *Reflexive modernization: Politics, tradition and aesthetics in the modern social order/Ulrich Beck Anthony Giddens and Scott Lash*. Stanford, Cal: Stanford university.

Dpcarrington. (2022). *Microplastics found in human blood for first time*. Retrieved March 24, 2022, from www.theguardian.com/environment/2022

Keys, P.W., et al. (2019). Anthropocene Risk. *Nature Sustainability*, 2(8), 667-673.

Melville, F. S. (2021). *Ranked: The top 10 countries that dump the most plastic into the ocean*. Retrieved June 22, 2521, from www.euronews.com

Qin, L. (2020). *Immersive communication: The communication paradigm of the third media age*. Imprint Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge Press.

Schwabl, P., et al., (2019). Detection of various microplastics in human stool: a prospective case series. *Annals of internal medicine*, 171(7), 453-457.

Smith, M., et al. (2018). Microplastics in Seafood and the Implications for Human Health. *Current Environmental Health Report* 5, 375-386.

Thai post. (2018). *Plastic waste: a national problem to ponder*. Retrieved June 25, 2022, from https://www.thaipost.net/main/detail/17790

กลยุทธ์การตลาดและการจัดการความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์*

MARKETING STRATEGY AND RISK MANAGEMENT AFFECTING FASHION PRODUCTS PURCHASING DECISIONS OF NEW GENERATION GROUP THROUGH ONLINE SOCIAL MEDIA

ถนอมพงษ์ พานิช, อรุณี เลิศกรกิจจา
Tanompong Panich, Arunee Lertkornkitja
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Corresponding Author E-mail: tanompong@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษากลยุทธ์ทางการตลาด และ 2. การจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการศึกษากับกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีอายุตั้งแต่ 23-40 ปี หรือเกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523-2540 เคยใช้บริการซื้อสินค้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใช้ความสะดวก ด้วยแบบสอบถามผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ผลการศึกษา พบว่า 1. ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาดด้านการรักษาความเป็นส่วนตัวส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ปัญหา (β=0.19) และพฤติกรรมหลังการซื้อ (β=0.17) มากที่สุด ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อกระบวนการค้นหาข้อมูล (β=0.20) การประเมินทางเลือก (β=0.19) และการตัดสินใจซื้อ (β=0.22) มากที่สุด 2. ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้เสี่ยงด้านจิตวิทยาส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ปัญหา (β=0.27) การประเมินทางเลือก (β=0.40) และการตัดสินใจซื้อ (β=0.31) ด้านความปลอดภัยส่งผลต่อกระบวนการค้นหาข้อมูล (β=0.26) มากที่สุด และด้านสังคมส่งผลต่อพฤติกรรมหลังการซื้อ (β=0.26) มากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์ทางการตลาด; การจัดการความเสี่ยง; การตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่น

*Received March 21, 2022; Revised April 7, 2022; Accepted April 9, 2022

Abstract

Objectives of this study were: 1. To investigate marketing strategy and 2. To study risk management strategy to reduce the perceived risks that affect the decision to purchase fashion products of the new generation through online social media. This quantitative research was conducted with a group of 400 samples of the new generation, aged 23-40 years old or born between 1980 and 1997 who used to buy fashion products through online social media. A convenient sampling method, an online questionnaire was used to collect data.

The findings showed that 1. the strategic marketing factors: privacy had the greatest impact on problem recognition processes (β=0.19) and post-purchase behavior (β=0.17). Place factor had the greatest effect on the information search (β=0.20), alternative evaluation (β=0.19), and purchase decision processes (β=0.22). 2. Risk management factor, the reduction of perceived risk strategy, the psychological risk had the greatest impact on the problem recognition (β=0.27), alternative evaluation (β=0.40), and purchase decision processes (β=0.31). The security aspect had the greatest impact on the information search Process (β=0.26) while the social aspect affected post-purchase behavior (β=0.26).

Keywords: Marketing Strategy; Risk Management; Fashion Products Purchasing Decisions

บทนำ

ปัจจุบันการตลาดนิยมใช้แนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งลักษณะบุคคลตามช่วงเวลา (Generation) ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อวางกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดไปยังกลุ่มคนรุ่นใหม่หรือเรียกว่ากลุ่มคนเจเนอเรชั่นวาย (Gen Y) เป็นกลุ่มประชากรที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2523-2540 ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทย มีจำนวนประชากรกลุ่มคนรุ่นใหม่มากที่สุดถึง 18.7 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.54 ซึ่งเป็นประชากรวัยทำงานที่มีรายได้สูงและมีกำลังซื้อมหาศาล (Terra BKK, 2019) เป็นคนที่อยู่ในโลกข้อมูลข่าวสารและมีความถี่ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์สูงเป็นอันดับต้น ๆ (พงษ์ปิติ ผาสุขยืด, 2563) โดยเฉพาะเฟสบุ๊คและไลน์ (Ad Addict TH, 2020) คนรุ่นใหม่มีค่านิยมใช้แฟชั่นเป็นเครื่องแสดงตัวตน ยินดีที่จะซื้อสินค้าและบริการที่สามารถเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของตนบนโลกออนไลน์ (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) เป็นผลให้ช่องทางในการทำตลาดอีคอมเมิร์ซไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดด (Accesstrade, 2020) โดยในปี พ.ศ. 2563 เติบโตขึ้นร้อยละ 81 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (Marketeer online, 2021)

เมื่อตลาดอีคอมเมิร์ซมีการขยายตัวอย่างมากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีก็เพิ่มมากตามเช่นกัน พบว่า ในปี พ.ศ. 2561 มูลค่าความเสียหายจากคดีหลอกขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์สูงมากกว่าสามร้อยเจ็ดสิบล้านและมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นตามการใช้งานของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ขายสินค้าทางออนไลน์จำเป็นต้องเรียนรู้และนำกลยุทธ์ทางการตลาดออนไลน์มาประยุกต์ใช้ เพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้ในตลาด จากการศึกษางานวิจัยของชงโค ดรลาดพันธุ์ และวิษณุ สุมิตสวรรค์ (2563); พงศกร พฤกษ์ไพรผดุง (2559); จุฑามาศ เฟื่องโชติการ และคณะ (2563); สิริชัย ดีเลิศ; สุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์ (2561) เป็นต้น ให้ผลต้องตรงกันว่าปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาดมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภค ในด้านผู้ซื้อก็มีความจำเป็นต้องเรียนรู้การจัดการความเสี่ยงในขณะทำการซื้อสินค้าทางออนไลน์ งานวิจัยของเกริดา โคตรชารี และวิฏราธร จิรประวัติ (2556); ปาริชาต ประภาสัย (2557); พณีพรรณ สมบัติ (2564) พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม การวิจัยเรื่องการจัดการความเสี่ยงด้านกลยุทธ์การลดความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงมิติต่าง ๆ ในการซื้อสินค้าออนไลน์ยังมีจำกัด

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6Ps) ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การให้บริการแบบเจาะจงและการรักษาความเป็นส่วนตัว (Aguirre et al., 2016; Bleier et al., 2018) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ด้านกลยุทธ์การลดความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง (Risk Reduction On Perceived Risk) โดยศึกษาจากงานวิจัยของ Cases (2002); Chu & Li (2008); Kumar & Bajaj (2017); Roselius (1971); Vos et al. (2014) ที่ระบุว่า การรับรู้ความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงด้านกลยุทธ์การลดความเสี่ยง และการลดความเสี่ยงช่วยเพิ่มความตั้งใจในการซื้อของผู้บริโภค รวมถึงแนวคิดเรื่องกระบวนการตัดสินใจซื้อ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การรับรู้ความต้องการ การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อและพฤติกรรมหลังการซื้อ (Kotler & Armstrong, 2012) เพื่อตอบคำถามการวิจัยว่า กลยุทธ์ทางการตลาด 6Ps และการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงมิติใดที่มีผลต่อการซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อขยายองค์ความรู้ด้านการจัดการความเสี่ยงที่มีต่อการซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางออนไลน์ นอกจากนี้ผู้ขายสินค้าทางออนไลน์สามารถนำผลวิจัยที่ได้ประยุกต์ใช้เพื่อบริหารกลยุทธ์ทางการตลาดและการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้แข่งขันได้ในตลาด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาด 6Ps ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

2. เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้การสำรวจ (Survey Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523-2540 มีอายุระหว่าง 23-40 ปี พ.ศ. 2563 ที่เคยใช้บริการซื้อสินค้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่ และไม่มีสถิติที่แน่นอน (Infinite Population) คำนวณจำนวนตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน ± 5% ได้ขนาดตัวอย่างประมาณ 385 คน เก็บตัวอย่างเพิ่มเติม ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง ทำการเก็บข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการซื้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด และแบบคำตอบหลายตัวเลือก 2. กลยุทธ์ทางการตลาด 3. การจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง 4. กระบวนการตัดสินใจซื้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการซื้อโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลด้านกลยุทธ์ทางการตลาด การจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงและกระบวนการตัดสินใจซื้อโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการซื้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีช่วงอายุ 23-30 ปี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ระดับการศึกษาปริญญาตรี

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท มีความถี่ในการซื้อสินค้าเดือนละ 1 ครั้ง และมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าต่อครั้งน้อยกว่า 500 บาท

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 6Ps ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ความสำคัญในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย คะแนนค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการแบบเจาะจง ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และด้านราคา ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ความสำคัญในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสังคมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านจิตวิทยา ด้านการเงิน ด้านประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย และด้านเวลา ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ความสำคัญในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ปัญหามีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการตัดสินใจซื้อ ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ด้านการประเมินทางเลือก และด้านการค้นหาข้อมูล ตามลำดับ

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 6Ps ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 6Ps ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 6Ps	กระบวนการตัดสินใจซื้อ				
	การรับรู้ปัญหา	การค้นหาข้อมูล	การประเมินทางเลือก	การตัดสินใจซื้อ	พฤติกรรมหลังการซื้อ
ด้านผลิตภัณฑ์	-	0.15*	-	0.14*	-
ด้านราคา	-	-	-	-	-
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	-	0.20*	0.19*	0.22*	0.15*
ด้านการส่งเสริมการตลาด	-	-	-	-	-
ด้านการให้บริการแบบเจาะจง	-	0.17*	-	-	-
ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว	0.19*	0.13*	-	0.22*	0.17 *

*** = แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ ระดับ 0.05, - = ไม่แตกต่างกัน**

จากตารางที่ 1 สามารถอธิบายได้ดังนี้ 1. ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ปัญหาการซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Sig.=0.006) 2. ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการค้นหาข้อมูล มี 4 ด้าน ด้านที่มีผลมากที่สุด คือด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Sig.=0.001)

รองลงมา คือด้านการให้บริการแบบเจาะจง (Sig.=0.035) ด้านผลิตภัณฑ์ (Sig.=0.015) และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Sig.=0.042) ตามลำดับ 3. ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการประเมินทางเลือก คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Sig.=0.003) 4. ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ มี 3 ด้าน ด้านที่มีผลมากที่สุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Sig.=0.001) รองลงมา คือ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Sig.=0.001) และด้านผลิตภัณฑ์ (Sig.=0.042) ตามลำดับ และ 5. ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการพฤติกรรมหลังการซื้อ มี 2 ด้าน คือ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Sig.=0.007) และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Sig.=0.013) ตามลำดับ

6. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงมีผลต่อการซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง	กระบวนการตัดสินใจซื้อ				
	การรับรู้ปัญหา	การค้นหาข้อมูล	การประเมินทางเลือก	การตัดสินใจซื้อ	พฤติกรรมหลังการซื้อ
ด้านการเงิน	0.24*	-	-	0.14*	-
ด้านประสิทธิภาพ	-	0.14*	-	-	-
ด้านความปลอดภัย	-	0.26*	0.17*	-	0.19*
ด้านสังคม	0.17*	-	-	0.15*	0.26*
ด้านจิตวิทยา	0.27*	0.14*	0.4*	0.31*	-
ด้านเวลา	-	-	-	-	-

*** = แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, - = ไม่แตกต่างกัน**

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายได้ดังนี้ 1. ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ปัญหาการซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์มี 3 ด้าน ด้านที่มีผลมากที่สุด คือด้านจิตวิทยา (Sig.=0.000) รองลงมาคือ ด้านการเงิน (Sig.=0.001) และด้านสังคม (Sig.=0.025) ตามลำดับ 2. ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกระบวนการค้นหาข้อมูล มี 3 ด้าน ด้านที่มีผลมากที่สุด คือด้านความปลอดภัย (Sig.=0.000) รองลงมาคือ ด้านประสิทธิภาพ (Sig.=0.04 2. และด้านจิตวิทยา (Sig.=0.028) ตามลำดับ 3. ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกระบวนการประเมินทางเลือก มี 2 ด้าน ด้านที่มีผลมากที่สุด คือด้านจิตวิทยา (Sig.=0.000) และด้านความปลอดภัย (Sig.=0.008) ตามลำดับ 4. ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อมี 3 ด้าน ด้านที่มีผลมากที่สุด คือด้านจิตวิทยา (Sig.=0.000) รองลงมา คือ ด้านสังคม (Sig.=0.030) และด้านการเงิน (Sig.=0.020) ตามลำดับ 5. ปัจจัยด้านการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อ

กระบวนการพฤติกรรมหลังการซื้อมี 2 ด้าน คือด้านสังคม (Sig.=0.000) และด้านความปลอดภัย (Sig.=0.000) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาด 1 ด้าน ได้แก่ การรักษาความเป็นส่วนตัวส่งผลต่อการรับรู้ถึงปัญหาในกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของวริศรา สู้สกุลสิงห์ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ (2563) เนื่องด้วยปัจจุบันการซื้อขายสินค้าผ่านทางออนไลน์ได้รับความนิยมอย่างมาก ขณะเดียวกันการโจรกรรม การฉ้อโกง ตลอดจนการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปเปิดเผยและนำไปใช้ในทางมิชอบเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่เกิดความกังวลและให้ความสำคัญกับการรักษาความเป็นส่วนตัวมากที่สุด ดังนั้นผู้ขายจึงควรให้ความสำคัญต่อการมีนโยบายด้านการรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ซื้อที่ชัดเจนเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาดด้าน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการให้บริการแบบเจาะจง ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อกระบวนการหาข้อมูลในกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริชัย ดีเลิศ และสุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์ (2561) ที่พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาดและด้านการรักษาความเป็นส่วนตัวมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจก่อนการซื้อ แต่แตกต่างจากการศึกษาของวริศรา สู้สกุลสิงห์ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ (2563) ที่ระบุว่า ปัจจัยด้านราคาส่งผลต่อพฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลเมื่อทำการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านเว็บไซต์ทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด และสิริชัย ดีเลิศ และคณะ (2558) ที่พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญมากที่สุดต่อกระบวนการตัดสินใจก่อนการซื้อ เขมขวัญ สุดดี (2557) กล่าวว่า ผู้ซื้อจะหาข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าจากการค้นหาผ่านเว็บไซต์และสื่อโซเชียลออนไลน์แฟชั่น แหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด คือสื่อออนไลน์ผ่านเฟสบุ๊ก ดังนั้น ผู้ขายที่ต้องการทำการตลาดผ่านทางออนไลน์ควรมีช่องทางที่ทำให้ผู้ซื้อสามารถเข้าถึงได้ง่ายและติดต่อได้ตลอดเวลา รวมถึงผู้ขายที่ผู้ซื้อสามารถติดต่อสอบถาม ขอรายละเอียดสินค้าได้รวดเร็ว จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น มั่นใจให้แก่ผู้ซื้อได้อย่างมาก

ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาด 1 ด้าน คือด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อการประเมินทางเลือกในกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริชัย ดีเลิศ และสุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์ (2561) แต่แตกต่างจากการวิจัยของวริศรา สู้สกุลสิงห์ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ (2563) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านเว็บไซต์ทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในขั้นตอนการประเมินทางเลือกมากที่สุด คือ ด้านการให้บริการเฉพาะบุคคล

ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัวและด้านผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของฉวีวงศ์ บวรกีรติขจร (2560) ที่ว่า ปัจจัยด้านช่องทางจัดจำหน่าย ด้านความปลอดภัยในการชำระเงิน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านราคาและด้านการโฆษณาแฝงมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ากลุ่มแฟชั่นในสื่อสังคมออนไลน์ ขั้นตอนการตัดสินใจซื้อเป็นกระบวนการที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการที่ตรงตามความต้องการและชอบมากที่สุด ปัจจัยด้านช่องทางจัดจำหน่ายที่ผู้ซื้อสามารถเข้าถึงได้ง่าย สามารถเลือกซื้อสินค้าได้ทุกที่ทุกเวลา มีขั้นตอนกระบวนการซื้อสินค้าตั้งแต่ต้นจนจบที่สะดวก ทำได้ง่าย รวมถึงหากมีคำแนะนำหรือการบอกต่อจากผู้เคยมีประสบการณ์การซื้อและใช้สินค้าจะส่งผลให้ผู้ซื้อรายใหม่เกิดความเชื่อมั่นและตัดสินใจซื้อสินค้าได้ง่ายยิ่งขึ้น

ปัจจัยกลยุทธ์ทางการตลาด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นส่วนตัวและด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อพฤติกรรมหลังการซื้อสินค้าแฟชั่นของคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริชัย ดีเลิศ และสุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์ (2561) ที่ระบุว่าปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ด้านการให้บริการแบบเจาะจงด้านการส่งเสริมการขายและด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อพฤติกรรมหลังการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภค การศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มคนรุ่นใหม่จะให้ความสำคัญเรื่องความปลอดภัยของการรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้ซื้อเป็นสำคัญ และมีการชี้แจงนโยบายความเป็นส่วนตัวอย่างชัดเจนของผู้ขาย ไม่นำข้อมูลออกไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต มีการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินธุรกรรมให้สำเร็จลุล่วงให้ผู้ซื้อรับทราบ เช่น การจัดส่งสินค้า เป็นต้น

2. ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง เป็นที่ยอมรับในวงนักวิชาการการตลาดว่า การรับรู้ความเสี่ยงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค (Chu & Li, 2008) ในสภาพแวดล้อมการซื้อสินค้าออนไลน์ซึ่งเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ผู้บริโภคจะพัฒนากระบวนการจัดการความเสี่ยงด้านกลยุทธ์การลดความเสี่ยงเพื่อลดความเสี่ยงที่รับรู้จากชุดของปัจจัยด้านบรรเทาความเสี่ยง (Risk Reliever) จนถึงระดับที่ต่ำกว่าระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้สำหรับผู้ซื้อในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์และบริการ (Cases, 2002; Chu & Li, 2008) การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิทยา ด้านสังคม และด้านการเงินส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในขั้นตอนการรับรู้ถึงปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่บุคคลรับรู้ถึงความต้องการภายในของตนซึ่งอาจเกิดขึ้นเองหรือเกิดจากสิ่งเร้ามากระตุ้น (Kotler, 2003) เป็นความวิตกกังวลหรือเครียดที่คิดอยากซื้อสินค้าหรือบริการมาตอบสนอง (วรวีร์ เธียรธนเกียรติ, 2560) กลยุทธ์การลดความเสี่ยงในขั้นตอนนี้คือ ผู้บริโภคจะใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น ความภักดีต่อตราสินค้า การเลือกซื้อสินค้าที่มีตราผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่รู้จัก การสอบถามจากครอบครัวหรือเพื่อนฝูงเพื่อประกอบการตัดสินใจ เพื่อลดความเสี่ยงและ

เพิ่มความสำเร็จในการซื้อ (Roselius, 1971; Zheng et al., (2012) กล่าวว่า การจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญสูงสุด ได้แก่ ค้นหาข้อมูล ความปลอดภัยในการชำระเงิน ประสบการณ์เดิมจากการใช้สินค้า การเลือกซื้อสินค้าที่มีตราผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นที่รู้จัก การเปรียบเทียบราคา ตามลำดับ (Zheng et al., 2012)

ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านประสิทธิภาพ และด้านจิตวิทยาส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในขั้นตอนการหาข้อมูล ซึ่งเป็นความกังวลใจของผู้ซื้อว่าอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการใช้บริการสั่งซื้อสินค้า อาจถูกลักลอบเข้าถึงหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต อาจได้รับสินค้าที่ไม่ได้ประสิทธิภาพ และความกังวลจากการสูญเสียทางการเงิน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวงศกร ปลื้มอารมณ์ และคณะ (2554) ว่าเมื่อผู้บริโภคมีการรับรู้ความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นจะส่งให้มีพฤติกรรมการค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น นอกจากการค้นหาข้อมูลชี้นำที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เพื่อลดความเสี่ยงที่รับรู้แล้ว ผู้บริโภคยังเลือกซื้อสินค้าจากร้านที่มีความน่าเชื่อถือ สินค้าที่มีตราผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักทั่วไป มีการรับประกันสินค้า มีนโยบายการคืนเงินและมีนโยบายการรักษาข้อมูลของผู้ซื้อ เป็นต้น (Cases, 2002; Lim, 2003; Vos et al., 2014)

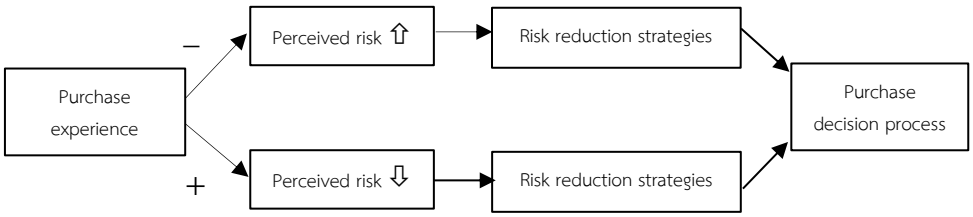
ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิทยาและด้านความปลอดภัยส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในขั้นตอนการประเมินทางเลือก ในขั้นตอนนี้ผู้ซื้อจะนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้เพื่อทำการเปรียบเทียบ เช่น คุณสมบัติของสินค้าหรือบริการ ความน่าเชื่อถือของตราผลิตภัณฑ์และร้านค้า ราคาและบทวิจารณ์จากบุคคลที่สามทางออนไลน์ การศึกษาของ Hong & Yi (2012) ระบุว่าในขั้นตอนนี้ผู้ซื้อจะปรับระดับการรับรู้ความเสี่ยงและการรับรู้คุณประโยชน์ ตลอดจนความเสี่ยงด้านจิตวิทยา ความเสี่ยงด้านประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์

ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิทยา ด้านสังคม และด้านการเงินส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในขั้นตอนการตัดสินใจ เมื่อผู้บริโภคพัฒนากระบวนการจัดการความเสี่ยงเพื่อลดความเสี่ยงที่รับรู้จนต่ำกว่าระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ เพื่อลดความกังวลใจและเพื่อความปลอดภัยในการซื้อจนนำไปสู่การซื้อสินค้าหรือบริการที่ตรงตามความต้องการและชอบมากที่สุด (Chu & Li, 2008) ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงด้านจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีค่าคะแนนสูงสุดคือ ประสบการณ์โดยตรงจากการซื้อสินค้าครั้งที่ผ่านมา ตามด้วยการซื้อจากแบรนด์และร้านค้าบนสื่อออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นต้น

ปัจจัยการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม และด้านความปลอดภัยส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในขั้นตอนพฤติกรรมหลังการซื้อ การวิจัยครั้งนี้ พบว่า

กลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการแนะนำของผู้ที่เคยซื้อสินค้าทางออนไลน์ว่าส่งอิทธิพลพฤติกรรมหลังการซื้อมากที่สุด แตกต่างจากงานวิจัยของ Balogh & Mészáros (2020) ที่ว่าพฤติกรรมหลังการซื้อของผู้บริโภคชาวฮังการีจะมีกังวลด้านความปลอดภัยของข้อมูล ความเป็นไปได้ที่จะไม่สามารถติดต่อผู้ขายได้หลังจากซื้อและไม่ได้รับบริการหลังการขายที่คาดหวังจากผู้ขาย ทั้งนี้ อาจเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนแต่ละเชื้อชาติ (Zheng et al., 2012) และลักษณะบุคคลตามช่วงเวลา ซึ่งกลุ่มคนรุ่นใหม่ไทยจะให้ความสำคัญต่อความเสี่ยงด้านสังคมสูง เนื่องจากคนรุ่นใหม่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนชอบเลือกซื้อสินค้าพร้อมกันเป็นกลุ่ม อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของเพื่อนในการตัดสินใจซื้อสินค้า (เกริดา โคตรชารี และวิฏราธร จิรประวัติ, 2556)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 การจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า ประสบการณ์การซื้อมีผลต่อระดับการรับรู้ความเสี่ยงในมิติต่าง ๆ เช่น ด้านการเงิน ด้านประสิทธิภาพ ด้านความปลอดภัย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านเวลา ผู้ซื้อจะพัฒนากลยุทธ์การลดความเสี่ยงเพื่อลดความเสี่ยงที่รับรู้ หรือการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงผ่านปัจจัยด้านบรรเทาความเสี่ยง เช่น การซื้อสินค้าหรือจากร้านค้าที่ตนเคยมีประสบการณ์ด้านบวก การเลือกซื้อสินค้าที่มีตราผลิตภัณฑ์/ร้านค้าเป็นที่รู้จัก การสอบถามจากผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อนหรือการอ่านรีวิวสินค้า การมีนโยบายการคืนเงิน ร้านค้าที่นโยบายการรักษาความเป็นส่วนตัวและหน้าเพจมีการเคลื่อนไหวและทันสมัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จุดแข็งของช้อปปิ้งออนไลน์ คือ การที่สามารถซื้อสินค้าได้ทุกเวลาที่ต้องการ สามารถดำเนินการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ดังนั้น หากผู้ขายต้องการทำการตลาดผ่านทางออนไลน์ควรจะต้องมีช่องทางที่เข้าถึงได้ง่าย ให้ผู้ซื้อสามารถติดต่อได้ตลอดเวลา เนื่องจากผู้ขายที่

ผู้บริโภคสามารถติดต่อได้เวลาเมื่อเกิดคำถามหรือปัญหาจะช่วยให้เกิดการตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ผู้ขายต้องให้ความสำคัญเรื่องนโยบายการรักษาข้อมูลส่วนตัวของผู้ซื้อ การระบุชื่อร้านค้า ที่อยู่และเบอร์ติดต่อ การปรับปรุงข้อมูลสินค้าและหน้าเพจให้มีความทันสมัยตลอดเวลา การให้รายละเอียดของสินค้าและการคำนวณราคาสินค้า จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ซื้อได้อย่างมาก และมีโอกาสกลับมาซื้อซ้ำในครั้งต่อไปสูงขึ้นอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การรับรู้ความเสี่ยงทางออนไลน์เป็นปัญหาสำคัญในการทำตลาดผ่านทางออนไลน์ นักการตลาดออนไลน์และผู้ค้าปลีกทางอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องรู้ว่ามิติความเสี่ยงใดที่ผู้บริโภคกังวลมากที่สุดและกลยุทธ์การลดความเสี่ยงใดที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมที่สุด ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการศึกษานี้ คือ เพื่อระบุมิติความเสี่ยงที่คนรุ่นใหม่ไทยรับรู้และวิธีการลดความเสี่ยงที่สำคัญสำหรับคนกลุ่มนี้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ขายสามารถประยุกต์ผลการวิจัยที่ได้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงและเพิ่มความเป็นไปได้ในการซื้อของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มคนรุ่นใหม่ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อ การรับรู้ความเสี่ยงและหรือการจัดการความเสี่ยงต่อการรับรู้ความเสี่ยงในการซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ของกลุ่มเจเนอเรชั่นอื่น เพื่อประโยชน์สำหรับนักการตลาดและผู้ขายบนตลาดออนไลน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เกริดา โคตรชารี และวิฎราธร จิรประวัติ. (2556). ปัจจัยนำของการรับรู้ความเสี่ยงและพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคเจเนอเรชั่นเอ็กซ์และเจเนอเรชั่นวาย. *วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 6(2), 39-56.

เขมขวัญ สุดดี. (2557). *กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคชาวไทยต่อการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านเฟซบุ๊ก* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จุฑามาศ เฟื่องโชติการ และคณะ. (2563). ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าบนสื่อออนไลน์เฟซบุ๊กของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 14(1), 212-228.

ฉวีวงศ์ บวรกีรติขจร. (2560). การศึกษาการซื้อขายสินค้ากลุ่มแฟชั่นในสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 2056-2070.

ชงโค ดรลาดพันธุ์ และวิษณุ สุมิตสวรรค. (2563). การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคผ่านสื่อเครือข่ายออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(6), 118-131.

ปาริชาต ประภาสัย. (2557). *การรับรู้ถึงความเสี่ยง และการรับรู้คุณค่าผลิตภัณฑ์กับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ผู้จัดการออนไลน์. (2562). *เสียหายกว่าพันล้าน ตุ๋นขายของออนไลน์ปี 61 แนะท่องถาคาอย่าไว้ใจ อย่าวู่วาม อย่าละเลยข่าวสาร*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2563, จาก https://mgronline.com/crime/detail/9620000015831

_____. (2563). *กลุ่ม Millennials ฐานผู้บริโภคสำคัญ ผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจ*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2563, จากwww. mgronline.com/smes

พงศกร พฤกษ์ไพรผดุง. (2559). *ส่วนประสมทางการตลาด ความไว้วางใจ และการสื่อสารแบบปากต่อปากบนเทอร์เน็ตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านอินสตาแกรมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พงษ์ปิติ ผาสุขยืด. (2563). *สรุป 10 สถิติพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยประจำปี 2019 ที่นักการตลาดต้องรู้! จาก ETDA*. สืบค้น 15 ตุลาคม 2563, จาก https://adaddictth.com/knowledge/edta-internet-behavior-2019

พณีพรรณ สมบัติ. (2564). การยอมรับความเสี่ยงในการตัดสินใจซื้อประกันสุขภาพออนไลน์ในเขตกรุงเทพมหานคร หลังสถานการณ์การระบาดของ Covid-19. *วารสารศิลปการจัดการ*, 5(3), 812 - 826.

วงศกร ปลื้มอารมย์ และคณะ. (2554). พฤติกรรมการค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตในการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าออนไลน์ของผู้บริโภคในประเทศไทย. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา*, 3(6), 105-117.

วรวีร์ เธียรธนเกียรติ. (2560). การรับรู้ประโยชน์ของการช้อปปิ้งออนไลน์ การรับรู้ความเสี่ยง ความไว้วางใจและการตัดสินใจซื้อสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. *วารสารการสื่อสารและการจัดการนิด้า*, 3(1), 64-78.

วริศรา สู้สกุลสิงห์ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์. (2563). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 12(1), 99-117.

สิริชัย ดีเลิศ และคณะ. (2558). *การศึกษาพฤติกรรมและกระบวนการตัดสินใจซื้อเครื่องแต่งกายที่มีผลต่อกลุ่มดิจิตอลเนทีฟผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในเขตประเวศน์กรุงเทพมหานคร*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

_____. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มผู้บริโภคตลาดเฉพาะกลุ่ม. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 11(1), 2404 - 2424.

Accesstrade. (2020). *Digital Trends 2021 of Thailand*. Retrieved October 15, 2021, from https://accesstrade.in.th/th-digital-trends-2021-for-digital-marketing/

Ad Addict TH. (2020). *Digital Thailand 2020: Summary of 30 digital statistics of Thai people for the year 2020*. Retrieved October 15, 2021, from https://adaddictth.com/knowledge

Aguirre, E., et al. (2016). The personalization privacy paradox: implications for new media. *Journal of Consumer Marketing*, 33(2), 98-110.

Balogh, Z., & Mészáros, K. (2020). Consumer perceived risk by online purchasing: The experiences in Hungary. *Naše gospodarstvo/Our Economy*, 66(3), 14-21.

Bleier, A., et al. (2018). *Customer engagement through personalization and customization*. In R. W. Palmatier, V. Kumar, & C. M. Harmeling, *Customer engagement marketing*. (pp. 75-94). London: Palgrave Macmillan.

Cases, A.S. (2002). Perceived risk and risk-reduction strategies in internet shopping. *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, 12(4), 375-394.

Chu, K.K., & Li, C.H. (2008). A study of the effect of risk-reduction strategies on purchase intentions in online shopping. *International Journal of Electronic Business Management*, 6(4), 213-226.

Cochran, W. G. (1953). *Sampling techniques*. New York: John Wiley & Sons. Inc.

Hong, Z., & Yi, L. (2012). Research on the influence of perceived risk in consumer on-line purchasing decision. *Physics Procedia*, 24, 1304-1310.

Kotler, P. (2003). *Marketing Management* (11th Edition). New Jersey: Prentice Hall.

Kotler, P., & Armstrong, G. (2012). *Principles of Marketing* (14th Ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Kumar, P., & Bajaj, R. (2017). Usefulness of risk reduction strategies on perceived risk among students of high educational institutes towards online shopping in Punjab. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 15(16), 93-105.

Lim, N. (2003). Consumers' perceived risk: sources versus consequences. *Electronic Commerce Research and Applications*, 2, 216–228.

Marketeer online. (2021). *Summary of e-commerce market numbers 2020 with trends in 2021*. Retrieved October 15, 2021, from https://shorturl.asia/CjFrT

Roselius, T. (1971). Consumer Rankings of Risk Reduction Methods. *Journal of Marketing*, 35(1), 56-61.

Terra BKK. (2019). *Where Y? Proportion of Gen Y in Thailand*. Retrieved October 15, 2021, from https://www.terrabkk.com/articles/ 191968/

Vos, A., et al. (2014). Risk reduction strategies in online shopping: e-trust perspective. *Procedia - Social and Behavioral Science*, 147, 418- 423.

Zheng, L., et al., (2012). Chinese consumer perceived risk and risk relievers in e-shopping for clothing. *Journal of Electronic Commerce Research*, 13(3), 255-274.

ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสุพรรณบุรี*

MOTIVATION ACTORS AND HYGIENE FACTORS AFFECTING THE PERFORMANCE EFFICIENCY OF TEMPORARY WORKERS OF THE PROVINCIAL ELECTRICITY AUTHORITY, SUPHANBURI PROVINCE

ปฐมพงศ์ กุกแก้ว, ธีรารัตน์ ปางยะพันธุ์, ขวัญฤดี เผือกผ่อง
Pathompong Kookkaew, Terarat Pangyaphan, Khwanruedee Phuekpong
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi
Corresponding Author E-mail: kookkaew2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาข้อมูลทั่วไปของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี 2. วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3. ทำนายปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ประชากร คือ ลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 60 คน และใช้ประชากรทั้งหมดแทนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ด้านลักษณะของงาน ด้านความสำเร็จของงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ โดยมีอำนาจทำนายร้อยละ 65.70 และปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน โดยมีอำนาจทำนายร้อยละ 25.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยจูงใจ; ปัจจัยค้ำจุน; ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

*Received March 27, 2022; Revised April 8, 2022; Accepted April 9, 2022

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study general information of temporary workers of the Provincial Electricity Authority, Suphanburi Province. 2. To analyze opinions about motivation factors, hygiene factors and the performance efficiency of temporary workers of the Provincial Electricity Authority, Suphanburi province. And 3. To forecast motivation factors and hygiene factors that affected the performance efficiency of temporary workers of the Provincial Electricity Authority, Suphanburi Province. The populations were 60 members of temporary workers of the Provincial Electricity Authority, Suphanburi Province and use the entire population instead of the sample in the research. The instrument used was a questionnaire. The statistics used for data analysis were descriptive consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics was multiple regression analysis.

The research results were found that the motivation factor that affected the performance efficiency of temporary workers of the Provincial Electricity Authority, Suphanburi Province consisted of work itself, achievement and recognition and the predictive power were at 65.70%. And the hygiene factors that affected the performance efficiency of temporary workers of the Provincial Electricity Authority, Suphanburi Province consisted of welfares and compensations and the predictive power was at 25.80% with statistically significant at 0.05.

Keywords: The Motivation Factors; The Hygiene Factors; The Performance Efficiency

บทนำ

องค์กรจะประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายในการดำเนินงานได้จะประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ โดยประการหนึ่งที่สำคัญคือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนองค์กรในการใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานขององค์กร (สมพร บุญคุณ และนพดล บุรณนัฏ, 2562) ซึ่งหากองค์กรใดสามารถบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ และสามารถปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ย่อมจะช่วยให้องค์กรมีความก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากบุคลากรที่มีศักยภาพย่อมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้องค์กรพัฒนาได้อย่างมีศักยภาพเช่นกัน (ชนิดา ลิ้นจี่ และคณะ, 2564) ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน

หากมีแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดี ย่อมจะนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นองค์กรรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้บริการพลังงานไฟฟ้าแก่ผู้ใช้ไฟทั้งประเภทที่อยู่อาศัย ธุรกิจ และอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยมีนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพการให้บริการ และการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีการขยายธุรกิจและการบริการอย่างต่อเนื่องทำให้มีความจำเป็นต้องมีการจ้างลูกจ้างมาช่วยพนักงานประจำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพและสามารถรองรับการขยายการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยลูกจ้างจะมีรูปแบบการทำสัญญาจ้างระยะเวลาครั้งละ 2 ปี และเมื่อสิ้นสุดสัญญาลูกจ้างประสงค์จะต่อสัญญาหรือไม่ก็ได้ หากลูกจ้างไม่ต่อสัญญาจะส่งผลให้องค์กรต้องจัดหาลูกจ้างใหม่ และอาจต้องเสียเวลาในการสอนงาน ทำให้การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่อง และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ลดลง เกิดผลกระทบต่อคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ขององค์กร ดังนั้นเพื่อให้ลูกจ้างต่อสัญญาและการปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ องค์กรควรให้ความสำคัญกับลูกจ้างเทียบเท่าบุคลากรหรือพนักงานประจำ โดยการสร้างแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจที่เหมาะสม ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรส่วนหนึ่งมาจากการการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ตรงกับความต้องการของลูกจ้าง

ทั้งด้านการก้าวหน้าในงาน ด้านลักษณะของงาน ด้านความได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความสำเร็จของงาน (พรทวี เถื่อนคำแสน และบุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒนชัย, 2559) และอีกส่วนหนึ่งคือการสร้างขวัญและกำลังใจ สวัสดิการและค่าตอบแทน สภาพแวดล้อมทั้งสถานที่และบุคคลที่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงาน และการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน (พระมหาคณาธิป จันทร์สง่า, 2561) องค์กรจึงควรมีการกำหนดกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจ ความพึงพอใจ รวมถึงขวัญกำลังใจแก่บุคลากร เพื่อเป็นแรงผลักดันเสริมให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน หรือทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factor) ของ Herzberg et al. (1959) เป็นทฤษฎีแรงจูงใจที่มีการนำมาประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลายในการสร้างแรงจูงใจและพฤติกรรมที่ทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factor) ซึ่งหมายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการทำงานของพนักงานและทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อความไม่พึงพอใจในการทำงานนั้น และปัจจัยสุขอนามัยหรือปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor หรือ Maintenance Factor) ซึ่งหมายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของพนักงานที่มีความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในการทำงาน ผู้บริหารสามารถใช้ปัจจัยค้ำจุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเพิ่มเงินเดือน หรือค่าตอบแทน แต่ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นการกระตุ้นให้พนักงานทำงานที่ดีได้ หากแต่การกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่เกิดจากตัวงานที่ทำได้โดยการมอบหมายงาน

ที่มีความสำคัญหรือเพิ่มเนื้อหาของงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและสามารถกระตุ้นให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ณัฏฐ์พัชร์ ลาภบำรุงวงศ์, 2562)

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเสนอแก่ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษาจะมีส่วนช่วยในการวางแผนด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการปฏิบัติงานของลูกจ้างด้วยการเสริมสร้างแรงจูงใจให้มีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น เนื่องจากหากพนักงานมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่สูงขึ้นก็จะทำให้องค์กรมีความเข้มแข็ง และบรรลุเป้าหมายทั้งด้านคุณภาพการให้บริการ และการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อทำนายปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

2. ประชากร

ได้แก่ ลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 60 คน และใช้ประชากรทั้งหมดแทนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม ลักษณะโครงสร้างประกอบด้วยคำถามชนิดปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุน ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

รูปแบบมาตรวัดในแบบสอบถามส่วนที่ 2 ถึงส่วนที่ 4 ผู้วิจัยใช้ Five-Point Likert Scale โดยมีค่า 5 ระดับ ดังนี้ 1. หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 2. หมายถึง เห็นด้วยน้อย

3. หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง 4. หมายถึง เห็นด้วยมาก 5. หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด และการแปลความของค่าเฉลี่ยเป็นแบบแบ่งช่วงการแปลความตามหลักการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2559)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 60 คน และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ทั้งหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ได้แก่ หนังสือวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเตอร์เน็ต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิเคราะห์พบว่า ลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 58.30 มีช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.70 มีสถานภาพสมรส จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 65.00 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 65.00 มีรายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 และปฏิบัติงานในกลุ่มงานวิชาชีพ จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.28, σ=0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านลักษณะของงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.30, σ=0.48) รองลงมา คือ ด้านความก้าวหน้าในงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.29, σ=0.47) ด้านความได้รับการยอมรับนับถือ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.22, σ=0.50) และด้านความสำเร็จของงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.22, σ=0.61) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุนของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุนของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (μ=3.38, σ=0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความมั่นคงในงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (μ=3.42, σ=0.38) รองลงมา คือ ด้าน

สวัสดิการและค่าตอบแทน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (μ =3.40, σ=0.49) ด้านผู้บังคับบัญชา อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (μ=3.40, σ=0.51) และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (μ=3.30, σ=0.41) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.22, σ=0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มิติด้านค่าใช้จ่าย อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.26, σ=0.55) รองลงมาคือ มิติด้านคุณภาพ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (μ=4.24, σ=0.60) มิติด้านเวลา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (μ=4.19, σ=0.54) และมิติด้านปริมาณงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (μ=4.18, σ=0.56) ตามลำดับ

5. ผลการทำนายปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณสมบัติของตัวแปรปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่สูงเกินไป (Multicollinearity) โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระโดยใช้สถิติค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่า ปัจจัยจูงใจมีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.423–0.514 และค่า Variance Inflation Factor (VIF) อยู่ระหว่าง 1.944 – 2.366 และปัจจัยค้ำจุนมีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.656–0.881 และค่า Variance Inflation Factor (VIF) อยู่ระหว่าง 1.135–1.524 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ค่า tolerance ควรมากกว่า 0.10 และค่า Variance Inflation Factor (VIF) ควรน้อยกว่า 10 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2559)

และตรวจสอบความเป็นอิสระของความคลาดเคลื่อนโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) พบว่า ปัจจัยจูงใจมีค่าอยู่ระหว่าง 0.588-0.689 และปัจจัยค้ำจุนมีค่าอยู่ระหว่าง 0.039-0.515 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 0.70 (สุทิน ชนะบุญ, 2560) จึงไม่เกิดปัญหา Multicollinearity หรือไม่เกิดสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณได้อย่างเหมาะสม ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 การทำนายปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัจจัยจูงใจ	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน			t	p
	B	S. E	β		
ค่าคงที่ (a)	0.501	0.369		1.356	0.181
ด้านลักษณะของงาน	0.239	0.105	0.256	2.275	0.027*

ตารางที่ 1 การทำนายปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี (ต่อ)

ปัจจัยจูงใจ	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน			t	p
	B	S. E	β		
ด้านความสำเร็จของงาน	0.172	0.085	0.237	2.018	0.048*
ด้านความก้าวหน้าในงาน	0.188	0.102	0.197	1.850	0.070
ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	0.275	0.104	0.284	2.638	0.011*
Adjust R Square = 0.657 R = 0.825 R Square = 0.680					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 1 การทำนายปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านลักษณะของงาน ด้านความสำเร็จของงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถร่วมกันทำนายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี และมีอำนาจทำนายร้อยละ 65.70 (Adjust R Square = 0.657) และเมื่อนำค่าสถิติต่าง ๆ มาสร้างสมการพยากรณ์ สามารถสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

Y= 0.501 + 0.239 (ด้านลักษณะของงาน) + 0.172 (ด้านความสำเร็จของงาน) + 0.275 (ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ)

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

Z = 0.256 (ด้านลักษณะของงาน) + 0.237 (ด้านความสำเร็จของงาน) + 0.284 (ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ)

ตารางที่ 2 การทำนายปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัจจัยค้ำจุน	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน			t	p
	B	S.E	β		
ค่าคงที่ (a)	2.316	0.584		3.968	0.000
ด้านผู้บังคับบัญชา	0.203	0.120	0.234	1.689	0.097
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	-0.263	0.149	-0.244	-1.765	0.083
ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน	0.404	0.125	0.441	3.223	0.002*
ด้านความมั่นคงในงาน	0.206	0.142	0.174	1.455	0.151
Adjust R Square = 0.258 R = 0.555 R Square = 0.308					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 2 การทำนายปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถทำนายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี และมีอำนาจทำนายร้อยละ 25.80 (Adjust R Square = 0.258) และเมื่อนำค่าสถิติมาสร้างสมการพยากรณ์ สามารถสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

Y= 2.316 + 0.404 (ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน)

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

Z = 0.441 (ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน)

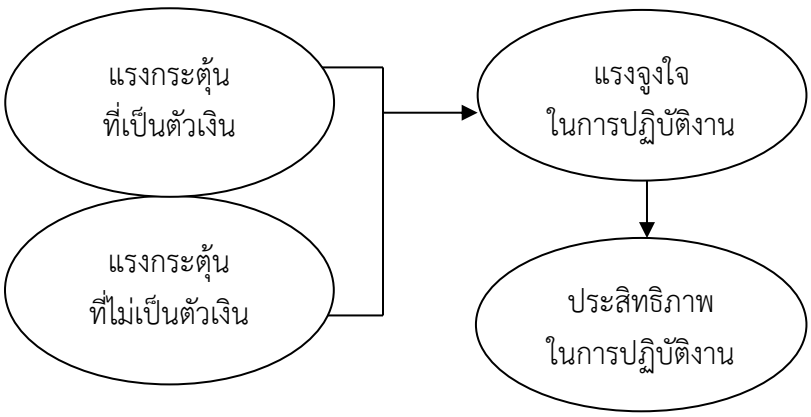
อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการทำนายปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ด้านลักษณะของงาน ด้านความสำเร็จของงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เนื่องจากการไฟฟ้าฯ จะมีลักษณะการจ้างงานโดยให้ลูกจ้างปฏิบัติหน้าที่ตามภาระงานที่กำหนด ซึ่งแบ่งตามกลุ่มงานต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มงานบริหาร กลุ่มงานวิชาการ และกลุ่มงานวิชาชีพ ดังนั้นหากลูกจ้างได้ปฏิบัติงานที่ตรงตามความสามารถหรือความถนัดเฉพาะลักษณะงานนั้น ๆ จะทำให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง และหากได้รับโอกาสหรือความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญ ลูกจ้างก็จะปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจเพื่อให้งานเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่การไฟฟ้ากำหนดและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปทิตตา จันทวงศ์ (2559) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ประกอบด้วย ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความสำเร็จของงาน และการยอมรับนับถือ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิดา ประพฤติธรรม (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน พบว่า บุคลากรให้ความสำคัญกับแรงจูงใจด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีความต้องการได้รับการยอมรับในการปฏิบัติงานทั้งจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

2. ผลการทำนายปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยค้ำจุนด้านสวัสดิการและค่าตอบแทนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เนื่องจากลูกจ้างมีรูปแบบการทำสัญญาจ้างระยะเวลาครั้งละ 2 ปี ทำให้มีการให้ความสำคัญกับสวัสดิการและค่าตอบแทนในระหว่างปฏิบัติงานมากกว่าองค์ประกอบอื่น เพราะสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสมจะมีผลต่อการดำรงชีวิต ค่าครองชีพต่าง ๆ ที่ทำให้ลูกจ้างมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงสถานะความเป็นอยู่ของครอบครัวด้วย ดังนั้นหากลูกจ้างมีความพึงพอใจกับสวัสดิการและค่าตอบแทนที่ได้รับอย่างเหมาะสม จะทำให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และเต็มกำลังความสามารถก็จะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูริภัสร์ ตันติเศรษฐภักดี (2561) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ : กรณีศึกษา กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า ปัจจัยค้ำจุนด้านค่าจ้างและผลตอบแทน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ : กรณีศึกษา กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวภัทร ศรีสว่าง และณัฐพร ฉายประเสริฐ (2562) ศึกษาเรื่อง สวัสดิการและค่าตอบแทนการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี พบว่า สวัสดิการและค่าตอบแทนส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตในจังหวัดปทุมธานีในทางบวก

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี และสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี มีสาเหตุจากการที่องค์กรมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่เกิดจากการนำทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factor) ของ Herzberg et al. (1959) คือ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน มาเป็นแรงกระตุ้นให้ลูกจ้างเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถจำแนกแรงกระตุ้นออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แรงกระตุ้นที่เป็นตัวเงิน ซึ่งหมายถึงปัจจัยค้ำจุน ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน โดยองค์กรต้องคำนึงถึงรายได้หรือค่าตอบแทนที่ได้รับต่อเดือน และสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ประกันสังคม ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่รับผิดชอบ และเพียงพอกับสภาพการดำรงชีพหรือค่าใช้จ่ายในปัจจุบันที่เพิ่มสูงขึ้น

2. แรงกระตุ้นที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งหมายถึงปัจจัยจูงใจ ด้านลักษณะของงาน ด้านความสำเร็จของงาน และด้านการได้รับการยอมรับนับถือ โดยเริ่มจากการคัดเลือกลูกจ้างที่มีความรู้และความสามารถเหมาะสมกับลักษณะของงาน มีความรับผิดชอบและสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และการเปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้แสดงความคิดเห็นหรือแสดงความสามารถตลอดจนการได้รับการชื่นชม หรือแสดงความยินดีเมื่อเขาปฏิบัติงานได้สำเร็จซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้การปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายขอบเขตงานให้ชัดเจน ตั้งแต่การวางแผนกำลังคนเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณงาน การสรรหาเพื่อให้ได้ลูกจ้างที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในองค์การ พิจารณาคัดเลือกลูกจ้างที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามคุณลักษณะของสายการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความสุขกับงานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ลูกจ้างตัดสินใจปฏิบัติงานกับองค์กรในระยะยาว

2. ควรกำหนดนโยบายการบริหารสวัสดิการและกำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสม และคำนึงถึงการเท่าเทียมกันและสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมเมื่อเทียบกับลักษณะการประกอบอาชีพประเภทเดียวกันในกลุ่มของลูกจ้างขององค์กรอื่น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ลูกจ้างต่อสัญญาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นการทบทวนและเพิ่มพูนสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้ลูกจ้างได้รับความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นหลังจากที่ปฏิบัติงานมาแล้วระยะหนึ่ง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานตลอดจนรองรับการขยายตัวและความก้าวหน้าขององค์กรได้

2. ควรมีการจัดกิจกรรมการให้รางวัล หรือประกาศยกย่องชมเชยเมื่อลูกจ้างมีผลการประเมินงานอยู่ในระดับที่น่าพอใจ หรือสามารถปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามที่ได้รับมอบหมาย และประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นการแสดงถึงการขอบคุณและความจริงใจจากองค์กร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนมากขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาจเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมาใช้ในการพัฒนาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างได้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยการทำงานเป็นทีม เป็นต้น เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี องค์กรสามารถนำไปปรับใช้เป็นกลยุทธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

3. ควรศึกษาโดยการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในจำนวนที่มากขึ้น โดยอาจเก็บข้อมูลจากองค์กรลักษณะเดียวกันแต่หลายองค์กร ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงสถิติที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2559). *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติสำหรับบริหารและวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิดา ลิ้นจี่ และคณะ. (2564). การบริหารการจัดการที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชตภาคย์*, 15(40), 124-134.

ณัฏฐ์พัชร์ ลาภบำรุงวงศ์. (2562). การประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 9(2), 161-171.

นิดา ประพฤติธรรม. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 10(2), 58-80.

ปทิตตา จันทวงศ์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พรทวี เถื่อนคำแสน และบุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒนชัย. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการตัดสินใจเลือกทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในนิคมอุตสาหกรรมเหมราชอีสเทิร์นซีบอร์ด จังหวัดระยอง. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*, 13(1), 1-23.

พระมหาคณาธิป จันทร์สง่า. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานเขตสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.

ภูริภัสร์ ตันติเศรษฐภักดี. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ : กรณีศึกษา กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ*. สืบค้น 12 มกราคม 2565, จาก http://www3.ru.ac.th/mpa

สมพร บุญคุณ และนพดล บุรณนัฏ. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 9(2), 36-46.

สุทิน ชนะบุญ. (2560). *สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเบื้องต้น*. สืบค้น 12 มิถุนายน 2564, จาก http://kkpho.go.th/km/index.php/2017-08-10-06-37

สุวภัทร ศรีสว่าง และณัฐพร ฉายประเสริฐ. (2562). สวัสดิการและค่าตอบแทนการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(3), 294-303.

Herzberg, F., et al. (1959). The motivation to work. New York: John Willey & Sons.

การพัฒนาระบบสหกรณ์เพื่อยกระดับการเข้าถึงบริการทางการเงิน*

DEVELOPING A COOPERATIVE SYSTEM TO ENHANCE FINANCIAL INCLUSION

ปณิธาน สุขสำราญ, ธัชกร ธิติลักษณ์
Panithan Suksamran, Dhachakorn Thitiluck
มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University
Corresponding Author E-mail: panithans@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาความเหลื่อมล้ำทางการเงินด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์ และ 2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในระบบสหกรณ์และยกระดับการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนระดับฐานราก โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการทบทวนวรรณกรรม รูปแบบฉากทัศน์ของสถาบันการเงิน โดยเฉพาะสหกรณ์ รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลจากตำรา บทความ งานวิจัย เอกสารราชการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การสนทนา ข้อมูลจากการประชุมที่ผู้วิจัยได้เป็นกรรมการ คณะทำงาน หรือได้เข้าร่วมดำเนินการ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินและสหกรณ์

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบสหกรณ์ คือ การก่อตั้งสหกรณ์แต่ละแห่งมาจากการรวมตัวของสมาชิกที่มีคุณลักษณะ อาชีพ รายได้ ที่เหมือนกัน ทำให้มีระดับได้รายได้ ความต้องการเงินทุนที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีสถาบันการเงินสหกรณ์รูปแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์กลางทางการเงินสหกรณ์ ซึ่งการวิจัยได้จัดทำข้อเสนอแนวคิดศูนย์กลางทางการเงินสหกรณ์ซึ่งมีองค์ประกอบ รูปแบบธุรกรรม การบริหารความเสี่ยง การกำกับธรรมภิบาลที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับหลักการสหกรณ์ ความเสี่ยงต่อระบบการเงิน และสอดคล้องกับสถาบันการเงินอื่น

คำสำคัญ: สหกรณ์; ระบบการเงิน; การเข้าถึงบริการทางการเงิน

*Received November 19, 2022; Revised December 22, 2022; Accepted December 22, 2022

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study inequality and financial gap among financial institution and in cooperative system and 2. To study the guidelines for the development of the cooperative system that will help to solve the financial cooperative system inequality problem, in order to enhance poor people's access to financial services.This research used qualitative methodology, by reviewing study and research of financial institutions landscape, the role of financial institutions, the role of cooperative financial institutions. Those data were gathered and synthesized from textbooks, articles, research papers, government documents and related laws, discussions, group discussions, information from meetings in which author had served as a committee, working group, or had participated in the operation, interviews stakeholders of the research subjected, including financial experts. Cooperative executive, cooperative staffs, cooperative experts and participation. Using those data to formulate policies to reduce financial inequality between liquidity surplus and underfunded cooperatives as well as activities that will lead to the formulation of guidelines for the development of the cooperative system to reduce financial inequality and help poor people access more financial services.

This research results revealed that problem was caused from the structure of cooperative systems which is each cooperative were founded by a combination of members with the same attributes, occupations, and incomes and resulting in a level of income and the need for capital. Therefore, it is necessary to establish a new type of cooperative financial institution as a cooperative financial center. This research provided a proposal for the concept of a cooperative financial center which has elements of transaction format, risk management, appropriate, good governance, by compiling with cooperative principles, risks to the financial system and in line with other financial institutions with similar characteristics.

Keywords: Cooperative; Financial System; Financial Inclusion

บทนำ

ประเทศไทยมีปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่รุนแรง โดยในปี พ.ศ. 2562 พบว่าจำนวนคนจนมากถึง 4.3 ล้านคน และเมื่อรวมคนเกือบจน จะมีจำนวนรวมกันกว่า 9.72 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ โดยช่องว่างระหว่างกลุ่มรายได้สะท้อนจาก

ส่วนแบ่งของรายได้ในปี พ.ศ. 2562 พบว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ตกอยู่กับคนเพียงกลุ่มเดียว โดยเฉพาะกลุ่มคนรวยที่สุดร้อยละ 10 เป็นเจ้าของรายได้ถึงร้อยละ 33.2 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มคนจนที่สุดร้อยละ 10 ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนถือครองรายได้เพียงร้อยละ 2 ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยที่สุดกับกลุ่มคนจนที่สุดนั้นห่างกันถึง 16 เท่า (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ซึ่งหนึ่งในทางแก้ปัญหาดังกล่าวที่สำคัญ คือ เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน ได้แก่ การเข้าถึงการรับฝากเงิน การโอน ชำระค่าบริการ และที่สำคัญคือการเข้าถึงสินเชื่อ ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพ ให้แก่คนจน โดยจากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2561 พบว่าครัวเรือนร้อยละ 95 สามารถเข้าถึงบริการสินเชื่อ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ประชาชนส่วนใหญ่จะสามารถไปใช้บริการทางการเงินได้ แต่ประชาชนฐานราก โดยเฉพาะเกษตรกรก็ยังคงเผชิญปัญหาข้อจำกัดของสินเชื่อในเชิงปริมาณ (Partial Constraint) กล่าวคือยังไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ในปริมาณเพียงพอที่จะนำไปลงทุนหรือพัฒนากระบวนการผลิตทางการเกษตรให้เกิดประสิทธิภาพได้ โดยมีครัวเรือนที่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้อย่างเพียงพอร้อยละ 73.76 และครัวเรือนที่ไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้อย่างเพียงพอถึงร้อยละ 26.24 ปัญหาที่สำคัญในด้านบริการสินเชื่อจึงเป็นในการหาสินเชื่อที่ปริมาณที่เพียงพอที่นำไปยกระดับศักยภาพของเกษตรกรได้ ดังนั้น การพัฒนาระบบการเงินที่เอื้อให้ประชาชนฐานรากเข้าถึงบริการทางการเงินได้มากขึ้นจึงเป็นแนวทางที่สำคัญ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสถาบันการเงินในฉากทัศน์ระบบการเงินของไทยพบว่า สินเชื่อฐานรากจากสหกรณ์ออมทรัพย์และเครดิตยูเนี่ยนมีสัดส่วนถึงร้อยละ 39.2 ดังนั้นหากมีการพัฒนาศักยภาพในระบบสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก็จะเป็นโอกาสที่ดีในการช่วยให้ประชาชนระดับฐานรากเข้าถึงบริการทางการเงินได้มากยิ่งขึ้น โดยระบบสหกรณ์ยังมีความเหลื่อมล้ำทางการเงินด้านสภาพคล่องภายในระบบสหกรณ์เอง โดยพบว่าทุนดำเนินงานของสหกรณ์ทั้ง 7 ประเภท รวม 2.6 ล้านล้านบาท เป็นของสหกรณ์ออมทรัพย์ถึง 2.14 ล้านล้านบาท หรือร้อยละ 82.3 ของทุนทั้งหมดในระบบสหกรณ์ ขณะที่สหกรณ์ออมทรัพย์มีสมาชิกเพียง 3,080,486 คน และมีสภาพคล่องเหลือจากการให้บริการกับสมาชิก โดยประมาณการแล้วมีปริมาณมากถึง 8.9 แสนล้านบาท (ศิริวรรณ อัศววงศ์เสถียร และคณะ, 2560) ขณะที่สหกรณ์ที่มีสมาชิกมากที่สุด คือ สหกรณ์การเกษตรจำนวน 6,449,078 ล้านคน ซึ่งมีสมาชิกเป็นประชาชนระดับฐานรากและมากกว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ถึง 2.1 เท่า กลับมีเงินทุนคิดเป็นเพียงร้อยละ 16 ของเงินทุนในระบบสหกรณ์ และมีปัญหาขาดแคลนทุนดำเนินการ จึงต้องมีการพึ่งพาแหล่งทุนจากภายนอก ดังนั้น ในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสหกรณ์ให้ช่วยเหลือประชาชนฐานรากให้ได้รับโอกาสทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น จึงมีแนวคิดในการนำสภาพคล่องส่วนเกินในสหกรณ์ออมทรัพย์ไปช่วยให้เกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนระดับฐานรากได้รับบริการทางการเงิน โดยเฉพาะสินเชื่อได้มากขึ้น

ปัญหาดังกล่าวเป็นที่ยอมรับว่ามีความสำคัญ โดยที่ผ่านมาการศึกษาวิจัยในประเทศไทยได้ยอมรับถึงปัญหาความไม่สมดุลดังกล่าวและได้มีการศึกษาถึงแนวทางแก้ไข ได้แก่ ประเสริฐ จรรยาสุภาพ และศิริลักษณ์ นามวงศ์ (2551) ได้เสนอว่า ระบบสหกรณ์ควรมีการจัดตั้งศูนย์กลางทางการเงินระหว่างสหกรณ์ เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ 1. เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการขยายธุรกิจ 2. เป็นแหล่งกระจายสภาพคล่องส่วนเกินเพื่อนำไปลงทุนภายนอกสหกรณ์ 3. เป็นศูนย์วิเคราะห์การลงทุนของสหกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงเฝ้าระวังทางการเงินเพื่อลดความเสี่ยงของสหกรณ์ และ 4. เป็นแหล่งเงินทุนสำรองของขบวนการสหกรณ์ เพื่อเป็นหลักประกันว่า หากสหกรณ์ใดประสบวิกฤต ความเสียหายทางธุรกิจโดยนำเงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีเงินทุนเหลือ และเป็นต้นทุน มาบริหารร่วมกับสหกรณ์ที่ขาดแคลนเงินทุน ส่วนจุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ (2556) พบว่า ระบบสหกรณ์ยังขาดเครื่องมือทางการเงินที่จะช่วยประกันความเสี่ยงและการบริหารสภาพคล่องในระบบการเงิน และศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ (2559) พบว่า มีความเหลื่อมล้ำระหว่างสหกรณ์ต่างประเภทสูง และได้เสนอรูปแบบแนวทางการเชื่อมโยงทางการเงินในระบบสหกรณ์ไว้ 4 แนวทาง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับความไม่สมดุลของระบบสหกรณ์ในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ถึงแม้ทุกการศึกษาจะเห็นด้วยกับการให้มีกลไกในการบริหารสภาพคล่องที่แตกต่างกันในระบบสหกรณ์ แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงรากของปัญหาว่า เหตุใดสหกรณ์แต่ละประเภทจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นกุญแจสำคัญในการศึกษาวิธีพัฒนาต่อไป รวมทั้งการศึกษาที่ผ่านมา ไม่มีการศึกษาใดนำเอาแนวคิดการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน ผลกระทบต่อระบบการเงิน และหลักการบรรษัทภิบาลเข้ามาร่วมวิเคราะห์ จากจุดอ่อนของงานวิจัยที่ผ่านมาข้างต้น จึงนำมาสู่งานวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนทฤษฎีและแนวคิดจำเป็นในการศึกษาต่อยอดเพื่อมาใช้เป็นกรอบการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ 1. แนวคิดด้านการความสำคัญของการเข้าถึงบริการทางการเงิน (World Bank, 2015) รวมถึงกลการตัดสินใจทางการเงิน ในระดับจุลภาคและมหภาค ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีว่าด้วยการผลิต (Production Theory) (นราทิพย์ ชุติวงศ์, 2558) ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการผลิต ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการออม การบริโภคและการลงทุน รวมถึงสมมติฐานวัฏจักรชีวิต เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยและกลไกการตัดสินใจทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์แต่ละประเภทตลอดทุกช่วงเวลา และบทบาทของสถาบันการเงิน เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของสหกรณ์แต่ละแห่งในระดับสมาชิก 2. แนวคิดการกำกับดูแลหรือบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561) เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากลไกการบริหารสภาพคล่องส่วนเกินในระบบสหกรณ์ที่ไม่สร้างความเสียหายให้แก่ระบบการเงิน โดยได้ทบทวนถึงความเสี่ยงทางการเงินในธุรกรรมต่าง ๆ การบริหารความเสี่ยง และการกำกับดูแล และ 3. การทบทวนหลักการบรรษัทภิบาล (OECD, 2015) เนื่องจากสหกรณ์ประกอบด้วย

สมาชิกผู้ถือหุ้นในลักษณะเดียวกับบริษัทมหาชน โดยได้ทบทวนทฤษฎีตัวแทน (Michael & Jensen, 1976) โดยเฉพาะแนวทางการกำกับดูแลบรรษัทภิบาล (Thomas, 2016) ที่ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูล รวมทั้งความสามารถในการตัดสินใจของผู้ถือหุ้น เพื่อประยุกต์นำหลักการดังกล่าวมาใช้ประกอบการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การศึกษาถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินในด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์จะมีส่วนช่วยในการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนฐานราก และมีส่วนในการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และจากการที่การศึกษาในประเทศไทยที่ผ่านมายังขาดถึงการวิเคราะห์ถึงรากของปัญหาและไม่มีการนำแนวคิดทางการเงินและบรรษัทภิบาลมาประกอบ งานวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินในด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์ และแนวทางที่จะพัฒนาระบบสหกรณ์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยให้มีกลไกที่ให้สามารถนำสภาพคล่องส่วนเกินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ให้ไปเป็นทุนของสหกรณ์การเกษตรที่สมาชิกเป็นประชาชนระดับฐานรากได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์
2. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินในระบบสหกรณ์ โดยมุ่งไปที่การช่วยยกระดับการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนระดับฐานราก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลที่ปรากฏในช่วงปี 2530 – 2564

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ นักวิจัยที่ได้เป็นกรรมการ คณะทำงาน หรือได้เข้าร่วมดำเนินการการสนทนาเกี่ยวกับกฎหมาย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลการดำเนินการของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการเงินสหกรณ์ทำการถอดบทเรียนของการดำเนินการภาครัฐในการแก้ปัญหาความไม่สมดุลทางการเงินด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์ โดยเฉพาะจุดอ่อนที่ทำให้การดำเนินการที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จ และนำกรอบแนวคิดการเข้าถึงบริการทางการเงิน การบริหารความเสี่ยงทางการเงิน

และบรรษัทภิบาล โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาฉากทัศน์ระบบสถาบันการเงินไทยข้างต้นมาใช้ในการสังเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาความไม่สมดุลทางการเงินด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์ ผู้โดยวิจัยได้นำกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเงินว่า การออมเงิน การกู้เงินมีปัจจัยอะไรบ้างโดยวิเคราะห์ในกรอบของการรวมตัวและพฤติกรรมทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์ที่ขาดแคลนเงินทุนและสหกรณ์ที่มีสภาพคล่องเหลือเพื่อหารากของปัญหาในระดับจุลภาค โดยใช้ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสนทนาส่วนบุคคล การสนทนาแบบกลุ่ม จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการ คณะทำงาน หรือได้เข้าร่วมดำเนินการ ประกอบการวิเคราะห์นอกเหนือจากข้อมูลจากบทความหรืองานวิจัย

ผลการวิจัย

1. สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์ จากการที่สหกรณ์ออมทรัพย์มีสภาพคล่องเหลือและนำไปลงทุนนอกระบบสหกรณ์ ขณะที่สหกรณ์การเกษตรที่มีสมาชิกเป็นประชาชนฐานรากจำนวนมากมีสภาพคล่องในการให้สินเชื่อแก่สมาชิกไม่เพียงพอ พบว่า การแบ่งประเภทสหกรณ์ในประเทศไทยทำให้การก่อตั้งสหกรณ์แต่ละแห่งมาจากการรวมตัวของสมาชิกที่มีคุณลักษณะ อาชีพ รายได้ ที่เหมือนกัน ทำให้มีระดับรายได้ มีเงินออมเพื่อเป็นสภาพคล่อง และความต้องการเงินทุน ที่คล้ายคลึงกันในเวลาเดียวกัน โดยสหกรณ์ออมทรัพย์จะเป็นการรวมตัวกันของบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐที่บุคลากรส่วนใหญ่มีทักษะสูง จึงมีรายได้สูงตาม และมีเงินเหลือมาออมจำนวนมาก ขณะที่มีบุคลากรที่ต้องการสินเชื่อเพื่อการบริโภคน้อย และไม่มีการประกอบธุรกิจอื่น จึงไม่มีความต้องการสินเชื่อเพื่อการลงทุน หรือการผลิตอื่น ทำให้มีเงินออมมากกว่าเงินปล่อยกู้จึงมีสภาพคล่องเหลือมาก ทำให้ต้องเอาเงินไปหาผลตอบแทนในตลาดเงินตลาดทุน ซึ่งการลงทุนเหล่านั้น เม็ดเงินจะไม่ไปสู่ประชาชนระดับฐานราก ส่วนสหกรณ์การเกษตรประกอบด้วยสมาชิกที่มีรายได้น้อย ทำให้มีเงินเหลือมาออมร่วมกันน้อยตามไปด้วยจึงมีสภาพคล่องน้อย และทำให้นำมาปล่อยสินเชื่อได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประกอบกับการทำการเกษตรก็จะเป็นฤดูกาล ซึ่งเกษตรกรจะต้องการเงินทุนไปใช้ในการเพาะปลูกในเวลาเดียวกัน ทำให้ ณ เวลานั้นมีความต้องการสินเชื่อจำนวนมาก สหกรณ์การเกษตรจึงมีสภาพคล่องไม่เพียงพอ และในโครงสร้างระบบการเงินปัจจุบัน เกษตรกรก็ไม่สามารถที่จะเข้าถึงเงินทุนจากแหล่งอื่นเพิ่มได้อีก นอกเหนือจากที่ได้รับมาแล้ว คือ ยังเผชิญการปัญหาการเข้าถึงบริการทางการเงินด้านสินเชื่อในปริมาณที่ไม่เพียงพอ

จากข้อค้นพบข้างต้นสรุปได้ว่า การก่อตั้งสหกรณ์มีหลักการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่สมาชิกจึงทำให้เป็นการรวมตัวของสมาชิกที่มีความเหมือนกัน (Similar Characteristic)

แต่ระบบการเงินซึ่งเป็นกลไกจับคู่ของการออมและความต้องการเงินทุนจะอยู่บนพื้นฐานที่ต้องมีความแตกต่าง (Diversify) ทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์การเกษตร มีคุณลักษณะทางการเงินมีความเหมือนกันสูงมาก หรืออาจพูดได้ว่า ไม่ Diversify เพียงพอที่จะขยายขอบเขตให้สามารถสร้างสมดุลขึ้นได้ ดังนั้น ปัญหาสภาพคล่องเหลือและปัญหาการขาดแคลนเงินทุนจึงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถจะแก้ไขได้ภายใต้โครงสร้างเชิงสถาบันแบบเดิม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสถาปนาโครงสร้างใหม่ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหานี้ ด้วยการจัดตั้งสถาบันการเงินของสหกรณ์รูปแบบใหม่ เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการนำสภาพคล่องส่วนเกินไปให้ผู้ที่ต้องการแหล่งเงินทุนแล้ว โดยสถาบันนี้จะต้องมาจากการรวมตัวของสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกจึงจะต้องมีการ Diversify Characteristic ของสมาชิกให้เพียงพอ และต้องสามารถสร้างสมดุลของปริมาณเงินออมและเงินทุนให้เพียงพอด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นศูนย์กลางทางการเงินของสหกรณ์ ซึ่งความจำเป็นที่จะต้องมีสถาบันรูปแบบใหม่นี้ สอดคล้องกับการศึกษาอื่น ๆ เกี่ยวกับระบบการเงินสหกรณ์ที่ผ่านมาแนวทางดังกล่าวเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้ประชาชนฐานรากสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจากโครงสร้างของสหกรณ์ออมทรัพย์ในลักษณะดังกล่าวก็จะส่งผลให้สหกรณ์ออมทรัพย์จะต้องนำสภาพคล่องส่วนเกินไปหาผลตอบแทนในตลาดเงิน ตลาดทุน ซึ่งเป็นการสนับสนุนทางการเงินให้แก่ธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งหากนำเม็ดเงินนี้ลงไปให้แก่ประชาชนระดับฐานราก ภายใต้ระบบการเงินในปัจจุบันและกฎระเบียบที่อนุญาต ก็จะต้องส่งผ่านสถาบันการเงินที่ให้บริการแก่ประชาชนระดับฐานราก ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาผลตอบแทนที่ได้หรือความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น ยังมีความจูงใจให้สหกรณ์ออมทรัพย์นำเงินไปฝากกับสถาบันการเงินเหล่านี้น้อย นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงแหล่งทุนที่สหกรณ์การเกษตรจะเข้าถึงได้ภายใต้โครงสร้างระบบการเงินในปัจจุบัน ก็ยังไม่มีกลไกใดที่จะช่วยให้สหกรณ์การเกษตรได้รับแหล่งเงินทุนเพิ่มได้ จึงเป็นข้อค้นพบเพิ่มเติมของผู้วิจัยว่า การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในระบบสหกรณ์ โดยศูนย์กลางการเงินสหกรณ์มีความจำเป็นต่อการพัฒนาการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนฐานรากได้

2. สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินในระบบสหกรณ์ โดยมุ่งไปที่การช่วยยกระดับการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนระดับฐานราก งานวิจัยได้นำการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินด้านสภาพคล่อง โดยจัดตั้งสถาบันการเงินรูปใหม่ขึ้นมา ได้แก่ 1. ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งธนาคารสหกรณ์แห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2539-2543) 2. Windows ใน ธ.ก.ส. (พ.ศ. 2546-2547) 3. การจัดทำข้อเสนอรูปแบบและแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายทางการเงินของสหกรณ์มาถอดบทเรียน โดยพบว่า ปัจจัยสนับสนุนในการจัดตั้งศูนย์กลางทางการเงินให้เป็นผลสำเร็จ ควรจะ 1. มีหน่วยงานที่ดำเนินการชัดเจนและยึดโยงกับขบวนการสหกรณ์ 2. เป็นการมีส่วนร่วมจากขบวนการสหกรณ์จากสหกรณ์

ที่หลากหลาย 3. มีรายละเอียดรูปแบบของศูนย์กลางทางการเงินสหกรณ์ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจร่วมกัน และสะดวกต่อการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย 4. ไม่ควรนำหน้าที่อื่นมาร่วมดำเนินการด้วยงานวิจัยได้นำปัจจัยสนับสนุนข้างต้น หลักการบริหารความเสี่ยงและการกำกับดูแลทางการเงิน หลักการธรรมาภิบาล และหลักการบรรษัทภิบาล และแนวทางหลักการสหกรณ์มาใช้ในการสังเคราะห์ข้อเสนอรูปแบบศูนย์กลางทางการเงินสหกรณ์ และนำไปรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวและนำมาปรับปรุง โดยสรุปได้ว่า

1. ในการแก้ปัญหาความไม่สมดุลด้านสภาพคล่อง จำเป็นต้องให้มีความหลากหลายเพียงพอ จึงกำหนดให้ต้องมีสมาชิกเป็นสหกรณ์ มากกว่า 1 ประเภท และมากกว่า 10 แห่งและมีเงินทุนเพียงพอ จึงกำหนดให้ทุนเริ่มต้นจากสหกรณ์สมาชิก โดยรวมมีสินทรัพย์มากกว่า 5 พันล้านบาท เมื่อเริ่มก่อตั้ง

2. ธุรกรรมที่อนุญาตให้ดำเนินการได้ให้เป็นไปตามหลักการสหกรณ์โดยให้สินเชื่อและรับฝากเงินเฉพาะกับสมาชิก

3. ยังคงหลักการสหกรณ์โดยสมาชิกมี 1 สหกรณ์ 1 เสียง

4. การบริหารความเสี่ยงควรเป็นการกำกับดูแลด้านความมั่นคง (Prudential Regulation) เนื่องจากมีขนาดสินทรัพย์ที่สูง

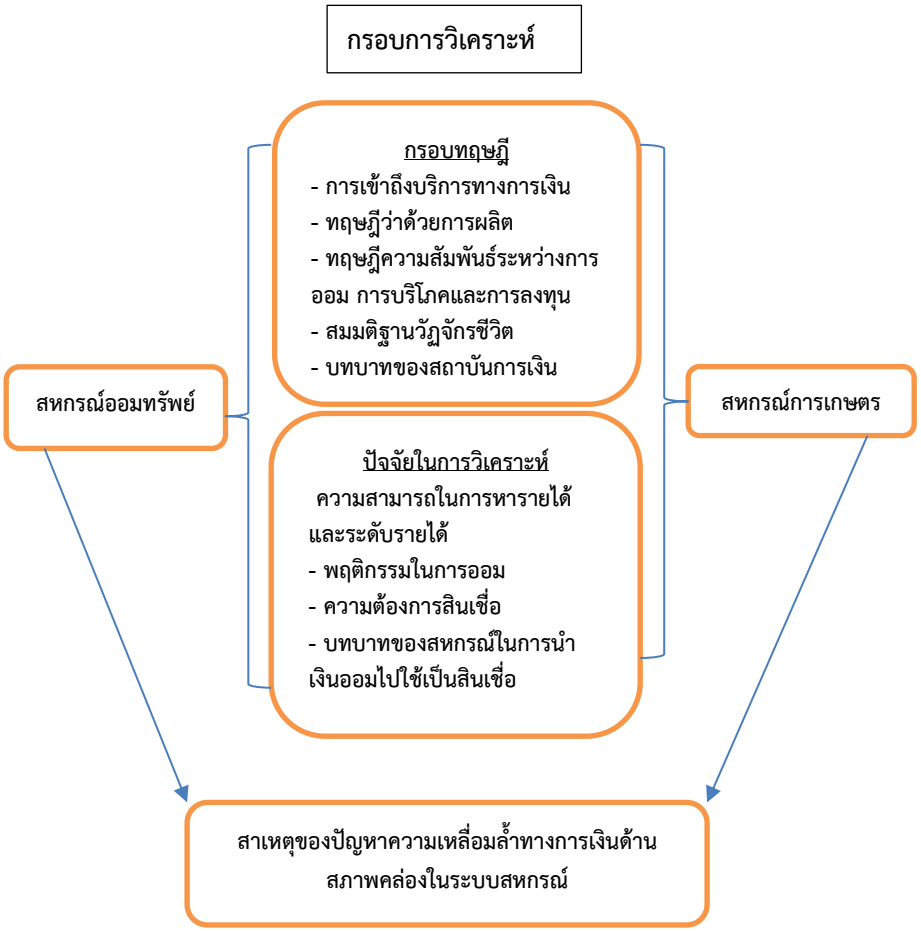
5. นำหลักการบรรษัทภิบาลมาใช้ โดยให้มีการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการ มีกระบวนการตรวจสอบภายใน และมีการเปิดเผยข้อมูล

6. เพื่อให้มีการช่วยเหลือให้สหกรณ์การเกษตรได้รับสินเชื่อ โดยยังคงมีสุขภาพการเงินที่ดี จึงเสนอให้พัฒนาระบบฐานข้อมูล และเชื่อมโยงกับสมาชิกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

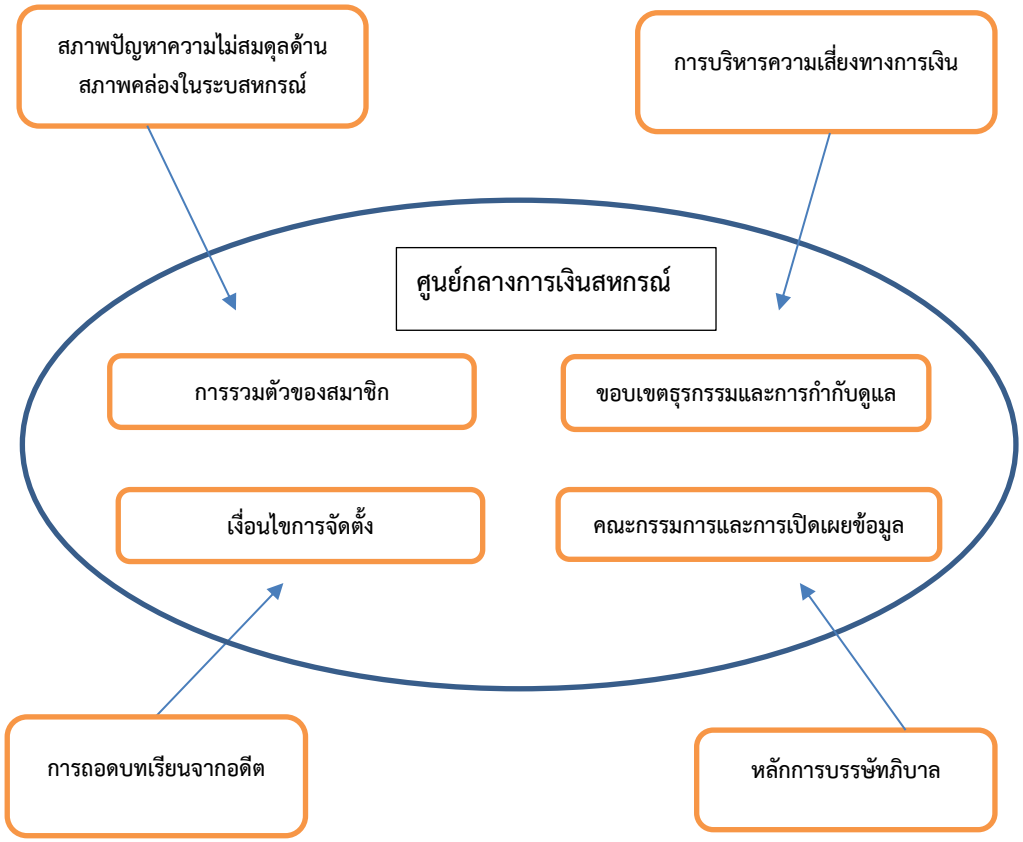
ผลการวิจัยข้างต้นได้ข้อค้นพบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ คือ 1. ได้ผลการศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์ ซึ่งพบว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างจากการจัดตั้งที่รวมตัวจากสมาชิกที่มีคุณลักษณะเหมือนกัน และเป็นข้อค้นพบใหม่ที่ยังไม่มีการศึกษาในแง่มุมนี้มาก่อน และ 2. ได้ผลการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินในระบบสหกรณ์ โดยมุ่งไปที่การช่วยยกระดับการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนระดับฐานราก ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์กลางทางการเงินสหกรณ์เพื่อมาทำหน้าที่บริหารสภาพคล่องในระบบสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาของประเสริฐ จรรยาสุภาพ และศิริลักษณ์ นามวงศ์ (2551) โดยการวิจัยนี้ได้ขยายขอบเขตจากการศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการเสนอแนวคิด แต่งานวิจัยนี้ได้นำหลักการทางการเงินและบรรษัทภิบาล และการถอดบทเรียนมาใช้พัฒนารายละเอียดรูปแบบชองศูนย์กลางทางการเงินสหกรณ์อีกด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินด้านสภาพคล่องในระบบสหกรณ์

จากภาพที่ 1 คือ นำกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเงินมาใช้ในการวิเคราะห์สหกรณ์ โดยได้ข้อค้นพบใหม่ว่า เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างจากการรวมตัวของสมาชิกที่มีความเหมือนกัน (Similar Characteristic) และไม่สามารถจะแก้ไขได้ภายใต้โครงสร้างเชิงสถาบันแบบเดิม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสถาปนาโครงสร้างใหม่ที่มีการรวมตัวของสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกจึงจะต้องมีการ Diversify Characteristic ของสมาชิกให้เพียงพอ

ภาพที่ 2 การสังเคราะห์องค์ความรู้แนวทางการพัฒนาระบบสหกรณ์

จากภาพที่ 2 การสังเคราะห์องค์ความรู้แนวทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่จะช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเงินในระบบสหกรณ์ โดยมุ่งไปที่การช่วยยกระดับการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนระดับฐานรากได้มีการถอดบทเรียนจากการดำเนินการในอดีตและนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางของศูนย์กลางการเงินสหกรณ์ ซึ่งได้นำหลักการบริหารความเสี่ยงทางการเงินและบรรษัทภิบาลเข้ามาใช้สังเคราะห์ด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายขอบเขตงานให้ชัดเจน ตั้งแต่การวางแผนกำลังคนเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณงาน การสรรหาเพื่อให้ได้ลูกจ้างที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในองค์การ พิจารณาคัดเลือกลูกจ้างที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามคุณลักษณะของสายการปฏิบัติงานที่

กำหนดไว้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีความสุขกับงานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ลูกจ้างตัดสินใจปฏิบัติงานกับองค์กรในระยะยาว

2. ควรกำหนดนโยบายการบริหารสวัสดิการและกำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสม และคำนึงถึงการเท่าเทียมกันและสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมเมื่อเทียบกับลักษณะการประกอบอาชีพประเภทเดียวกันในกลุ่มของลูกจ้างขององค์กรอื่น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ลูกจ้างต่อสัญญาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นการทบทวนและเพิ่มพูนสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้ลูกจ้างได้รับความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นหลังจากที่ปฏิบัติงานมาแล้วระยะหนึ่ง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานตลอดจนรองรับการขยายตัวและความก้าวหน้าขององค์กรได้

2. ควรมีการจัดกิจกรรมการให้รางวัล หรือประกาศยกย่องชมเชยเมื่อลูกจ้างมีผลการประเมินงานอยู่ในระดับที่น่าพอใจ หรือสามารถปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามที่ได้รับมอบหมาย และประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นการแสดงถึงการขอบคุณและความจริงใจจากองค์กร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนมากขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาจเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกจ้างได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมาใช้ในการพัฒนาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างได้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยการทำงานเป็นทีม เป็นต้น เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของลูกจ้างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดสุพรรณบุรี องค์กรสามารถนำไปปรับใช้เป็นกลยุทธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

3. ควรศึกษาโดยการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในจำนวนที่มากขึ้น โดยอาจเก็บข้อมูลจากองค์กรลักษณะเดียวกันแต่หลายองค์กร ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงสถิติที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ. (2556). *การขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองและร่วมมือกัน*. สืบค้น 1 มกราคม 2564, จาก http://www.cai.ku.ac.th/download/K-87EW45.pdf

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2561). *คู่มือการตรวจสอบสถาบันการเงินแนวทางการตรวจสอบแบบเน้นธุรกรรมที่สำคัญของสถาบันการเงิน (Significant Activities Supervisory Framework)*. สืบค้น 1 มกราคม 2564, จากhttps://www.bot.or.th/Thai/

นราทิพย์ ชุติวงศ์. (2558). *ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเสริฐ จรรยาสุภาพ และศิริลักษณ์ นามวงศ์. (2551). *พัฒนาการการสหกรณ์ในประเทศไทย*. สืบค้น 1 มกราคม 2564, จาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php

ศิริวรรณ อัศวเวงศ์เสถียร และคณะ. (2560). *ความเสี่ยงของระบบสหกรณ์ออมทรัพย์กับแนวทางการปฏิรูปการกำกับดูแล*. สืบค้น 1 มกราคม 2564, จาก https://www.bot.or.th/MonetaryPolicy

ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์. (2559). *การศึกษารูปแบบและแนวทางการเพิ่มศักยภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายทางการเงินสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปี 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Michael, C. & Jensen. (1976). A THEORY OF THE FIRM: GOVERNANCE, RESIDUAL CLAIMS AND ORGANIZATIONAL FORMS. *Journal of Financial Economics (JFE)*, 47(2), 387-397.

OECD. (2015). *Principles of Corporate Governance*. Retrieved May 27, 2021, from https://www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance/

Thomas, C. (2016). *The continuing diversity of corporate governance: Theories of convergence and variety*. Retrieved May 27, 2021, from www.ephemerajournal.org

World Bank. (2015). *The Little Data Book on Financial Inclusion*. Washington: World Bank.

การมุ่งเน้นการตลาด การเรียนรู้ ความเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย*

MARKET, LEARNING, ENTREPRENEURIAL ORIENTATIONS EFFECT TO INNOVATIVENESS AND PERFORMANCE OF AGRICULTURAL COOPERATIVESIN THAILAND

ประทีป จตุรพงศธร, สุจินดา เจียมศรีพงษ์, กฤชชา ยาวิเศษ
Prateep Jaturapongsaton, Sujinda Chemsripong, Kitcha Yawised
สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก
Phitsanulok Provincial Cooperative Office
Corresponding Author E-mail: E-mail: Xitmux@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงาน 2. ศึกษาความสามารถทางนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน 3. ศึกษาการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือสหกรณ์การเกษตรประจำอำเภอ จำนวน 392 แห่ง สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model: SEM) โดยค่าความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้คือ CMIN/df=1.934, CFI=0.984, GFI=0.941, RMR = 0.016 และ RMSEA = 0.049

ผลการวิจัยพบว่า 1. การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถทางนวัตกรรม และการมุ่งเน้นการเรียนรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน 2. ความสามารถทางนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน 3. การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรม ดังนั้นการมุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยสร้างพฤติกรรมต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร ขณะที่การมุ่งเน้นความ

*Received November 25, 2022; Revised December 10, 2022; Accepted December 11, 2022

เป็นผู้ประกอบการจะทำให้บุคลากรสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจเพื่อเพิ่มโอกาสในการมองหาความคิดใหม่ ๆ ที่ก่อให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมต่อองค์กร
คำสำคัญ: การมุ่งเน้น; ความสามารถทางนวัตกรรม; สหกรณ์การเกษตร

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. to study market orientation, learning orientation and entrepreneurial orientation that affected innovativeness and performance. 2. To study innovativeness affecting performance. 3, To study market orientation, learning orientation and entrepreneurial orientation had indirect effect to performance of agriculture cooperatives in Thailand. This was the quantitative research. Data were collected by questionnaire. The samples were 392 district agriculture cooperatives. The statistics used in this research was descriptive statistic and structural equation model analysis. Goodness of Fit are CMIN/df=1.934, CFI=0.984, GFI=0.941, RMR = 0.016 and RMSEA = 0.049.

The findings of the research were: 1. learning orientation and entrepreneurial orientation had direct effect to innovativeness and learning orientation had direct effect on performance. 2. Innovativeness had direct effect on performance, and 3. Learning orientation and entrepreneurial orientation had indirect effects on performance through innovativeness. Therefore, learning orientation was the most important fact. It helped create behavior on personnel and organization for creating new innovation. Whilst, entrepreneurial orientation supported personnel to be able to analyze business environment, to raise opportunity, to find new ideas that created innovativeness to organization.
Keywords: Orientation; Innovativeness; Agriculture Cooperative

บทนำ

การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนด้วยนวัตกรรม (ไทยแลนด์ 4.0) เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ภายใต้ยุคที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม สหกรณ์ต้องมีการปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นสหกรณ์อัจฉริยะ (Smart Cooperative) โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจเพื่อให้เหนือคู่แข่งขัน ดังนั้นองค์กรจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันอยู่เสมอ โดยเฉพาะความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กรที่จะส่งผลดีต่อผลการดำเนินงานขององค์กร

ทั้งนี้การรวมกันเป็นสหกรณ์มีเป้าหมายเพื่อมุ่งแก้ปัญหาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับสมาชิก เมื่อเกิดการรวมตัวจนเป็นสหกรณ์จะทำให้เกิดอำนาจในการต่อรองทั้งด้านการซื้อและการขายสินค้าของผลิตผลที่สมาชิกผลิตได้ส่งผลให้สมาชิกมีผลกำไรและยกฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากเดิมได้ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2565) พบว่าสหกรณ์การเกษตรมีจำนวนสหกรณ์ที่มีสถานะดำเนินการอยู่มากที่สุดในประเทศไทยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.83 ของกลุ่มสหกรณ์ทั้งหมดแต่มีผลการดำเนินงานลดลงอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะผลการดำเนินงานที่ลดลงจากเดิมร้อยละ 97.8 ในปี พ.ศ. 2563 (เปรียบเทียบปี พ.ศ. 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ (2560) พบว่า สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานเนื่องด้วยมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการไม่มากพอ ดังนั้นองค์กรที่มีความสามารถทางนวัตกรรมย่อมสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เนื่องจากนวัตกรรมจะช่วยพัฒนาสินค้าและบริการให้เกิดความพึงพอใจต่อลูกค้าอันส่งผลต่อการอยู่รอดขององค์กร (Distanont & Khongmalai, 2020)

ความสามารถทางนวัตกรรมจะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กรที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้แก่องค์กรเพราะนวัตกรรมส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จ (Hajar, 2015) องค์กรจำเป็นต้องมีบุคลากรที่เข้าใจบทบาทของตนเองและสามารถพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ทั้งนี้พฤติกรรมในการมุ่งเน้นที่ก่อให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรม ได้แก่ การมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ภาคธุรกิจและนักวิจัยให้ความสนใจ การมุ่งเน้นการตลาดเป็นกระบวนทัศน์ทางธุรกิจที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อลูกค้าเป็นสำคัญและจะช่วยสนับสนุนองค์กรในการวางแผนกลยุทธ์บริหารจัดการให้เกิดการสร้างคุณค่าแก่ลูกค้า และจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร (Narver & Slater, 1990) ขณะที่การมุ่งเน้นการเรียนรู้ถือเป็นกลยุทธ์ที่ความสำคัญขององค์กรที่ช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดย Calantone et al. (2002) สนับสนุนว่า การมุ่งเน้นการเรียนรู้ส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและส่งผลโดยตรงต่อผลการดำเนินงานของบริษัท ขณะที่การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงธุรกิจให้เกิดผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น (Rhee et al., 2010) สอดคล้องกับงานวิจัยของปรารถนา หลีกภัย และคณะ (2557) พบว่าการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ความสามารถทางนวัตกรรมตลาด และความสามารทางนวัตกรรมกระบวนการ นอกจากนี้การศึกษาของ Mahmoud et al. (2016) พบว่า การมุ่งเน้นตลาดมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานได้รับอิทธิพลทางอ้อมโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phorncharoen (2020) และการศึกษาของ Asad et al. (2018) พบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรโดยส่งผ่านนวัตกรรมขององค์กร

ความสามารถทางนวัตกรรมเป็นความสามารถขององค์กรที่จะคิดค้น สร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้แตกต่างและเหนือกว่าคู่แข่งโดยการนำเสนอกระบวนการใหม่ ๆ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หรือแนวคิดใหม่ ๆ ในองค์กร (Hult et al., 2004) โดยการศึกษาของ Yuliansyah et al. (2021) พบว่า ความสามารถทางนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของปุณยวีย์ สุขรุ่งเรืองสันติ และสุดาพร สาวม่วง (2554) พบว่า ความสามารถทางนวัตกรรมตลาดมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อการบรรลุความสำเร็จทางการตลาดในอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องของไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า มีการศึกษาเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการมุ่งเน้นความสามารถทางนวัตกรรม ความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Rhee, et al., 2010; Mahmoud et al., 2016) แต่ในส่วนของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยยังมีผู้ทำการศึกษาเรื่องนี้น้อย งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมาจะเกี่ยวข้องกับการศึกษาขีดความสามารถทางการแข่งขัน (Competitiveness) ของสหกรณ์การเกษตร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยการมุ่งเน้นความสามารถทางนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรม และผลการดำเนินงาน โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการศึกษานี้อาจทำให้องค์กรสามารถมองเห็นตนเองในมิติที่แตกต่างมากขึ้น โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐที่ต้องการปรับเปลี่ยนการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กรและผลการดำเนินงานที่ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อศึกษาปัจจัยการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

2.เพื่อศึกษาความสามารถทางนวัตกรรม มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

3.เพื่อศึกษาปัจจัยการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรมของสหกรณ์การเกษตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยทั้งหมด 4,090 แห่ง และกลุ่มตัวอย่างคือ สหกรณ์การเกษตรประจำอำเภอ เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามรายชื่อจดทะเบียนสหกรณ์ตามแผนพัฒนาความเข้มแข็งสหกรณ์ให้เป็นองค์กรระดับอำเภอของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ประจำอำเภอทุกอำเภอในประเทศไทย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวการวิเคราะห์ด้วยสมการโครงสร้าง (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556) เป็นเทคนิคที่ใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างการวิเคราะห์คือ 10-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งการศึกษานี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 18 ตัวแปร ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมีไม่น้อยกว่า 360 ตัวอย่าง (20x18) โดยผู้ตอบแบบสอบถามคือ ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรประจำอำเภอหรือผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรประจำอำเภอหรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่แทนทุกอำเภอในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 392 แห่ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม โดยทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหาที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การศึกษาและนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item – Objective Congruence : IOC) มีค่าเท่ากับ 0.944 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 ถือว่ามีความสอดคล้องกัน และได้ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น ด้วยสัมประสิทธิ์ของครอนบาคอัลฟ่าของทุกตัวแปรมีค่าอยู่ระหว่าง 0.717-0.960 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 ถือว่าเครื่องมือวัดมีความน่าเชื่อถือ สำหรับค่าความเชื่อมั่น (Composite Reliability: CR) อยู่ระหว่าง 0.93-0.98 ซึ่งมากกว่า 0.7 และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวแปรที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบ (Average Variance Extracted: AVE) อยู่ระหว่าง 0.81-0.94 ซึ่งมากกว่า 0.5 (Fornell & Larcker, 1981)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีจัดทำเอกสารจัดส่งด้วยจดหมายทางไปรษณีย์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 1. สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะของการแจกแจงข้อมูลของตัวแปร และ 2. การวิเคราะห์ความสอดคล้องของแบบจำลองด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model: SEM)

ผลการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร ผลการวิจัยพบว่าการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อความสามารถทาง

นวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ด้วยค่าอิทธิพล 0.817 การมุ่งเน้นการเรียนรู้ส่งต่อความสามารถทางนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ด้วยค่าอิทธิพล 0.312 และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ด้วยค่าอิทธิพล 0.331

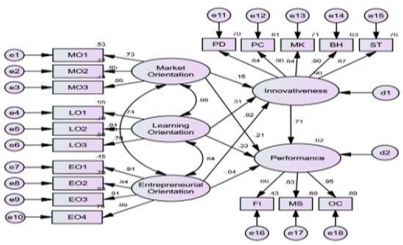
2. ศึกษาความสามารถทางนวัตกรรม มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร ผลการวิจัยพบว่าความสามารถทางนวัตกรรมส่งผลต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ด้วย ค่าอิทธิพลค่าอิทธิพล 0.711 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสถิติของตัวแปรสังเกตได้จากการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างของผลกระทบของการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกต	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	S.E.	P-value
การมุ่งเน้นตลาด		-0.162	0.136	0.676
การมุ่งเน้นการเรียนรู	ความสามารถทาง	0.912	0.213	*
การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ	นวัตกรรม	0.817	0.076	**
การมุ่งเน้นตลาด		-0.205	0.325	.0719
การมุ่งเน้นการเรียนรู้	ผลการดำเนินงาน	0.331	0.189	*
การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ		-0.044	0.178	0.813
ความสามารถทางนวัตกรรม		0.711	0.175	**
ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ = 1.934, df = 111, GFI = 0.941, AGFI = 0.910, RMSEA = 0.049				

หมายเหตุ : ** นัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01, * นัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีผ่านเกณฑ์การยอมรับคือ 1. การพิจารณาค่าไคสแควร์ สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.934 2. การพิจารณาดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.984 3. การพิจารณาดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.941 4. การพิจารณาดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.910 และ 5. ดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.016 และ 6. ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.049 ดังนั้นสรุปได้ว่า โมเดลโครงสร้างมีความเหมาะสมสอดคล้องโมเดลโครงสร้างมีความเหมาะสม (Hu & Bentler, 1998; กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง

3. ศึกษาปัจจัยการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรมของสหกรณ์การเกษตร ผลการวิจัยพบว่า ผลรวมค่าอิทธิพลของตัวแปรเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย จำนวน 4 ตัวแปรคือ 1. การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีค่าอิทธิพลรวมเป็น 0.537 มีอิทธิพลทางตรงเป็น -0.044 ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติรวมกับอิทธิพลทางอ้อมเป็น 0.581 2. การมุ่งเน้นการเรียนรู้มีค่าอิทธิพลรวม เป็น 0.553 มีอิทธิพลทางตรงเป็น 0.331 รวมกับอิทธิพลทางอ้อมเป็น 0.222 3. ตัวแปรการมุ่งเน้นตลาดมีค่าอิทธิพลรวม เป็น -0.321 มีอิทธิพลทางตรงเป็น -0.205 รวมกับอิทธิพลทางอ้อมเป็น -0.115 โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 4.ความสามารถทางนวัตกรรม มีค่าอิทธิพลรวม เป็น 0.711 มีอิทธิพลทางตรงเป็น 0.711 รวมกับอิทธิพลทางอ้อมเป็น 0 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ระหว่างตัวแปรโมเดลสมการโครงสร้างของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย

ตัวแปรสาเหตุ	ประเภทของอิทธิพล	ตัวแปรผล	
		ความสามารถทางนวัตกรรม (INNO)	ผลการดำเนินงาน (PER)
การมุ่งเน้นตลาด (MO)	DE	-	-
	IE	-	-
	TE	-	-
การมุ่งเน้นการเรียนรู้ (LO)	DE	0.312*	0.331*
	IE	-	0.222
	TE	0.312	0.553
การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (EO)	DE	0.817**	-
	IE	-	0.581
	TE	0.817	0.537
ความสามารถทางนวัตกรรม (INNO)	DE	-	0.711**
	IE	-	-
	TE	-	0.711

หมายเหตุ : ** นัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01, * นัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1.การศึกษาการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร พบว่า การมุ่งเน้นตลาดไม่ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรมของสหกรณ์การเกษตรในประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Martínez et al. (2018) ทั้งนี้การมุ่งเน้นตลาดของ

สหกรณ์การเกษตรอาจส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากสินค้าและบริการที่มีอยู่เดิมอาจตอบสนองความต้องการลูกค้าได้ดีอยู่แล้วเนื่องจากสินค้าและบริการสนับสนุนโดยองค์กรภาครัฐมีข้อได้เปรียบมากกว่าคู่แข่งเอกชน และงานวิจัยของ Ismail et al. (2019) พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการมุ่งเน้นตลาดกับผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งนี้การมุ่งเน้นตลาดไม่มีผลต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรอาจเกิดจากการจัดการทางธุรกิจที่แตกต่างกับภาคเอกชน และข้อมูลของลูกค้าที่ได้มาอาจต้องนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดสินค้าและบริการใหม่ ๆ จึงจะส่งผลต่อยอดขายและผลการดำเนินงาน

การมุ่งเน้นการเรียนรู้ส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรมของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phornchareon (2020) พบว่า อุตสาหกรรมการก่อสร้างที่ให้ความสำคัญต่อการมุ่งเน้นการเรียนรู้ย่อมส่งผลให้องค์กรสามารถสร้างความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กร ทั้งนี้การมุ่งเน้นการเรียนรู้ในสหกรณ์การเกษตรจะช่วยเปลี่ยนทัศนคติทางการตลาดไปสู่การสร้างพฤติกรรมต่อการเรียนรู้ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร นอกจากนี้การมุ่งเน้นการเรียนรู้ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพันธ์ ผาสุข (2557) พบว่า การมุ่งเน้นการเรียนรู้มีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อผลการดำเนินงานในอุตสาหกรรมขนาดกลาง ดังนั้นสหกรณ์การเกษตรควรผลักดันภายในองค์กรให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด สร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้บุคลากรเกิดมุมองใหม่ ๆ หาวิธีการทำงานใหม่ ๆ ที่จะส่งผลให้ผลการดำเนินของสหกรณ์การเกษตรดีขึ้น

การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรมของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Genc et al. (2019) ดังนั้นสหกรณ์การเกษตรควรปลูกฝังความคิดและพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการให้กับบุคลากรเพื่อสนับสนุนให้ใช้การดำเนินงานเชิงรุกด้วยการแสวงหาสิ่งใหม่มาใช้ในการปรับปรุงผลการดำเนินงานของธุรกิจ แต่การศึกษาครั้งนี้พบว่าการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการไม่ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานซึ่งให้ผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ Oktavio et al. (2019) ทั้งนี้อาจเกิดจากการระบบการทำงานแบบราชการส่งผลให้ขาดความกระตือรือร้นของบุคลากรขาดการสร้างสรรค์ความคิดเนื่องจากต้องทำงานอยู่ในระบบแบบเดิม ๆ ดังนั้นสหกรณ์การเกษตรควรมุ่งเน้นความคิดแบบผู้ประกอบการโดยเฉพาะกับผู้บริหารเนื่องจากเป็นผู้นำพาทิศทางองค์กรไปสู่การแข่งขันที่เหนือกว่าเอกชน

2. การศึกษาความสามารถทางนวัตกรรม มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร พบว่า ความสามารถทางนวัตกรรมส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yuliansyah et al. (2021) ดังนั้นสหกรณ์การเกษตรควรให้ความสำคัญกับความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กรซึ่งจะช่วยให้

สหกรณ์เกิดการพัฒนาความสามารถหลักที่สำคัญ ๆ ที่นำไปสู่นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ยากต่อการลอกเลียนแบบและมีคุณค่า และจะช่วยพัฒนาผลการดำเนินงานขององค์กรในทิศทางที่ดีขึ้น

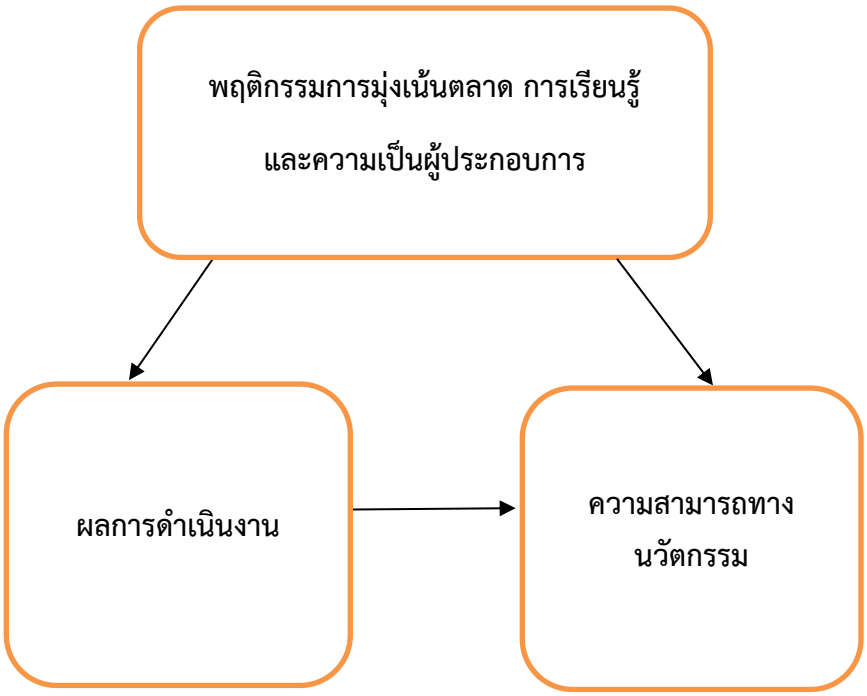
3. การศึกษาปัจจัยการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรมของสหกรณ์การเกษตร พบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบและการมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ส่งผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรม โดยการมุ่งเน้นการเรียนรู้มีอิทธิพลทางอ้อมทางบวกที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phorncharoen (2020) ทั้งนี้การมุ่งเน้นเรียนรู้จะช่วยให้องค์กรเพิ่มความสามารถทางนวัตกรรมและส่งผลไปยังผลการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้นหากสหกรณ์สนับสนุนการพัฒนาด้านการมุ่งเน้นการเรียนรู้ ย่อมส่งผลต่อการเพิ่มความสามารถทางนวัตกรรม โดยทั้งการเรียนรู้และความสามารถทางนวัตกรรมมีอิทธิพลและส่งผลให้ผลการดำเนินงานขององค์กรดีขึ้นกว่าเดิมทั้งทางตรงและทางอ้อม

สำหรับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลอ้อมทางบวกที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรมซึ่งงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Asad et al. (2018) และ Soares & Perin (2020) พบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางตรงทางบวกต่อผลการดำเนินงานและส่งผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโดยส่งผ่านความสามารถทางนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นหากองค์กรให้ความสำคัญต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของผู้บริหาร พฤติกรรมนี้ย่อมนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กรและผลการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น

รูปแบบความสัมพันธ์ของการมุ่งเน้นตลาด การมุ่งเน้นการเรียนรู้ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยช่วยให้ค้นพบว่าการมุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นตัวแปรสำคัญมากที่สุดที่จะช่วยให้องค์กรสามารถสร้างความสามารถทางนวัตกรรมและส่งผลให้ผลการดำเนินงานขององค์กรเติบโตขึ้น ขณะที่การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีส่วนส่งเสริมให้องค์กรสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน พฤติกรรมการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการจะสนับสนุนให้บุคลากรสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มโอกาสในการมองหาสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมให้กับองค์กรและนำความสามารถดังกล่าวพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อสร้างสินค้าที่มีนวัตกรรมใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ในทางตรงข้ามผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการมุ่งเน้นตลาดไม่ส่งผลต่อทั้งความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยผลิตภัณฑ์และบริการที่สหกรณ์จำหน่ายอาจไม่ได้ส่งเสริมให้กับสหกรณ์ต้องเข้าถึงลูกค้ามากกว่าคู่แข่ง ดังนั้นการมุ่งเน้นทั้งลูกค้าและคู่แข่งอาจจะไม่มีอิทธิพลต่อการสร้างนวัตกรรมของสหกรณ์การเกษตร และอาจรวมไปถึงประสิทธิภาพของระบบ

การบริหารงานในรูปแบบภาครัฐแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้าได้อย่างเพียงพอ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 2 การสนับสนุนการมุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก และรองลงมาคือการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของสหกรณ์การเกษตรที่มีความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมและผลการดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าสหกรณ์การเกษตรควรส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคลากรในองค์กร สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันและการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเพื่อได้มุมมองที่แตกต่างย่อมส่งผลให้สหกรณ์การเกษตรสามารถพัฒนาและใช้ความสามารถทางนวัตกรรมของตนโดยนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดี

นอกจากนี้สหกรณ์การเกษตรควรให้ความสำคัญต่อการสร้างบุคลิกและคุณลักษณะของความเป็นเจ้าของกิจการให้กับบุคลากร ได้แก่ ความมีอิสระ ความกล้าเสี่ยง การดำเนินงานเชิงรุกซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการที่สะท้อนถึงความสามารถขององค์กร ในขณะที่การ

มุ่งเน้นตลาดไม่ส่งผลทั้งความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานเนื่องจาก กิจกรรมทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของลูกค้ามีน้อย กิจกรรมส่วนใหญ่ของสหกรณ์การเกษตรเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือการซื้อวัตถุดิบ เป็นสินค้าขั้นปฐมภูมิ (Primary Products) ซึ่งเป็นสินค้าที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตโดยไม่มีการแปรรูป หรือการขายปัจจัยการผลิตการเกษตรให้กับเกษตรกร รวมถึงผู้ซื้อสินค้าหรือลูกค้าของสหกรณ์การเกษตรถูกจำกัดการซื้อด้วยหลักวิธีการสหกรณ์ที่ต้องขายให้กับสมาชิกเท่านั้น

นอกจากนี้ความสามารถทางนวัตกรรมส่งผลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน ดังนั้นผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรควรให้ความสำคัญการสร้างนวัตกรรมภายในองค์กรเพื่อก่อให้เกิดเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ซึ่งเป็นการใช้องค์ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับสหกรณ์การเกษตรเพื่อเพิ่มคุณค่า พัฒนาหรือ ผลิตสินค้าและบริการที่ดี มีคุณภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับองค์กร และนำพาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรสามารถสร้างความรู้ใหม่ ๆ ใช้ความสามารถขององค์กรเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร ด้วยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และเพิ่มความมุ่งมั่นต่อการใฝ่รู้ร่วมกันในระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์กร เพื่อการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ

2. ควรสร้างพฤติกรรมความเป็นเจ้าของหรือความเป็นผู้ประกอบการให้กับของบุคลากรทุกระดับในองค์กร องค์กรควรสนับสนุนการสร้างคุณลักษณะของตัวบุคคลทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความมีอิสระ ความกล้าเสี่ยง การดำเนินงานเชิงรุก และมีความก้าวร้าวทางการแข่งขัน โดยพฤติกรรมเหล่านี้จะทำให้บุคลากรมีความกล้าที่จะเสี่ยง และกล้าที่จะลองทำสิ่งใหม่ ๆ กล้าออกจากกรอบแนวคิดเดิม รวมถึงแสวงหาโอกาสและค้นหาโอกาสให้ตนเอง สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาจะช่วยพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการปฏิบัติงานจึงเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดการสร้างความสามารถทางนวัตกรรมและนวัตกรรมในองค์กร การฝึกอบรมจะทำให้เกิดการเรียนรู้และรู้จักรับฟังความคิดที่แตกต่างและเปิดใจยอมรับสิ่งที่แตกต่าง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิบัติงานที่แตกต่างไปจากเดิม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสหกรณ์ถือเป็นหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น

การศึกษาในอนาคตควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างองค์กรภาครัฐกับแอกชน หากผลลัพธ์ของสองกลุ่มมีความแตกต่างกันย่อมมีประโยชน์ต่อการศึกษาที่ช่วยให้องค์กรทั้งสองแบบได้บริหารจัดการ วางแผน จัดสรรกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับรูปแบบองค์กรของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2556). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.

ปรารถนา หลีกภัย และคณะ. (2557). ความสามารถทางนวัตกรรมของธุรกิจโรงแรมในภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสาร วิทยาการจัดการ*, 31(1), 69-95.

ปุณยวีย์ สุขรุ่งเรืองสันติ และสุดาพร สาวม่วง. (2554). นวัตกรรมทางการตลาดด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องไทย. *BU Academic Review*, 10(1), 373-386.

วัชรพันธ์ ผาสุข. (2557). การมุ่งเน้นตลาดและการมุ่งเน้นการเรียนรู้ในการพัฒนาความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดาเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลาง. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 21(2), 102-126.

ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ. (2560). บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 10(2), 144-183.

Asad, M., et al. (2018). Do Entrepreneurial orientation and size of enterprise influence the performance of micro and small enterprises? A study on mediating role of innovation. *Management Science Letters*, 8 , 1015–1026.

Calantone, R. J., et al. (2002). Learning orientation, firm innovation, and firm performance. *Industrial Marketing Management*, 31(6), 515-524.

Distanont, A. & Khongmalai, O. (2020). The role of innovation in creating a competitive advantage. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 41(1), 15-21.

Fornell, C. & Larcker, D.F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50.

Genc, E., et al. (2019). The impact of SME internationalization on innovation: The mediating of market and entrepreneurial orientation. *Industrial Marketing Management*, 82, 253-264.

Hajar, I. (2015). The Effect of Business Strategy on Innovation and Firm Performance in the Small IndustrialSector. *The International Journal of Engineering and Science*, 4(2), 1-9.

Hu, L. & Bentler, P.M. (1998). Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to underparameterized model misspecification. *Psychological Methods*, 3(4), 424–453.

Hult, G. T. M., et al. (2004). Innovativeness: Its antecedents and impact on business performance. *Industrial Marketing Management*, 33, 429-438.

Ismail, I., et al. (2019). The effect of market orientation, innovation, organizational learning and entrepreneurship on firm performance. *Journal of Entrepreneurship Education*, 22(3), 1-13.

Mahmoud, M. A., et al. (2016). Market orientation, learning orientation and business performance: The mediating role of innovation. International. *Journal of Bank Marketing*, 34(5), 623-648.

Martínez, J. E. V., et al. (2018). The Relationship Between Market Orientation, Entrepreneurial Orientation and Learning Orientation on Innovation and its Effect on Performance in Mexican SMEs. *International Business Management*, 12(2), 132-144.

Narver, J. C. & Slater, S.F. (1990). The Effect of a Market Orientation on Business Profitability. *Journal of Marketing*, 54(4), 20-35.

Oktavio, A., et al. (2019). Learning Orientation, Entrepreneurial Orientation and Their impacts on New Hotel Performance: Evidence from Surabaya. *Journal of Applied Management*, 17(1), 8-19.

Phorncharoen, I. (2020). Influence of market orientation, learning orientation, and innovativeness on operational performance of real estate business. *International Journal of Engineering Business Management*, 12, 1–11.

Rhee, J., et al. (2010). Drivers of innovativeness and performance for Innovative SMEs in South Korea: Mediation of learning orientation. *Technovation*, 30(1), 65-75.

Soares, M. D. C. & Perin, M. G. (2020). Entrepreneurial orientation and firm performance: an updated meta-analysis. *RAUSP Management Journal*, 55(2), 143-159.

Yuliansyah, Y., et al. (2021). Organizational learning, innovativeness, and performance of financial service firms in an emerging market: examining the mediation effects of customer-focused strategy. *Business Process Management Journal*, 27(4), 1126-1141.

การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9*

THE DEVELOPMENT OF THE CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF FACTORS INFLUENCING ON TRANSFORMATION LEADERSHIP OFTHE HEAD OF THE LEARNING SUBJECT GROUP SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 9

ปิติภูมิ เปี่ยมบริบูรณ์, บุญเรียง ขจรศิลป์, ธนีนาฏ ณ สุนทร
Pitiphum Piumboribun, Boonreang Kajornsin, Taneenart Na-Soontorn
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
Saint John's University
Corresponding Author E-mail: Goodee37@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 2. ตรวจสอบความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 3. ศึกษาขนาดอิทธิพลของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบวัดเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความผูกพันต่อองค์การ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลลบทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 2. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแปรในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ 3. การพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรแฝงที่เป็นสาเหตุของตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีดังนี้ 1. ตัวแปรความผูกพันต่อองค์การมีอิทธิพลทางตรง 2. ตัวแปรบุคลิกภาพมีอิทธิพลบวกทางตรง 3. ตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลลบทางตรง 4. ตัวแปรแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม 5. ตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมี

*Received February 6, 2023; Revised March 5, 2023; Accepted March 7, 2023

อิทธิพลลบทางตรงและทางอ้อม ต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ; ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

Abstract

This research paper aimed: 1. To develop a causal relationship model. 2. To check the exactness of the causal relationship model. 3. To study the influence size of the factors influencing the change leadership of the subject group leader, conducted with the experimental research. The development groups were the heads of the school learning groups under the Office of Secondary Education Area 9. The tool used was a measurement form of achievement motivation, commitment to the organizations. the data collection by questionnaire. Data analysis using a statistical program package.

The research findings were found that: 1. Causal relationship model showed that social support variables had a direct and indirect negative influence on change leadership variables with statistically significant level at 0.05. 2. The causal relationship model was consistent with the empirical data. The variables in the causal relationship model explained the variance in the change leader. 3. Consideration of the influence of the latent variable that caused the change leader were as follows: 1. The attachment variable to the organization had a direct influence. 2. Personality variables had a direct positive influence. 3. Emotional intelligence variables had a direct negative influence. 4. Achievement motivation variables had direct and indirect influences. 5. Social support variables had a direct and indirect negative influence on change leadership variables with statistically significant level at 0.05.

Keywords: Development Of a Causal Relationship Model; Change Leadership; Schools Under the Secondary Educational Service Area Office 9

บทนำ

ในปัจจุบันนี้เป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้ารวดเร็วอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม งานวิจัย และมีนวัตกรรมต่าง ๆ หลากหลายตามมาอย่างรวดเร็ว มีการสื่อสารที่ทันสมัยซึ่งเชื่อมต่อข้อมูลซึ่งกันและกันเป็นโลกไร้พรมแดนที่มีการ

เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ขณะนี้ทุกประเทศต้องเรียนรู้พร้อมทั้งปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน เตรียมพร้อมที่จะเผชิญความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประเทศมีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ซึ่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญมาตามลำดับ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พุทธศักราช 2550-2554) ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาไว้เป็นอย่างมาก ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ และยังรวมถึงต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พุทธศักราช 2560-2564) มีหลักการพัฒนาประเทศโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืนและคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมีประเด็นสำคัญด้านหนึ่งคือการเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย ซึ่งมุ่งเน้นในการยกระดับคุณภาพ ทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม การเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเตรียมความพร้อมให้ทรัพยากรบุคคลของประเทศ มีความสามารถที่จะรับมือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นได้ เฉกเช่นเดียวกับ ผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุดเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการปฏิรูปการศึกษาของชาติเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ สิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ความสามารถนำพาโรงเรียนของตนให้อยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติถึงงานการบริหารจัดการศึกษาประกอบด้วย 1. การบริหารวิชาการ ได้แก่งานด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลและมาตรฐานการศึกษา 2. การบริหารงบประมาณ ได้แก่ งานด้านการเงินและงบประมาณ 3. การบริหารงานบุคคล และ 4. การบริหารทั่วไป ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานจัดโครงสร้างองค์การ งานการคมนาคมและขนส่งนักเรียน งานด้านกิจการนักเรียน ซึ่งนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงานของโรงเรียน แบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารงานวิชาการ ฝ่ายบริหารงบประมาณ ฝ่ายบริหารงานบุคคล และฝ่ายบริหารทั่วไป

ผู้นำได้ชื่อว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร ถ้าสถานศึกษาใดได้ผู้นำที่ดี สถานศึกษานั้นก็จะประสบผลสำเร็จและเจริญก้าวหน้าเพราะการทำให้สถานศึกษาเจริญก้าวหน้านั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและความเอาใจใส่ของผู้นำ จากการศึกษาของ Liontos (1992) นำเสนอผลงานค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดความหมาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ของการใช้ในสถานศึกษาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนข้อแตกต่างกับภาวะผู้นำแบบอื่น ๆ คือภาวะผู้นำการสอนและภาวะผู้นำธุรกรรม การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตรงข้ามกับภาวะผู้นำทั้งสองแบบกล่าวคือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเน้นความสำคัญของการทำงานเป็นคณะหรือเป็นทีม (Team Work) และการปรับปรุงสถานศึกษาเต็มรูป (Comprehensive School Improvement) ส่วนภาวะผู้นำการสอนเน้นการใช้อำนาจสั่งการจากบนลงล่างและการควบคุมของผู้นำ และภาวะผู้นำธุรกรรมเน้นการแลกเปลี่ยนบริการของครูกับค่าตอบแทน ในทำนองเดียวกัน Sergiovanni (1994) เสนอแนะว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และ Mitchell & Tucker (1992) สรุปว่า ควรมองภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่สมดุลในการทำให้ผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษามีระดับสูงขึ้น Leithwood (1999) เห็นด้วยว่า ในขณะที่สถานศึกษาส่วนใหญ่อาศัยทั้งอำนาจแบบบนลงล่าง (Top-down Power) และอำนาจแบบอำนวยความสะดวก (Facilitative Power) การหาความสมดุลที่ถูกต้องจึงเป็นปัญหาสำหรับสถานศึกษาที่กำลังปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ การเน้นอำนาจแบบอำนวยความสะดวกจะแก้ปัญหาได้โดยทั่วไปเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กล่าวมาข้างต้น หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จึงต้องอาศัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเข้ามาบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยใช้ความรู้ทักษะและความสามารถในการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดกลยุทธ์ให้เป็นแผนปฏิบัติงานและเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รวมถึงการจัดการกับอุปสรรคที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

จะเห็นได้ว่าแนวคิดผู้นำการเปลี่ยนแปลงหากได้นำมาใช้กับการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพก็น่าจะมีส่วนทำให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบทต่าง ๆ ทางสังคมไทย และสังคมโลก โดยที่ในสภาพการบริหารจริงของโรงเรียนในปัจจุบันนั้นกลุ่มผู้บริหารระดับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้บังคับบัญชาชั้นต้น ที่อยู่ใกล้ชิดกับครูมากกว่าผู้บริหารกลุ่มอื่น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้จึงเป็นตัวแปรสำคัญต่อคุณภาพการจัดการศึกษา หากผู้นำไร้ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแล้วการจัดการศึกษาหรือคุณภาพของการศึกษาก็จะไม่มีการพัฒนา และการศึกษาของโรงเรียนก็จะไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันได้ แต่ปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบกับผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ซึ่งมีแนวคิดที่จะพัฒนาการบริหารงานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้นั้น เป็นตำแหน่งที่ได้รับการคัดเลือกกันภายในโรงเรียน โดยไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอน ในส่วนของด้านวัยวุฒิ และคุณวุฒิ อีกทั้งยังไม่ได้มีการอบรมหรือพัฒนาหลักการบริหารงานหรือภาวะผู้นำ เมื่อผู้วิจัยทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้นั้น อันจะเป็นพื้นฐานของการบริหารงานกลุ่มสาระการเรียนรู้นั้น ยังไม่มีผู้ทำการศึกษาเรื่อง ดังกล่าวในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารจัดการในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้การบริหารงานของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยน แปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9
2. เพื่อตรวจสอบความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9
3. เพื่อศึกษาขนาดอิทธิพลของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงทดลองและพัฒนา (Experimental Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 488 คน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ซึ่งมีโรงเรียนทั้งสิ้น 61 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 32 โรงเรียน และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม จำนวน 29 โรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะมีหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 8 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามโดยการสร้างโดยการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดนิยามตัวแปรและรูปแบบโครงสร้างของตัวแปรและทบทวนสถานการณ์และความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล

2. ร่างแบบสอบถามโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะคำตอบเป็นแบบตรวจสอบรายการ และเติมข้อมูลประกอบด้วยข้อคำถามดังนี้ เพศ อายุ ระดับวุฒิการศึกษาสูงสุด ระยะเวลาในการทำงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดเกี่ยวกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 6 ตอน

2.1 แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพัฒนาจากแนวคิดของ Spence & Helmreich (1983) แบ่งเป็น 3 ด้านคือ 1. ความพึงพอใจในการทำงาน 2. ความต้องการทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ 3. ความต้องการแข่งขัน

2.2 แบบวัดความผูกพันต่อองค์การ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพัฒนาจากแนวคิดของ Steers & Porter (1983) แบ่งเป็น 3 ด้านคือ 1. ความเชื่อมั่นและการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ 2. ความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ขององค์การ 3. ความปรารถนาที่จะรักษาสมาชิกภาพขององค์การไว้

2.3 แบบวัดการสนับสนุนทางสังคม ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพัฒนาจากแนวคิดของ House (1981) แบ่งเป็น 3 ด้านคือ 1. การสนับสนุนด้านอารมณ์ 2. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร 3. การสนับสนุนด้านเครื่องมือ การเงิน สิ่งของ และแรงงาน

2.4 แบบวัดบุคลิกภาพ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพัฒนาจากแนวคิดของ Costa & McCrae (1995) แบ่งเป็น 4 ด้านคือ 1. บุคลิกภาพด้านความไม่หวั่นไหวทางอารมณ์ 2. บุคลิกภาพด้านการแสดงตน 3. บุคลิกภาพด้านการเปิดกว้าง 4. บุคลิกภาพด้านการมีสติรู้ผิดชอบ

2.5 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพัฒนาจากแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2543) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ 3 ด้าน คือ 1. ดี 2. เก่ง 3. สุข

2.6 แบบวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพัฒนาจากแนวคิดของ Bass & Avolio (1990) แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2. การสร้างแรงบันดาลใจ 3. การกระตุ้นทางปัญญา 4. การคำนึงถึงปัจเจกบุคคลโดยแบบวัดทั้งหมดนี้ลักษณะมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย จากวิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษามหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ออกหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 และผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัด เพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัด

3. ผู้วิจัยจัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง และกำหนดรหัสของแบบสอบถามเพื่อความสะดวกในการติดตามแบบสอบถามคืน

4. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วทั้งด้วยตนเองและโดยทางไปรษณีย์โดยเอกสารที่ส่งทางไปรษณีย์ไปนั้นจะมีซองจดหมายติดแสตมป์จ่าหน้าซองถึงผู้วิจัยเพื่อความสะดวกของผู้ตอบแบบสอบถามในการส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัย โดยผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามคืนภายใน 2 สัปดาห์

5. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาทั้งหมด จากโรงเรียนต่าง ๆ และนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล นำมาลงรหัส (Coding) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of Variation: CV) ค่าความโด่ง (Kurtosis: KU) และ ค่าความเบ้ (Skewness: SK)

2. วิเคราะห์ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) ของสถิติวิเคราะห์ที่ใช้ ดังนี้

2.1 การตรวจสอบข้อมูลสุดโต่ง (Extremes or Outliers) ด้วยวิธี Box Plot หากพบข้อมูลสุดโต่ง ซึ่งต้องตัดออกก่อนการวิเคราะห์

2.2 การตรวจลักษณะการแจกแจงว่าเป็นโค้งปกติ โดยการใช้การทดสอบ Kolmogorov Smirnov Test

2.3 การตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรด้วยการสร้างแผนภาพการกระจัดกระจาย (Scatter Plot)

3. วิเคราะห์ตรวจสอบความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรทุกตัวด้วยการใช้รูปแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

4. วิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5. วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งสามารถแปลผลตามแนวคิด Likert Rating Scales (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ผลการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบ พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลลบทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และตัวแปรบุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลบวกทางตรง และลบทางตรง ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2. การตรวจสอบความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแปรในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้

3. การพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรแฝงที่เป็นสาเหตุของตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สรุปได้ดังนี้ 1. ตัวแปรความผูกพันต่อองค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า ในทางปฏิบัติเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความผูกพันต่อองค์การมากขึ้นหรือลดลงก็ตาม ย่อมไม่มีผลต่อการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเอง 2. ตัวแปรบุคลิกภาพมีอิทธิพลบวกทางตรงต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า ในทางปฏิบัติเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีบุคลิกภาพที่มากขึ้นจะส่งผลให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นด้วย 3. ตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลลบทางตรงต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า ในทางปฏิบัติเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความฉลาดทางอารมณ์ที่มากขึ้นจะส่งผลให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ลดลง 4. ตัวแปรแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า ในทางปฏิบัติเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจะไม่มีผลต่อการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเองที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง 5. ตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลลบทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า ในทางปฏิบัติเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ลดลง

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 53.4 นั่นแสดงว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลการปฏิบัติงานได้น้อยกว่าเกณฑ์การวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไป (ร้อยละ 60) แสดงว่า ผู้วิจัยศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่น้อยเกินไป หรือตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษาไม่ได้ที่เป็นตัวแปรมีอิทธิพลอย่างแท้จริง โดยในผลการวิจัยที่พบว่ามีอิทธิพล 3 ตัวแปร คือ ตัวแปรแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความผูกพันต่อองค์การ และการสนับสนุนทางสังคมซึ่งเป็นตัวแปรที่ไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของชาคริต มานพ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนเตรียมทหาร พบว่าผลการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างพบว่านักเรียนเตรียมทหารสังกัดกองทัพบกมากที่สุดมีอายุอยู่ในช่วง 17-19 ปีมากที่สุดและศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 มากที่สุด ส่วนผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 11.84 ที่องศาอิสระเท่ากับ 25 และมีความน่าจะเป็นเท่ากับ 1 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืนมีค่าเท่ากับ .98 และดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษมีค่าเท่ากับ .016

2. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลบวกทางตรงสูงสุด คือ ตัวแปรบุคลิกภาพมีอิทธิพลบวกทางตรงเท่ากับ 1.777 แสดงว่าเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีบุคลิกภาพที่ดี จะส่งเสริมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bono & Judge (2004) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้วยการวิเคราะห์อภิมาน (Meta Analysis) พบว่าบุคลิกภาพด้านการเปิดเผย (Extraverion), การเปิดรับประสบการณ์ (Openness to experience) การมีจิตสำนึก (Conscientiousness) และการเห็นคล้อยตามผู้อื่น (Agreeableness) ส่งผลทางบวกต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แต่บุคลิกภาพด้านความหวั่นไหวทางอารมณ์ (Neuroticism) ส่งผลทางลบ

3. ตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลลบทางตรงต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูงสุดเท่ากับ -.283 แสดงว่าเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น จะทำให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barbuto & Burbach (2006) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าพนักงานในองค์กรเอกชน พบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกและสามารถทำนายพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้

4. ตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลลบทางตรงต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ -.786 และทางอ้อมผ่านตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ -.205 แสดงว่าเมื่อหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเพิ่มขึ้น จะทำให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ลดลงไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม อาจเกิดจากหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ขาดความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาคริต มานพ (2550) ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนเตรียมทหาร พบว่า ตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนเตรียมทหาร

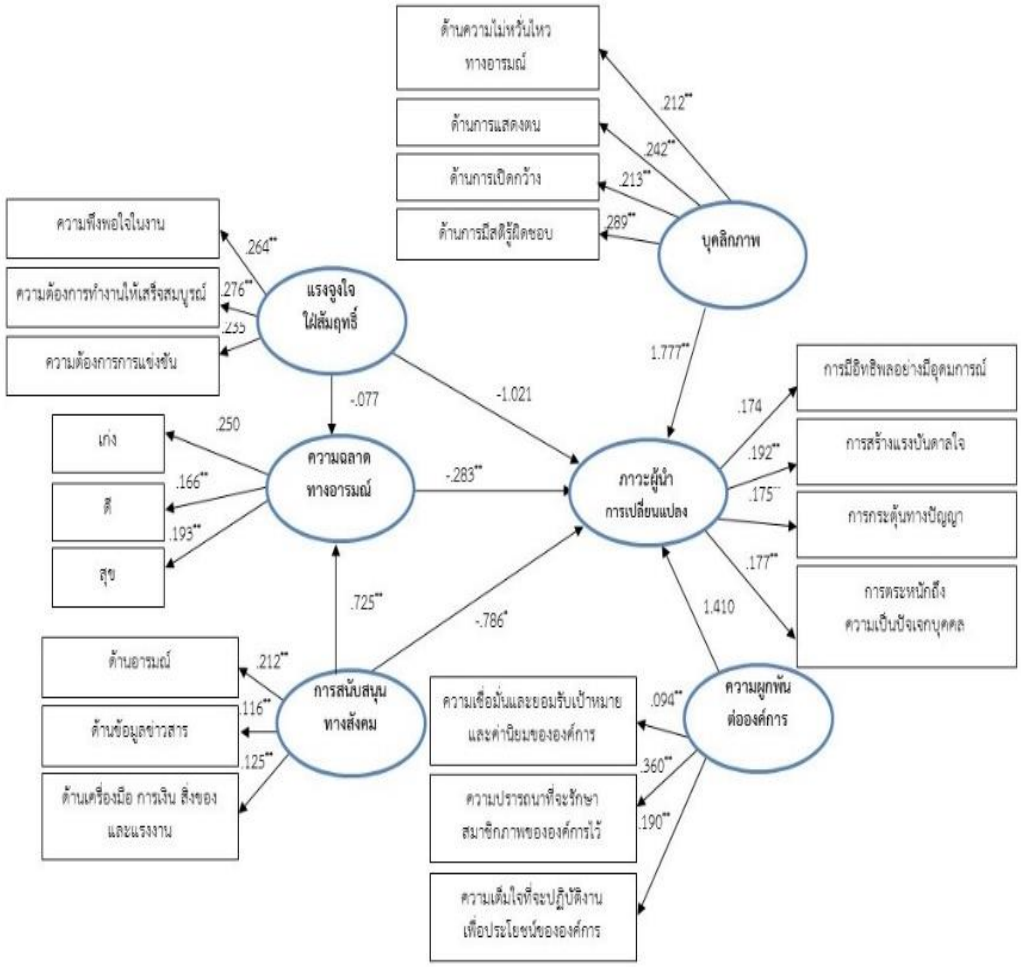
องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ ดังนี้

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความผูกพันต่อองค์การ การสนับสนุนทางสังคม บุคลิกภาพ และความฉลาดทางอารมณ์ มีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

2. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 (โดยส่งผ่านความฉลาดทางอารมณ์)

3. การสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 (โดยส่งผ่านความฉลาดทางอารมณ์)

ภาพที่ 1 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 9

จากภาพที่ 1 การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลลบทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และตัวแปรบุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลบวกทางตรงและลบทางตรงต่อตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรมีการสนับสนุนทางสังคมที่เหมาะสมกับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เพราะการให้การสนับสนุนทางสังคม จะทำให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความมั่นใจในตัวเอง ทำให้เกิดภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงที่เพิ่มมากขึ้น และผู้บังคับบัญชาควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการกับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในเรื่องการปรับปรุงบุคลิกภาพ เพื่อให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีบุคลิกภาพที่ดีและมีความฉลาดทางอารมณ์เพื่อส่งเสริมให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในเชิงนโยบายผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริมการส่งเสริมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความผูกพันต่อองค์กรและมีบุคลิกภาพที่ดีเป็นเรื่องสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์และสร้างสภาพแวดล้อมทำงานที่ดีขึ้นในองค์กร ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรดำเนินการเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความผูกพันต่อองค์กร และมีบุคลิกภาพที่ดีด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. การให้การสนับสนุนและการพัฒนา ผู้บังคับบัญชาควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม โดยการจัดการฝึกอบรม สัมมนา หรือโปรแกรมการพัฒนาบุคลากรอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถและความมั่นใจให้กับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

2. การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร ผู้บังคับบัญชาควรสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาองค์กรภายใน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในองค์กร

3. การให้ข้อเสนอแนะและตอบรับ ผู้บังคับบัญชาควรสร้างช่องทางสื่อสารที่เปิดกว้างเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสาระการเรียนรู้สามารถให้ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำต่าง ๆ และรับฟังความคิดเห็นอย่างเปิดเผย โดยทำให้สมาชิกรู้ว่าความเห็นและแนวคิดของพวกเขามีค่าและได้รับการนำไปใช้จริงในองค์กร

4. การสร้างโอกาสในการเจรจา ผู้บังคับบัญชาควรสร้างโอกาสให้กับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในการเจรจาและเชื่อมโยงกับบุคลากรอื่นในองค์กร เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเพิ่มความเข้าใจต่อกัน

5. การให้การประเมินและขอคำปรึกษา ผู้บังคับบัญชาควรให้การประเมินผลและขอคำปรึกษาจากหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อทราบความคืบหน้าในการทำงาน และให้คำแนะนำหรือการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ส่งเสริมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความฉลาดทางอารมณ์ และให้การสนับสนุนทางสังคมแก่หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้จะส่งผลให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น ด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. การเข้าใจและรับฟัง การส่งเสริมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยให้พวกเขาเข้าใจและรับฟังความรู้สึกและความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสนับสนุนและกำลังใจให้กับสมาชิกที่มีความคิดต่างกัน

2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การสนับสนุนทางสังคมจะช่วยให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเชื่อมโยงกับสมาชิกในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างกิจกรรมที่เป็นกันเองและเสริมสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่น

3. การเสริมสร้างการทำงานร่วมกัน การสนับสนุนทางสังคมช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในองค์กร

4. การสร้างอารมณ์บวกและความมั่นใจ การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สร้างอารมณ์บวกและความมั่นใจในการนำทีมสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ

5.การสร้างพลังผลักดันสนับสนุนทางสังคมช่วยสร้างพลังผลักดันและความกระตือรือร้นในการทำงานของทีม โดยการเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการต่อสู้กับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กร

6. การสร้างทีมที่มีประสิทธิภาพส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกันและสร้างทีมที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลง โดยการสนับสนุนทางสังคมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในทีมและเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงาน

6. การสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสนับสนุนทางสังคมและการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์และนวัตกรรมดังนั้น การส่งเสริมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีความฉลาดทางอารมณ์และให้การสนับสนุนทางสังคมจะเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการและบริหารจัดการในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น เช่น ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Relationships with subordinates)

2. ควรศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร และของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้วยระเบียบวิธีวิจัยทั้งปริมาณและคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2543). *อีคิว: ความฉลาดทางอารมณ์*. นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิตกรมสุขภาพจิต.

ชาคริต มานพ. (2550). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนเตรียมทหาร* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุรีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

Barbuto, J. E., & Burbach, M. E. (2006). The emotional intelligence of transformational leaders: A field study. *The Journal of Social Psychology*, 146(1), 51-64.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving Organization Effectiveness Through Transformation Leadership*. Thousand Oaks: Sage.

Bono, J. E., & Judge, T. A. (2004). Personality and Transformational and Transactional Leadership: A Meta-Analysis. *Journal of Applied Psychology*, 89, 901-910.

Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1995). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI)*. Florida: Psychological Assessment Resources.

House, J. S. (1981). *Work Stress and Social Support*. Reading, MA: Addison-Wesley.
leadership. *Journal of Management Development*, 25(8), 777-794.

Leithwood, K. A., et al. (1999). *Teacher burnout: A critical challenge for leaders of restructuring schools*. NY, US: Cambridge University Press.

Liontos, L. (1992). *Transformational Leadership in Eric Digest*. Eugene Oregon: Eric Clearinghouse, University of Oregon.

Mitchell, D.E. & Tucker, S. (1992). Leadership as a way of thinking. *Educational Leadership*, 49, 30-35.

Sergiovanni, T. (1994). *Building community in schools*. San Francisco. CA: Jossey Bass.

Spence, J. T., & Helmreich, R. L. (1983). *Achievement related motives and behavior*. San Francisco: W.H. Freeman.

Steers, R. M. & Porter, L. W. (1983). *Motivation and Work Behavior*. McGraw-Hill: New York.

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข*

THE RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP SOFT SKILLS AND THE ADMINISTRATION OF TAWEETHAPISEK SCHOOL BECOMING SCHOOL OF HAPPINESS

ภัทรภร สมานสวน, สุชาดา นันทะไชย, วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง
Pattraporn Samansuan, Suchada Nanthachai, Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
Corresponding Author E-mail: pattraporn.sam@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนทวีธาภิเศก 2. ศึกษาระดับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข 3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนทวีธาภิเศก จำนวนทั้งสิ้น 116 คน ปีการศึกษา 2564 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับสร้างโดยผู้วิจัย มีค่าความเชื่อมั่น .962 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนทวีธาภิเศก ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2. การบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=.921$, $p < .01$)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ซอฟท์สกิล; การบริหารโรงเรียนแห่งความสุข

*Received May 2, 2022; Revised May 16, 2022; Accepted May 17, 2022

Abstract

Objectives of this survey research were to study 1. The level of leadership soft skills of administrator in Taweethapisek school, 2. The level of administration of Taweethapisek school for becoming school of happiness, and 3. The relationships between leadership soft skills and the administration of Taweethapisek school becoming school of happiness. The population of this research were teachers of Taweethapisek school, an extra-large school under the Secondary Educational Service Area Office, Area 1, totalling 116 teachers in the academic year 2021.The researcher constructed a five Likert Scale questionnaire used as a research instrument with the reliability value at .962. The data were analyzed by calculating percentages, means, standard deviation, and Pearson product-moment correlation coefficient correlation. The research results indicated that: 1. overall and each aspect of leadership soft skills of administrator in Taweethapisek school were at a high level, 2. overall and each aspect of administration of Taweethapisek school for becoming school of happiness were also at a high level, and 3. There was a positive relationship at a very high level between leadership soft skills and the administration of Taweethapisek school for becoming school of happiness with statistically significant level at 0.01 ($r=.921$, $p < .01$)

The results indicated that 1. overall and each aspect of leadership soft skills of administrator in Taweethapisek school were at a high level, 2. overall and each aspect of administration of Taweethapisek school becoming school of happiness were also at a high level, and 3. There was a positive relationship at a very high level between leadership soft skills and the administration of Taweethapisek school becoming school of happiness at the .01 statistically significant level ($r=.921$, $p < .01$).

Keywords: Leadership; Soft Skill; The Administration of The School of Happiness

บทนำ

จากสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การพัฒนาด้านนวัตกรรมต่าง ๆ โลกการทำงานที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงผันผวน ทำให้การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ต้องปรับตัวตลอดเวลาเพื่อความอยู่รอดของชีวิต คนทำงานในทุกวิชาชีพได้รับผลกระทบจากการ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมที่มีการแข่งขันสูง ส่งผลให้คนจำนวนมากเกิดความเครียดในการที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์และปัญหาต่าง ๆ ส่งผลทำให้ความสุขในการดำรงชีวิตลดน้อยลง (ชวนชม ชินะตังกูร และคณะ, 2560) ดังนั้นความสุขในการทำงานจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญกับบุคคลในสังคมปัจจุบัน เพราะในช่วงวัยทำงาน คนส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตในการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของวัน สถานที่ทำงานจึงควรมีสภาพแวดล้อมที่ดี อบอุ่น เป็นกันเอง อำนวยความสะดวก ส่งผลให้ทำงานแล้วมีความสุข (ชนิกา ตู้จินดา, 2552)

โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งในระบบที่มีลักษณะเปิดซึ่งปัจจุบันได้มีแนวทางในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางแวดวงการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข หรือโรงเรียนแห่งความสุข ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการดำเนินงานภายในโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งความสุขจึงมีบทบาทมากขึ้น (อุทัยวรรณ ศรีรัตน์,2562) ทั้งนี้โรงเรียนจะมีความสุขได้นั้นจะต้องมีการบริหารสถานศึกษาที่ดี ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่โรงเรียนแห่งความสุข ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะในการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งโดยทั่วไปจะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะมีทักษะด้านฮาร์ดสกิล (Hard Skills) อยู่แล้ว ซึ่งทักษะทางด้านฮาร์ดสกิล (Hard Skills) นั่นหมายถึง ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน แต่การจะบริหารสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขได้นั้น ผู้บริหารอาจควรมีทักษะทางด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ด้วย ซึ่งทักษะด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) มีดังต่อไปนี้ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเจรจาต่อรอง ทักษะความคิดสร้างสรรค์ การมีกรอบความคิดเติบโต การมีความฉลาดทางอารมณ์ และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น โดยสอดคล้องกับ Tang (2012) ที่กล่าวว่าผู้นำต้องมีความเชี่ยวชาญในการใช้ทักษะด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) เพราะภาวะผู้นำนั้นต้องมีความสามารถหรือพลังในตัวเองเพื่อผลักดันองค์กรให้ดำเนินไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้นำที่มีทักษะด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ต้องมีกระบวนการพัฒนาคน เช่น ทักษะการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญเฉพาะตน การวางแผนการจัดการองค์กร และการนำเสนอ หากผู้นำองค์กรใดให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะทั้งสองคือ ด้านทักษะการทำงานฮาร์ดสกิล (Hard Skills) และภาวะความเป็นผู้นำซอฟท์สกิล (Soft Skills) องค์กรนั้นจะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกระดับ

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดของ Somerset (2001) มีความสัมพันธ์กับการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ซึ่งแนวคิดนี้กล่าวว่าทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) เป็นการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารนั้นต้องมีความเป็นภาวะผู้นำเชิงลึกแล้วจะนำมาซึ่งการพัฒนาทักษะในตัวผู้นำให้เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะของการเป็นผู้นำหลายด้าน ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ซึ่งเป็นทักษะมนุษย์ไว้ 4 ด้านดังต่อไปนี้ 1. การตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงาน

2. การติดต่อสื่อสาร 3. การจัดวางคนให้เหมาะกับงาน 4. การกระตุ้นและการสร้างแรงจูงใจ และผู้วิจัยได้นำแนวคิดของจุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ (2556) ที่สรุปแนวทางในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุข ที่มีองค์ประกอบ 2 ด้าน ต่อไปนี้ ได้แก่ 1. การเป็นตัวแบบที่ดีของผู้บริหารและหัวหน้างาน และ 2. การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยเห็นว่ามีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารในยุคนี้ต้องมีภาวะผู้นำสูง เน้นการมีส่วนร่วมและเป็นมืออาชีพอย่างแท้จริง ดังนั้น การบริหารจัดการจึงต้องใช้ทักษะที่สำคัญ คือการสร้างคนหรือบุคลากรให้เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ผู้นำที่ใช้ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) จะมุ่งส่งเสริมและกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนร่วมมือกันปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา และในขณะเดียวกันนอกจากผู้บริหารจะต้องมีทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) แล้วผู้บริหารต้องคำนึงถึงบุคลากร ครู ในองค์กรของตนด้วย ว่าควรบริหารอย่างไรให้โรงเรียนมีความสุข ทั้งในด้านสภาพจิตใจ สภาพแวดล้อม รวมทั้งบริบทของสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข หากผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) อาจทำให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลลดน้อยลง เนื่องจากทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) เป็นทักษะที่ทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งในที่นี้หมายถึงบุคลากร ครูในสถานศึกษา และแน่นอนว่าการที่ประสบความสำเร็จในการทำงานได้นั้นต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม ถึงจะขับเคลื่อนสถานศึกษาได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนทวีธาภิเศก
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข
3. เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Quantitative Research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร

ได้แก่ ครู โรงเรียนทวีธาภิเศก โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวนทั้งสิ้น 116 คน ปีการศึกษา 2564

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) กับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษา ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ซึ่งตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบทั้งหมดที่ศึกษา ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดในการวิจัยและนิยามเชิงปฏิบัติการมากำหนดข้อคำถาม และสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม จากนั้นนำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เมื่อแบบสอบถามแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ด้านบริหารการศึกษา 2 คน ด้านการวิจัย 1 คน ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม แล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) โดยแต่ละข้อคำถามต้องมีค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 0.67 จากนั้นนำข้อคำถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเป็นขั้นตอนสุดท้าย นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปทดลองเก็บข้อมูล (Try out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามเป็นรายฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient: α) ตามวิธีของ Cronbach (พรรณี ลีกิจวัฒนะ, 2559)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: SD) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (coefficient of variation: CV) ค่าความโด่ง (kurtosis: KU) และ ค่าความเบ้ (skewness: SK)

2. วิเคราะห์ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) ของสถิติวิเคราะห์ที่ใช้ ดังนี้

2.1 การตรวจสอบข้อมูลสุดโต่ง (Extremes or Outliers) ด้วยวิธี Box Plot หากพบข้อมูลสุดโต่ง ซึ่งต้องตัดออกก่อนการวิเคราะห์

2.2 การตรวจลักษณะการแจกแจงว่าเป็นโค้งปกติ โดยการใช้การทดสอบ Kolmogorov Smirnov Test

2.3 การตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรด้วยการสร้างแผนภาพการกระจัดกระจาย (Scatter Plot)

3. วิเคราะห์ตรวจสอบความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรทุกตัวด้วยการใช้รูปแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งสามารถแปลผลตามแนวคิด Likert Rating Scales (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ผลการวิจัย

1. ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล(Soft Skills)ของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนทวีธาภิเศกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล(Soft Skills)ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านที่อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ย สูงสุด คือ ด้านการตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงาน รองลงมาคือ ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านที่อยู่ในระดับมากแต่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดวางคนให้เหมาะกับงานดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟต์สกิลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนทวีธาภิเศก โดยภาพรวม

ที่	ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษา	μ	σ	การแปลความหมาย
1	ด้านการตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงาน	4.53	.62	มาก
2	ด้านการติดต่อสื่อสาร	4.45	.69	มาก
3	ด้านการจัดวางคนให้เหมาะกับงาน	4.38	.74	มาก
4	ด้านการกระตุ้นและการสร้างแรงจูงใจ	4.45	.69	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.45**	**.68**	**มาก**

2. การบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข มีระดับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขอยู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขด้านที่อยู่ใน

ระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน และรองลงมาคือ ด้านการเป็นตัวแบบที่ดีของผู้บริหารและครูที่เป็นหัวหน้างาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข โดยภาพรวม

ที่	การบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข	μ	σ	การแปลความหมาย
1	ด้านการเป็นตัวแบบที่ดีของผู้บริหารและครูที่เป็นหัวหน้างาน	4.42	.69	มาก
2	ด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.43	.72	มาก
	เฉลี่ยรวม	**4.45**	**.68**	**มาก**

3. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล(Soft Skills)กับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับสูงมากทุกด้านและในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) กับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข โดยภาพรวม

ที่	ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills)	การบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข		
		ด้านการเป็นตัวแบบที่ดีของผู้บริหารและครูที่เป็นหัวหน้างาน	ด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน	Y_{tot}
1	ด้านการตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงาน	.842**	.842**	**.854****
2	ด้านการติดต่อสื่อสาร	.875**	.879**	**.890****
3	ด้านการจัดวางคนให้เหมาะกับงาน	.859**	.857**	**.871****
4	ด้านการกระตุ้นและการสร้างแรงจูงใจ	.860**	.882**	**.884****
	X_{tot}	**.904****	**.910****	**.921****

อภิปรายผลการวิจัย

1. ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนทวีธาภิเศก จากผลการวิจัย พบว่า ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) กับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสุงสุด คือ ด้านการตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงาน อาจเนื่องมาจากปัจจุบันสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายและสภาวการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย การตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงานให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันจึงเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารสถานศึกษาจาก

ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่กล่าวข้างต้น นั่นแสดงถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดขอบข่ายของงานและปรับวิสัยทัศน์ให้เป็นปัจจุบัน มีการศึกษาหาความรู้และพัฒนารูปแบบการดำเนินการบริหารอยู่เสมอ มีการตัดสินใจที่ดีและมีกระบวนการคิดที่เป็นระบบ มีวุฒิภาวะด้านอารมณ์ที่ดี พร้อมรับการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นตลอดเวลา ให้ความสำคัญกับสังคมและภาคีเครือข่าย ทำให้การบริหารโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ สอดคล้องกับนฤมล สุ่นสวัสดิ์ (2558) ที่ว่าการกำหนดเป้าหมาย (Goal) เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตและการทำงาน เป็นเครื่องชี้ทิศทาง เป็นเสาหลักบอกถึงความสำเร็จและความก้าวหน้าของชีวิตและการทำงาน มีผู้ให้คำนิยามของคำว่า เป้าหมายไว้หลายคน ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารจึงกำหนดเป้าหมายเพื่อให้มีทิศทางในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ดังที่ Brecht (1996) กล่าวว่า เป้าหมาย มีความหมายว่าเต็มไปด้วยเป้าประสงค์ ประสงค์เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต ช่วยให้คนได้รับความสำเร็จในชีวิต ช่วยให้คนอยากทำสิ่งที่ดีในชีวิต เป็นความท้าทาย เป็นแผนเป็นขั้นเป็นตอนที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ

ด้านการติดต่อสื่อสาร เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาซึ่งสะท้อนถึงการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพูดโน้มน้าวให้ครูเห็นความสำคัญและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ รับฟังความต้องการและความคิดเห็นของครูอย่างตั้งใจ เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการสื่อสารและนำเสนอข้อมูลภายใต้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลกับผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ ซึ่งการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้การสื่อสารเป็นฐานสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหาร ไม่ว่าจะเป็น การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคลากร การควบคุม การจูงใจ การสร้างวัฒนธรรมองค์การ ฯลฯ การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการทำให้บุคลากรในองค์การเกิดความเข้าใจเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ ก่อให้เกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารที่รู้จักเลือกใช้ระบบการสื่อสารที่เหมาะสมจะทำให้ผลงานขององค์การเพิ่มมากขึ้น ทักษะทางการสื่อสารที่ดีจึงมีชัยไปกว่าครึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับจุฑามาศ ศิลป์ไพบูลย์พานิช (2558) การสื่อสารเป็นกระบวนการสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยทำให้การทำงานในองค์กร หรือแม้แต่การทำธุรกิจส่วนตัวประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำพูดหรือการใช้เครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือแม้กระทั่ง การใช้ท่าทางในการติดต่อสื่อสาร เพราะในการทำงานนั้นต้องมีการติดต่อสื่อสารกับ ผู้อื่นเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือช่วยกันแก้ไขปรับปรุงและพัฒนางานให้ ประสบความสำเร็จ

ด้านการกระตุ้นและการสร้างแรงจูงใจ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากจะต้องมีความรู้ในเนื้องานแล้ว สิ่งหนึ่งที่ต้องมี คือ จิตวิทยาในการบริหารทีมงาน ต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีแรงจูงใจภายในของตนเองเพื่อเป็นแรงขับในการทำงานให้สำเร็จ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นแรงบันดาลใจให้ครูและบุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้การยอมรับ ยกย่องชมเชยในความรู้

ความสามารถของครู ให้การสนับสนุนครูให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรม ให้การส่งเสริมครูให้ได้รับโอกาสเข้ารับการฝึกอบรม และศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถอยู่เสมอ มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานร่วมกันกับครูเพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนในจุดที่ยังบกพร่อง มีการกระตุ้นให้ครูมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนำมาใช้เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบ เพื่อให้การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่จากผลการวิจัยพบว่า ด้านดังกล่าวเป็นด้านที่อยู่ในระดับมากแต่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเนื่องมาจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรครูได้อย่างทั่วถึง หรืออาจสร้างแรงจูงใจที่ไม่มากพอต่อบุคลากรครู ซึ่งพิเชษฐ์ ลิขิตเลิศ (2559) กล่าวว่า ทรัพยากรบุคคล ถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กร ทั้งนี้การจูงใจมีความสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลากรในองค์กรมีความตั้งใจในการทำงานสูง และส่งผลให้องค์กรนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ทั้งนี้ความสำคัญของการจูงใจจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำงานอย่างมาก

2. การบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรก กล่าวคือผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแบบที่ดีของผู้บริหารและครูที่เป็นหัวหน้างาน สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทั้งนี้โรงเรียนจะเป็นโรงเรียนแห่งความสุขได้นั้น ผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมบรรยากาศในการทำงานของบุคลากรครูประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับยุพาวรรณ ทองตะนุนาม และคณะ (2558) กล่าวว่า บรรยากาศขององค์กรแห่งความสุขเกิดขึ้นได้เพราะการร่วมมือกันของสมาชิกทุกคน ไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนนึง ผู้นำองค์กรหรือหัวหน้างานควรเป็นผู้นำที่จะทำให้เกิดขึ้น ต้องเป็นผู้เริ่มสร้างบรรยากาศในที่ทำงานให้เป็นไปตามที่คนทำงานต้องการและเกิดแรงจูงใจให้คนทำงานอยากมาทำงานทุกวัน เสมือนที่ทำงานเป็นบ้านอีกหลังหนึ่ง อบอุ่น และตั้งใจทำงานอย่างเต็มศักยภาพ การเป็นองค์กรที่อบอวลด้วยบรรยากาศการทำงานที่มีสุขอย่างนี้ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารผู้นำหรือหัวหน้างานควรใส่ใจและหยิบยื่นโอกาสที่ดีในการสร้างสรรค์ความต้องการเหล่านั้นให้เป็นจริงขึ้นด้วย เพื่อให้คนทำงานเกิดแรงจูงใจในการทำงาน และสามารถทุ่มเทแรงกายแรงใจทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ และจากผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม ทุกข้อและทุกด้านอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกมีการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ผู้บริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกสามารถสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงานได้เป็นอย่างดี ครูทำงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ ด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน คือด้านที่อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยถือว่าผู้บริหารสถานศึกษามีมนุษย

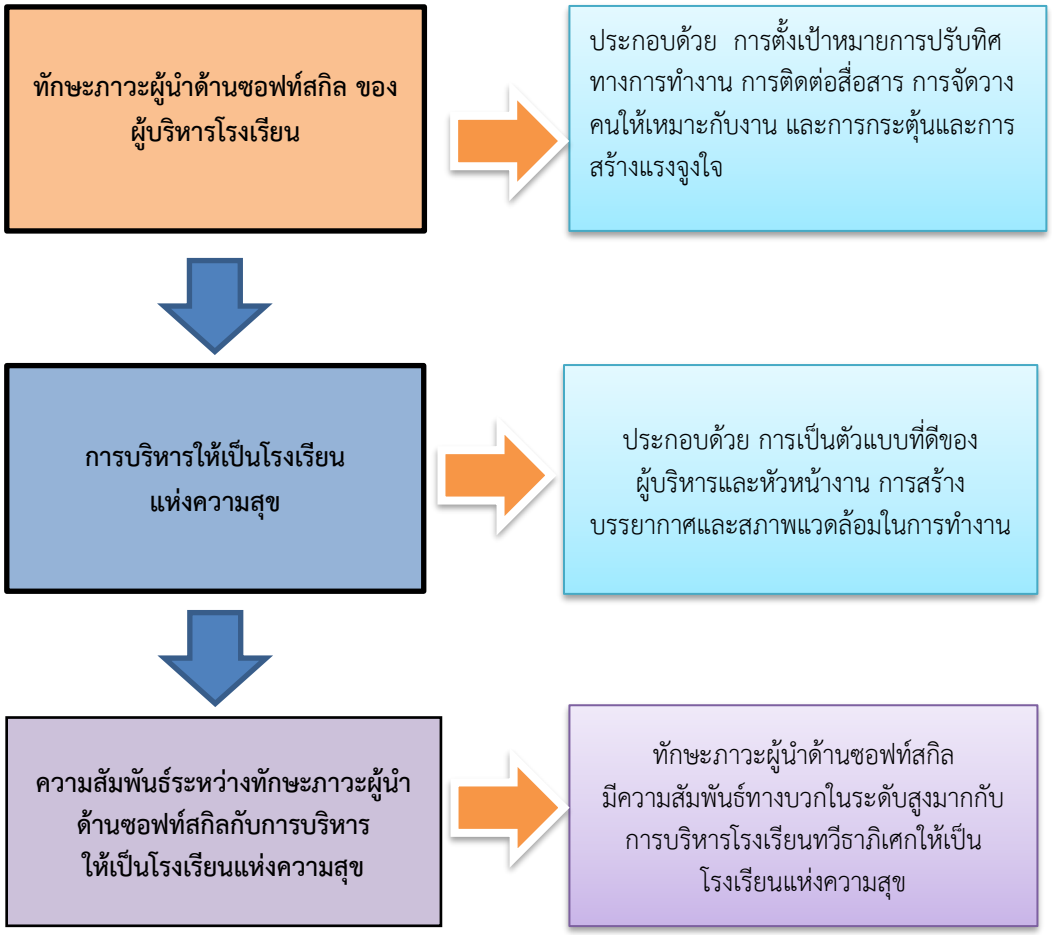
สัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานทุกระดับ ดูแลเอาใจใส่ต่อการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการทำงานตามสถานการณ์ ปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรค่านิยมที่ดีขององค์กรและการให้ความสำคัญกับคุณค่าของบุคลากรในหน่วยงานทุกคน ซึ่งการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้กับบุคลากรในสถานศึกษา ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน มีอิสระในการคิดงาน เสริมเจตคติและทัศนคติในการทำงานเชิงบวกให้กับบุคลากรและทำให้มีวัฒนธรรมองค์กรที่ดีในสถานศึกษาอีกด้วย สอดคล้องกับจุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ (2556) ที่ได้กล่าวในประเด็นของ วัฒนธรรมองค์กร ไว้ว่า บรรยากาศในการทำงานแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน สามารถสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้กับบุคลากรมีความรู้สึกพอใจในสิ่งที่บุคลากรได้รับ รวมไปถึงการพัฒนาทักษะในการทำงาน การทำงานเป็นกลุ่ม ความยืดหยุ่นที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง การเปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพของตนเอง โดยมีผู้บริหารและหัวหน้างานเป็นตัวแบบในการขับเคลื่อน ปลูกฝังวัฒนธรรมและทัศนคติที่ดีขององค์กรให้แก่บุคลากร บรรยากาศที่ดีล้วนเกิดจากการที่ผู้บริหารเป็นผู้เริ่มสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน จนนำไปสู่การมีองค์กรที่มีความสุข

3. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟต์สกิลกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขจากผลการวิจัย พบว่า ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงานที่ดีทำให้มีทิศทางในการดำเนินงานที่แม่นยำขึ้น มีการติดต่อสื่อสารที่ดีและชัดเจนเป็นสิ่งเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรครูและผู้บริหารและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อสถานศึกษาในทางบวก มีการจัดวางคนให้เหมาะกับงานที่เหมาะสมทำให้เกิดการทำงานอย่างรวดเร็วและถูกต้อง และมีการกระตุ้นและการสร้างแรงจูงใจ ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสบผลสำเร็จ และนำไปสู่การบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ส่งผลให้ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข สอดคล้องกับผลการวิจัยของกัลยมน อินทุสุต (2554) ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามี องค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. ภาวะผู้นำ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3. การสร้างสมรรถนะทีมงาน 4. ความรับผิดชอบต่อสังคม 5. การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 6. การมีความสุขในชีวิต 7. การตระหนักในอารมณ์ตนเอง รูปแบบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นความสัมพันธ์สาเหตุของพหุองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน

ประกอบด้วย ภาวะผู้นำความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความรับผิดชอบต่อสังคม การมีความสุขในชีวิต และการตระหนักในอารมณ์ตนเอง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล(Soft Skills)กับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุขสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปได้ 3 ข้อ ดังนี้

1. ทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ประกอบไปด้วย 4 ข้อ ได้แก่ 1. การตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงาน โดยผู้บริหารมีการตั้งเป้าหมายและปรับทิศทางการทำงานที่ดีทำให้มีทิศทางในการดำเนินงานที่แม่นยำขึ้น 2. การติดต่อสื่อสาร ผู้บริหารมี

การติดต่อสื่อสารที่ดีและชัดเจนเป็นสิ่งเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรครูและผู้บริหาร 3. การจัดวางคนให้เหมาะสมกับการ ผู้บริหารมีการจัดวางคนให้เหมาะกับงาน ทำให้เกิดการทำงานอย่างรวดเร็วและถูกต้อง และ 4. การกระตุ้นและการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การบริหารให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ประกอบไปด้วย 2 ข้อ ได้แก่ 1. เป็นตัวแบบที่ดีของผู้บริหารและครูที่เป็นหัวหน้างาน ผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ ครูได้ 2. สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งครูทำงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

3. องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิลกับการบริหารโรงเรียนทวีธาภิเศกให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข คือ ผู้บริหารสามารถนำทักษะทางด้านซอฟท์สกิลไปใช้ในการบริหารโรงงเรียนได้ และนำไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข ควรมีภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) อย่างหลากหลาย ไม่เพียงด้านใดด้านหนึ่งและควรให้ความสำคัญในกระบวนการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรส่งเสริมทักษะเหล่านี้ไปสถานศึกษา โดยเฉพาะหัวหน้างานและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในการใช้บริหารงานกับครูในทีมงานเพื่อการบริหารโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวหน้า และเป็นโรงเรียนแห่งความสุข

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะด้านการพูดและการโน้มน้าวใจ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรต้องปรับกรอบความคิดให้เข้าใจในความหลากหลาย เข้าใจความแตกต่างและความต้องการของแต่ละบุคคล ศึกษาผู้ใต้บังคับบัญชาและทำความเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นรายบุคคล มีการแสดงความคิดเห็นและประเมินความถนัดของแต่ละบุคคล สร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายได้เป็นอย่างดี มอบหมายงานให้ครูทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมแต่ละหน้าที่เพื่อภาพรวมของทีมที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดวางคนให้เหมาะสมกับงาน มีการกำกับการทำงานของครูเป็นรายบุคคล เป็นรายโครงสร้างเพื่อการทำงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการประเมินการทำงานตามจุดเน้นของสถานศึกษา โดยเน้นการทำงานรายบุคคล รายโครงสร้าง เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาตามวิสัยทัศน์ขององค์กร

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นตัวแบบที่ดีจนนำไปสู่การบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่มีความสุขเพิ่มมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์

ส่วนรวมมากขึ้น ควรมีความยืดหยุ่น เข้าใจความแตกต่างและความต้องการของแต่ละบุคคล มีความเป็นผู้นำในด้านความรู้ความสามารถในหลาย ๆ ด้าน มีความทันสมัย เป็นบุคคลที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเริ่มที่การปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี วางตนในตำแหน่งหน้าที่การงานได้อย่างเสมอต้นเสมอปลายเป็นที่ยอมรับในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปผู้สนใจอาจทำการศึกษากับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) กับกับการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข เนื่องจากทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) มีความสัมพันธ์กับการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข และสามารถวัดระดับทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนได้

2. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา หรือประสบการณ์ในการทำงาน เป็นต้น ต่อการมีทักษะภาวะผู้นำด้านซอฟท์สกิล (Soft Skills) และการบริหารโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งความสุข

3. ควรวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้อธิบายเชิงลึกและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กัลยมน อินทุสุต. (2554). ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 2(1), 25-42.

จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ. (2556). *123 สู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

จุฑามาศ ศิลป์ไพบูลย์พานิช. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ชนิกา ตู้จินดา. (2552). *Happy 8 Workplace ความสุข 8 ประการในที่ทำงาน*. สืบค้น 24 ตุลาคม 2564, จาก http://www.thaihealth.or.th/node/12827

ชวนชม ชินะตังกูร และคณะ. (2560). ความสุขในการทำงานของบุคลากรการศึกษา สังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(2), 26-39.

นฤมล สุ่นสวัสดิ์. (2558). การตั้งเป้าหมายของชีวิตและการทำงาน. *วารสารสารสนเทศคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 14(2), 22-36.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พิเชษฐ์ ลิขิตเลิศ. (2559). *การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพของพนักงานขับรถบรรทุกกรณีศึกษา บริษัท เอบีซีโลจิสติกส์จำกัด* (สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ยุพาวรรณ ทองตะนุนาม และคณะ. (2558). ปัจจัยพัฒนาองค์กรแห่งความสุข (ภาครัฐ) : การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. *Journal of Health Science Research*, 9(1), 53-62.

อุทัยวรรณ ศรีรัตน์. (2562). *การเป็นโรงเรียนแห่งความสุขของโรงเรียนชุมชนบ้านหนองฝ้าย* (การค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Brecht, G. (1996). *Sorting out goals*. Sydney: Prentice Hall.

Somerset, F. (2001). The softer side of leadership: How to take your leadership to deeper level. *Journal of career intelligence*, 75(7), 12-13.

Tang, K. N. (2012). *Paper for seminar on Soft Skills Development for Higher Education Institute*. Khon Kaen: Khon Kaen University.

แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน*

GUIDELINES FOR PROMOTING READINESS FOR SELF-DIRECTED LEARNING AMONG REGULAR MILITARY PERSONNEL IN BASIC NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM

มณฑิตา ชมดี, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
Montita Chomdee, Worarat Pathumcharoenwattana
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University
Corresponding Author E-mail: montitachom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน 2. นำเสนอแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ พลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการ ดังนี้ 1. สัมพันธภาพกับครูและเพื่อน 2. การเห็นคุณค่าในตนเอง 3. บทบาทของครู 4. การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

คำสำคัญ: ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง; พลทหารกองประจำการ; หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน

*Received March 24, 2022; Revised April 11, 2022; Accepted April 18, 2022

Abstract

Objectives of this research article aimed: 1. To study the factors promoting readiness for self-directed learning and promoting guidelines for promoting readiness for self-directed learning among regular military personnel in basic non-formal education program. The research samples consisted of 1,140 high school students.

The research instruments comprised a questionnaire form. The findings of this research were as follows: 1. Factors promoting readiness for self-directed learning among regular military personnel in basic non-formal education program by overall was at high level. 2. Guidelines for promoting readiness for self-directed learning consisted of: 1. relationship with teachers and peers, 2. self-esteem, 3. roles of teachers, 4. teaching that promoted self-directed learning, 5. achievement motivation.

Keywords: Self-Learning Readiness; Regular Military Personnel; Basic Non-Formal Education Program

บทนำ

จากสภาพปัญหาที่ผ่านมาทุกปี ชายไทยที่มี อายุ 21 ปีบริบูรณ์ทุกคน เข้ารับการตรวจเลือกทหารเป็นทหารกองประจำการ พระราชบัญญัติรับราชการทหาร (2497) พบว่า ผู้ผ่านการคัดเลือกเป็นทหารกองประจำการ จำนวนหนึ่งยังไม่จบการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องด้วยเด็กและเยาวชนจำนวนมาก ที่ขาดและพลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ด้วยข้อจำกัดในด้านทรัพยากร ต้องออกจากระบบการศึกษากลางคันเพิ่มขึ้นและเพิ่มขึ้น ตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (กรมควบคุมโรค, 2563) การจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ เป็นสาเหตุสำคัญให้เยาวชนส่วนใหญ่จากครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียน

กองทัพบกได้มีนโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาโดยให้ทหารกองประจำการที่มีคุณวุฒิการศึกษาต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการศึกษาในระหว่างประจำการ โดยการนำแนวทางการจัดกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบ ที่ยืดหยุ่นหลากหลาย สอดคล้องกับการฝึกและภาระกิจทางทหาร เน้นวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2559) ดังนั้น พลทหารกองประจำการจะสำเร็จการศึกษา ต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การศึกษาด้วยตนเองให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่ม วินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ ตั้งเป้าหมาย แสวงหาแหล่งความรู้ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และการประเมินผลการเรียน อาจจะด้วยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม (Knowles, 1975)

คุณลักษณะของบุคคลที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Guglielmino, 1977) มีองค์ประกอบดังนี้ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ความรักในการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การมองอนาคตในเชิงบวก และความสามารถใช้ทักษะทางการศึกษาการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ขึ้นอยู่กับความพร้อมของบุคคลนั้น ๆ และสามารถเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีความพร้อม ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลที่จะชี้นำการเรียนรู้ของตนเอง อาชัญญา รัตนอุบล (2551) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ ดังนี้ 1. ผู้เรียน ทำหน้าที่นำตนเองเริ่มตั้งแต่การกำหนดความต้องการ การออกแบบแผนการเรียน กำหนดแหล่งทรัพยากร และประเมินผลการเรียนรู้ 2. ผู้สอน ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก เสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3. แหล่งการเรียนรู้ ที่สนับสนุนการเรียนรู้ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยในการส่งเสริมให้เกิดความพร้อมในการเรียนรู้ ประกอบด้วย ปัจจัยภายในตัวผู้เรียน เป็นลักษณะการชี้นำการเรียนรู้ภายในตัวของผู้เรียนเอง เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการจูงใจตนเอง สามารถคาดการณ์ไกลสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เชื่อมั่นและเห็นตนมีคุณค่าและมีวินัยในตนเอง และปัจจัยภายนอกที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้รับรู้ เพื่อให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 (5) ที่ระบุว่าสถาบันการศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก และใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้สูงสุด (กรมวิชาการ, 2546)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อวางแนวทางการส่งเสริมความพร้อมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองพลทหารกองประจำการ และส่งผลให้ทหารกองประจำการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อศึกษาปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม

2. ประชากร

ได้แก่ พลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1,140 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน 4 ด้าน ได้แก่ 1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2. ลักษณะมุ่งอนาคต 3. การเห็นคุณค่าในตนเอง 4. ความมีวินัยในตนเอง และปัจจัยภายนอก 5 ด้าน ได้แก่ 1. การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 2. บรรยากาศการเรียนการสอน 3. บทบาทของครู 4. แหล่งเรียนรู้ 5. สัมพันธภาพกับครูและเพื่อน

ตอนที่ 2 แบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน ในศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนและตามอัธยาศัยอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนและตามอัธยาศัยอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนและตามอัธยาศัยอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนและตามอัธยาศัยอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และทางเว็บไซต์หรืออินเตอร์เน็ต การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน 10 คน กับผู้บริหารของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้บริหารและครูของศูนย์การศึกษานอกระบบแลการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษานอกระบบ ประกอบการวางแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้พลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยวิเคราะห์ข้อมูล (Unit of Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) มัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน (Spearmans Rank Correlation Coeffcient) และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ประกอบด้วย

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\overline{X}$=4.08, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยดังนี้ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($\overline{X}$=4.22, S.D.=0.62) การเห็นคุณค่าในตนเอง ($\overline{X}$=4.16, S.D.=0.61) ลักษณะมุ่งอนาคต ($\overline{X}$=4.14, S.D.=0.62) สัมพันธภาพกับครูและเพื่อน ($\overline{X}$=4.14, S.D.=0.58) บทบาทของครู ($\overline{X}$=4.09, S.D.=0.62) ความมีวินัยในตนเอง ($\overline{X}$=4.07, S.D.=0.62) การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ($\overline{X}$=4.05, S.D.=0.66) บรรยากาศการเรียนการสอน ($\overline{X}$=3.96, S.D.=0.69) อันดับสุดท้ายคือ แหล่งเรียนรู้ ($\overline{X}$=3.86, S.D.=0.79) ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผลประเมินภาพโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ($\overline{X}$=4.14, S.D.=0.58) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยดังนี้ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$=4.19, S.D.=0.67) ความคิดสร้างสรรค์ ($\overline{X}$=4.18, S.D.=0.68), การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ($\overline{X}$=4.16, S.D.=0.69), การมองอนาคตในเชิงบวก ($\overline{X}$=4.14, S.D.=0.73) ความรักในการเรียนรู้ ($\overline{X}$=4.14, S.D.=0.67) , ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ($\overline{X}$=4.12, S.D.=0.65) ,ความสามารถใช้ทักษะทางการศึกษาการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ($\overline{X}$=4.10, S.D.=0.72) อันดับสุดท้ายคือ ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ ($\overline{X}$=4.08, S.D.=0.65) ตามลำดับ

1.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูงกับการมองเห็นคุณค่าในตนเอง (r=.69) และ สัมพันธภาพกับครูและเพื่อน (r=.68) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (r=.66) บทบาทของครู (r=.65) ความมีวินัยในตนเอง (r=.65) ลักษณะมุ่งอนาคต (r=.62) บรรยากาศการเรียนการสอน (r=.61) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (r=.60) และแหล่งเรียนรู้ (r=.58) ระดับนัยสำคัญที่ .01

2. นำเสนอแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regress Analysis) (Stepwise Regression) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) ของสมการทำนายที่ได้รับการคัดเลือกมีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในระดับค่อนข้างสูง คือ .835 และค่าประสิทธิภาพการทำนาย (R Square) เท่ากับ 0.69 ได้ 69.6 % ค่าประสิทธิภาพการทำนายที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.69 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย (Std. Error) เท่ากับ 0.31 แนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้วิจัยได้กำหนดนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05 พบตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำ

ตนเอง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สัมพันธภาพกับครูและเพื่อน การมองเห็นคุณค่าของตนเอง บทบาทของครู การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.08, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.14, S.D.=0.58) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรพล แก้วพันธ์อ่ำ และคณะ (2563) เรื่อง ความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองในแต่ละช่วงอายุของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนสระแก้วผ่านการเรียนรู้แบบออนไลน์ พบว่า ความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองในแต่ละช่วงอายุของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนสระแก้วผ่านการเรียนรู้แบบออนไลน์พบว่าโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับสูง ($\overline{X}$=4.22, S.D.=0.47 การจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา วาโย และคณะ (2563) เรื่อง การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 : แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน พบว่า การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (Coronavirus Disease 2019) ทำให้เกิดการปรับตัวเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) จึงจำเป็นต้องใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบแบบออนไลน์เพื่อให้การเรียนรู้เกิดความต่อเนื่อง ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นผู้เรียนพลทหารกองประจำการ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่สามารถควบคุมและใช้สติปัญญาอารมณ์และร่างกายของตนเองได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ทิศทางของตนเองในกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ ตอบสนองความต้องการและเป้าหมายวิธีการที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐานสัมพันธภาพกับครูและเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (r=.68) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงให้เห็นว่า ยิ่งมีสัมพันธภาพกับครูและเพื่อนมีมากขึ้นเท่าไรความพร้อมความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก็จะมีมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคมกฤช คำตา (2562) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตแพทย์ชั้นปรีคลินิกมหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่า สัมพันธภาพกับเพื่อนเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ความช่วยเหลือในการทำงานกลุ่มหรือกำลังใจในเรื่องที่เรียน จากผลการวิจัยความคิดเห็นต่อสัมพันธภาพกับครูและเพื่อนแล้วพบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อสัมพันธภาพกับครูและเพื่อนอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.14, S.D.=0.58) และเมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นต่อสัมพันธภาพกับครูและเพื่อนแต่ละด้านแล้วพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้าพเจ้าและเพื่อนจะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของหน่วยจัดการศึกษาในค่ายทหาร ($\overline{X}$=4.05, S.D.=0.73) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน ซึ่งส่งผลให้การทำงานกลุ่มและการปฏิบัติกับเพื่อนเป็นไปอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการเรียน ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนสัมพันธภาพกับครูและเพื่อน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมในสถานการณ์โควิด-19 ในการกระตุ้นผู้เรียนให้ช่วยเหลือ แบ่งปัน แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันในบริบทของทหาร

การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (r=.69) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงให้เห็นว่า ยิ่งมีการเห็นคุณค่าในตนเองของพลทหารกองประจำการ มีมากขึ้นเท่าไร ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระ ยอน (2562) เรื่องปัจจัยคัดสรรทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดกำปงธมราชอาณาจักรกัมพูชา พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยความคิดเห็นต่อการเห็นคุณค่าในตนเองแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.16, S.D.=0.61) และเมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นต่อการเห็นคุณค่าในตนเองแต่ละด้านแล้วพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นคนมีค่ามีความสามารถและทำประโยชน์ได้ ($\overline{X}$=4.10, S.D.=0.78) เป็นการแสดงให้เห็นถึงขอบเขตความเชื่อของบุคคลที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่าในตนเองเป็นคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นภาวะความรู้สึกและความคิดเห็นที่มีต่อตนเอง บุคคลมีการพัฒนาและสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าอยู่อย่างเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นควรส่งเสริมการประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของตนเองเป็นรายบุคคล การจัดกิจกรรมเพื่อมอบหมายโครงการเรียนรู้รายบุคคล โดยการวางแผนผ่านกิจวัตรประจำของพลทหารกองประจำการ

บทบาทของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (r=.65) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงให้เห็นว่า บทบาทของครูมีมากขึ้นเท่าไร ความพร้อมความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา ดวงมณี (2559) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ พบว่า บทบาทของครูในการอำนวยความสะดวก

ในการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของ ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำแหล่งความรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนมีความมั่นใจบริหารโครงการเรียนรู้ของตนเองได้สำเร็จ จากผลการวิจัยความคิดเห็นต่อบทบาทของครู กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อบทบาทของครูอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.09, S.D.=0.62) และเมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของครู แต่ละด้านแล้วพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ครูกระตุ้นให้นักศึกษาคิดทางเลือกที่หลากหลายเพื่อใช้ในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ($\overline{X}$=4.08, S.D.=0.811) และครูแนะนำหนังสือ เอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาสามารถทำกิจกรรมการเรียนได้ด้วยตนเอง ($\overline{X}$=4.08, S.D.=0.72) ตามลำดับ บทบาทครูจึงเน้นการชี้แนะเพื่อให้เกิดองค์ความรู้แก่ผู้เรียนให้เป็นการศึกษาเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมบทบาทของครู ได้แก่บทบาทของครูต่อตนเองคือ การพัฒนาตนเองด้วยการศึกษา อบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาใช้พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน บทบาทครูต่อเพื่อนร่วมงานหรือการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิธีการสอน การส่งต่อภาระหน้าที่ระหว่างครูด้วยกัน และบทบาทครูต่อนักศึกษา คือการประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคล ปรับแนวคิดการเรียนรู้ ส่งเสริมผู้เรียน เกิดการตระหนักรู้ ค้นพบความชอบและความถนัดของตนเอง สร้างเป้าหมายในชีวิต มีทักษะในค้นคว้าหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองได้เต็มศักยภาพ

การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (r=.66) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีมากขึ้นเท่าไร ความพร้อมความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนพณัฐ เลิศสุทธิผล และคณะ (2562) เรื่อง การรับรู้ในหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และความพร้อมในการชี้นำตนเองของผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษด้วยแรงจูงใจที่แตกต่างกันสองประเภท พบว่า ผลการวิจัยในการพัฒนากลวิธีและกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และช่วยส่งเสริมภาวการณ์ชี้นำตนเองในตัวเองในตัวผู้เรียน รวมทั้งช่วยกระตุ้นความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองของผู้เรียน จากผลการวิจัยความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.05, S.D. = 0.66) และเมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแต่ละด้านแล้วพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้าพเจ้าได้พบความถนัดและวิธีการเรียนรู้ของตนเอง ($\overline{X}$=4.02, S.D.=0.86) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นลักษณะซึ่งผู้เรียน มีความต้องการของตนเอง มีความรับผิดชอบแสวงหาแหล่งเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง ดังนั้น แนวทางการสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาสาระการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน มีการสำรวจ

ค้นหา แนะนำแหล่งความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยได้เต็มศักยภาพโดยกำหนดแผนการเรียน รูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายให้มีความรู้และรู้จักเลือกข้อมูลที่มีอยู่อย่างมากมาย นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของทหาร

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (r=.60) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงให้เห็นว่า ยิ่งมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีมากขึ้นเท่าไร ความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น เป็นแรงผลักดัน เป็นความปรารถนา และความพยายามอย่างสูงของบุคคล ด้วยความมุ่งมั่น เอาชนะอุปสรรคและบรรลุเป้าหมาย เพื่อผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานความเป็นเลิศที่ตนเองตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของปนิดา ทวีชาติ (2560) เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28 พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถร่วมกันพยากรณ์การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การรู้จักการวางแผน มีการทำนายหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าที่ชัดเจน จากผลการวิจัยความคิดเห็นต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.22, S.D.=0.62) และเมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แต่ละด้านแล้วพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้าพเจ้าตั้งเป้าหมายและวางแผนการเรียนเพื่ออนาคตไว้อย่างชัดเจน ($\overline{X}$=4.16, S.D.=0.79) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถร่วมกันพยากรณ์การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การรู้จักการวางแผน มีการทำนายหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าที่ชัดเจน ดังนั้น แนวทางการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง สร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ขึ้น ครูช่วยวิเคราะห์เป้าหมาย ความชอบ ความถนัด ส่งเสริมจินตนาการสร้างภาพอนาคตความหวังด้านการศึกษาและความสำเร็จในอนาคต และช่วยให้คำปรึกษาเพื่อวางแผนออกแบบเส้นทางการใช้ชีวิตในอนาคต

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยสามารถนำไปสร้างแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน อธิบายได้ดังนี้

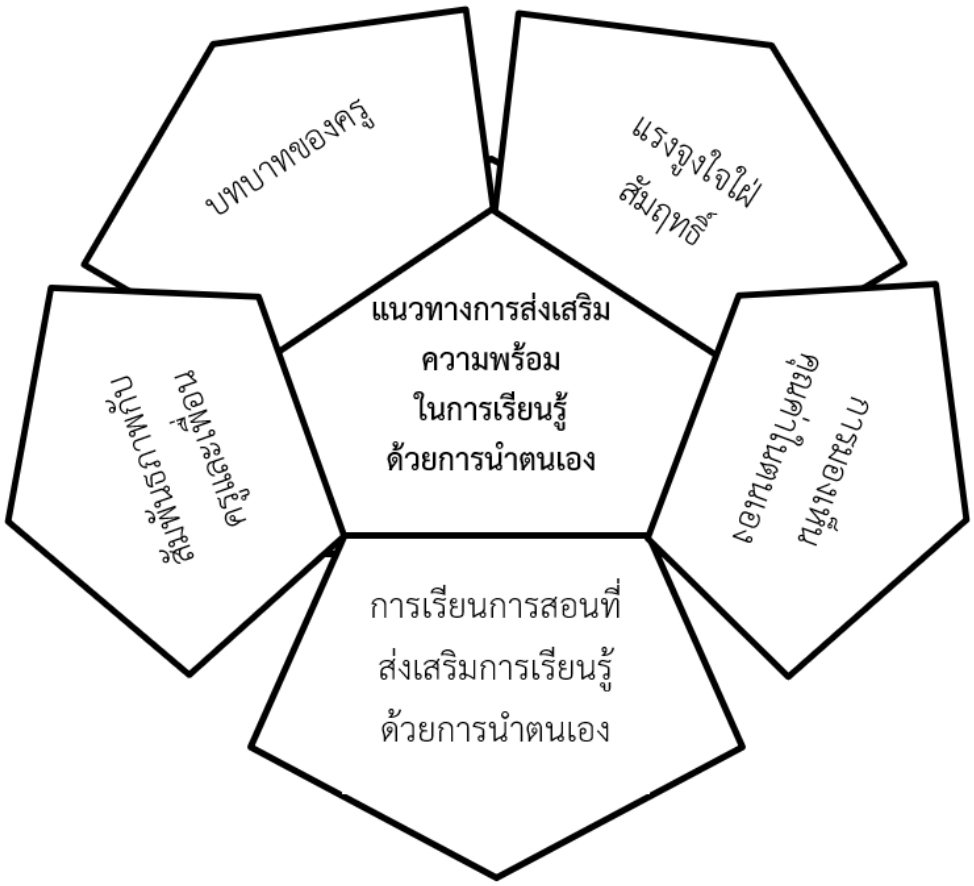
1. ด้านสัมพันธภาพกับครูและเพื่อน ควรส่งเสริมกิจกรรมกิจกรรมกลุ่มในบริบทของทหาร เพื่อสร้างสัมพันธภาพด้วยการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ แบ่งปันความรู้และประสบการณ์ด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร ใกล้ชิดช่วยเหลือเกื้อกูลกันในบริบทของทหาร

2. ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ควรส่งเสริมด้วยการประเมินตนเองเป็นรายบุคคลการจัดกิจกรรมโครงการเรียนรู้ผ่านกิจวัตรประจำของพลทหารกองประจำการ

3. ด้านบทบาทของครู ควรส่งเสริมบทบาทครูต่อตนเองให้มีการพัฒนาตนเอง บทบาทครูต่อเพื่อนร่วมงานหรือการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์และการส่งต่อภาระหน้าที่ และบทบาทครูต่อนักศึกษาพลทหารกองประจำการ จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนปรับแนวคิด สร้างเป้าหมายและสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองให้เต็มศักยภาพ

4. ด้านการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตร การสำรวจ ค้นหา แนะนำแหล่งความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของทหารกองประจำการ

5. ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ควรสนับสนุนผู้เรียนในการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง ส่งเสริมจินตนา สร้างภาพอนาคต ตั้งเป้าหมายด้านการศึกษาเพื่อการดำรงชีพในอนาคต

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อวางแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายส่งเสริมปัจจัยที่มุ่งเน้นให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน นำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะเริ่มการเรียนรู้ใหม่ ควรกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อให้มีการกระตุ้นให้คุณมุ่งมั่นและมีการตัดสินใจที่เหมาะสมในการดำเนินการต่อไป สร้างแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสม เช่น การจัดทำรายการสิ่งที่ต้องทำ การกำหนดเวลาที่เหมาะสมและการใช้เครื่องมือเพื่อติดตามความคืบหน้า

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้สอนวางแนวทางการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ควรทำการศึกษาวิเคราะห์ ปัญหาและแนวทางการเรียนการสอน เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ศึกษาแนวคิดและหลักการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอน วิเคราะห์ผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่ม เช่น ระดับความรู้ รูปแบบการเรียนรู้ และความสนใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน

2. ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน

3. ควรนำแนวทางในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพลทหารกองประจำการในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับขั้นพื้นฐาน ในครั้งนี้มาศึกษาวิจัยต่อยอดในการส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2559). *คู่มือการดำเนินงานการจัดการศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (กลุ่มเป้าหมายในหน่วยทหาร)*. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.

กรมควบคุมโรค. (2563). *โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2564, จาก https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/news.php

กรมวิชาการ. (2546). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คมกฤช คำตา. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตแพทย์ชั้นปรีคลินิกมหาวิทยาลัยนเรศวร* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ธีระ ยอน. (2562). *ปัจจัยคัดสรรทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดกำปงธม ราชอาณาจักรกัมพูชา* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพณัฐ เลิศสุทธิผล และคณะ. (2562). การรับรู้ในหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และความพร้อมในการชี้นำตนเองของผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาอังกฤษด้วยแรงจูงใจที่แตกต่างกันสองประเภท. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13(3), 425-437.

พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497. (2497, 16 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 71 ตอนที่ 13. น. 195-226.

ปนิดา ทวีชาติ (2560) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 28. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 23(1), 143-153.

วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. *วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 14(34), 285-298.

วีรพล แก้วพันธ์อ่ำ และคณะ. (2563). ความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองในแต่ละช่วงอายุของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนสระแก้วผ่านการเรียนรู้แบบออนไลน์. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(1), 98-112.

อาชัญญา รัตนอุบล. (2551). *พัฒนาการการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาทิตยา ดวงมณี. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ. *วารสารแพทย์นาวี*, 44(2), 19-35.

Guglielmino, L. M. (1977). *Development of the self-directed learningreadiness scale*. The United States of America: University of Georgia.

Knowles, M. (1975). Adult learning processes: Pedagogy and andragogy. *Religious Education*, 72(2), 202-211.

ระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธในศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก*

THE PERCEPTION OF BUDDHIST ORGANIZATION CULTURE IN GOLDEN JUBILEE MEDICAL CENTER

มาศโมฬี จิตวิริยธรรม, กัญญาภัค เงินอินต๊ะ[1], สันทัด จันทร์ทาทอง[2]
Masmolee Jitwiriyatham, Kanyaphak Ngerninta, Santhad Chanthathong
ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล[1]
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[2]
Golden Jubilee Medical Center, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: masmolee.touch@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ทราบระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธของบุคลากรศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน 2. ทราบแนวทางการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ข้อแรก การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามวัฒนธรรมองค์การ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ แบบภาคตัดขวาง มีวัฒนธรรมองค์การมหาวิทยาลัยมหิดล M A H I D O L 7 ตัว 23 องค์ประกอบ ซึ่งปรับจากวัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ เป็นกรอบแนวคิด เครื่องมือในการทำวิจัย คือแบบสอบถาม ประชากรคือบุคลากรที่ปฏิบัติงานสังกัด ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก 594 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับได้ดังนี้ แน่วแน่กล้าทำกล้าตัดสินใจ 70% สร้างสรรค์สิ่งใหม่ 69.5% มั่นคงยิ่งในคุณธรรม 69.25% มุ่งผลเพื่อผู้อื่น 69% กลมกลืนกับสรรพสิ่ง 68.75% เป็นนายแห่งตน 67.25% ใฝ่ใจเป็นผู้นำ 66.25% 2. สำหรับแนวทางการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ พบว่า ต้องสร้างหัวใจของผู้ให้บริการให้มีความสุขก่อน ด้วยการสร้างความเท่าเทียม บุคลากรจะรู้สึกมีเกียรติภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์การ ความรู้สึกรักหวงแหนและผูกพันองค์การจะเกิดตามมา ต้องปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การให้เข้มแข็ง ก็จะเป็นตัวหลอมให้คนในองค์การเกิดความรัก สามัคคีต่อกัน ส่งผลให้องค์การมีความเข้มแข็ง

คำสำคัญ: การรับรู้; วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ; ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก

*Received February 22, 2023; Revised March 17, 2023; Accepted March 19, 2023

Abstract

This research article had two objectives, namely, 1. To know the current reality level of awareness of Buddhist organization culture of personnel in The Golden Jubilee Medical Center Mahidol University; 2. To know the guidelines for determining activities to promote the first strategy “Service with human heart” based on organization culture, conducted with the survey research ‘Cross-Sectional Survey’, with the conceptual framework of organizational culture, Mahidol University, M A H I D O L amount 7, 23 elements, adapted from Buddhist culture. The opinionnaire of 50 items as a tool for research. The population were staff of Golden Jubilee Medical Center, there were 594 people.

The research findings were: 1. The level of awareness of Buddhist organizational culture was found that most of the personnel had a high level of awareness respectively, as follows: Determination was at 70%, Originality 69.5% Integrity 69.25%. Altruism 69%. Harmony 68.775%. Mastery 67.25%. Leadership 66.25%. 2. The guidelines for defining strategic promotion activities service with the human heart were found that; The first necessary was to cultivate mind’s happiness for service providers by promoting equality. The personnel who fell honored and proud to be a part of driving the organization. They loved and engaged in the organization. Thus, the organizational culture fulfilling was not difficult. The strong organizational culture would come back to loving and harmony of them in order to be strong and sustainable organization.

Keywords: Perception; Buddhist Organization Culture; Golden Jubilee Medical Center

บทนำ

ในบรรดาสัตว์โลกทั้งหลาย มนุษย์ถือเป็นสัตว์ที่อ่อนแอที่สุด จะเห็นได้ว่ามนุษย์เกิดมาไม่มีเขี้ยวเล็บ ฟันของมนุษย์ไม่สามารถจะออกล่าเหยื่อได้เช่นเสือ หรือสิงโต หรือจระเข้ มือไม้ของมนุษย์ไม่มีเล็บที่แข็งแกร่งเหมือนเสือ สิงโต หมี หรือสัตว์อื่นกำลังของมนุษย์มีไม่เท่างูเหลือมที่จะรัดสัตว์ให้ตาย มนุษย์ไม่มีเขาอันแหลมคมเหมือนแรดหรือกระทิงที่จะป้องกันตัว และมนุษย์จะต้องถูกเลี้ยงดูประคบประหงมโดยแม่และโดยครอบครัวอย่างน้อย 15 ปี จึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการหากิน ด้วยการล่าสัตว์ในป่า ระหว่างทางที่จะถึง 15 ปีนั้น โอกาสของการเจ็บป่วยและเสียชีวิตมีอยู่มาก แต่โชคดีที่มนุษย์มีมันสมองคิดอย่างมีเหตุมีผลได้มากกว่าสัตว์ จึงสามารถพัฒนาจากความเป็นอยู่แบบล่าสัตว์และเก็บเกี่ยว มาเป็นการเพาะปลูกและเลี้ยง

สัตว์ มาสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม และกลายเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลตามที่ทราบกันอยู่แล้วในปัจจุบัน (ลิขิต ธีรเวคิน, 2556) ปัจจัยหลักในการที่ทำให้มนุษย์อยู่รอดได้คือ การรวมกันเป็นกลุ่มชุมชน สังคมเพื่อช่วยกันคุ้มกันภัยที่จะเกิดขึ้น และการที่มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคมนี่เอง ทำให้มนุษย์ต้องสร้างชุดความคิด ความเชื่ออันเป็นค่านิยมร่วม (Core Value) ที่ชุมชนหรือสังคมนั้นยอมรับร่วมกันว่าเป็นสิ่งดีงาม สามารถช่วยในการจัดระเบียบและแก้ไขปัญหาพื้นฐานบางประการของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน เพื่อความอยู่รอดของกลุ่มของตนได้ขึ้นมา และอาศัยชุดความคิด ความเชื่อหรือค่านิยมร่วมเหล่านั้นเป็นตัวกำหนดแนวการปฏิบัติของคนในสังคม เมื่อถูกนำมาปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีของคนในสังคม ค่านิยมร่วมนั้นจึงกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมของสังคม (Social Culture) นั้น (วิษุวัต มหิทธิกร, 2550) การที่มนุษย์มีวัฒนธรรมนี่เอง ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ทั้งหลาย ถึงแม้ว่าจะอยู่รวมกลุ่มคล้ายคลึงกันก็ตาม ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดประดิษฐ์แบบแผนของสังคมขึ้นมา และมีการถ่ายทอดส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงแต่รวมกุล่มโดยสัญชาติญาณ จนมีคำกล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ เพราะเป็นผู้ฝึกได้

ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กลุ่มคนหรือองค์การนั้น ๆ จำเป็นต้องสร้างระเบียบ แบบแผนให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเอาชนะความไม่แน่นอนต่าง ๆ นั่นคือ วัฒนธรรมองค์การ (Organizational Culture) (อัญมณี วัฒนรัตน์, 2556) ที่ทำหน้าที่เดียวกันกับวัฒนธรรมของสังคม เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การลงโทษและให้รางวัล เพื่อสื่อให้บุคลากรทราบถึงแนวทางการปฏิบัติที่องค์การคาดหวัง เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งตามทฤษฎีสมัยใหม่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ใช้รับมือได้ดีที่สุด เพราะเป็นแบบแผนความคิด ความรู้สึกที่สมาชิกเป็นผู้กำหนดร่วมกันเอง เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้สมาชิกประพฤติและมีการสืบทอดไปสู่สมาชิกใหม่ ส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ขององค์การนั้น ๆ (พงศ์ธณัติกาญจน์ พรมนิล และคณะ, 2558) จึงช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างสมาชิกในองค์การ ลดปัญหาความไม่เข้าใจ ในการสื่อสาร และสร้างความรู้สึกผูกพันต่อองค์การอีกด้วย วัฒนธรรมองค์การจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงานของแต่ละองค์การ เนื่องจากเป็นค่านิยมหลัก (Core Values) ที่จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุน หรืออุปสรรคต่อการบริหารองค์การมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประสิทธิภาพขององค์การ ซึ่งประสิทธิภาพขององค์การมีความสำคัญโดยตรงกับความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความสอดคล้องทางวัฒนธรรม หากองค์การใดมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและสอดคล้องกันไปในทางที่ดี ย่อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จขององค์การ (นฤมล ชุนถนอม, 2551)

วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ต้องเนื่องอยู่ตลอดเวลากับธรรมสามประการ อันได้แก่ สัจธรรม จริยธรรมและบัญญัติธรรม (วัดญาณเวศกวัน, 2537) โดยสัจธรรมเป็นรากฐาน เป็นสิ่งที่ให้ความหมาย และเป็นเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมและบัญญัติธรรม จึงเป็นแหล่งที่ให้ความหมายในขั้นสุดท้ายแก่วัฒนธรรมด้วย วัฒนธรรมนั้นมีส่วนที่เป็นบัญญัติธรรมมาก และบัญญัติธรรมนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้สังคมแต่ละสังคมมีเอกลักษณ์ที่เป็นส่วนเฉพาะของตนเอง สอดคล้อง

ประสานกับจริยธรรม คือ รูปแบบและลักษณะภายนอกแห่งการปฏิบัติตามจริยธรรมที่อิงอยู่กับและสอดคล้องกับสัจธรรมของสังคมนั้น ๆ ตามปกติสัจธรรมจะมีแหล่งที่มาสำคัญ คือ ศาสนธรรม ซึ่งในกรณีของชาวพุทธในประเทศไทยนี้ ก็คงหมายถึงพุทธธรรม (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2532) ในพระพุทธศาสนานั่นเอง

หลักการและหลักเกณฑ์ในเรื่องของการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ชัดเจนว่ามาจากพระพุทธพจน์ คือ พระธรรมวินัย (ที.ม. (ไทย) 10/216/164) มีตั้งแต่หลักการปฏิบัติเพื่อพระนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดสำหรับผู้มุ่งโลกุตรธรรม และหลักการปฏิบัติสำหรับผู้ที่ยังครองเรือน ประกอบด้วยคำสอนทางปัญญาอย่าง อิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท (ที.ม. (ไทย) 10/64/63) หลักไตรสิกขา (ที.ปา. (ไทย) 11/47/272)

ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นหน่วยงานภายใต้สำนักงานอธิการบดี เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2551 มีเป้าหมายในการเป็นผู้นำด้านบริการสุขภาพ รวมถึงเป็นศูนย์การศึกษาต่อเนื่องของแพทย์ เน้นการให้ความสำคัญกับนวัตกรรม การใช้ข้อมูลเพื่อการบริหารงาน การให้ความสำคัญแก่การพัฒนาบุคลากร โดยเสริมสร้างความรู้ ความสามารถของบุคลากรให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เน้นการปฏิบัติตามเครื่องบ่งชี้ให้ได้มาตรฐานตามเป้าหมายขององค์การที่กำหนด จะเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการบริหารที่ก่อให้เกิดภาพขององค์รวม (Holistic) ด้วยเหตุที่ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก เป็นหน่วยงานที่ให้บริการด้านสุขภาพ ต้องรับผิดชอบชีวิตผู้ป่วย จึงให้ความสำคัญกับการบริการ กระทั่งกำหนดยุทธศาสตร์ข้อแรกว่า ศูนย์การแพทย์ฯ จะมีการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ซึ่งในการจะดำเนินยุทธศาสตร์ข้อนี้ได้ ผู้ปฏิบัติงานต้องมีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปตามหลักธรรม ในการจะเกี่ยวข้องสัมผัสสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งต้องเริ่มจากหัวใจที่มีธรรมก่อน ซึ่งการที่สังคมไทยเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธจึงเป็นหลักที่นำมาใช้ในองค์การแล้ว จะสามารถนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการทราบถึงระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธของบุคลากร โดยในการศึกษาระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธของบุคลากร โดยผู้วิจัยใช้วัฒนธรรมองค์การมหาวิทยาลัยมหิดล 7 ตัว 23 องค์ประกอบ ซึ่งปรับประยุกต์มาจากวัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ เพื่อให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นเป็นกรอบ M คือ Mastery เป็นนายแห่งตน รู้แจ้ง รู้จริง สมเหตุสมผล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ Self-Directed มีสติ ควบคุมดูแลควบคุมจิตใจ และอารมณ์ตนเองได้ Personal Learning รักการเรียนรู้ Agility กระฉับกระเฉง สนใจวิทยาการและการเปลี่ยนแปลง System Perspective คิด พูด ทำ อย่างเป็นระบบ มีเหตุผล ตรวจสอบได้ A คือ Altruism มุ่งผลเพื่อผู้อื่น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ Organization First รัก หวงแหน และปกป้องชื่อเสียงของมหิดล ยึดประโยชน์ของส่วนรวมเหนือประโยชน์ของตนเอง Customer Focus Driven สนใจความต้องการของผู้รับบริการ Societal Responsibility รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม H คือ Harmony กลมกลืนกับสรรพสิ่ง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ Valuing Workforce Member

ฟังความคิดเห็นผู้ร่วมงาน Empathy ใส่ใจความรู้สึกผู้อื่นอย่างจริงใจ Unity มีน้ำใจ มีจิตอาสา ยืดหยุ่น สามัคคี ปรองดอง Synergy ประสาน ความแตกต่าง นำจุดเด่นของทุกคนสร้างผลงาน I คือ Integrity มั่นคงยิ่งในคุณธรรม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ Truthfulness ซื่อตรง ยึดมั่นรักษาคำพูด Moral & Ethic ตั้งมั่นในความถูกต้อง ไม่มีอคติ Management by Fact ดำเนินการตามข้อเท็จจริง D คือ Determination แน่วแน่ทำกล้าตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ Commitment & Faith รัก ศรัทธา มุ่งมั่น ทุ่มเทในงาน Perseverance พากเพียร ไม่ท้อถอย ต่ออุปสรรค Achievement Oriented & Creating Value มุ่งสู่เป้าหมาย ความสำเร็จของงานเพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่งาน O คือ Originality สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ Courageous to be the Best กล้าคิด ริเริ่มให้ได้ผลงานอันเป็นเลิศ Driving into the Future กำหนดเป้าหมายที่ท้าทายยิ่งขึ้น Novelty & Innovation สร้างสรรค์วิธีการใหม่ที่โดดเด่น L คือ Leadership ใฝ่ใจเป็นผู้นำ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ Calm & Certain จิตใจสงบ หนักแน่น และมั่นคง Influencing People สามารถโน้มน้าวจูงใจ สื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจ เห็นด้วยและปฏิบัติตาม Visioning ประมวลสถานการณ์มากำหนดภาพอนาคต และเป้าหมายอย่างสมเหตุผลและท้าทายเพื่อให้ได้มาซึ่ง แนวทางในการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์จึงเกิดงานวิจัยเล่มนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแผนพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบถึงระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธของบุคลากรศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

2. เพื่อทราบแนวทางการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ตามวัฒนธรรมองค์การ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบภาคตัดขวาง (Cross Sectional Survey)

2. ประชากร

ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษกทั้งหมด จำนวน 594 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) จำนวน 50 ข้อ เพื่อประเมินการแสดงออกในพฤติกรรมต่าง ๆ ตามการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอนถาม โดยแบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนแรก ได้แก่ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธของบุคลากรศูนย์การแพทย์ฯ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหาครอบคลุมภาคทฤษฎีวัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ มีกรอบแนวคิดคือวัฒนธรรมองค์การมหาวิทยาลัยมหิดล M A H I D O L 7 ตัว 23 องค์ประกอบ ซึ่งปรับประยุกต์มาจากวัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ เพื่อให้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธของบุคลากรศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันดังนี้

ด้านเป็นนายแห่งตน (Mastery) การรับรู้ในด้านนี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยมีเพียงหัวข้อเดียว คือ การได้เข้ารับอบรมในด้านจริยธรรมเป็นประจำ ส่วนหัวข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก นั่นคือ บุคลากรมีความรับรู้ว่า บุคลากรศูนย์การแทพย์ฯ ไม่ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการตัดสินใจ และแก้ปัญหา มีการปฏิบัติงานอย่างมีสติ เพราะทำให้มีความยับยั้งชั่งใจ ไม่แสดงอาการโกรธ เมื่อถูกตำหนิหรือวิจารณ์ด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ไม่ประมาทในสถานการณ์คับขัน รวมถึงมีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพิ่ม จึงทำให้มีทักษะมากขึ้น และสิ่งสำคัญคือ บุคลากรต้องประพฤติตนสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย บนพื้นฐานของการใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ส่งผลให้มีค่าเฉลี่ยด้านนี้อยู่ในระดับมากคือ 67.25% โดย Synergy และ Personal Learning ข้อที่เด่นที่สุดของบุคลากร

ด้านมุ่งผลเพื่อผู้อื่น (Altruism) การรับรู้ในด้านนี้ บุคลากรรับรู้ตรงกันว่า การไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม และการให้บริการด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ เป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเทียบเป็นร้อยละ พบว่า บุคลากรรับรู้วัฒนธรรมเชิงพุทธด้านนี้ ร้อยละ 69 โดยข้อที่เด่นที่สุดของบุคลากรคือ Customer Focus Driven และ Societal Responsibility

ด้านกลมกลืนกับสรรพสิ่ง (Harmony) บุคลากรมีความรับรู้ในด้านนี้ว่า บุคลากรศูนย์การแพทย์มีจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน มีมนุษย์สัมพันธ์ แสดงกริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงาน มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความจริงใจต่อกัน ให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ แก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง รวมถึงตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนต่อองค์กร อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่อยู่ในระดับน้อยได้แก่ การไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ ส่งผลให้ค่าเฉลี่ยการรับรู้

วัฒนธรรมเชิงพุทธด้านนี้อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 68.75% โดยข้อที่เด่นที่สุดของบุคลากรคือ Synergy และ Unity

ด้านมั่นคงยิ่งในคุณธรรม (Integrity) บุคลากรมีการรับรู้ในด้านนี้ในระดับมาก คือ ปฏิบัติงานโดยยึดถือความถูกต้อง มีความซื่อตรง ซื่อสัตย์ต่อผู้มารับบริการ ปฏิบัติต่อผู้มารับบริการด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ยึดมั่นในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ควบคุมจิตใจไม่เห็นแก่อามิส ไม่พูดอย่าง ทำอย่าง ยกเว้นข้อบุคลากรในศูนย์การแพทย์ฯ ไม่ว่าร้ายให้คนอื่น เอาดีใส่ตัวอยู่ในระดับน้อย ส่งผลให้ค่าเฉลี่ยการรับรู้วัฒนธรรมเชิงพุทธด้านนี้อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 69.25% โดย Moral & Ethic เป็นข้อเด่นที่สุดของบุคลากร

ด้านแน่วแน่ทำกล้าตัดสินใจ (Determination) ทุกข้อในด้านนี้บุคลากรรับรู้ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็น มุ่งมั่นในการทำงานอย่างสุดความสามารถ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอยเมื่อประสบปัญหา สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ส่งผลให้ภาพรวมค่าเฉลี่ยด้านนี้อยู่ในระดับมาก คือ 70% โดย Perseverance เป็นข้อเด่นที่สุดของบุคลากร

ด้านสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Originality) บุคลากรรับรู้ การปฏิบัติตามปรัชญามหาวิทยาลัย คือการสร้างสรรค์งานวิจัยให้เกิดสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ชาติ คิดเป็น 69.5% โดย Perseverance เป็นข้อเด่นที่สุดของบุคลากร

ด้านใฝ่ใจเป็นผู้นำ (Leadership) ในด้านนี้ข้อ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในศูนย์การแพทย์ไม่หวั่นไหวต่อคำติฉินนินทา เป็นข้อเดียวที่อยู่ในระดับน้อย ส่วนข้ออื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น มีการไตร่ตรองให้รอบคอบถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจ การไม่หวั่นไหวต่อคำนินทา ยอมรับความผิดพลาด รู้จักใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหา สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ปรับตัวได้เมื่อพบสถานการณ์ที่กดดัน อยู่ในระดับมาก ทำให้ภาพรวมด้านนี้อยู่ในระดับมาก เมื่อเทียบเป็นร้อยละ พบว่า คิดได้เป็นร้อยละ 66.25 โดย Calm & Certain เป็นข้อเด่นที่สุดของบุคลากร

2. แนวทางการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ตามวัฒนธรรมองค์การ ผลการวิจัยส่วนนี้ได้จากข้อคิดเห็นเพิ่มเติม แยกเป็นประเด็นความต้องการและความเห็น ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แนวทางการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ตามวัฒนธรรมองค์การ

ข้อ	ประเด็น	วัตถุประสงค์	วิธีการ
1.	การแต่งกาย	เพื่อเป็นการให้เกียรติสถานที่ การแต่งกายเป็นระเบียบ เรียบร้อย เป็นหนึ่งเดียวกัน	มีชุดฟอร์ม
2.	วัฒนธรรมองค์การ	เพื่อให้บุคลากรมีความรักในองค์การ	1. ควรมีการจัด OD ทุกปี 2. จัดทำประวัติศาสตร์ ศก.
3.	การบริการ	บุคลากรมีทักษะในการให้บริการ	จัดอบรมทักษะการให้บริการ

ตารางที่ 1 แนวทางการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ตามวัฒนธรรมองค์การ (ต่อ)

ข้อ	ประเด็น	วัตถุประสงค์	วิธีการ
4.	การพัฒนางาน	เพื่อการก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	1. ควรมีระบบพี่เลี้ยง 2. มีการทำงานวิจัย R2R
5.	ความรับผิดชอบ	บุคลากรมีความรับผิดชอบในหน้าที่ รวมถึงช่วยกันดูแล รักษาและประหยัดทรัพยากร	เชิดชูบุคคลที่มีการปฏิบัติงานดีเด่น โดดเด่นเรื่องอนุรักษ์ทรัพยากร
6.	ความสามัคคี	การปฏิบัติงานในองค์การมีความราบรื่น	สร้างความสามัคคีในกลุ่มบุคลากร
7.	ความสุขในการทำงาน	เพื่อให้เป็นที่ทำงานแห่งความสุขเหมือนการทำงานในยุคเริ่มแรก	1.สร้างการสื่อสารที่รับฟังซึ่งกัน 2. สร้างสิ่งที่ทำให้บุคลากรมีความรู้สึกผูกพันกัน
8.	ความเท่าเทียม	บุคลากรรู้สึกมีความสุข มีเกียรติ ภูมิใจในความเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การแพทย์	สร้างกิจกรรมที่ทำให้เกิดการยอมรับในบทบาทซึ่งกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธของบุคลากรศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันในส่วนของระดับการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ ในรูปของวัฒนธรรมองค์การ M A H I D O L นั้น พบว่า บุคลากรมีความรับรู้ในระดับเดียวกัน คือ ระดับมาก โดยมีค่าอยู่ที่ร้อยละ 66.50 – 70.00 เรียงลำดับการรับรู้จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านแน่วแน่ทำกล้าตัดสินใจ (Determination) สร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Originality) มั่นคงยิ่งในคุณธรรม (Integrity) มุ่งผลเพื่อผู้อื่น (Altruism) กลมกลืนกับสรรพสิ่ง (Harmony) ด้านเป็นนายแห่งตน รู้แจ้ง รู้จริง สมเหตุ สมผล (Mastery) และ ด้านใฝ่ใจเป็นผู้นำ (Leadership) ตามลำดับ

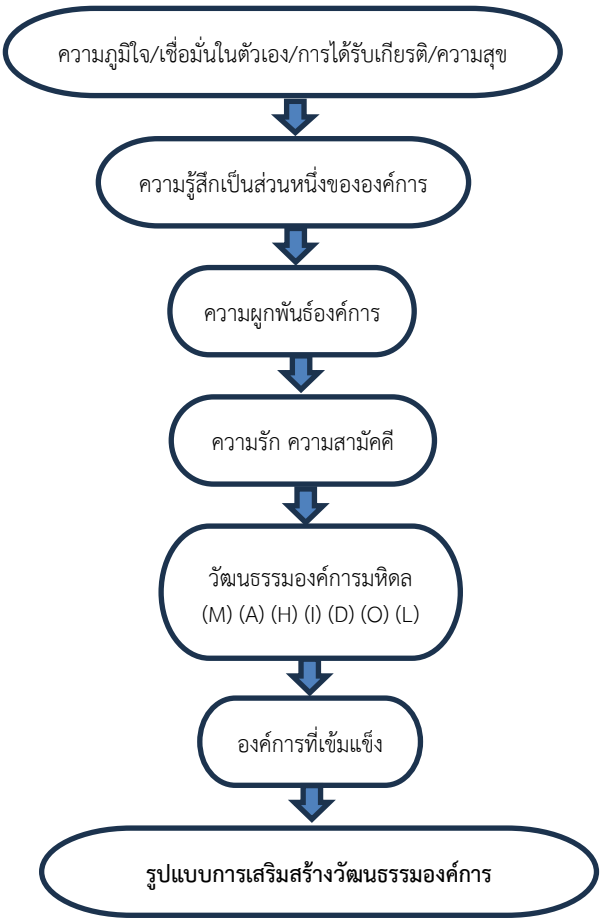
เมื่อนำมาพิจารณาในองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรมแต่ละตัว พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นและมีข้อควรพัฒนาจำแนกตามวัฒนธรรมหลัก ในองค์ประกอบย่อยของ M พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นเรื่องการมีสติในการคุมตัวเอง (Self-Directed) มีการคิด พูด ทำอย่างเป็นระบบพอสมควร (System Perspective) แต่ยังขาดการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองในเชิงรุก (Personal Learning) และการสนใจวิทยาการใหม่ ๆ (Agility) ในขณะองค์ประกอบย่อยของ A พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นเรื่องการสนใจความต้องการของผู้รับบริการ (Customer Focus Driven) แต่ยังไม่ชัดเจนในเรื่องการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม (Organization First) และการปกป้องชื่อเสียงขององค์กร (Societal Responsibility) ส่วนองค์ประกอบย่อยของ H พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นในแทบจะทุกองค์ประกอบย่อย ไม่ว่าจะเป็นการผนึกพลังประสานความแตกต่าง (Synergy) การใส่ใจความรู้สึก ทุกข์สุขของผู้อื่นรอบตัว (Empathy) และ

ความมีน้ำใจ มีจิตอาสา (Unity) แต่จะขาดในส่วนของการเคารพ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการสื่อสาร (Valuing Workforce Member) ในองค์ประกอบย่อยของ I พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นเรื่องโปร่งใส ไม่มีอคติ ถือมั่นในกรอบของจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ (Moral & Ethic) และลงมือดำเนินการตามข้อเท็จจริง (Management by Fact) แต่ในข้อซื่อตรง ตรงไปตรงมา คิด ไตร่ตรอง ก่อนพูด (Truthfulness) ยังมีคะแนนที่ต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น เมื่อมองถึงองค์ประกอบย่อยของ D พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นเรื่องมุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จของงาน อย่างมีคุณภาพ (Achievement Oriented & Creating Value) และตั้งใจมานะ อดทน พากเพียร (Perseverance) แต่ขาดความรัก ศรัทธา มุ่งมั่น ทุ่มเทในงาน (Commitment & Faith) เมื่อนำมาพิจารณาในองค์ประกอบย่อยของ O พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นเรื่อง กำหนดเป้าหมาย แก้ไข ปรับปรุงพัฒนาตนอย่างสม่ำเสมอ (Driving into the Future) แต่ยังไม่เห็นภาพของกล้าคิด ริเริ่ม เสนอแนะ (Courageous to be the Best) และการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่แตกต่างโดดเด่นที่จะชี้นำสังคม (Novelty & Innovation) และสุดท้ายในองค์ประกอบย่อยของ L พบว่า บุคลากรมีความโดดเด่นเรื่องมีจิตใจสงบ หนักแน่นมั่นคง รอบคอบ (Calm & Certain) แต่ยังขาดวาทศิลป์ และเป็นแบบอย่างที่ดี (Influencing People) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดภาพอนาคต หรือเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างสมเหตุสมผล และท้าทาย (Visioning)

2. แนวทางการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมยุทธศาสตร์ข้อแรก การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ตามวัฒนธรรมองค์การ จากความเห็นในข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของบุคลากรได้แสดงให้เห็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ว่า หากจะให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้ ต้องสร้างหัวใจของผู้ให้บริการให้มีความสุขก่อน เพื่อจะสามารถหยิบยื่นความสุขนั้นให้แก่คนรอบข้างได้ ประเด็นแรกคือ การสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้น เพื่อให้บุคลากรรู้สึกถึงความมีเกียรติในตนเอง ก็จะเกิดความสุข และความรู้สึกภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนศูนย์การแพทย์ฯ ข้อมูลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Fisher (2010) ที่ระบุว่า พนักงานที่มีความสุขย่อมสามารถผลิตงานได้มากกว่า และผลการศึกษาของ Page & Brodrick (2010) จึงกล่าวได้ว่าความสุขของพนักงานเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีขององค์กร ส่งผลต่อการพัฒนาบุคคลและองค์กรในทิศทางที่ดี เมื่อเป็นเช่นนั้น ความรู้สึกรักหวงแหน และผูกพันต่อองค์การก็จะเกิดตามมา การจะปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การก็จะไม่ใช่เรื่องยาก และเมื่อวัฒนธรรมองค์การเข้มแข็งวัฒนธรรมองค์การก็จะกลับมาเป็นตัวหลอมรวมให้คนในองค์การเกิดความรัก สามัคคีต่อกัน ส่งผลให้องค์การมีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยสามารถนำสิ่งที่บุคลากรนำเสนอมาทำเป็นโครงการ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมยุทธศาสตร์การให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้ เช่น โครงการอบรมวัฒนธรรมองค์การทุกปี จัดทำและเผยแพร่ประวัติศาสตร์ศูนย์การแพทย์เพื่อให้ทุกคนได้มีความภาคภูมิใจในองค์การ มีการจัดโครงการอบรมการให้บริการด้วยหัวใจ โครงการอบรมพี่เลี้ยง โครงการอบรมการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาศักยภาพคนทำงาน

มีกิจกรรมละลายพฤติกรรม ส่งเสริมเรื่องความสามัคคี และการสร้างกิจกรรมที่สร้างการสื่อสารที่รับฟังซึ่งกัน ทำให้รักและเข้าใจกันมากขึ้น รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเท่าเทียม การสร้างสิ่งที่ทำให้บุคลากรมีความรู้สึกผูกพัน เป็นหนึ่งเดียวกัน เช่น การมีชุดฟอร์มขององค์การ ซึ่งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ขององค์การในทางอ้อมด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

วัฒนธรรมองค์การเป็นสิ่งที่สำคัญต่อองค์การเป็นอย่างมาก ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหิดล ได้ใช้หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักในการสร้างวัฒนธรรมองค์การ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์การมหิดล 7 ตัว 23 องค์ประกอบ คือ M A H I D O L ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เมื่อมีความเข้มแข็งก็จะเป็นสิ่งที่กลับมาสร้างองค์การให้เข้มแข็งต่อไป จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรศูนย์การแพทย์ฯ มีการรับรู้ในวัฒนธรรมองค์การทั้ง 7 ตัวในระดับมาก ทั้งนี้ ในการสร้างวัฒนธรรม

องค์การให้เกิดขึ้นได้นั้น ความสุข และความภาคภูมิใจของบุคลากรเป็นสิ่งแรกที่ต้องสร้างให้เกิดมีขึ้น เพื่อจะสามารถหยิบยื่นความสุขนั้นให้แก่คนรอบข้างได้ และสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวสร้างความผูกพันต่อองค์กรให้เกิดขึ้น เพราะบุคลากรรู้สึกว่าตนได้ทำงานอยู่ในองค์การที่เต็มไปด้วยความสุข และการให้เกียรตินั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารควรมีนโยบายให้ความสำคัญและสนับสนุนงานปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การมากขึ้น เพิ่มพูนความเข้าใจบทบาท หน้าที่ที่พึงปฏิบัติ และทักษะในการดำเนินงานต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงเป็นระยะ ๆ มีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมองค์การให้บุคลากรได้รับทราบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของบุคลากรเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความกว้างขวาง และรับทราบข้อมูลวิจัยร่วมกัน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาบทบาทร่วมกันต่อไป

2. ควรศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในการสร้างการรับรู้วัฒนธรรมองค์การเชิงพุทธ เพื่อจะได้กำหนดข้อตกลงและรูปแบบที่เหมาะสมร่วมกันในองค์การ

เอกสารอ้างอิง

นฤมล ชุนถนอม. (2551). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การและประสิทธิภาพขององค์การ กรณีศึกษาสำนักงานเทศบาลตำบลในเขตอำเภอสามพราน* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

พงศ์ธณัติกาญจน์ พรมนิล และคณะ. (2558). แนวนโยบายการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(3), 245-262.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). (2532). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2556). *ความถูกต้องตามกฎหมาย (Legalitry) ความชอบธรรมทางการเมือง (Legitimacy) และธรรมแห่งอำนาจ (Moral Authority).* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัดญาณเวศกวัน. (2537). *สืบสานวัฒนธรรมไทย: บนฐานแห่งการศึกษาที่แท้*. สืบค้น 15 สิงหาคม 2565, จาก https://www.watnyanaves.net/en/book-full-text/453

วิษุวัต มหิทธิกร. (2550). *การศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

อัญมณี วัฒนรัตน์. (2556). *ภาวะผู้นำแบบพัฒนา การจัดการความสุขแบบเป็น อยู่ คือ และความสุขในการทำงาน กรณีศึกษา: องค์การสร้างสุข* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Fisher, C. D. (2010). Happiness at Work. *International Journal of Management Reviews*, 12(4), 384-412.

Page, K. M. & Brodrick, D. A. V. (2010). The Working for Wellness Program: RCT of an Employee Well-Being Intervention. *Journal of Happiness Studies*, 14(3), 1007-1031.

การสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล*

THE CREATING A CONSTITUTION FOR BUDDHIST COMMUNITY HAPPINESS TO SUPPORT THE AGING SOCIETY AT SUB-DISTRICT

รัตติยา เหนืออำนาจ, สยาม ดำปรีดา, ภาราดร แก้วบุตรดี
Rattiya Nua-amnat, Sayam Dampreda, Pharadon Keawbudde
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: rattitik.prom@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1. การวางแผน 2. การปฏิบัติ 3. การสังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรม และ 4. สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรม พื้นที่วิจัย คือ ตำบลหนองนมวัว จังหวัดนครสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกภาคสนาม แบบฟอร์มการบันทึกการจัดประชุมประชาคมระดับตำบล ชุดกิจกรรมปฏิบัติการพัฒนาชุมชนและพัฒนานักจัดการชุมชนด้านธรรมนูญความสุขชุมชน และแบบจำลองการประเมิน CIPPI Model

ผลการวิจัย พบว่า ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล ประกอบด้วย 8 หมวด 31 ข้อตกลง ประกอบด้วย หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วยข้อตกลง จำนวน 8 ข้อ หมวดที่ 2 ว่าด้วยปรัชญาและเป้าหมายร่วมของตำบลหนองนมวัว ประกอบด้วยข้อตกลง จำนวน 2 ข้อ หมวดที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการออม ประกอบด้วยข้อตกลง จำนวน 4 ข้อ หมวดที่ 4 ว่าด้วยเรื่องสังคม ประกอบด้วยข้อตกลง จำนวน 4 ข้อ หมวดที่ 5 ว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 ข้อ หมวดที่ 6 ว่าด้วยเรื่องสุขภาพ ประกอบด้วยข้อตกลง จำนวน 4 ข้อ หมวดที่ 7 ว่าด้วยเรื่องระบบและกลไกการขับเคลื่อน ประกอบด้วยข้อตกลง จำนวน 4 ข้อ และหมวดที่ 8 บทเฉพาะกาล ประกอบด้วยข้อตกลง จำนวน 1 ข้อ

คำสำคัญ: ธรรมนูญความสุขชุมชน; สังคมสูงวัย; วิถีพุทธ

*Received July 19, 2023; Revised October 5, 2023; Accepted October 10, 2023

Abstract

Objectives of this research article were to create a constitution for Buddhist community happiness and support the aging society at the sub-district level, conducted with the action research. Research procedures were as follows: 1. planning, 2. implementation, 3. observation, monitoring and evaluation of driving activities and 4. reflecting on the results of driving activities. The research area was Nong Nom Wua Sub-district, Lat Yao district, Nakhon Sawan Province. The research tools were a field recording form, sub-district community form, package of community development activities and development of community managers on the constitution of community happiness as well as the CIPPI Model assessment model.

The results of the research revealed that a constitution for Buddhist community happiness and support the aging society at the sub-district level consisted of 8 chapters and 31 agreements, namely chapter 1: general information consisted of 8 agreements. Chapter 2: philosophy and common goals of Nong Nom Wua Sub-district consisted of 2 agreements. Chapter 3: savings consisted of 4 agreements. Chapter 4: social matters consisted of 4 agreements. Chapter 5: environment consisted of 4 items. Chapter 6: health consisted of 4 agreements. Chapter 7: systems and propulsion mechanisms consisted of 4 agreements and Chapter 8: transitory provisions consisted of 1 agreement.

Keywords: Constitution for Community Happiness; Aging Society; Buddhist Way

บทนำ

ประเทศสังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม และจริยธรรม และมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและการเพิ่มขึ้นของการพนันโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการศึกษาปัญหาความยากจน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาทางการเมือง และความแตกแยกของคนในชาติ เป็นต้นแม้ในหลายช่วงปีที่ผ่านมารัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรต่าง ๆ ได้พยายามดำเนินนโยบาย แผนงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศ และช่วยแก้ไขปัญหาความต้องการหรือความเดือดร้อนของประชาชน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนผู้บริหารเปลี่ยนนโยบาย หรือไม่มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควร และไม่มีความยั่งยืนดังนั้น หากมองจุดแข็งหรือโอกาสที่สังคมไทยมีอยู่ จะพบว่าสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น

เกี่ยวข้องกับชุมชนและหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นรากฐานการปกครองที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบและดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของตนเองดังนั้นภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงทำให้เกิดปัญหาใหม่ที่ซับซ้อนต่อการบริหารจัดการ ส่งผลให้เกิดภาวะสังคมที่ไร้ระเบียบ ขาดหลักยึดในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ธรรมนูญความสุขชุมชน จะเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้เกิดชุมชนคุณธรรม ซึ่งชุมชนจะกำหนดกติกาการอยู่ร่วมกัน (ศีลของชุมชน) ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการและประโยชน์ของชุมชน ด้วยการพัฒนาทั้งสามมิติ คือ ความดี ความสามารถและความสุข เพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ธรรมนูญความสุขชุมชนจึงเป็นหลักยึดเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

จากการคาดการณ์ขององค์การสหประชาชาติ ปี พ.ศ. 2568 ทั่วโลกจะมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ถึง 1,200 ล้านคน และในปี พ.ศ. 2593 จะมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี กว่า 2,000 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วน 20% ของประชากรโลกทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2590 จะเป็นครั้งแรกของโลกที่จำนวนประชากรอายุ 60 ปีจะมีมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก ประเทศไทยก็เช่นกันโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่า จำนวนผู้สูงอายุในประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. 2580 หรืออีก 19 ปีข้างหน้าไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยมีผู้สูงอายุเกิน 60 ปี มากว่า 28% ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในวันข้างหน้าอย่างมาก หากพิจารณาอัตราการพึ่งพิง ในปี พ.ศ.2560 ซึ่งหมายถึง ประชากรวัยทำงาน 100 คน จะต้องรับภาระประชากรสูงอายุและวัยเด็ก 51 คน และคาดว่าเพิ่มเป็น 64 คน ในปี พ.ศ. 2570 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) สังคมไทยควรตระหนักและเตรียมรับมือกับสถานการณ์เหล่านี้ในอนาคต ส่วนสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 11,136,059 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 66,558,935 คน คิดเป็นร้อยละ 16.73 จากสภาวการณ์เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ย่อมหมายถึง การเพิ่มขึ้นของภาระของรัฐ สังคม ชุมชน และครอบครัวในการดูแล รักษาสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ และดูแลทั้งในด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ระดับจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ

จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 209,688 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 1,059,887 คน คิดเป็นร้อยละ 19.78 เป็นอันดับที่ 15 ของประเทศ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) เมื่อพิจารณาประชากรที่มีสัญชาติไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ตามกลุ่มอายุ ปี 2562 พบว่า ประชากรอายุ 0-14 ปี มีจำนวน 159,991 คน คิดเป็นร้อยละ 15.41 อายุ 15-60 ปี จำนวน 682,567 คน หรือร้อยละ 65.77 อายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 195,211 คน คิดเป็นร้อยละ 18.81 ประชากรวัยเด็กและแรงงานลดลง ประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น (สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, 2564) โดยในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์มีผู้สูงอายุจำนวน 1,188 คน จากประชากรทั้งหมด 5,115 คน คิดเป็น 23.23% (สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, 2564) ซึ่งสถานการณ์ที่นี่เป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ไปแล้ว ด้วยมีประชากรที่อายุ มากกว่า 60 ปีขึ้นไปถึงกว่าร้อยละ 24 จากสภาวการณ์เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุย่อมหมายถึง

การเพิ่มขึ้นของภาระของรัฐ สังคม ชุมชน และครอบครัวในการดูแล รักษาสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ และดูแลทั้งในด้านสภาพแวด ล้อมที่อยู่อาศัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ระดับจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้การได้รับสวัสดิการสังคมที่รัฐเป็นผู้จัดให้ และการจัดสวัสดิการสังคมที่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดให้ (พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง, 2556) เป็นเพียงการบรรเทาด้านร่างกายในฐานะผู้รับประโยชน์ มิใช่ผู้สะท้อนถึงความต้องการอย่างแท้จริง ดังนั้นแล้วการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลจะแนวทางในการปฏิบัติทั้งของภาครัฐและภาคสังคมที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของคนในชุมชน ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ชุมชนเกิดความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทร สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ประชาชนดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและความรู้ที่เท่าทัน เป็นฐานของการพัฒนาซึ่งจะก่อให้เกิดการเป็นต้นแบบธรรมนูญความสุขของชุมชนที่จะขยายผลไปยังจังหวัดข้างเคียงหรือพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทยในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อออกแบบ พัฒนากิจกรรม และการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1988)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ผู้นำชุมชนในตำบลหนองนมวัว จังหวัดนครสวรรค์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบบันทึกภาคสนาม แบบฟอร์อมการบันทึกการจัดประชุมประชาคมระดับตำบล ชุดกิจกรรมปฏิบัติการพัฒนาชุมชนและพัฒนานักจัดการชุมชนด้านธรรมนูญความสุขชุมชน และแบบจำลองการประเมิน CIPPI Model

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวางแผน เป็นขั้นตอนของการพัฒนากระบวนทัศน์และการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อธรรมนูญความสุขชุมชนในระดับตำบล ประกอบด้วย 1. การประสานงานพื้นที่เป้าหมายเพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความไว้วางใจ และการยอมรับ 2. การประชุมแกนนำระดับชุมชน เพื่อพัฒนากระบวนทัศน์และการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อธรรมนูญความสุขชุมชน ทำความเข้าใจเรื่องธรรมนูญชุมชน และร่วมรับฟังแนวทางการขับเคลื่อน และสร้างกลไกการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชน และ 3. การ

ประชาคมระดับตำบล เพื่อการวิเคราะห์ชุมชนโดยการเปิดเวทีสาธารณะผ่านเวทีชวนคิด ชวนคุย กับผู้มีส่วนได้เสีย เปลี่ยน ME เป็น WE เพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

การปฏิบัติ ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล ประกอบด้วย 1. การแต่งตั้งคณะทำงานยกร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ (นักจัดการชุมชนด้านการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชน) 2. การทบทวนเป้าหมายและตัวชี้วัดความสุขร่วมกัน ผ่านการสนทนากลุ่มของนักจัดการชุมชน 3. การยกร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ 4. นำเสนอร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ โดยการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นระดับชุมชนในการเสนอความคิดเห็นเพื่อเติมเต็มความสมบูรณ์ และพิจารณาความเหมาะสมของร่างธรรมนูญความสุขชุมชนที่ไม่ขัดต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชุมชน 5. ทบทวนและปรับปรุงร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการกับคณะทำงานฯ ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นเพื่อทบทวน ปรับปรุง จัดลำดับความสำคัญ และนำเรื่องเสนอเข้าวาระที่ประชุมเพื่อขอรับการรับรอง 6. นำเสนอร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ โดยการจัดเวทีประชาคมเพื่อทำประชาพิจารณ์ ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และตัดสินใจด้วยเหตุผล 7. ปรับปรุงร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ และยกร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการกับคณะทำงานฯ และนำร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธเสนอเข้าวาระที่ประชุมเพื่อขอรับการรับรอง และ 8. ประกาศใช้และจัดทำเอกสารเผยแพร่ ผ่านเวทีประชุมของสภาชุมชนในเวทีประชุมหมู่บ้าน

สังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ประกอบด้วย 1. การสังเกต ติดตาม และการขยายผลธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ โดยการประชุมกับนักจัดการชุมชนด้านธรรมนูญความสุขชุมชน ทันทีภายหลังจากการประกาศใช้ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ เพื่อเป็นการปรึกษาหารือ และวางแผนการเพื่อพัฒนาชุมชน เป็นการแปลงธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธไปสู่การขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย โดยใช้กลไกเจ้าภาพ และ 2. การประเมินผล โดยใช้แบบจำลองการประเมิน CIPPI Model เพื่อประเมินผล ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ แหล่งข้อมูลด้านบุคคล ได้แก่ นักจัดการชุมชน ประชาชนในตำบลหนองนมวัว และการประเมินผลจากการสังเกตการณ์ของนักวิจัยและและผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ การจัดเวทีประชาคมเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชนและถอดบทเรียนการทำงาน ผ่านเทคนิคการทบทวนหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมเสร็จสิ้น โดยมีเป้าหมายให้เกิดการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการเล่าประสบการณ์จากวิธีการทำงาน

ผลการวิจัย

ในกระบวนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล ผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การพัฒนากระบวนทัศน์และการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อธรรมนูญความสุขชุมชนในระดับตำบล เพื่อการสร้างความตระหนักรู้ของชุมชน วิเคราะห์ชุมชน และออกแบบผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน โดยการวิเคราะห์ใน 3 ประเด็น กล่าวคือ 1. รู้ทุกข์ เป็นการรู้จักข้อจำกัดและผลกระทบในพื้นที่ มองให้เห็นว่าเป็นปัญหาร่วมกันของชุมชนทั้งหมดในพื้นที่ 2. รู้ทุนเป็นการรู้จักตัวตน ทุนชุมชนและอัตลักษณ์ของพื้นที่ และ 3. รู้เท่าทัน เป็นการรู้จักอนาคตที่ต้องการของชุมชนในด้านสังคมที่ร่วมกันคิดออกมา และเกิดเครือข่ายผู้นำชุมชน โดยการประชาคมระดับตำบล โดยมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้าน รวมถึงภาคีเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดหนองกระดูกเนื้อ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองนมวัว พัฒนากรตำบลหนองนมวัว อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนกระดูกเนื้อ ตัวแทนชาวบ้าน จำนวน 80 รูปหรือคน ภายหลังการสรุปผลและคืนข้อมูลจากการประชาคมตำบล นำไปสู่การประชุมนักจัดการชุมชนด้านการสร้างธรรมความสุขชุมชน และตัวแทนคณะกรรมการกลาง เพื่อการสร้างฉันทามติสู่การร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธต่อไป

2. ผลจากการประชุมของตัวแทนนักจัดการชุมชน ตัวแทนของชุมชนและตัวแทนภาคส่วนราชการในพื้นที่เข้าร่วมการประชุม และการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตำบลหนองนมวัว เพื่อนำเสนอธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ พบว่า

2.1 เป้าหมายร่วมของตำบล คือ หนองนมวัวโมเดลเมืองสุขภาวะ เป็นการอยู่ร่วมกันของคนในตำบลอย่างมีความสุข

2.2 ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล ประกอบด้วย 8 หมวด 31 ข้อตกลง มีรายละเอียด ดังนี้

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นการกล่าวถึงสภาพทั่วไปของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 8 ข้อ

หมวดที่ 2 ว่าด้วยปรัชญาและเป้าหมายร่วมของตำบลหนองนมวัว เป็นการกล่าวถึงปรัชญาของธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ และเป้าหมายร่วมของตำบล จำแนกความสุขออกเป็น 5 มิติ คือ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง สุขสงบ ประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 2 ข้อ

หมวดที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการออมชุมชน เป็นการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 4 ข้อ

หมวดที่ 4 ว่าด้วยเรื่องสังคม เป็นการสร้างความสุขมวลรวมผ่านการสร้างข้อตกลงชุมชน เป็นหลักกำกับการทำงาน การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน การจัดระเบียบ ระบบการทำงานของชุมชนประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 4 ข้อ

หมวดที่ 5 ว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยภายในบ้าน ในชุมชน และระหว่างชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยที่เหมาะสม ประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 4 ข้อ

หมวดที่ 6 ว่าด้วยเรื่องสุขภาพ เป็นการพัฒนานักบริบาลชุมชนวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลเพื่อเป็นการดูแลสุขภาพร่างกายให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรงคล่องแคล่ว ประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 4 ข้อ

หมวดที่ 7 ว่าด้วยเรื่องระบบและกลไกการขับเคลื่อน เป็นการกล่าวถึงกระบวนการ และระบบการทำงานที่ประกอบด้วยระบบย่อย ๆ หลายระบบรวมกันและทำงานร่วมกันซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์หรือวัตถุประสงค์ร่วมกันหรืออย่างเดียวกัน ประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 4 ข้อ

หมวดที่ 8 บทเฉพาะกาล เป็นการกล่าวถึงการแก้ไขเพิ่มเติมธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธฉบับนี้ต้องยึดหลักเหตุผล ความจำเป็น และประโยชน์ที่จะเกิดแก่คนในตำบล การดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ ประกอบด้วยข้อตกลงทั้งสิ้น จำนวน 1 ข้อ

3. ผลการประเมินผลและการถอดบทเรียนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า

3.1 การประเมินกระบวนการชุมชน โดยใช้แบบจำลองการประเมิน CIPPI Model พบว่า การประเมินด้านบริบท (Context Evaluation) โดยการศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการขับเคลื่อนโครงการ พบว่า 1. เป้าหมายโครงการมีความเป็นไปได้และในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับสภาพชุมชน 2. ทุนทางวัฒนธรรมมีความเข้มแข็ง การประเมินปัจจัยป้อน (Input Evaluation)

โดยการศึกษาปัจจัยภายนอกที่นำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการขับเคลื่อนโครงการ พบว่า 1. ความศรัทธาในภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ 2. การบริหารจัดการชุมชนมีความเข้มแข็ง 3. แกนนำชุมชน จิตอาสามีความเข้มแข็ง 4. ศักยภาพชุมชน การขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนจำเป็นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบของคนที่ดี งานที่ดี และชุมชนที่ดี รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนทุกอย่างไปพร้อม ๆ กัน และการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคีเครือข่าย การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) โดยการศึกษาต่อจากการประเมินบริบทและการประเมินปัจจัยป้อนเพื่อวิเคราะห์ว่ามีปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดอย่างไร ผลการประเมิน พบว่า 1. มีการสร้างข้อตกลงชุมชน และ 2. ข้อจำกัดและแนวทางการแก้ไขในการขับเคลื่อนกิจกรรม คือ 3. การประสบปัญหาอุทกภัย 4. การประเมินผลิตผล (Product

Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผลประเมิน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามข้อตกลงของชุมชนที่ได้กำหนดไว้ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อพัฒนาครบทุกกิจกรรม การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) โดยการศึกษาภายหลังจากการเสร็จสิ้นโครงการแล้ว พบว่า มีผลกระทบในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้น ดังนี้ 1. ความยั่งยืนของชุมชน และ 2. มีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลหนองนมวัว

3.2 ผลการถอดบทเรียน เพื่อสะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรม ผ่านเทคนิคการทบทวนหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมเสร็จสิ้น (After Action Review: AAR) พบว่า 1. ปัญหาและข้อจำกัด ประกอบด้วย ปัญหาสาธารณภัยในพื้นที่ และการจัดการเวลาไม่ตรงกันระหว่างส่วนตัวและส่วนร่วม และ 2. ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย การสนับสนุนจากภาครัฐ การมีส่วนร่วมทุนทางสังคม ผู้นำ นักจัดการชุมชน และพี่เลี้ยง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวถึงเป้าประสงค์จากการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล คือ กลไกและกระบวนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

กลไกในการขับเคลื่อนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว ประกอบด้วย 1. เป้าหมายร่วมของตำบล คือ หนองนมวัวโมเดล ตำบลสุขภาวะ เป็นการอยู่ร่วมกันของคนในตำบลอย่างมีความสุข จำแนกความสุขออกเป็น 5 มิติ คือ 1. สุขสบาย (Health) เป็นการดูแลสุขภาพร่างกายให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง คล่องแคล่ว 2. สุขสนุก (Recreation) เป็นการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุข จิตใจสดชื่นแจ่มใส ลดความซึมเศร้า ความเครียดและความวิตกกังวลได้ 3. สุขสง่า (Integrity) เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง ให้กำลังใจตนเองได้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีลักษณะเอื้อเฟื้อแบ่งปัน และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม 4. สุขสว่าง (Cognition) เป็นความคิดอย่างมีเหตุมีผล การสื่อสาร การวางแผนและการแก้ไขปัญหา และ 5. สุขสงบ (Peacefulness) เป็นความสามารถในการปรับตัวยอมรับสภาพสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สอดคล้องกับแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2558) กล่าวว่า เป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสุขเชิงจิตวิทยาในผู้สูงอายุ 5 มิติ ได้แก่ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง และสุขสงบ ให้กับผู้สูงอายุ โดยเน้นการสร้างคุณค่า การสร้างความตระหนักถึงศักยภาพบุคคล ขณะที่กิจกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาฯ ระดับตำบล ประกอบด้วย 4 ด้าน การพัฒนาระบบการออมชุมชนเชิงพุทธ การพัฒนานักบริบาลชุมชนเชิงพุทธ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมวิถีพุทธ การสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถี และผลสืบเนื่องจากการขับเคลื่อนพบว่า มีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ

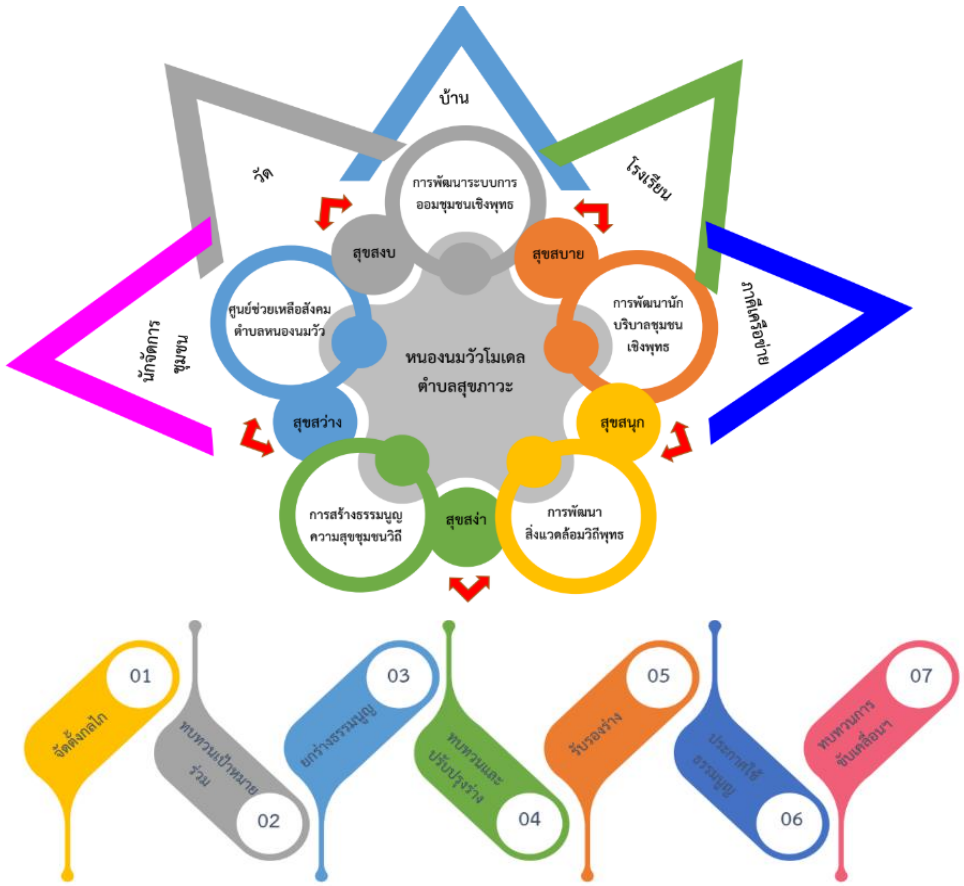
สังคมตำบลหนองนมวัว และการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชน โดยได้รับความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรม และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย นักจัดการชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ภาคีเครือข่ายและภาครัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกันยา อรุโณ) และคณะ (2562) พบว่า การแก้ไขปัญหาในการขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคม เสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาครัฐโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงใจ นำจุดแข็งคือ วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา ยกระดับกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะหรือมาตรการทางสังคมในรูปแบบธรรมนูญตำบล ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยวุฒิ บัวเนี่ยว และกฤษณ์ ขุนลึก (2558) พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกว้าง อำเภอบุ่งคล้า จังหวัดบึงกาฬ ประกอบด้วย ภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

กระบวนการในการขับเคลื่อนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว จำนวน 7 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อนธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนเป้าหมายร่วมของคนในตำบลหนองนมวัว เป็นการขับเคลื่อนเพื่อเป้าหมายที่ชัดเจนมากขึ้น และแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธที่เป็นรูปธรรมและจัดเกิดขึ้นร่วมกันในชุมชน ขั้นตอนที่ 3 การยกร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ เป็นกระบวนการในการเรียบเรียงและปรับปรุงธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธผ่านความเห็นชอบร่วมกันของที่ประชุมนักจัดการชุมชนฯ โดยยึดเป้าหมายร่วมของตำบล คือ หนองนมวัวโมเดลเมืองสุขภาวะ เป็นการอยู่ร่วมกันของคนในตำบลอย่างมีความสุข ขั้นตอนที่ 4 การทบทวนและปรับปรุงร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ ภายหลังจากนำเสนอร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธผ่านเวทีประชาคมของชุมชน นักจัดการชุมชนฯ จะรวบรวมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะมาทบทวน ปรับปรุง จัดลำดับความสำคัญ และนำเสนอเข้าที่ประชุมของชุมชนอีกครั้ง ขั้นตอนที่ 5 การรับรองร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตามความต้องการของชุมชน ขั้นตอนที่ 6 ประกาศใช้ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ ผ่านเวทีประชุมของหมู่บ้าน และจัดทำธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธออนไลน์ เพื่อให้คนในตำบลหนองนมวัวได้ยึดถือ ปฏิบัติร่วมกัน และขั้นตอนที่ 7 การทบทวนการขับเคลื่อนธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ เป็นการจัดให้มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อประชาชน และจัดให้มีการทบทวนธรรมนูญบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างน้อย 2 ปีต่อครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปัญญาสุธรรมนิเทศ (ธนะพัฒน์ รุดบุญ) และคณะ (2563) พบว่า กระบวนการสร้างธรรมนูญชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อสุขภาวะตามแนวอปริ

หานิยธรรมในเขตตำบลตากูก อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนสำคัญ 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ขั้นตอนที่ 2 ความรับผิดชอบร่วมกัน ขั้นตอนที่ 3 จัดตั้งคณะกรรมการชุมชน ขั้นตอนที่ 4 ยกร่างธรรมนูญชุมชน หรือข้อตกลง กติกาในการอยู่ร่วมกันขั้นตอนที่ 5 ประชุมเพื่อปรับปรุงแก้ไขร่างธรรมนูญชุมชน ขั้นตอนที่ 6 ประกาศใช้ธรรมนูญศิลปวัฒนธรรมเพื่อสุขภาวะของชุมชนขั้นตอนที่ 7 จัดพิมพ์รูปเล่มและแจกจ่ายให้ชาวบ้าน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กลไกและกระบวนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัวเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

จากภาพที่ 1 คือ กลไกและกระบวนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อรองรับสังคมสูงวัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนด้านบนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว ประกอบด้วย

1. เป้าหมายร่วมของตำบล คือ หนองนมวัวโมเดล ตำบลสุขภาวะ เป็นการอยู่ร่วมกันของคนในตำบลอย่างมีความสุข จำแนกความสุขออกเป็น 5 มิติ คือ 1. สุขสบาย (Health) เป็นการดูแลสุขภาพร่างกายให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง คล่องแคล่ว 2. สุขสนุก (Recreation) เป็นการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุข จิตใจสดชื่นแจ่มใส ลดความซึมเศร้า ความเครียดและความวิตกกังวลได้ 3. สุขสง่า (Integrity) เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง ให้กำลังใจตนเองได้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีลักษณะเอื้อเฟื้อแบ่งปัน และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม 4. สุขสว่าง (Cognition) เป็นความคิดอย่างมีเหตุมีผล การสื่อสาร การวางแผนและการแก้ไขปัญหา และ 5. สุขสงบ (Peacefulness) เป็นความสามารถในการปรับตัวยอมรับสภาพสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

2. กิจกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาระดับตำบล ประกอบด้วย 4 ด้าน การพัฒนาระบบการออมชุมชนเชิงพุทธ การพัฒนานักบริบาลชุมชนเชิงพุทธ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมวิถีพุทธ การสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถี และผลสืบเนื่องจากการขับเคลื่อนพบว่า มีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบลหนองนมวัว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชน โดยได้รับความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรม และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย นักจัดการชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ภาคีเครือข่าย และภาครัฐ

ส่วนด้านล่างเป็นฐาน คือ กระบวนการในการขับเคลื่อนการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว จำนวน 7 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อนธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เริ่มจากผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำท้องที่ และผู้นำท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง และคนในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มองเป้าหมายร่วมกัน และมีทิศทางเดียวกัน จึงเกิดการแต่งตั้งคณะทำงานระดับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการคุ้มครองทางสังคมวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลในจังหวัดนครสวรรค์ ประจำตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ในนามของนักจัดการชุมชนด้านการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชน จำนวน 21 คน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ของส่วนรวม

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนเป้าหมายร่วมของคนในตำบลหนองนมวัว เป็นการขับเคลื่อนเพื่อเป้าหมายที่ชัดเจนมากขึ้น และแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธที่เป็นรูปธรรมและจัดเกิดขึ้นร่วมกันในชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การยกร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ เป็นกระบวนการในการเรียบเรียงและปรับปรุงธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธผ่านความเห็นชอบร่วมกันของที่ประชุมนักจัดการชุมชนฯ โดยยึดเป้าหมายร่วมของตำบล คือ หนองนมวัวโมเดลเมืองสุขภาวะ เป็นการอยู่ร่วมกันของคนในตำบลอย่างมีความสุข จำแนกความสุขออกเป็น 5 มิติ สุขสบาย (Health) สุขสนุก (Recreation) สุขสง่า (Integrity) สุขสว่าง (Cognition) และสุขสงบ (Peacefulness)

ขั้นตอนที่ 4 การทบทวนและปรับปรุงร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ ภายหลังจากนำเสนอร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธผ่านเวทีประชาคมของชุมชน นักจัดการชุมชนจะรวบรวมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะมาทบทวน ปรับปรุง จัดลำดับความสำคัญ และนำเสนอเข้าที่ประชุมของชุมชนอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 5 การรับรองร่างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตามความต้องการของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในตำบลหนองนมวัวได้ตรวจสอบว่า ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธได้จัดทำขึ้นตามข้อตกลงที่ผ่านการเห็นชอบในที่ประชุมหรือไม่ ก่อนทำงานลงมติรับร่างฯ หรือหากมีประเด็นที่มีข้อเสนอแนะให้มีการปรับเปลี่ยน หรือตัดออกก็จะมีการรับรองร่างฯ ในที่ประชุม

ขั้นตอนที่ 6 ประกาศใช้ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ ผ่านเวทีประชุมของหมู่บ้านและจัดทำธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธออนไลน์ เพื่อให้คนในตำบลหนองนมวัวได้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 7 การทบทวนการขับเคลื่อนธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ เป็นการจัดให้มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อประชาชน และจัดให้มีการทบทวนธรรมนูญบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างน้อย 2 ปีต่อครั้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนเชิงนโยบายในในการพัฒนาศักยภาพคนในตำบลหนองนมวัวเพื่อการพัฒนาระดับชุมชนและระดับตำบลอย่างต่อเนื่อง

2. ภาครัฐควรเลือกประเด็นในธรรมนูญที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวมและนำมาขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ชุมชนควรมีแผนชุมชนในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพากันเอง

2. ชุมชนควรจัดเวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นและการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า

3. ชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ธรรมนูญสุขภาพชุมชนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะกับกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมให้เข้าใจอย่างทั่วถึงให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของธรรมนูญฯ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธกับรองรับสังคมสูงวัยระดับจังหวัด เพื่อพัฒนาให้ประชาชนมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น โดนจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักสูตรธรรมะและความสำคัญของการฝึกฝนในวิถีพุทธ และการเรียนรู้การดูแลสุขภาพในวัยที่สูง

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). *สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด*. สืบค้น 30 มีนาคม 2564, จาก https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/275

_____. (2564). *สถิติผู้สูงอายุผู้ใช้บริการภายใน ศพส. กรมกิจการผู้สูงอายุ*. สืบค้น 27 ตุลาคม 2564, จาก https://www.dop.go.th/th/know/1

กรมสุขภาพจิต. (2558). *คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ* (ฉบับปรับปรุง). นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ชัยวุฒิ บัวเนี่ยว และกฤษณ์ ขุนลึก. (2558). *กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกว้าง อำเภอบุ่งคล้า จังหวัดบึงกาฬ* (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศ (ธนะพัฒน์ รุดบุญ) และคณะ. (2563). การสร้างธรรมนูญศิลปวัฒนธรรมเพื่อสุขภาวะของชุมชนด้วยหลักพุทธธรรมในเขตตำบลตาถูก อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(2), 295-310.

พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกันยา อรุโณ) และคณะ. (2562). การขับเคลื่อนระบบสุขภาพโดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จงหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 19(2), 1-12.

พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง. (2556). แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 8(24), 15-28.

สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์. (2564). *ข้อมูลสำคัญจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2563*. นครสวรรค์: สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สถิติบอกอะไร ผู้สูงวัยปัจจุบันและอนาคต*. สืบค้น 20 มีนาคม 2564, จาก http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages

Kemmis, S & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planer* (3rd ed.). Victoria: Deakin University.

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์*

THE DEVELOPMANT OF SCHOOLS ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL UNDER BURIRAM PROVINCIAL PRIMARY EDUCATIONAL OFFICE

วัชระ มะรังศรี, นวมินทร์ ประชานันท์, วินิรณี ทัศนะเทพ
Watchara Marangsri, Nawamin Prachanant, Winiranee Thassanatep
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: 590427090002@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ 2. สร้างและพัฒนารูปแบบ 3. ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 265 คน และครูวิชาการ จำนวน 265 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 4 เขต และ 2. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน และครูวิชาการ จำนวน 12 คน จากโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการที่เป็นเลิศ จำนวน 4 เขต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการที่มีความสำคัญตามแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวัดผลประเมินผล การเทียบโอน และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 2. รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ที่ได้มีชื่อว่า SET4D Model 3. ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาตรวจสอบยืนยันด้านความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารการศึกษา; การบริหารงานนวิชาการ

*Received April 15, 2022; Revised June 7, 2022; Accepted June 9, 2022

Abstract

Objectives of this research article aimed: 1. To study the condition of academic administration of schools under Buriram Provincial Primary Education Service Area Office 2. To construct and develop a model 3. To assess the correctness, appropriateness and feasibility of academic administration model, conducted with the mixed methods. The quantitative research, data were collected from samples consisted of 2 groups: 1. 265 school administrators and 265 academic teachers and 2. 12 school administrators and 12 academic teachers from schools under Buriram Provincial Primary Education Service Area Office, classified according to the size of the school, which were small, medium and large or over. The research tools consisted of questionnaires, in-depth interview script and an assessment form for academic administration. The data were analyzed by means of mean, standard deviation, frequency, percentage, and content descriptive interpretation.

The results of the research were summarized as follows. 1. The important framework of academic administration according to the academics and educators' opinion consists of 7 components: curriculum development; learning process development teaching management education supervision Research for educational quality improvement, evaluation, and transfer of academic results. and the development of internal quality assurance systems and educational standards. 2. Academic administration model of Buriram Primary schools was SET4D Model. 3. The results of the model evaluation by experts considering validation verification, suitability and feasibility, by overall, it was at a high level. When considering each aspect, it was found at high level in every aspect.

Keywords: Model; Education Administration; Academic Administration

บทนำ

การพัฒนาประเทศภายใต้โมเดลประเทศไทย 4.0 จะสำเร็จได้โดยใช้แนวทางสานพลังประชารัฐ เป็นตัวการขับเคลื่อนโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่าง ๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อน ผ่านโครงการ บันทึกความร่วมมือ กิจกรรม หรืองานวิจัยต่าง ๆ โดยการดำเนินงานของประชารัฐกลุ่มต่าง ๆ รวมถึง กลุ่มที่ 4 การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ (โรงเรียนประชารัฐ) รวมทั้งการยกระดับคุณภาพวิชาชีพจะเห็นว่า ในการพัฒนา

ประเทศนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งจากการแบ่งกลุ่มในกลุ่มที่ 4 การศึกษาเองก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาประเทศ (โยธิน สิทธิประเสริฐ, 2560) ดังนั้นจึงมีการปฏิรูปการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการกระจายอำนาจ โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งให้มีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการ จัดการศึกษาของไทยมีเอกภาพเชิงนโยบาย และมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจ ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 35 กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสถานะเป็นนิติบุคคลก็เพื่อที่จะให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง คล่องตัว และสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างอิสระในการกระจายอำนาจทางการบริหารให้แก่สถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล โดยมีขอบข่ายภารกิจของงานแบ่งได้เป็น 4 ฝ่ายที่มีความสำคัญและแตกต่างต่างกันไปตามลักษณะภารกิจของงานนั้น งานวิชาการถือเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุด เป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ซึ่งทั้งผู้บริหาร โรงเรียน คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ให้ความสำคัญและ มีส่วนร่วมในการวางแผนกำชำหนดแนวทางปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง การบริหารงานวิชาการจึงนับว่ามีบทบาทสูงสุดต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว ของการบริหารสถานศึกษาให้ได้คุณภาพ

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาผลการวิจัย พบว่า ปัญหาจากการบริหารงานวิชาการในประเทศไทยยังมีอยู่มาก ได้แก่ การมีเอกสารที่ใช้ประกอบการจัดทำหลักสูตรไม่เพียงพอ โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการการวิเคราะห์เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ โครงสร้างการจัดทำสาระการเรียนรู้พื้นฐานสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ครูขาดเอกสารและสื่อสำหรับการศึกษาค้นคว้า ครูผู้สอนไม่เข้าใจการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และปัญหาครูมีภาระงานมาก เป็นต้น (กุลธิดา เลนุกูล, 2554) ซึ่งจากการศึกษาสรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ) ซึ่งเป็นปีล่าสุดที่มีการสอบวัดความรู้ ผลปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยการสอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับประเทศมีค่าคะแนนเฉลี่ยไม่ผ่านเกณฑ์ทุกรายวิชา นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศทุกรายวิชา และผลคะแนนเฉลี่ยในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นระดับย่อยลงมาเอง ผลคะแนนการสอบเฉลี่ยก็ยังต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยระดับประเทศด้วยเช่นกัน

เช่นเดียวกับผลคะแนนการสอบของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ มีค่าเฉลี่ยการสอบรวมทุกรายวิชาไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งจากผลการสอบระดับชาตินี้สามารถบ่งชี้ถึงปัญหาในการบริหารจัดการศึกษาในด้านการบริหารงานวิชาการได้อย่างชัดเจน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2562)

จากผลการจัดการศึกษาดังที่กล่าวมา แสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านการบริหารจัดการศึกษาซึ่งเป็นภาระงานหลักของโรงเรียนหรืออาจจะกล่าวได้ว่า เป็นความล้มเหลวในการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ซึ่งในการที่จะบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น การวางแผนงานและกระบวนการในการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน การวางเป้าหมาย การปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามเป้าที่วางไว้ กระบวนการกำกับ ติดตาม และอื่น ๆ ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการส่งผลให้การดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จ ที่กำหนดไว้ว่าจะต้องมีการวางแผนงานวิชาการ โดยมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้ 1. การวางแผนการบริหารงานวิชาการ 2. การจัดการเรียนการสอน 3. การนิเทศการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551) จากผลการวิจัยได้ข้อสรุปตรงกันว่ากระบวนการหรือขอบข่ายภาระงานในการบริหารงานวิชาการที่เป็นปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จนั้นคือ กระบวนการในการพัฒนาและใช้หลักสูตรที่มีความทันสมัย มีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน การนำการวิจัยเข้ามาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน การดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการบริหารตามขอบข่ายงานเหล่านี้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน (รุ่งเรือง สุขาภิรมย์, 2545) ซึ่งจากความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้มีนักวิจัยหลายท่านได้สนใจและทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ เพียรพันธ์ กิจพาณิชย์เจริญ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร และธีระพร อายุวัฒน์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก กนก ศิริมี (2557) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้บริหารกับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช เทิดเกียรติ ขันธ์พิมูล (2560) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ปิยนันท์ แซ่จิว (2560)ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการงานวิชาการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และยุทธนา เกื้อกูล (2560)ได้ทำการศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากผลการวิจัยที่กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการในการบริหารงานวิชาการที่มีความสำคัญนั้นจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานของงานวิชาการอย่างครอบคลุม มีกระบวนการในการบริหารงานวิชาการที่ชัดเจน มีเป้าหมายในการปฏิบัติงานวิชาการร่วมกัน มีกระบวนการในการกำกับ ติดตามการดำเนินการตามแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งมีการพัฒนาและใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการนำกระบวนการทางการวิจัยมาปรับใช้และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ แม้ว่านักการศึกษาได้ให้ความสนใจในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการจัดการศึกษาและเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างเข้มข้นเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ แต่จากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์นั้นยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ระดับประเทศ มีเพียงโรงเรียนบางแห่งเท่านั้นที่สามารถจัดการศึกษาได้ประสบผลสำเร็จ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำการวิจัยเกี่ยวกับ รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ประสบผลสำเร็จสามารถเป็นต้นแบบในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ได้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

3. เพื่อประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คือ รองผู้อำนวยการโรงเรียนผู้รับผิดชอบด้านการบริหารงานวิชาการ หรือผู้อำนวยการสถานศึกษากรณีไม่มีรองผู้อำนวยการ และครูผู้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 265 คน และครูวิชาการ จำนวน 265 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 4 เขต โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan (1970) จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาและขนาดโรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน มีสาระครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. ข้อมูลสภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน 3. สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน และครูวิชาการ จำนวน 12 คน จากโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติในการบริหารงานวิชาการที่เป็นเลิศ จากทั้ง 4 เขต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกับการศึกษาพหุกรณีโรงเรียนต้นแบบและสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัด แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 คน เพื่อพัฒนารูปแบบและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการสังเกต วิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนของโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ มีสาระครอบคลุมประเด็นการบริหารงานวิชาการ 7 ด้าน และเพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่สมบูรณ์ ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ จำนวน 21 คน ได้แก่ 1. รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ 2. แบบประเมินตรวจสอบยืนยันรูปแบบการบริหารงานวิชาการ 3 ด้าน ได้แก่ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย 1. การศึกษาเอกสาร 2. การสำรวจความคิดเห็น มาหาค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และใช้การ

วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปสาระสำคัญ จำแนกและเรียบเรียงรายการตามตามแบบสังเกต แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาสร้างรูปแบบเพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยจากการศึกษาทำให้ทราบถึงข้อมูลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
ผู้บริหาร	265	50.0
ครู	265	50.0
เขตพื้นที่การศึกษา		
สพป.บุรีรัมย์ เขต 1	134	25.3
สพป.บุรีรัมย์ เขต 2	132	24.9
รวม	**530**	**100.00**
ขนาดของโรงเรียนที่สังกัด		
ใหญ่	19	7.2
กลาง	122	46.0
เล็ก	124	46.8
รวม	**265**	**100**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และครู จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มากที่สุด จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 รองลงมา คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 24.90 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 24.90 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 24.90 ตามลำดับ

ขนาดของโรงเรียนที่สังกัดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ขนาดเล็ก จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 46.80 และขนาดกลาง จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 46.00 ส่วนขนาดใหญ่มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 7.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน	$\bar{X}$	S. D	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน	4.59	.33	มากที่สุด	1
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.45	.38	มาก	4
3. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้				
4. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.45	.42	มาก	3
5. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.36	.48	มาก	6
6. ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	3.99	.58	มาก	7
7. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	4.44	.46	มาก	5
	4.50	.41	มาก	2
เฉลี่ยรวม	**4.40**	**.35**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.40, S.D =.35) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 6 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน รองลงมา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. การสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยในการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการนั้นได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับวงจรคุณภาพของเดมมิ่งเข้ามาใช้ในการสร้างรูปแบบ โดยมีกระบวนการในการดำเนินการตามวงจรคุณภาพ 4 ขั้นตอนดังนี้คือ 1) การวางแผน P=Plan 2) การปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ D=Do 3) การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานที่ดำเนินงานตามแผน C=Check และ 4) การปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น A=Act โดยรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ได้จากการสังเคราะห์จากผลการดำเนินงานวิจัยร่วมกับวงจรคุณภาพสามารถสรุปได้ 7 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนและสังคม

อย่างแท้จริง โดยได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้สังคมชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

2.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียน ใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย ออกแบบการวัดผลและประเมินผล เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ไปสู่การพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดพฤติกรรม เปลี่ยนไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกประสบการณ์ ต้องส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและหน่วยการเรียน ส่งเสริมให้ ครูจัดการเรียนการสอนโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน

2.4 ด้านการนิเทศการศึกษา หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการนิเทศภายในผู้นิเทศต้องมีความรู้ความเข้าใจหลักการนิเทศ อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น และชัดเจนในกระบวนการนิเทศ ทั้งนี้กระบวนการนิเทศที่เกิดขึ้นต้องเป็นเชิง ระบบ มีการวางแผนในการดำเนินงาน โดยถือหลักการการมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการดำเนินงานอย่าง สร้างสรรค์ และการนิเทศต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครูเป็นสำคัญ

2.5 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 24(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ โดยทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

2.6 ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่องรอย หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึง พัฒนาการ ความก้าวหน้า และตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สามารถจัดให้มีขึ้นทั้งระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา และระดับชาติ สามารถเทียบโอนการศึกษา ในทุกระบบ ที่จัดการศึกษาในปัจจุบัน

2.7 ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษากำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพของมาตรฐานการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารสถานศึกษา มี 7 ขั้นตอน คือ กำหนดมาตรฐานการศึกษา จัดระบบ บริหารและสารสนเทศ จัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา ดำเนินการตามแผนพัฒนาสถานศึกษา ตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา

ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และจัดทำรายงาน คุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR)

3. การประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์

ด้านความถูกต้อง	$\bar{X}$	S. D	ระดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.05	.67	มาก
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.14	.66	มาก
3. ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.38	.81	มาก
4. ด้านการนิเทศการศึกษา	3.90	.89	มาก
5. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.24	.83	มาก
6. ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน	3.67	.80	มาก
7. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	3.90	.77	มาก
รวมด้านความถูกต้อง	**4.04**	**.79**	**มาก**
ความเหมาะสม			มาก
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.19	.68	มาก
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.05	.59	มาก
3. ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.14	.66	มาก
4. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.24	.44	มาก
5. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.43	.68	มาก
6. ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน	4.24	.70	มาก
7. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	4.19	..75	มาก
รวมด้านความเหมาะสม	**4.21**	**.64**	**มาก**
ด้านความเป็นไปได้			มาก
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.05	.87	มาก
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.19	.87	มาก
3. ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.10	.77	มาก
4. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.14	.66	มาก
5. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.24	.70	มาก
6. ด้านการวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน	4.05	.81	มาก
รวมด้านความเป็นไปได้	**4.09**	**.78**	**มาก**
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งสามด้าน	**4.11**	**.74**	**มาก**

จากตาราง 3 พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านความถูกต้องมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.04 ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐานเท่ากับ .79 ความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .64 และด้านความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .78

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.40, S.D = .354) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 6 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน รองลงมา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษาและด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามลำดับ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2559) ที่กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเป็น 17 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับกัลยา ไผ่เกาะ (2546) กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการคือ งานบริหารหลักสูตร งานบริหารการเรียนการสอน งานด้านสื่อและห้องสมุด งานนิเทศและพัฒนาคณาจารย์ งานวัดและประเมินผลการเรียน งานวิจัยและผลิตผลงานวิชาการ งานบริการวิชาการแก่สังคม และสอดคล้องกับสุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549) ซึ่งได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการว่า ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลและการเทียบโอน ผลการเรียน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

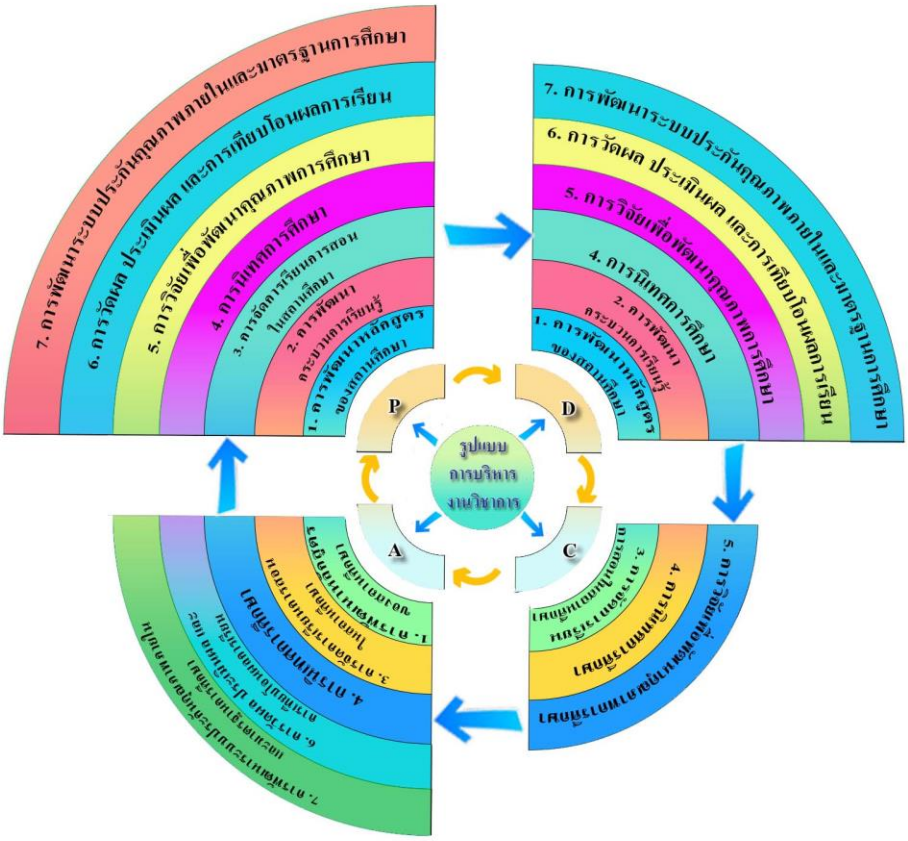
2. รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยหลักการและแนวคิดของวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (Deming Cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการพัฒนางาน 4 ขั้นตอน เพื่อเป็นการประกันคุณภาพการดำเนินงานและพัฒนางานนั้น ๆ ให้มีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ จากการศึกษาพบว่าและการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบเช่นเดียวกัน คือ 1. การวางแผน 2. การปฏิบัติงานตามแผน 3. การส่งเสริมควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศการตรวจสอบและประเมินผล 4. การสะท้อนผล รายงานผลการดำเนินงาน และการนำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับทองใส เทียบดอกไม้ (2545) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการว่า จะต้องมีการวางแผน กำหนด เป้าหมายชัดเจน มีการมอบหมายงาน และกระจายอำนาจให้บุคคลมีส่วนร่วมดำเนินงานควร ช่วยเหลือกำกับติดตาม และประเมินผล สอดคล้องกับเพชริน สงค์ประเสริฐ (2550) ซึ่งกล่าวถึง กระบวนการบริหารงานวิชาการไว้ 4 ขั้นตอนตามวงจร PDCA ของเดมมิ่ง คือ การวางแผนงาน วิชาการ การปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบประเมินผล

การนำผลการประเมินมาปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของสุรัตน์ ควงชาทม (2549) ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนผล นอกจากนั้น ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้สรุปกระบวนการบริหารงานวิชาการว่า ขั้นวางแผนก่อนดำเนินการ ขั้นคำเนินงาน และขั้นส่งเสริม ควบคุม ติดตามผลงานวิชาการ

3. ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ปรากฏว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก หมายถึง ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ รูปแบบการบิหารงานวิชาการนี้ มีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความเป็นได้ที่ที่จะสามารถนำไปอ้างอิงเพื่อปรับใช้ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกันเชิงบริบท นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในพื้นที่อื่นได้ด้วย เนื่องจากมีการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีความครอบคลุมบริบทของโรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างเช่นกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยนี้พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยอ้างอิงการดำเนินงานบริหารงานวิชาการในโรงเรียนตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง โดยมีการดำเนินการตาม 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ การวางแผน (P) การดำเนินการตามแผน (D) การติดตามตรวจสอบ (C) และการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น (A) โดยจากการศึกษาความคิดเห็นของนักการศึกษา การศึกษาสภาพจริงการดำเนินการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยแบบสอบถาม และการรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารวิชาการแสดงให้เห็นว่า รูปแบบในการบริหารงานวิชาการที่มีความสำเร็จต้องให้ความสำคัญในขั้นตอนการวางแผนมากที่สุด โดยจะมีการดำเนินการในขั้นตอนการวางแผนครบทั้ง 7 ด้าน รองลงมาคือการให้ความสำคัญในการลงมือปฏิบัติตามแผนอย่างจริงจัง และเมื่อมีการวางแผนและการปฏิบัติอย่างจริงจังกระบวนการในการติดตามตรวจสอบก็มีความจำเป็นน้อยลงแต่ยังไม่สามารถทิ้งได้ จากนั้นจริงลงมือนำผลการดำเนินการในขั้นตอนก่อนหน้านั้นมาปรับปรุงพัฒนาให้ดีต่อไปและนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการในรอบการดำเนินการต่อไป

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ SET4D Model

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีนโยบายเพิ่มกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มากขึ้น เนื่องจากจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กระบวนการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานวิชาการนั้นมีกระบวนการน้อยกว่าด้านอื่น ๆ โดยควรมีการวางแผนและออกแบบการดำเนินงานบริหารงานในแต่ละขั้นตอนให้มีความครอบคลุมทุกกระบวนการและทุกด้านอย่างทั่วถึง นอกจากนี้การทำผังรูปภาพที่แสดงถึงการดำเนินการที่ชัดเจน เข้าใจง่ายยังจะเป็นตัวช่วยทำให้สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมุ่งเน้นพัฒนาและให้ความสำคัญในการใช้กระบวนการทำงานวิจัยรวมถึงการใช้งานวิจัยเข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นแล้ว แม้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันกับด้านอื่น ๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ แล้วจะเห็นว่าค่าเฉลี่ยของด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะน้อยที่สุดและเป็นด้านเดียวที่ค่าเฉลี่ยไม่ถึง 4.00 แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการและการให้ความสำคัญในการใช้งานวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่มากเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงรูปแบบการบริหารงานวิชาการ ในประเด็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการที่ว่าทำอย่างไรจึงจะได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วม และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่เป็นการทำงานร่วมกันที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3. ควรศึกษาถึงรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีการพัฒนาเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและมีกลุ่มเป้าหมายที่ใหญ่ยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

กนก ศิริมี. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้บริหารกับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 7, 53-60.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กัลยา ไผ่เกาะ. (2546). *รูปแบบการพัฒนาผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงกลาโหม ด้านบทบาททางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กุลธิดา เลนุกูล. (2554). *ตัวชี้วัดการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทองใส เทียบดอกไม้. (2545). *คู่มือการพัฒนาวิชาการโรงเรียนบ้านหนองแสง*. มหาสารคาม: โรงเรียนบ้านหนองแสง.

เทิดเกียรติ ขันธ์พิมูล. (2560). *รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ธีระพร อายุวัฒน์. (2552). *แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.

ปิยนันท์ แซ่จิว. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการวิชาการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

เพชริน สงค์ประเสริฐ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการ โดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เพียรพันธ์ กิจพาณิชย์เจริญ. (2552). *ศึกษาสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตหนองแขม* (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยุทธนา เกื้อกูล. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

โยธิน สิทธิประเสริฐ. (2560). *กลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3* (ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

รุ่งเรือง สุขาภิรมย์. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการปฏิรูปการศึกษาไปปฏิบัติในระดับสถานศึกษา ประสบการณ์จากนานาต่างประเทศ. *วารสารวิชาการ*, 4(2), 9- 10.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2562*). สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562*. สืบค้น 16 มีนาคม 2565, จาก www.newonetresult.niet

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2551). *สมรรถนะในระบบข้าราชการพลเรือนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). *เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

สุรัตน์ ดวงชาทม. (2549.) *การพัฒนาสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ : กรณีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2* (ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2549) *การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

กลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่ง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม*

MARKETING STRATEGIES AFFECTED THE SERVICE USAGE BEHAVIOR AT THE SHELL SERVICE STATION FOR UPGRADE TO SERVICE EXCELLENCE

วิชิดา พรหมวงศานนท์, ชารินี ไชยชนะ, เพชรไพรริน อุปปิง, จักเรศ เมตตะธำรงค์
Vichida Promvongsanon, Charinee Chaichana, Phetphrairin Upping, Jakret Mettathamrong
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
Rajamangala University of Technology Isan
Corresponding Author E-mail: Kkai6688@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาอิทธิพลทางตรงของกลยุทธ์การตลาดที่มีต่อความพึงพอใจ และพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม และ 2. ศึกษาอิทธิพลทางอ้อมของกลยุทธ์การตลาดที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บริการโดยผ่านความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้าทั่วไปที่มาใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน อำเภอนาแก จำนวน 400 คน เก็บข้อมูลแบบบังเอิญพบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1. กลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก ประกอบด้วย ส่วนผสมทางการตลาด ความพึงพอใจ และ 2. พฤติกรรมผู้บริโภค และผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.924 และ 0.353 ตามลำดับ และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.571

คำสำคัญ: กลยุทธ์ทางการตลาด; พฤติกรรมการใช้บริการ; สถานีบริการน้ำมัน; ความพึงพอใจ

*Received June 24, 2022; Revised August 4, 2022; Accepted December 29, 2022

Abstract

Objectives of this research article aimed: 1. To study direxct influence of the marketing strategies affected the satisfaction and service usage behavior at a shell service station at Na Kae District, Nakornpanom Province, 2. To study indirect influence of the market strategy that affected the service usage behavior through satisfaction. The sample group in this research were 400 customers who used the service at a Shell gas stations, Na Kae District, Nakornpanom Province The researcher collected data by accidental selection and the research tool was a questionnaire. The data were analyzed by mean, percentage, standard deviation and structural equation model analysis.

The results showed that 1. The Marketing strategies affected the service usage behavior at the shell service station were consisted of marketing mix and satisfaction, and 2. Consumer behavior. The direxct and indirect influences were found that marketing mix and satisfaction factors had direct influence on the service usage behavior at the shell service station at Na Kae District with the Path Coeffiennt value at 0.924 and 0.353 accordingly and the marketing mix factor had indirect influence through satisfaction with the Path Coefficient value at 0.571.

Keywords: Marketing Strategy; Consumption Behavior; Gas Station; Satisfaction

บทนำ

ปัจจุบันนี้ธุรกิจบริการถือเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของประเทศไทย เป็นสิ่งที่จำเป็นมาก หรือถือเป็นทางรอดของเศรษฐกิจสำหรับการเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ขณะนี้การจ้างงานในภาคบริการของไทยคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 52% ของการจ้างงานทั้งหมด หากหันไปดูสัดส่วนการจ้างงานของประเทศพัฒนาแล้ว มีสัดส่วนการจ้างงานภาคบริการเกิน 70% ทั้งนั้น ในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 ที่หลายคนเกรงกลัวว่าเครื่องจักรอาจเข้ามาทดแทนการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการจึงเป็นคำตอบที่เข้ามารองรับการจ้างงานอย่างมีนัยสำคัญ และในทุกเทคโนโลยีของยุค 4.0 ล้วนแต่ให้ความสำคัญกับภาคบริการมากขึ้น (รัชดา เจียสกุล, 2560) ประกอบกับวาระแห่งชาติที่ต้องการให้ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ โครงสร้างเศรษฐกิจปรับสู่เศรษฐกิจฐานบริการและดิจิทัล มีผู้ประกอบการรุ่นใหม่และเป็นสังคมผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กที่เข้มแข็ง สามารถใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการ มีระบบการผลิตและให้บริการจากฐานรายได้เดิมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และมีการลงทุนในการผลิตและการบริการฐานความรู้ชั้นสูงใหม่ ๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ธุรกิจสถานีบริการน้ำมันเป็นหนึ่งในธุรกิจบริการที่มีความสำคัญกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ

การขยายตัวของสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งในระบบการค้านำมันของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ที่มีทั้งโรงกลั่นน้ำมันและสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่จำนวนมาก เมื่อสถานีบริการน้ำมันที่เพิ่มมากขึ้นทำให้การแข่งขันในธุรกิจสถานีบริการน้ำมันสูงขึ้น ผู้ประกอบการต้องหากลยุทธ์ นวัตกรรมใหม่ให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งในธุรกิจเดียวกันได้ สถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแก ก็เป็นอีกสถานีบริการน้ำมันที่ประสบปัญหาในการปรับใช้กลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมัน และส่งเสริมการตลาดเพื่อกระตุ้นยอดขายให้ธุรกิจดำเนินการได้อย่างราบรื่นให้กับผู้มาใช้บริการสถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแก ซึ่งผู้วิจัยก็เป็นผู้ประกอบการสถานีบริการน้ำมันแห่งนี้ด้วย โดยในปัจจุบันนี้ยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทางการตลาด อีกทั้งการบริการของสถานีบริการน้ำมันจะแข่งกันในเรื่องของคุณภาพการให้การบริการ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองต่อความรวดเร็ว ซึ่งเป็นมาตรฐานและแนวทางพัฒนาอันสำคัญที่สามารถช่วยแก้ปัญหาการบริการได้ (นิพนธ์ เจริญสิทธิพันธ์ และอรนันท์ กลันทปุระ, 2557) และอีกหนึ่งปัญหาของสถานีบริการน้ำมัน คือ การบริการที่ดี ซึ่งการบริการที่เกินความคาดหมายหรือเกินความคาดหวังของลูกค้า คือการพัฒนาบริการใหม่ การสร้างความแตกต่าง และการสร้างตราสินค้าที่ช่วยสื่อให้ลูกค้าได้รู้จัก เพื่อการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับการบริการ (ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, 2547) อีกทั้งส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมของลูกค้า และส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ทำให้เกิดความภักดีต่อแบรนด์ (ธีรวัฒน์ จันทึก และคณะ, 2559; รัตนาวดี พัชรภูวดล และคณะ, 2561) จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งปัญหาของกลยุทธ์ทางการตลาดส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจ เพราะกลยุทธ์ช่วยให้เกิดการบริการที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในการกลับมาซื้อซ้ำ หรือเกิดความภักดี

ดังนั้นแล้ว การศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมของผู้มาใช้บริการสถานบริการน้ำมันอำเภอนาแก จะสามารถเป็นเหตุที่ทำให้สามารถหาแนวทางในการส่งเสริมการตลาดของสถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแก หรือจะเป็นเหตุให้เกิดการคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ พัฒนาสถานีบริการน้ำมันให้เกิดการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง หรือมีการบริหารจัดการแบบใหม่โดยอาศัยนวัตกรรมบาง ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการรับรู้ถึงแนวทางการจัดการกับธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่สามารถก่อให้เกิดแนวทางการส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างเต็มรูปแบบ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ สำรวจกลุ่มผู้มาใช้บริการสถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแก โดยอาศัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย วิเคราะห์ผลเพื่อได้ได้มาซึ่งข้อมูลปัจจัยใดบ้าง

ที่จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการตลาด และสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงของกลยุทธ์การตลาดที่มีต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมการใช้บริการ

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางอ้อมของกลยุทธ์การตลาดที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บริการโดยผ่านความพึงพอใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอนาแก จำนวนทั้งสิ้น 207,944 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวนลูกค้าทั่วไปที่มาใช้บริการสถานีบริการน้ำมันแห่งหนึ่งในอำเภอนาแก จำนวน 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับส่วนผสมทางตลาดของสถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแก ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการสถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแก ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มาใช้บริการสถานีบริการน้ำมันอำเภอนาแก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ (Accidental Selection) เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญพบหรือไม่เฉพาะเจาะจง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

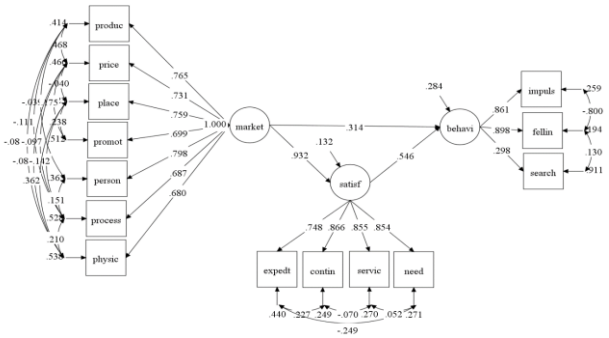
การวิเคราะห์สมการเชิงเส้นโดยมีจำนวนพารามิเตอร์ 20 พารามิเตอร์ โดย Hair et al. (2010) กล่าวถึงขนาดของจำนวนของกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์สมการเชิงเส้น ควรจะต้องมีอย่างน้อย 10-20 เท่าต่อ 1 พารามิเตอร์ซึ่งงานวิจัยนี้มีจำนวน 14 พารามิเตอร์ ซึ่งต้องเก็บข้อมูลจำนวน 280 คน แต่การวิจัยในครั้งนี้เก็บข้อมูล จำนวน 400 คน จึงเป็นการเพียงพอที่จะใช้ในการวิเคราะห์ในครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม และสร้างโมเดลการวิจัยตามสมมติฐาน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างสมมติฐาน และโมเดลสมการ

โครงสร้างเต็มรูปกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่า 2-test ค่า 2/df ควรต่ำกว่า 2.00 (Carmines & McIver, 1981) CFI (Comparative Fit Index) ควรมากว่า .95 (Hair et al., 2010) ค่า TLI (Tucker-Lewis Index) ควรมากว่า .95 (Hu & Bentler, 1995) ค่า RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) ควรต่ำกว่า .05 (Schumacker & Lomax, 2004) และค่า SRMR (Root Mean Square Error of Approximation) ควรต่ำกว่า .05 (Hu & Bentler, 1995)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.30 สถานภาพสมรสแล้วจำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 ส่วนมากประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 ผลการศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน ประกอบด้วย ส่วนผสมทางการตลาดมีค่าเฉลี่ย 4.61, SD.=0.403 ความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ย 4.62, SD.=0.451 และ พฤติกรรมผู้บริโภคมีค่าเฉลี่ย 4.44, SD.=0.493 และผลศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน ด้วยการศึกษาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant level มีค่าเท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 (0.000<0.05) นั่นคือปัจจัยแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่ามีค่าตั้งแต่ .104-.695 ซึ่งแสดงว่า มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

การศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องตามทฤษฎีหรือไม่ ซึ่งผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า โมเดลกลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลกลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่ง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

จากภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างผ่านการวิเคราะห์ พบว่า แบบจำลองโครงสร้างมีความกลมกลืนกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่า Relative Chi-Square (CMIN/DF) เท่ากับ 2.319 ค่า CFI (Comparative Fit Index) เท่ากับ .992 ค่า Tucker-Lewis Index (TLI) ค่า RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) เท่ากับ .979 และค่า SRMR (Root Mean Square Error of Approximation) เท่ากับ .018

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลกลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ตัวแปร	Estimate	Standardize Error	Sig	R^2	CR	AVE
ส่วนผสมทางการตลาด (Market)					**0.890**	**0.536**
1. ด้านผลิตภัณฑ์ (produc)	0.765	0.024	0.000	0.586		
2. ด้านราคา (price)	0.731	0.027	0.000	0.534		
3. ด้านช่องทางจำหน่าย (place)	0.759	0.024	0.000	0.577		
4. ด้านการส่งเสริมตลาด (promot)	0.699	0.024	0.000	0.488		
5. ด้านบุคลากร (person)	0.798	0.021	0.000	0.637		
6. ด้านกระบวนการ (process)	0.687	0.030	0.000	0.742		
7. ด้านลักษณะทางกายภาพ (physic)	0.680	0.029	0.000	0.462		
ความพึงพอใจ (satisfy)					**0.900**	**0.692**
1. ความคาดหวังของลูกค้า (expedt)	0.748	0.025	0.000	0.560		
2. ลูกค้าซื้อต่อเนื่อง (contin)	0.866	0.016	0.000	0.751		
3. การบริการที่รวดเร็ว (service)	0.855	0.019	0.000	0.730		
4. ความต้องการของลูกค้า (need)	0.854	0.017	0.000	0.729		
พฤติกรรมผู้บริโภค (behave)					**0.546**	**0.756**
1. ความต้องการ (impuls)	0.861	0.060	0.000	0.741		
2. ความรู้สึกนึกคิด (fellin)	0.898	0.065	0.000	0.806		
3. การค้นหา (search)	0.298	0.049	0.000	0.089		

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความตรงโมเดลการวัดพบว่า ตัวแปรที่สังเกตได้มีความตรงแบบลู่เข้าผ่านเกณฑ์ทุกตัว คือมีค่าน้ำหนักตัวแปรสังเกตได้อยู่ระหว่าง 0.298-0.898 ซึ่งเป็นค่าที่มากกว่า 0.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ยกเว้นตัวแปร search และค่าความเที่ยงตรงภายใน (convergent validity) ชนิดนี้พิจารณาได้จากค่า Average variance extracted evaluation (AVE) ค่าที่ยอมรับได้ของความเที่ยงตรงชนิดนี้คือ ไม่ควรต่ำกว่า .50 (Hair et al., 2010) ซึ่ง AVE มีค่ามากกว่า 0.05 ทุกตัว และค่าความเชื่อมั่น (composite reliability - CR) หากค่านี้สูง แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบนั้น ๆ ประกอบด้วยข้อคำถามหรือตัวชี้วัดที่มีความสัมพันธ์ภายในที่ดีต่อกัน (internal consistency) ค่าที่ยอมรับได้ของความเชื่อมั่นชนิดนี้คือ ไม่ควรต่ำกว่า 0 .70 (Hair et al., 2010) ซึ่งค่า CR มีค่ามากกว่า 0.70 ทุกตัว

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

Effect	EStimate	S.E.	P-Value	ผลการทดสอบ
market -> behavi	0.924	0.063	0.000*	ยอมรับ
market -> satisf	0.571	0.152	0.000*	ยอมรับ
satisf -> behavi	0.353	0.161	0.028*	ยอมรับ

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งตามสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย 2 สมมติฐานคือ 1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม จากผลการทดสอบพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Market -> Behavi) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน และปัจจัยความพึงพอใจ (Satisf -> Behavi) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ 1 ว่ามีอิทธิพลทางตรงต่อกัน และ 2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (market -> satisfy) มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ 2 ว่ามีอิทธิพลทางอ้อมต่อกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษากลยุทธ์การตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่ง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม พบว่า โดยที่ส่วนประสมทางการตลาดและความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงฤดี อุทัยหอม และคณะ (2565) กล่าวไว้ว่า ส่วนประสมทางการตลาดอิทธิพลทางตรงที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการ ได้แก่ สถานที่และสภาพแวดล้อม ความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการของธุรกิจเสริมในสถานีบริการ ความคาดหวังต่อคุณภาพบริการของธุรกิจเสริมในสถานีน้ำมัน และการรับรู้ถึงคุณภาพบริการของธุรกิจเสริมบริการน้ำมัน และการส่งเสริมการตลาด เนื่องจากปัจจุบันสถานีบริการน้ำมันหลายแห่งจะแข่งขันกันเรื่องของคุณภาพการบริการเพื่อสร้างความพึงพอใจ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการส่งเสริมคุณภาพการบริการคือสิ่งสำคัญยิ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรเดช สุเมธาภิวัฒน์ และรัชดา ภักดียิ่ง (2561) กล่าวไว้ว่า กลยุทธ์ส่งเสริมการขายมุ่งสู่ผู้บริโภค ประกอบด้วย 1. การแถมคูปองแลกสินค้า 2. การลดราคา 3. การเล่นเกมส์สะสมแต้ม และ 4. การจัดกิจกรรมพิเศษ เนื่องจากการส่งเสริมการขายจะส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการของผู้บริโภค เพราะการส่งเสริมการขายหรือส่งเสริมการตลาดที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการใช้บริการที่มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศักราช สุวรรณรังษี และคณะ (2562) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ กระบวนการบริการ ราคา การบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า พนักงาน การสร้างตราบริการ และช่องทางจัดจำหน่ายสามารถพยากรณ์คุณภาพการให้บริการ

สถานีน้ำมัน มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน เนื่องจากส่วนประสมทางการตลาดคือสิ่งสำคัญต่อทุกสถานีบริการน้ำมันมากสามารถนำมาพยากรณ์ยอดขาย คุณภาพของสถานีบริการน้ำมันได้ สอดคล้องกับจักเรศ เมตตะธำรงค์ และคณะ (2561) กล่าวถึง การดำเนินการทางการตลาดล้วนส่งผลโดยตรงต่อการให้บริการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับปัจจัยการตลาด ที่ควรมีการส่งเสริมให้มากเพื่อจะได้ส่งผลดีต่อภาคการบริการ และสอดคล้องกับฉัตรชัย อินทสังข์ และคณะ (2562) กล่าวถึง ศักยภาพทางการตลาดมีผลโดยตรงต่อการบริการ และการดำเนินการทางการตลาดที่ช่วยเสริมความแข็งแกร่งทางการแข่งขัน โดยความคล้ายคลึงของปัจจัยการตลาดนั้น คือ สิ่งสำคัญต่อทุกธุรกิจ ดังนั้นควรให้ความสำคัญและพยายามปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ เนื่องจากการดำเนินงานทางตลาดและศักยภาพทางการตลาดนั้น ควรส่งเสริมไปพร้อมกัน เพราะการดำเนินงานทางตลาดคือหัวใจหลักของการดำเนินธุรกิจ ส่วนศักยภาพทางการตลาดได้มาจากการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

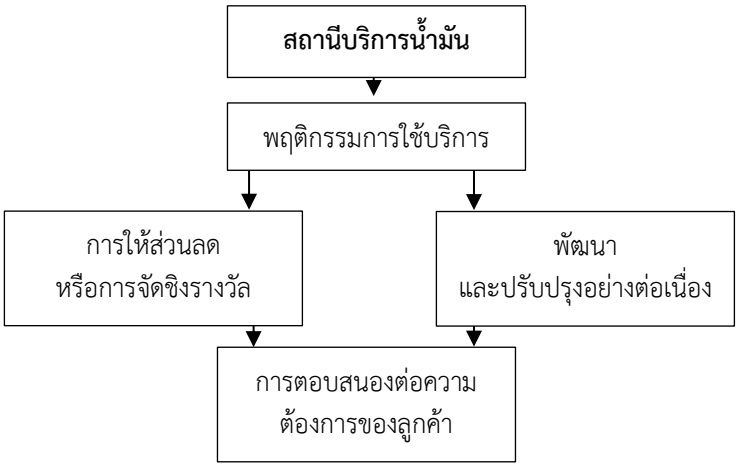
1. ความพึงพอใจต่อการบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงฤดี อุทัยหอม และคณะ (2565) กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังต่อคุณภาพบริการของธุรกิจเสริมในสถานบริการน้ำมันมีผลต่อการับรู้และพึงพอใจต่อคุณภาพบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งทิพย์ นิลพัท (2561) กล่าวไว้ว่าคุณภาพการให้บริการการเข้าใจและรู้จักลูกค้าหรือตรงกับความต้องการของลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร เนื่องจากเมื่อลูกค้าเข้ามาใช้บริการในสถานีบริการน้ำมันย่อมคาดหวังต่อคุณภาพของการบริหาร การคาดหวังต่อความต้องการ สิ่งที่กล่าวมานี้คือสิ่งที่ลูกค้ามีความต้องการ ดังนั้นควรพัฒนาให้มีคุณภาพอยู่เสมอตามข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ นอกจากนั้น เบญชภา แจ้งเวชฉาย (2561) กล่าวไว้ว่าคุณภาพการให้บริการด้านการตอบสนองด้วยการบริการที่รวดเร็ว มีความให้บริการด้วยความเต็มใจทุกครั้งที่ร้องขอ ส่งผลให้ผู้บริการเกิดความพึงพอใจและเลือกที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของมนสินี พัฒนสุวรรณ และคณะ (2560) กล่าวถึงปัจจัยคุณภาพบริการที่มีผลต่อการเข้าใช้บริการและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเข้าใช้บริการของลูกค้า และกล่าวว่าถ้าสถานีบริการน้ำมันต้องการเพิ่มยอดขายให้ทันคู่แข่งขันจำเป็นต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากการตอบสนองที่รวดเร็วและคุณภาพบริการนั้นเป็นหัวใจหลักของการบริการในสถานีบริการน้ำมัน เพราะทุกชีวิตต่างก็มีความเร่งรีบหากมีการบริการที่รวดเร็วก็จะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจมาก และส่งผลต่อยอดขายที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย

2. ส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน สอดคล้องกับงานวิจัยของปัณณทัต จอมจักร (2561) กล่าวว่าส่วนผสมทางการตลาด มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจและยังมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์และบริการ โดยผ่านความพึงพอใจ จากงานวิจัยนี้ผลการวิจัยคล้ายกัน เนื่องจากจุดสำคัญของการบริการในสถานีบริการน้ำมันคือปัจจัยส่วน

ประสมทางการตลาด หากผู้บริหารใส่ใจและให้ความสำคัญต่อส่วนประสมทางการตลาดก็จะผลักดันให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ เกิดความคาดหวัง และตอบสนองต่อความต้องการได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพงษ์ วงษ์ปาน (2562) กล่าวว่าส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้าทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านความพึงพอใจต่อความภักดีในตราสินค้าที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้า เนื่องจากส่วนประสมทางการตลาด หากผู้บริหารนำมาพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขจะส่งผลต่อการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ เพราะพฤติกรรมของผู้บริโภคนั้น ต่างคาดหวังต่อผลิตภัณฑ์ที่ดี บริการที่รวดเร็วอยู่แล้ว

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษากลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีบริการน้ำมันจากการศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างทำให้ทราบว่าส่วนผสมทางการตลาดมีความสำคัญมากหากพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจะส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้บริการ เพราะส่วนผสมทางการตลาดคือหัวใจหลักในการประกอบธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน หากมีการส่งเสริมการตลาดราคาน้ำมันราคาไม่แพงเกินไป น้ำมันมีคุณภาพส่งผลทางตรงต่อความต้องการของลูกค้า ลูกค้าเกิดการค้นหาว่าสถานีบริการน้ำมันที่ไหนมีราคาไม่แพง การบริการดี นอกจากนี้แล้ว ส่วนผสมทางการตลาดส่งผลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจของลูกค้า เมื่อสถานีบริการน้ำมันปรับปรุงคุณภาพการบริการ ด้วยการลดขั้นตอนการบริการให้เกิดความรวดเร็ว อบรมพนักงานให้มีหัวใจด้านการบริการ และมีสภาพแวดล้อมภายในสถานีที่สะอาดก็จะส่งผลต่อความคาดหวังของลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดการซื้อซ้ำเพราะมีการบริการที่ดี มีส่วนลดให้กับทางลูกค้า หรือมีการจัดชิงรางวัลเมื่อลูกค้าเติมน้ำมันครบตามที่กำหนด หากมีการดำเนินการตามที่กล่าวมาจะก่อให้เกิดความต้องการของลูกค้า ลูกค้าเกิดพฤติกรรมในการค้นหาข้อมูลว่าสถานีบริการน้ำมันแห่งใดมีการให้ส่วนลด หรือการจัดชิงรางวัลบ้าง เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากข้อค้นพบในงานวิจัย พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับคุณภาพของน้ำมันและราคาน้ำมัน ปัจจุบันมีความผันผวนมาก ปัจจัยความรู้สึกนึกคิดเป็นปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์มากสูงสุด อาจนำตัวแปรนี้มาศึกษาต่อเพื่อเป็นการคลายปัญหาเกี่ยวกับความละเอียดอ่อนต่อการใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน

2. ปัจจัยทางด้านความพึงพอใจจากตัวแปรลูกค้าซื้อต่อเนื่อง มีความสำคัญต่อความพึงพอใจมาก หากลูกค้าซื้อต่อเนื่องแสดงถึงลูกค้ามีความต้องการ ตัวแปรนี้ควรนำมาศึกษาอย่างต่อเนื่องว่า ปัจจัยลูกค้าซื้อต่อเนื่องของสถานีบริการน้ำมันด้วยเหตุผลประการใด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

นำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาหรือปรับปรุงการบริการในสถานีบริการน้ำมันได้ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างความพึงพอใจนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาปั้นน้ำมันให้ดีขึ้นได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทบทวนวรรณกรรมและได้มาซึ่งองค์ประกอบการส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถานีน้ำมันแห่งหนึ่งอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม การศึกษาในครั้งต่อไปควรจะมีการวิจัยเชิงลึก โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อจะได้ข้อมูลองค์ประกอบปัจจัยเชิงลึก และจากการศึกษาครั้งนี้สังเกตว่าปัจจัยการค้นหามีค่าสัมประสิทธิ์น้อยมาก อาจเป็นเพราะผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเข้ารับบริการในสถานีบริการน้ำมันที่ตนเองเข้ารับการบริการอยู่เป็นประจำหรือไม่ ประเด็นนี้จึงเป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมการค้นหาสถานีบริการน้ำมัน เพื่อเป็นการคลายปมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบันได้

เอกสารอ้างอิง

จักเรศ เมตตะธำรง และคณะ. (2561). องค์ประกอบปัจจัยในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 16(2), 29-41.

ฉัตรชัย อินทสังข์ และคณะ. (2562). ศักยภาพทางการตลาดด้านคู่แข่งขันเชิงพลวัต และผลการดำเนินงานทางการตลาด: การวิจัยเชิงประจักษ์ ธุรกิจเฟอร์นิเจอร์ในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(2), 58-90.

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2547). *การตลาดบริการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชัน.

ดวงฤดี อุทัยหอม และคณะ. (2565). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอล่องมุดจังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(2), 310-324.

ธีรวัฒน์ จันทึก และคณะ. (2559). กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกที่ส่งผลต่อความพึงพอใจการท่องเที่ยวในรูปแบบการกีฬานัน-ทัวร์นาเมนต์ในอำเภอหัวหิน. *วารสารราชมงคลล้านนา*, 4(2), 10-21.

นิพนธ์ เจริญสิทธิพันธ์ และอรนันท์ กลันทปุระ. (2557). ความพึงพอใจของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการของสถานีบริการน้ำมัน ปตท. : กรณีศึกษา สถานีบริการน้ำมัน ปตท. พื้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย*, 3(1), 228-224.

เบญชภา แจ้งเวชฉาย. (2561). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ปัณณทัต จอมจักร. (2561). การเปรียบเทียบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจ ความผูกพัน การตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของผู้ใช้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 23(1), 89-102.

มนสินี พัฒนสุวรรณ และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าใช้บริการสถานีน้ำมันเอสโซ่ของประชากรในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 10(1), 96-120.

รัชดา เจียสกุล. (2560). *ธุรกิจบริการ: ทางรอดประเทศไทย 4.0. ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. สืบค้น 15 มีนาคม 2565, จาก https://www.prachachat.net/economy/news

รัตนาวดี พัชรภูวดล และคณะ. (2561). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความจงรักภักดีต่อตราสินค้า กรณีศึกษาคอฟฟี่ช็อป วิทยาลัยดุสินธานี กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14, 309-325.

รุ่งทิพย์ นิลพัท. (2561). *คุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาล เปาโลรังสิต* (สารนิพนธ์ธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศักราช สุวรรณรังษี และคณะ. (2562). การพัฒนาคุณภาพการให้บริการสถานีบริการน้ำมัน ปตท. ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(2), 61-78.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุรเดช สุเมธาภิวัฒน์ และรัชดา ภักดียิ่ง. (2561). ประสิทธิผลในการส่งเสริมการขายมุ่งสู่ผู้บริโภคของสถานีบริการน้ำมันประเภท (ก) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(28), 177-186.

สุรพงษ์ วงษ์ปาน. (2562). ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจ และความภักดีต่อตราสินค้าของผู้พักอาศัยหอพักและอพาร์ตเมนต์ในจังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 14(1), 44-57.

Carmines, E. G., & McIver, J. P. (1981). Analyzing Models with Unobserved Variables: Analysis of Covariance Structures. In G. W. Bohrnstedt, & E. F. Borgatta (Eds.), *Social Measurement: Current Issues.* (pp. 65-115). Beverly Hills: Sage Publications, Inc.

Hair, J.F. et.al. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th Edition). New York: Pearson.

Hu, L.T. & Bentler, P. M. (1995). Evaluating model fit. In R. H. Hoyle (Ed.), *Structural equation modeling: Concepts issues and applications*. (pp. 45-65). Sage Publications, Inc.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

การพัฒนาสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาในประเทศไทย*

DEVELOPMENT OF COMPETENCIES FOR OUT-OF-SCHOOL TEACHERS IN THAILAND

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา,
ระวี จูฑศฤงค์, ภัทรา วยาจุต, ลิขสิทธิ์ พุฒเขียว
Wirathep Pathumcharoenwattana, Worarat Pathumcharoenwattana,
Ravee Chudasring, Pattra Vayachuta, Likkhasit Putkhiao
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University
Corresponding Author E-mail: aeworarat@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยทั้งไทยและต่างประเทศ 38 เล่ม การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ ตรวจสอบและยืนยัน และคืนข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การเลือกแบบเจาะจงได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) อาจารย์จากมหาวิทยาลัย ตัวแทนนักวิชาการจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมจากภาคีเครือข่ายที่ทำงานกับครูและเด็กนอกระบบการศึกษาในพื้นที่ และตัวแทนครูนอกระบบการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษา และประเด็นร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะในเวทีแบบมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ ตรวจสอบและยืนยัน และคืนข้อมูล ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบ

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่าสมรรถนะหลักที่จำเป็นของครูนอกระบบการศึกษาในประเทศไทย จำนวน 36 สมรรถนะ แบ่งออกเป็นสมรรถนะด้านความรู้ จำนวน 7 สมรรถนะ เช่น จิตวิทยาพัฒนาการเด็กนอกระบบการศึกษา กฎหมาย นโยบาย ศาสนา จารีตประเพณีที่เกี่ยวข้อง หลักการศึกษานอกระบบ การศึกษาทางเลือก สมรรถนะด้านทักษะ จำนวน 23 สมรรถนะ เช่น การออกแบบเส้นทางการเรียนรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้

*Received November 29, 2022; Revised December 16, 2022; Accepted December 19, 2022

การโค้ช การรับมือกับปัญหา อดทนต่อความกดดัน การปรับตัว และสมรรถนะด้านทัศนคติ/เจตคติ จำนวน 6 สมรรถนะ เช่น ความเชื่อในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ทุกคนสามารถพัฒนาได้ การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จิตอาสา จิตสาธารณะ
คำสำคัญ: การพัฒนา; สมรรถนะครู; นอกระบบการศึกษา

Abstract

Objectives of this research article aimed to analyze the development of competencies for out-of-school teachers in Thailand, conducted by the qualitative research by analyzing 38 Thai and international papers and research papers to check and confirm and returned the data. The key informants obtained by purposefully selection such as experts from Equitable Education Fund (EEF), university lecturers, academic representatives from government sector, private sector, and civil society from network partnership who worked with out-of-school teachers and children, and out-of-school teacher representatives. The instruments used were a documentary analysis form related to out-of-school teacher competencies, exchange and suggestions issues in a participatory forum to analyze, check, confirm and returned information that had been reviewed by experts from Equitable Education Fund (EEF) and experts with expertise in non-formal education.

The study was found that 36 core competencies of out-of-school teachers in Thailand were divided into 7 competencies in knowledge such as child developmental psychology, law, policy, religion and related customs, principles of non-formal education, alternative education. 23 competencies in skill such as learning trajectory design and learning management competence, coaching, coping endurance, pressure, adaptation, and 6 competencies in attitude such as the belief in the development of human potential, self-development, lifelong learner, volunteering, and public mind.
Keywords: Development; Competency of Teacher; Out-of-School

บทนำ

จากข้อมูลจากระบบสารสนเทศ iSEE ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และคณะ, 2564) พบว่าในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาหรือเด็กที่ไม่มีข้อมูลในระบบการศึกษา ช่วงอายุ 3-17 ปี

จำนวนมากกว่า 800,000 คน และเมื่อจำแนกเด็กนอกระบบการศึกษาตามประเภทปัญหาพบในหลายกลุ่ม เช่น เด็กบนท้องถนน เด็กชาติพันธุ์ เด็กพลัดถิ่นหรือเด็กที่มีปัญหาด้านสิทธิสถานะ เด็กกำพร้า เด็กที่ใช้แรงงาน เด็กในระบบการศึกษาทางเลือกที่ยังไม่ได้รับการอุดหนุนทางการศึกษา เช่น ศูนย์การเรียนของสถาบันสังคม ตามมาตรา 12 เด็กในครอบครัวแหว่งกลาง เด็กที่ได้รับผลกระทบจากสาธารณภัย เด็กพิเศษทางร่างกายและจิตใจ เด็กในกระบวนการยุติธรรม เด็กท้องไม่พร้อม เด็กยากจนพิเศษ เด็กเคลื่อนย้ายตามครอบครัว เด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางเพศ และเด็กที่ประสบปัญหาเฉพาะอื่น ๆ เช่น เด็กที่อยู่ในชุมชนแออัด นิโคลัส เบอร์เนตต์ (2557) นักเศรษฐศาสตร์การศึกษา อดีตผู้บริหารระดับสูงของยูเนสโกและธนาคารโลก ได้เคยประมาณการไว้ว่า ปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษาจะสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศไทยเป็นมูลค่าสูงถึง 330,000 ล้านบาททุกปี คิดเป็นร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ของประเทศ ซึ่งเท่ากับค่าเฉลี่ยของการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยตลอดทศวรรษที่ผ่านมา แม้ว่าระบบการศึกษาของไทยจะลงทุนสูง แต่สถานการณ์ของเด็กนอกระบบการศึกษาของไทยยังคงมีแนวโน้มแย่ลงในทุกพื้นที่ของประเทศซึ่งสร้างความเสียหายแก่โอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้ออกจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง

ทั้งนี้รูปแบบการทำงานเพื่อดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในประเทศไทยพบว่ามีทั้งหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก และการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งนี้ต้องอาศัยการทำงานที่สอดประสานกันเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาโดยมีบุคคลที่สำคัญในการดูแลเด็กกลุ่มนี้ คือ ครูนอกระบบการศึกษาที่เป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษาให้ความรู้ ให้กำลังใจ แก้ปัญหาชีวิตเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาซึ่งเป็นเด็กด้อยโอกาสหรือเด็กเปราะบางที่ใช้ชีวิตอยู่ในสภาวะยากลำบาก (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และคณะ, 2564)

แม้ว่าครูนอกระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษาดังกล่าว แต่จากการศึกษาของลือชัย ศรีเงินยวง และคณะ (2563) ที่ศึกษาข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากครูนอกระบบการศึกษาที่สังกัดหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนพบว่า ครูนอกระบบการศึกษาขาดการพัฒนาศักยภาพในการสร้างเครื่องมือชุดความรู้ หรือนวัตกรรมการทำงานใหม่ ๆ ในการทำความเข้าใจ ช่วยเหลือและดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่เผชิญกับปัญหาที่มีหลากหลายทั้งเรื่องสิทธิต่าง ๆ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาเรื่องสิทธิในการรักษาพยาบาล ปัญหาเชิงจิตเวชจากความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศ สิทธิทางการศึกษา ปัญหาเชิงระบบกฎหมายต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ครูนอกระบบการศึกษาจำเป็นต้องมีศักยภาพในการการช่วยเหลือต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในทุกด้าน มีเครื่องมือหรือวิธีการที่จะช่วยครูเมื่อต้องพบเจอปัญหายาก สามารถยกระดับจิตใจและปล่อยวาง สร้างพลังใจให้แก่ตนเองได้ รวมถึง

ในมิติวิชาการที่ครูควรเข้าใจความซับซ้อนของภาวะปัญหาของเด็กและเยาวชน แล้วนำใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง รวมทั้งที่วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และคณะ (2564) ได้ศึกษาจากการดำเนินโครงการการสนับสนุนและพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ซึ่งพบว่าครูนอกระบบการศึกษายังมีความต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกับเด็ก จิตวิทยาพัฒนาการ การจัดการเป็นรายกรณี การออกแบบโปรแกรม กิจกรรม และ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีมและประสานเครือข่าย การดูแลสุขภาพกายและจิตใจตนเอง การสื่อสารอย่างสันติกับเด็กและครอบครัว และเชื่อมั่นในศักยภาพความเป็นมนุษย์

จากสถานการณ์ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาครูนอกระบบการศึกษาผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ ดูแลและพัฒนาเด็กและเยาวชนดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการวิเคราะห์สมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาในประเทศไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องต้นแบบการพัฒนาสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ ตรวจสอบและยืนยัน และคืนข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบต้นแบบการพัฒนาสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนที่นำไปใช้ในการพัฒนาครูนอกระบบการศึกษาที่เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ ตรวจสอบและยืนยัน และคืนข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ตัวแทนครูนอกระบบการศึกษา ตัวแทนนักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อาจารย์จากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ รวมทั้งตัวแทนจากเครือข่ายที่ทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษา จำนวนรวม 30 คน รวมทั้งตัวแทนจากเครือข่ายที่ทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษา จำนวน 80 คน และเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เข้าร่วมแบบเจาะจง ได้แก่ 1. กลุ่มครูนอกระบบการศึกษาและเครือข่ายที่ทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษาที่เคยได้ร่วมโครงการการสนับสนุนและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบ

การศึกษา 2. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และหรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการวิจัยและพัฒนาเด็กและครูนอกระบบการศึกษา 3. นักวิชาการหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีประสบการณ์ทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษา 4. กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความสนใจในการทำงานด้านครูและเด็กนอกระบบการศึกษาในพื้นที่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ ประเด็นร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะในเวทีแบบมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลมาตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ และสรุปข้อมูลภาพรวมด้วยวิธีแบบอุปนัยออกมาเป็นบทสรุปเกี่ยวกับสมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์สมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษาร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะในเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์สมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลมาตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ และสรุปข้อมูลภาพรวมด้วยวิธีแบบอุปนัยออกมาเป็นบทสรุปเกี่ยวกับสมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารของหน่วยงานทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ที่มีข้อมูลของสมรรถนะบุคคลหรือครูที่ทำงานกับเด็กและหรือเยาวชนนอกระบบการศึกษา ทั้งผู้ที่เป็นบุคคลหรือครูประจำการที่มีสังกัดในหน่วยงานของรัฐ นักพัฒนาที่เป็นบุคคลทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน และบุคคลที่จิตอาสาที่มาเป็นอาสาสมัครในการทำงานกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่จัดพิมพ์ในระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555-2565 ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ และจากการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ ตรวจสอบและยืนยัน และคืนข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา ร่วมกับตัวแทนครูนอกระบบการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนนักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อาจารย์จากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ และตัวแทนจากเครือข่ายที่ทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษา พบว่า สมรรถนะหลักของครูนอกระบบการศึกษามีจำนวน 36 สมรรถนะ แบ่งออกเป็นสมรรถนะด้านความรู้ จำนวน 7 สมรรถนะ

สมรรถนะด้านทักษะ จำนวน 23 สมรรถนะ และสมรรถนะด้านทัศนคติและเจตคติ จำนวน 6 สมรรถนะ ดังรายละเอียดดังนี้

สมรรถนะด้านความรู้

1. จิตวิทยาพัฒนาการเด็กนอกระบบการศึกษา ความเข้าใจธรรมชาติของเด็กนอกระบบการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น จิตวิทยาการศึกษา ลักษณะพฤติกรรม กระบวนการเปลี่ยนแปลง และสภาพปัญหาของเด็กนอกระบบการศึกษาในด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อความเข้าใจธรรมชาติของเด็กนอกระบบการศึกษาแต่ละช่วงวัย และส่งเสริมและพัฒนาเด็กนอกรบบบการศึกษาอย่างเหมาะสม

2. กฎหมาย นโยบาย ศาสนา จารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย นโยบาย และระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้ในการคุ้มครอง ดูแล ส่งเสริมเด็กนอกระบบการศึกษา เช่น พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ 2546 ร่าง พ.ร.บ.ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ. XXXX กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับสถานะบุคคล (เด็กชาติพันธุ์หรือเด็กไร้สัญชาติ) ข้อคำนึงด้านศาสนาและจารีตประเพณีที่ควรทำความเข้าใจในการทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษา

3. หลักการศึกษานอกระบบมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความหมาย หลักการพื้นฐาน และลักษณะที่สำคัญของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษานอกระบบ เช่น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คิดเป็น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา

4. การศึกษาทางเลือกมีความรู้เกี่ยวกับความหมายของการศึกษาทางเลือก ลักษณะที่บ่งบอกถึงการเป็นการศึกษาทางเลือก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางเลือก รูปแบบของการศึกษาทางเลือกที่เหมาะกับเด็กนอกระบบการศึกษา เช่น ศูนย์การเรียนของสถาบันสังคม กิจกรรมการเรียนรู้บนฐานชุมชน

5. การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) มีความรู้ในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน รวมทั้งการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศเทคโนโลยีและดิจิทัล

6. การรู้การเงิน (Financial Literacy) มีความรอบรู้ทางการเงินของบุคคล ตามองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ความรู้ทางการเงิน ทัศนคติการใช้จ่ายเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน เพื่อส่งเสริมการวางแผนด้านการเงินของครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

7. ความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) มีความรู้ในการตัดสินใจ การวางแผนการประกอบการทางสังคมหรือธุรกิจ การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสู่การต่อยอดในการประกอบการทางสังคมหรือธุรกิจ

สมรรถนะด้านทักษะ

1. การออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Trajectory) และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และความถนัดหรือความสนใจเพื่อการออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ของเด็กนอกระบบการศึกษาทั้งด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และทักษะชีวิต และมีทักษะในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินการเรียนรู้ที่ตอบศักยภาพผู้เรียนรายบุคคล

2. การโค้ช (Coaching) สร้างความไว้วางใจ การใช้คำถาม การฟัง การสะท้อน เพื่อดึงศักยภาพและความสามารถของเด็กนอกระบบการศึกษา และมีทักษะในการแนะแนวและให้คำปรึกษาทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การศึกษา การประกอบอาชีพของเด็กนอกระบบการศึกษา

3. การทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review) สร้างบรรยากาศ การตั้งคำถาม การฟังอย่างลึกซึ้ง และการจับประเด็นในการทบทวนหลังการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาการทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษา

4. การรับมือกับปัญหา อดทนต่อความกดดัน การปรับตัว สามารถจัดการกับความยืดเยื้อของปัญหาและอุปสรรค มีความพยายามควบคุมตนเองให้ข้ามผ่านปัญหาอุปสรรคและความกดดันไปได้ การหาทางออกในการแก้ปัญหา รับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองจากสิ่งที่ผิดพลาด ควบคุมปัญหาไม่ให้มีผลต่อการดำเนินชีวิตและการมีทักษะในการปรับตัวได้อย่างทันท่วงทีต่อความต้องการและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

5. การแสวงหาความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้อง ค้นหาภาคีในการทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษา และสามารถทำงานแบบมีส่วนร่วมกับภาคีในการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษา

6. การทำงานกับชุมชนในพื้นที่ ใช้การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม สามารถออกแบบและดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในพื้นที่เพื่อการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษา

7. การออกแบบการจัดการการศึกษาและแก้ปัญหาเด็กเป็นรายบุคคล ประเมินปัญหาและความต้องการของเด็กนอกระบบการศึกษาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และการศึกษาเป็นรายบุคคล การวางแผนการจัดการรายกรณีทั้งการแก้ปัญหาและออกแบบการจัดการศึกษาเป็นรายบุคคล การดำเนินการให้มีการจัดบริการตามแผนที่วางไว้ การติดตามและประเมินผลลัพธ์ การประสานและการส่งต่อ

8. การสื่อสารเพื่อเข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก เช่น การพูด การฟัง การพูด การฟัง จับประเด็น การตั้งคำถาม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็กนอกระบบการศึกษา

9. การจัดการทรัพยากรที่มีและสนับสนุนการเรียนรู้ สิทธิสวัสดิการ หน่วยงาน วางแผน ระบุ แสวงหาทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนการเรียนรู้ สิทธิสวัสดิการ ทั้งของตนเองและเด็กนอกระบบการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงาน โดยผ่านกระบวนการการจัดการความรู้

10. การส่งต่อข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษาระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เครื่องมือเพื่อการเก็บข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษา และการส่งต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษา

11. การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) เพื่อเข้าถึงเด็กและครอบครัว สร้างความสัมพันธ์และความไว้เนื้อเชื่อใจกับเด็กนอกระบบการศึกษาและครอบครัว ทั้งการสนทนาและการสื่อสารผ่านทางร่างกาย เช่น การหาจุดเชื่อมโยงกันในการสนทนา การยิ้ม สบตา การพูดทางบวก

12. การติดตามประเมินผลของเด็กรายบุคคลเพื่อจะได้ทราบปัญหาและหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ออกแบบและใช้เครื่องมือในการติดตามประเมินผลของเด็กนอกระบบการศึกษาเป็นรายบุคคล การวิเคราะห์ผลการติดตามประเมินผลเด็กนอกระบบการศึกษาเพื่อทราบปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง

13. การบริหารจัดการโครงการ วางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบควบคุม และปิดโครงการ โดยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการภายในระยะเวลาและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

14. การเรียนรู้ข้ามโดเมน (เรียนรู้ข้ามศาสตร์) สามารถระบุความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงาน และศาสตร์อื่น ๆ ที่จำเป็นในการทำงาน และสามารถนำมาปรับใช้ในการช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษา

15. การคิดวิเคราะห์และทักษะด้านนวัตกรรม สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและการคิดเชิงตรรกะเพื่อระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา รวมไปถึงค้นหาแนวคิดใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหานั้น โดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบ เพื่อทำให้เกิดนวัตกรรม

16. การเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด โดยกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ ระบุและแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ กำหนดแนวทางการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง

17. การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อค้นหาสาเหตุต้นตอของปัญหา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ในระบบหรือในโครงสร้างแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและสร้างสรรค์เพื่อป้องกันการเกิดปัญหานั้น ๆ ซ้ำขึ้นมาอีก

18. การคิดเชิงวิพากษ์ ใช้เหตุผลและการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการประเมินข้อดีและข้อเสีย สร้างแนวทางเพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สู่การหาข้อสรุปในเรื่องนั้น ๆ

19. ความคิดสร้างสรรค์และการริเริ่มสิ่งใหม่ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีมาประยุกต์และสร้างเป็นแนวคิด วิธีการ และนวัตกรรมที่สามารถนำมาแก้ปัญหาได้จริง

20. การเป็นผู้นำและอิทธิพลในสังคม เป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและเสริมพลังตนเอง สมาชิกในหน่วยงาน และชุมชน เพื่อพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษา และสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม

21. การใช้ ดูแล และจัดการเทคโนโลยี เข้าถึงและเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองและเด็กนอกระบบการศึกษา

22. การออกแบบและการเขียนโปรแกรม วางแผน และพัฒนาโครงการหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษา

23. การใช้เหตุผล การตัดสินใจ และการระดมความคิด ระดมความคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อหาทางเลือกในการตัดสินใจในการดำเนินการหรือใช้ในการวางแผนดำเนินการสิ่งต่าง ๆ

สมรรถนะด้านทัศนคติและเจตคติ

1. ความเชื่อในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ทุกคนสามารถพัฒนาได้ ยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มความสามารถด้วยการเรียนรู้ ฝึกฝน ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ

2. การยอมรับความหลากหลายทางความคิดในบริบทที่แตกต่างกัน ความเชื่อในหลักการของความเป็นประชาธิปไตยอย่างแน่วแน่ ส่งเสริมให้มีพื้นที่ทางสังคมที่เหมาะสมกับความแตกต่าง เช่น เพศ ชาติพันธุ์ ความคิด ความเชื่อ เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม เปิดกว้างเรื่องพหุลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมทั้งเชิงพื้นที่และระดับมหภาค

3. จรรยาบรรณความเป็นครู ประมวลความประพฤติหรือสิ่งที่ครูควรปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความเป็นครูนอกระบบ เช่น

3.1 หัวใจของการเป็นครู เช่น ศรัทธาในอาชีพครู อุทิศตน เพื่อศิษย์ และการศึกษา มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ให้สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและพร้อมเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนและเป็นครูให้แก่กันและกัน

3.2 ลักษณะของครูที่ดี เช่น ดำรงตนอย่างเรียบง่าย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเอง เพื่อนร่วมงาน และต่อสังคม ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง ตรงเวลา ใฝ่หาความรู้ ไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะครอบครัว เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้ประวัติพื้นเพเดิมและประสบการณ์ในอดีต รวมถึงเกื้อกูลต่อการเรียนรู้ต่อบทบาททางวัฒนธรรมของผู้เรียน ตลอดจนมีส่วนร่วมของสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน

3.3 บทบาทต่อการสอน เช่น ดำรงความเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ ปลุกจิตสำนึกทางการศึกษา จะต้องทำให้เสริมพลังให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา ส่งเสริมความสนใจและความถนัดโดยธรรมชาติของผู้เรียน คำนึงถึงความพร้อมของ

ผู้เรียนแต่ละบุคคล ตลอดจนเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกันจนสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นมาใหม่ได้

4. การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความใฝ่รู้ ชอบตั้งคำถาม ชอบแสวงหาความรู้ การตระหนักถึงการเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและสั่งสมประสบการณ์ชีวิต มีความคิดที่อยากจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น เพื่อปรับปรุงหรือเท่าทันต่อความคิดและการเปลี่ยนแปลงของโลก

5. ความเชื่อมั่นในตนเองหรือความฉลาดทางอารมณ์

ความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับในศักยภาพตนเอง ควบคุมชีวิตตนเองได้ รู้ความต้องการของตนเอง ตัดสินใจได้ทันท่วงที มีความเชื่อว่าตนเองมีความรู้ และความพยามยามทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้ มีจิตใจที่มั่นคง กล้าแสดงออก มีความเป็นผู้นำ

ความฉลาดทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน จัดการอารมณ์ตนเองได้ มีความรับผิดชอบ และตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีและดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข เช่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี ตลอดจนการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

6. จิตอาสา จิตสาธารณะ สละเวลาหรือใช้เวลาว่างของตนเองในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวม หรือเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทน

อภิปรายผลการวิจัย

กลไกระดับบุคคล ชุมชน หรือองค์กรที่สำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษาคือ ครูนอกระบบการศึกษา ซึ่งวีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2563) ได้กล่าวถึงครูนอกระบบการศึกษาถือว่าเป็นกลไกสำคัญในในการในการค้นหาเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษา ครูนอกระบบการศึกษาเป็นผู้ที่รุกถึงที่ ลุยถึงถิ่น สร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจ ลงพื้นที่ประจำ พูดคุยแลกเปลี่ยน วางแผนการช่วยเหลืออย่างครบวงจร ประสานกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งจัดการเรียนรู้เองหรือร่วมกิจกรรมของหน่วยงานอื่นในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะชีวิต การอ่านออกเขียนได้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ทักษะอาชีพ รวมถึงการประสานงานในเรื่องการส่งต่อเพื่อการศึกษาหรืออาชีพ และการให้คำปรึกษา อย่างไรก็ตามครูเหล่านี้ยังต้องการการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีสิ่งเกื้อหนุนหรือกลไกส่งเสริมในการทำงานต่อไป

จากการผลการศึกษาสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาของประเทศไทยในครั้งนี้ พบว่าสมรรถนะหลักของครูนอกระบบการศึกษามีจำนวน 36 สมรรถนะ แบ่งออกเป็นสมรรถนะด้านความรู้ จำนวน 7 สมรรถนะ สมรรถนะด้านทักษะ จำนวน 23 สมรรถนะ และสมรรถนะด้านทัศนคติและเจตคติ จำนวน 6 สมรรถนะ สะท้อนให้เห็นว่าครูนอกระบบการศึกษาจะต้องมีทั้งองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติหรือเจตคติที่จำเป็นในการทำความเข้าใจ ช่วยเหลือและดูแล

เด็กนอกระบบการศึกษาที่ต้องเผชิญกับปัญหาที่มีหลากหลายและทับซ้อนทั้งเรื่องสิทธิต่าง ๆ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาเรื่องสิทธิในการรักษาพยาบาล ปัญหาเชิงจิตเวชจากความรุนแรงที่เกิดจากครอบครัวหรือสังคม ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศ การเข้าถึงการศึกษา การอบรมและการทำงาน ปัญหาเชิงระบบกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับลือชัย ศรีเงินยวง (2564) ได้นำเสนอประเด็นการพัฒนาครูนอกระบบการศึกษาในโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเชิงระบบเพื่อการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของเด็กนอกระบบ ว่าการสร้างความเสมอทางการศึกษาของเด็กนอกระบบการศึกษามิติที่ต้องดำเนินการคือการพัฒนาศักยภาพของครูนอกระบบการศึกษาทั้งในเชิงคุณภาพ คือ เสริมสร้างให้มีความรู้และทักษะทั้งในเชิงทฤษฎีและวิธีวิทยาที่จะสามารถพัฒนาองค์ความรู้และขับเคลื่อนการทำงานที่มีความยากและซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเชิงปริมาณ คือ การเพิ่มจำนวนและคนทำงานด้านความเหลื่อมล้ำ ที่มีศักยภาพและความพร้อมมากขึ้น และสอดคล้องกับที่ Mattingly (2010) ได้นำเสนอสมรรถนะของผู้ที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนว่าควรจะมีทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ในเชิงบูรณาการที่จะทำให้การทำงานกับเด็กและเยาวชนทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไขเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาถึงข้อค้นพบสมรรถนะหลักของครูนอกระบบการศึกษาในแต่ละด้าน พบว่าในด้านความรู้มีสมรรถนะที่น่าสนใจ เช่น ความรู้ในด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็กนอกระบบการศึกษาความเข้าใจธรรมชาติของเด็กนอกระบบการศึกษา ความรู้ในเรื่องหลักการศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือก ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้นั้นน่าจะมีความจำเป็นและใช้เป็นหลักการสำคัญในการทำความเข้าใจ ช่วยเหลือ ดูแล รวมทั้งพัฒนาผ่านการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กนอกระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจหรือความถนัดให้เต็มศักยภาพเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับที่วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา (2564) ครูนอกระบบการศึกษาสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะรายบุคคลเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้ หลักการการให้ความเสมอภาคในโอกาสรับการศึกษา หลักการคำนึงถึงสภาพ ความต้องการ และประสบการณ์ของกลุ่มเป้าหมาย หลักการจัดการศึกษาที่หลากหลาย หลักการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น หลักการจัดการศึกษาที่ต่อเนื่อง หลักการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน หลักการใช้ชุมชนเป็นฐาน และสอดคล้องกับชัชวาลย์ ทองดีเลิศ และคณะ (2563) ที่ศึกษาองค์ความรู้การศึกษาทางเลือกของสังคมไทยกับแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและได้กล่าวถึงว่าผู้จัดการศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในระบบหรือนอกระบบโรงเรียนสามารถใช้การศึกษาทางเลือกที่เป็นนวัตกรรมอีกเส้นทางหนึ่งของระบบการศึกษาไทยที่ถูกออกแบบและพัฒนาแผนการจัดการศึกษา หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ กลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองและสอดคล้องกับสิ่ง

ที่เป็นอยู่ ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มเด็กเปราะบางทางเศรษฐกิจ กลุ่มเด็กเปราะบางทางสังคมและปัญหาเฉพาะ กลุ่มพิการและกลุ่มที่ต้องการพิเศษด้านการเรียนรู้ และกลุ่มที่ต้องการเรียนตามแนวทางการศึกษาทางเลือก ซึ่ง 3 กลุ่มแรกนั้นพบว่าเป็นเด็กที่มักอยู่นอกระบบการศึกษา ซึ่งครูนอกระบบการศึกษาควรการจัดการศึกษาทางเลือกที่เคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของผู้เรียนที่จะเลือกการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาตามปกติ เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวาง มีรูปแบบหลากหลายทั้งเนื้อหา และวิธีการเรียนรู้ มุ่งตอบสนองการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความถนัด ความสนใจ ความพร้อมในการเรียนรู้

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือการที่ครูนอกระบบการศึกษาต้องมีความรู้ในเรื่องกฎหมาย นโยบาย ศาสนา จารีตประเพณีที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากในการศึกษาพบว่าเมื่อจำแนกเด็กนอกระบบการศึกษาตามประเภทปัญหาพบในหลายกลุ่ม เช่น เด็กบนท้องถนน เด็กชาติพันธุ์ เด็กพลัดถิ่นและเด็กที่มีปัญหาด้านสิทธิสถานะ เด็กกำพร้า เด็กที่ใช้แรงงาน เด็กในระบบการศึกษาทางเลือกที่ยังไม่ได้รับการอุดหนุนทางการศึกษา เช่น ศูนย์การเรียนของสถาบันสังคมตามมาตรา 12 เด็กในครอบครัวแหว่งกลาง เด็กที่ได้รับผลกระทบจากสาธารณภัย เด็กพิเศษทางร่างกายและจิตใจ เด็กในกระบวนการ ยุติธรรม เด็กท้องไม่พร้อม เด็กยากจนพิเศษ เด็กเคลื่อนย้ายตามครอบครัว เด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางเพศ และเด็กที่ประสบปัญหาเฉพาะอื่น ๆ ซึ่งทุกกลุ่มจะต้องใช้เครื่องมือในการทำงานร่วม เช่น การใช้หลักอนุสัญญาสิทธิเด็ก แต่บางกลุ่มจะต้องใช้หลักกฎหมายมาช่วยในการแก้ไขปัญหา เช่น เด็กพลัดถิ่นและเด็กที่มีปัญหาด้านสิทธิสถานะ และเด็กบางกลุ่มครูต้องเรียนรู้ถึงหลักศาสนาหรือจารีตประเพณีในพื้นที่ เพื่อให้การทำงานสอดคล้องกับบริบทที่เป็นอยู่ เช่น เด็กที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ หรือเด็กชาติพันธุ์ในพื้นที่ภาคเหนือ เช่น ชนเผ่าปกาเกอญอที่ มีความเชื่อในวิถีการดำเนินชีวิต (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2551)

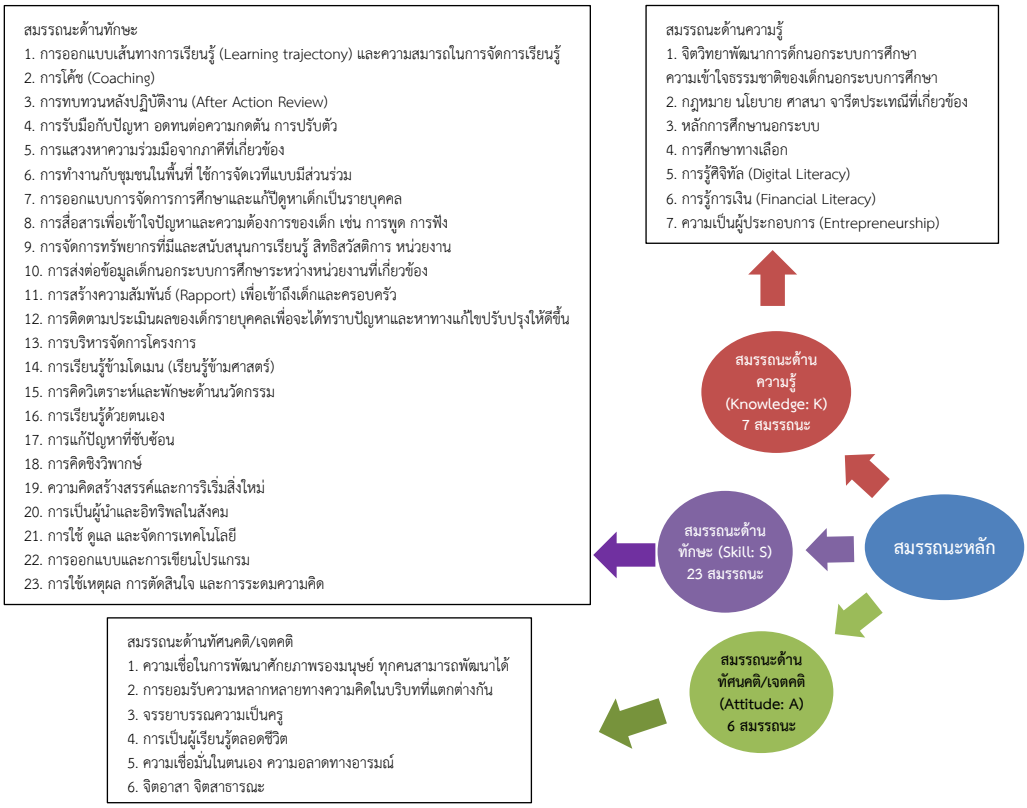
สำหรับสมรรถนะด้านทักษะนั้น พบว่ามีถึง 23 ทักษะด้วยกัน เช่น การออกแบบการจัดการการศึกษาและแก้ปัญหาเด็กเป็นรายบุคคลหรือกรณี (Case Management) การออกแบบเส้นทางการเรียนรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การโค้ช การแสวงหาความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้อง การทำงานกับชุมชนในพื้นที่โดยใช้การจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารเพื่อเข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก การบริหารจัดการโครงการ การรับมือกับปัญหา อดทนต่อความกดดัน การปรับตัว การเรียนรู้ด้วยตนเอง การคิดวิเคราะห์และทักษะด้านนวัตกรรม การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์และการริเริ่มสิ่งใหม่ และการใช้เหตุผล การตัดสินใจ และการระดมความคิด ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว พบว่ามีทั้งทักษะที่เป็นทักษะในการทำงาน (Hard Skills) ที่ใช้ในทำงานและการช่วยเหลือเด็กเป็นรายกรณีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Soft Skills) สอดคล้อง

กับที่ The International Organisation of La Francophonie (2020) ได้เสนอสมรรถนะหลักของผู้ที่ทำงานกับเด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนสิทธิไว้ว่าควรจะมีสมรรถนะในด้านที่เป็นทักษะเพื่อการทำงาน เช่น ความสามารถในการออกแบบการช่วยเหลือเด็ก การทำงานเชิงรุก ทักษะการสื่อสารกับเด็ก ทักษะการทำงานแบบร่วมมือในการทำงานเชิงสหวิชาชีพ และทักษะเพื่อการพัฒนาตนเอง เช่น ความสามารถในการฟื้นตัวเมื่อเผชิญกับความทุกข์บาก การมีความคิดริเริ่ม การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจ

จากการที่ปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษามีความหลากหลายและซับซ้อน เนื่องด้วยสภาพสังคม เทคโนโลยี สภาพเศรษฐกิจที่ขยายตัว อย่างรวดเร็ว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) การช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมถึงต้องปรับระบบความคิดของครูนอกระบบการศึกษาที่ต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้ไปพร้อม ๆกับเด็กด้วย ทำให้การพัฒนาสมรรถนะด้านทัศนคติและเจตคติเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้ สมรรถนะด้านทัศนคติและเจตคติที่สำคัญประการหนึ่งคือ เช่น การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยเพราะต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เสมอ ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย ความคิด สติปัญญา และบทบาทหน้าที่ในแต่ละช่วงชีวิต และเพื่อจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2556) ซึ่งหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ แนวทางในการส่งเสริมให้บุคคลได้พัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงด้านสังคมซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์จะมีศักยภาพในการบรรลุความสาเร็จในชีวิตได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวของตนเองผ่านการคิดวิเคราะห์โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ (สุนทร สุนันท์ชัย, 2543)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ได้พบข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้สำคัญ คือ รูปแบบการทำงานเพื่อดูแลเด็กนอกระบบการศึกษาในประเทศไทยนั้นมีทั้งที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเป็นผู้ดำเนินการหลัก และการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ ที่ต้องอาศัยการทำงานที่สอดประสานกันเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการดูแลเด็กนอกระบบ โดยมีบุคคลที่สำคัญในการดูแลเด็กกลุ่มนี้ คือ ครูนอกระบบการศึกษาที่เป็นผู้ค้นหาพัฒนาและส่งต่อความช่วยเหลือแก่เด็กนอกระบบศึกษา ที่มีความจำเป็นในการสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาที่เป็นหลักใน 3 ด้านสำคัญ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติและเจตคติ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สมรรถนะหลักของครูนอกระบบการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษาที่ได้มาดังกล่าว หน่วยงานและองค์กรที่ทำงานกับเด็กนอกระบบการศึกษาของภาครัฐ เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรมกิจการเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม ควรจะนำไปเป็นพื้นฐานในการกำหนดตัวบ่งชี้ของแต่ละสมรรถนะ เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบเครื่องมือในการศึกษาระดับสมรรถนะของครูนอกระบบการศึกษา ทั้งในรูปแบบเครื่องมือเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ รวมทั้งนำไปใช้เพื่อการสำรวจสมรรถนะที่จำเป็นของครูนอกระบบการศึกษาในบริบทของแต่ละหน่วยงานหรือพื้นที่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบแนวทางกิจกรรมหรือหลักสูตรที่เหมาะสมกับครูนอกระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

มหาวิทยาลัยในพื้นที่ควรจะร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ทำงานกับครูและเด็กนอกระบบการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษาในแบบมีปริญญา หรือเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับครูนอกระบบการศึกษา ซึ่งสมควรนำไปพัฒนาเป็นการวิจัยต่อเนื่องโดยการทำวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้หรือรูปแบบการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับลักษณะครูแต่ละกลุ่ม แต่ละพื้นที่ หรือแต่ละประเด็นปัญหาของเด็กนอกระบบการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ และคณะ. (2563). *องค์ความรู้การศึกษาทางเลือกของสังคมไทยกับแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นิโคลัส เบอร์เนตต์. (2557). *ชี้อุปสรรคการศึกษาไทยไม่หลุดอันดับบ๊วย. สืบค้น* 8 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.dailynews.co.th/education/236128

ลือชัย ศรีเงินยวง และคณะ. (2563). *การวิเคราะห์นิยามความหมายครูนอกระบบ*. กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

_____. (2564). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเชิงระบบเพื่อการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของเด็กนอกระบบ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา. (2564). *เอกสารคำสอนรายวิชา 22750295 การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (2551). *ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ย้ำนโยบายสวยหรู...ต้องปฏิบัติได้จริง.* สืบค้น 1 ธันวาคม 2565, จาก http://www.wichitlikhit.com/?p=566

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2563). *ครูนอกระบบการศึกษา.* กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และคณะ. (2564). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการการสนับสนุนและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

_____. (2565). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการต้นแบบการพัฒนาสมรรถนะครูนอกระบบการศึกษา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2543). *วิวัฒนาการการศึกษานอกระบบของไทย การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

สุมาลี สังข์ศรี. (2556). *การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Mattingly, M. A. (2010). *Competencies for professional child & youth work practitioners.* Retrieved December 2, 2022, from https://shorturl.asia/6Aif1

The International Organisation of La Francophonie. (2020). *Core competencies for personnel working with children deprived of liberty.* Retrieved December 2, 2022, from https://www.ibcr.org/wp-conte

ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร ระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19*

THE ADMINISTRATIVE FACTORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF PRIVATE SCHOOLS IN BANGKOK DURING THE COVID-19 ENDEMIC SITUATION

ศิริรัตน์ ทองมีศรี
Sirirat Thongmeesri
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Phranakhon Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: Sirirat.t@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการและประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการและประสิทธิผลโรงเรียนเอกชน 3. สร้างสมการพยากรณ์ของปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเอกชน และ 4. ศึกษากลยุทธ์ของโรงเรียนเอกชนระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครู จำนวน 392 คน และผู้บริหาร จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และสมการถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกออก

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการกับประสิทธิผลโรงเรียนเอกชน พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยรวมเท่ากับ .738 3. ปัจจัยการบริหารจัดการสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนได้ จำนวน 6 ด้าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งมีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 88.67 และ 4. กลยุทธ์ในช่วงโควิด-19 ระบาด พบว่า โรงเรียนใช้ 6 มาตรการหลัก 6 มาตรการเสริม และ 7 มาตรการเข้มงวด

คำสำคัญ: ปัจจัยการบริหารจัดการ; ประสิทธิผล; โรงเรียนเอกชน; สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19

*Received January 18, 2023; Revised March 2, 2023; Accepted March 8, 2023

Abstract

The objectives of this research were to 1. study the factors regarding the administration and effectiveness of the private schools in Bangkok during the COVID-19 endemic situation, 2. study the relation of the factors between the administration and effectiveness of the private schools, 3. develop the equation for forecasting of the administration factors affecting the effectiveness of private schools, and 4. study the private school strategies during the endemic situation. This research was mixed methods approach. The samples were 392 teachers and 10 administrators. The research instruments were the questionnaire with a reliability estimate of .994 and the interview form. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, correlation coefficient, and multiple regression refined by removing.

The results of this research revealed that 1. the overall of factors of the administration in the private schools was at high level. and the effectiveness was at high level 2. the relation between the administration and the effectiveness in private schools was at quite high level with .01 level of statistical significance and the correlation coefficient was at .738, 3. the factors of administration were able to predict 6 dimensions of the private schools' effectiveness with .01 level of statistical significance which had the predictive power at 88.67 percent , and 4. the private school strategies during the endemic situation during the emergency found that the schools employed the six core measurements and six supplementary measurements and seven strict measurements.

Keywords: Administrative Factors; Effectiveness; Private School; The COVID-19 Endemic Situation

บทนำ

สภาวะแวดล้อมในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมาย ทำให้สาธารณภัยมีแนวโน้มทวีความรุนแรงและมีบ่อยขึ้น ซึ่งในปลายปี 2562 เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นการระบาดทั่วโลก เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน โดยประเทศไทยอยู่อันดับที่ 31 คือมีผู้ป่วยสะสมจำนวน 2,674,477 คน (กรมประชาสัมพันธ์, 2565) มาตรการป้องกันที่มีการแนะนำคือ การล้างมือ การอยู่ห่างจากบุคคลอื่น (โดยเฉพาะกับบุคคลที่ป่วย) ติดตามอาการ และกักตนเองเป็นเวลา 14 วัน ในกรณีที่สงสัยว่าตนอาจติดเชื้อ การตอบสนองทางสาธารณสุขทั่วโลก

ประกอบด้วยการจำกัดการท่องเที่ยว การกักด่าน การห้ามออกจากเคหสถานเวลาค่ำคืน การยกเลิกการจัดงาน และการปิดสถานศึกษา มีการคัดกรองตามท่าอากาศยานและสถานีรถไฟ และมีการออกคำแนะนำเกี่ยวกับการเดินทางไปยังภูมิภาคที่มีการแพร่เชื้อในระดับประชาคม มีการปิดสถานศึกษาทั่วประเทศหรือส่วนท้องถิ่นในอย่างน้อย 115 ประเทศ ส่งผลกระทบกับนักเรียนนักศึกษามากกว่า 1.2 พันล้านคน (วิกิพีเดีย, 2563)

ทั้งนี้การบริหารจัดการจัดการศึกษาในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีการบริหารจัดการเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย แต่จะบริหารจัดการอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงานและใช้หลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถทำให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบ แม้งานสอนจะเป็นงานหลัก แต่งานในหน้าที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนก็เป็นหน้าที่ที่ครูปฏิเสธไม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องทำให้ครูทุกคนรักในงานสอน มีการทำงานและเก็บงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดสารสนเทศที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้ตามความมุ่งหมายอย่างทันการ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2554) นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถบริหารจัดการให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนทำงานร่วมกัน เพื่อให้งานด้านการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาจากผลผลิตที่เกิดจากการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้ดำเนินงานตามภารกิจของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ปิยะวรรณ คิดโสดา, 2561) จากสถานการณ์ดังกล่าว ครูหรือลูกจ้างโรงเรียนเอกชนได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากการถูกสั่งปิดโรงเรียนเนื่องจากเหตุสุดวิสัย ทำให้ไม่สามารถทำงานได้และโรงเรียนงดจ่ายเงินเดือนค่าจ้าง การที่โรงเรียนต้องหยุดกิจการชั่วคราว โรงเรียนก็งดจ่ายค่าจ้างให้กับครู เพราะโรงเรียนไม่มีรายได้ ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา 100,000 คน ต้องได้รับเงินทดแทนจากกองทุนประกันสังคมร้อยละ 62 ของค่าจ้าง ดังนั้นผู้รับใบอนุญาตในฐานะผู้ประกอบการต้องออกหนังสือรับรองให้แก่ลูกจ้างที่เป็นครูและบุคลากรกรณีที่ไม่ได้จ่ายเงินค่าจ้างประกันสังคมรับผิดชอบจ่ายให้ 90 วัน หรือ 3 เดือน (ไทยพีบีเอส, 2563)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเอกชนในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 โดยศึกษาในกรุงเทพมหานคร ว่ามีปัจจัยใดบ้างในการบริหารจัดการในระบบบริหารการศึกษาในการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน รวมทั้ง

ศึกษากลยุทธ์ของโรงเรียนเอกชนในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ในกรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการและประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการและประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19

3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ของปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19

4. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครระหว่างสถานการณ์ของโควิด-19

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานคู่ขนาน (Convergent Parallel Design)

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรของการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ครูผู้สอน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 19,040 คน จาก 682 โรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 คน ที่กำหนดจากตารางของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิเป็นสัดส่วน ประชากรของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 682 คน โดยใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ที่เลือกมาแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 ปัจจัยการบริหารจัดการ ตอนที่ 3 ประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขการบริหารจัดการ เป็นคำถามปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยมีแนวคำถามประกอบด้วย 1. ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนฯ และ 2. กลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนเอกชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำส่งแบบสอบถามถึงครู จำนวน 392 ฉบับ โดยใช้ Google Form ได้แบบสอบถามกลับคืน 382 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.45 และสัมภาษณ์ผู้บริหารครบ จำนวน 10 คน โดยใช้โปรแกรมประชุมออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ ประกอบด้วย การตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติของตัวแปรความคลาดเคลื่อนโดยใช้สถิติทดสอบ Kolmogorov-Smirnov การตรวจสอบความคงที่ของค่าแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนโดยใช้การวิเคราะห์ Box's Test of Equality การตรวจสอบปัญหาความเป็นอิสระต่อกันของความคลาดเคลื่อนโดยใช้สถิติ Durbin-Watson และการตรวจสอบปัญหาความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วม (Multicollinearity) ของตัวแปรอิสระโดยหาค่า Tolerance และค่า VIF

2. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา โดยสถิติความถี่และร้อยละ

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชน ทั้ง 8 ด้าน และประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน โดยสถิติค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการและประสิทธิผลของโรงเรียน ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงอันดับของเคนดาล์ (Kendall's rank correlation coefficients)

5. วิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนฯ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกออก (Remove method of Multiple Regression)

6. วิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิดของแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการ และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนฯ โดยการการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ พบว่าข้อมูลเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น โดยสถิติทดสอบ Kolmogorov-Smirnov แสดงให้เห็นว่าตัวแปรความคลาดเคลื่อนมีการแจกแจงแบบปกติ ผลการวิเคราะห์ Box's Test of Equality แสดงให้เห็นว่าค่าแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมีค่าคงที่ ค่าสถิติ Durbin-Watson มีค่าเท่ากับ 1.98 แสดงให้เห็นว่า ความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน (ค่า Durbin-Watson อยู่ระหว่าง 1.5–2.5) และตัวแปรอิสระไม่มีปัญหา Multicollinearity โดยมีค่า Tolerance อยู่ในช่วง .134-.302 สูงกว่า .10 และมีค่า VIF ไม่เกิน 10 (3.306-7.441)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนฯ พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.45, SD=0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำ ($\bar{X}$=4.45, SD=0.72) และด้านการแรงจูงใจ ($\bar{X}$=4.35, SD=0.86) อยู่ในระดับต่ำที่สุด และผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนฯ พบว่าประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.40, SD=0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับสูงที่สุด คือด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$=4.54, SD=0.70) และด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ($\bar{X}$=4.30, SD=0.77) อยู่ในระดับต่ำที่สุด

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการกับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการกับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน

ตัวแปร	LEA	ADMIN	COMM	MOV	PAR	HUM	IT	BUD	X	Y
LEA	1.000	.776**	.765**	.704**	.693**	.714**	.682**	.690**	.759**	.657**
ADMIN		1.000	.846**	.782**	.776**	.746**	.708**	.732**	.797**	.671**
COMM			1.000	.756**	.781**	.771**	.682**	.745**	.799**	.687**
MOV				1.000	.766**	.727**	.661**	.723**	.815**	.677**
PAR					1.000	.751**	.664**	.722**	.808**	.695**
HUM						1.000	.770**	.767**	.783**	.697**
IT							1.000	.765**	.756**	.685**
BUD								1.000	.815**	.710**
X									1.000	.738**
Y										1.000
$\bar{X}$	4.53	4.52	4.49	4.35	4.44	4.52	4.43	4.36	4.45	4.40
SD	.72	.71	.76	.86	.73	.67	.84	.85	.73	.70

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการกับประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยรวมเท่ากับ .738 (r=.738) เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่แยกรายด้าน พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .657–.846

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนฯ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยสหสัมพันธ์พหุคูณ โดยมีเงื่อนไข คือตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดมีค่าเทอร์เลอร์เรนซ์ (Tolerance) อยู่ในช่วง .134-.302 สูงกว่า .10 ดังนั้น จึงสรุปว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันไม่สูงมากนัก และเมื่อพิจารณาค่า VIF มีผลการทดสอบมีค่าตั้งแต่ 3.306-7.441 ไม่เกิน 10 ซึ่งให้ผลสอดคล้องกัน จึง

สรุปได้ว่าตัวแปรที่ศึกษาไม่เกิดปัญหาความเป็นพหุสัมพันธ์ร่วมนำเสนอในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์รูปคะแนนดิบ (b) และรูปคะแนนมาตรฐาน (β)

อันดับที่	ตัวแปรพยากรณ์	b	SE_b	β	t	Sig.
1	ด้านการมีส่วนร่วม (PAR)	.199	.055	.204	3.579	.000**
2	ด้านงบประมาณ (BUD)	.187	.045	.224	4.113	.000**
3	ด้านการบริหารจัดการ (ADMIN)	.128	.055	.130	2.321	.021*
4	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT)	.151	.044	.180	3.460	.001**
5	ด้านการพัฒนาบุคลากร (HUM)	.139	.052	.134	2.677	.008**
6	ด้านแรงจูงใจ (MOV)	.099	.046	.122	2.156	.032*
R = .943	R^2 = .888	R^2_{adj} = .887	SE_{est} = .238	F = 91.347	α = .389	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 2 พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 8 ด้าน โดยมีตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 6 ตัวแปรร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ร้อยละ 88.67 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อนำค่าสถิติต่างๆ มาสร้างสมการพยากรณ์ โดยมีตัวแปรพยากรณ์ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนฯ สามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

สมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.389 + 0.199\,(PAR) + 0.187\,(BUD) + 0.128\,(ADMIN) + 0.151\,(IT) + 0.139\,(HUM) + 0.099\,(MOV)$$

สมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบมาตรฐาน

$$\hat{Z}_Y = 0.204\,(PAR) + 0.224\,(BUD) + 0.130\,(ADMIN) + 0.180\,(IT) + 0.134\,(HUM) + 0.122\,(MOV)$$

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการ พบว่า ควรมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ในการทำงาน รูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนการเรียนออนไลน์สำหรับเด็กประถมการเรียนของเด็กได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้รัฐควรมีการจัดสรรอุปกรณ์การเรียนออนไลน์

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลนักเรียน ปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอน พัฒนาเทคโนโลยีการศึกษา และส่งเสริมพัฒนาครูให้มี

ศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ในการบริหารจัดการเน้นด้านวิชาการเป็นหลัก มีการกำกับติดตามและมีการประเมินผลครูและนักเรียนเป็นระยะ ๆ

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการ พบว่า ทั้ง 10 โรงเรียนเสนอแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ มาตรการของกระทรวงศึกษาธิการโดยกำหนดนโยบายให้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบ On-Site คือ 6 มาตรการหลัก 6 มาตรการเสริม 7 มาตรการเข้มงวด

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยการบริหารจัดการและประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน

1.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน รวมถึงทุกภาคส่วน มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้ผ่านวิกฤตครั้งนี้ให้ผ่านไปได้อย่างราบรื่นมากที่สุด มีการใช้เทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน อบรมบุคลากรเพื่อรองรับการสอนออนไลน์โดยใช้เทคนิคในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรอุมา ไมยวงค์ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนมพบว่า ปัจจัยการบริหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้นโยบายต่าง ๆ ต้องปรับตามสถานการณ์ ซึ่งทางโรงเรียนต้องติดตามสถานณ์อย่างใกล้ชิดเพื่อให้บริหารจัดการสถานศึกษาตามนโยบายที่กระทรวงฯ กำหนดสอดคล้องกับงานวิจัยของผกาวรรณ ภูพื้น และสุรชัย สิกขาบัณฑิต (2563) ที่ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนมัธยมในกรุงเทพมหานครสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนพบว่า ประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการกับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนฯ

2.1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการกับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนฯ พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิติยา บุญแซม (2563) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า ปัจจัยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ

โรงเรียนเอกชน พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการ แรงจูงใจ การมีส่วนร่วม การพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศ และงบประมาณ สามารถร่วมกันอธิบายได้ร้อยละ 88.67 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพงษ์ วงศ์สุวรรณ (2564) ที่ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬพบว่า ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 6 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน 2 ด้าน คือ เทคโนโลยีทางการศึกษา แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยรวมได้ร้อยละ 42.50

3. การวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครฯ

3.1 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการ ความคิดเห็นของครู พบว่าการเรียนออนไลน์สำหรับเด็กประถมการเรียนของเด็กได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้รัฐควรมีการจัดสรรอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Engzell et al. (2020) ศึกษาทำการศึกษาเรื่องการสูญเสียการเรียนรู้เนื่องจากโรงเรียนปิดทำการในช่วงการระบาดของ COVID-19 พบว่าโรงเรียนที่ยังคงปิดอยู่ความสูญเสียเพิ่มขึ้นถึง 60% ในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาที่บ้านที่มีการเรียนการสอนน้อย ผลการวิจัยบ่งชี้ว่านักเรียนมีความคืบหน้าเพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลย

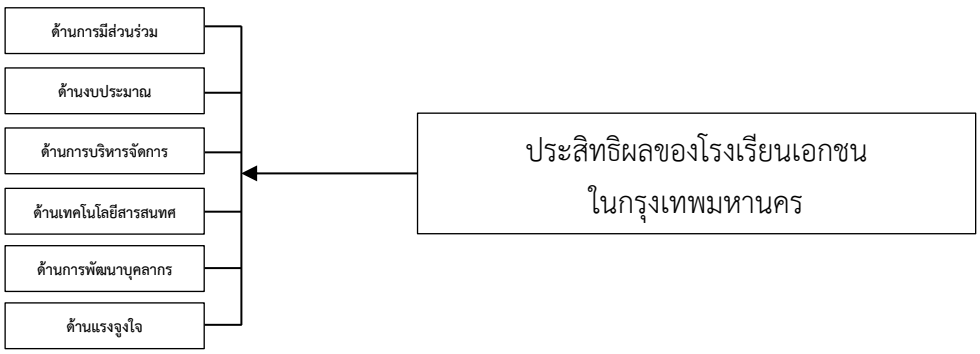
3.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน จากความคิดเห็นของผู้บริหาร พบว่าโรงเรียนมีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลนักเรียน และส่งเสริมพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sandra (2020) ได้ศึกษาเรื่องโควิด-19 กับการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา : ผลกระทบต่อวิกฤตนโยบายสาธารณะของละตินอเมริกาและแคริบเบียน พบว่า ควรส่งเสริมความร่วมมือภายในประเทศ และการประสานงานระหว่างภาคส่วนทางการศึกษากับภาคส่วนอื่น ๆ

3.3 ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนเอกชน จากความคิดเห็นของผู้บริหาร พบว่าทั้ง 10 โรงเรียนเสนอแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ มาตรการของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดนโยบายดังนี้ 6 มาตรการหลัก 6 มาตรการเสริม 7 มาตรการเข้มงวด สอดคล้องกับกับเบญจวรรณ เรืองศรี และคณะ (2564) ที่เขียนบทความเรื่องการจัดการเรียนการสอนในยุค New Normal Covid 19 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ On Site ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดแนวทางในการเปิดสถานศึกษาแบบ On Site ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งเป็นระยะที่ 2 โดยมาตรการจะเข้มข้นกว่าระยะที่ 1 เน้น 6 มาตรการหลัก 6 มาตรการเสริม และ 7 มาตรการเข้มงวด สำหรับสถานศึกษา

4. การอภิปรายความสัมพันธ์ของข้อค้นพบของการวิจัยเชิงปริมาณ กับข้อค้นพบของการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนเอกชน จากข้อค้นพบเชิงปริมาณพบว่าปัจจัยการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการ แรงจูงใจ การมีส่วนร่วม

การพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศ และงบประมาณ สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนฯ ส่วนเชิงคุณภาพพบว่าข้อเสนอแนะของครูและผู้บริหารกล่าวถึงการพัฒนาเทคโนโลยีการส่งเสริมพัฒนาครู การบริหารจัดการในด้านวิชาการ การประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับตัวแปรเชิงปริมาณ ในด้านกลยุทธโรงเรียนใช้ 6 มาตรการหลัก 6 มาตรการเสริม 7 มาตรการเข้มงวด ตามที่กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งการที่จะดำเนินการตามมาตรการนี้ได้อย่างมีคุณภาพนั้นทั้ง 6 ตัวแปรพยากรณ์เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียนในการปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 สมรรถนะหลักของครูนอกระบบการศึกษา

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการบริหารจัดการ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านงบประมาณ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการ และด้านแรงจูงใจ ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารยกย่อง ชมเชย หรือประกาศเกียรติคุณแก่ครูและบุคลากรที่มีผลงาน หรือมีการพัฒนาตนเองได้อย่างโดดเด่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลหรือการประกาศเกียรติคุณอย่างชัดเจน มีการประเมินผลเป็นรายภาคเรียน หรือรายปี เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้บริหารจึงควรจัดทำฐานข้อมูลศิษย์เก่า มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ศิษย์เก่าได้เข้าร่วมเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียน จัดตั้งผู้รับผิดชอบการติดตามผลงานหรือความก้าวหน้าของศิษย์เก่าอย่างสม่ำเสมอ มีเกณฑ์การมอบประกาศเกียรติคุณ มีการเสนอชื่อเพื่อเข้ารางวัลเพื่อมอบประกาศเกียรติคุณศิษย์เก่าเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ในสังกัดอื่น ๆ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนาโรงเรียนในสถานการณ์วิกฤตในลักษณะเดียวกันกับสถานการณ์โควิด-19

2. ศึกษาผลกระทบการบริหารจัดการโรงเรียนในกรุงเทพมหานครระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19

เอกสารอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์. (2565). *สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://m.facebook.com/story.php?storyfbid

กิติยา บุญแซม. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา*, 32(113), 63–71.

จักรพงษ์ วงศ์สุวรรณ. (2564). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ไทยพีบีเอส. (2563). *เยียวยา ครู รร.เอกชน รับผลกระทบ COVID-19*. สืบค้น 15 สิงหาคม 2564, จาก https://news.thaipbs.or.th/content/291831

เบญจวรรณ เรืองศรี และคณะ. (2564). การจัดการเรียนการสอนในยุค New Normal Covid 19 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ On Site. *วารสารวิชาการสังคมมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 11(2), 29-45.

ปิยะวรรณ คิดโสดา. (2561). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ผกาวรรณ ภูพื้น และสุรชัย สิกขาบัณฑิต. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนมัธยมในกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 9(3), 219-357.

วิกิพีเดีย. (2563). *การระบาดทั่วของไวรัสโคโรน่า พ.ศ. 2562–2563*. สืบค้น 15 สิงหาคม 2564, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/การระบาดทั่วของไวรัสโคโรน่า

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2554). *การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อรอุมา ไมยวงค์. (2564). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Engzell, P., et al. (2020). *Learning loss due to school closures during the COVID-1 9 pandemic*. Retrieved August 22, 2021, from www.pnas.org/content/118/17/e2022376118

Sandra, G.J. (2020). *COVID-19 and primary and secondary education: the impact of the crisis and public policy implications for Latin America and the Caribbean*. Retrieved August 22, 2021, from https://www.undp.org/latin

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

แนวทางพัฒนาเส้นทางอาชีพตำรวจหญิงในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ*

GUIDELINES FOR DEVELOPMENT POLICEWOMEN'S CAREER PATH IN ROYAL THAI POLICE

สิริรัตน์ เพียรแก้ว
Sirirat Piankaew
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
Corresponding Author E-mail: pianksiri01@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย 2. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พนักงานสอบสวนหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจที่ผ่านงานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 25 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย พบว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการวางโครงสร้างตำแหน่งงานให้เหมาะสมและวางแผนการสืบทอดตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม การจัดทำเส้นทางอาชีพมีลักษณะเป็นภาพรวมไม่ได้มีการดำเนินการเฉพาะราย ส่วนการประเมินผลและการให้รางวัลและผลตอบแทนยังไม่มีความแตกต่างจากตำรวจชาย ส่วนการประเมินผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ได้มีความแตกต่างกันระหว่างตำรวจหญิงและชาย แต่มีการจัดแนวทางการวางโครงสร้างตำแหน่งงานตำรวจหญิงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติชัดเจนในระดับหนึ่ง 2. ด้านปัจจัยที่สัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย ได้แก่ การศึกษาเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนสายงานไปในลักษณะงานที่ชอบ สถานภาพสมรส การปรับตัวในการทำงาน และประเภทงานที่มีความเสี่ยง และทัศนคติในทางเพศด้านชายและหญิง

คำสำคัญ: การพัฒนาอาชีพ; ตำรวจหญิง; สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

*Received February 16, 2023; Revised May 17, 2023; Accepted May 17, 2023

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the guidelines for career development for female police officers in Thailand, 2. To study factors related to the guidelines for career development for female police officers in Thailand, conducted with the qualitative research methodology. using in-depth interviews. The data collection tool was a semi-structured in-depth-interview script interviewing key informants who were wenty-five female investigators graduated from the Royal Police Cadet Academy who had worked for at least five years. Data were analyzed by content descriptive interpretation.

The results of the research revealed that: 1. Regarding the career development of female police officers in Thailand, it was found that The Royal Thai Police has put in place a suitable job structure and a succession plan. Evaluation and rewards were not different from male police. There were no differences in performance assessment and development between female and male police officers. However, there was a clear guideline for laying out the position structure of female police officers at the Royal Thai Police at some level. 2. Relationship factor related to female police officers' carreer path development consisted of additional education, changing career paths to the types of work ones like, marital status, work adjustments and types of work that are at risk and gender attitudes towards men and women.

Keywords: Development Career; Policewoman; Royal Thai Police

บทนำ

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในงานยุติธรรมหรือการจัดการอาชญากรรม และงานตำรวจยังมีน้อยและไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก (Heidensohn, 1985) นอกจากนี้ มีประเด็นสมรรถภาพทางกายของสตรีกับการทำงานในภารกิจงานตำรวจ การเติบโตในตำแหน่งที่สูงขึ้น ปัญหาวัฒนธรรม ค่านิยม มุมมองและทัศนคติที่เจ้าหน้าที่หญิงต้องเผชิญจากองค์การตำรวจรวมทั้งโครงสร้าง (Martin, 1979; Young, 1991) ราวปี 1992 พบว่า มีตำรวจหญิงเข้าไปรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ประสานงานกับชุมชนในหลายพื้นที่เนื่องจากตำรวจหญิงมีทักษะทางสื่อสารที่ดีในการทำงานและมีจำนวนเพิ่มขึ้นเพื่อรับรองงานด้านเด็กหญิงและสตรีในระบบงานยุติธรรม ในสหรัฐอเมริกายังได้ระบุว่าตลอด 40 ปีที่ผ่านมา มีผลการศึกษาหลายฉบับที่แสดงให้เห็นว่า ตำรวจหญิงมีความประนีประนอมมากกว่าตำรวจชาย และมีทักษะด้านการ

สื่อสารก็มีประสิทธิภาพมากกว่า ทำให้การเข้ามาเป็นตำรวจของผู้หญิงมีจำนวนมากขึ้นในช่วงต้นของทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา (Heidensohn, 1992)

ในประเทศไทยนั้น ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีข้าราชการตำรวจหญิงจำนวน 17,367 นาย คิดเป็นร้อยละ 7.9 ของข้าราชการตำรวจทั้งหมดจำนวน 219,902 นาย โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งสูงสุดระดับ รองผู้บังคับบัญชา จำนวน 2 นาย ผู้บังคับการ จำนวน 11 นาย และรองผู้บังคับการ 127 นาย โดยระดับตำแหน่งที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ผู้บัญชาการหมู่ จำนวน 7,952 นาย และรองสารวัตร จำนวน 5,194 นาย (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2561) ปัจจุบันมีข้าราชการตำรวจหญิง ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสายงานต่าง ๆ ได้แก่ สายงานบริหาร สายงานอำนวยการและสนับสนุน สายงานเทคนิค และสายงานสอบสวน เป็นต้น ตามระเบียบหากข้าราชการตำรวจหญิง มีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ตรงตลอดจนผลการปฏิบัติงานตามคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งในสายงานต่าง ๆ ก็สามารถได้รับการแต่งตั้งได้เช่นเดียวกับข้าราชการตำรวจชาย และเดิมตำรวจหญิงเปิดรับบุคคลภายนอกที่สำเร็จการศึกษาในสาขาที่ตรงกับความต้องการของหน่วยงาน เมื่อผ่านการคัดเลือกแล้วจะได้รับการอบรมเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับงานและการปฏิบัติตนในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจและปฏิบัติงานตามหน่วยงานต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2551 สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มอบหมายให้โรงเรียนนายร้อยตำรวจเปิดรับสมัครบุคคลภายนอกหญิงและข้าราชการตำรวจหญิงชั้นประทวนเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิง เพื่อผลิตพนักงานสอบสวนหญิงชั้นสัญญาบัตรหญิงให้มีคุณสมบัติและความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนในอนาคต และเพื่อติดตามประเมินประสิทธิภาพการผลิตและการปฏิบัติหน้าที่ของนายร้อยตำรวจหญิง สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงมีคำสั่งที่ 1038/2559 ลงวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ให้โรงเรียนนายร้อยตำรวจ จัดทำรายงานผลการประเมินผลตั้งแต่ รุ่น 66-69 ผลการประเมินพบว่า มีตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาแล้วจำนวนไม่น้อยเปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนสายงาน รวมทั้งเกิดความเบื่อหน่ายในการทำงานที่เห็นว่า การพัฒนาอาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

ตามหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น การพัฒนาอาชีพ (Career Development) เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการธำรงรักษาบุคลากรขององค์การ สามารถแก้ปัญหาการลาออกของบุคลากรในองค์การได้ วิธีการหนึ่ง คือ การจัดให้มีเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) เพื่อให้บุคลากรเห็นความก้าวหน้า รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและได้รับการยอมรับจากองค์การ แต่ละองค์การมีรูปแบบสายทางความก้าวหน้าในอาชีพแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามเดิมการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงไม่ได้มีการแยกประเภทความก้าวหน้าจากตำรวจชายอย่างชัดเจน การเติบโตในการทำงานเป็นไปตามมาตรา 44 ของพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ต่อมา มีการกำหนดตำแหน่งพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหญิง ตามคำสั่ง ตร.ที่ 538/2555 ลง 27 กันยายน พ.ศ. 2555 เรื่อง การปฏิบัติและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและผู้ปฏิบัติงาน

สอบสวน ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่และข้อปฏิบัติของพนักงานสอบสวนหญิงให้แตกต่างจากพนักงานสอบสวนชายทั้งในด้านการเข้าเวร ด้านการรับคดี ด้านการบังคับบัญชา ในระหว่างปี พ.ศ. 2559-2560 ได้มีการวางแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงโดยจัดระบบควบคุมงานสอบสวนโดยผู้บังคับบัญชาระดับภาคกลาง หรือกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นต้น ซึ่งกระทบต่อแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงเช่นกัน

จากสภาพที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ควรได้รับการศึกษา ทำให้ทราบว่า ตำรวจหญิงที่ผลิตจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้ปฏิบัติงาน ได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์ในการทำงานจริง มีความก้าวหน้า การเติบโตในสายงานการทำงานมากน้อยเพียงใด สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีแนวทางในการพัฒนาอาชีพให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงเหล่านั้นอย่างไรบ้างและสภาพการวางแผนเส้นทางอาชีพเป็นอย่างไรในปัจจุบัน มีปัจจัยอะไรบ้างที่สัมพันธ์กับการพัฒนาอาชีพและเส้นทางอาชีพเหล่านั้น ประกอบกับผลงานการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทยยังมีน้อยเป็นผลงานการศึกษาที่นานมาแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อตอบคำถามการวิจัยดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในแง่ของการนำเอาข้อมูล วางนโยบายและแผนในการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เป็นตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจโดยตรงและไปปฏิบัติงานในหน่วยงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี คัดเลือกโดยเจาะจง (Specific Sampling) โดยครอบคลุมทุกสายงานจากส่วนบังคับบัญชา ส่วนป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ส่วนสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และส่วนการศึกษา รวมจำนวนทั้งสิ้น 25 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural Interviewing Guideline) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งข้อเท็จจริงและมุมมองต่ออาชีพ (World View)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีตอบแบบสัมภาษณ์แก่ตำรวจหญิงเหล่านั้น สัมภาษณ์ (ขออนุญาตทำการบันทึกเทป) ในประเด็นด้านการปฏิบัติงานทั่วไป ปัญหาอุปสรรคในการทำงานและความกดดัน มุมมองต่อเพื่อนร่วมงานที่เป็นตำรวจชาย งานที่รับผิดชอบ โอกาสเติบโต การยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา (การให้โอกาสในการทำงาน, มุมมอง,เพศมีผลต่อการเติบโตใตสายงานตำรวจ การพัฒนาทักษะเชิงอาชีพแก่ตำรวจหญิง การวางแผนการสืบทอดตำแหน่ง (Success Plan) การจัดทำเส้นทางอาชีพ (Career Path) การประเมินผล (Evaluation) เมื่อเทียบกับตำรวจชาย รางวัลและผลตอบแทนจากการทำงานและทดแทนให้แทนการเติบโตในสายอาชีพ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามหลัก Category Approach โดยดำเนินการจัดแยกประเภทข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษา จัดจำแนกการวิเคราะห์ตามลำดับหมวดหมู่ข้อมูลและดำเนินการสรุปประเด็นคำตอบ รวมทั้งแทรกข้อคิดเห็นในลักษณะคำพูดประกอบ ใช้การเรียบเรียงตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Approach)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.ปัจจัยส่วนบุคคล

1.1 ด้านสาเหตุและเงื่อนไขในการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า เดิมไม่ได้มีความประสงค์จะเป็นตำรวจ แต่ผู้ปกครองสนับสนุน สามารถสอบเข้ามาได้ศึกษาและประกอบอาชีพได้

1.2 ด้านการมีความรัก ความศรัทธาในอาชีพตำรวจ พบว่า ตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำนวนมากมีความรักและความศรัทธาในอาชีพตำรวจ

1.3 ด้านการทุ่มเทมุ่งมั่นในการพัฒนาอาชีพ พบว่า ตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีการพัฒนาตั้งแต่การศึกษาเพิ่มเติมด้วยตัวเองเกี่ยวกับการทำงาน ศึกษาต่อในทางกฎหมายเพื่อนำมาใช้ในการทำงาน มีความมุ่งมั่นทุ่มเท และมีความสนใจในการประกอบอาชีพตำรวจจริง ๆ คือ ได้รับราชการ มีอาชีพหลักในการดำรงชีพต่อไป

1.4 การวางแผนเติบโตในสายงาน พบว่า ตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ในปัจจุบัน งานที่รับผิดชอบเป็นงานที่หนัก

พอสมควร นอกจากไม่มีเวลาพัฒนาตนเองด้านอื่น แล้วยังไม่มีเวลาดูแลครอบครัว และมีโอกาสเติบโตในวงจำกัด แนวโน้มเป็นในอนาคตหากเป็นไปได้อาจมีการเปลี่ยนสายงาน บางรายระบุว่า วางแผนในการเติบโตในสายงานนี้ยาก จะเป็นตำรวจไปจนเกษียณ คงไม่ได้สนใจกับยศถาบรรดาศักดิ์ แต่ทำงานด้วยภารกิจและหน้าที่รับผิดชอบ สิ่งสำคัญ คือ การวางแผนการเงินและวางแผนเกษียณ ส่วนด้านการเติบโต ใช้ชีวิตให้เป็นไปตามปกติ มีการแต่งงาน มีครอบครัว สำหรับการเปลี่ยนสายงาน มีแนวคิดที่จะเปลี่ยนสายงาน แต่ไม่ทิ้งความตั้งใจ คือ มีความตั้งใจทำให้องค์การได้รับการยอมรับจากสังคม บางรายระบุว่า มีการวางแผนไว้ระยะสั้น ด้วยตำแหน่งรองสารวัตร อยากเรียนรู้งานที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เข้าใจ เพื่อพร้อมรับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย สามารถจัดการ พัฒนา หรือแก้ปัญหาหน้างานที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ มีการวางแผนการเติบโตโดยมองหาหลักสูตรอบรมต่าง ๆ ของตำรวจในการพัฒนาตัวเอง ตามความชอบและถนัดอยู่เสมอ เพื่อเตรียมพร้อมในรองรับโอกาสต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายงานจากผู้บังคับบัญชา

1.5 ด้านการเปลี่ยนงานและสายงาน พบว่า ตำรวจหญิงส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีความคิดในการเปลี่ยนไปปฏิบัติงานหรือทำงานในอาชีพอื่น ๆ เนื่องจาก เห็นว่า ตนเองตัดสินใจเลือกที่จะเรียนและทำงานในสายนี้แล้ว สามารถใช้ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ดีได้หากทุ่มเทและสามารถแบ่งแยกเวลาและปรับการดำรงชีวิตให้เหมาะสม แต่ก็มีจำนวนหลายนายมีแนวคิดและแนวทางที่จะเปลี่ยนอาชีพ

2. ด้านการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย พบว่า

2.1 การวางโครงสร้างตำแหน่งงานให้เหมาะสมและวางแผนการสืบทอดตำแหน่ง พบว่า การเติบโตในตำรวจหญิงนั้นไม่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ มีการจัดแนวทางการวางโครงสร้างตำแหน่งงานตำรวจหญิงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติชัดเจนในระดับหนึ่ง มีการจัดทำบัญชีตามลำดับอาวุโสที่เหมาะสมทั้งชายและหญิงไม่ได้แยกออกจากกัน

2.2 การจัดทำเส้นทางอาชีพ พบว่า มีลักษณะเป็นภาพรวมไม่ได้มีการดำเนินการเฉพาะราย

2.3 การประเมินผลและการให้รางวัลและผลตอบแทน พบว่า ตำรวจหญิงส่วนใหญ่ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจมองว่า ผู้บังคับบัญชามองความสามารถในการทำงานของผู้หญิงไม่พอ สู้ผู้ชายไม่ได้ มักจะไม่ได้รับมอบหมายงานสำคัญ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งแก่ตำรวจหญิง แม้เจ้าหน้าที่คนนั้นจะมีความตั้งใจ มีความรู้ความสามารถแต่ไม่ได้รับความไว้วางใจเท่าตำรวจชาย นอกจากนี้ การประเมินและให้รางวัลนั้นมีหลักการให้รางวัลตามสมรรถนะ (Competency) ของบุคลากร ภายใต้หลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานการปรับเลื่อนตำแหน่ง

2.4 การพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ พบว่า ไม่ได้มีความแตกต่างกันระหว่างตำรวจหญิงและชาย แต่เน้นที่ความต้องการเติบโตตามสายงาน อย่างไรก็ตาม ในด้านการพัฒนา

รูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับทักษะและความสามารถของตำรวจหากมีการวางแผนก็สามารถไปอบรมตามความต้องการและความถนัดของตนตามหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ได้ตามหลักเกณฑ์

3. ด้านปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยหลักที่สัมพันธ์ ได้แก่

3.1 การศึกษาเพิ่มขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ใน 3 ลักษณะแตกต่างกันออกไป กลุ่มหนึ่งมองเห็นว่าการเข้าไปเรียนในโรงเรียนนายร้อยตำรวจมีการศึกษาทางกฎหมายในวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างเข้มข้น คือ กฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมีการเชิญอาจารย์พิเศษซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์มาให้ความรู้ ซึ่งความรู้ที่เรียนจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ครอบคลุมรวมทั้งการได้ฝึกสอบสวนและทำสำนวนการสอบสวน อย่างไรก็ตาม น่าจะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานคือการเรียนกฎหมายให้ครบถ้วนครบวงจรนั่นเอง อีกกลุ่มหนึ่งมองเห็นว่าการศึกษาในระดับสูงขึ้นคือในระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอกหากเป็นได้ เนื่องจากการศึกษาที่สูงขึ้นนั้นสามารถนำมาใช้ประกอบในการเติบโตในเส้นทางอาชีพ เช่น การขอร่นระยะเวลาในการครองยศ เป็นต้น กลุ่มที่ 3 มองเห็นว่า การสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยและมาปฏิบัติหน้าที่ในพนักงานสอบสวนหญิงนั้นหากมีการศึกษาเพิ่มเติมในสาขาวิชาต่าง ๆ จะสามารถทำให้เปลี่ยนสายงานไปทำงานในสาขาวิชาที่ถนัดและมีโอกาสที่จะเติบโตมากยิ่งขึ้น

3.2 การเปลี่ยนสายงานไปในลักษณะงานที่ชอบ จากการศึกษามีข้อมูลพื้นฐานว่าตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจนั้น นอกจากจะมีผู้ที่สมัครใจเข้ามาเป็นตำรวจหญิงโดยตรงแล้ว ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความประสงค์อยากจะประกอบอาชีพอื่น เช่น วิทยาศาสตร์การแพทย์ นิเทศศาสตร์หรืองานอื่น ๆ ที่ตนเองชอบ ในกลุ่มนี้เมื่อมาปฏิบัติงานแล้วส่วนหนึ่งก็ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตำรวจหญิงต่อเนื่อง แต่อีกส่วนหนึ่งต้องการเปลี่ยนสายอาชีพเพราะเห็นว่าการเติบโตในอาชีพตำรวจหญิงนั้นมีจำกัด ในขณะเดียวกันตนเองต้องการทำงานในสิ่งที่ชอบอยู่แล้ว หากไม่สามารถเปลี่ยนสายงานได้ก็มีการศึกษาเพิ่มเติมหรือวางแนวทางในการเปลี่ยนสายงานอาชีพ เช่น การศึกษาในสาขากฎหมายและมีความมุ่งหวังที่จะสอบเนติบัณฑิตให้ผ่านเพื่อเปลี่ยนสายไปทำงานเป็นอัยการหรือผู้พิพากษา ในขณะที่อาชีพอื่นนั้นยังไม่มีการศึกษาออกมาชัดเจนเพียงพอ แต่มีแนวคิดว่าหากจำเป็นต้องมีการย้ายกลับไปภูมิลำเนาและสามารถที่จะโอนข้ามไปประกอบอาชีพในสายงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับสายของกระทรวงยุติธรรม เช่นกรมสอบสวนคดีหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 สถานภาพสมรส พบว่า ตำรวจหญิงที่ไม่แต่งงานมีเวลาทุ่มเทในการทำงานการมีส่วนร่วมในอาชีพการงานมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับตำรวจหญิงที่แต่งงานแล้ว

3.4 การปรับตัวในการทำงานและประเภทงานที่มีความเสี่ยง พบว่า ตำรวจหญิงจำนวนหนึ่งประสบปัญหาการปรับตัว เนื่องจากการเรียนกับการทำงานจริงประสบปัญหาแตกต่างกัน ในการทำงานมีความเสี่ยงต่อการถูกร้องเรียนและการถูกตั้งกรรมการสอบสวน

3.5 เงื่อนไขการทำงาน การทำงานของตำรวจหญิงในสถานีตำรวจ พบว่า ยังคงทำงานโดยขาดแคลนเครื่องมือสอบสวนที่ทันสมัยและขาดความชำนาญในการทำคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ เนื่องจากมีการมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นซึ่งไม่ใช่งานสอบสวน และกำลังพลไม่เพียงพอ พนักงานสอบสวนหญิงมีลักษณะทางสรีระที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวน เช่น การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ การเข้าเวรทำงานในช่วงเวลากลางคืน เนื่องจากการขาดแคลนพนักงานสอบสวนชายร่วมด้วย ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย

3.6 ทัศนคติในทางเพศด้านชายและหญิง พบว่า ตำรวจหญิงที่ให้ข้อมูลหลักมองว่า ยังมีทัศนคติในทางเพศด้านชายและหญิงในวงการตำรวจระหว่างตำรวจชายและตำรวจหญิงเช่นกัน แต่เพียงแต่เป็นการรับรู้โดยนัย ไม่ได้เกิดความแตกต่างชัดเจน ทั้งจากผู้บังคับบัญชาและจากเพื่อร่วมงาน อาจรวมถึงผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอการอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.ปัจจัยส่วนบุคคล

1.1 ด้านสาเหตุและเงื่อนไขในการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ จากผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจจึงเกิดจากแรงผลักดันของครอบครัวที่มองเห็นว่า การเข้ามาเรียนเป็นนักเรียนนายร้อยหญิงเป็นการศึกษาที่สำเร็จได้วุฒิปริญญาตรี สามารถได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเลย ไม่ต้องไปสอบแข่งขันเข้ารับราชการอีก และทางบ้านและครอบครัวยังรู้สึกดีที่มีสมาชิกในครอบครัวสามารถทำงานตำรวจ หากมีเหตุต่าง ๆ ยังสามารถดูแลได้โดยตรงหรือยังมีเครือข่ายช่วยด้านความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพงษ์ กิตติพงศ์พิทยา (2551) ที่ระบุว่า ความมั่นคงในการทำงาน เป็นความรู้สึกที่เกิดความปลอดภัย มีผลตอบแทนอันเกิดจากรายได้สวัสดิการที่สามารถดำรงชีพ ได้รับการปกครองอย่างเป็นธรรม มีโอกาสก้าวหน้า และสามารถทำงานได้จนเกษียณอายุ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวดำรงชีพอย่างปกติสุข

1.2 ด้านการมีความรัก ความศรัทธาในอาชีพตำรวจ จากผลการวิจัยพบว่า ตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจมีความรักและความศรัทธาในอาชีพตำรวจสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรพรรณ อรุณแสงส่องดี (2554) ที่พบว่าการแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพตำรวจ ด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติมีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอำพรรณ์ ปานเจริญ (2556) ซึ่งพบว่าโรงเรียนนายร้อยตำรวจและเครือข่าย ได้แก่ เพื่อน นักเรียนชั้นสูง (รุ่นพี่) ฝ่ายปกครอง ครู-อาจารย์และสื่อต่าง ๆ ช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงมีความศรัทธาในอาชีพตำรวจ

1.3 ด้านการทุ่มเทมุ่งมั่นในการพัฒนาอาชีพ จากผลการวิจัยพบว่า ตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจมุ่งมั่นในการพัฒนาอาชีพในระดับหนึ่ง โดยเห็นว่าการเป็นสมาชิกในองค์การตำรวจและเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาชีพตำรวจ มีความต้องการปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์การตำรวจร่วมกิจกรรมที่องค์การจัดขึ้น ปกป้องเกียรติภูมิและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของตำรวจและองค์การตำรวจ เมื่อมีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับวงการวิชาชีพตำรวจก็ชี้แจงทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิสัณห์ หว้าจีน (2546) และงานวิจัยของธัญรดี ไตรวัฒนวงษ์ (2555) ที่พบว่า งานที่พนักงานสอบสวนหญิงปฏิบัติอยู่ด้วยความมุ่งมั่น ทำให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์ มีความละเอียดรอบคอบ ก่อให้เกิดความพึงพอใจจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนผู้มาติดต่องาน

1.4 การวางแผนเติบโตในสายงาน จากผลการวิจัยพบว่า ตำรวจหญิงที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เห็นว่า มีโอกาสเติบโตในสายงานในวงจำกัด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการผลิตนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงนั้นมีความมุ่งหมายในการให้เป็นพนักงานสอบสวนเป็นหลัก โอกาสที่จะเติบโตในทางสายบังคับบัญชายาก แต่สามารถเติบโตในสายความเชี่ยวชาญเท่านั้น

1.5 ด้านการเปลี่ยนงานและสายงาน จากผลการวิจัยพบว่า ตำรวจหญิงที่เป็นพนักงานสอบสวนนั้น มีโอกาสเติบโตนั้นยังมีไม่สูงนัก ทั้งนี้เป็นเพราะ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ผลิตตำรวจหญิงจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจมีเป้าหมายว่าจะต้องให้มาเป็นพนักงานสอบสวน ซึ่งมีโอกาสเติบโตใตสายงานจำกัดมากกว่าข้าราชการตำรวจในสายอาชีพอื่น ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของอรุณรัตน์ คันธา และคณะ (2556) ที่พบว่าการย้ายงานมีสาเหตุสำคัญ เช่น การขาดความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงาน ค่าตอบแทนน้อย ภาระงานมาก เป็นต้น

2. ด้านการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย พบว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการจัดแนวทางการวางโครงสร้างตำแหน่งงานตำรวจหญิง เช่น การจัดทำแผนพัฒนาผู้มีศักยภาพตามคาดหวังขององค์การ ที่อยากให้มีสำหรับการดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นโดยฝึกอบรมตามการขึ้นชั้น เช่น หลักสูตรสารวัตร ผู้กำกับการ ผู้บังคับการ เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของอุดร วงษ์ชื่น (2540) ที่พบว่าปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร ในการฝึกอบรมให้ความรู้และการฝึกอบรมระหว่างการปฏิบัติงานด้านการสอบสวนแก่พนักงานสอบสวนหญิงตลอดจนบุคลากรของหน่วยงาน นอกจากนี้ ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา ถ้ามีระยะเวลาในการฝึกอบรมน้อย และไม่ค่อยมีการจัดหลักสูตรอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรโดยตรง ย่อมทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างล้าสมัย ไม่ทันต่อเทคโนโลยีที่ก้าวไกลอยู่ตลอดเวลาสอดคล้องกับงานการศึกษาของชัยวุฒิ เกียรติก้องกำจาย (2557) พบว่า ควรกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ให้เหมาะสมกับพนักงานสอบสวนหญิง และพบว่าตำรวจหญิงส่วนใหญ่ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจให้ข้อมูลว่า ยังไม่ได้มีการแยกการจัดทำเส้นทางสายอาชีพออกโดยเฉพาะ ไม่ได้มีการดำเนินการเฉพาะราย และหลักเกณฑ์ที่กำหนดว่าบุคคลใด

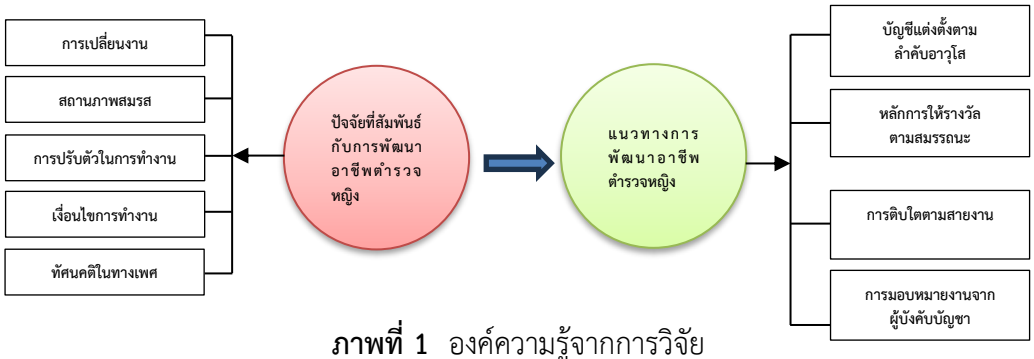
มีความรู้ความสามารถมีความเหมาะสมนั้นแม้จะมีการเขียนออกมา ในทางปฏิบัติยังให้เป็นดุลพินิจของผู้บังคับบัญชาที่จะพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นหลัก สอดคล้องกับงานการศึกษาของสุรพล ไทยประเสริฐ (2555) พบว่า ในตำรวจหญิงไม่ได้มีการออกแบบเส้นทางอาชีพเฉพาะไว้ แต่เป็นการกำหนดรวมทั้งองค์การ

นอกจากนี้ ในการประเมินและให้รางวัลนั้นอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน การปรับเลื่อนตำแหน่ง สอดคล้องกับงานการศึกษาของอติภา เนาวกิตตินาถ (2562) พบว่า หลักเกณฑ์ชี้วัดผลการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถสะท้อนผลการปฏิบัติแต่ละคนได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากระบบการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติยังมีการปฏิบัติแบบแยกส่วน และกระจัดกระจายตามหน่วยต่าง ๆ ขาดเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง การพัฒนาในรูปแบบต่าง เช่น การฝึกอบรม ไม่ได้มีความแตกต่างกันระหว่างตำรวจหญิงและชาย อย่างไรก็ตาม ในด้านการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับทักษะและความสามารถของตำรวจ หากมีการวางแผนอัตรากำลังไว้ชัดเจนของแต่ละกองบัญชาการในการกำหนดหน้าที่และสำรวจความต้องการของตำรวจหญิงในการพัฒนาตนเองและนำไปเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมที่หลากหลายและสอดคล้องมากขึ้นจะทำให้การพัฒนาการทำงานของตำรวจหญิงนั้นได้ดีมากขึ้น

3. ด้านปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย ได้แก่ การปรับตัวในการทำงานและประเภทงานที่มีความเสี่ยง เงื่อนไขการทำงานโดยเฉพาะสถานภาพสมรส อภิปรายได้ว่า ตำรวจหญิงที่ไม่แต่งงานมีเวลาทุ่มเทในการทำงานและมีส่วนร่วมในอาชีพการงานมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับตำรวจหญิงที่แต่งงานแล้วที่ต้องแบ่งเวลาในการดูแลครอบครัวและเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับความสุขในการทำงาน พบว่า ตำรวจหญิงที่สมรสแล้วส่วนใหญ่ไม่ค่อยคิดย้ายงาน ไม่มุ่งมั่นที่จะเติบโตในทางอาชีพ สอดคล้องกับงานการศึกษาของสิทธิพงษ์ นาคเด่น (2556) ที่พบว่า ตำรวจหญิงที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีทัศนคติต่อความก้าวหน้าในอาชีพข้าราชการตำรวจที่ต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Alexander & Walker (1996) ที่พบว่า งานตำรวจมีผลกระทบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของชีวิตทางสังคมของคู่สมรส และปัจจัยทัศนคติในทางเพศด้านชายและหญิง ซึ่งพบว่าทัศนคติในทางเพศในวงการตำรวจระหว่างตำรวจชายและตำรวจหญิงมีความแตกต่างกัน ซึ่งเห็นได้จากการมอบหมายงานที่สำคัญต่าง ๆ จากผู้บังคับบัญชา หรือจากการสั่งการ การกำหนดงานอื่น ๆ การทำงานร่วมกัน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำรวจด้วยกัน เป็นต้น สอดคล้องกับงานของไกรวุฒิ วัฒนสินธิ์ (2563) ที่ระบุว่า ผู้บังคับบัญชายังมีไม่ให้ความสำคัญของพนักงานสอบสวนหญิง เนื่องจากไม่เข้าใจบทบาทการทำงาน สั่งงานไม่ตรงกับความรับผิดชอบ ทั้งยังให้ทำงานอื่นที่ไม่ใช่งานสอบสวน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย ได้แก่ การศึกษาเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนสายงาน สถานภาพสมรส การปรับตัวในการทำงาน เงื่อนไขการทำงาน และทัศนคติในทางเพศ มีความสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาอาชีพตำรวจหญิงในประเทศไทย ได้แก่ บัญชีแต่งตั้งตามลำดับอาวุโส หลักการให้รางวัลตามสมรรถนะ การเติบโตตามสายงาน และการมอบหมายงานจากผู้บังคับบัญชา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมีนโยบายวางแผนแนวทางการพัฒนางานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (Community Policing) ให้กับตำรวจหญิงเพิ่มมากขึ้น เพื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงเข้าไปปฏิบัติงานร่วมเพื่อลดระดับการมีปฏิกิริยาของประชาชน

2. ควรมีนโยบายจัดตั้งสถานีตำรวจหญิง (Woman Police Station) ขึ้นมาให้ตำรวจหญิงนั้นได้เติบโตขึ้นตามสายงาน และให้บริการกรณีผู้เสียหายเป็นหญิงและเด็ก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การกำหนดอาวุโสควรกำหนดสัดส่วนในเรื่องของอัตราส่วนความก้าวหน้าหรือเส้นทางอาชีพระหว่างตำรวจชายและหญิงด้วยเช่นกัน

2. ควรมีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายของตำรวจหญิง เพื่อสื่อสารด้านการพัฒนาอาชีพความร่วมมือและพัฒนาความก้าวหน้าและการเติบโตในสายงานต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเชิงสำรวจ (Survey Research) เกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางอาชีพตำรวจหญิงและความสามารถตำรวจหญิง (Upskills) ทั่วประเทศเพื่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติสามารถปรับใช้ในการวางแผนดำเนินการพัฒนาเส้นทางอาชีพตำรวจหญิงต่อไป

2. ควรมีการศึกษาในลักษณะของการทำนาย (Forecasting) เพื่อคาดเดาถึง รูปแบบและทิศทางการประกอบอาชญากรรมในอนาคต และนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการดำเนินการ และการปรับจัดอัตรากำลังตำรวจหญิงให้ลงในตำแหน่งที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

ไกรวุฒิ วัฒนสิน. (2563). การศึกษาความท้าทายการปฏิบัติหน้าที่ของนายร้อยตำรวจหญิง. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(7), 197-210.

จักรพงษ์ กิตติพงศ์พิทยา. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความมั่นคงในการทำงานกับผลการปฏิบัติงานและความทุ่มเทในการทำงานของพนักงาน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ชัยวุฒิ เกียรติก้องกำจาย. (2557). การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหญิง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 4(3), 28-36.

ธัญรดี ไตรวัฒนวงษ์. (2555). *มาตรการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศ : กรณีศึกษาพนักงานสอบสวนหญิงสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์การศึกษาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

สิทธิพงษ์ นาคเด่น. (2556). *ทัศนคติต่อความก้าวหน้าในอาชีพของข้าราชการตำรวจ: กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุพรพรรณ อรุณแสงส่องดี. (2554). *แรงจูงใจในการเข้าศึกษาโรงเรียนนายร้อยตำรวจของนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุรพล ไทยประเสริฐ. (2555). *การยอมรับบทบาทของพนักงานสอบสวนหญิงในการสอบสวนคดีความผิดอาญาบางประเภท : ศึกษาเฉพาะกรณีบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

อติภา เนาวกิตตินาถ. (2562). ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(1), 668-679.

อภิสัณห์ หว้าจีน. (2546). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหญิงในสถานีตำรวจนครบาล* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อรุณรัตน์ คันธา และคณะ. (2556). การย้ายงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย. *วารสารสภาการพยาบาล*, 28(3), 19-31.

อำพรรณ์ ปานเจริญ (2556). *วาทกรรมนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุดร วงษ์ชื่น. (2540). *ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนหญิง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Alexander, D. A. & Walker, L. G. (1996). The perceived impact of police work on police officers' spouses and families. *Stress Medicine*, 12(4), 239-246.

Heidensohn, F. M. (1985). *Women and crime*. New York: New York University.

_____. (1992). *Women in Control?: The role of women in law enforcement*. Oxford: Clarendon.

Martin, S. E. (1979). Policewomen and policewomen: Occupational role dilemmas and choices for female officers. *Journal of Police Science and Administration*, 7(3), 314-323.

Young, M. (1991). *An Inside Job*. Oxford: Clarendon.

การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1*

DEVELOPMENT A MANAGEMENT SYSTEM OF SMALL-SIZED SCHOOL MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF SOCIAL ENTERPRISE UNDER THE OFFICE OF KHONKAEN PRIMARY EDUCATION AREA 1

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, วิรัช เจริญเชื้อ
Sutum Tummatasananon, Virat Chareonchuea
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University
Corresponding Author E-mail: Sutum011728@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 175 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น 2. สร้างระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามประเมินระบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ลำดับความต้องการจำเป็น PNI Modified

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด 2. ระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 1. ปัจจัย 2. กระบวนการ ประกอบด้วย ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม ด้านธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการและการบริหารจัดการ ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ด้านการนำผลกำไรไปสร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อ

*Received March 20, 2022; Revised April 8, 2022; Accepted April 21, 2022

แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม และด้านการประสานความร่วมมือ 3. ผลผลิต ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
คำสำคัญ: การพัฒนาระบบบริหาร; โรงเรียนขนาดเล็ก; แนวคิดกิจการเพื่อสังคม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the current and the desirable situations of small-sized school management system according to the social enterprise concept Under the Office of KhonKaen Primary Education Area 1. Samples were administrators and Academic Head Teacher, 175 persons by Stratified Random Sampling. 2. To set a Management System of Small-Sized School Management Based on the Concept of Social Enterprise Under the Office of KhonKaen Primary Education Area 1, The group of informants were: administrators and teachers, head of academic department, 6 people and 9 experts by purposefully selected Tools used for data collection was questionnaire, Focus group discussion form, and a system assessment form. Statistics used in data analysis were percentage, mean and standard deviation and Priority Needs Index by PNImodified.

The results were as follows: 1. The current condition overall was at medium level, The overall desirable condition was at the highest level. 2. A Management System of Small-Sized School Management Based on the Concept of Social Enterprise Under the Office of KhonKaen Primary Education Area 1 consisted of 1. Inputs 2. Process; consisted of main goals for benefiting society, good governance in entrepreneurship and management by applying Sufficiency Economy Philosophy, using profits to benefit communities, society and the environment, creating and developing the innovations to solve problems and social development and coordination and cooperation 3. Outputs; assessment results on suitability and in terms of feasibility was at the highest level.
Keywords: Development a Management System; Small-Sized School; Concept of Social Enterprise

บทนำ

กิจการเพื่อสังคมหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) ในประเทศไทยเป็นที่รู้จักและแพร่หลายมากขึ้นโดยเฉพาะในแวดวงภาคธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยรัฐได้ตั้งสำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) พร้อมตั้งคณะกรรมการสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ และออกแผนแม่บทสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม พ.ศ. 2553-2557 (สุวรรณลักษณ์ อุดมศักดิ์, 2556) ทำให้เกิดผู้ประกอบการเพื่อสังคมที่ประกอบกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทยในหลากหลายรูปแบบ และการสร้างการรับรู้ เผยแพร่และปลูกฝังค่านิยมเรื่องกิจการเพื่อสังคม ได้ถูกระบุในยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม พ.ศ. 2553-2557 โดยมีข้อเสนอ คือ 1. การพัฒนาเนื้อหาความรู้และสื่อการเรียนรู้ 2. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การนำเรื่องกิจการเพื่อสังคมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้เด็กไทยได้มีโอกาสทำความรู้จักกับกิจการเพื่อสังคมตั้งแต่อายุยังน้อย เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจให้กับเยาวชนไทยและเป็นพื้นฐานความคิดในการพัฒนาวิชาชีพและทักษะในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคตได้ (สถาบันเช้นจ์ฟิวชั่น, 2553)

แนวคิดสำคัญกิจการเพื่อสังคม ประกอบด้วย 1. กระบวนการผลิต การดำเนินกิจการรวมถึงผลิตภัณฑ์หรือบริการ ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อเนื่องในระยะยาวต่อสังคม สุขภาวะและสิ่งแวดล้อม 2. มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี 3. มีศักยภาพที่จะมีความยั่งยืนทางการเงินได้ด้วยตนเอง 4. ผลกำไรส่วนใหญ่ถูกนำไปเพื่อการลงทุนกลับไปใช้ในการขยายผลเพื่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวหรือคืนผลประโยชน์ให้แก่สังคม หรือผู้ใช้บริการ 5. สามารถมีรูปแบบองค์กรที่หลากหลาย และ 6. มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ (สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ, 2553) และกิจการเพื่อสังคมมีลักษณะสำคัญบางประการที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน คือ 1. มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชุมชน 2. การเป็นผู้ประกอบการโดยมีการทำกิจกรรมทางการค้าขายโดยตรงรวมถึงการผลิตสินค้าหรือการให้บริการตามกลไกตลาด 3. ดำเนินการโดยกลุ่มนักเรียนด้วยการสนับสนุนของครูและผู้ปกครองและต้องตระหนักว่าเป็นการทำกิจการเพื่อสังคมอย่างเป็นองค์รวมทั้งโรงเรียน 4. มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเสมอ มีความเป็นพลวัต โดยปรารถนาที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่น (Social Enterprise Academy, 2014)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีการบริหารจัดการภายใต้วิสัยทัศน์องค์กรชั้นนำที่จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความเสมอภาคด้านโอกาสและคุณภาพ มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายให้ โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการ ระบบการเรียนการสอน และระบบการนิเทศ กำกับติดตาม โดยใช้การวิจัยและนวัตกรรมเป็นฐาน บนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการดำเนินการของโรงเรียนขนาดเล็กยังขาดระบบบริหารโรงเรียนขนาด

เล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ที่จะส่งผลให้โรงเรียนดำรงอยู่ได้ด้วยชุมชนอย่างแท้จริง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1, 2564)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาการดำเนินการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนและสังคม ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยการพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีความเข้มแข็ง และเป็นที่พึงของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2. เพื่อสร้างระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 320 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1, 2564) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 175 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) และคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้ได้ครบตามสัดส่วนที่กำหนด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 3 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมินระบบ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามประเมินระบบ แบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้ Google Form ได้รับแบบสอบถามคืน 160 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.43

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ดัชนีประเมินความต้องการจำเป็นใช้สูตร (Modified Priority Needs Index : PNI Modified การวิจัยเชิงคุณภาพ จากแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน		
1. ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม	3.33	0.56	ปานกลาง	4.56	0.50	มากที่สุด	0.369	1
2. ด้านการนำผลกำไรไปสร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม	3.40	0.73	ปานกลาง	4.50	0.51	มาก	0.324	4
3. ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้	3.36	0.67	ปานกลาง	4.51	0.50	มากที่สุด	0.342	3
4. ด้านการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	3.42	0.68	ปานกลาง	4.48	0.50	มาก	0.310	5
5. ด้านธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการและการบริหารจัดการ	3.34	0.71	ปานกลาง	4.54	0.50	มากที่สุด	0.359	2
6. ด้านการประสานความร่วมมือ	3.44	0.73	ปานกลาง	4.50	0.51	มาก	0.308	6
โดยรวม	**3.38**	**0.68**	**ปานกลาง**	**4.52**	**0.50**	**มากที่สุด**	**0.335**	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน ของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็น

เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม ด้านธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการและการบริหารจัดการ ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ด้านการนำผลกำไรไป สร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม และด้านการประสานความร่วมมือ ตามลำดับ

ระยะที่ 2 ผลสร้างระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 1. ปัจจัย ประกอบด้วย ความรู้ที่มีอยู่ของสังคมนั้น ๆ ค่านิยมเป้าหมายที่มีการคาดหวัง และงบประมาณ 2. กระบวนการ ประกอบด้วย ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม ด้านธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการและการบริหารจัดการ ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ด้านการนำผลกำไรไปสร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม และด้านการประสานความร่วมมือ 3. ผลผลิต ประกอบด้วย ผู้เรียน ได้รับการพัฒนาทางด้านสติปัญญา เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม และผลการประเมินด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ความเหมาะสม	$\bar{X}$	S.D.	ความเป็นไปได้
1. ปัจจัย	4.50	0.51	มาก	4.67	0.50	มากที่สุด
2. กระบวนการ	4.58	0.50	มากที่สุด	4.62	0.51	มากที่สุด
3. ผลผลิต	4.56	0.50	มากที่สุด	4.67	0.50	มากที่สุด
โดยรวม	**4.55**	**0.50**	**มากที่สุด**	**4.65**	**0.50**	**มากที่สุด**

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

1.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีการบริหารจัดการตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคมตามบริบท ด้วยแนวคิดบางประเด็นสอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติในปัจจุบันและของสถานศึกษา ดังที่ Social Enterprise Academy (2014) ได้นำเสนอว่า กิจการเพื่อสังคมมีลักษณะสำคัญบางประการที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน คือ 1. มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชุมชน 2. การเป็นผู้ประกอบการโดยมีการทำกิจกรรมทางการค้าขายโดยตรงรวมถึงการผลิตสินค้าหรือการให้บริการตามกลไกตลาด 3. ดำเนินการโดยกลุ่มนักเรียนด้วยการสนับสนุนของครูและผู้ปกครองและต้องตระหนักว่าเป็นการทำกิจการเพื่อสังคมอย่างเป็นองค์รวมทั้งโรงเรียน 4. มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเสมอมีความเป็นพลวัต โดยปรารถนาที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของฐาปณีย์ โลพันดุง (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนัตถ์พร โคจรานนท์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์การสมรรถนะสูง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของระบบการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์การสมรรถนะสูงด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลย้อนกลับ มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีความต้องการในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพในด้านการบริหารจัดการและเกิดประสิทธิผล ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ชุมชนรอบข้าง อย่างยั่งยืน ดังที่ สถาบันเช้นจ์ฟิวชั่น (2553) ได้เสนอว่า ค่านิยมเรื่องกิจการเพื่อสังคม ได้ถูกระบุในยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม พ.ศ. 2553 - 2557 โดยมีข้อเสนอ คือ 1. การพัฒนาเนื้อหาความรู้และสื่อการเรียนรู้ 2. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การนำเรื่องกิจการเพื่อสังคมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้เด็กไทยได้มีโอกาสทำความรู้จักกับกิจการเพื่อสังคมตั้งแต่อายุยังน้อย เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจให้กับเยาวชนไทยและเป็นพื้นฐานความคิดในการพัฒนาวิชาชีพและทักษะในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคตได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของฐาปณีย์ โลพันดุง (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนัตถ์พร โคจรานนท์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์การสมรรถนะสูง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของระบบการบริหาร

จัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์การสมรรถนะสูงด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลย้อนกลับ มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก

1.3 ความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม ด้านธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการและการบริหารจัดการ ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ด้านการนำผลกำไรไปสร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม และด้านการประสานความร่วมมือ ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม เป็นการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามบริบท โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ดังที่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ได้นำเสนอว่า การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การสอนคละชั้น การสอนแบบบูรณาการการยุบโรงเรียน การบริหารจัดการแบบศูนย์เครือข่าย ซึ่งทำให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนท้องถิ่น การกระจายอำนาจและให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของนริศ ภูอารม (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ค่าความต้องการจำเป็น (PNI modified) ระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2. การประเมินผล 3. การกำหนดเนื้อหา 4. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ 5. การกำหนดสื่อการเรียนรู้ 6. การกำหนดวิธีสอน และ 7. การวิเคราะห์ผู้เรียน ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสันติ หัดที (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยรวมอยู่ที่ (PNI = 0.35) เรียงตามลำดับ ได้แก่ มีการประชุมระดมสมองที่ไม่ต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันโดยตรงมีการใช้หลักมนุษย์สัมพันธ์ โดยให้บุคลากรในโรงเรียนพบปะปรึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์กันและกันและเสริมสร้างภาวะผู้นำตามลำดับ

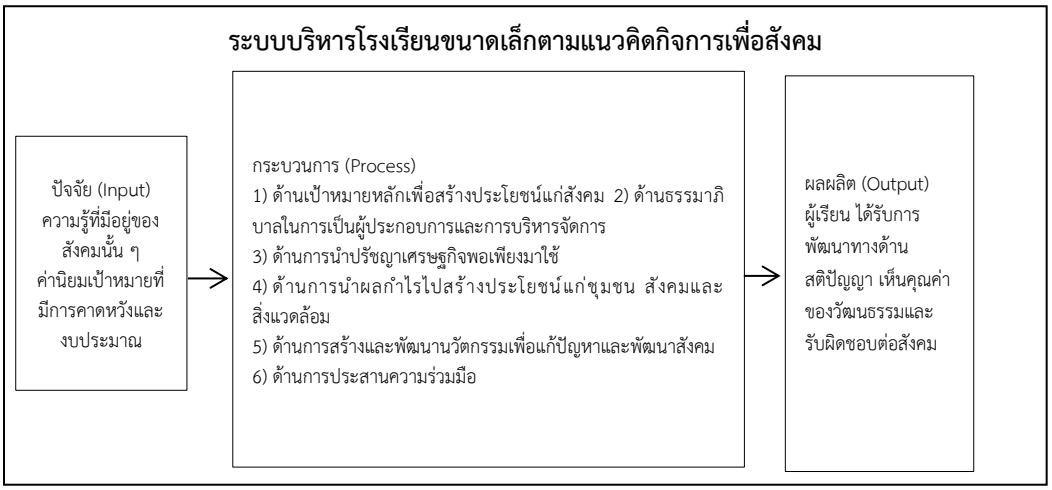
2. ผลการสร้างระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 1. ปัจจัย 2. กระบวนการ ประกอบด้วย ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม ด้านธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการและการบริหารจัดการ ด้านการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ด้านการนำผลกำไรไปสร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างและพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม และด้านการประสานความร่วมมือ 3. ผลผลิต ผลการ

ประเมิน ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวนำมากำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้นำไปดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทำให้ได้ข้อเท็จจริงนำไปสร้างระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ดังที่ สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (2553) ได้นำเสนอว่า แนวคิดสำคัญกิจการเพื่อสังคม ประกอบด้วย 1. กระบวนการผลิต การดำเนินกิจการ รวมถึงผลิตภัณฑ์หรือบริการ ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อเนื่องในระยะยาวต่อสังคม สุขภาวะและสิ่งแวดล้อม 2. มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี 3. มีศักยภาพที่จะมีความยั่งยืนทางการเงินได้ด้วยตนเอง 4. ผลกำไรส่วนใหญ่ถูกนำไปเพื่อการลงทุนกลับไปใช้ในการขยายผลเพื่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวหรือคืนผลประโยชน์ให้แก่สังคม หรือผู้ใช้บริการ 5. สามารถมีรูปแบบองค์กรที่หลากหลาย และ 6. มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของธนัตถ์พร โคจรานนท์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์การสมรรถนะสูง ผลการวิจัยพบว่า ระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีการทำงานผ่านหน่วยระบบย่อย 7 หน่วยระบบ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ผู้เรียน 2. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ 3. การกำหนดเนื้อหา 4. การกำหนดวิธีสอน 5. การกำหนดสื่อการเรียนรู้ 6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7. การประเมินผล และผลการประเมินด้านการใช้ประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้อง อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสันติ หัดที (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ระบบการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย ด้านปัจจัย (Input) ประกอบด้วย 5องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1. บุคลากรนิเทศ 2. หลักการนิเทศ 3. ทักษะการนิเทศ 4. งบประมาณสนับสนุนการนิเทศ 5. เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1. กำหนดกลยุทธ์ในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 2. การวางแผนนิเทศการจัดการเรียนรู้ 3. ด้านเทคนิคการนิเทศการจัดการเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทำ 4. ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 5. การกำกับติดตามการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 6. การประเมินผลการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ด้านผลผลิต (Output) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ผู้บริหารและครูมีความรู้ความเข้าใจระบบการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2. ครูมีการจัดการเรียนการสอนที่ดีขึ้นกว่าเดิม ด้านผลลัพธ์ (Outcome) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ผู้บริหาร ครูมีความ พึงพอใจในระบบการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่การแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา และการรายงานผล ผลการประเมินระบบ

การนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากวิจัยได้เป็นโมเดลระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จะต้องประกอบด้วยด้านปัจจัย (Input) ความรู้ที่มีอยู่ของสังคมนั้น ๆ ค่านิยมเป้าหมายที่มีการคาดหวัง และงบประมาณ นำเข้าสู่กระบวนการ (Process) ตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม และได้ผลผลิต (Output) คือ ผู้เรียน ได้รับการพัฒนาทางด้านสติปัญญา เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการสนับสนุนการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยเฉพาะด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เนื่องจากการวิจัย พบว่า ความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ต้องการพัฒนาที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม โดยดัชนี Modified Priority Needs Index (PNI Modified) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด จึงต้องมีการ

ดำเนินการด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคมเป็นระบบมีการกำกับติดตามจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำนโยบายการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมมีการมอบหมายงานตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา และส่งเสริม สนับสนุน นิเทศและติดตามการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม อย่างต่อเนื่องโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน พบว่า ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อนำมาจัดลำดับค่าความต้องการจำเป็นผลปรากฏว่าอยู่ลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ด้านเป้าหมายหลักเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาอย่างยิ่ง ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยลงในเชิงลึกด้านดังกล่าวโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

ฐาปณีย์ โลพันดุง. (2560). *การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม* (ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนัตถ์พร โคจรานนท์. (2562). *การพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาสู่องค์การสมรรถนะสูง* (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นริศ ภูอารม. (2560). *การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก* (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันเช้นจ์ฟิวชั่น. (2553). *การสร้างเสริมองค์กรธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันเช้นจ์ฟิวชั่น.

สันติ หัดที. (2562). *การพัฒนาระบบการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา* (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. อุดรธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ. (2553). *แผนแม่บทสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคม พ.ศ. 2553-2557*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ.

สุวรรณลักษณ์ อุดมศักดิ์. (2556). การพัฒนาพฤติกรรมทางสัดมของเด็กปฐมวัยด้านความมีระเบียบวินัยและจิตสาธารณะ ที่จัดประสบการณ์โดยใช้นิทานคุณธรรม สำหรับชั้นอนุบาลปีที่ 2. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 2(1), 11-23.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3), 607–610.

Social Enterprise Academy. (2014). *A guide to social enterprise in education*. Retrieved March 20, 2020, from www.theacademy-ssea.org/schools

BACKGROUND INVESTIGATION OF POVERTY ALLEVIATION THROUGH TOURISM MANAGEMENT, UTILIZING MALUTANG TOWNSHIP, LUQUAN COUNTY, CHINA*

การสำรวจความเป็นมาของการบรรเทาความยากจนผ่านการจัดการการท่องเที่ยว โดยใช้เมืองมาลูทัง มณฑลลู่ฉวน ประเทศจีน

Mingjing Qu, Paithoon Monpanthong
หมิงจิง คู, ไพฑูรย์ มนต์พานทอง
National Institute of Development Administration
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Corresponding Author E-mail: paulqu911@gmail.com

Abstract

The objectives of this qualitative research paper were to analyze the present state of tourist policies in Malutang Township, China, and to investigate the current state of tourism planning in Malutang Township, China. The key informants included 30 individuals: 9 local poor, 6 local government officials, 3 non-governmental organization officers, 6 tourists, and 6 private sectors. For data collection, semi-structured in-depth-interviews script was used.

The results of the research were found that: 1. Based on the policy of targeted poverty alleviation, residents of Malutang Township had been required to eradicate extreme poverty. However, the local population had a relatively low level of education, and the local government lacked expertise in tourist development, which may result in the government prioritizing economic interests when creating and executing tourism policy. 2. Even though there was no tourism in the area now, its abundant natural resources and rich history make it a prime location for tourist development. Due to its lack of expertise, the local government would have the difficulty of guaranteeing adequate resource usage

*Received November 2, 2022; Revised November 24, 2022; Accepted November 24, 2022

and allocation during tourism planning. These findings provided a better understanding of the current situation in China poorest districts, as well as for expanding tourism and reducing poverty.

Keywords: Tourism Poverty Alleviation; Tourism Policy; Tourism Planning

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. วิเคราะห์สถานะปัจจุบันของ นโยบายการท่องเที่ยวในเมือง Malutang ประเทศจีน และ 2. ตรวจสอบสถานะปัจจุบันของการวางแผนการท่องเที่ยวในเมือง Malutang ประเทศจีน โดยเลือกสัมภาษณ์กลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ได้แก่ คนจนในพื้นที่ 9 คน ข้าราชการส่วนท้องถิ่น 6 คน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาของเอกชน 3 คน นักท่องเที่ยว 6 คน และภาคเอกชน 6 คน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1. ตามนโยบายการบรรเทาความยากจนแบบกำหนดเป้าหมาย ทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในเมือง Malutang กำจัดความยากจนข้นแค้น อย่างไรก็ตาม ประชากรในท้องถิ่นมีระดับ การศึกษาค่อนข้างต่ำ และรัฐบาลท้องถิ่นยังขาดความเชี่ยวชาญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจส่งผลให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เมื่อสร้างและดำเนินนโยบายการท่องเที่ยว 2. แม้ว่าในปัจจุบันจะไม่มีการท่อง เที่ยวในพื้นที่นี้ ทว่าทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และประวัติศาสตร์อันยาวนาน ทำให้พื้นที่นี่เป็นพื้นที่ที่เหมาะแก่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งประชากรยังขาดความชำนาญ ผลของการวิจัยนี้ช่วยให้มีความเข้าใจมากขึ้นถึงสถานการณ์ปัจจุบันตลอดจนการขยายการท่องเที่ยวและลดความยากจน

คำสำคัญ: การบรรเทาความยากจนด้านการท่องเที่ยว; นโยบายการท่องเที่ยว; การวางแผนการท่องเที่ยว

Introduction

Poverty impacts everyone. Tourism is renowned for its ability to combat poverty. The UNWTO (World Tourism Organization) created the Sustainable Tourism for Eliminating Poverty (ST-EP) initiative in 2002 in an effort to reduce global poverty through tourism (UNWTO, 2002). China's tourist poverty alleviation grew during the century. In recent years, targeted poverty alleviation has been advocated, and rural tourism in disadvantaged regions has contributed to tourist growth. In 2015, 14.42 million rural poor were lifted out of poverty, including 2.64 million via rural tourism (National Tourism Administration, 2016). Until May 16, 2020, Luquan County will be the only county in China that has not been pulled

out of poverty in the previous 30 years. Where ethnic minorities gather, Malutang Township has a rich ethnic culture and abundant natural resources. The township is also the poorest in Luquan County. It has become very meaningful to see whether it can help the local people alleviate poverty through developing tourism in the poorest areas of China. The background research on poverty alleviation via tourism in Malutang Township from two perspectives of tourism policy and planning will contribute to a better knowledge of the existing situation in China's poorest regions. Additionally, it will provide the groundwork for the region's future tourist growth. The research objectives were proposed as follows: 1. To analyze the current situation of tourism policy in Malutang Township, China. 2. To investigate the current state of tourism planning in Malutang Township, China. 3. To explore the background of poverty alleviation through tourism management in Malutang Township, China.

Research Objectives

1. To analyze the present state of tourism policies in Malutang Township, China

2. To investigate the current state of tourism planning in Malutang Township, China

Methodology

A semi-structured interview strategy was less restrictive than an in-depth interview approach in terms of data collecting (Ritchie et al, 2003). This study used a purposive sampling technique to conduct semi-structured interviews with 30 tourism stakeholders. A triangle test can be created using various data to verify the accuracy of the information (Eisenhardt & Graebner, 2007). To gather the relevant information for this inquiry, five different types of stakeholders were questioned: 1. Local poor individuals, 2. local government officials, 3. NGOs, 4. tourists, and 5. the private sector. The interviewees' identities are included in Table 1.

Table 1 The list of interviewees of the study

Stakeholders	Code of each interviewee
Local poor individuals	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9
Local government officials	S10, S11, S12, S13, S14, S15
NGOs	S16, S17, S18
Tourists	S19, S20, S21, S22, S23, S24,
Private sectors	S25, S26, S27, S28, S29, S30

Nine local poor individuals and six tourists were chosen at random. Six local government officials including the members of the township committee and the head of the anti-poverty. The Yunnan Provincial People's Government's Poverty Alleviation and Development Office temporarily chose and nominated a leader to oversee Targeted Poverty Alleviation. Five members of the township committee were chosen from a range of ages and occupations to represent potential viewpoints. Three officers from vocational skills training schools were picked for NGOs from a diversity of genders and ages. The six small business owners for the private sector were identified from the integration network's multiple industries. Throughout interviews took place in September 2020. All interviews used a semi-structured framework with both open-ended and closed-ended questions. The more than 1-hour interviews were taped, recorded, and then translated for content analysis.

Results

Thirty participants were interviewed in Malutang Township, Lunquan County, Yunnan Province, China, in response to research objectives 1 and 2: to analyze the current situation of tourism policy in Malutang Township, China, and to investigate the current state of tourism planning in Malutang Township, China.

1 The current situation of tourism policies in Malutang Township

Table 2 The current situation of tourism policies in Malutang Township

The current situation of tourism policies	Interviewees
Income from traditional agriculture	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18, S25, S26, S27, S28, S29, S30
Education very low	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18, S25, S26, S27, S28, S29, S30
Provide professional training	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18

Table 2 The current situation of tourism policies in Malutang Township

The current situation of tourism policies	Interviewees
Basic healthcare	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9
Policy of targeted poverty alleviation	S10, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18, S25, S26, S27, S28, S29, S30
Tax relief for private sectors	S25, S26, S27, S28, S29, S30

The table 2 revealed the current situation of tourism policies in Malutang Township, which can be described as follows:

1. Income from traditional agriculture. The local economy could be inferred from income distribution. Most interviewees, including impoverished residents and municipal authorities, mentioned revenue difficulties. Local income came from farming and livestock, not tourists, according to interviewees.

For instance: I have managed my lands and plant some vegetables, and fruits. About income, I got income unstable, and not too much. There are not have income from tourism at this moment in my community. (S1)

2. Education was very low. From 1986, the Chinese government has been developed a policy mandating nine years of education. According to the interviews, a majority of the local poor have not yet finished the nine-year basic education requirement, and their educational level is quite low. Many local governments officials lack of adequate education.

For instance: I am a peasant, after finishing primary school, I must return home and work on the farm to help my parents. (S3, S4) I think the main cause of poverty might be the low education level of local people. (S18)

3. Provide professional training. The interview showed that the government has partnered with technical education training facilities to offer a free instruction in planting, breeding, cooking, and construction to the underprivileged.

For example: There are different skills training classes in my village. The local government officer will come to the field and collect data from local people before training class is conducted. (S9)

4. Basic healthcare. Interviews showed that underprivileged locals have long cared about health and medical policies. Most disadvantaged people find it difficult to see a doctor, although the issue has been mostly rectified.

For example: Social security has provided a special allowance to my family every month from the government, and health security has provided my family with fundamental health care. (S4, S8)

5. Policy of targeted poverty alleviation. The Chinese central government proposes a targeted poverty alleviation policy that involves defining individuals who need assistance to know who else to help, reinforcing leadership and team-building to understand how and where to offer assistance, implementing targeted measures for various groups to know how to support, adopting rigorous standards to know when and how to deactivate those who have emerged from poverty, and obey tracking to know when and how to Interviews with local government officials, NGOs, and private sector members show that targeted poverty reduction underpins the poor region's tourist program. Tourism development is lacking, hence there is no tourism policy. For example: For poverty-stricken area, the policy of targeted poverty alleviation is the essential guidance of the tourism policymaking. (S6)

6. Tax relief for private sector. Taxes are government revenue. Government funding comes from taxes. Income sources include individuals, public enterprises, trade, natural resource royalties, and overseas aid. The local government offers sufficient tax relief initiatives for impoverished populations, according to interviews. In disadvantaged areas, small business owners are taxpayers.

For example: Tax is going to the government, but the government will give me tax relief because we belong to the poor-stricken areas. (S25)

2. The current state of tourism planning in Malutang Township

Table 3 The current state of tourism planning in Malutang Township

The current situation of tourism planning	Interviewees
No tourism	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18, S19, S20, S21, S22, S23, S24, S25, S26, S27, S28, S29, S30
Hope to open a homestay	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18, S25, S26, S27, S28, S29, S30
Expect to open a restaurant	S4, S5, S7, S8, S9, S10, S12, S13, S14, S15, S18, S25, S26, S28, S29, S30
Plentiful natural resources	S10, S11, S14, S19, S20, S21, S22, S23, S24
Willing to open a souvenir shop	S10, S15
Owned rich cultural	S12, S15

Table 3 showed the current state of tourism planning in Malutang Township, which can be discussed as follows:

1. No tourism. The interview revealed that all respondents concur that there is currently no tourism in this area. The local economy is primarily supported by conventional farming.For example: At present, there are not yet any tourism projects introduced by the government in our community (S10, S11)

2. Hope to open a homestay. Travelers often stay with locals in homestays. The interview showed that while tourism had not been pushed locally, all local government officials, most of local poor people, and most private business owners think homestays to be built. For example: If tourism was introduced in this area, I think most of local people would open homestays and become owners of their family businesses. (S16)

3. Expect to open a restaurant. The interview suggests that several local impoverished people, local government officials, and private company owners believe that local restaurants could be established in the future once tourists is brought to the local region. For example: Once tourism runs into my community, most of the local people will apply their own advantages, whatever they open a homestay or an ethnic characteristics restaurant. (S5)

4. Plentiful natural resources. Tourism relies on whether the area had sufficient natural resources. The interview showed that local government authorities and all visitors agree that the area's natural resources are abundant and appropriate for tourism expansion. For example: I came here mainly to feel the natural scenery. (S20)

5. Willing to open a souvenir shop. The interview implies that some few local government officials believe that when tourism is introduced to this area, the local poor are qualified to own souvenir shops. For example: When tourism comes to the community, mostly the local people will open a homestay or a restaurant. They can also open a gifts shop for the sale of ethnically characteristics handmade crafts. (S15)

6. Owned rich cultural. As stated in the interview, certain local government officials recommend that the area's rich and diversified ethnic minority culture can indeed be leveraged in the future to promote tourism. For instance: As we all know, My county has numerous ethnic minorities including Yi, Dai, Miao, and Hani,

therefore each has rich cultural traditions. Tourism will involve all ethnic groups. (S12)

Discussion

When integrating tourism with poverty alleviation, a poor region may face two major obstacles: how to rationally develop and utilize the resources, and how to target the poor as the primary beneficiaries. This paper has explored how the case township met the obstacles, which are based on background investigation through two dimensions, including 1. The current situation of tourism policies, and 2. The current state of tourism planning.

1. This study discovered when it comes to formulation and implementation of tourism policies, attention is paid to income from traditional agriculture, education very low, provide professional training, basic healthcare, tax relief for private sectors, and targeted poverty alleviation policy. As noted, although there is no tourism policy now, but the decision-makers are aware of the contribution tourism development makes to economic expansion. The economic impact of tourism will help increase the incomes of the poor once the formulation and implementation of tourism policies are centered on positive perceptions (Croes, 2014), improve education and health services (Ashley & Roe, 2002) tax relief policy will boost developing businesses (Manyana & Jones, 2007), support relevant industries with the development of vocational skills (Spenceley & Goodwin, 2007), and targeted poverty alleviation policy will provide financial support (Slocum, 2011). This is also true in Malutang Township. It directly makes government officials focus primarily on highlighting the benefits of tourist policy. Poor people who are not involved in tourism may not directly benefit from the policy, hence their opinions of it may not be favorable. Therefore, it is important to consider both benefits and drawbacks while creating a tourist policy, particularly any challenges that may arise during implementation.

2. This study explored the current situation of tourism planning prioritizes homestays, restaurants, natural resources, souvenir shops, and rich culture. Despite decision-makers realize tourism development's contribution to economic growth, they frequently disregard its effects on the impoverished in practice (Christie, 2002). If proper planning and management are not implemented, these

repercussions may undermine local social and cultural traditions (Ashley et al, 2000). Although locals possess enormous resources (natural resources and rich cultural), and strong desire to open such as homestay, restaurant and souvenir shop, and involve in tourism, officials must execute acceptable interventions and tourism development strategies. Furthermore, poverty alleviation will be guided by policy and planning (Slocum, 2011). Before preparing, policymakers should have a comprehensive awareness of the local tourism resources and services. During the planning process for resource development and utilization, it should try to create a fair distribution of interests and reduce potential conflicts.

Body of knowledge

By completing background research on tourist poverty alleviation in Malutang Township, Luquan County, we may get a very intuitive understanding of the condition in China's poorest places and the growth of tourism poverty alleviation. Second, this survey's two perspectives on tourist policy, and planning establish a favorable foundation for tourism poverty reduction and growth in this area and others. Finally, as China aims to eliminate extreme poverty by 2020, rural tourism offers a new way to boost rural income. Tourism and poverty reduction in severe poverty-stricken places may commence with this study. This research, however, examined data from September to December 2020, when COVID-19 broke out in China. Many roads are blocked, and some interviewees back out, making the interview harder. Thus, future study may concentrate on assisting communities with limited tourist resources promote tourism and increase income and alleviate poverty through tourism.

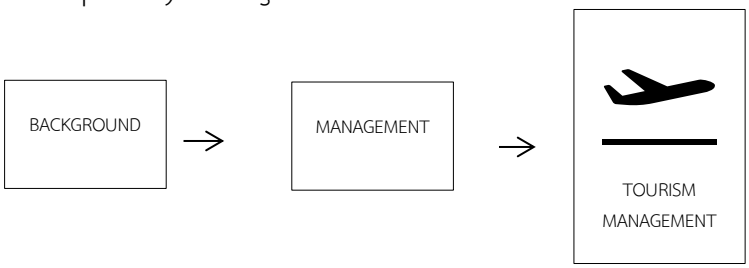

Figure 1 Body of knowledge

Recommendations

Tourism should be managed effectively. Emphasis on cultural tourism of the country in line with the needs of the people.

REFERENCES

Ashley, C., et al. (2001). *Pro-Poor Tourism Strategies: Making Tourism Work for the Poor – A Review of Experience, Pro-Poor Tourism Report*. London: The Russell Press.

Ashley, C., & Roe, D. (2002). Making tourism work for the poor: Strategies and challenges in Southern Africa. *Development Southern Africa*, 19(1), 61-82.

Christie, I. T. (2002). Tourism, growth and poverty: Framwork conditions for tourism in developing countries. *Tourism Review*, 57(1/2), 35-41.

Croes, R. (2014). The role of tourism in poverty reduction: An empirical assessment. *Tourism Economics*, 20(2), 207–226.

Eisenhardt, K. M. & Graebner, M. E. (2007). Theory building from cases: Opportunities and challenges. *Acad. Manag*. 1, 25-32.

Manyana, G., & Jones, E. (2007). Community based tourism enterprise development in Kenya: An exploration of their potential as avenus of poverty reduction. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), 628-644.

National Tourism Administration, C. (2016). *The national observation report on poverty alleviation through rural tourism*. China: National Tourism Administration .

Ritchie, J., et al. (2003). Designing and Selecting Samples. In &. J. J. Ritchie, *Qualitative Research Practice*. (pp. 263-286). London, UK: Sage.

Spenceley, A., & Goodwin, H. (2007). Natural-based tourism and poverty alleviation: Impacts of private sector and parastatal enterprise in and around Kruger National Park South Africa. *Current Issues in Tourism*, 10 (2-3), 255-277.

UNWTO. (2002). *Tourism and Poverty Alleviation*. Retrieved March 20, 2022, from https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284405497

EFFECTS OF SOCIAL MEDIA USE FOR COMMUNICATION ON THE AIRLINE CUSTOMERS' PURCHASE INTENTIONS*

ผลกระทบของการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการสื่อสารต่อความตั้งใจซื้อของลูกค้าสายการบิน

Nisara Paethrangsi, Ploywarin Sangsomboon, Wanlapa Jandaboue, Parnkan Vijitsanguan, Parida Brahmaputra, Sombat Teekasap
นิสรา แพทย์รังษี, พลอยวรินทร์ แสงสมบุญ, วัลภา จันดาเบ้า, ปารย์กัญจน์ วิจิตรสงวน, พาริดา พรหมบุตร, สมบัติ ทีฆทรัพย์
Rajamangala University of Technology Thanyaburi
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Corresponding Author E-mail: ploywarin_s@rmutt.ac.th

Abstract

Social media has become an essential communication tool for enterprises, including airline industries. Therefore, this study aimed to investigate the effects of social media communication on airline customers' purchasing intentions by deploying a quantitative questionnaire survey from 305 airline customers with experience in using social media communication of airlines. Data were analyzed by using a structural equation model (SEM).

The results revealed that brand awareness was derived from Advertising Appeals (ADP), Marketing Messages (MMS), Word-of-Mouth (WOM), and Online Customer Reviews (OCR). Advertising Appeals (ADP) were the most significant impact on airline customers' purchasing intentions.

Keywords: Social Media Communication; Airline Customer; Purchase Intention; Brand Awareness

*Received November 8, 2022; Revised December 14, 2022; Accepted December 15, 2022

บทคัดย่อ

โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญสำหรับองค์กรธุรกิจ รวมถึงในอุตสาหกรรมการบิน ดังนั้น การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียต่อความตั้งใจซื้อของลูกค้าสายการบิน งานวิจัยนี้ ใช้การสำรวจแบบสอบถามเชิงปริมาณจากลูกค้าสายการบินที่มีประสบการณ์ในการสื่อสารกับสายการบินผ่านโซเชียลมีเดีย จำนวน 305 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการวิจัยพบว่า การรู้จักตราสินค้า (BA) ของลูกค้าสายการบินมีองค์ประกอบมาจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดใจด้านอารมณ์ (ADP) เนื้อหาในสื่อโฆษณา (MMS) การบอกต่อปากต่อปาก (WOM) และบทวิจารณ์ออนไลน์จากลูกค้า (OCR) จากผลการวิเคราะห์ สรุปได้ว่า การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดใจด้านอารมณ์ (ADP) มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจซื้อของลูกค้าสายการบิน

คำสำคัญ: การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย; ลูกค้าสายการบิน; ความตั้งใจซื้อ; การรู้จักตราสินค้า

Introduction

Social media communication has played a relevant role in creating brand equity and influencing consumer decisions (Majeed et al., 2021), affecting people's daily lives. Nowadays, customers tend to communicate with airlines in all aspects through social networks. Therefore, airlines must manage changes for these new standard settings to improve their business (Seo & Park, 2018). Several people use social media, about 900 million on Facebook, 300 million on Twitter, and 100 million on Instagram (Bangkokbiz, 2022).

Social networking provides connections, builds relationships between companies and potential customers, and maintains their customers effectively (Alalwan, 2018). Advertising through social media has become more severe in aviation industries. The critical players among many airlines have faced challenges due to many new competitive factors in competing with competitors social media communication is a changing agent for airline customers' lifestyles in acquiring interesting information, social issues discussion, and social change pursuing (Seo & Park, 2018). This study aims to investigate how social media communication influences airline customer response. Therefore, it comes to the following research objective.

Research Objectives

To investigate the effects of social media communication on airline customers' purchase intentions.

Methodology

This study used a quantitative design to establish the influence of social media communication on customers' purchase intentions via structural equation model analysis. Dependent variables are marketing messages (MMS), advertising appeals (ADA), online customer reviews (OCR), and word-of-mouth (WOM). The questionnaire was developed from literature reviews to fit convenience sampling online google form and was divided into two parts: respondent's demographic data and information about research variables. The intended population included airline customers who have experience using social media to connect with airlines and use to view, follow, like, and share information about brands. A random sampling using the Morgan table sample size of 305 was used (Krejcie & Morgan, 1970). 400 questionnaires were distributed, among which 319 were returned and 305 were used for analysis.

Results

Table 1 illustrates that Chi-square is 164.33 df is 159 and /df is 1.033, GFI is 0.95, AGFI is 0.93, CFI is 1.00, SRMR is 0.037, and RMSRA is 0.011, as the measured index must be lower than 0.05. Thus, all structural are passed the criteria. It showed that the model is a good fit with the variables that affect airline customers' purchase intentions.

Table 1 Measurement and structural model

GOF	Accepted value	Measured index	Accepted/unaccepted
χ^2-test	$p \geq 0.05$	0.369	Accepted
χ^2/df	< 2.00	1.033	Accepted
GFI	≥ 0.90	0.95	Accepted
AGFI	≥ 0.90	0.93	Accepted
CFI	≥ 0.90	1.00	Accepted
SRMR	< 0.05	0.037	Accepted
RMSEA	< 0.05	0.011	Accepted

Table 2 Mean, S.D., and opinion level of Customers' Purchase intention.

Variable	Mean	S.D.	Opinion level	Rank
Willing to pay (WP)	4.26	0.565	Strongly agree	1
Purchase intention (PI)	4.20	0.613	Agree	2
Value perception (VP)	4.15	0.622	Agree	3
Brand trustworthiness (BT)	4.12	0.651	Agree	4
Interesting contents (IC)	4.10	0.541	Agree	5

Table 2 illustrates that the Purchase intention is significant, with a mean of 4.20 and a standard deviation of 0.613. The key indicators are 1. Willing to pay, with a mean of 4.26, 2. Value perception, with a mean of 4.15, 3. Brand trustworthiness, with a mean of 4.12, and 4. Interesting contents with a mean of 4.10. SEM was applied to estimate direct and indirect effects with the involved mediator as shown in table 4 which investigates the mediating effects of brand awareness on output variables.

Table 3: Direct and indirect variable from BETA and GAMMA, and empirical variable from Lambda Y, Lambda X, and Error.

Dependent variation	OCR			ADA			WOM			PI		
Independent variation	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
Mkt. message	0.73** (0.10)	-	0.73** (0.10)	0.90** (0.09)	0.19* (0.09)	0.71** (0.13)	0.93** (0.09)	0.49* (0.24)	0.44* (0.27)	0.82** (0.09)	1.35** (0.52)	-0.53 (0.51)
Online customer reviews	-	-	-	0.26* (0.13)	-	0.26* (0.13)	0.21 (0.13)	0.12 (0.11)	0.09 (0.13)	0.29* (0.14)	0.36* (0.19)	-0.08 (0.17)
Advertising appeals	-	-	-	-	-	-	0.47* (0.30)	-	0.47* (0.30)	1.15** (0.42)	0.34 (0.26)	0.81* (0.48)
Word-of-mouth	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.72* (0.14)	-	0.72* (0.14)
Statistic	Chi-Square= 164.33, df= 159, GFI = 0.95, AGFI = 0.93, RMSEA = 0.011											

Note: number in parentheses is standard variable, **p<0.01, *p<0.05, TE= influence summation, IE= indirect influence, DE= direct influence

Table 3 presents the most influential factors towards customers' purchase intention, in turn, are: 1. Advertising appeals (1.15), 2. Marketing message (0.82), 3. Word-of-mouth (0.72), and 4. Online customer reviews (0.29), We found that: Advertising appeals (ADA) directly and indirectly influence towards purchase intentions (PI) at 0.81, 0.34 in turn and overall influence at 1.15. Marketing message (MMS) has influenced purchase intentions (PI) directly and indirectly at -0.53, 1.35, and overall influence is 0.82. Word-of-mouth (WOM) directly influences purchase

intentions (PI) at 0.72, and overall influence = 0.72. Finally, Online customer reviews (OCR) have indirect and direct influences on purchase intentions at -0.08 and 0.36. Hence the overall influences are 0.29, which is the most negligible impact on PI.

Discussion

Results showed that brand awareness of airline customers through social media communication comprises Marketing messages, Advertising appeals, Online customer reviews, and Word-of-mouth. All five hypotheses are supported. The most influential factors towards customers' purchase intention, in turn, are: 1. Advertising appeals (1.15), 2. Marketing messages (0.82), 3. Word-of-mouth (0.72), and 4. Online customer reviews (0.29), We found that: Advertising appeals (ADA) directly and indirectly influence towards purchase intentions (PI) at 0.81, 0.34 in turn and overall influence at 1.15. The relationship between brand awareness and purchase intention is statistically positive and significant (p-value 0.369; p 0.05) to confirm H5.

Advertising appeals (ADA) showed the most significant impact on PI and confirmed H1. Online advertisements effectively promote brand loyalty and product purchase intention (Balakrishnan et al., 2014). Airlines that display professional information, knowledge, and the high functionality of the product and service in social media, are gaining customer perception of truth and reliability

The H3 was supported; respondents rated Marketing messages (MMS) in social media as significant in second place of four sequences. MMS influences customers in all three mental stages: the cognitive phase, the affective stage, and the cognitive stage, which is related to scholars' works; that social Marketing message in social media influences the economic outcome of the company (Zhu & Zhang, 2010).

Word-of-mouth (WOM) was perceived as significant, weighing 0.72, and H4 was supported. WOM is a source of social media communication that gives consumers information for buying decisions. It provides information on products and services which lead to customers' purchase intention in the future (Mooradian et al., 2012). E- WOM, online communities, and Respondents considered WOM to be more reliable, credible, and trustworthy, consistent with the research of

Aslam et al. (2019), which confirmed that WOM has a significant impact on purchase intention.

Finally, the H3 was supported. Online customer reviews (OCR) were perceived as having the most neglectful effect on airline customers' purchase intentions. This result was consistent with many marketing scholars' work. Although OCR has both direct and indirect on brands, the reliability is not consistent. The OCR has positive and negative impacts on customers' choices moderately (Kostyra et al., 2016). Customer reviews are nonsignificant helpfulness and determinants of purchase intention (Filieri et al., 2016). However, some results differ from previous works. Scholars found that OCR is a major driving force in marketing. The OCR is perceived as more credible and trustworthy. (Cui et al., 2012)

Body of knowledge

Social media communication allows customers quickly obtain information on the airline's products and services. Customers' brand awareness is driven by the quantity and quality of advertising appeals, marketing messages, word-of-mouth, and online reviews as shown in Figure 1

Figure 1 Body of knowledge

This study's significant result emphasizes that the most effective communication channel leading to purchase intention is Advertising Appeals, followed by Marketing Messages because they improve customer understanding of products and brands. Word-of-Mouth and Online Customer Reviews do not give information about the airline services. However, they showed positive effects on purchase intentions because many customers have experience using the service and talked about it.

Recommendations

Social media advertising is a tool for airlines to connect with customers besides traditional marketing. The findings from this study have important implications for managers in social and content media strategy. Airline managers can enable brand awareness through social media communication and forecast the future purchasing behavior of their customers.

References

Alalwan, A. A. (2018). Investigating the Impact of Social Media Advertising Features on Customer Purchase Intention. *International Journal of Information Management*, 42, 65-77.

Aslam, W., et al. (2019). Role of electronic word of mouth on purchase intention. *International Journal of Business Information Systems*, 30(4), 411-426.

Balakrishnan, B. K., et al. (2014). The impact of social media marketing medium toward purchase intention and brand loyalty among generation Y. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 148, 177-185.

Bangkokbiz. (2022). *Statistic Digital Networks Users in Thailand*. Retrieved October 20, 2022, from https://www.bangkokbiznews.com/tech/988061

Cui et al. (2012). The Effect of Online Consumer Reviews on New Product Sales. *International Journal of Electronic Commerce*, 17(1), 39-57.

Filieri et al. (2016). What Makes an Online Consumer Review Trustworthy?. *Tourism Research*, 58, 46–64.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Kostyra, D. S., et al. (2016). Decomposing the effects of online customer reviews on brand, price, and product attributes. *International Journal of Research in Marketing*, 33(1), 11-26.

Majeed et al., (2021). The Influence of social media on Purchase Intention: The Mediating Role of Brand Equity. *Cogent Business & Management*, 8(1), 194-208.

Mooradian et al. (2012*). Strategic Marketing*. Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ.

Seo & Park. (2018). A Study on the Effects of Social Media Marketing Activities on Brand Equity and Customer Response in the Airline Industry. *Journal of Air Transport Management*, 66, 36-41.

Zhu, F. & Zhang, X. (2010). Impact of Online Consumer Reviews on Sales: The Moderating Role of Product and Consumer Characteristics. *Journal of Marketing*, 74(2),133-148.

การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง สู่แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างยั่งยืน*

THE TOURISM CARRYING CAPACITY TO ACCOMMODATE TOURISTS IN PHATTHALUNG PROVINCE TOWARD SUSTAINABLE PROMOTION OF SECONDARY CITY TOURISM

สาลินี ทิพย์เพ็ง, กุลดารา เพียรเจริญ
Salinee Tippeng, Kuldara Peanjaroen
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
Corresponding Auther E-mail: salinee.t@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ประเมินขีดความสามารถเมืองรองในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง 2. วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุง และ 3. เสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว จำนวน 400 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง จำนวน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. จังหวัดพัทลุงมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ชุมชนมีเอกลักษณ์พิเศษ มีการส่งเสริมวัฒนธรรมและอาชีพ ชุมชนใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวได้รับประโยชน์จากการสร้างงาน มีการต้อนรับด้วยความเป็นมิตร รวมถึงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความคุ้มค่าในการเที่ยวชม 2. พัทลุงมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาในจังหวัด แต่ยังต้องการการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่พร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวทุกฤดูกาล และ 3. พัทลุงควรมีการผลักดันและสนับสนุนให้จัดทำ

*Received March 4, 2023; Revised April 4, 2023; Accepted April 7, 2023

แผนพัฒนาการท่องเที่ยว จัดทำปฏิทินทางการท่องเที่ยวของจังหวัด และพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวภายในจังหวัด เป็นต้น
คำสำคัญ: ขีดความสามารถ; การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน; การท่องเที่ยวเมืองรอง

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To assess Phatthalung Province capacity as a secondary city to cater for tourists, 2. To analyze Phatthalung Province potentials for tourism as a secondary city and 3. To propose guidelines for sustainable tourism promotion in Phatthalung Province as a secondary city. This study employed a mixed method. The quantitative research entailed distributing 400 evaluation forms to tourists to assess the province tourism capacity. The data were analyzed using measures such as frequency distribution, percentage, average, and standard deviation. The qualitative component consisted of conducting structured interview with 40 key informants, including government and private organization representatives, local residents, and tourists, to investigate the tourism management in Phatthalung Province. The data from the interviews were analyzed using content descriptive interpretation.

The findings indicated that 1. With its distinctive cultural and occupational promotions, Phatthalung Province is equipped to accommodate tourists in a distinct community setting, where villages close to tourist attractions profit from employment opportunities and offered a warm reception, while local wisdom deserving observation was passed down. 2. While Phatthalung Province has the potential to attract tourists, there is a need for the rehabilitation and development of its tourist attractions to ensure that they are ready to accommodate visitors throughout the year. and 3. Phatthalung ought to promote and facilitate the formulation of its tourism development plan and provincial tourism calendar, as well as the enhancement of the tourism logistics system within the province, etc.
Keywords: Carrying Capacity; Sustainable Tourism Promotion; Secondary City Tourism

บทนำ

ปี พ.ศ. 2562 รัฐบาลมีความไว้วางใจให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้ถึงท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยให้น้ำหนักไปยังเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำอย่างจริงจัง พร้อมกับกำหนดเป้าหมายชัดเจนให้ผลักดันการกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยวรองและความมุ่งมั่นของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ต้องการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลที่ได้ทางเศรษฐกิจไม่ได้มุ่งแต่เรื่องการเพิ่มรายได้ แต่จะให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน และความปลอดภัย ควบคู่ไปกับการส่งเสริมเมืองรองและชุมชน (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2562) สำหรับการประเมินความพร้อมของเมืองรองและชุมชน เพื่อให้มั่นใจว่าความต้องการด้านการตลาดจะดำเนินไปอย่างสมดุลกับความพร้อมของชุมชน เพราะการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Tourism Carrying Capacity) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวของมนุษย์ที่มีผลต่อพื้นที่และสิ่งแวดล้อม โดยการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้มีปริมาณที่เหมาะสมกับความสามารถรองรับได้ของพื้นที่ระบบสิ่งแวดล้อมและระบบการจัดการ ตามแนวคิดที่ว่าปริมาณหรือจำนวนนักท่องเที่ยวดังกล่าวต้องไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่นั้น ๆ จนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้

พัทลุง เป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย เคยเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่แห่งหนึ่ง และยังมีสภาพภูมิประเทศทั้งที่ราบเนินเขาและชายฝั่ง โดยทางทิศตะวันตกของจังหวัดเป็นพื้นที่ที่ราบสูงและที่ราบเชิงเขา อันเนื่องมาจากมีพื้นที่ติดต่อกับเทือกเขานครศรีธรรมราช ถัดลงมาทางตอนกลางและทางทิศตะวันออกของจังหวัด จรดทะเลสาบสงขลาจะเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนาข้าว โดยพัทลุงเป็นจังหวัดที่ถูกมองว่าเป็นเพียงทางผ่านที่จะมุ่งลงไปสู่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แต่อันที่จริงแล้วพัทลุงมีแหล่งท่องเที่ยวสวย ๆ ซ่อนอยู่มากมายไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรม ที่สำคัญยังเงียบสงบ ไม่วุ่นวาย อากาศเย็นสบายและสดชื่นบริสุทธิ์ พร้อมทั้งยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนภาคใต้อย่างแท้จริง และจังหวัดพัทลุงยังเป็น 1 ใน 55 จังหวัดของประเทศไทย ที่ได้รับคัดเลือกจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองเมืองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักหรือกล่าวคือยังมีนักท่องเที่ยวเข้าไปไม่มากนัก การกระจายรายได้ถึงชุมชนท้องถิ่นจึงแตกต่างกับเมืองท่องเที่ยวหลัก โดยมีเกณฑ์การพิจารณาความเป็นเมืองรอง คือ เมืองดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวไม่ถึง 6 ล้านคนขึ้นไปต่อปี และที่ผ่านมารัฐบาลได้มีแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การสร้างปฏิทินท่องเที่ยว กิจกรรมประจำเมือง ดึงนักท่องเที่ยวให้มีการเดินทางทั้งปี ไม่กระจุกเฉพาะช่วงเทศกาล จนไม่ส่งผลกระทบต่อเสน่ห์ของพื้นที่และให้คนเมืองรองค่อย ๆ เรียนรู้ ฝึกฝนการ

ต้อนรับ เล่าเรื่อง พูดคุย ตอบคำถามนักท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) ซึ่งพัทลุงเป็นจังหวัดเมืองรองที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศเมื่อปี 2561

จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด พบว่า ภาวะธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงช่วง 3 - 4 ปีที่ผ่านมามีการเติบโตในเกณฑ์ที่ดีแม้เป็นเมืองรอง ปัจจัยหลักมาจากการมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประกอบกับราคาที่พักและสินค้าในพื้นที่ค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ขณะที่ธุรกิจประเภทโรงแรมและรีสอร์ทได้จัดกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้เข้ามาใช้บริการ เช่น การจัดงานมงคลสมรส ซึ่งผู้ใช้บริการบางรายหลีกเลี่ยงการจัดงานในเมืองใหญ่ที่มีต้นทุนสูงกว่า นอกจากนี้ พัทลุงมีผู้มาเยี่ยมเยือนในปี 2562 อยู่ที่ 1,626,132 คน แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,607,835 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ 1,538 คน ส่งผลให้ปี 2562 จังหวัดพัทลุงมีรายได้กว่า 1,359.7 ล้านบาท (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2563) ก่อนจะประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด–19 ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงและพัทลุงกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งหลังจากสถานการณ์โรคระบาดคลี่คลายลงในปี พ.ศ. 2565 มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาโดยเฉพาะในช่วงวันหยุดต่าง ๆ และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นไปตามกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้มีปริมาณที่เหมาะสมกับความสามารถรองรับได้ของพื้นที่ ระบบสิ่งแวดล้อมและระบบการจัดการเพื่อนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุง เพื่อให้มั่นใจว่าความต้องการด้านการตลาดจะดำเนินไปอย่างสมดุลกับความพร้อมของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินขีดความสามารถเมืองรองในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุง
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) ที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์งานวิจัยได้อย่างครบถ้วน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงในปี พ.ศ. 2561 จำนวนทั้งสิ้น 1,684,560 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ใช้สูตรการหากลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (ปัญญา ธีรวิทยเลิศ, 2545) กำหนดค่าความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง จำนวน 400 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน ตัวแทนภาคประชาชน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) จำนวน 40 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบประเมิน เป็นลักษณะปลายปิด (Close-end Questionnaires) และส่วนที่ 2 การประเมินขีดความสามารถเมืองรองในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) และข้อเสนอแนะ เป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) พร้อมทั้งการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยการตรวจสอบเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ จำนวน 3 ท่าน ร่วมพิจารณาความถูกต้องของโครงสร้างเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) มากกว่า 0.50 (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2558) จากนั้นนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 ตัวอย่างโดยใช้วิธีหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้มีค่าความเชื่อมั่นสูงอยู่ในระดับที่ ยอมรับได้ และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2556) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน ลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด สำหรับสัมภาษณ์รายบุคคล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีเดินทางไปแจกแบบประเมินสำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่กำหนด โดยใช้วิธีอธิบายข้อตกลงให้กับผู้ตอบแบบสอบถามอย่างชัดเจน การวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมใน 4 ลักษณะ ดังนี้ 1. การสำรวจ (Servey) เป็นการสำรวจข้อมูลทั่วไปและทรัพยากรสำคัญที่รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 2. การสัมภาษณ์ (Interview)

เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 3. การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตการจัดการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง โดยใช้การสังเกตการณ์ทั้ง 2 แบบ คือ 1. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และ 2. แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา รวมถึงการวิเคราะห์ จำแนก สรุปประเด็นสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. การประเมินขีดความสามารถเมืองรองในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินขีดความสามารถเมืองรองในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีช่วงอายุ 25 – 34 ปี มีสถานะโสด ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกพนักงานเอกชน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,001 – 20,000 บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดสงขลา รองลงมาคือ จังหวัดกระบี่

สำหรับการประเมินขีดความสามารถเมืองรองในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งปรากฏตามรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
- ด้านเศรษฐกิจ	4.19	0.76	มาก
- ด้านสังคม	4.16	0.76	มาก
- ด้านสิ่งแวดล้อม	3.99	0.80	มาก
- ด้านกายภาพ	3.87	0.82	มาก
รวม	**4.05**	**0.78**	**มาก**

จากตารางที่ 1 การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงมีระดับความเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.05, S.D. = 0.78) เมื่อจำแนกตามรายละเอียดพบว่า นักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นที่มีต่อด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.19, S.D. = 0.76) รองลงมา คือ ด้านสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.16, S.D. = 0.76) ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.99, S.D. = 0.80) และด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.87, S.D. = 0.82) ตามลำดับ โดยนักท่องเที่ยวมองว่า แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงมี

ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก มีพื้นที่เพียงพอสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว การเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัย การจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ไม่มีเสียงรบกวน ห่างไกลจากย่านอุตสาหกรรม ปราศจากฝุ่นและควัน ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้วยความเป็นมิตร และรูปแบบการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงส่งเสริมวัฒนธรรมและอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น

2. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ของจังหวัดพัทลุง จากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์ และการสังเกตทำให้สามารถวิเคราะห์ SWOT analysis ของจังหวัดพัทลุง ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ SWOT analysis ของจังหวัดพัทลุง

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1. มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ทั้งอาหาร การแสดงมโนราห์และหนังตะลุง ซึ่งหาชมได้ยากในปัจจุบัน มีปราชญ์ทางวัฒนธรรม วัด วัง และโบราณสถานที่น่าสนใจ 2. มีความโดดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น กิจกรรมการล่องแก่ง การล่องเรือชมบัวที่ทะเลน้อยและมีน้ำตกที่สวยงามจำนวนมาก 2. มีวิถีชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การใช้วิถีชีวิตของประชาชนเรียบง่ายแต่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง เช่น กลุ่มทำกระจูด กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3. การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยววิถีชีวิต การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ และการท่องเที่ยวแบบเดินทางด้วยตนเอง เป็นโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด และยังมีโอกาสในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับจังหวัดใกล้เคียงทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน	1. ยังขาดการเชื่อมโยงกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของด้านการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด 2. แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุงยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานการท่องเที่ยวสากล
โอกาส (Opportunities)	**อุปสรรค (Threats)**
1. จังหวัดพัทลุงเป็น 1 ใน 55 จังหวัดเมืองรองของประเทศไทย ส่งผลให้ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างเป็นรูปธรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. ทะเลน้อยเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) 3. การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยววิถีชีวิต การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ และการท่องเที่ยวแบบเดินทางด้วยตนเอง เป็นโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด และยังมีโอกาสในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับจังหวัดใกล้เคียง	1. การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์และการทำตลาดเชิงรุกยังมีน้อย 2. การแข่งขันด้านธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงมีสูง

3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน ในด้านต่าง ๆ ปรากฏรายละเอียดดังนี้

3.1 ด้านเศรษฐกิจ

3.1.1 ผลักดันและสนับสนุนในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ระยะยาว 5 ปี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างตรงประเด็น

3.1.2 จัดทำปฏิทินทางการท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อแนะนำช่วงเวลาหรือฤดูกาลที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจสามารถนำข้อมูลทางการท่องเที่ยวมาวางแผนในการเดินทางท่องเที่ยวได้

3.1.3 พัฒนาเครือข่ายสื่อสาร ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนให้เกิดการใช้ระบบ E-commerce อย่างแพร่หลาย ส่งเสริมการจัดทำข้อมูลการท่องเที่ยวออนไลน์ รวมถึงการเชื่อมโยงระบบบริการต่าง ๆ บนเว็บไซต์การท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างเป็นทางการ

3.2 ด้านสังคม

3.2.1 ฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.2.2 สนับสนุนให้มีการศึกษาและวิจัยด้านการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลด้านต่าง ๆ รวมถึงมาเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาและบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

3.2.3 มีการประสานความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวทางการท่องเที่ยวในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน การจัดฝึกอบรมและพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นด้านการปฏิบัติงานเฉพาะทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านบุคลากร มัคคุเทศก์ การใช้ภาษาต่างประเทศ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว และการเตรียมพร้อมในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

3.3.1 ฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมเพื่อนำไปสู่กระบวนการต่อยอดในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

3.3.2 ผลักดันการกำหนดมาตรฐานการให้บริการ และมาตรฐานความปลอดภัยของสิ่งอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม รวมถึงการติดตามและบังคับใช้อย่างจริงจัง

3.4 ด้านกายภาพ

3.4.1 พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ สถานที่จอดรถ ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว จุดบริการ Wi-Fi ห้องละหมาด

ห้องน้ำ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ทางลาด ราวจับ ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและมีความปลอดภัยตามมาตรฐานหลักสากล

3.4.2 จัดทำและปรับปรุงป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทิศทางในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวเป็นระบบเดียวกันทั้งจังหวัด เพื่อสื่อถึงความสำคัญและให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่

3.4.3 พัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยว โดยการบูรณาการการขนส่งทุกรูปแบบให้มีการเชื่อมโยงกัน การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนให้มีความรวดเร็ว สะดวก สะอาดและปลอดภัยเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว รวมถึงพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกให้มีมาตรฐานความปลอดภัยและสนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในการพัฒนาคมนาคม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การประเมินขีดความสามารถเมืองรองในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด มีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว รวมถึงการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวตลอดฤดูกาลท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก การเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวว่าเป็นความพร้อมในด้านคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวและด้านการให้บริการแก่ผู้มาเยี่ยมเยือน สอดคล้องกับกรวรรณ สังขกร (2548) กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวว่า สิ่งแรกจะต้องให้ความสำคัญ คือ การประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรม ทรัพยากรด้านมหกรรม เทศกาลและประเพณี และทรัพยากรท่องเที่ยวด้านการบริการ นอกจากนี้ พบว่าการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดดในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้จังหวัดพัทลุงเป็น 1 ใน 12 จังหวัดต้องห้ามพลาดพลัสและเป็น 1 ใน 55 จังหวัดที่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยรูปแบบการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงส่งเสริมวัฒนธรรมและอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น มีความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรมชุมชนและมีการอนุรักษ์รวมถึงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ประเสริฐ ใจสม และคณะ (2563) กล่าวว่าภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองมากที่สุด

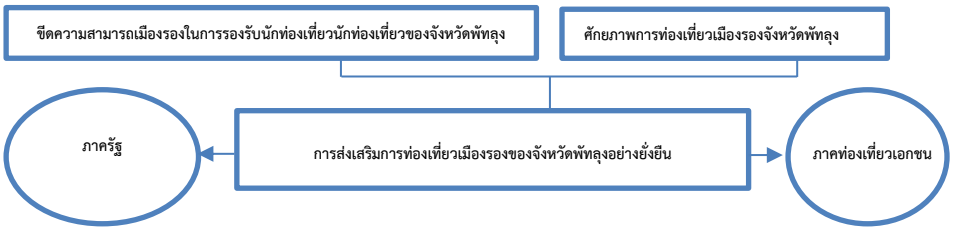
2. ศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงเปลี่ยนจากอดีตเมืองทางผ่านปัจจุบันเป็นที่รู้จักและเป็นจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวที่มีระบบบริหารจัดการและมีการจัดการพื้นที่ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี มีลักษณะสำคัญทางคุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยว แต่พัทลุงยังคงมีปัญหาในเรื่องการ

จัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ ดังที่ เอกชัย บุญยาทิษฐาน (2553) กล่าวว่า การประเมินสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์นั้นควรเน้นการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับนิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย (2560) ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติการไปจนถึงร่วมประเมินผล และคำนึงถึงระเบียบและข้อกฎหมายจากภาครัฐทั้งในด้านการวางแผน การจัดการ การอนุรักษ์และคงอัตลักษณ์รูปแบบวิถีชีวิตไว้

3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน ควรผลักดันและสนับสนุนในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระยะยาว 5 ปี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ จัดทำปฏิทินทางการท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อแนะนำกิจกรรมการท่องเที่ยว ช่วงเวลาหรือฤดูกาลที่เหมาะสม มีการประสานความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวทางการท่องเที่ยวในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน และจัดให้มีการฝึกอบรมหรือพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นด้านการปฏิบัติงานเฉพาะทาง เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี จัดทำและปรับปรุงป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกทิศทางในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้เป็นระบบเดียวกันและถูกต้องตามหลักสากล รวมทั้งส่งเสริมให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทั้งพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยว ระบบขนส่งมวลชนให้มีความรวดเร็วและปลอดภัย พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปรับปรุงภูมิทัศน์ ป้ายสื่อความหมาย ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ พัฒนาระบบสารสนเทศและสนับสนุนให้เกิดการใช้ระบบ E-commerce ฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม เพื่อนำไปสู่กระบวนการต่อยอดในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับโกวิทย์ เหมือนสังข์ (2557) กล่าวว่า การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว จัดให้มีป้ายบอกทางและป้ายประชาสัมพันธ์ที่มีความชัดเจน อีกทั้งการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดควรมีความสอดคล้องและต่อเนื่องกับนโยบายการบริหารจัดการที่กำหนดไว้จากในอดีต และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน จะนำไปสู่ประสิทธิผลรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาการประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงสู่แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างยั่งยืน พบองค์ความรู้ที่แสดงดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและศักยภาพการท่องเที่ยวพัทลุงส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองของจังหวัดพัทลุง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐที่ควรควบคุม สนับสนุนและส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เช่น การผลักดันและสนับสนุนในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การส่งเสริมมาตรการความปลอดภัย สำหรับหน่วยงานภาคท่องเที่ยวเอกชน เช่น สถานประกอบการท่องเที่ยวต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว และการเตรียมพร้อมในการการต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักต่อการเป็นเจ้าของพื้นที่ และมีการกระจายรายได้จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรจัดให้ชุมชนได้มีโอกาสในการศึกษาดูงานจากชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ อีกทั้งสามารถนำไปวางแผนในการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์และสามารถวางกลยุทธ์ทางการตลาดให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงของนักท่องเที่ยว เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการส่งเสริมภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรวรรณ สังขกร และคณะ. (2555). *การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *รายงานประจำปี 2561 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2562, จาก https://shorturl.asia/fDEKO

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2556). *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *รู้จัก 55 จังหวัดน่าไปในเมืองรอง เตรียมตัวเที่ยวในโครงการยิ่งเที่ยว ยิ่งเท่ ช่วยเปย์ เมืองรอง*. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.posttoday.com/lifestyle/587425

โกวิทย์ เหมือนสังข์. (2557). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษา : อุทยานนกน้ำทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(1), 149–166.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2563). *ท่องเที่ยวพัทลุงโต 4 ปีซ้อน โรงแรม – รีสอร์ต โหมอีเวนต์*. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2562, จาก https://shorturl.asia/EYLVf

ประเสริฐ ใจสม และคณะ. (2563). บุพปัจจัยของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(1), 133–144.

ปัญญา ธีระวิทยเลิศ. (2545). *การวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2562). *ทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี 2562*. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.tatreviewmagazine.com

ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2558). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ : เน้นสำหรับงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกชัย บุญยาทิษฐาน. (2553). *คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

ผู้นำ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์ขององค์กร*

LEADER: REQUIRED CHARACTERISTICS OF THE ORGANIZATION

กรรณิกา ธรรมสอน, วิสิษฐ์ สมบูรณ์
Kannika Thammasorn, Visit Somboon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: fsct.MD@gmail.com

บทคัดย่อ

บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมา หรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้าเป็นผู้ตัดสินใจ เพราะมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และจะนำพาผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ไปในทางดีหรือชั่วได้ โดยใช้ระบบกระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันในอันที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายและความสามารถที่จะชักจูงผู้อื่นให้ความร่วมมือร่วมใจกับตน ดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายของตนได้ดังนั้น การเป็นผู้นำจึงเป็นทั้งศิลปะของการที่จะมีอิทธิพลเหนือคน และจะต้องนำคนแต่ละคนไปโดยที่คนเหล่านั้น มีความเชื่ออย่างเต็มใจ มีความมั่นใจในตัวของผู้นำ มีความเคารพนับถือและให้ความร่วมมือกับผู้นำด้วย ความจริงใจ เพื่อจะได้ปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงไปด้วยดี

ผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารหรือการจัดการ ผู้จัดการหรือผู้บริหารมีหน้าที่วางแผนและจัดระเบียบให้งานดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย แต่ผู้นำมีหน้าที่ทำให้ผู้อื่นตามและการที่คนอื่นตามผู้นำก็ไม่มีใครรับรองว่า ผู้นำจะนำไปในทิศทางที่ถูกต้องเสมอ ผู้นำที่เข้มแข็ง ก็อาจจะไม่ใช่ผู้จัดการ หรือผู้บริหารที่ดีได้ หรือผู้บริหารผู้จัดการที่ดี ก็อาจไม่ใช่ผู้นำที่ดีก็ได้ ดังนั้นองค์การใดที่ต้องการประสบความสำเร็จย่อมต้องการผู้บริหาร หรือผู้จัดการที่มีลักษณะเป็นผู้นำเป็นอย่างดี ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำที่มีความรับผิดชอบ ผู้นำมีความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้นำที่มีความเฉลียวฉลาด ผู้นำมีความเข้าใจในงาน ผู้นำมีความริเริ่มและมุ่งมั่น ผู้นำที่มีความพร้อม เป็นต้น

คำสำคัญ: ผู้นำ; คุณลักษะที่พึงประสงค์; องค์กร

*Received January 30, 2022; Revised April 6, 2022; Accepted April 22, 2022

Abstract

A person who is appointed or regarded as a leader is the one who decides because he has the ability to govern and will lead the followers or subordinates to go in a good or bad way by using a system of processes to communicate with each other in order to achieve goals and the ability to persuade others to cooperate with oneself proceeding towards their own aims Leadership is both the art of influencing people. and each one must be led by them. willing to believe have confidence in the leader have respect and to cooperate with leaders with sincerity in order to accomplish the mission well.

Leaders are part of administration or management. Managers or executives are responsible for planning and organizing the work to run smoothly. But the leader has a duty to make others follow and others follow the leader are not guaranteed. Leaders always lead in the right direction. strong leader may not be the manager or good management or a good manager It may not be a good leader. Therefore, any organization that wants to be successful will need executives. or a manager who has a leadership character as well which consists of responsible leader Leaders have self-confidence. intelligent leader Leaders understand the job. Leaders are initiative and committed. ready leaders, etc.

Keywords: Leader; Desirable Qualities; Organization

บทนำ

คุณลักษณะของผู้นำ เป็นปัจจัยที่สำคัญ ในการที่จะทำให้องค์การได้บรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้บริหารก็เช่นกันถ้าองค์การใดมีผู้บริหาร ที่มีคุณลักษณะผู้นำที่ดีพร้อมย่อมจะนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จได้โดยง่าย คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร จะเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้หน่วยงานที่ตนทำอยู่นั้นนำไปสู่การประสบความสำเร็จ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อ คุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ

คุณลักษณะของผู้นำ (Leader Feature) ที่ทำให้กลุ่มสามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ดังนี้ 1. มีความเฉลียวฉลาด 2. มีความพร้อม 3. มีความเข้าใจในงาน 4. มีความริเริ่มและมุ่งมั่น 5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง 6. มีความรับผิดชอบ 7. มีความสามารถในการควบคุม (Gary, 2010)

อนึ่งคุณลักษณะที่ผู้นำนั้นจะต้องมีความสามารถ และลักษณะต่าง ๆ ของผู้นำที่จะสามารถทำให้การปฏิบัติงานนั้น ๆ มีประสิทธิภาพ นักวิชาการและนักบริหารได้กล่าวถึงคุณสมบัติ และคุณลักษณะของผู้นำไว้ดังนี้ คุณลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงประกอบด้วย

ความเฉลียวฉลาด มีความยุติธรรม มีความเข้าใจ มีความรอบรู้เรื่องทั่วไปและความรอบรู้เฉพาะอย่าง ส่วนคุณสมบัติส่วนตัวของคุณลักษณะของผู้นำ ได้แก่ การมุ่งแสวงหากรรมวิธีที่จะนำพาผู้ร่วมงานให้นำไปสู่การบรรลุตามวัตถุประสงค์ ของหน่วยงานตามที่ได้กำหนดไว้ เป็นการแสดงออกในรูปของพฤติกรรม ได้แก่ มีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความรับผิดชอบและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีความเป็นผู้นำสูง สามารถแสดงบทบาทในการนำด้วยความตั้งใจ มีความจงรักภักดีให้เกิดในจิตสำนึกของบุคลากรต่อหน่วยงาน สร้างความพึงพอใจด้วยการใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่กับผู้ร่วมงาน จนสามารถที่จะสร้างทีมงานได้ เช่น ภาวะผู้นำทั้ง 5 ระดับเป็นหลักทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารคน บริหารตน บริหารงานได้ ระดับที่ 1 ผู้นำจำเป็นต้องใช้เวลาในการสั่งสมความรู้และทักษะ ระดับที่ 2 ผู้นำที่จะได้รับการยอมรับ ต้องมีศิลปะในการบริหารตน ระดับที่ 3 เป็นผู้นำที่สร้างความน่าเชื่อถือ ระดับที่ 4 ผู้นำจำเป็นจะต้องรู้ศาสตร์ที่ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และในระดับที่ 5 ผู้นำที่เกิดจากสัญชาตญาณที่เกิดจากความฝึกฝน (พระมหาสมชาย ขนฺติสรโณ และคณะ, 2566) และที่สำคัญ ผู้นำต้องเป็น “ผู้นำในธรรม” กล่าวคือ ผู้นำที่นำเอาหลักธรรมหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตและนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงานย่อมส่งผลที่ดีต่อตัวผู้นำและองค์กรเป็นอย่างมากอีกด้วย (จิรัตติกาล สุขสิงห์, 2566)

ผู้เขียนเล็งเห็นว่า ผู้นำต้องมีความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องมีความสามารถในการจูงใจคนเพื่อสร้างความศรัทธา มีความรับผิดชอบและมีความฉลาดรอบรู้ทันโลกทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน และมีความสามารถในการแก้ปัญหาร่วมกันให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คุณลักษณะของผู้นำถ้าเป็นได้อย่างที่กล่าวมาถือได้ว่าเป็นผู้นำมืออาชีพ ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอคุณลักษณะผู้นำขององค์กรที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการองค์กรไปสู่ความสำเร็จดังต่อไปนี้

ผู้นำที่มีความรับผิดชอบ

ความหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้นำดังมีความหมายต่อไปนี้ ความรับผิดชอบ คือ การตรงต่อเวลาโดยจะต้องพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามวันเวลาที่กำหนด มีการติดตามผลงานที่ทำเสมอ หากเกิดข้อผิดพลาดก็ต้องแสดงความรับผิดชอบ รวมทั้งการรักษาชื่อเสียงของตนเอง โดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตน ชอบทำงานร่วมกับบุคคลอื่น มีความซื่อสัตย์ รักษาคำพูด มีความตั้งใจในการทำงาน มีความพิถีพิถันในการทำงานรวมถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย อดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่มีความโลภอยากได้เกินหน้าที่ มีความพยายามทำงานให้ออกมาดี โดยผ่านการวางแผนในการทำงานเพื่อที่จะให้งานนั้นออกมาได้ตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงานไว้ (Cattell, 2010) และความรับผิดชอบคือ ความรู้สึกผูกพันของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งบุคคลนั้น ได้รับมอบหมายหรือได้รับการคาดหวังให้กระทำหรือดูแลงานนั้น จะต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน เชื่อมั่นในตนเอง พากเพียรไม่ย่อท้อ

เพื่อให้งานที่ทำออกมาได้ผลดี ประสบความสำเร็จ และยอมรับผลของการกระทำด้วยความเต็มใจ ไม่ว่างานนั้นจะออกมาเป็นอย่างไร หากมีข้อผิดพลาดก็พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขผลที่ปฏิบัติมาให้ดียิ่งขึ้นคุณลักษณะผู้นำที่มีความรับผิดชอบ มีการอธิบายไว้ว่าเป็นการเอาใจใส่ต่อหน้าที่ในการทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อที่จะทำให้ผลงานนั้น ๆ ออกมาตามที่คาดหวังไว้ จะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ที่ได้รับโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน มีความเคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ และมีระเบียบวินัยในตนเอง มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค รู้จักหน้าที่และการกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี มีความเพียรพยายาม มีความละเอียดรอบคอบใช้ความสามารถในการทำงานได้อย่างเต็มที่ สามารถปรับปรุงงานในหน้าที่ของตัวเองได้อย่างดี รวมทั้งงานของตัวเองและงานของสังคม มีการทำงานที่ตรงต่อเวลาที่สำคัญ คือ ต้องยอมรับผลที่ออกมา (เกษม วัฒนชัย, 2549)

ดังนั้นคุณลักษณะผู้นำที่มีความรับผิดชอบ นั้นเป็นการแสดงออกถึงการทำหน้าที่ของตนและงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความใส่ใจ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผนงานที่ดี มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีการควบคุมตนเองให้ตรงต่อเวลาไม่ละเลยทอดทิ้งงานหรือหลีกเลี่ยงงานจนกว่าจะแล้วเสร็จ ยอมรับผลของงานที่ออกมาไม่ว่าผลของงานออกมาจะเป็นดีหรือผลเสีย มีความพยายามทำหน้าที่ของตนเองให้งานออกมาสำเร็จเต็มตามความสามารถ

ผู้นำมีความเชื่อมั่นในตนเอง

มอร์แกน และฮัน (Morgan & Hunt, 2009) ได้กล่าวว่า ความเชื่อถือจะมีอยู่ถ้าฝ่ายหนึ่งมีความมั่นใจในความน่าเชื่อถือและความซื่อสัตย์ของอีกฝ่าย เป็นความไว้วางใจที่แต่ละฝ่ายมีให้กันแสดงออกให้รู้สึกถึงความเชื่อมั่น ความคาดหวังที่ถูกสร้างขึ้นต่ออีกฝ่ายว่าสามารถวางใจหรือเชื่อถือได้ ซึ่งนิยามข้างต้นมีจุดมุ่นเน้นที่คล้ายคลึงกัน คือ การสร้างความมั่นใจ นอกจากนี้ในงานวิจัยอื่น ๆ นำเสนอเกี่ยวกับความเชื่อถือว่า ความเชื่อมั่น คือองค์ประกอบของความเชื่อถือซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อที่มีต่อองค์การว่าองค์การนั้นเป็นองค์การที่น่าเชื่อถือ ซื่อสัตย์หรือมีจริยธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย การมีสินค้าและการบริการที่ดี มีความจริงใจ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม มีน้ำใจ จิตอาสาและช่วยเหลือการกุศล มุ่งเน้นถึงผลลัพธ์ของความเชื่อถือ ที่ส่งผลลัพธ์เชิงบวกให้กับองค์การและไม่กระทำการสิ่งใดที่ไม่คาดหวังที่อาจส่งผลลัพธ์เชิงลบต่อองค์การ ยิ่งกว่านั้นความคาดหวังต่อหุ้นส่วนจะเกิดขึ้นเมื่อองค์การมีความมั่นใจว่า หุ้นส่วนนั้นมีความจริงใจ ซึ่งกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของการตลาดเชิงสัมพันธภาพ ได้แก่ ความเชื่อถือและพันธะสัญญา ซึ่งความเชื่อถือเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาว ช่วยให้องค์การมุ่งเน้นถึงสิ่งที่จะได้รับตอบแทนในระยะเวลาที่ยาวมากกว่าการสิ่งที่จะได้รับตอบแทนระยะเวลาสั้น ถึงกระนั้นความสัมพันธ์ที่ผูกมัดทั้งสองฝ่ายจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับทรัพยากรองค์ความรู้ และประเด็นต่าง ๆ จะปรากฏจากความสัมพันธ์นั้น ๆ คือ การกระทำของฝ่ายใดฝ่าย

หนึ่งจะให้ผลลัพธ์ต่ออีกฝ่าย ซึ่งมีผลลัพธ์ที่จะส่งผลให้เกิดความกังวลใจ และความไม่แน่นอนแก่องค์กรตามความเชื่อถือนั้นเป็นพลังหรืออำนาจอย่างหนึ่งที่สามารถจะเอาชนะความกังวลใจความไม่แน่นอนและสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งได้ การรับรู้ความเชื่อถือของคนนั้น เกิดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น และยังกล่าวว่า ความเชื่อมั่นจะปรากฏเมื่อเกิดความมั่นใจ และเชื่อมั่นระหว่างกันและกัน โดยที่ความเชื่อมั่นนี้ได้เป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทั้งหลายภายใต้รูปแบบของความสัมพันธ์ของพันธะสัญญา และความเชื่อมั่น (Morgan & Hunt, 2009) นอกจากนี้ยังมีผู้ได้ให้คำจำกัดความของความเชื่อมั่นในตนเองว่า ความเชื่อมั่น คือ ความเต็มใจที่จะวางใจต่อหุ้นส่วน การแลกเปลี่ยนของคนคนหนึ่งด้วยความเชื่อมั่นซึ่งมีกรอบแนวคิดคือการรับรู้ว่าผู้บริโภคต้องมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรธุรกิจด้วยความสนใจอย่างถึงที่สุด ในระหว่างการใช้บริการอยู่นั้น ความเชื่อมั่นจะปรากฏเมื่อผู้บริโภคพิจารณาผู้ให้บริการที่เป็นทางเลือก 2 ประการ คือความน่าเชื่อถือที่มีความซื่อสัตย์ และยังกล่าวไว้ว่า พันธะสัญญาถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ในการรักษาคุณค่าของความสัมพันธ์กับลูกค้า (Morgan & Hunt, 2009)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น คุณลักษณะของผู้นำที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง อาจสรุปได้ว่าความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ซึ่งเป็นผลที่ได้รับมาจากประสบการณ์ที่ได้รับไม่ว่าจะเป็นจากบุคคลหรือองค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ยุติธรรม ความสามารถในการบริหารจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นความคาดหวังในทางบวกที่มีต่อบุคคลหรือองค์กร

ผู้นำที่มีความเฉลียวฉลาด

ในการบริหารจัดการงานในยุคของความเปลี่ยนแปลงตามกระบวนการพัฒนาตามโลกาภิวัตน์ได้นั้น เป็นเรื่องยากที่จะทำงานให้สำเร็จด้วยตนเอง ยิ่งในลักษณะของงานที่เป็นองค์การด้วยแล้วต้องอาศัยการทำงานที่เป็นทีม (วีรวัฒน์ ปันนิตามัย, 2551) ฉะนั้น ผู้บริหารจะต้องรู้จักการแบ่งงาน หรือการมอบหมายอำนาจและกระจายหน้าที่ ความรับผิดชอบให้แก่ทุกคนในองค์การ โดยให้ทุกคนในองค์การได้ช่วยกันปฏิบัติงานในลักษณะของการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานที่เกิดจากการให้ ความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายในองค์การนั้น เนื่องมาจากทุกฝ่ายในองค์การนั้นมีความสามารถ มีบทบาทต่อการปฏิบัติงาน เพราะว่าสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้การทำงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้มากขึ้น (ประจวบ แจ้โพธิ์, 2557) ในองค์กรนั้นจะถือว่าผู้นำองค์กรหรือนายกเทศมนตรีเป็นผู้มีความสำคัญสูงสุดที่จะบริหารงานต่าง ๆ ภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล (Wayne et al, 2012)

ผู้บริหารองค์กรในฐานะผู้นำ จะต้องมีทักษะทางด้านการบริหารงานในหลายๆ ด้านเพื่อที่จะดำเนินการ บริหารองค์กรให้ก้าวหน้าสู่ความสำเร็จ และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งผู้บริหารจะต้องมีทั้งความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และจะต้องมีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล มีมนุษย์

สัมพันธ์ที่ดีสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีการประสานทั้งเรื่องงาน และความร่วมมือระหว่างบุคคล เพื่อที่จะขับเคลื่อนให้งานนั้นบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารจึงจะต้องอาศัยทั้งศิลปะและความเข้าใจไปถึงธรรมชาติพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดจิตใจในส่วนลึกของผู้ร่วมงาน ทำให้คนอยากร่วมงานด้วยความเต็มใจ ความสามารถในการบริหารจัดการความคิด ของคนจำนวนมากในเวลาเดียวกันได้เป็นอย่างดี โดยการใช้ความเฉลียวฉลาดในการเข้าสังคม การใช้พลังสมองที่มีทั้งหมด ใช้ภาษากาย เพื่อการติดต่อสื่อสารและอ่านใจบุคคลอื่น ต้องมีความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้อื่นมีความรู้สึกอยากเปิดเผย อยากสนทนาหรืออยากจะเป็นเพื่อน นอกจากรู้จักสร้างมิตรภาพแล้วยังต้องรู้จักที่จะรักษามิตรภาพนั้นไว้ คือข้อสำคัญอย่างยิ่งของพลังความเฉลียวฉลาดทางสังคม (Buzan, 2012)

สรุปได้ว่า ความเฉลียวฉลาด จึงถือได้ว่าเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรเป็นขั้นพื้นฐาน ที่จะทำให้ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการที่จะแก้ปัญหา เพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความร่วมมือ ลดการแตกแยกของบุคลากรในองค์การ ให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีการประสานงาน ประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล มีศิลปะ เข้าใจถึงธรรมชาติของพฤติกรรมมนุษย์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อขับเคลื่อนให้งานบรรลุตามเป้าหมาย แต่ถ้าผู้บริหารขาดความเฉลียวฉลาดก็จะทำให้ผู้บริหารขาดศิลปะในการบริหารงาน ขาดความเข้าใจ ขาดทักษะในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานแก่บุคลากร ก็จะไม่สามารถนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายได้

ผู้นำมีความเข้าใจในงาน

ความรู้และความเข้าใจ ตามพจนานุกรมนั้นมีความหมาย หมายถึง การที่สมองได้รับเอาเรื่องราวและข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาจดจำเอาไว้ได้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยสามารถที่จะรวบรวมหรือแยกแยะเรื่องราวหรือข้อมูลนั้น ๆ ได้อย่างถ่องแท้ชัดเจน ซึ่งเรียกกันว่าความเข้าใจ และได้กล่าวไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษาว่าความรู้ หมายถึง ข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) ตามกฎเกณฑ์และข้อมูลต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสะสมไว้ จากการประมวลด้วยประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ความรู้นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงเฉพาะเรื่อง เราระลึกถึงวิธีการ กระบวนการหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นความจำที่ได้ให้คำจำกัดความของความรู้ว่าเป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์โครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือค้นหา หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลที่ได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา นอกจากนั้นเป็นความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้อาจโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยินก็จำได้ เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ทฤษฎีโครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหา มาตรฐาน เหล่านี้เป็นต้น (The Lixicon Webster, 2008) ความรู้จะเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งที่ง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กันไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนและมีความหมายต่อกัน ส่วนความเข้าใจก็คือ ความเชื่อหรือ

ความรู้สึกนึกคิด (Concept) ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นไปได้ในทางดี และไม่ดี ความรู้ความเข้าใจนี้เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดออกมาจากกลุ่มของสังคมมาสู่ตัวบุคคล เช่น ถ้ามีผู้สอนให้บุคคลเข้าใจและรู้ว่าสิ่งหนึ่งสิ่งนั้นดีอย่างไร ผู้นั้นก็มีเจตคติ (Attitude) ที่ดีต่อสิ่งนั้น ความรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการระลึกถึงเฉพาะเรื่อง ระลึกถึงวิธีการ กระบวนการหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นจากความจำเป็นหลัก จากความหมายของคำว่าความรู้ที่มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกันนี้ สามารถสรุปได้ว่าความรู้หมายถึง การรับรู้ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ สถานที่ สิ่งของหรือบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์โดยทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนโดยได้แบ่งระดับความรู้ความสามารถทางด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) เป็น 6 ระดับเรียงจากพฤติกรรมขั้นง่ายไปสู่ขั้นยากดังนี้

1. ความรู้ความจำ (Knowledge) หมายถึง การจำและการระลึกได้ที่มีผลต่อความคิดกระทบวัตถุและปรากฏการณ์ต่าง ๆ

2. ความเข้าใจ (Comprehensive) หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมต่าง ๆ เมื่อมาเผชิญกับการสื่อความหมายและสามารถที่จะแปล สรุป หรือขยายความสื่อความหมายนั้นออกมาได้ (สำนักงานทดสอบการศึกษา, 2562)

กล่าวโดยสรุป ความรู้และความเข้าใจตามที่กล่าวมาข้างต้นได้กล่าวถึงกระบวนการเกิดความรู้นำไปสู่ความเข้าใจและนำไปใช้ โดยผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนได้อย่างชัดเจนโดยชี้ให้เห็นว่า ความรู้เป็นขั้นตอนแรกในการที่สมองรับเอาข้อมูลเข้ามาเก็บไว้ในระบบความจำ จากนั้นขั้นตอนที่สองจึงเป็นเรื่องราวของความเข้าใจ ความหมายของข้อมูลจากความรู้นั้น ๆ จนถึงขั้นถ่ายทอดหรือสื่อความหมายออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ต่อไปได้ แล้วจึงมาถึงขั้นการนำความรู้ไปใช้จากความเข้าใจด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลต่อไป ซึ่งดูเหมือนว่าเราไม่สามารถที่จะแบ่งแยกอธิบายเรื่องความรู้ และความเข้าใจออกจากกันได้ การที่จะรู้อะไรเพียงอย่างเดียวยังไม่ถือเป็นความรู้ได้ นอกจากจะมีความเข้าใจกระจ่างในเรื่องความรู้นั้น

ผู้นำมีความริเริ่มและมุ่งมั่น

วู้ดแมน (Woodman) ให้นิยามความคิดริเริ่มและมุ่งมั่นของผู้บริหารองค์การในมุมมองเชิงผลลัพธ์ว่าหมายถึง การคิดริเริ่มที่มีความสร้างสรรค์ของระบบสังคมที่มีความซับซ้อนในองค์การ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความคิดที่สร้างสรรค์ในระดับกลุ่มและได้รับอิทธิพลจากบริบทสภาพแวดล้อมขององค์การ การที่บุคลากรในองค์การทำงานร่วมกันในระบบของสังคมที่มีความซับซ้อนในองค์การเพื่อสรรสร้างผลผลิต ผลิตภัณฑ์สินค้า บริการ ความคิด วิธีการ หรือกระบวนการทำงานใหม่ ๆ ขั้นตอนหรือกระบวนการทำงานที่มีประโยชน์ และมีคุณค่า โดยกลุ่มคนที่ทำงานร่วมกันในระบบสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมีผู้ให้ความหมาย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขององค์การในฐานะ ที่เป็นผลรวมมาจากการปรับตัวทุกอย่าง (Adaptive Entity) แต่

ก็ยังคงให้ความสำคัญที่ปัจจัยในระดับบุคคล ได้แก่ ความมีอิสระของพนักงาน แรงจูงใจภายในและความรับผิดชอบ (Williams & Lana, 2014)

ความคิดริเริ่มและความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์ขององค์การในมุมมองของความสามารถของบุคคลในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยมุมมอง ความคิด วิธีการใหม่ ๆ ที่ไม่เคยใช้หรือคาดคิดมาก่อนเพื่อแก้ปัญหาหรือค้นหาโอกาสใหม่ๆ ให้กับองค์การและนวัตกรรมขององค์การว่า เป็นการสร้างความคิดริเริ่ม ในกระบวนการ ผลผลิตหรือบริการที่เหมาะสมและแปลกใหม่จากบุคลากร หรือกลุ่มงานในบริบทขององค์การนั้น ในอีกด้านหนึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขององค์การมีความแตกต่างจากองค์การเชิงสร้างสรรค์อันเนื่องมาจากองค์การเชิงสร้างสรรค์เน้นถึงคุณลักษณะองค์การ ที่สามารถปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Stegmeier Diane Innovations In Office Design, 2008) และมีผู้กล่าวว่า องค์การแห่งการคิดริเริ่มสร้างสรรค์คือหน่วยธุรกิจที่มีรายได้หลักส่วนใหญ่มาจากผลผลิต ที่มาจากแนวความคิด กระบวนการ รวมถึงผลผลิต หรือบริการที่มีความเหมาะสมและมีความแปลกใหม่ ซึ่งสามารถที่จะไขแก้ปัญหาหรือจัดการกับโอกาสต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้เป็นไปตามข้อกำหนดที่ได้ทำการระบุร่วมกันผู้ผลิตและความต้องการของลูกค้าได้ และมีผู้ให้นิยามองค์การเชิงที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ว่า ประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดอุปสรรคในการนำเสนอนวัตกรรมที่ถูกกระทำขึ้น กระบวนการประเมินความคิด การกระตุ้นเชิงจูงใจในกระบวนการติดต่อสื่อสารการพัฒนาแหล่งที่มาของความคิด และหลักฐานของกระบวนการวางแผนเชิงสร้างสรรค์ของคุณลักษณะของผู้นำมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Simon, 2012)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้นำมีความริเริ่มและมุ่งมั่น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขององค์การนั้น นำมาสู่การพัฒนาองค์ประกอบของความคิดที่สร้างสรรค์ขององค์การ มีงานวิจัยที่ศึกษาถึงองค์ประกอบและผลกระทบของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขององค์การ มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขององค์การ โดยปัจจัยเชิงสาเหตุของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ขององค์การ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างเชิงยืดหยุ่น และความพร้อมทางด้านทรัพยากร ในขณะที่ผลลัพธ์ของความคิดสร้างสรรค์ขององค์การ ได้แก่ นวัตกรรมบริการและผลการดำเนินงานของธุรกิจ นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการทดสอบผลกระทบของตัวแปรที่แทรกซ้อนโดยศึกษาผลกระทบของความรุนแรงในการแข่งขันต่อความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ขององค์การ และนวัตกรรมบริการ

ผู้นำที่มีความพร้อม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า ความพร้อมเป็นคำที่แสดงกิริยาร่วมหรือในเวลาเดียวกัน หรือในทำนองนั้นเช่น ไปพร้อมกันถึงพร้อมกัน โดยปริยาย

หมายความว่าครบครัน เช่น งานพร้อม ดีพร้อม เตรียมพร้อมเสร็จเช่น พร้อมแล้ว ครบครัน หมายถึง พร้อมเพรียง ไม่ขาดเหลือ บริบูรณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) และความพร้อม หมายถึง ความเต็มใจ ความต้องการความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมที่เกิดจากลักษณะทางวุฒิภาวะประสบการณ์และอารมณ์ความพร้อมจึงเป็นการพัฒนาคนให้สามารถทำกิจกรรมนั้น ๆ ตามที่ต้องการ ความพร้อม ยังหมายถึง สภาพหรือคุณภาพในการที่จะทำการเตรียมความพร้อมอันเนื่องมาจากการที่เราได้เตรียมการไว้ก่อน การมีความถนัด การมีความพอใจ หรือการมีความกระตือรือร้น ความพร้อมของผู้บริหาร คือ จะต้องมีคุณวุฒิทางกายภาพ วุฒิภาวะในทางปัญญา มีความรู้พื้นฐาน หรือมีประสบการณ์เดิมมาผสมผสาน และที่สำคัญจะต้องมีความสามารถในการจูงใจไปตามสภาพของงาน (Lafrance, 2016) ยังมีองค์ประกอบของความพร้อมซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบทางกาย (Physical Factors) ได้แก่ การเจริญเติบโตในทางด้านร่างกายจิตใจและทางสังคม หรือการบรรลุนิติภาวะทางด้านร่างกาย

2. องค์ประกอบทางสติปัญญา (Intellectual Factors) ได้แก่ ความพร้อมในด้านของสติปัญญาโดยทั่วไป ในเรื่องความสามารถในการรับรู้ (Perception) ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุมีผลและความสามารถในการกล้าตัดสินใจ และคิดเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา

3. องค์ประกอบด้านอารมณ์แรงจูงใจและบุคลิกภาพ (Emotion Motivational and Personality Factors) ได้แก่ ความมั่นคงในทางอารมณ์ และความต้องการในการที่จะเรียนรู้

4. องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Factors) ได้แก่ สภาพในทางเศรษฐกิจ ความพอเพียง โอกาสในการหาประสบการณ์ทางสังคม เป็นต้น (Downing & Thrakrey, 2013)

ดังนั้น ความพร้อม หมายถึง สภาพของผู้บริหารที่มีความสามารถ ในการดำเนินงานหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งได้อย่างมีศักยภาพ และประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับการเตรียมพร้อม สำหรับการบริหารกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ความสนใจ และแรงจูงใจที่ได้จากประสบการณ์ และจากการได้รับการฝึกอบรมมา รวมไปถึงสภาวะทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม เพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ ดำเนินการได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ในปัจจุบันจะมุ่งที่ตัวผู้นำที่สามารถชักจูง ให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินงานไปพร้อม ๆ กันอย่างมีประสิทธิภาพงานขององค์การจะก้าวหน้าอย่างไรอยู่ที่ตัวผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ ผู้นำจะต้องเรียนรู้จักสิ่งต่าง ๆ มากกว่าคนอื่น และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องตามสถานการณ์ ดังนั้น องค์การใดที่ต้องการประสบความสำเร็จ ต้องมีผู้บริหาร หรือผู้จัดการ ที่มีลักษณะเป็นผู้นำ ดังนี้

1. ต้องมีความฉลาด ผู้นำจะต้องมีระดับความรู้ความสามารถและสติปัญญาโดยเฉลี่ย สูงกว่าบุคคลอื่น ที่ให้เขาเป็นผู้นำอยู่ เพราะผู้นำจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา บุคคลที่ฉลาดเท่านั้นที่จะ สามารถจัดการกับปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้

2. ต้องมีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง คือ จะต้องมีความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างกว้างขวาง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ต้องยอมรับสภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าแพ้หรือชนะ ไม่ว่าผิดหวังหรือสำเร็จ ผู้นำจะต้องมีความอดทนต่อความคับข้องในใจต่าง ๆ พยายามขจัดความรู้สึกต่อต้านสังคม หรือต่อต้านคนอื่น ให้เหลือน้อยที่สุด เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และนับถือตนเอง

3. ต้องมีแรงจูงใจภายใน ผู้นำจะต้องมีแรงขับที่จะทำอะไรให้เด่น ให้สำเร็จอยู่เรื่อย ๆ เมื่อทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดสำเร็จก็ต้องการที่จะทำสิ่งอื่นต่อไป สิ่งนั้นก็จะกลายเป็นแรงจูงใจท้าทายให้ทำ สิ่งอื่นให้สำเร็จต่อไปอีก ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูงเพราะว่าความรับผิดชอบจะเป็นตัวที่จะนำพาหรือเป็นบันไดที่จะให้ก้าวต่อไปอีก เป็นโอกาสที่จะทำให้เขามีประสบความสำเร็จในการที่จะนำพาองค์การไปได้ดี

4. ต้องมีเจตคติที่ดีโดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องของการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้นั้น เขาจะต้องยอมรับอยู่เสมอว่า งานที่สำเร็จออกมาได้นั้นมีคนอื่นช่วยกันทำ ไม่ใช่เขาทำเองคนเดียว ดังนั้นเขาจะต้องพัฒนาความเข้าใจ และทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้นำนั้นจะต้องให้ความเคารพนับถือผู้อื่น และจำต้องระลึกอยู่เสมอว่า ความสำเร็จในการเป็นผู้นำนั้น ขึ้นอยู่กับการให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และการติดต่อกับบุคคลอื่นในฐานะที่เขา เป็นบุคคล ไม่ใช่ในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานเท่านั้น ผู้นำจะต้องยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่นและมีความสนใจร่วมกับผู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

เกษม วัฒนชัย. (2549). *ธรรมาภิบาลกับบทบาทของขณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พิมพ์ดี.

จิรัตติกาล สุขสิงห์. (2566). ผู้นำในธรรม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(1), 1-10.

ประจวบ แจ้โพธิ์. (2557). ความคิดเห็นของครูต่อบทบาทผู้บริหารในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดกรุงเทพมหานคร. *สุทธิปริทัศน์*, 28(87), 269-280.

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ และคณะ. (2566). บทวิจารณ์หนังสือ : ภาวะผู้นำ 5 ระดับ. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(1), 205-216.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ราชบัณฑิตยสถาน.

วีรวัฒน์ ปันนิตามัย. (2551). *เซาว์อารมณ์ EQ: ดัชนีเพื่อความสุขและความสำเร็จในชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานทดสอบการศึกษา. (2562). *การประเมินผลทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.

Buzan, T. (2012). *The power social intelligence. Welling borough*. England: Thorsons.

Cattell, R. B. (2010). *Manual for jr – sr. High school. Personality Questionnaire "HSP" From A*. llinos: Institute for Personality and Ability Testing.

Downing, J. & Thrakrey, D. (2013). *Reading and Readiness* (9th ed). London: University of London Press.

Gary, A. Y. (2010). *Leadership in Organization* (8th ed). New Jersey: Prentice Hall.

Lafrance, G. R. (2016). *Psychology for Teaching*. California: Woods Worth Publishing Company.

Morgan & Hunt. (2009). The Commitment - Trust Theory of RelationshipMarketing. *Journal of Marketing*, 20, 30-40.

Simon, M. (2012). *Managing Ideas for Profit: The Creative Gap*. London United Kingdom: McGraw-Hill.

Stegmeier Diane Innovations in office design. (2008). *The critical in fluenceapproach to effective work environments*. Hoboken. NJ: John Wiley & Sons.

The Lixicon Webster. (2008). *Dictionary Encycloped Edition*. The United State of American.

Wayne, K. et al. (2012). *Educational Administration: Theory-Research Practice* (9th ed). New York: McGraw – Hill.

Williams, W. M. & Lana T. Y. (2014). *Organizational creativity Handbook of creativity*. New York: Cambridge University Press.

CONNECTIVISM IN THE METAVERSE AND ITS IMPLICATIONS FOR THAI EDUCATION*

ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้กับการประยุกต์ใช้เมตาเวิร์ส ในระบบการศึกษาไทย

Eknarin Jiracheewewong
เอกนรินทร์ จิรชีวิวงศ์
Panyapiwat Institute of Management
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
Corresponding Author E-mail: eknarinjir@pim.ac.th

Abstract

This academic article investigated the theory of connectivism and metaverse based learning in Thai education. Connectivism, or connected learning theory, argues that learning can take place in a technological environment as users access information stored in physical or virtual nodes and link this information together. The metaverse is an immersive virtual environment which enables learners to access and link information from a wide variety of notes. To date, there is not much firm evidence on the efficacy of multiverse-based virtual learning, but the theory of connected learning strongly suggests that it is a tool that could be used to improve learning outcomes. Thai education could gain a significant benefit from the adoption of connected learning through the metaverse, but there are a variety of challenges, particularly technological readiness, and teacher preparedness for the virtual learning environment.

Keywords: Connectivism; Metaverse; Thai Education

*Received January 4, 2023; Revised February 12, 2023; Accepted February 13, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้เป็นบทความที่วิเคราะห์ถึงทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้กับการเรียนรู้โดยใช้เมตาเวิร์สเป็นเครื่องมือในระบบการศึกษาของไทย การเชื่อมโยงความรู้หรือการเรียนรู้แบบเชื่อมต่อได้นิยามว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมที่มีการประยุกต์ใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี เมื่อผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลก็จะมีการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เมตาเวิร์สเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้เสมือนจริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเชื่อมโยงข้อมูลที่หลากหลาย แม้ในปัจจุบัน ยังไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการเรียนรู้เสมือนจริงผ่านเมตาเวิร์ส แต่เมตาเวิร์สก็เป็นเครื่องมือในการเพิ่มผลลัพธ์ในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมต่อ ระบบการศึกษาในไทยมีแนวโน้มที่จะได้รับประโยชน์อย่างมากจากการนำเมตาเวิร์สมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการสร้างการเรียนรู้ แต่ก็ยังมีความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพร้อมทางเทคโนโลยีและการเตรียมความพร้อมของครูสำหรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบเสมือนจริง

คำสำคัญ: ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้; เมตาเวิร์ส; ระบบการศึกษาไทย

Introduction

This paper investigates the theory of connectivism and how it applies to modern network learning through tools such as the Metaverse. Like most countries around the world, Thailand experienced a rapid shift to online learning during 2020 and 2021, as the COVID-19 pandemic forced intermittent school closures and general lockdowns (Widyastari et al., 2022). This rapid change did have some observed negative effects on student educational outcomes and mental and physical health, due to the speed at which the changes were forced to occur, like effects observed around the world (Widyastari et al., 2022). However, the rapid shift to online learning has also accelerated a growing trend in online learning and social learning around the world. Most recently, research has begun into so-called 'metaverse' learning environments, in which learning takes place within an immersive technology-driven environment, which affords students many kinds of learning opportunities, such as collaborative and gamified learning in a virtual environment (Jovanović & Milosavljević, 2022). In Thailand, several new startup companies like Aniverse Metaverse have begun to develop tools and platforms for metaverse-based learning in Thai schools, seeking to develop communities of over one million learners (Tortermvasana, 2022). Thus, although social and online learning in Thailand had a difficult start during the COVID-19 pandemic, it is

increasingly likely that the connected learning and social learning model of the metaverse will become more embedded in learning at all levels soon.

In addition, The VUCA world has had a significant impact on Thai education as well. VUCA stands for Volatility – Uncertainty – Complexity – Ambiguity (Bennett & Lemoine, 2014). The VUCA environment necessitates that Thai education to be more adaptive and flexible. The Metaverse can help with this by offering adaptable virtual settings that let educators and students take advantage of new possibilities and difficulties. The Metaverse may provide Thai education a helpful and adaptable framework for coping with the possibilities and problems of the VUCA environment. The Thai education system may give students more relevant and interesting learning experiences that will better prepare them for the future by adopting the Metaverse.

The objective of this research is to evaluate the learning theory of connectivism and its application to learning within the metaverse and how this could affect education in Thailand. Using a literature review approach, the study focuses on current research into connected learning and how connected learning could be used in Thailand to improve student learning outcomes, as well as its potential dangers.

Connectivism

Connectivism is the theory of learning which acknowledges the role of technology in the learning process and outcomes of individuals (Aresta et al., 2011; Goldie, 2016). The theory of connectivism was first proposed in the early 2000s, toward the beginning of online education and the growth of the Internet (Siemens, 2005). Downes (2005) introduced the principle of distributed knowledge, or knowledge which exists ‘out there’ in a network of interconnected nodes which the individual can access via various routes. Connected knowledge is one form of distributed knowledge, in which knowledge is derived from perceiving and understanding the connections and relationships between different pieces of distributed knowledge, which are not independent but exist in relation to each other Downes (2005). Siemens (2005) extended this principle of connected knowledge, arguing the learning process itself can result from the learner accessing distributed knowledge, integrating it, and relating it. This principle of connected

learning is a fundamental rejection of social cognitive theory (SCT) and related social theories of learning, which argue that learning occurs predominantly through interactions between the learner and other individuals (Goldie, 2016). Thus, from its start connectivism was a fundamental change in the theory of knowledge and learning that had prevailed to date.

There are eight key principles of connectivism as set out by Downes (2005) and (Goldie, 2016). These principles can be stated as:

1. learning and knowledge rest in diversity of opinion. 2. Learning is a process of connecting specialized nodes or information sources. 3. Learning may reside in non- human appliances. 4. Capacity to know is more critical than what is currently known. 5. Nurturing and maintaining connections is needed to facilitate continual learning. 6. Ability to see connections between fields, ideas, and concepts is a core skill. 7. Accurate, up-to-date knowledge (currency) is the aim of all connectivist learning activities. 8. Decision-making is a learning process. (Goldie, 2016)

Knowledge within connectivism is conceptualized as a network of nodes including students, books, other people, websites, and other sources of knowledge (Goldie, 2016). The process of learning, therefore, is the process of creating links between these nodes through activities such as research, questioning, and interpretation (Aresta et al., 2011). In effect, therefore, the learning process of connectivism is not a process of observation and mimicry, as in SCT (Bandura, 2001), but a process of creation of the network of knowledge itself (Aresta et al., 2011). However, there are some differences between Connectivism and SCT, which are Connectivism places a strong emphasis on the value of networks and connections in learning. It implies that learning happens because of the development and application of links between experiences, information, and people. On the other hand, social cognitive theory places a strong emphasis on how social and cultural variables influence how people learn and behave. It asserts that seeing others and mimicking their behavior have an impact on learning.

To some extent, connectivism was relevant as a learning theory prior to the development of online and social learning, because knowledge has always been distributed in networks of sources such as books and people (Aresta et al.,

2011). However, this theory became much more relevant to learning with the onset of online learning and social learning, in which a core part of the learning practice became the use of networks of information and people to seek out, relate, and interpret knowledge (Aresta et al., 2011). This study is most concerned with connectivism in the context of the metaverse.

The Metaverse

Formally, a metaverse can be defined as an interconnected web of social, networked immersive environments in persistent multiuser platforms. It enables seamless embodied user communication in real-time and dynamic interactions with digital artifacts. (Mystakidis, 2022). These interconnected environments are based in technologies such as augmented reality (AR) and virtual reality (VR) (Mystakidis, 2022). Such technologies manipulate perception and provide users with affordances, which can be used to perform certain actions, access knowledge and information, and interact with other users (Sparkes, 2021; Mystakidis, 2022).

The concept of the metaverse is initially attributed to the cyberpunk science fiction writer Neal Stephenson, who coined the term in his 1992 novel Snow Crash to describe a fully immersive virtual social environment (Sparkes, 2021). This notion itself drew on older works in the same genre but was characterized in Stephenson's work by the democratization of space, compared to its limited access in earlier works (Sparkes, 2021). The first metaverse technologies emerged in the early 2000s (Mystakidis, 2022). These early metaverses were built on platforms such as Second Life, a two-dimensional (2D) immersive, avatar-based, and open virtual world which placed few restrictions on the users' interaction, physical presentation, or other aspects (Kemp & Livingstone, 2006). These early metaverses, while relatively open compared to earlier technologies, were limited in several ways, particularly in the sensory and perception affordances offered to users (Mystakidis, 2022). The development of three-dimensional (3D) AR and VR technologies beginning in the early 2010s increased the immersion and interaction capabilities of metaverse platforms, along with their optical fidelity, improving the overall usability and experience of such tools (Mystakidis, 2022). Today, metaverse platforms are increasingly sophisticated

in their design and user affordances, offering users opportunities to engage with the virtual world in a way that was not possible previously (Sparkes, 2021).

Connectivism and the Metaverse

The construction and affordances of metaverses for learning are consistent with the principles of connectivism and connected learning (Mystakidis, 2022). Metaverses are constructed in such a way as to facilitate both social interaction and access to knowledge sources (Díaz et al., 2020). Metaverses enable the connection of nodes and accessing new knowledge (Phakamach et al., 2022), the activity which is central to connected learning (Siemens, 2005; Goldie, 2016). There are two obvious differences between metaverse-based connected learning and other forms of connected learning: the availability of 'nodes' for learning and the flexibility and ways with which they can be connected. These differences mean that the metaverse is potentially a much stronger tool for connected learning than other interactive learning technologies (Czerkawski & Berti, 2021; Maccallum & Parsons, 2019; Zhong & Zheng, 2022)

One of the biggest differences in the metaverse as a connectivist learning tool compared to earlier online and social learning technologies is in the development of the 'nodes' in which knowledge is stored and can be accessed by users. In the earliest iterations of the metaverse, such as Second Life, the learning environment was structured much like a traditional learning management system (LMS) (Kemp & Livingstone, 2006). In this context, individuals could access learning materials through a dashboard, but these learning materials were both limited to what the instructor supplied and had to be sought out and accessed by the learner themselves (Kemp & Livingstone, 2006). Over time, with the development of more sophisticated immersive environments, users gained more access to different sources of information, for example through the incorporation of search engines and broader sets of information and knowledge (Loureiro & Bettencourt, 2010). In modern metaverse environments designed for learning, which some authors have termed Edu-Metaverses, there are many more information nodes available to users (Zhong & Zheng, 2022). This is in part due to more extensive consideration of how immersive learning environments should be designed, including questions like what materials should be provided to students

and how they should be arranged (Czerkawski & Berti, 2021). It is also due to changes in the design of metaverses, with the introduction of artificial intelligence (AI) and deep learning, which increases the amount of information available to individuals and positions this information where they can easily access it (Rospigliosi, 2022a). Thus, the edu-metaverses of today offer learners a wealth of nodes for learning, which are dynamically provided based on AI and deep learning as they are required.

The second major difference in the metaverse as a connected learning environment is the affordances it offers for the process of linking nodes, which is the process by which connected learners learn (Goldie, 2016). Older social learning environments such as Second Life did offer the learner the ability to interact with other users and other sources of knowledge (Kemp & Livingstone, 2006), but there was no way to really manipulate or visualise this knowledge. More recent metaverse applications allow users the ability to interact with other users, as have traditional platforms, but they also offer the opportunity for gamified interaction with the environment and knowledge itself (Zhong & Zheng, 2022). The ability to physically 'act' within the metaverse also offers more opportunities for linking nodes, as individuals can interact with and physically practice skills (Lee & Hwang, 2022). For example, Lee & Hwang (2022), who investigated metaverse-linking in the context of teacher education, showed that metaverse-enabled learning could include activities such as practicing teaching in a classroom, with virtual AI-driven 'students' acting in similar ways to real students. Thus, the potential for connected learning through metaverse technologies is significant, as the tool can enhance the connection process of learning.

Implications for Thai Education

Thailand's National Education Strategy in the year 2017 to 2036 calls for enhancement of teaching and learning to address the need for 21st century skills, meeting challenges such as the need for sustainable development, increasing international cooperation through the ASEAN Economic Community, the Digital Revolution and Fourth Industrial Revolution, and the twin challenges of an ageing population and rapidly growing and unsustainable economic growth. This strategy implies that new teaching practices and learning tools are needed to meet

substantial and multifaceted challenges. The technological potential of the metaverse, as discussed above, is that it could enhance connected learning. However, some authors have disputed this potential, suggesting that the metaverse is a fad, or could even be detrimental to the learning process. This raises the question of what connected learning in the metaverse could mean for Thai education. Specifically, how could the metaverse be used in Thai education, and are the Thai educational system, teachers, and students ready for metaverse-based connected learning? While there have been only a few studies on these questions in Thai contexts, studies from other places offer some insights into what Thailand's experience could be.

One of the most important aspects of the metaverse for Thai learning is the collaborative aspect of the learning process. Metaverse spaces are inherently collaborative, with users co-creating not just knowledge, but the actual reality around them (Mystakidis, 2022). As a result, such tools may excel at providing students with the opportunity to collaborate with each other and with other sources of knowledge, such as subject matter experts and AIs who can be accessed within the virtual world, in effect creating a social learning environment that would not otherwise be available to them (Jovanović & Milosavljević, 2022; Mystakidis, 2022).

There are some serious questions to be asked about the efficacy of metaverse-based connected learning. One group of authors conducted a comprehensive bibliometric analysis on the question of learning effectiveness within the metaverse (Tlili et al., 2022). The authors noted that many of the claims of teaching and learning effectiveness for the metaverse were unsupported by the evidence. For example, there were no studies on learning outcomes for students with disabilities, and few studies on the effectiveness of mobile and hybrid learning. Thus, while these learning practices may be effective, in practice there is not yet enough evidence to prove their efficacy (Tlili et al., 2022). At the same time, there is some evidence that metaverse-based learning could be very useful for meeting Thailand's educational challenges. With growing technology use and technological abundance, metaverse-based virtual learning could be used to vastly increase access to educational environments in Thailand (Phakamach et al., 2022). Metaverse might be used by teachers to build virtual classrooms in which

students interact with one other and the teacher in a 3D environment by collaborating on virtual assignments and simulations, students may practice cooperation and collaboration in a secure setting. This could have a significant positive impact on the equity and access to education, which is a significant goal of Thailand's educational strategy. At the same time, there are also some serious challenges in implementation of metaverse-based connected learning in Thailand.

Technological readiness is a potential limitation to metaverse application in Thai education. Trials of metaverse-based education platforms have shown that their implementation and design has some significant technological challenges, which require a lot of technological knowledge and resources to overcome (Jovanović & Milosavljević, 2022). These technological demands include both mixed reality requirements such as rendering engines and AI-based tools like intelligent agents to construct and deliver lessons, which is much more extensive than earlier applications (Rospigliosi, 2022a). In addition to the technology challenges, there is also the problem of curriculum design for use in metaverse and immersive environments, which is much more detailed than in the classroom because the entire environment must be constructed (Czerkawski & Berti, 2021). Understanding how users interact and how this interaction can facilitate learning is a long-standing problem in metaverse-based learning environments as well, and one which is critical to overcome to provide an effective learning environment (Loureiro & Bettencourt, 2010).

There is also the question of teacher readiness for metaverse-based learning. A study on pre-service teacher preparedness for metaverse-based learning environments has shown that although pre-service teachers often have enthusiasm and a lot of ideas about how these environments can be used, they tend to lack experience (Maccallum & Parsons, 2019). This is particularly relevant since teachers are tasked not only with teaching but also with materials and curriculum design (Czerkawski & Berti, 2021). There are some ways in which teachers may gain experience, particularly since metaverse-based teacher education is now possible (Lee & Hwang, 2022). However, Thailand is already known to have a problem with teacher training, which is particularly weak in educational technology usage and applications in the classroom (Kiatkheeree, 2018). This raises some serious questions about how Thai teachers can be

prepared for use of the metaverse in teaching. However, such technology uses can be incorporated into teacher training (Lee & Hwang, 2022), so connected learning in the metaverse should not be discarded simply because of the need to train teachers.

Thai students may be much better prepared for connected learning in the metaverse than their teachers. Younger people have already had much more exposure to metaverse and metaverse-adjacent technologies, which may be used for entertainment in younger audiences (Maccallum & Parsons, 2019). For example, many younger students are likely to have played games such as Minecraft and Roblox, which are open-world immersive environments oriented toward creative gameplay (Rospigliosi, 2022b). Thus, while students may not have significant experience in educational metaverse environments, they are likely to be familiar with the interaction and affordances of the metaverse itself for learning. The full potential of Metaverse in education is still being explored, and new uses and applications will likely emerge as the technology continues to develop.

Conclusion

The use of metaverse technologies for education has some significant potential advantages for Thailand. Such technologies enable connected learning, which offers learners vastly increased amounts of network knowledge and interactive and integrative learning opportunities. Furthermore, the virtual environment of the metaverse provides the sense of 'being there', enabling learners to interact with teachers, experts, other learners, and even AIs to further their learning and knowledge creation. This could have a significant advantage for Thailand, and its ability to achieve its educational strategic demands. It could also have a significant advantage in terms of increasing access to an equity of education among Thai learners. At the same time, there are some significant technological challenges and readiness limitations of teachers particularly in the use of educational metaverse technologies. There is a need to develop technological platforms, design curricula and learning environments, and refine teaching practices and knowledge to enable teachers to put their good ideas of how to use the metaverse in education to work. Overcoming these challenges will be significant, but it is not impossible. A first step is improving teacher training in

Thailand, including both preservice and in service training, to include teaching in virtual environments. As development of educational metaverse platforms is already underway, development of curriculum and learning environments could also begin.

References

Aresta, M., et al. (2011). *Social software, learning and education: new ways to look at and work with the classroom*. Retrieved March 20, 2020, from https://shorturl.asia/Otgqm

Bandura, A. (2001) Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1–26.

Bennett, N. & Lemoine, J. (2014). What VUCA really means for you. *Harvard business review*, 92(1/2), 1-7.

Czerkawski, B. & Berti, M. (2021). Learning experience design for augmented reality. *Research in Learning Technology*, 29, 1-12.

Díaz, J., et al. (2020). Virtual world as a resource for hybrid education. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 15(15), 94-109.

Downes, S. (2005) *An introduction to connective knowledge*. Retrieved March 20, 2020, from www.downes.ca/cgi-bin/page.cgi?post=33034

Goldie, J. G. S. (2016). Connectivism: A knowledge learning theory for the digital age?. *Medical teacher*, 38(10), 1064-1069.

Jovanović, A. & Milosavljević, A. (2022). VoRtex Metaverse platform for gamified collaborative learning. *Electronics*, 11(3), 317-336.

Kemp, J. & Livingstone, D. (2006). *Putting a Second Life metaverse skin on learning management systems*. CA, San Francisco: The University of Paisley.

Kiatkheeree, P. (2018). *Insights into teacher education curriculum in Thailand*. Retrieved March 20, 2020, from www.academia.eduTeacher_Education

Lee, H. & Hwang, Y. (2022). Technology-Enhanced Education through VR-Making and Metaverse-Linking to Foster Teacher Readiness and Sustainable Learning. *Sustainability*, 14(8), 47-86.

Loureiro, A. & Bettencourt, T. (2010). *Immersive environments–A connectivist approach*. Retrieved March 20, 2020, from https://shorturl.asia/5PeCf

MacCallum, K. & Parsons, D. (2019). *Teacher perspectives on mobile augmented reality: The potential of metaverse for learning*. Retrieved March 20, 2020, from https://shorturl.asia/KWt1O

Mystakidis, S. (2022). Metaverse. *Encyclopedia*, 2(1), 486-497.

Phakamach, P., et al. (2022). The Metaverse in education: The future of immersive teaching & learning. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management*, 3(2), 75-88.

Rospigliosi, P. A. (2022a). Adopting the metaverse for learning environments means more use of deep learning artificial intelligence: this presents challenges and problems. *Interactive Learning Environments*, 30(9), 1573-1576.

_____. (2022b). Metaverse or Simulacra? Roblox, Minecraft, Meta, and the turn to virtual reality for education, socialisation and work. *Interactive Learning Environments*, 30(1), 1-3.

Siemens, G. (2005). Connectivism: Learning as network-creation. *ASTD Learning News*, 10(1), 1-28.

Sparkes, M. (2021). What is a metaverse, and why is everyone talking about it?. *New Scientist*, 251(3348), 18-38.

Tlili, A., et al. (2022). Is Metaverse in education a blessing or a curse: a combined content and bibliometric analysis. *Smart Learning Environments*, 9(24), 1-31.

Tortermvasana, K. (2022). *Partnership unveils education metaverse*. Retrieved November 19, 2022, from www.bangkokpost.com/partnership-unveils-educationmetaverse

Widyastari, D. A., et al. (2022). Learning Methods During School Closure and Its Correlation with Anxiety and Health Behavior of Thai Students. *Frontiers in pediatrics*, 10, 1-13.

Zhong, J., & Zheng, Y. (2022). Empowering future education: Learning in the Edu Metaverse. *Discover Artificial Intelligence*, 3(1), 1-14.

หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) กับการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำแม่กลอง*

LUANGPHORDAENG (PRAYOON NANTHIYO) AND DEVELOPMENT OF HISTORICAL CITIES IN THE MAE KLONG BASIN

กำพล ศรีโท, พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ, นรพัชร เสาธงทอง, การัณย์ พรหมแก้ว
Kampol Sritho, Phramaha Krisada Kittisobhano, Norapat Soathongtong, Karan Phromkaew
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: S.Kampol2509@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) กับการพัฒนา เมืองประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำแม่กลอง วิเคราะห์ถอดบทเรียนของพระครูพิศิษฏ์ประชานาถ, ดร. (ประยูร นนฺทิโย) ทางสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องการสื่อสารแบบมวลชนวงกว้าง พระสงฆ์ที่มีจิตอาสาได้ระดมความคิด สร้างเครือข่ายภาคประชาชนปลูกฝังจริยธรรม และช่วยกันขับเคลื่อนยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนภายใต้ระบบความสัมพันธ์ที่โยงใยกันของธรรมชาติที่ซับซ้อน โดยมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นไม่สามารถดำรงตนอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกันได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกันไปกับวิถีทางแห่งธรรมชาติ ประยุกต์คำสอนทางพุทธศาสนา ตามหลักการเรื่องธาตุทั้งสี่อันประกอบด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ มาเป็นแนวคิดและปฏิบัติ สู่กิจกรรมโครงการต่อชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ให้กับศาสนิกชนชาวพุทธในเขตชุมชนลุ่มน้ำแม่กลอง รวมทั้งนำคำสอนในพุทธศาสนามาใช้กับการพัฒนาคนพัฒนาชุมชน และสังคมรอบข้างให้ได้รับประโยชน์ตามกรอบแห่งชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ

คำสำคัญ: หลวงพ่อแดง นนฺทิโย; ประวัติศาสตร์; ลุ่มน้ำแม่กลอง

*Received May 3, 2022; Revised June 2, 2022; Accepted June 4, 2022

Abstract

This academic article aimed to study Venerable LuangPor Daeng (Prayoon Nonthiyo) and the development of historical towns in the Mae Klong Basin. Analysis of the lessons of Phrakhru Phisit Prachanat, Dr. (Prayoon Nonthiyo) via online media which are a wide mass communication channel Volunteer monks brainstormed, built a network of people's sectors to cultivate ethics and helped to drive the quality of life of people under the system of interconnectedness of complex nature by the view that everything cannot exist alone, have to depend on each other, work together in harmony with the way of nature. He applied Buddhist teachings according to the principle of the four elements, which consist of earth, water, wind, and fire, as concepts and practices for community project activities. The goal is to develop education, economy, society, and culture for Buddhists in the Mae Klong Basin community, as well as applying Buddhist teachings to develop people, community development and the surrounding society to benefit according to the framework of the Buddhist model community.

Keywords: Luangpordang Nanthiyo; History; Mae Klong River Basin

บทนำ

หลวงพ่อแดง นันทิโยหรือพระครูพิศิษฏ์ ประชานาถ เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2493 ณ บ้านเลขที่ 95 หมู่ 6 ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จ.สมุทรสงคราม เป็นบุตรของ นายย้ง นางฝอย สร้อยระย้า เรียนจบประถม 7 ก็ได้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำสวนมะพร้าว ส้มโอ และลิ้นจี่ เมื่อหลวงพ่อแดงอายุได้ 21 ปี ได้เข้ารับราชการทหารเรือ 2 ปี ปลดจากการเป็นทหารแล้วได้เข้าอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดอินทาราม ยืดป่าดงดิบจังหวัดกาญจนบุรีเป็นที่ตั้ง พรรษาแรกสอบนักธรรมตรีได้พรรษาที่สองสอบนักธรรมโทได้และพรรษาสามสอบได้นักธรรมเอกหลวงพ่อแดงยึดการปฏิบัติจริงรู้จริง จึงจะสอน และการเข้าป่าเพื่อธุดงค์เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างสูง จิตได้รับการพัฒนา ธรรมะคือธรรมชาติ ที่ใดขาดธรรมะก็ขาดธรรมชาติ จะวุ่นวาย หลวงพ่อแดงออกธุดงค์อยู่หลายปีจนหลวงพ่อลำไย วัดทุ่งลาดหญ้า เคยกล่าวว่า หลวงพ่อแดงออกธุดงค์จนตัวดำและกลับจากธุดงค์ได้ไม่นาน ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส วัดอินทารามในครั้งนั้น วัดอินทารามมีแต่ปัญหาต่างๆ วัดก็ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น กุฏิสงฆ์จะพังลงน้ำเพราะไม่มีเขื่อนกั้นกันตลิ่งพัง อุโบสถ หลังเดิมก็ชำรุดเสียหาย ศาลาการเปรียญ ก็ทรุดโทรม จนไม่สามารถประกอบพิธีที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เตาเผาศพ หรือเตาอบ ก็ยัง ไม่ได้มาตรฐาน หลวงพ่อแดงกับชาวบ้านได้ช่วยกันพัฒนาโดยใช้เวลาเกือบ 20 ปี จึงเป็นวัดที่ได้รับการพัฒนาให้เจริญจนถึงทุก

วันนี้ ทางด้านวิชาอาคมของหลวงพ่อแดง ก็เป็นหนึ่งไม่เป็นสองรองใคร ในลุ่มแม่น้ำแม่กลองในเวลานี้ เนื่องจากหลวงพ่อแดง ได้เรียนวิชาคาถาอาคม จากหลวงปู่หยอด วัดแก้วเจริญพระเกจิอาจารย์ชื่อดังของลุ่มน้ำแม่กลอง เจ้าตำรับไหม 5 สี ที่ถักเป็นสร้อยห้อยคอและใส่ข้อมือที่นิยมกันอยู่ยุคหนึ่ง ก่อนที่องค์จาตุคามรามเทพจะดัง จนเครื่องรางของคลัง อย่างอื่นถูกลืมหมดจนถึงปัจจุบัน พอหลวงปู่หยอดมรณภาพละสังขาร อาจารย์แดงกลายเป็นลูกศิษย์รุ่นสุดท้าย

หลวงพ่อแดง นันทิโย หรือพระครูพิศิษฏ์ประชานาถ เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาอีกรูปหนึ่งที่ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตละชุมชนชาวลุ่มน้ำแม่กลอง ให้เกิดความสมดุล เหมาะสมในการดำเนินชีวิต ทั้งอาชีพ รายได้ โดยท่านกระทำตนเป็นพระสงฆ์ต้นแบบของชุมชน ภายใต้แนวคิดชุมชนเข็มแข็ง ศาสนามั่นคง อยู่กันด้วยความเกื้อกูลโดยมีพระสงฆ์เป็นต้นแบบ หลวงพ่อแดง นันทิโย วัดอินทาราม เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้บวชปฏิบัติตนเอง พร้อมนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ และดำเนินกิจกรรมโครงการจำนวนมาก อาทิ ส่งเสริมอาชีพและรายได้ การสร้างเครือข่ายภาคประชาชน การนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาเมืองลุ่มแม่น้ำแม่กลอง รวมไปถึงส่งเสริมวิถีประเพณีทางศาสนา ซึ่งกิจกรรมโครงการได้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งบทความวิชาการนี้จะได้ทำการค้นคว้าข้อมูลนำมาเรียบเรียงเพื่อสะท้อนให้เห็นบทบาทของหลวงพ่อแดง นันทิโย กับการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำแม่กลอง รวมทั้งการประยุกต์หลักธรรมเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตทั้งกายและจิตใจ รวมทั้งอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชนและสังคม โดยหลวงพ่อแดง นนฺทิโย ได้นำหลักสังคหวัตถุ 4 ยึดหลักคิดที่ว่า หลักธรรมผสานหลักการ โดยหลักธรรม คือ หลักพุทธธรรมาภิบาล: หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักการ คือ กระบวนการบริหาร ความรับผิดชอบต่อสังคม นำมาบูรณาการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านโครงการกิจกรรมต่าง ๆ (เสกสรร มนทิราภา และคณะ, 2565) เช่น โครงการหมู่บ้านศีล 5 และเชื่อมโยงกับเครือข่ายพระสงฆ์ในพื้นที่ เพื่อขยายงานคณะสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ ทำให้เกิดการเชื่อมโยง ช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย พร้อมทั้งเยียวยาช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ ทำให้เห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทผ่านเครือข่ายร่วมกันในการให้ความช่วยเหลือประชาชน ภายใต้แนวคิดเครือข่ายของพระสงฆ์สาธารณสงเคราะห์ช่วยบรรเทาภัยของประชาชนและพระไม่ทิ้งโย (พระเอกลักษณ์ อชิตโต และคณะ, 2564)

บทบาทพระนักพัฒนากับการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

ประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำแม่กลองลุ่มน้ำแม่กลองอยู่ทางภาคกลางของประเทศไทยค่อนลงมาทางใต้ตามแนวทางชายฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านตะวันตก ลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบชายฝั่งทะเลบริเวณปากน้ำแม่กลอง (กรมศิลปากรและจังหวัดสมุทรสงคราม) เมืองนี้ตั้งอยู่ปากน้ำแม่กลอง จึงได้นามเมืองว่า เมืองแม่กลอง ตั้งขึ้นตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันแน่ชัด ทราบแต่เพียงว่า เมืองแม่กลองเป็นเมืองเก่ามาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาดังปรากฏชื่อ

เมืองในพระไอยการนาทหารหัวเมืองกฎหมายตราสามดวง ซึ่งตราขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (1991-2031) แห่งกรุงศรีอยุธยา เจ้าเมืองมีราชทินนามว่า พระสมุทรสงคราม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550) เมืองแห่งนี้จึงมีประวัติศาสตร์นานกว่า 500 ปี

เมืองแม่กลอง นี้ปรากฏอยู่ในแผนที่ต่าง ๆ เช่น แผนที่แสดงเมืองต่าง ๆ ตั้งแต่อ่าวไทยขึ้นไปถึงพระนครศรีอยุธยาและบรรดาหัวเมืองฝ่ายเหนือ ซึ่งชาวฮอลันดาจัดทำขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2179 และในแผนที่แสดงเส้นทางทางน้ำตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงอ่าวไทยของ มองซิเออร์ เดอลาลูแบร์ ซึ่งเดินทางมากรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2230 ปรากฏชื่อ แม่กลอง (Canal of Meclon) เป็นชื่อคลองที่ไหลเชื่อมต่อกับแม่น่าจีนทางด้านทิศตะวันตก (มองซิเออร์ เดอลาลูแบร์, 2548)

ในจดหมายเหตุของเมอซิเออร์เซเบเรต์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ประเทศฝรั่งเศส เดินทางเข้ามาเจริญพระราชไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2230-2231 ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ใช้เส้นทางคลองด่านไปท่าจีนผ่านแม่กลองเข้าเมืองเพชรบุรี เพื่อเดินทางบกไปลงเรือกำปั่นที่เมืองตะนาวศรีกลับปารีส โดยผ่านบ้านเมืองต่าง ๆ เช่น บ้านชะอำ เมืองปราณบุรี เมืองกุยบุรี เป็นต้น เมื่อผ่านเมืองแม่กลองได้บรรยายไว้ว่า

เมืองแม่กลองนี้เป็นเมืองใหญ่กว่าท่าจีน และตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ซึ่งเรียกกันว่าแม่น้ำแม่กลอง และอยู่ห่างกับทะเลหนทางประมาณ 1 ไมล์ น้ำรับประทานในเมืองนี้เป็นน้ำที่ดี เมืองแม่กลองนี้หามีกำแพงไม่ แต่เป็นหอรบเล็กมากก่อด้วยอิฐ คูก็หามีไม่ แต่น้ำท่วมอยู่รอบป้อม กำแพงเมืองหรือรั้วในระหว่างหอรบนั้น ทำด้วยเสาใหญ่ ปักลงในดิน และมีเคร่าขวางถึงกันเป็นระยะ ๆ

ในสมัยอยุธยาตอนปลายได้นำราชทินนามของเจ้าเมืองแม่กลองคือ พระสมุทรสงคราม มาใช้เป็นชื่อ เมืองสมุทรสงคราม และได้เป็นชื่อเมืองอย่างเป็นทางการสืบมาจนถึงปัจจุบัน แต่ชื่อเมืองแม่กลอง ยังคงปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์และชื่อทั้งสองยังคงใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันในสมัยรัตนโกสินทร์มีหลักฐานการเรียกชื่อเมืองชัดเจนว่า เมืองสมุทรสงคราม ปรากฏในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งเมืองสมุทรสงครามซึ่งกรมมหาไทยมาแต่เดิม เปลี่ยนมาขึ้นกรมท่า ทำให้กรมท่ามีเมืองในบังคับ 9 เมือง คือ เมืองนนทบุรี เมืองสาครบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองชลบุรี เมืองบางละมุง เมืองระยอง เมืองจันทบุรี เมืองตราดและเมืองสมุทรสงคราม (นฤมล ธีรวัฒน์, 2539)

ใน พ.ศ. 2375 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์เป็นกองอำนวยการสร้างป้อมพิฆาตข้าศึกที่เมืองสมุทรสงคราม (ขำ บุนนาค, 2547) เพื่อป้องกันศึกญวน สืบเนื่องจากไทยเกิดกรณีพิพาทกับญวนเรื่องเจ้าอนุวงศ์ เมืองเวียงจันทร์ ทรงเกรงว่าญวนจะยกกำลังทางเรือเข้ามารุกรานไทย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมขึ้นตามปากน้ำสำคัญ รวมทั้งปากน้ำแม่กลองด้วย เจ้ากรมป้อมพิฆาตข้าศึกชื่อว่า หลวงลมัยแม่นมือฝรั่ง ปลัดกรมชื่อ ขุนถมังแม่นปืน (ขำ บุนนาค, 2547)

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2449 ในรัชกาลที่ 5 ป้อมนี้ได้ถูกรื้อและจัดตั้งกองโรงเรียนพลทหารเรือที่ 1 สำหรับฝึกทหารใหม่ขึ้นแทน (สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย, 2550)

ในปี พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยในส่วนภูมิภาคได้จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น และใน พ.ศ. 2437 ได้จัดตั้งมณฑลราชบุรีขึ้น โดยมีเมืองสมุทรสงครามเป็นเมืองหนึ่งในมณฑลราชบุรี มีการจัดแบ่งแยกท้องที่การปกครองในเขตเมืองสมุทรสงครามออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภออัมพวา และอำเภอลมทวน ถึง พ.ศ. 2441 ได้จัดตั้งอำเภอขึ้นอีกอำเภอหนึ่งคือ อำเภอเมืองมีที่ทำการอยู่ที่ปากคลองลัดจวน ตำบลบ้านปรก ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออก ครั้นถึง พ.ศ. 2443 ได้ยุบอำเภอลมทวน แล้วไปรวมกับอำเภออัมพวาและอำเภอเมือง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2444 ทางราชการจึงได้จัดสร้างสถานที่ทำการของศาลากลางจังหวัดกับอำเภอเมืองขึ้นในดินธรณีสงฆ์ของวัดใหญ่ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออก (สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย, 2550) ในปัจจุบันจังหวัดสมุทรสงครามแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ในสมัยอยุธยาตอนกลางที่จังหวัดสมุทรสงครามเป็นเมืองหน้าด่าน และคงบทบาทดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เริ่มมีการทำมาหากินด้วยการใช้พื้นที่เพื่อเกษตรกรรมพัฒนาสวนแบบยกร่องสูงและสืบทอดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวสวนสู่รุ่นลูกหลาน รวมถึงการทำประมงทะเล การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การถางป่าชายเลน การขยายบ่อเกลือ การตากน้ำทำเกลือ เพื่อให้เกิดพื้นที่นาเกลือและวัฒนธรรมชาวนาเกลือดังที่ปรากฏตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและด้วยระบบนิเวศสามน้ำ ก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มหมู่บ้านทางตอนบนในพื้นที่น้ำจืดมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวสวนเตียนและสวนผลไม้ผสม ทางตอนกลางในพื้นที่น้ำกร่อยมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสวนมะพร้าว และทางตอนล่างในพื้นที่น้ำเค็มปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวประมง นาเกลือ และนากุ้ง การตั้งถิ่นฐานชุมชนในอดีตล้วนเกิดจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีการดำเนินชีวิต แบบแผนอาชีพ รวมถึงการใช้พื้นที่ให้มีลักษณะที่แตกต่างกันจากการเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรมของธรรมชาติ และถอดรหัสความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมของลม น้ำ และปฏิทินทางจันทรคติ อันเป็นชุดความรู้ที่นำไปสู่การปรับตัวให้อยู่อาศัยในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นไปของสภาพแวดล้อมกลายเป็นพื้นที่ที่สะท้อนและบอกเล่าเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำแม่กลองและพัฒนาการทางสังคมของมนุษย์อันมีคุณค่าทั้งอดีตและปัจจุบัน

บทบาทพระนักพัฒนากับการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ

ด้านการเป็นพระเกจิอาจารย์ในลุ่มน้ำแม่กลองหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ได้เรียนวิชาคาถาอาคมจากหลวงปู่หยอด วัดแก้วเจริญ ซึ่งเป็นพระเกจิอาจารย์ชื่อดังของลุ่มน้ำแม่กลอง

เจ้าตำรับไหม 5 สี (ศิษย์วัดอินทาราม, 2559) ผู้เขียนพบว่าหลวงปู่หยอดนั้นเป็นเกจิอาจารย์ผู้สืบทอดวิชาต่าง ๆ ของหลวงปู่ใจวัดเสด็จและเจนจัดในวิชาอาคมโดยเฉพาะการเล่นแร่แปรธาตุโลหะต่าง ๆ จนได้รับความศรัทธาจากประชาชนในลุ่มน้ำแม่กลองเป็นอย่างมาก ซึ่งเมื่อสิ้นหลวงปู่หยอดแล้วหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) จึงเป็นเสมือนตัวแทนที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาสายหลวงปู่ใจวัดเสด็จและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนในลุ่มน้ำแม่กลองมาในเวลาต่อมา ประวัติในอีกมิติของหลวงพ่อแดงนั้นผู้เขียนพบว่าหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ได้เข้าอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดอินทาราม พรรษาแรกสอบนักธรรมตรีได้ พรรษาสองสอบนักธรรมโทได้ และพรรษาสามสอบได้นักธรรมเอก จากนั้นก็ออกธุดงค์ไปตามภูเขาลำเนาไพร ยึดป่าดงดิบจังหวัดกาญจนบุรีเป็นที่ตั้ง ยึดการปฏิบัติจริงรู้จริงจึงจะสอนและการเข้าป่าเพื่อธุดงค์เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างสูง จิตได้รับการพัฒนาธรรมะคือธรรมชาติ ที่ใดขาดธรรมะก็ขาดธรรมชาติ (ศิษย์วัดอินทาราม, 2559) ดังนั้นหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) จึงเพียบพร้อมทั้งในด้านศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาจากครูบาอาจารย์และท่านยังได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนแตกฉานทั้งทางโลกและทางธรรม ดังนั้นในระยะต่อมาเมื่อท่านได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาและการปฏิบัติมาช่วยเหลือประชาชน จึงทำให้เกิดผลลัพธ์อันเป็นที่น่าพอใจและได้รับแรงศรัทธาจากประชาชนในลุ่มน้ำแม่กลองที่ประกอบไปด้วยประชาชนหลายเชื้อชาติอย่างรวดเร็ว

ด้านการเป็นหมอยาพื้นบ้านแห่งลุ่มน้ำแม่กลองจากการศึกษาประวัติของหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ทำให้ผู้เขียนพบว่าการออกธุดงค์ในป่าทึบเพื่อศึกษาธรรมขั้นสูงนั้น นอกจากจะทำให้หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) มีความก้าวหน้าทางธรรมแล้ว ท่านยังต้องเรียนรู้การดำรงชีวิตในป่าเบื้องต้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับพืชสมุนไพรต่าง ๆ ที่พระธุดงค์จำเป็นต้องใช้รักษาอาการอาพาธด้วยตนเองระหว่างปฏิบัติธรรมในป่าลึก หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) จึงได้นำศาสตร์ด้านสมุนไพรและภูมิปัญญาจากตำราสมุนไพรพื้นบ้านมาช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติจากโรคระบาด (โควิด19) หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) จึงสร้างสวนสมุนไพรขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และใช้สมุนไพรในการบรรเทาทุกข์ของประชาชน

ด้านการปกครองของพระนักพัฒนาแห่งลุ่มน้ำแม่กลอง หลังจากที่หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) กลับจากออกธุดงค์ได้ไม่นานก็ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดอินทาราม ในครั้งนั้นวัดอินทารามมีแต่ปัญหาต่าง ๆ วัดก็ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น กุฏิสงฆ์จะพังลงน้ำเพราะไม่มีเขื่อนกั้นกันตลิ่งพัง อุโบสถหลังเดิมก็ชำรุดเสียหาย ศาลาการเปรียญก็ทรุดโทรม จนไม่สามารถประกอบพิธีที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เตาเผาศพก็ยังไม่ได้มาตรฐาน หลวงพ่อแดงกับชาวบ้านได้ช่วยกันพัฒนา โดยใช้เวลาเกือบ 20 ปี จึงเป็นวัดที่ได้รับการพัฒนาให้เจริญจนถึงทุกวันนี้ (ศิษย์วัดอินทาราม, 2559) โดยเฉพาะเมื่อเสร็จภารกิจจากการจัดงานปิดทองฝังลูกนิมิตของวัดอินทารามแล้วหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ก็อุทิศเวลาและปัจจัยให้กับการสร้างวัดทุ่งเศรษฐี ซึ่งเป็นวัดร้างมากว่า 50 ปี โดยให้พระครูสังฆรักษ์วิทยาญาณธัมโม เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐีเจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐีในปัจจุบันซึ่งสมัยนั้นเป็นพระเลขาของหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ไปเป็นเจ้า

อาวาสดูแลและพัฒนาวัดทุ่งเศรษฐี ส่วนตัวหลวงพ่อแดงเป็นพี่เลี้ยงให้จนปัจจุบันวัดทุ่งเศรษฐีเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ (ศิษย์วัดอินทาราม, 2559) ผลจากการบูรณะศาสนสถานได้ส่งผลให้วัดอินทารามแปรสภาพเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ประกอบไปด้วยประชากรหลากหลายทางเชื้อชาติภายใต้มิติทางประวัติศาสตร์ของสังคมลุ่มน้ำและยังเป็นต้นทางของการกระจายความเจริญด้านต่าง ๆ ไปสู่ชุมชนในลุ่มน้ำสาขาของลำน้ำแม่กลองด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างตลาดริมน้ำ การส่งเสริมเกษตรกรรม ตลอดจนการบูรณโรงเรียนและมอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอทำให้ประชาชนทั่วไปมองเห็นว่านอกจากหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) จะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ได้รับการถ่ายทอดจากอดีตเกจิอาจารย์ของลุ่มน้ำแม่กลองแล้ว ในอีกมิติหนึ่งท่านยังเป็นพระนักพัฒนาตัวอย่างของลุ่มน้ำแม่กลองอีกด้วย

การประยุกต์ใช้ธัมมิกสังคมนิยมในการพัฒนาลุ่มน้ำแม่กลองธัมมิกสังคมนิยมคือภายใต้ระบบความสัมพันธ์ที่โยงใยกันของธรรมชาติที่ซับซ้อน โดยมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นไม่สามารถดำรงตนอยู่อย่าง โดดเดี่ยวได้ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อมีการเกื้อหนุนซึ่งกันและกันจึงจะช่วยขับเคลื่อนระบบให้ทำงานร่วมกันได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกันไปกับวิถีทางแห่งธรรมชาติ (นรพัชร เสาธงทอง, 2559) หลังจากที่หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ยึดการปฏิบัติและเข้าป่าเพื่อธุดงค์เป็นการปฏิบัติธรรมระดับสูงจนรู้แจ้งเห็นจริงในเรื่องของธาตุขันธ์และการไม่สามารถดำรงอยู่ได้ของสรรพสิ่งตามธรรมชาติตามกฎของไตรลักษณ์ซึ่งถือเป็นกฎสากลของจักรวาล ดังนั้นในมุมมองเรื่องโลกและจักรวาลในสภาวะทางธรรมแล้วถือได้ว่าเกิดจากการปรุงแต่งของธาตุทั้งสี่คือ ดิน น้ำ ลมและไฟ จนเกิดกายสังขารและสสารต่าง ๆ ตามธรรมชาติ ซึ่งหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาเมืองจนสามารถสร้างรายได้แก่ประชาชนในวงกว้าง

การประยุกต์ธัมมิกสังคมนิยมในการพัฒนาลุ่มน้ำแม่กลองหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ริเริ่มและสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการศึกษาทดลองและนำไปปฏิบัติร่วมกันในชุมชน โดยมีเป้าหมายเป็นการจัดการน้ำ และรักษาความชุมชื้นในดินซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาส่งต่อเป็นอาชีพและรายได้ หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ท่านได้ใช้หลักการเรื่องของธาตุทั้งสี่อันประกอบด้วย ดิน ลม ไฟ มาเป็นสื่อกลางในการอธิบายถึงการเกื้อหนุนกันของธาตุตามสภาวธรรม ดังนี้

โดยมีหลักพุทธในส่วนของธาตุ 4 อันประกอบด้วย ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม ที่มีความหมายเป็นการบริหารจัดการ ถ้าจัดการได้ก็เป็นประโยชน์ เช่น (ก) น้ำ (ธาตุน้ำ) นำมาเป็นส่วนจัดการในพื้นที่และการดำเนินชีวิต เป็นเขื่อน ฝาย และนำมาเป็นพลังงานน้ำปั่นกระแสไฟ (ข) ลม (ธาตุลม) พลังงานลมนำมาเป็นพลังงานผลิตไฟฟ้าในหลาย ๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย (ค) ไฟ ความร้อนหรือพลังงานแสงอาทิตย์ (ธาตุไฟ) พลังงานธรรมชาติที่ถูกนำไปเป็นพลังงานทดแทนที่ปรากฏในปัจจุบัน (ง) ดิน (ธาตุดิน) ที่เป็นปัจจัยสำคัญของการผลิต และดินพัฒนาไปหิน แร่ เป็น

พลังงานถ่านหินน้ำมันเชื้อเพลิง (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) ซึ่งผู้เขียนแบ่งประเด็นในการนำเสนอตามหลักธาตุทั้ง 4 ดังนี้

การใช้ประโยชน์จากธาตุดินหรือการปรับปรุงสภาพของดินโดยใช้โคกหนองนาโมเดล เน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากมูลสัตว์ซึ่งได้จากโครงการไก่ชีวิตโคกระบือ ผ่านทางโครงการเลี้ยงโคกระบือและการทำปุ๋ยชีวภาพมีการใช้นวัตกรรมสมัยใหม่ ใช้เทคโนโลยี ช่องทางในการสื่อสาร การใช้ Line Facebook รวมทั้ง Website ในการส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนชุมชนร่วมกับธนาคารโค กระบือ และธนาคารน้ำ (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) อาศัยกลไกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารโคกระบือที่ถูกจัดตั้งรองรับโคกระบือ ภายใต้โครงการไก่ชีวิตโคกระบือของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ปัจจุบันมีโคกว่า 431 ตัว ในระบบวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งขึ้น (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) ทำให้เกษตรกรตามลุ่มน้ำแม่กลองที่แม้จะประกอบไปด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติ แต่ก็สามารถจัดตั้งตนเองขึ้นจนกลายเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่มีศักยภาพและสามารถเกื้อกูลกันได้ในยามเกิดสภาวะวิกฤตโดยมีหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) เป็นผู้ส่งเสริมในการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้มแข็ง อีกทั้งโครงการต่าง ๆ ยังเป็นการลดต้นทุนการผลิตให้แก่ภาคเกษตรกร จนมีข้อความติดปากซึ่งกล่าวกันว่าวัดอินทารามทำให้ชุมชนรอบวัดสามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรได้เฉลี่ยปีละ 1 แสนต่อไร่ (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) ดังนั้นในแง่ของมิติทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองในเขตลุ่มน้ำแม่กลองแล้ว ดินแดนดังกล่าวเคยเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเพาะปลูกมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการผลิตเสบียงอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงกองทัพและอาณาจักร ดังนั้นโครงการปรับปรุงสภาพผิวดินโดยใช้สารอินทรีย์อันเป็นโครงการต่อเนื่องมาจากโครงการโคกระบือร่วมกับการสร้างโคกหนองนาโมเดล จึงเป็นการเสริมสร้างจุดแข็งของพื้นที่ทางการเกษตรและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นฐานการผลิตด้านเกษตรกรรมให้แก่ประเทศไทยในอนาคต

การใช้ประโยชน์จากธาตุน้ำหรือการบริหารจัดการน้ำแนวคิดธนาคารน้ำของหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ที่ได้คิดริเริ่มพร้อมสนับสนุน ส่งเสริมให้ทำ เริ่มตั้งแต่งบประมาณสนับสนุนตั้งต้นในการดำเนินการ ชุมชนช่วยกันคิดว่าเอาอย่างไร และลงมือช่วยกันทำ มีวัดเป็นฐาน มีพระสงฆ์เป็นภาคีร่วมนำและชุมชนเป็นพลังเสริมสนับสนุน (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การจัดการน้ำรูปแบบธนาคารน้ำใต้ดินประกอบด้วยรูปแบบหลัก จำนวน 2 รูปแบบ ได้แก่ 1. ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิดมี 3 ประเภท ดังนี้ (ก) รูปแบบระบบบ่อเปิดใหม่ที่มีความเหมาะสมตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ทั้งเชิงพื้นที่ (ข) รูปแบบการปรับบ่อเก่าโดยขุดลงถึงชั้นหินอุ้มน้ำ และ (ค) รูปแบบการขุดเจาะบางจุดของแหล่งน้ำธรรมชาติให้ลึกถึงชั้นหินอุ้มน้ำ 2. ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดมีจำนวน 3 ประเภท ดังนี้ (ก) การทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดในที่อยู่อาศัย (ข) การทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดรูปแบบรางระบายน้ำในชุมชน และ (ค) การทำ

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดในพื้นที่น้ำท่วมขนาดใหญ่หรือน้ำท่วมทุ่ง ดังนั้นหากได้ดำเนินการตามนวัตกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำครบวงจรนี้ ก็จะสามารถแก้ปัญหาทั้งภัยแล้งและน้ำท่วมด้วยนวัตกรรมเดียวอย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563)

ในมิตินี้พบว่าหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ได้เป็นผู้ริเริ่มทดลองแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำตาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ เพื่อทำการกักเก็บน้ำที่มีปริมาณมากในฤดูฝนให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในฤดูแล้ง โดยเน้นการกักเก็บน้ำเอาไว้ในดิน นับเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้วัฏจักรการหมุนเวียนของน้ำตามธรรมชาติเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในทางการเกษตร นอกจากนี้โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวยังเชื่อมโยงกับมิติทางประวัติศาสตร์ของลุ่มน้ำแม่กลอง ที่เคยถูกใช้เป็นเส้นทางการติดต่อค้าขายระหว่างแคว้นต่างๆมาตั้งแต่สมัยทวารวดี จนกระทั่งสมัยธนบุรีแม่กลองยังคงสภาพในการเป็นภูมิยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการสะสมกำลัง เสบียงและไพร่พลในการกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีอีกด้วย การพัฒนาแหล่งน้ำของหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) นอกจากจะเป็นการพัฒนาพื้นที่การเกษตรแล้วจึงยังเป็นการรื้อฟื้นมิติทางประวัติศาสตร์ของสายน้ำอารยธรรมที่มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่ในยุคอดีตจนถึงปัจจุบันอีกครั้ง

การใช้ประโยชน์จากธาตุลมหรือการผลิตก๊าซชีวภาพเป็นผลจากโครงการนำโค กระบือไปเป็นสินทรัพย์ต่อชีวิตเป็นอาชีพและรายได้ ทำให้เกิดอาชีพเนื่องต่อ เช่น การรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อผลิตพืชชนิดอื่น ๆ และส่งขาย นำไปเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตก๊าซชีวภาพ (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรในลุ่มน้ำแม่กลองจึงมีอาชีพเสริมด้วยการผลิตก๊าซชีวภาพจากผลผลิตทางการเกษตรและมูลสัตว์ ตลอดจนการนำของเสียในครัวเรือนมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ด้วยกระบวนการหมัก ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

การใช้ประโยชน์จากธาตุไฟการส่งเสริมให้เกิดทำธนาคารแสงแดด เพื่อผลิตไฟฟ้าใช้เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก การส่งเสริมให้นำมูลสัตว์ไปแปลงเป็นพลังงานแก๊สหุงต้ม ลดการพึ่งพาจากภายนอกเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ กลไกเหล่านี้รวมทั้งธนาคารน้ำใต้ดินจึงมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองภายใต้กรอบและแนวคิดของพระพุทธศาสนา (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) นอกจากนี้ตัวแทนของธาตุไฟซึ่งได้แก่ความร้อนและแสงสว่างยังเป็นตัวเร่งในกระบวนการย่อยอินทรียสารในการหมักก๊าซชีวภาพ หรือแม้แต่การผลิตปุ๋ยจากมูลสัตว์และของเหลือใช้จากครัวเรือนด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 1 การปลุกเสก

วิสัยธรรมนำวิสัยทัศน์

วิสัยธรรมนำวิสัยทัศน์ประจักษ์แจ้ง หลวงพ่อแดงวัดอินทรารามนำสมัย
บูรณาการหลักธรรมส่องอำไพ ประยุกต์ใช้กิจสาธารณะอย่างครบครัน
หนึ่งในนั้นคือโครงการโรงสีน้อย ช่วยปลดปล่อยหนี้สินสร้างความฝัน
ชาวนาไทยพอเพียงทั่วหน้ากัน จิตตั้งมั่นบำเพ็ญทานความห่วงใย
ทั้งห่วงใยเยาวชนภายในชาติ ขาดโอกาสได้เล่าเรียนแห่งหนไหน
ช่วยส่งเสริมทุนทรัพย์ให้เด็กไทย ให้ก้าวไกลก้าวหน้าปัญญาดี
เมื่อครั้นมีเหตุการณ์ภัยพิบัติ ช่วยขจัดความทุกข์ยากมิหน่ายหนี
ทั้งโควิดที่ระบาดทั่วหน้ามี บุญบารมีหลวงพ่อแดงคุ้มภัยเอย

(กำพล ศรีโท, 28 เมษายน พ.ศ. 2565)

ภาพที่ 2 คำกลอน

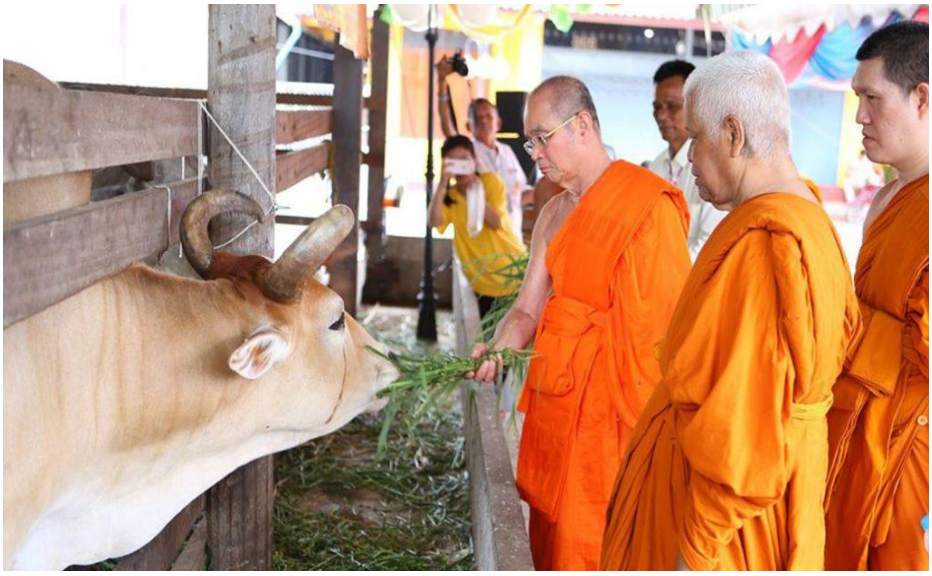
ดังนั้น ผู้ที่เจนจัดในเรื่องของธาตุทั้ง 4 จึงย่อมจะสามารถนำธาตุทั้งสี่อันประกอบไปด้วย ดิน น้ำ ลมและไฟ มาบูรณาการเกื้อหนุนกันเพื่อการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆได้ ผ่านกระบวนคิดรวบยอดแบบภูมิปัญญา โดยใช้สภาวธรรมขั้นพื้นฐานทางธรรมชาติมาเป็นตัวกลางในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ให้ประชาชนเข้าใจและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณะ

การใช้กุศโลบายแทรกปริศนาธรรมผ่านพระเครื่องโดยในยุคอดีตนั้นการพกพระเครื่องหรือเครื่องรางซึ่งมีคุณวิเศษนั้น ผู้ถือจะต้องมีข้อห้ามที่ต้องรักษาไว้หลายประการเพื่อให้พระเครื่องและเครื่องรางนั้นยังคงทรงอิทธิฤทธิ์ เช่นการรักษาศีล 5 อย่างเคร่ง รวมไปถึงข้อห้ามบางประการที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละพื้นที่ เช่น การห้ามลอดไม้ค้ำต้นกล้วย หรือการห้ามลอดสะพานหัวเดียวซึ่งไม่ได้ออกแบบมาให้ลอดได้จะเป็นอันตรายต่อผู้ลอด หรือห้ามพูดใน

ห้องน้ำซึ่งมีความชื้นสูงและเป็นแหล่งรวมของเชื้อโรค เป็นต้น ดังนั้นข้อห้ามดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนกุศโลบายของครูบาอาจารย์ในยุคอดีตที่บัญญัติไว้ให้ลูกหลานปฏิบัติตาม ในส่วนนี้เป็นกุศโลบายของผู้จัดสร้างประดิษฐกรรมทางศาสนา โดยแฝงแง่คิดมุมมองทางการเมืองเอาไว้ เช่นการสร้างพระปิดตา โดยมีความหมายนัยยะแรกคือการปิดตาจากกิเลส หรือพระปิดตาที่มีลักษณะปิดทวารต่างๆในร่างกายทั้ง 9 สื่อถึงการปิดกั้นการรับรู้จากภายนอกและภายใน โดยนัยยะที่สองนั้นพระเกจิคณาจารย์โบราณที่มีชื่อเสียงจะมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก การสร้างสัญลักษณ์พระปิดตาจึงเสมือนการปิดตาจากเรื่องทางโลก ละวางประเด็นทางการเมืองซึ่งกล่าวได้ว่าหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) สามารถใช้กุศโลบายดังกล่าวมาเป็นบรรทัดฐานในการจัดระเบียบสังคม โดยใช้ศีล 5 มาเป็นเครื่องกำหนดให้ผู้ถือครองพระเครื่องหมั่นประกอบคุณงามความดี อีกทั้งยังสามารถแทรกปริศนาธรรมต่างๆไว้ในองค์พระ เช่นการสร้างพระปิดตาของวัดอินทาราม หรือการสร้างไหม 5 สีซึ่งสามารถตีความถึงศีล 5 และยังสามารถสื่อถึงหลักเบญจขันธ์และเบญจธรรม เป็นต้น

พระนักพัฒนากับการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำแม่กลอง

การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนผู้เขียนพบว่าหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ได้นำหลักคิดของ “บวร-บ้าน-วัด-รัฐ-ชุมชน” มาช่วยกันขับเคลื่อนโดยมีพระในชุมชนเป็นต้นธารมีชาวบ้านร่วมกันสนับสนุนดำเนินการ ประหนึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเชื้อไฟ โดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดการน้ำ ซึ่งระยะสั้นเห็นผลเป็นกิจกรรมที่จะพึงทำร่วมกัน ระยะกลางเกิดการรวมตัวกันภายใต้จิตอาสาสามัคคีร่วมกัน ระยะยาวเป็นการจัดการชุมชนพัฒนาอย่างเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน เป็นฐานในการขับเคลื่อนการปฏิบัติธนาคารน้ำใต้ดิน ในครั้งนี้ ทำให้ชาวบ้านที่มาร่วมโครงการ นำแนวนโยบายไปสู่การปฏิบัติจัดสร้างธนาคารน้ำใต้ดิน ในครอบครัวอย่างน้อย 3-5 หลุมโดยมีหลวงพ่อแดง นนฺทิโย เป็นผู้กระตุ้นสนับสนุนทุนในแต่ละบ่อเป็นทุนตั้งต้นในการทำธนาคารน้ำใต้ดิน เพื่อสร้างระบบนิเวศองค์รวมจนทำให้เกิดความชุ่มชื้นในดิน รวมถึงการรักษาน้ำเพื่อให้ระเหยช้าลงตามแนวทางของระบบธนาคารน้ำ (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์ภายใต้การนำของหลวงพ่อแดงนั้นผู้เขียนพบว่าวัดได้ปรับบทบาทมาช่วยชุมชน พระไม่ทิ้งโยม เมื่อชุมชนอยู่ได้ วัดก็อยู่ได้ แนวปฏิบัตินี้เริ่มจากวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม และกระตุ้นให้เกิดแนวปฏิบัติหรือกลไกสู่การปฏิบัติทำให้วัดในชุมชนเป็นจุดยึดในการเสริมอาชีพ สร้างรายได้เป็นแบบอย่างและสร้างความเข้มแข็ง (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563) ดังนั้นความสำเร็จของการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในลุ่มน้ำแม่กลองจึงเกิดขึ้นภายใต้บริบทของการเกื้อกูลกันระหว่างศาสนากับการก่อตัวของระบบเมืองอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้พุทธวิถี ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการบูรณาการของกลไกทางสังคมได้อย่างสอดคล้องลงตัว สามารถใช้เป็นแม่แบบในการนำพุทธวิถีมาพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

ภาพที่ 2 ธนาคารวัวของหลวงพ่อแดง

ภาพที่ 3 บ่อธนาคารน้ำใต้ดิน

การเปลี่ยนหลักคิดนามธรรมให้อยู่ในสถานะรูปธรรมโดยเฉพาะโครงการศีลกินได้ โดยการสร้างชุมชนสามัคคีสร้างสรรค์ตามกรอบของศีลและธรรมในทางพระพุทธศาสนา ศีลกินได้

เริ่มตั้งแต่รับโคกระบือไปเป็นฐานอาชีพ ก่อนรับสมาทานศีลจากพระสงฆ์ผู้นำชุมชน เมื่อรับโคกระบือไปแล้วต้องถือสัจจะไม่ฆ่า ไม่ขาย ไม่รุนแรง ฝึกศีลข้อปาณาติบาต เมื่อตกลูกตัวแรก ต้องคืนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแบ่งปันให้กับสมาชิกอื่น ๆ ได้นำไปเลี้ยงต่อด้วยเกณฑ์เดียวกัน ผู้จะรับโค กระบือต่อ ต้องเสียสละ ด้วยไปทำกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือชุมชนสังคม ที่กลุ่มได้ดำเนินการ อย่างน้อย 1-3 ครั้ง ต้องขุดบ่อธนาคารน้ำใต้ดิน อย่างน้อย 3-5 บ่อ การส่งเสริมการพึ่งตนเองภายใต้กลไกธนาคารจึงเกิดขึ้น เมื่อมีการดำเนินโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน กิจกรรมอื่น ๆ จึงตามมา (พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย), 2563)จากโครงการดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้ผู้เขียนพบว่าหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ได้สร้างรูปธรรมของพุทธวิถีขึ้นมาโดยเปลี่ยนหลักพุทธปรัชญาที่เคยดำรงสถานะเป็นนามธรรมและเปลี่ยนแปลงไปตามภูมิธรรมของผู้ตีความ ให้กลายเป็นรูปธรรมที่ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เห็นผลจริง มีการกำหนดวิธีการอย่างเป็นลำดับขั้นและจับต้องได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสิ่งนี้คือแบบอย่างที่สำคัญในการจะนำพาชุมชนให้พึ่งตนเอง และหากขยายโครงการออกไปจะสามารถเกื้อหนุนประเทศไทยให้อยู่รอดได้ท่ามกลางสภาวะวิกฤติของระบบโลก

พระนักพัฒนากับการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเมืองในลุ่มน้ำแม่กลอง

โครงการเครื่องสีข้าวสำหรับการมอบโรงสีข้าวขนาดเล็กให้กลุ่มเกษตรกรชาวนาไทย สืบเนื่องจากพระครูพิศิษฏ์ประชานาถ ได้ดำเนินกิจกรรมเปิดโครงการ โคก หนอง นา ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจแบบพอเพียง ตามศาสตร์พระราชา พ่อหลวง ร.9 ณ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา และในพื้นที่ ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ส่งเสริมการพัฒนาแบบครบวงจร ในรูปแบบการทำนาข้าวหอมมะลิแบบเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ ที่ผ่านมาได้มอบเครื่องสีข้าวดังกล่าวให้กับชาวนาไปแล้ว 2 กลุ่ม เพื่อให้ชาวนาสีข้าวบริโภคและจำหน่ายเองโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง และเนื่องด้วยมีลูกหลานชาวนาที่ทำงานในกรุงเทพฯ เกิดสภาวะตกงาน ได้โพสต์ขายข้าวปลอดสารพิษทางออนไลน์ และมีผู้สนับสนุนสั่งซื้อมากพอสมควร มูลนิธิวัดอินทาราม จึงเห็นว่าโครงการนี้น่าจะเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทยเป็นอย่างมาก จึงได้ตั้งเป้าจะมอบเครื่องสีข้าวชุมชนแก่กลุ่มชาวนาให้ครบทั้ง 77 จังหวัด (เดลินิวส์, 2565) ซึ่งในประเด็นนี้นั้นผู้เขียนเห็นถึงวิสัยทัศน์ของหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาเป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการผลิตให้แก่เกษตรกร และยังเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นรากฐานของประเทศ ในการต่อสู้กับระบบทุนนิยมที่แสวงหาประโยชน์จากเกษตรกรโดยใช้โรงสีข้าวเป็นเครื่องมือในการกดราคาพืชผลทางการเกษตร ส่งผลให้เกษตรกรลดการพึ่งพานายทุนและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในเขตลุ่มน้ำแม่กลอง

ภาพที่ 3 หลวงพ่อแดงช่วยชาวบ้านทางภาคเหนือ

โครงการกังหันปั่นน้ำเพื่อฟอกอากาศในน้ำ หลวงพ่อแดง นนฺทิโย ได้มีส่วนร่วมช่วยอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมในโครงการทำคลองสวยน้ำใสเพื่อการท่องเที่ยวไทย ให้กับคลองประดู่ จ.สมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรีที่มีเขตติดต่อกันมีปัญหาน้ำเน่าเสียมานานวันหลายปี หลวงพ่อแดง นนฺทิโย พระนักอนุรักษ์ได้มอบกังหันปั่นน้ำแบบโซล่าเซลล์พลังแสงอาทิตย์ เพื่อเพิ่มออกซิเจนแก้ปัญหาน้ำเน่าให้กับ นายชรัส บุญณสะ ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงครามเป็นตัวแทนรับมอบจำนวน 2 เครื่องด้วยงบประมาณ 40,000 บาท (หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, 2563) โครงการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับประโยคที่หลวงพ่อแดง นนฺทิโย ได้กล่าวอยู่อย่างสม่ำเสมอว่า “น้ำบ่อน้ำคลองเป็นรองน้ำใจ” ในมุมของผู้เขียนนั้นพระครูพิศิษฏ์ประชานาถ, ดร. (หลวงพ่อแดง นนฺทิโย) อยู่ในสถานะของพระผู้ให้และมีมิติทั้งในแง่ของผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นพระนักพัฒนาตัวอย่างที่รอบรู้ทางศาสตร์และศิลป์ ตลอดจนมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกลอย่างแท้จริง

โครงการจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิ่งห้อยหิ่งห้อยเป็นตัวชีวัดความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ เนื่องจากหิ่งห้อย มักออกหากินในเวลากลางคืน และหลบซ่อนตัวในเวลากลางวัน จะอาศัยเฉพาะในที่ที่มีแหล่งน้ำสะอาดและไม่มีเสียงรบกวน ป่าชายเลนใดมีหิ่งห้อยจะบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน และแหล่งน้ำเป็นอย่างดี พ่อแดง นนฺทิโย ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิ่งห้อยเป็นผู้นำในการปลูกป่าชายเลน เพื่ออนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติวิทยาเกี่ยวกับหิ่งห้อย สำหรับนักเรียน นักศึกษา เยาวชนและประชาชนทั่วไป

การพัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพระครูพิศิษฏ์ประชานาถ, ดร. (หลวงพ่อแดง นนฺทิโย) วัดอินทาราม ได้ประสานและดำเนินการร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิ่งห้อยเป็นผู้นำในการปลูกป่าชายเลน จัดสถานที่ชมหิ่งห้อย ทำเขตอภัยทาน ให้ปลาอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ (วังมัจฉาปลาตะเพียน) การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ และสนับสนุนโครงการลงแขกลงคลองต่อสิ่งแวดล้อม

สรุป

จากการศึกษาข้างต้นทำให้พบว่าการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำแม่กลองของพระครูพิศิษฏ์ประชานาถ, ดร. (หลวงพ่อแดง นนฺทิโย) เจ้าอาวาสวัดอินทาราม ท่านได้นำรูปแบบและหลักการเรื่องของธาตุทั้งสี่อันประกอบด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ มาเป็นสื่อกลางในการบริหารจัดการและบูรณาการเกื้อหนุนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ผ่านกระบวนคิดรวบยอดแบบภูมิปัญญาโดยใช้สภาวธรรมขั้นพื้นฐานทางธรรมซึ่งเป็นปัจจัยต้นแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการทำงานและนำนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีมาใช้พัฒนาเมืองในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จนสามารถเชื่อบริบททางการเมืองของลุ่มน้ำแม่กลองที่มีประวัติศาสตร์อย่างยาวนานและประกอบไปด้วยประชากรหลายเชื้อชาติ แต่หลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) กลับสามารถสร้างเครือข่ายภาคประชาชนท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายได้ ชักนำให้ประชาชนจากหลายเชื้อชาติสามารถร่วมกันขับเคลื่อนการทำงานภายใต้กรอบทำงานในแต่ละครั้ง และยังสามารถประเมินสถานการณ์หรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ซึ่งงานสาธารณประโยชน์โดยทั่ว ๆ ไป เราสามารถนำมาปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานโดยมองให้ครบวงจรในทุกมิติก็สามารถต่อยอดไปถึงอนาคตได้ ดังเช่น โครงการทำคลองสวยน้ำใสเพื่อการท่องเที่ยว ให้กับคลองประดู่ จังหวัดสมุทรสงคราม โครงการธนาคารโค กระบือ และธนาคารน้ำใต้ดินของหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย) รวมทั้งยังนำหลักคิดและวิธีปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคน พัฒนาชุมชนและสังคมรอบข้างให้ได้รับประโยชน์ตามกรอบแห่งชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ

เอกสารอ้างอิง

ขำ บุนนาค. (2547). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชการที่ 3* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

เดลินิวส์. (2565). *ดร.หลวงพ่อแดง เจ้าอาวาสวัดอินทาราม มอบเครื่องสีข้าวชุมชนให้อำเภออัมพวา ส่งมอบต่อเกษตรกรผู้ทำนาข้าวในพื้นที่สู้ความยากจน*. สืบค้น 19 เมษายน 2565, จาก https://www.dailynews.co.th/news/831385/

นรพัชร เสาธงทอง. (2559). แนวคิดทางการเมืองหลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ. *วารสารคุณภาพชีวิตและกฎหมาย,* 12(1), 205-214.

นฤมล ธีรวัฒน์ (2539). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชการที่ 1 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์* (ฉบับตัวเขียน). กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิชาการ.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ (ประยูร นนฺทิโย). (2563). *โครงการธนาคารโคกระบือและธนาคารน้ำใต้ดินของหลวงพ่อแดง (ประยูร นนฺทิโย)*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเอกลักษณ์ อชิตโต และคณะ. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์สาธารณะสงเคราะห์ของหลวงพ่อแดง นนฺทิโย: กับการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซ้อน จังหวัดสุโขทัย. *วารสารวารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(1), 88-101.

มองซิเออร์ เดอลาลูแบร์. (2548). *จดหมายเหตุลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *กฎหมายตราสามดวง.* กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ศิษย์วัดอินทาราม. (2559). *ตะกรุดจันทร์เพ็ญ*. สืบค้น 9 เมษายน 2565, จาก https://m.facebook.com/nantiyo.99/photos/a

สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย. (2550). *สมุดราชบุรี. พ.ศ. 2468* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.

เสกสรร มนทิราภา และคณะ. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมาภิบาลเพื่อบริหารองค์กรบริษัทมหาชน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ,* 5(2), 36-51.

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง. (2563). *ดร.หลวงพ่อแดง เกจิดังลุ่มน้ำแม่กลอง มอบกังหันปั่นน้ำโซล่าเซลล์แก้น้ำคลองประดู่เน่า*.สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2565, จาก https://www.banmuang.co.th/news/education/178175

การส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู*

ENHANCING SPEAKING COMPETENCY FOR PRE-SERVICE TEACHERS

คะเณยะ อ่อนนาง, นทัต อัศภาภรณ์, สุนีย์ เงินยวง, สมเกียรติ อินทสิงห์
Kaneya Oonnang, Natad Assapaporn, Sunee Nguenyuang, Somkiart Intasingh
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University
Corresponding Author E-mail: Kaneya_oon@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

สมรรถนะการพูดถือได้ว่าเป็นสมรรถนะที่สำคัญของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งสถาบันผลิตครูจำเป็นต้องออกแบบและดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพครูเกิดสมรรถนะการพูดได้อย่างมีประสิทธิผลและเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งสามารถดำเนินการได้ใน 5 แนวทาง ได้แก่ 1. การออกแบบและพัฒนารายวิชาในหลักสูตรวิชาชีพครู 2. การวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการพูด 3. การพัฒนาและจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่ส่งเสริมสมรรถนะการพูด 4. การพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะการพูด และ 5. การคัดสรรสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการพูดในบริบทวิชาชีพครู

คำสำคัญ: สมรรถนะ; การพูด; นักศึกษาวิชาชีพครู

Abstract

Speaking competence is an important competency of pre-service teachers. Teacher production institutions need to design and operate a variety of learning processes to enhance pre-service teachers for developing effective speaking competence to meet the teacher professional standards of the Teachers Council of Thailand. This article aimed to present guidelines for enhancing speaking competency for pre-service teachers that can be developed in 5 ways, namely 1. course design and development in the teaching profession curriculum,

*Received April 17, 2022; Revised May 1, 2022; Accepted May 2, 2022

2. research and development of instructional process to promote speaking competence, 3. development and provision of teacherness enrichment activities to enhance speaking competence, 4. development of learning measurements and assessments linked to speaking competence, and 5. selection of media and learning resources that promote speaking competence in a teacher-professional context.

Keywords: Competency; Speaking; Pre-Service Teachers

บทนำ

วิชาชีพครูจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ เนื่องด้วยมีส่วนโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนที่กำลังเข้าสู่วัยแห่งการเรียนรู้ ค้นหาและพัฒนาตนเอง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560; ชนาธิป พรกุล, 2561) การผลิตครูจึงจำเป็นต้องอาศัยระบบ กลไก และกระบวนการที่ดีและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตหรือศึกษาศาสตรบัณฑิตหรือการศึกษาบัณฑิตที่ต้องสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา (เพชรสุดา ภูมิพันธ์, 2560; สินธะวา คามดิษฐ์, 2560) และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม นอกจากนั้นทิศทางการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษายุคใหม่ได้มุ่งเน้นให้บัณฑิตมีสมรรถนะในการเรียนรู้และเกิดสมรรถนะที่เพียงพอและพร้อมก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานในอนาคต (ฐิติมา ญาณะวงษา และคณะ, 2564; Kellogg, 2018) ซึ่งสมรรถนะเป็นความสามารถของบุคคลในการบูรณาการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมส่วนบุคคลในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่งให้ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ (กมลฉัตร กล่อมอิ่ม, 2562; พิณสุดา สิริธรังศรี, 2560; Levine & Patrick, 2019) ดังนั้น นักศึกษาวิชาชีพครูที่ศึกษาอยู่ในสถาบันผลิตครูจึงควรได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ดีทั้งในด้านความรู้ ทักษะการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย คุณธรรมจริยธรรมและความเป็นครู รวมทั้งได้ฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพครูผ่านกระบวนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ตลอดจนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่หลากหลายเพื่อช่วยหล่อหลอมให้เกิดสมรรถนะทางวิชาชีพครูอย่างรอบด้าน

สมรรถนะที่สำคัญประการหนึ่งของนักศึกษาวิชาชีพครูนั่นก็คือ สมรรถนะการพูด เนื่องจากอาชีพครูจำเป็นต้องพูดสื่อสารกับนักเรียนทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน พูดสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง เพื่อนครูและเพื่อนร่วมวิชาชีพ ผู้บริหาร ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 จำเป็นต้องอาศัยแพลตฟอร์มดิจิทัลและวิธีการที่หลากหลายในการพูดเพื่อจัดการเรียนรู้และสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑารัตน์ คชรัตน์ และคณะ (2561); พิชญ์สินี ชมภูคำ (2562); สำราญ กำจัดภัย (2562) ที่ระบุว่า การพูดจัดเป็นสมรรถนะสำคัญของนักศึกษา

วิชาชีพครูที่ต้องได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้การพูดผ่านแนวทางที่หลากหลายเพื่อช่วยให้เกิดสมรรถนะอย่างแท้จริง โดยสมรรถนะการพูด ประกอบด้วย 1. องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการพูด ลักษณะและวิธีการพูด ระดับภาษาพูดที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบุคคลและในบริบทต่าง ๆ 2. ทักษะการพูด ตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนการพูด การพูดสื่อสารทั้งวจภาษาและอวจนภาษา การใช้น้ำเสียงและองค์ประกอบสนับสนุนการพูด บุคลิกท่าทางในขณะพูด และการแก้ปัญหาเฉพาะในขณะพูด และ 3. เจตคติต่อการพูด เป็นความรู้สึกที่มีต่อการพูด การเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการพูด รวมทั้งความอยากในการมุ่งพัฒนาตนเองด้านการพูด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562; Morreale & Webster, 2007)

อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยของคะเณยะ อ่อนนาง และคณะ (2564) พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันผลิตครูในปัจจุบัน มีระดับสมรรถนะการพูดอยู่ในระดับที่ยังไม่สูงเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลให้การส่งเสริมนักศึกษาเกี่ยวกับการพูดไม่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ นักศึกษาขาดโอกาสในการฝึกการพูดทั้งในชั้นเรียนปกติและในสถานศึกษาที่ไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และอาจนำไปสู่การเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการพูดได้ นอกจากนั้น นักศึกษาวิชาชีพครูยังประเมินความต้องการจำเป็นว่า มีความต้องการในการได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการพูดทั้งในด้านเนื้อหาสาระ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ดังนั้น สถาบันครูในฐานะหน่วยงานด้านการศึกษาที่พัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตครูเข้าสู่ระบบการศึกษา จึงควรดำเนินการส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูอย่างเป็นรูปธรรมและอาศัยแนวทางที่หลากหลาย (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561; รุ่งฤดี แผลงศร, 2560; สิทธิพล อาจอินทร์, 2562) และสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน Generation Z รวมทั้งสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน

สมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู

คุรุสภา (2562) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะด้านการสื่อสารที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูตามประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 และได้มีการกำหนดเป็นแนวทางในการประเมินเพื่อขอรับใบประกอบวิชาชีพครูตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นไป โดยมีองค์ประกอบของสมรรถนะการสื่อสาร คือ การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ครอบคลุมการใช้ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องในการเรียนการสอน หรือที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู สำหรับทักษะการพูดมีการกำหนดไว้ว่า สามารถใช้ทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารในการเรียนการสอน หรือเกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู อาทิ การพูดถ่ายทอดความรู้ การถาม–ตอบ ในชั้นเรียน การพูดเสริมแรง

การพูดเพื่อปรับพฤติกรรมผู้เรียน การพูดเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิด การพูดเชิงสร้างสรรค์และสร้างสันติแหล่งที่ฟัง การพูดในโอกาสต่าง ๆ และการมีมารยาทในการพูด

จากข้อกำหนดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพูดในบริบทวิชาชีพครูจะครอบคลุมทั้งการพูดในชั้นเรียนและการพูดนอกชั้นเรียน รวมทั้งเป็นสมรรถนะการพูดที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในทุกวิชาเอกที่ต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบ จึงจะสามารถเกิดเป็นสมรรถนะที่นักศึกษาสามารถนำไปใช้ต่อยอดการสอน การทำงาน และการใช้ชีวิตในบริบทวิชาชีพครูในอนาคตได้

ดังนั้นสถาบันผลิตครูและคณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรวิชาชีพครูจึงควรมีการออกแบบและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในหลากหลายรูปแบบเพื่อช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมในการทำงานในฐานะครูมืออาชีพและสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนของตนเองได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู

แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสามารถดำเนินการได้หลากหลายแนวทาง โดยผู้เขียนขอนำเสนอดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนารายวิชาในหลักสูตรวิชาชีพครูสำหรับแนวทางแรกเป็นการกำหนดลักษณะของมวลประสบการณ์เพื่อการพัฒนาในแบบหลักสูตรที่เป็นทางการ (Formal Curriculum) ในการกำหนดรายวิชาไว้ในโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี (Ornstein & Hunkins, 2018) เพื่อให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้เรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะการพูดตนเองตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถกำหนดรายวิชาในหมวดวิชาเฉพาะในกลุ่มวิชาการแกนหรือกลุ่มวิชาชีพครู ทั้งในส่วนวิชาบังคับหรือวิชาเลือกได้ รวมทั้งการกำหนดรายวิชาอาจมีการกำหนดชื่อวิชาให้ทันสมัยและน่าสนใจ ได้แก่ รายวิชาการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในบริบทวิชาชีพครู รายวิชาวาทวิทยาสำหรับครูยุคดิจิทัล (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2563) รายวิชาศิลปะการพูดในชั้นเรียนยุคใหม่ เป็นต้น

นอกจากนั้น การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ควรมุ่งเน้นวัตถุประสงค์เชิงสมรรถนะที่ช่วยให้นักศึกษาได้แสดงศักยภาพด้านการพูดอย่างเต็มความสามารถและใช้ทั้งความรู้ความสามารถหรือทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการพูดในการเรียนเพื่อช่วยให้เกิดสมรรถนะการพูดอย่างแท้จริง

2. การวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการพูด การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and development: R&D) ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนจะช่วยให้ได้ขั้นตอนของการเรียนการสอนที่มีความถูกต้องเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการช่วยส่งเสริมสมรรถนะการพูดให้กับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการพูดอย่างเป็นระบบ

ช่วยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการพูดในบริบทของวิชาชีพครู รวมทั้งในการออกแบบกระบวนการจัดการจัดการเรียนการสอน สามารถบูรณาการแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะการพูดที่น่าสนใจได้ อาทิ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การใช้ตัวแบบ (Modeling) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เป็นต้น (Aubrey & Riley, 2016; Al-Odwan, 2016) ซึ่งกระบวนการจัดการจัดการเรียนการสอนนี้สามารถนำไปใช้ในรายวิชากลุ่มวิชาชีพครูได้

ผู้เขียนขอนำเสนอตัวอย่างขั้นตอนของกระบวนการจัดการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการการใช้ตัวแบบและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาครู ซึ่งผู้เขียนได้พัฒนาขึ้น โดยมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 เปิดประเด็นการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เปิดประเด็นการเรียนรู้โดยใช้คำถามกระตุ้นการเรียนรู้จากข่าว กรณีศึกษา สถานการณ์ กิจกรรม รวมถึงภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้เกี่ยวกับการพูดในบริบทวิชาชีพครู

ขั้นที่ 2 ตัวแบบนำครูสู่การพูด เป็นขั้นของการใช้ตัวแบบทั้งตัวแบบที่มีชีวิต คือ วิทยากร และเพื่อนในชั้นเรียนที่นำเสนอการพูด รวมถึงตัวแบบเชิงสัญลักษณ์ อาทิ สื่อต่าง ๆ กรณีศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตและนำมาเชื่อมกับประสบการณ์ของตนเองและพัฒนาตนเองในการพูด

ขั้นที่ 3 สรุปสูตรการพูดเป็นขั้นตอน เป็นขั้นที่ให้นักศึกษาได้สรุปรวบยอดหลักการพูดจากการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ นำมาสู่การวิเคราะห์ ประเมินตนเอง และริเริ่มเขียนเค้าโครงการพูดของตนเพื่อนำเสนอตามสถานการณ์ในบริบทวิชาชีพครูตามที่กำหนด

ขั้นที่ 4 ฝึกการพูดและสะท้อนคิดพัฒนาตน เป็นขั้นตอนที่นักศึกษาได้นำเสนอการพูดตามสถานการณ์ที่กำหนด หลังจากนั้นจะมีการประเมินสมรรถนะการพูดของนักศึกษา โดยนักศึกษาจะได้รับข้อมูลป้อนกลับจากผู้สอน เพื่อน และวิทยากร เพื่อพัฒนาสมรรถนะการพูดของตนเองให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

3. การพัฒนาและจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่ส่งเสริมสมรรถนะการพูดตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562 (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ได้ระบุให้สถาบันผลิตครูกำหนดกิจกรรมเสริมความเป็นครูในแต่ละปีการศึกษา โดยอาจจัดกิจกรรมหรือโครงการเป็นการเฉพาะหรืออาจบริหารจัดการให้บูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ปีละไม่น้อยกว่า 2 กิจกรรม อาทิ กิจกรรมเสริมสร้างความศรัทธา ความมุ่งมั่นและรักในอาชีพครู กิจกรรมจิตอาสาและหรือจิตสาธารณะ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม กิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และความเป็นไทย กิจกรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหรือศาสตร์พระราชา

กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะ การป้องกันโรค และเพศศึกษา กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และยุวกาชาด กิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย รวมถึงการเลือกตั้ง กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษาเห็นสมควร ซึ่งสามารถส่งเสริมสมรรถนะการพูดให้กับนักศึกษาครูได้ทุกกิจกรรม โดยอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การบูรณาการฝึกสมรรถนะการพูดในกิจกรรมเสริมความเป็นครูต่าง ๆ สำหรับทุกกิจกรรมเสริมความเป็นครูสามารถเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกการพูดในบริบทวิชาชีพครูได้อย่างหลากหลาย เช่น ในกิจกรรมเสริมสร้างความศรัทธา ความมุ่งมั่นและรักในอาชีพครู สามารถเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เขียนเค้าโครงของการพูดและฝึกการพูดในที่ประชุมเกี่ยวกับแรงบันดาลใจในการเป็นครูและการพัฒนาตนเองสู่การเป็นครูมืออาชีพในยุค Next Normal ในกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะ การป้องกันโรค และเพศศึกษา สามารถเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สวมบทบาทสมมติ (Role Play) เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การสร้างกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่มุ่งเน้นส่งเสริมสมรรถนะการพูดโดยเฉพาะ สอดคล้องกับกิจกรรมเสริมความเป็นครูในขอบข่ายของกิจกรรมทางวิชาการ โดยสามารถจัดเป็นกิจกรรม Day Camp 1-2 วัน หรือโครงการพัฒนาสมรรถนะการพูดของนักศึกษาในแต่ละสาขาวิชา หรือการพัฒนาหลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการพูดให้นักศึกษาอย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิผลที่ชัดเจน สำหรับตัวอย่างของหลักสูตรเสริมสมรรถนะการพูด โดยมีโครงสร้างหลักสูตรเสริมดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู

ลำดับ	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	หลักการพูดสำหรับครู	**สาระที่ 1 หลักการพูดสำหรับครู** ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภทของการพูดในบริบทวิชาชีพครู ขั้นตอนของการพูดที่เหมาะสม การสร้างความมั่นใจในการพูด การเตรียมเค้าโครงการพูดสำหรับครู	6
2	การพูดอิงบริบทสำหรับครู	**สาระที่ 2 การใช้ภาษาพูดตามบริบท** ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับบริบทและระดับภาษาที่ใช้พูดในสถานการณ์ต่าง ๆ การพูดในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน	6
3	การพูดอย่างมีสีสันในชั้นเรียน	**สาระที่ 3 การสร้างสีสันประกอบการพูดในชั้นเรียน** ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์บทเรียนและนักเรียนตามบริบท สื่อประกอบการพูด การพูดยกตัวอย่างและการสร้างความสนุกสนาน	6
4	การพูดอย่างมีสีสันนอกชั้นเรียน	**สาระที่ 4 การสร้างสีสันประกอบการพูดนอกชั้นเรียน** ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์และกลุ่มผู้ฟังตามบริบท สื่อประกอบการพูด การพูดเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจนอกชั้นเรียน	6
5	การพูดผ่านโลกออนไลน์	**สาระที่ 5 เทคนิคการพูดโดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์** ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับแพลตฟอร์มและแอพพลิเคชันสมัยใหม่สำหรับการพูด เทคนิคการพูดต่อหน้ากล้อง การพูดสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านโลกออนไลน์	6
		รวม	**30**

4. การพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะการพูดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สามารถออกแบบวิธีการและเครื่องที่ใช้ใน

การประเมินสมรรถนะการพูดได้อย่างหลากหลายรูปแบบทั้งในด้านความรู้เกี่ยวกับหลักการพูด ทักษะการพูดในบริบทต่างๆ และเจตคติที่ดีต่อการพูด ซึ่งทุกรายวิชาในกลุ่มวิชาชีพครูสามารถวัดและประเมินผลสมรรถนะการพูดได้ตามธรรมชาติของรายวิชา เช่น การพูดนำเสนองานในชั้นเรียน การพูดวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน การพูดอภิปรายผลการวิจัย เป็นต้น โดยผู้สอนสามารถสร้างเครื่องมือสำหรับการประเมินการพูดแบบต่าง ๆ ได้ เช่น แบบประเมินทักษะการพูดแสดงความคิดเห็น รูบริกส์การประเมินการพูดนำเสนอหน้าชั้นเรียน แบบสังเกตการพูดอภิปรายในชั้นเรียน เป็นต้น (Morreale & Webster, 2007; Fuentes & Martínez, 2018) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รูบริกส์ในการประเมินการพูดในชั้นเรียน

เกณฑ์	5 คะแนน	4 คะแนน	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
1. สาระในการพูด	- ร้อยเรียงประเด็นเหมาะสมทั้งหมด - เนื้อหาชัดเจนทั้งหมด - ตรงตามหัวข้อทั้งหมด	- ร้อยเรียงประเด็นเหมาะสมเป็นส่วนใหญ่ - เนื้อหาชัดเจนเป็นส่วนใหญ่ - ตรงตามหัวข้อเป็นส่วนใหญ่	- ร้อยเรียงประเด็นเหมาะสมเพียงบางส่วน - เนื้อหาค่อนข้างชัดเจน - ตรงตามหัวข้อเป็นส่วนใหญ่	- ร้อยเรียงประเด็นเหมาะสมเพียงบางส่วน - เนื้อหาชัดเจนเพียงบางส่วน - ตรงตามหัวข้อเพียงบางส่วน	- ร้อยเรียงประเด็นไม่เหมาะสม - เนื้อหาไม่ชัดเจน - ไม่ตรงตามหัวข้อ
2. การใช้สื่อประกอบการพูด	- คัดสรรและใช้สื่อได้น่าสนใจ - สอดคล้องกับสาระที่พูดในชั้นเรียน - ช่วยสร้างสีสันในการพูดได้ดี	- คัดสรรและใช้สื่อได้น่าสนใจ - สอดคล้องกับสาระที่พูดในชั้นเรียนเป็นส่วนใหญ่ - ช่วยสร้างสีสันในการพูดได้ดี	- คัดสรรและใช้สื่อค่อนข้างได้น่าสนใจ - สอดคล้องกับสาระที่พูดในชั้นเรียนเป็นส่วนใหญ่ - ช่วยสร้างสีสันในการพูดได้เพียงบางส่วน	- คัดสรรและใช้สื่อน่าสนใจเพียงเล็กน้อย - สอดคล้องกับสาระที่พูดในชั้นเรียนเพียงบางส่วน - ช่วยสร้างสีสันในการพูดได้เพียงบางส่วน	- คัดสรรและใช้สื่อไม่น่าสนใจ - ไม่สอดคล้องกับสาระที่พูดในชั้นเรียนเลย - ไม่ช่วยสร้างสีสันในการพูด
3. การยกตัวอย่างประกอบการพูด	- ตัวอย่างช่วยสร้างความเข้าใจได้ทั้งหมด - สอดคล้องกับบริบทของการนำเสนอทั้งหมด - ช่วยกระตุ้นให้การพูดน่าสนใจดี	- ตัวอย่างช่วยสร้างความเข้าใจได้เป็นส่วนใหญ่ - สอดคล้องกับบริบทของการนำเสนอเป็นส่วนใหญ่ - ช่วยกระตุ้นให้การพูดน่าสนใจค่อนข้างดี	- ตัวอย่างช่วยสร้างความเข้าใจได้เพียงบางส่วน - สอดคล้องกับบริบทของการนำเสนอเพียงบางส่วน - ช่วยกระตุ้นให้การพูดน่าสนใจได้บ้างเล็กน้อย	- ตัวอย่างช่วยสร้างความเข้าใจได้เพียงบางส่วน - สอดคล้องกับบริบทของการนำเสนอเพียงบางส่วน - ไม่ช่วยกระตุ้นให้การพูดน่าสนใจ	- ตัวอย่างไม่ช่วยสร้างความเข้าใจ - ไม่สอดคล้องกับบริบทของการนำเสนอ - ไม่ช่วยกระตุ้นให้การพูดน่าสนใจ

5. การคัดสรรสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการพูดในบริบทวิชาชีพครู การส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในปัจจุบันสามารถอาศัยสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายมาร่วมในการพัฒนานักศึกษา โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่มีความทันสมัยและน่าสนใจ สอดคล้องกับลีลาและธรรมชาติการเรียนรู้ของนักศึกษา Gen Z โดยผู้สอน

สามารถคัดสรรจากแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ มาช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะของตนเองได้ อาทิ

การสร้างเว็บไซต์รวบรวมคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการพูดในบริบทวิชาชีพครูจาก YouTube หรือคลิปการพูดสร้างแรงบันดาลใจ Ted Talk เช่น ใน YouTube ตอน Talk Like Ted : พูดแบบนี้ถึงจะมีคนฟัง

การแนะนำคอร์สเรียนทักษะการพูดออนไลน์ที่ไม่มีค่าใช้จ่ายใน Thai MOOCs เช่น รายวิชา HU002 หลักการใช้ภาษาไทยสำหรับครู (Thai Grammar for Teachers) รายวิชา PIM014 ศิลปะการเล่าเรื่องข้ามสื่อ (Art of Transmedia Storytelling) เป็นต้น

การจัดทำคลังสื่อการเรียนรู้ออนไลน์เกี่ยวกับหลักการพูดและเทคนิคการพูดที่น่าสนใจในบริบทวิชาชีพครู โดยอาจรวบรวมและจัดทำเป็น E-book หรือ Web Link ได้

การสร้างชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community) แบบออนไลน์เกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการพูดขึ้น และใช้แพลตฟอร์มในการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เช่น Facebook Group Google Classroom, Microsoft Team เป็นต้น

สรุป

สมรรถนะการพูดถือเป็นหนึ่งในผลการเรียนรู้ที่สำคัญของนักศึกษาวิชาชีพครูและเป็นข้อกำหนดสำคัญของคุรุสภาที่ใช้ในการประเมินเพื่อขอรับใบประกอบวิชาชีพครู สถาบันผลิตครูจึงควรจัดกระบวนการส่งเสริมสมรรถนะการพูดให้กับนักศึกษาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบและดำเนินการในหลากหลายรูปแบบเพื่อช่วยให้นักศึกษาได้รับการฝึกฝนและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพูดอย่างต่อเนื่อง โดยแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สามารถดำเนินการได้ 5 แนวทาง ได้แก่ การออกแบบและพัฒนารายวิชาในหลักสูตรวิชาชีพครู การวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการพูด การพัฒนาและจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่ส่งเสริมสมรรถนะการพูด การพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะการพูด และการคัดสรรสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะการพูดในบริบทวิชาชีพครู ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมและเกิดเป็นสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ในฐานะครูมืออาชีพในอนาคตต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

กมลฉัตร กล่อมอิ่ม. (2562). *วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.

จุฑารัตน์ คชรัตน์ และคณะ. (2561). *สมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

คะเณยะ อ่อนนาง และคณะ. (2564). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะด้านการพูดสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2563). *หลักสูตรระดับปริญญาตรี*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2565, จาก https://www.edu.cmu.ac.th/page/bachelor-degree

คุรุสภา. (2562). *การทดสอบและประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู ด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพครู*. สืบค้น 21 กรกฎาคม 2564, จาก https://www.ksp.or.th/ksp2018/2021/07/32234/

ฐิติมา ญาณะวงษา และคณะ. (2564). หลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์: แนวทางใหม่สำหรับหลักสูตรอุดมศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 15(2), 279-291.

พิชญ์สินี ชมภูคำ. (2562). รูปแบบการประเมินสมรรถนะนักศึกษาครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 14(1), 105-121.

พิณสุดา สิริธรังศรี. (2560). ความรู้ ความคิด ทักษะ และคุณธรรมของครู. ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และนักรบ หมื่แสน (บรรณาธิการ). *ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ*. (น. 15-28). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). ครุศึกษา : สาขาวิชาสร้างครูและสร้างคน. ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และนักรบ หมื่แสน (บรรณาธิการ). *ครุศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู*. (น. 1-30). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2561). *หลักคิดการจัดการหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนาธิป พรกุล. (2561). *กระบวนการสร้างความรู้ของครู : กรณีการสอนบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพชรสุดา ภูมิพันธ์. (2560). หลักสูตรศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ จะไปในทิศทางใด. ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และนักรบ หมื่แสน (บรรณาธิการ). *ครุศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู*. (น. 31- 48). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สินธะวา คามดิษฐ์. (2560). มาตรฐานสถาบันครุศึกษา. ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และนักรบ หมื่แสน (บรรณาธิการ). *ครุศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู*. (น. 133-162). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี) พ.ศ. 2562. (2562, 6 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 56 ง. หน้า 12.

รุ่งฤดี แผลงศร. (2560). *ศาสตร์การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

สำราญ กำจัดภัย. (2562). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาวิชาชีพครูในการเตรียมฝึกปฏิบัติการสอนโดยใช้การเสริมสร้างพลังและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิชญทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 14(1), 151-161.

สิทธิพล อาจอินทร์. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอยแก่น.

Al-Odwan, Y. (2016). Effectiveness of Active Learning Strategy in Improving the Acoustic Awareness Skills and Understanding What is Heard by the Basic Stage Students in Jordan. *Educational Research and Reviews*, 11(20), 1896-1905.

Aubrey, K., & Riley, A. (2016). *Understanding and Using Educational Theories*. London: SAGE Publications Ltd.

Fuentes, E. M. & Martínez, J. J. R. (2018). Design of a Checklist for Evaluating Language Learning Websites. *Porta Linguarum*, 30(6), 23-41.

Kellogg, S. (2018). *Competency Based Education: Best Practices and Implementation Strategies for Institutions of Higher Education (Dissertation of Doctorate in Education)*. Canada, Montreal: Concordia University.

Levine, E. & Patrick, S. (2019). *What is Competency-Based Education? An Updated Definition*. Vienna, VA: Aurora Institute.

Morreale, S., et al. (2007). *The Competent Speaker Speech Evaluation Form*. Washington, D.C.: National Communication Association.

Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2018). *Curriculum Foundations, Principles, and Issues* (7th ed.). New Jersey: Englewood Cliffs.

การพัฒนาสาธารณูปการของวัดเชิงกลยุทธ์*

STRATEGIC DEVELOPMENT OF TEMPLE'S CONSTRUCTION MANAGEMENT

พระมหาทวี โพธิเมธี
Phramaha Tawee Bodhimetee
วัดพุทธปัญญา
Wat Buddhapanya
Corresponding Author E-mail: vizasiam@gmail.com

บทคัดย่อ

วัดไม่เพียงแต่เป็นสถานที่พำนักสำหรับพระสงฆ์เท่านั้นยังเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนอีกด้วย ดังนั้นวัดจึงจำเป็นต้องมีสาธารณูปการที่ครบครัน การพัฒนาสาธารณูปการของวัดให้ครบและสมบูรณ์นั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ภายใต้กรอบการพัฒนาวัดคือ การพัฒนาบริเวณวัด ให้มีความเหมาะสมเป็นรมณียสถาน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัด การรักษาความสะอาด และการก่อสร้างอาคารเสนาสนะให้แข็งแรงมั่นคงเพียงพอและปลอดภัย สำหรับการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ได้แก่ การเตรียมการ วางแผนดำเนินการ การดำเนินการตามแผน การประเมินผล และการขยายผล ซึ่งจะส่งผลให้วัดมีสาธารณูปการครบสมบูรณ์ มีความสวยงามเป็นสัดส่วนและเพียงพอต่อการใช้งาน

คำสำคัญ: การพัฒนา; สาธารณูปการ; กลยุทธ์

Abstract

Monasteries are not only places of residence for monks but also the places for Buddhist activities, the places to relax and learn for communities as well. Therefore, monasteries need to have all construction. The construction development of monasteries to be complete must have a strategic development under the monastery development scope including monastery area development to be appropriate and shady, preserving the environment and landscape within the monasteries must be clean. The construction of the Sangha buildings must be

*Received April 10, 2022; Revised July 27, 2022; Accepted August 16, 2022

strong, stable, sufficient and safe. Strategic developments included preparation, planning Implementation of plans, evaluation and expansion, which make monasteries construction to be complete, beautiful, proportional and sufficient for use.

Keywords: Development; Construction; Strategic

บทนำ

สาธารณูปการเป็นงานที่เจ้าอาวาสวัดจะต้องใส่ใจดำเนินการจัดการเป็นไปไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม สาธารณูปการมีประวัติการก่อสร้างมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเริ่มจากการที่พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวัน เมื่อพระพุทธเจ้ารับแล้วก็ทรงแสดงธรรมีกถา แล้วทรงอนุญาตวัดหรืออารามแก่พระสงฆ์ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตั้งแต่นั้นมาก็มีการสร้างวิหารลานเจดีของวัด ในประเทศไทยเมื่อประพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากเมื่อครั้งอดีตก็มีการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สำหรับประชาชน จนถึงปัจจุบันวัดต่าง ๆ ในประเทศก็ยังมีการพัฒนาสาธารณูปการอย่างต่อเนื่อง มีการประยุกต์เอาศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้าไปในงานก่อสร้างในลักษณะของลวดลายที่บ่งบอกถึงความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมของไทย ดังนั้นวัดจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่ง ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา (กองพุทธศาสนสถาน, 2545) และเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ เป็นคลังพัสดุซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม (พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2527)

ในปัจจุบันคณะสงฆ์ต่างก็ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาธารณูปการของวัดเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุด ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ และการฝึกหัดกายใจ ซึ่งการพัฒนาวัดคณะสงฆ์จะดำเนินการพัฒนาโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) นอกจากนี้คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมยังได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บันทึกข้อตกลงร่วมกัน ว่าด้วยความร่วมมือดำเนินการโครงการวัดประชา รัฐ สร้างสุข : พัฒนาวัดด้วยแนวทาง 5ส ที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ระหว่างมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม,

2561) แสดงให้เห็นว่า ไม่เพียงต่อคณะสงฆ์เท่านั้นที่มองว่าการพัฒนาสาธารณูปการของวัดเป็นเรื่องสำคัญ หน่วยงานภาครัฐก็ให้ความสำคัญด้วย

ดังนั้นการพัฒนาสาธารณูปการของวัดจึงต้องอาศัยหลักการและวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการพัฒนาสาธารณูปการจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการนำเอาหลักของการบริหารเข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา และมีการพัฒนาวัดในเชิงกุลยุทธ์ เพื่อให้งานสาธารณูปการของวัดได้รับการพัฒนาที่ดีตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาวัด มากกว่าการพัฒนาสาธารณูปการวัดตามปกติทั่วไป ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของงานสาธารณูปการ ทำให้อาคารเสนาสนะต่างๆ มีความมั่นคงแข็งแรง สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สาธารณูปการของวัด

คำว่า สาธารณูปการตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานของสงฆ์ เช่น โบสถ์ วิหาร เป็นต้น ส่วนสาธารณูปการ ที่นำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เริ่มนำมาใช้ครั้งแรก ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ในมาตรา 33 ที่จัดให้มีระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่าง ๆ คือ องค์การการปกครอง องค์การการศึกษา องค์การการเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ และนอกจากนี้จะกำหนดให้มีองค์การอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีกก็ได้ โดยความแล้วสาธารณูปการก็คือโครงสร้างพื้นฐานของวัดซึ่งได้แก่ อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ของวัด รวมทั้งบริเวณวัดต่างๆ ประกอบด้วย เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสาธารณสงเคราะห์ (อนุวรรตน์ ศิลาเรืองอำไพ และคณะ, 2556) การดำเนินการจะมี 2 ส่วนคือ การก่อสร้างใหม่และการบูรณะของเก่า โดยวัดจะเป็นผู้ดำเนินการสร้างหรือบูรณะเองด้วยงบประมาณของวัดหรือจากการบริจาค

ดังนั้นสาธารณูปการก็คือ สิ่งปลูกสร้างของวัด รวมไปถึง บริเวณวัด ที่จะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน ในการประกอบสังฆกรรม และพิธีกรรมทั้งทางพระพุทธศาสนารวมทั้งการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับประชาชน

การพัฒนาสาธารณูปการ

คำว่า การพัฒนา ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น มีหมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) การพัฒนา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำการให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนา

เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อม ๆ กันไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว (สนธยา พลศรี, 2547) ในทางพุทธศาสนา การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยายทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า การพัฒนา หรือ คำว่า เจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้ มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศา คือ ตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น น สิยา โลกวฑฺโน แปลว่า อย่าเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริง ๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช่เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะ ซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนา (พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2530)

ส่วนการพัฒนาสาธรณูปการของวัด โดยความก็คือการลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงานการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ได้แก่การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2540)

ดังนั้นการพัฒนาสาธารณูปการของวัดจะมี 2 ส่วนซึ่งได้แก่

1. การก่อสร้างใหม่ คือการพัฒนาโดยก่อสร้างเสนาสนะใหม่ที่ยังไม่มีหรือชำรุดทรุดโทรมจนไม่สามารถซ่อมแซมได้ เพื่อให้ใช้ประโยชน์สำหรับกิจการคณะสงฆ์ โดยจะมีการระดมทุนจากพุทธศาสนิกชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรืออาจจะใช้งบประมาณของวัดที่มีอยู่ในการก่อสร้างใหม่ ผู้ดำเนินการหลักจะเป็นเจ้าอาวาสวัดและคณะกรรมการวัด

2. การบูรณปฏิสังขรณ์ และการจะเป็นการพัฒนาสาธารณูปการที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นโดยบูรณปฏิสังขรให้มีสภาพที่พร้อมให้งานอยู่เสมอ มีความสมบูรณ์เป็นสัดส่วน ซึ่งจะต้องมีการวางระบบในการดูแลรักษาต่อจากการพัฒนาสาธารณูปการที่ได้รับการซ่อมแซมและสร้างขึ้น

การพัฒนาสาธารณูปการของวัดเชิงกลยุทธ์

ในเบื้องต้นควรทำความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ก่อน โดยคำว่ากลยุทธ์หมายถึงแผนการแนวทางและวิธีการที่จะทำให้ไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางการบริหารผู้บริหารจะประสบกับปัญหามากมาย เช่นปัญหาประสิทธิภาพทางการบริหาร สภาวการณ์ปัจจุบัน สภาพแวดล้อมในการดำเนินงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีความสลับซับซ้อนและมีทิศทางที่ไม่แน่นอน (บุญเลิศ เย็นคงคา, 2544) ซึ่งสภาวการณ์เหล่านี้จำเป็นต้องใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมายได้ ทำให้ผู้บริหารองค์กรต่าง ๆ ต้องหันมาทบทวนถึงกลยุทธ์หรือวิธีการที่ใช้ในการดำเนินงานว่ามีประสิทธิภาพ

และความเหมาะสมต่อสภาวการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงใด และหาแนวทางวิธีการ เพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด (พิบูล ทีปะปาล, 2546) โดยใจความแล้วการบริหารการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ ก็คือ การกระทำและการตัดสินใจในการกำหนดการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ซึ่งจะทำให้เกิดการเปรียบเทียบการแข่งขันกับองค์การต่างๆ สามารถเผชิญกับสภาวะการแข่งขันที่สูงได้ และสามารถที่จะนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายเพื่อให้เกิดการกำหนดกลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ (วิเชียร วิทยอุดม, 2554) ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยเมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา การรู้จักวางเฉย มาช่วยยกระดับจริยธรรมนั้นเป็นประโยชน์ที่สำคัญพุทธธรรมมิใช่เป็นกฎธรรมชาติที่จะบอกมนุษย์เรื่องความดีความชั่วเท่านั้น พุทธธรรมยังเป็นเครื่องชี้นำแนวทางในการดำรงชีวิตของมนุษย์ไปสู่ชีวิตที่ดีอีกด้วย ดังนั้นการประยุกต์พุทธธรรมทั้งในระดับโลกิยธรรมและโลกุตรธรรมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคลากรและในฐานะทรัพยากรขององค์การและประเทศชาติ ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่มีทั้งความเก่ง ความดี และความสุขหลักไตรสิกขาสามารถเสริมสร้างการพัฒนาการบริหารบุคลากรให้เป็นคนมีความประพฤติดี มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพสูง อันจะนำพาให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ (ปาริชาติ เปรมวิชัย, 2566)

ในมุมมองของการพัฒนาสาธารณูปการของวัดเชิงกลยุทธ์ เป็นการบริหารจัดการพัฒนาสาธารณูปการโดยมีขั้นตอนวิธีการที่แยบยล ที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ในการพัฒนาสาธารณูปการของวัด จะเป็นไปตามกรอบการพัฒนาวัด ด้านสาธารณูปการ ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่จะต้องพิจารณา คือ (กองพุทธศาสนสถาน, 2554)

1. การพัฒนาบริเวณวัด บริเวณวัดจะต้องมีความเหมาะสมเป็นรมณียสถาน มีป้ายชื่อวัด แผนผังต่าง ๆ ประวัติวัด การเผยแผ่กิจกรรมของวัด ป้ายคุณธรรม และมุมหนังสือหรือห้องสมุด

2. การปรับปรุง พัฒนา ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัด บริเวณวัดจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีความสงบร่มเย็น มีการจัดบริเวณวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย มีไม้ดอกไม้ประดับสวยงาม มีที่พักผ่อนหย่อนใจ

3. ความสะอาดและมั่นคงแข็งแรงของอาคารเสนาสนะต่าง ๆ บริเวณวัด อาคารเสนาสนะมีความสะอาด อาคารมีความมั่นคงปลอดภัย

4. วัดมีสิ่งปลูกสร้าง และอาคารเสนาสนะต่าง ๆ มีความเพียงพอ ประใช้ประโยชน์ได้มีความสะอาดและแข็งแรง

การพัฒนาสาธารณูปการของวัดในเชิงกลยุทธ์ เป็นการวางแผนดำเนินการในเชิงกลยุทธ์ที่จะสามารถทำให้งานสาธารณูปการของวัดมีความเรียบร้อยตามกรอบการพัฒนาทั้ง 4 ข้อข้างต้น โดยแบ่งขั้นตอนเป็น 4 ขั้นตอน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) ดังนี้

1. กลยุทธ์ที่ 1 สร้างทีมงาน เป็นขั้นการเตรียมการ ประกอบด้วย การเตรียมตนเอง ทีมงาน และส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้พร้อม โดยวัดจะต้องทำการประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อแจ้งให้ทุกส่วนได้ทราบว่าวัดจะดำเนินการพัฒนาสาธารณูปการ จากนั้นก็จัดตั้งทีมงานหรือคณะกรรมการที่จะเข้ามาดูแลงานในส่วนนี้เป็นการเฉพาะ

2. กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนารอบด้าน เป็นขั้นดำเนินการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ตนเอง การสร้างความเข้าใจ การระดมการมีส่วน ร่วมจากทุกภาคส่วน การจัดทำแผนการดำเนินการและการดำเนินการตามแผน ขั้นนี้จะเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการพัฒนา ทั้งในส่วนของการก่อสร้างใหม่ และการพัฒนาสาธารณูปการเดินที่เป็นการบูรณปฏิสังขรณ์ โดยวัดจะต้องทำการวิเคราะห์สภาพเบื้องต้นว่ามีความพร้อมในการพัฒนามากน้อยเพียงใด มีความเป็นไปได้หรือไม่อย่างไร จากนั้นสร้างความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย ระดมสรรพกำลัง และทุนจากแหล่งทุน มีการรับบริจาค การขอสนับสนุนจากส่วนงานที่เกี่ยวข้อง หรืออาจจะมีการจัดสรรงบประมาณของวัดหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับวัดเช่นมูลนิธิของวัดเป็นต้น เพื่อระดมทุน จากนั้นก็ดำเนินการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ตามขั้นตอน

3. กลยุทธ์ที่ 3 ตรวจการ เป็นขั้นประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินกระบวนการดำเนินการ ด้วยการประเมินผลด้วยตนเอง และโดยคณะกรรมการหรือบุคคลภายนอก ในส่วนนี้วัดจะต้องดำเนินการตรวจสอบโดยคณะกรรมที่ที่จัดตั้งขึ้นมาดูแลเป็นการเฉพาะ หรืออาจจะต้องติดต่อส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ เข้ามาตรวจสอบว่าได้ดำเนินการตามแผนหรือไม่ อย่างไร

4. กลยุทธ์ที่ 4 สร้างเครือข่าย เป็นขั้นขยายผล เป็นขั้นตอนของการสร้างเครือข่ายการพัฒนาวัด โดยให้เครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาสาธารณูปการของวัดสร้างต้นแบบของสาธารณูปการที่ดีร่วมกัน ร่วมให้คำแนะนำในการพัฒนาสาธารณูปการร่วมกัน ควรจะมีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาสาธารณูปการของวัด โดยให้ทุกวัดในจังหวัดมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ ให้คำแนะนำในการพัฒนาสาธารณูปการให้ถูกต้อง ด้วยการบริหารภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม มีการตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยส่งเสริมพระสงฆ์แกนนำในการดำเนินกิจกรรมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือพัฒนาวิชาชีพชุมชน มีการส่งเสริมอาชีพหลักสูตรระยะสั้นให้แก่ประชาชนในชุมชนจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลืออนุสงเคราะห์สิ่งที่จำเป็นให้แก่ผู้ประสบภัย (พระมหาพชร กิตฺติวรเมธี และคณะ, 2565)

สรุปได้ว่า การพัฒนาสาธารณูปการของวัดเชิงกลยุทธ์ มี 4 กลยุทธ์คือ สร้างทีมงาน พัฒนารอบด้าน ตรวจการและสร้างเครือข่าย ซึ่งหากคณะสงฆ์ได้ร่วมมือกันดำเนินการตามกลยุทธ์ 4 ประการนี้ ตามขั้นตอนจะส่งผลให้งานพัฒนาสาธารณูปการของวัดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีรูปแบบที่ถูกต้องสวยงาม สามารถใช้สอยตามวัตถุประสงค์จนเกิดประโยชน์สูงสุด

สรุป

การพัฒนาสาธารณูปการของวัดเชิงกลยุทธ์นี้ มี 4 กลยุทธ์คือ กลยุทธ์ที่ 1 สร้างทีมงานเป็นการเตรียมการ และสร้างทีมงานให้พร้อม กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนารอบด้าน วางแผนดำเนินการ กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดตัวชี้วัด กำหนดเป้าหมาย กำหนดผู้รับผิดชอบ สรรหางบประมาณในการพัฒนา กลยุทธ์ที่ 3 ตรวจการ เป็นการตรวจสอบการดำเนินการตามตัวชี้วัด ควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 4 สร้างเครือข่าย ขยายผลโดยพัฒนาเครือข่ายให้มีเครือข่ายในการพัฒนาสาธารณูปการร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายที่สามารถให้ความช่วยเหลือกันได้ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาสาธารณูปการ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดการพัฒนาตามกลยุทธ์ทั้ง 4 นี้ เป็นการพัฒนาสาธารณูปการของวัดภายใต้กรอบของการพัฒนาวัด คือ การพัฒนาบริเวณวัด ให้มีความเหมาะสมเป็นรมณียสถาน มีป้ายชื่อวัด การปรับปรุง พัฒนา ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัด การรักษาความสะอาดและการก่อสร้างอาคารเสนาสนะให้แข็งแรงมั่นคงปลอดภัย และการพัฒนาวัดให้มีสิ่งปลูกสร้างและอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ที่ความเพียงพอ ใช้ประโยชน์ได้ มีความสะอาดและแข็งแรง โดยการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ก็ได้แก่ การเตรียมการ วางแผนดำเนินการ จากนั้นดำเนินการ ตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเป็นระบบ จากนั้นดำเนินการในขั้นประเมินผลกระบวนการดำเนินการ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไข ขั้นตอนสุดท้ายคือขั้นขยายผล เป็นขั้นตอนของการสร้างเครือข่ายการพัฒนาวัด โดยให้เครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาสาธารณูปการของวัด ซึ่งจะส่งผลให้วัดทุกวัดเกิดเป็นภาคีเครือข่ายซึ่งกันและกัน หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทำให้วัดในภาคีเครือข่ายเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พัฒนาสาธารณูปการของวัดไปในทิศทางเดียวกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธศาสนสถาน. (2545). *คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัดลาน วัด ลานใจ ลานกีฬา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

บุญเลิศ เย็นคงคา. (2544). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: วีเจ พริ้นติ้ง.

ปาริชาติ เปรมวิชัย. (2566). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษใหม่. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(4), 196-204.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2540) *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพชร กิตฺติวรเมธี และคณะ. (2565). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(3), 55-69.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2527). *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

____. (2530). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิบูล ทีปะปาล. (2546). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.

วิเชียร วิทยอุดม. (2554). *การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: ธนธัช การพิมพ์.

สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2561). *มติมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

อนุวรรตน์ ศิลาเรืองอำไพ และคณะ. (2556). *คู่มือวัดสร้างสุข (5 ส ภาคประชาชน)*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

แนวทางการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา*

GUIDELINE FOR TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT BY USING SQ5R TO PROMOTE THAI READING COMPREHENSION SKILLS FOR HIGH SCHOOL STUDENTS

ภาวิณี สุทธิกุล, สิระ สมนาม, จารุณี ทิพยมณฑล
Pawinee Suttikun, Sira Somnam, Jarunee Dibyamandala
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University
Corresponding Author E-mail: pawineesuttikun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้นและมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยนวัตกรรมการสอนเอสคิวไฟว์อาร์ (SQ5R) ในเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน เช่น เรื่อง สามกษัตริย์ที่ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความสมัครรักใครในมิตรแท้ นักเรียนจะได้เรียนรู้ เข้าใจข้อคิดการมีมิตรภาพที่ดี ต่อกัน และการรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกที่มาของชื่อสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากอิทธิปาฏิหาริย์ในเหตุการณ์สำคัญของนิทาน อีกทั้งวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ ยังเป็นวิธีการที่ช่วยเรื่องการทำงานของนักเรียนในแต่ละวิชา โดยเฉพาะการอ่านและการใช้ภาษาในการถ่ายทอด ซึ่งนักเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจดบันทึกเนื้อหาในการเรียนแต่ละวิชาได้เป็นอย่างดีและได้พัฒนาการอ่านด้วยการฝึกฝนและแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน อันนำไปสู่การอ่านที่มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: เอสคิวไฟว์อาร์; ทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย; นักเรียนมัธยมศึกษา

*Received March 19, 2022; Revised May 1, 2022; Accepted May 2, 2022

Abstract

This academic article aimed to present guidelines for promoting Thai reading comprehension skills of high school students and to increase student achievement and satisfaction by using SQ5R teaching innovation. Using the SQ5R teaching method in literary content folktales like Three kings, which is about love and friendship, the students learned about having true friendships with others and forgiveness. Furthermore, this folktale states an origin in the names of places that occurred by a miracle in an important event. In addition, the SQ5R teaching method helped promote students to work in each subject, especially reading and using language for communication. Therefore, students could take advantage of taking notes on learning each subject and developing their reading by practicing and sharing their opinions in exchanging knowledge with each other leading to effective reading skills.

Keywords: SQ5R; Thai Reading Comprehension Skills; High School Students

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ใช้ในการเรียนรู้และช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ การใช้ภาษาไทยต้องใช้ให้ถูกต้อง เป็นรากฐานนำไปสู่การเรียนในวิชาอื่น ๆ สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพรักการอ่านแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รักและหวงแหนภูมิใจในภาษาไทย (บรัสกร คงเปี่ยม, 2564) ความสำคัญของภาษาไทยเป็นวิชาทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การอ่านจึงเป็นทักษะของการรับรู้เรื่องราวความรู้และประสบการณ์ เป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ทั้งโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละคร คอมพิวเตอร์ ตลอดจนการ์ตูน และสามารถแสดงทรรศนะข้อมูลข่าวสารด้วยการพูดและการเขียน การอ่านจึงเป็นการเรียนรู้และนับวันจะมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ผู้เรียนจะต้องประเมินสิ่งที่อ่านและใช้ให้เป็นประโยชน์ในการหาความรู้ การเรียนภาษาไทยจึงต้องเรียนเพื่อการสื่อสารให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างพินิจพิเคราะห์สามารถเลือกใช้คำเรียบเรียงความคิดความรู้ให้ชัดเจนใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักภาษา ใช้ถ้อยคำตรงตามความหมายตามฐานะของบุคคลและสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ (พิรดา สุกพันธ์, 2564) ความสำคัญของการอ่านช่วยในการพัฒนาการศึกษาอาชีพและคุณภาพชีวิตทำให้เป็นคนทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และการที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าดังนั้นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนด้านการอ่านเมื่อเรียนจบ ไว้ว่าสามารถอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อย

กรองเป็นทำนองเสนาะได้ถูกต้อง อธิบายความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยของคำประโยค ข้อความสำนวนโวหารจากเรื่องที่อ่าน เข้าใจคำแนะนำ คำอธิบายในคู่มือต่าง ๆ แยกแยะข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง รวมทั้งจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านและนำไปใช้ตัดสินใจในการดำเนินชีวิตได้ (อภัยพร สิลารักษ์, 2564; กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

พิรดา สุกพันธ์ (2564) กล่าวว่า ปัญหาของการอ่านจับใจความสรุปได้ว่านักเรียนไม่เข้าใจเนื้อเรื่องและสรุปสาระสำคัญไม่ได้ นักเรียนอ่านไม่แตกฉาน สะกดคำไม่ถูก ไม่เข้าใจความหมาย อ่านแล้วสรุปใจความสำคัญไม่ได้ ไม่สามารถแยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นและแยกใจความสำคัญหลักกับใจความรองได้ สุชานันท์ สิงหรา ณ อยุธยา (2564) กล่าวว่า ปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอนที่มักเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จในการอ่านจับใจความเนื่องจากไม่สนใจที่จะใช้วิธีสอนที่หลากหลาย แต่ยังคงใช้การบรรยายแบบเดิมและไม่จัดกิจกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากขึ้น ดังนั้นบทบาทหน้าที่สำคัญของครูผู้สอนจึงไม่ใช่เพียงแต่รอบรู้เนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ซึ่งการสอนอ่านแบบเอสคิวไฟว์อาร์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำข้อมูลในสิ่งที่อ่านได้อย่างถูกต้อง ด้วยการประยุกต์ความรู้และประสบการณ์เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ที่ได้รับ อีกทั้งยังช่วยให้การอ่านมีจุดมุ่งหมาย โดยมีการอ่าน 7 ขั้นตอน ที่จะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านได้เป็นอย่างดี นอกจากวิธีสอนที่เหมาะสมแล้ว เนื้อหาที่ใช้ฝึกอ่านก็มีความสำคัญ เนื้อหาประเภทหนึ่งที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา มักแฝงคติธรรมและมุ่งให้ความสนุกเพลิดเพลิน จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความให้กับผู้เรียน โดยใช้นิทานพื้นบ้านมาเป็นสื่อในการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความด้วยการให้ผู้เรียนฝึกอ่านจับใจความจากนิทานพื้นบ้าน พบว่า การใช้นิทานพื้นบ้านช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจอย่างมีประสิทธิภาพ (ภัทราดา เอี่ยมบุญญฤทธิ์, 2564)

จากที่กล่าวมาแล้วถึงปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะเสนอแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาไทยโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบที่เป็นนวัตกรรมสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและแก้ปัญหาของการศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยมากนัก แต่ยังคงเน้นเพียงเนื้อหาความรู้และการท่องจำที่ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาแนวคิดและการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่สังคมโลกในอนาคตต้องการ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจึงเป็นการส่งเสริม สนับสนุนในการเรียนต่อระดับกลางและระดับสูงและเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพหลังจากจบการศึกษาต่อไป

การอ่านจับใจความสำคัญ

การอ่านจับใจความสำคัญ คือ การอ่านที่มุ่งเน้นค้นหาสาระสำคัญของข้อความหรือของหนังสือเล่มนั้นว่าส่วนใดเป็นใจความสำคัญที่ผู้เขียนนำเสนอและส่วนใดเป็นส่วนขยายใจความสำคัญให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนที่เป็นใจความสำคัญอาจอยู่ช่วงต้น ช่วงกลางหรือช่วงท้ายของเรื่องหรือย่อหน้านั้นได้ (อุษาวดี ชูกลิ่นหอม และสมพร ร่วมสุข, 2562)

สำหรับจุดมุ่งหมายของการจับใจความสำคัญ ได้แก่ 1. สามารถบอกรายละเอียดของเรื่องราวที่อ่านได้อย่างชัดเจน 2. สามารถปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำได้ 3. เพื่อฝึกการอ่านเร็วและสามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง 4. สามารถสรุปหรือย่อเรื่องที่อ่านได้ 5. อ่านแล้วสามารถคาดการณ์และหาความจริง แสดงข้อคิดเห็นได้ใจความสำคัญ คือ ใจความที่สำคัญและเด่นที่สุดในย่อหน้า เป็นแก่นของย่อหน้าที่สามารถครอบคลุมเนื้อความในประโยคอื่น ๆ ในย่อหน้านั้นหรือประโยคที่สามารถเป็นหัวเรื่องของย่อหน้านั้นได้ ถ้าตัดเนื้อความของประโยคอื่นออกหมดหรือสามารถเป็นใจความหรือประโยคเดี่ยว ๆ ได้ โดยไม่ต้องมีประโยคอื่นประกอบ ซึ่งในแต่ละย่อหน้าจะมีประโยคใจความสำคัญเพียงประโยคเดียวหรืออย่างมากไม่เกิน 2 ประโยค (วรัญญา บุรินทร์รัตน์, 2563)

ใจความรองหรือพลความ (พน – ละ – ความ) คือ ใจความหรือประโยคที่ขยายความประโยคใจความสำคัญเป็นใจความสนับสนุนใจความสำคัญให้ชัดเจนขึ้น อาจเป็นการอธิบายให้รายละเอียด ให้คำจำกัดความ ยกตัวอย่างเปรียบเทียบหรือแสดงเหตุผลอย่างถี่ถ้วนเพื่อสนับสนุนความคิด ส่วนที่มิใช่ใจความสำคัญและมิใช่ใจความรอง แต่ช่วยขยายความให้มากขึ้น คือ รายละเอียด (บรัสกร คงเปี่ยม, 2564)

ลักษณะของใจความสำคัญ ได้แก่ 1. ใจความสำคัญเป็นข้อความที่ทำหน้าที่คลุมใจความของข้อความอื่นๆ ในตอนนั้นๆได้หมดข้อความ นอกนั้นเป็นเพียงรายละเอียดหรือส่วนขยายใจความสำคัญเท่านั้น 2. ใจความสำคัญของข้อความหนึ่ง ๆ หรือย่อหน้าหนึ่ง ๆ ส่วนมากจะมีเพียงประการเดียว 3. ใจความสำคัญส่วนมากมีลักษณะเป็นประโยค อาจเป็นประโยคความเดียวหรือประโยคความซ้อนก็ได้ (วรัญญา บุรินทร์รัตน์, 2563)

การจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์

วิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและจดจำข้อมูลในสิ่งที่อ่านได้อย่างถูกต้อง โดยการประยุกต์ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ที่ได้รับอีกทั้งยังช่วยให้การอ่านมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนั้นจะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ความเป็นมาของวิธีสอนแบบ SQ5R เริ่มจากวิธีการสอนแบบ SQ3R ว่าในปี 1940 โดยฟรานซิส พี โรบินสัน (Robinson, 1961) ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านที่มหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Ohio State University) ได้ให้นักเรียน สำรวจ ตั้งคำถาม อ่าน เล่าและทบทวน บทเรียนต่าง ๆ ในหนังสือเรียน ซึ่งกลยุทธ์นี้ถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อนำมาใช้

ในงานเขียนเชิงอธิบาย วิธีการอ่านแบบ SQ3R เป็นวิธีการอ่านที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในการสอนอ่าน ซึ่งสามารถช่วยให้นักเรียนเลือกสิ่งที่คาดว่าจะรู้จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็ว และจดจำได้ดี และทบทวนเรื่องราวที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนการอ่าน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นสำรวจ (Survey - S) โดยการกวาดสายตาไปตามหัวข้อหนึ่งๆ เพื่อหาข้อหรือจุดสำคัญของเรื่องที่จะกล่าวถึงต่อไป 2. ขั้นตั้งคำถาม (Question Q) โดยการเปลี่ยนหัวข้อที่อ่านให้เป็นคำถามตั้งคำถามนี้จะทำให้มีความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น ที่สำคัญคือคำถามจะต้องสัมพันธ์กับเรื่องราวที่กำลังอ่าน 3. ขั้นอ่าน (Read - R) การอ่านข้อความในบทนั้น ๆ ซ้ำอีกอย่างละเอียด 4. ขั้นเล่าเรื่อง (Recite - R) พยายามใช้ถ้อยคำของตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้หรืออาจเริ่มด้วยการอ่านทวนคำถามซ้ำใหม่อีก และ 5. ขั้นทบทวน (Review - R) เมื่ออ่านจบแล้วลองสำรวจดูว่าตนมีความสามารถจับจุดสำคัญ ของเรื่องได้ทุกจุดหรือไม่ สามารถจดจำเรื่องราวและจุดสำคัญของเรื่องได้ดี (Robinson, 1961) ซึ่งต่อมาได้พัฒนาวิธีสอนแบบ SQ3R ให้นำมาใช้ในด้านการอ่านของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในปี ค.ศ. 1984 วอลเตอร์ พอค (Walter Pauk) ได้พัฒนาวิธีสอนแบบ SQ4R โดยได้นำแนวคิดวิธีการอ่านของฟรานซิส พี โรบินสัน (Robinson, 1961) มาเพิ่มขั้นตอนบันทึก (Record) หลังจากที่นักเรียนได้อ่านบทอ่านและเปลี่ยนจากขั้นตอนการทบทวน (R-Review) เป็นขั้นตอนที่ได้วิเคราะห์บทอ่าน (R-Reflect) ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดที่อ่านได้เร็วขึ้น สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องได้ บอกรายละเอียดและจดจำเรื่อง รวมทั้งสามารถทบทวนเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อธิปไตย ชิตภักดี, 2557)

ในปี 1997 วอลเตอร์ พอค (Walter Pauk) ได้พัฒนาวิธีสอนแบบ SQ4R มาเป็น SQ5R โดยเพิ่มขั้นตอนการอ่านทบทวน (Review) ซึ่งให้นักเรียนได้อ่านทบทวนประเด็นที่ได้อ่านแล้วสรุปโดยภาพรวม ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้พัฒนาทักษะการอ่านด้านการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์และประเมินค่าจากสิ่งที่อ่าน เพราะการที่ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่อ่านได้ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนจะต้องรู้จักการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และตัดสินจากสิ่งที่อ่านก่อนจากนั้นจึงจะสามารถใช้เหตุผลในการอธิบายถึงสิ่งที่อ่านในแง่มุมต่าง ๆ ได้ (Coultas, 2021) โดยวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ เป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกอ่าน ทำความเข้าใจ สรุปใจความสำคัญและวิเคราะห์ วิจารณ์ เรื่องที่อ่านแล้วแสดงความคิดเห็นโดยใช้หลักฐานและเหตุผลมาสนับสนุนเรื่องที่อ่าน อีกทั้งวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ ยังเป็นการเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อฝึกให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยครูผู้สอนคอยชี้แนะแนวทางการเรียนให้แก่นักเรียน การจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกกลวิธีการเรียนรู้จากบทอ่าน โดยนักเรียนได้มีโอกาสอ่านและสำรวจเนื้อหาจากเรื่องที่อ่านเพื่อจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่าน ผู้อ่านจะต้องพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ อ่านอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้เข้าใจความคิดและการเชื่อมโยงความคิดของผู้แต่ง

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความหมายและความแตกต่างของวิธีสอนแบบ SQ3R SQ4R และ SQ5R

SQ3R	SQ4R	SQ5R	ความหมาย
1. Survey	1. Survey	1. Survey	สำรวจ
2. Question	2. Question	2. Question	ตั้งคำถาม
3. Read	3. Read	3. Read	อ่าน
-	4. Record	4. Record	จดบันทึก
4. Recite	5. Recite	5. Recite	สรุป
5. Review	-	6. Review	ทบทวน
-	6. Reflect	7. Reflect	วิเคราะห์ วิจารณ์

การจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาด้วยการสร้างบรรยากาศที่นักเรียนและครูต้องเป็นกันเองด้วยการช่วยเหลือแนะนำในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างทั่วถึง เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการการได้รับการเสริมแรงด้วยคำชมเชยทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้น ภายหลังการจัดกิจกรรมการอ่านโดยวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ นักเรียนควรแสดงความคิดเห็นด้วยการทำแบบทดสอบหลังเรียนเป็นวิธีการที่ดีว่าพัฒนาการการเรียนรู้ที่ได้รับการเสริมแรงจากครูผู้สอนทำให้ผู้เรียนมีความสุขและมีความตั้งใจในการทำกิจกรรมครั้งต่อไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จหรือไม่ มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มเพื่อนเพื่อการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องทำให้ผู้เรียนแต่ละคนตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มให้รู้จักช่วยเหลือเพื่อน ๆ โดยเฉพาะด้านการเรียนและต้องจัดบรรยากาศหรือสร้างโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกันให้มากที่สุด ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ เป็นการสอนที่ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านให้แก่นักเรียนแล้วยังส่งผลต่อความคิดเห็นที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้อีกด้วย (Coultas, 2021; ศิริพร ปิตุภูมิสวัสดิ์, 2564; บรัสกร คงเปี่ยม, 2564) การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ ร่วมกับนิทานพื้นบ้านโดยมีรายละเอียด ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ครูแจกใบความรู้เรื่องการอ่านจับใจความให้นักเรียนทุกคนอ่าน และทำความเข้าใจเมื่ออ่านจบแล้วครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเสตงความคิดเห็น

2. ครูแจคใบความรู้เรื่องการค่าบจับโจความแบบเอสคิวไฟว์อาร์ให้นักเรียนทุกคนอ่านและทำความเข้าใจ เมื่ออ่านจบแล้วครูอธิบายความหมาย และขั้นตอนการอ่านแบบ SQ5R ให้นักเรียนฟังอีกครั้ง จากนั้นร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น

ขั้นการสอน

3. ให้นักเรียนเบ่งกลุ่ม กลุ่มสะ 3 คน ครูให้นักเรียนรับนิทานเรื่อง สามกษัตริย์และให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนการอ่านแบบเอสคิวไฟว์อาร์ ดังนี้

Survey (S)

4. ครูให้นักเรียนอ่านนิทานเรื่อง สามกษัตริย์ แล้วให้นักเรียนสำรวจเรื่องราวที่อ่านอย่างคร่าว ๆ โดยผ่านชื่อเรื่อง โดยดูประโยคแรกของแต่ละย่อหน้าวิธีเขียน ความยาวเรื่อง รูปแบบการเขียน อ่าบเรื่องแต่ละย่อหน้า สังเกตภาพรวมของเรื่อง โดยวิธีรักการอ่านแบบกวาดวาดสายตาอย่างรวดเร็ว

Question (Q)

5. ครูช่วยตั้งคำถามจากนั้นให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่านกลุ่มละ 5 ข้อ เช่น

5.1 ตัวละครมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร

5.2 เกิดเหตุการณ์ได้จึงเรียกสถานที่นี่ชื่อว่า แม่ร่องช้าง

5.3 แนวคิดที่ได้จากเรื่องคืออะไร

5.4 นักเรียนสามารถนำข้อคิดที่ได้จากเรื่องไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

5.5 ทำไมพ่อขุนงำเมืองถึงให้อภัยพ่อขุนรามคำแหง

Read (R1)

6. ให้นักเรียนอ่านนิทานเรื่อง สามกษัตริย์ อีกครั้งอย่างละเอียด เป็นสิ่งสำคัญมากในการอ่าน อ่านแต่ละย่อหน้า โดยอาจยังมีวัตถุประสงค์ พยายามหาคำตอบจากคำถามที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งบันทึกคำศัพท์สำคัญ รวมถึงสังเกตคำที่เพิ่มต่างจากคำอื่น เช่น พิมพ์เป็นตัวเอียงและประโยคที่ขีดเส้นใต้ เพื่อทำความเข้าใจและตอบคำถามที่ตั้งไว้ ในขั้นนี้นักเรียนจะสามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่องใด

Record (R2)

7. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มขีดเส้นใต้คำหรือวลีสำคัญ แล้วเขียนใจความสำคัญหรือเขียนสรุปลงในสมุด การบันทึกใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านโดยเขียนเป็นโครงเรื่องจะทำให้นักเรียนอ่านได้คล่องขึ้น และเป็นการเตรียมการเขียนสรุปความต่อไป

Recite (R3)

8. ให้นรินทร์แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานโดยเหล่าใจความสำคัญและรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อเป็นการทดสอบความเข้าใจในการอ่าน

Review (R4)

9. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทบทวนสิ่งที่อ่านให้กระจ่างชัด แล้วอ่านซ้ำอีกครั้งอย่างรวดเร็วเพื่อตรวจความถูกต้องจากเรื่องที่อ่าน

Reflect (R5)

10. ให้นักเรียนใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณในการจัดเรียงลำดับข้อมูลโดยสรุปความรู้และร่วมกันวิเคราะห์ วิจารณ์ และเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องที่อ่าน

11. ให้นักเรียนช่วยกันสรุป โดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ตรงกับแนวคิดของเรื่อง พร้อมทั้งจะนำแนวความคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร

12. ครูแจกแบบทดสอบให้นักเรียนทำเป็นรายบุคคล เมื่อนักเรียนทำเสร็จแล้วครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยแบบทดสอบ

ขั้นสรุป

13. รู้ให้นักเรียนช่วยกันสรุปวิธีการอ่านแบบเอสคิวไฟว์อาร์ และให้บอกปัญหาจากการอ่านโดยครูเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา

หนังสือนิทานพื้นบ้านโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เน้นไปในทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและนิสัยรักการอ่านยิ่งขึ้นและมีการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความจากการให้ความสนใจในการอ่าน ทำให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าสูงกว่าปกติ รวมไปถึงมีความพึงพอใจในกิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เร้าความสนใจ ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอ่านอย่างกระตือรือร้น มีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นและการที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจ จดจำเนื้อความ ความรู้และความคิดที่ผู้เขียนบันทึกไว้ เพื่อเก็บสาระสำคัญของเรื่องหลังจากอ่านจบแต่ละครั้งแล้วสามารถรับรู้และทำความเข้าใจได้ตรงตามความมุ่งหมายผู้เรียน ตลอดจนการใช้ความคิดจากเรื่องที่อ่านเป็นสำคัญและเขียนสรุปใจความจากเรื่องที่อ่านเป็นกิจกรรมกลุ่มนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Coultas, 2021; ศิริพร ปิตุภูมิสวัสดิ์, 2564

การวัดและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

การวัดและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถอันประกอบด้วย (Burgess, 2021; บรัสกร คงเปี่ยม, 2564)

1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ สาระที่ 1 การอ่านจับใจความ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อศึกษากรอบแนวคิด ความยากง่ายของเนื้อหา มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดแล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างข้อสอบ

2. วิเคราะห์จุดประสงค์และเนื้อหาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วดำเนินการออกข้อสอบ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยศึกษาเทคนิคการออกข้อสอบจากเอกสารตำราต่าง ๆ

3. สร้างแบบทดสอบการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา แบบทดสอบเป็นปรนัย 4 ตัวเลือก โดยแบ่งเป็นแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านจับใจความก่อนเรียนและหลังเรียน

4. นำแบบทดสอบที่ได้ไปตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข โดยพิจารณาถึงรูปแบบการใช้ภาษา ความเที่ยงตรงในเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้

5. นำแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านจับใจความที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพกับนักเรียนมัธยมศึกษาแล้วนำผลคะแนนไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (R) และค่าความยากง่าย (P) และค่าความเที่ยงรวมทั้งนำแบบทดสอบที่มีคุณภาพแล้ว ไปใช้วัดความสามารถการอ่านจับใจความกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

6. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษามีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) เป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะในการนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์ไปประยุกต์ใช้

1. ครูต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ โดยละเอียดก่อนใช้กับนักเรียนและมีการสร้างบรรยากาศและบอกถึงประโยชน์ที่จะได้รับ จากนั้นจึงเตรียมบทอ่านให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน และกำหนดเวลาในการทำกิจกรรม ให้เหมาะสม เช่นควรเลือกเรื่องที่ตรงกับความสนใจของนักเรียนและพิจารณาว่ามีเนื้อหาใดบ้างและเนื้อหาใดเหมาะสมกับการจัดกิจกรรม

2. ครูจะต้องวางแผนการใช้เวลาสอนให้เหมาะสม เนื่องจากวิธีสอนอ่านแบบ เอสคิวไฟว์อาร์ ร่วมกับนิทาน มีการอ่านมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ทำให้ใช้เวลามากกว่าที่กำหนดไว้ ครูจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนให้เข้าใจอย่างชัดเจนและเตรียมสื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้พร้อม เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามลำดับขั้นตอน

3. วิธีสอนอ่านแบบเอสคิวไฟว์อาร์ ร่วมกับนิทานเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองแก่ผู้เรียน ทำให้มีความสนุกสนานอยากร่วมกิจกรรม มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้อื่น ช่วยกันคิด ช่วยกันระดมสมอง แสดงความคิดเห็น ทำให้รู้สึกมีความสุขในการเรียน เกิดความพึงพอใจที่มีต่อวิธีสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านด้วยเทคนิคเอสคิวไฟว์อาร์

4. การใช้วิธีการสอนอ่านแบบเอสคิวไฟว์อาร์ อาจร่วมกับวิธีการสอนอ่านรูปแบบอื่น เช่น การใช้เทคนิค CIRC การสอนแบบโฟร์บล็อก การสอนแบบหลักการบูรณาการของเมอร์ด็อก (MIA) เป็นต้น เพื่อให้การอ่านจับใจความมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งควรมีการศึกษาวิจัยส่งเสริมด้านการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น บทความ

ข่าว เรื่องสั้น เป็นต้น เพื่อใช้ในการเรียนการสอนกลุ่มสาระภาษาไทยในระดับชั้นที่สูงขึ้น

5. ผู้สอนที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเอสคิวไฟว์อาร์ ควรชี้แจงการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจอย่างละเอียดถ่องแท้ จึงทำให้นักเรียนเข้าใจการกระทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนได้ถูกต้องชัดเจน รวมทั้งควรเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มอาจใช้เวลาในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นครูผู้สอนควรติดตามให้การแนะนำสนับสนุนส่งเสริมผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุป

บทความแนวทางการจัดการเรียนการสอนเอสคิวไฟว์อาร์เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ทำให้ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้เรียน ทั้งนี้เป็นเพราะเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น มีการวางแผน การลำดับเนื้อหา การใช้ภาษาและสร้างกระบวนการอ่านที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจและกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการนำนิทานพื้นบ้านมาเป็นสื่อการสอนจะช่วยส่งเสริมการอ่าน เพราะมีเนื้อหาสนุก เร้าความสนใจของนักเรียน ใช้ภาษาเข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนสอดคล้องกับเนื้อหาที่ทำให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่านเกิดจินตนาการ เพลิดเพลินและได้รับความรู้ในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสรุปใจความสำคัญวิเคราะห์เหตุการณ์และลักษณะของตัวละคร ข้อคิดในนิทานได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น เหมาะสำหรับนำมาส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา แต่ก็มีข้อควรจำกัดเนื่องจากนิทานบางเรื่องอาจจะมีการนำเสนอในเรื่องของลักษณะพฤติกรรมตัวละครที่มีความก้าวร้าว การผิดศีลธรรม หรือเหตุการณ์ที่มีความรุนแรง เนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เหมาะสม ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรมีการอ่านสรุปจับใจความที่ใช้การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน เพื่อชี้แนะเนื้อหาที่อ่านให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการอ่านนิทานได้อย่างเข้าใจ กลวิธีการสอนที่มีส่วนสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนครูควรจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนและเทคนิคการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งวิธีสอนที่มีความเหมาะสมและน่าสนใจที่ จะนำมาใช้ในการสอนอ่านจับใจความคือ วิธีสอนแบบเอสคิวไฟว์อาร์ ที่ประกอบด้วยการอ่าน 7 ขั้นตอน Survey (S) คือ การสำรวจ Question (Q) คือ การตั้งคำถาม Read (R) คือ การอ่าน Record (R) คือ การจดบันทึก Recite (R) คือ การอ่านจำ Review (R) คือ การทบทวน และ Reflect (R) คือการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและจดจำข้อมูลได้อย่างแม่นยำ รวมถึงสามารถนำความรู้ใหม่ไปประยุกต์กับความรู้เดิมที่มีอยู่ และยังช่วยให้นักเรียนได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าสิ่งที่อ่านพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ในเรื่องที่อ่านอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

บรัสกร คงเปี่ยม. (2564). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พิรดา สุกพันธ์. (2564). *การพัฒนาสื่อประสมเพื่อเสริมความสามารถด้านการอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ภัทราดา เอี่ยมบุญญฤทธิ์. (2564). การพัฒนาชุดการสอนแบบ Active learning โดยใช้เทคนิค SQ3R เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตพิบูลบำเพ็ญ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 32(1), 77-88.

วรัญญา บุรินทร์รัตน์. (2563). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการอ่านจับใจความระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWL Plus* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุชานันท์ สิงหรา ณ อยุธยา. (2563). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ และทักษะการเรียนรู้แบบนำตนเอง โดยการสอนแบบ Reciprocal Teaching ของนักเรียนระดับชั้น Middle School* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

อภัยพร สิลารักษ์. (2564). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนอ่านแบบ SQ4R เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อุษาวดี ชูกลิ่นหอม และสมพร ร่วมสุข. (2562). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบ SQ5R. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 10(1), 303-317.

อธิปไตย ชิตภักดี. (2557). *การพัฒนาการอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจ โดยใช้เทคนิค SQ5R สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Coultas, K. (2021). *SQ5R READING METHOD*. retrieved December 23, 2021, from http://www.maywoodacademy.org/apps/pages/

Burgess, T. (2021). *What is SQ5R reading strategy*. retrieved December 20, 2021, from https://www.quora.com/What-is-SQ5R-reading-strategy

ทัศนะภัยคุกคามไทยต่อสหรัฐอเมริกาและจีน หลังการรัฐประหาร 2006 และ 2014*

THAILAND'S THREAT PERCEPTION TOWARDS U.S. AND CHINA AFTER COUP 2006 AND 2014

รชยา เทียมประชา
Rachaya Tiampracha
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University
Corresponding Author E-mail: rachayatiam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนะภัยคุกคามของไทยที่มีต่อสหรัฐอเมริกาและจีนหลังเกิดการรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 โดยศึกษาทัศนะภัยคุกคามจากรายงานส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) ผู้เป็นบุคคลสำคัญและมาจากการแต่งตั้งของรัฐบาลรัฐประหารผ่านแนวคิดทัศนะภัยคุกคามของ David Singer ซึ่งพบว่าทัศนะของไทยที่มีต่อสหรัฐอเมริกาและจีนนั้นเป็นการไม่ไว้วางใจทั้ง 2 ประเทศ เพราะสหรัฐอเมริกาอาจถอนตัวออกจากภูมิภาคอาเซียนได้ และจีนอาจเป็นประเทศมหาอำนาจที่ก้าวร้าวได้เช่นกัน จากทัศนะภัยคุกคามเช่นนี้ หลังการรัฐประหาร ไทยจึงพยายามป้องกันความเสี่ยงจากเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ข้างต้นด้วยการสร้างความร่วมมือทางความมั่นคงกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน คือ การฝึกซ้อมร่วมทางทหารกับมหาอำนาจ โดยบทความนี้นำเสนอการฝึกซ้อมร่วมทางทหารตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 – 2017 ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านความมั่นคงของไทยต่อสหรัฐอเมริกาและจีนอย่างเห็นได้ชัดคือ การฝึกซ้อมร่วมระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกามีการลดความช่วยเหลือทางทหารและความเข้มข้นของการฝึกลง ในขณะที่การฝึกซ้อมระหว่างไทย-จีนมีความเข้มข้นของการฝึกซ้อมมากขึ้นในแต่ละปี ดังนั้น ความร่วมมือทางทหารระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีนในช่วงหลังการรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 จึงสอดคล้องกับทัศนะของไทยที่ยังไม่ไว้วางใจต่อประเทศมหาอำนาจทั้งสอง

คำสำคัญ: ภัยคุกคาม; สหรัฐอเมริกาและจีน; การรัฐประหาร

*Received February 13, 2023; Revised March 21, 2023; Accepted March 22, 2023

Abstract

This article aimed to study the threat perception of Thailand towards United State and China after Coup 2006 and 2014 from independent studies of The National Defense College of Thailand's students who were appointed and became the part of the policy decision maker. Studying threat perception through David Singer's concept and found that Thailand view of the United States and China was distrust of both countries because the United States could withdraw from the ASEAN region and China could be aggressive hegemon as well. So, after the coup, Thailand tried to prevent risks from the above perceptions by establishing security cooperation with both superpower countries through joining the joint military exercises with superpowers. This article presented the joint military exercises between Thailand and US-China from 2007 to 2017, there were obvious changes and developments in Thailand's security dimension towards the United States and China which was to reduce the aid and intensity of Thai-US annual joint military exercises While military training between Thailand and China has become intense in every year gradually. To sum up, Thailand and the United States-China relations in terms of security in the post-coup d'etat 2006 and 2014 was consistent with Thailand's threat perception that has been distrustful of both of superpower countries.

Keywords: Threat Perception; United States and China; Thai Coup D'état

บทนำ

การเมืองระหว่างประเทศมีบทบาทและอิทธิพลต่อผู้นำรัฐประหารในประเทศนั้น ๆ อย่างมากเพราะการสนับสนุนจากต่างประเทศมักเป็นการสนับสนุนด้านความมั่นคงแก่ผู้นำรัฐประหารใหม่เพื่อช่วยให้สามารถรวมอำนาจได้ การช่วยเหลือดังกล่าวจึงกลายเป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้กับรัฐบาลทหารที่ทำการรัฐประหาร การสนับสนุนจากต่างประเทศยังถูกนำไปใช้เพื่อตอบโต้และป้องกันการแทรกแซงจากตัวแสดงภายนอกรัฐอื่น ๆ ได้ด้วย หลังเกิดการรัฐประหาร ผู้นำจะอยู่ในจุดที่ง่ายต่อการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมทั้งจากภายในและนอกประเทศ การสนับสนุนจากต่างประเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการปกครองและปกป้องการโดนวิพากษ์วิจารณ์จากภายนอกอีกด้วย (Tansey, 2016)

การรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 เป็นสถานการณ์ที่สะท้อนให้เห็นทั้งการสนับสนุนและการลงโทษจากต่างประเทศ เช่น การรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 เป็นเหตุการณ์ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกของไทย ในด้านความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศที่กลายเป็นโอกาสให้รัฐบาลไทยเล็งเห็นและสร้างความสัมพันธ์กับประเทศพันธมิตรใหม่ ๆ มากขึ้นเช่น ประเทศที่มีมาตรการตอบสนองต่อการรัฐประหารของไทยในทางที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อไทยมากนัก

รัฐประหารปี ค.ศ. 2006 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน ในปีเดียวกันโดยเหตุผลในการยึดอำนาจจากรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร ในขณะนั้นคือการปกครองประเทศที่นำมาซึ่งความแตกแยกของคนในสังคม (อิทธิพล โคตะมี, 2564) 8 ปีต่อมา เกิดการรัฐประหารขึ้นอีกครั้ง เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2014 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งเข้ายึดอำนาจรัฐบาลรักษาการแทนภายใต้การนำของนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล โดยให้สาเหตุว่าเกิดความขัดแย้งทางการเมือง มีการปลุกระดมมวลชน และมีการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ (สุรพงษ์ ผลบูรณ์, 2557) การรัฐประหารครั้งนี้เกิดท่าทีตอบสนองของต่างประเทศที่แตกต่างกัน ในทางกลับกัน ท่าทีของรัฐบาลทหารไทยที่มีต่อรัฐภายนอกอื่น ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลทหารนั้นมีทัศนะต่อประเทศมหาอำนาจภายนอกอย่างไรได้เช่นกัน

ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอทัศนะของไทยที่มีต่อสหรัฐอเมริกาและจีนหลังเกิดการรัฐประหารขึ้นในปี ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 ผ่านงานวิจัยของขอนนักศึกษาวปอ.ที่มีบุคคลสำคัญทางการเมืองและศึกษาผ่านการฝึกร่วมทางทหารกับสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อให้เห็นท่าทีและนโยบายต่างประเทศของรัฐไทยในการถ่วงดุลอำนาจทางความมั่นคงระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้ง 2 ประเทศ

แนวคิดทัศนะภัยคุกคาม

บทความนี้เลือกใช้แนวคิดทัศนะต่อภัยคุกคามของ David Singer ซึ่งนิยามว่า ทัศนะต่อภัยคุกคามมาจากผู้คนที่สามารถกำหนดนโยบายได้ และตีความสถานการณ์ต่าง ๆ แทนรัฐ โดยผู้กำหนดนโยบายจะสามารถตัดสินใจได้ว่าสถานการณ์ใดเป็นภัยคุกคาม เมื่อเกิดการรัฐประหาร การพัฒนาความสัมพันธ์ของไทย - จีนเห็นชัดมากขึ้นตั้งแต่หลังการรัฐประหาร ค.ศ. 2006 สะท้อนให้ถึงทัศนะของชั้นนำไทยในทางการเมืองและทางความมั่นคงที่มีต่อจีนได้เป็นอย่างดี การวิเคราะห์ถึงทัศนะของชนชั้นนำจะทำให้เข้าใจและสามารถอธิบายการดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยที่มีต่อจีนตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 – 2018 ได้ชัดเจนมากขึ้น

ฉะนั้น กรอบแนวคิดที่จะนำมาสร้างคำอธิบายคือ แนวคิดเรื่องทัศนะต่อภัยคุกคาม (Threat Perception) โดยบทความนี้ใช้นิยามของ David Singer ซึ่งอธิบายไว้ว่า ภัยคุกคามเกิดจากการคาดการณ์ต่อสถานการณ์ที่เป็นศัตรู โดยที่ผู้กำหนดนโยบายจะเป็นผู้สันนิษฐานต่อสถานการณ์หรือรัฐอื่น ๆ ว่าเป็นภัยคุกคามหรือไม่ การสันนิษฐานนี้จะขึ้นอยู่กับวิธีการทางกายภาพและทางตรงด้วย โดยทัศนะที่มองว่ารัฐอื่น ๆ เป็นภัยคุกคามนั้นจะมาจากการประเมินความสามารถ (Capability) และความตั้งใจ (Intention) (Cohen, 1979)

และยังใช้มุมมองของ Knorr (1976) ซึ่งพิจารณาถึงเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อทัศนะต่อภัยคุกคามของผู้กำหนดนโยบายเพราะผู้กำหนดนโยบายตามงานเขียนของเขียน ธีระวิทย์ (2539) คือ บุคคลที่กระทำแทนรัฐอาจมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นได้ทั้งการกระทำ ปฏิกิริยา และปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น การเจรจา การให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น บุคคลกลุ่มนี้จะเป็นผู้อธิบายหรือกำหนดนิยามของสถานการณ์ต่าง ๆ หากเป็นภัยคุกคามจะมาจากหลักการที่สามารถมองเห็นได้ แต่ในความเป็นจริง สิ่งที่สังเกตเห็นได้อาจถูกตีความผิดพลาด ดังนั้น ภัยคุกคามขึ้นอยู่กับการประเมินอดีตและปัจจุบันอาจจะถูกอนุมาน (Inference) และข้อมูลอาจมีความคลุมเครือและมีความขัดแย้ง และ Knorr ยังสรุปไว้ว่าภัยคุกคามอาจจะถูกประเมินต่ำกว่าความเป็นจริงโดยรัฐบาลที่ไม่มีความเป็นกลางโดยเอาความเป็นศัตรูและผลประโยชน์พิเศษมาบิดเบือนทัศนะได้ (Knorr, 1976) ดังนั้น บทความนี้เลือกใช้แนวคิดของ David Singer และ Klaus Knorr ที่นิยามทัศนะต่อภัยคุกคามว่าทัศนะจะมาจากผู้คนที่สามารถกำหนดนโยบายและตีความสถานการณ์ต่าง ๆ แทนรัฐได้ โดยผู้กำหนดนโยบายจะสามารถตัดสินใจว่าสถานการณ์นั้นเป็นภัยคุกคามหรือไม่

ทัศนะภัยคุกคามของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ

เมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้น มักพบว่ากองทัพจะเข้ามามีบทบาททางการเมืองและดำรงตำแหน่งสำคัญในคณะรัฐมนตรีที่มีอิทธิพลและอำนาจในการนิยามความเป็นภัยคุกคามของประเทศ บทความนี้จึงศึกษาทัศนะต่อภัยคุกคามผ่านเอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาการเมือง วิชายุทธศาสตร์ วิชาการทหาร และวิชาเศรษฐกิจของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรที่ผู้เรียนล้วนเป็นข้าราชการทหารระดับสูงตามคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาและยังมีโอกาสในการเป็นผู้กำกับนโยบายของประเทศ จากการรวบรวมงานเอกสารวิจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาวปอ.ที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ไทย-จีน ตั้งแต่หลังการรัฐประหาร ค.ศ. 2006 – รัฐประหาร ค.ศ. 2014 พบเอกสารวิจัยส่วนบุคคลของผู้เรียนที่ล้วนเป็นข้าราชการทหารระดับสูงและกลายเป็นบุคคลที่มีบทบาททางการเมืองในรัฐบาลชุดต่อมา ได้แก่

เอกสารงานวิจัยส่วนบุคคลเรื่องบทบาทของกองทัพไทยในการดำเนินการความสัมพันธ์ทางทหารกับสหรัฐอเมริกา จีน และออสเตรเลียของวรพงษ์ สง่าเนตร (2559) ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหาร กองบัญชาการกองทัพไทยในขณะนั้น โดยปัจจุบันดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งถูกเลือกโดยคณะคสช. และตำแหน่งประธานอนุกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง อธิบายทัศนะต่อภัยคุกคามในเอกสารงานวิจัยโดยสรุปว่า สหรัฐฯ และไทยจะมีความสัมพันธ์ทางทหารอย่างต่อเนื่องและยาวนานมากกว่าจีน โดยที่ไทยมักมีสถานะเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากทั้ง 2 ประเทศ แต่ความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ทำให้ไทยขาดเอกภาพเพราะสหรัฐฯ มักติดต่อกับ

หน่วยงานต่าง ๆ โดยตรง ในขณะที่จีนจะให้ความสำคัญกับการประชุมผู้นำทางทหารระดับสูง และเกิดการตั้งคณะกรรมการให้สอดคล้องกันในบางระดับ

จุดอ่อนของความสัมพันธ์กับสหรัฐฯคือ การดำเนินนโยบายตามค่านิยมของสหรัฐฯ ที่เกินความจำเป็น เช่น การหวาดระแวงประเทศต่าง ๆ โดยที่ประเทศเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทย และการที่สหรัฐฯ ไม่สนับสนุนประเทศที่มีการรัฐประหาร จึงทำให้กองทัพไทยขาดความต่อเนื่องในการพัฒนากองทัพ ไทยจึงมีนโยบายมองหายุทโธปกรณ์จากประเทศอื่น ๆ มากขึ้นจากช่องโหว่ของความสัมพันธ์นี้ ผู้เขียนเห็นว่าจีนที่กำลังเป็นประเทศมหาอำนาจใหม่และมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มากกว่าสหรัฐฯ อาจใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างอิทธิพลและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ จนกลายเป็นจุดแข็ง เช่น วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทั้งการผลิตอาวุธและเทคโนโลยีระดับสูงของจีนที่มีประสิทธิภาพสูงและขายในราคามิตรภาพให้กับประเทศพันธมิตร โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่มีงบประมาณจำกัดและไม่สามารถจัดหาได้จากประเทศตะวันตกได้ แต่จีนยังมีจุดอ่อนเรื่องกิจการภายใน เช่น การแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่ขัดกับหลักประชาธิปไตยจนทำให้ถูกคว่ำบาตรจากชาติตะวันตก และเอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่อง ยุทธศาสตร์ของไทยที่เป็นผลกระทบจากยุทธศาสตร์ของจีนในทะเลจีนใต้ต่ออาเซียนของชัชชัย ภัทรนาวิก (2559) ผู้บัญชาการศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายสากล ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายสากล กองบัญชาการกองทัพไทยในขณะนั้น ปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาด้านการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ อธิบายทัศนะต่อภัยคุกคามในเอกสารงานวิจัย โดยสรุปว่า การที่จีนให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ในทะเลจีนใต้เพราะต้องการสร้างความมั่นคงและพัฒนาขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศตนเองทั้งทางบกและทางทะเล จีนจึงพยายามแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยแนวทางทวิภาคีเท่านั้นเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างความไว้วางใจต่อประเทศสมาชิกอาเซียน เช่น จากการปรับนโยบายที่แข็งกร้าวเป็นการสร้างความร่วมมือและหุ้นส่วนในมิติต่าง ๆ เช่น ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การลงทุน และการช่วยแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ของแต่ละประเทศ จนทำให้อาเซียนไม่สามารถรวมกลุ่มออกแถลงการณ์ต่อปัญหาความขัดแย้งได้

สำหรับยุทธศาสตร์ของไทยที่จะดำเนินการคือ ไทยต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและวางตัวเป็นกลางต่อข้อพิพาท เพื่อให้ไทยได้รับประโยชน์สูงสุดต่อปัญหาดังกล่าว ไทยควรมีส่วนร่วมและศึกษาอย่างจริงจังเกี่ยวกับความมั่นคงทางทะเล เพราะในปัจจุบันมีการผลักดันให้ปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้ อย่างไรก็ตาม การทำงานของกองทัพไทยควรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานที่มีการบูรณาการมากขึ้น เนื่องจากความสัมพันธ์ทางหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระหว่างไทย-จีนนั้นมีความลึกซึ้งอย่างเห็นได้ชัด

จากแนวคิดทัศนะภัยคุกคามและเอกสารงานวิจัยส่วนบุคคลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าทัศนะของผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดภัยคุกคามประเมินว่า ความตั้งใจและความสามารถของสหรัฐอเมริกาและจีนสามารถเป็นภัยคุกคามแก่ไทยได้ เพราะความใกล้ชิดระหว่างไทยและ

สหรัฐอเมริกาที่มากเกินไปอาจทำให้ประเทศเพื่อนบ้านและกลุ่มมุสลิมไม่พอใจ ทั้งการไม่สนับสนุนรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารด้วย ขณะเดียวกัน ยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงของจีน โดยเฉพาะกรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ยังเป็นที่ไม่ไว้วางใจของประเทศอาเซียน แม้ไทยจะดำเนินความสัมพันธ์กับจีนมากขึ้นแต่ไทยจะยังกำหนดภาพลักษณ์ของจีนเป็นรัฐที่ไม่น่าไว้วางใจ และไทยจะยังคงรักษาความสัมพันธ์ทางทหารกับสหรัฐอเมริกาต่อไป แม้ว่าการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาจะทำให้ไทยขาดเอกภาพทางทหารแต่ความสัมพันธ์ทางทหารที่มีมายาวนานและอาวุธยุทโธปกรณ์จากสหรัฐอเมริกาที่เป็นที่ยอมรับมากกว่า ไทยจึงจะวางตัวเป็นกลาง รักษาความสัมพันธ์กับทั้งสองประเทศต่อไปเพื่อถ่วงดุลอิทธิพลของแต่ละประเทศในภูมิภาค ในบทความนี้ เรียกวิธีดังกล่าวว่าเป็นการป้องกันความเสี่ยง (Hedging) เห็นได้ชัดผ่านการฝึกซ้อมร่วมทางทหาร (Joint military Exercise) ที่ไทยดำเนินมาอย่างต่อเนื่องกับประเทศมหาอำนาจทั้งสอง

การป้องกันความเสี่ยงของไทย (Thailand's Hedging Strategies)

หลังการรัฐประหาร ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 ทำให้ไทยถูกวิพากษ์วิจารณ์จากชาติตะวันตกว่าเป็นการละเมิดประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน รัฐบาลไทยในขณะนั้นจึงพยายามออกห่างจากสหรัฐอเมริกาและเปลี่ยนทิศทางไปหาจีนมากขึ้นจนกระทั่งเกิดการแข่งขันทางอำนาจในภูมิภาคตามมา นอกจากรัฐบาลไทยแล้วยังมีรัฐบาลฟิลิปปินส์ที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยยุทธศาสตร์การป้องกันความเสี่ยงรอบด้าน (Omnidirectional Hedging: ODH) ภายในอนุภูมิภาค โดยหลีกเลี่ยงการพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป (Suorsa, 2016) การป้องกันความเสี่ยงในทางยุทธศาสตร์ (Strategic Hedging) จึงกลายเป็นบรรทัดฐานของอาเซียนในการป้องกันความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงในภูมิภาคขณะที่จีนกำลังเรืองอำนาจขึ้น ซึ่งรัฐสมาชิกอาเซียนจะยังคงเป็นพันธมิตรกับกรุงวอชิงตันและกรุงปักกิ่งเพื่อหลีกเลี่ยงการเลือกข้างระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน และต้องการลดความตึงเครียดในข้อพิพาททะเลจีนใต้ด้วย

คำว่าป้องกันความเสี่ยง (Hedging) เป็นรากศัพท์มาจากวิชาเศรษฐศาสตร์คือ การที่ผู้ประกันความเสี่ยงทำ 2 อย่างเหมือนกันใน 2 ตลาดที่แตกต่างกันโดยผู้ทำการป้องกันความเสี่ยง (Hedger) จะปกป้องตัวเองจากการสูญเสียจากตลาดใดตลาดหนึ่ง

Goh อธิบายถึงการป้องกันความเสี่ยง (Hedging) ว่าคือการกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะไม่เกิดผลลัพธ์ที่ไม่ต้องการขึ้น จึงต้องกระจายความเสี่ยงไปยังหลาย ๆ ตัวเลือกที่มีอยู่ และการป้องกันความเสี่ยงนั้นเป็นชุดยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งที่มีจุดประสงค์เพื่อหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่รัฐนั้นไม่สามารถตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ตรงไปตรงมาได้ เช่น การถ่วงดุลอำนาจ (Balancing) การเข้าร่วมขบวนการ (Band-Wagoning) หรือการวางตัวเป็นกลาง (Neutrality) การป้องกันความเสี่ยงสำหรับรัฐต่าง ๆ ถูกนำมาใช้ในพฤติกรรมการประกันความเสี่ยงของรัฐเพื่อให้มีผลลัพธ์ที่หลากหลาย โดยพฤติกรรมการป้องกันความเสี่ยงประกอบด้วย

3 แนวทาง ได้แก่ 1. การถ่วงดุลอำนาจทางอ้อม (Indirect or Soft Balancing) 2. ยุทธศาสตร์การป้องกันความเสี่ยง (Hedging Strategy) 3. นโยบายทั่วไป (General Policy) เพื่อลดการเข้าไปพัวพันระหว่างมหาอำนาจ เช่น ประเทศสมาชิกอาเซียนดำเนินการป้องกันความเสี่ยงเพื่อป้องกันผลลัพธ์ที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น 3 แบบ ได้แก่ 1. การมีอำนาจนำของจีน 2. การถอนตัวของสหรัฐอเมริกาออกจากภูมิภาค และ 3. ระเบียบของภูมิภาคที่ไม่มั่นคง (Goh, 2005)

รัฐที่ขยายอำนาจอาจเป็นภัยคุกคามและความไม่มั่นคงสำหรับรัฐที่อ่อนแอกว่า รัฐเล็กจะเริ่มป้องกันความเสี่ยงเมื่อถูกบังคับให้เข้าร่วมในสงครามอำนาจนำเพราะอาจเลือกข้างผิดได้จากการตัดสินใจที่รวดเร็ว (Premature Decisions) การป้องกันความเสี่ยงสำหรับรัฐเล็กจึงเป็นการวางตัวเป็นกลางจนกว่าจะรู้ว่ารัฐใดคือผู้ชนะ (Yuzhu, 2021) และเป็นไปเพื่อผลประโยชน์และการอยู่รอดของรัฐตนเองมากกว่ารัฐมหาอำนาจที่มองเป็นระบบหรือภาพกว้างเช่น หากจีนเรืองอำนาจแบบก้าวร้าวขึ้น รัฐเล็กอาจหันกลับไปหาสหรัฐอเมริกาได้

นอกจากนี้ การป้องกันความเสี่ยงยังเกิดขึ้นในรูปแบบการร่วมมือด้านความมั่นคงภายนอกหรือเป็นแนวทางการจัดการความไม่มั่นคงทางยุทธศาสตร์ภายใต้ระบบระหว่างประเทศโดยใช้นโยบายที่มีความผสมผสานกัน การนำเอานโยบายเฉพาะมาใช้จะขึ้นอยู่กับทัศนะความมั่นคงของรัฐนั้น ๆ ด้วย เพราะความหลากหลายของนโยบายจะช่วยให้รัฐสามารถถ่วงดุลอำนาจหรือการเข้าร่วมขบวนได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐตนเองมากหากเกิดภัยคุกคามขึ้น (Suorsa, 2017) การป้องกันความเสี่ยงถูกพิสูจน์ว่าเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับรัฐเล็กคือการรักษาระยะห่างจากรัฐมหาอำนาจในทุกทางจากหลายมหาอำนาจในภูมิภาค, หลีกเลี่ยงการเข้าไปอยู่ในความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ, และเตรียมพร้อมสำหรับความไม่แน่นอนในภูมิภาคด้านความมั่นคงในระยะยาว (Suorsa, 2016)

การป้องกันความเสี่ยงที่เห็นได้ชัดในทางความมั่นคงคือ การซ้อมรบทางทหารร่วมกัน (Joint Military Exercise) เพราะการฝึกซ้อมทางทหารเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์กับกองทัพอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาใช้การซ้อมรบทางทหารร่วมกันกับประเทศสมาชิกนาโต้ (NATO) โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์หรือรัฐที่มีความใกล้ชิดกับรัสเซีย การซ้อมรบทางทหารยังทำให้ความสัมพันธ์แบบพหุภาคีแนบแน่นขึ้นจากการเพิ่มจำนวนประเทศพันธมิตรให้มากขึ้น ทั้งนี้ การฝึกซ้อมรบร่วมกันเกิดยังขึ้นจากความกังวลด้านความมั่นคงที่เผชิญหน้ากับประเทศมหาอำนาจที่ไม่มีความแน่นอนมากขึ้น การป้องกันความเสี่ยงจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดแต่มีนักวิชาการ เช่น Wolfley (2021) แย้งว่าเป็นแนวคิดที่ไม่แน่นอนเพื่ออธิบายให้ประเทศมหาอำนาจที่ต้องการความสะดวกสบายในด้านการใช้ทรัพยากรมากขึ้นในช่วงสงครามเย็น ประเทศมหาอำนาจต่างสร้างความสัมพันธ์กับประเทศพันธมิตรของตนและประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดก็จะใช้การฝึกซ้อมทางทหารเพื่อสร้างสมดุลความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตนเองกับประเทศมหาอำนาจและใช้เป็นการป้องกันความเสี่ยงในการถูกดึงไปเข้าไปใกล้ชิดมหาอำนาจมากเกินไป (Bernhardt et al., 2020)

จากข้างต้น จะเห็นว่าการฝึกซ้อมทางทหารระหว่างประเทศสามารถสะท้อนยุทธศาสตร์การป้องกันความเสี่ยงของไทยได้ ในบทความนี้จึงนำการฝึกซ้อมร่วมรบทางทหาร (Joint Military Exercise) มาอธิบายให้เห็นถึงพฤติกรรมการป้องกันความเสี่ยงของไทยหลังการรัฐประหารปี ค.ศ. 2006และ ค.ศ.2014 ในการดำเนินความสัมพันธ์ทางความมั่นคงกับมหาอำนาจ โดยการฝึกซ้อมระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาจะใช้รหัสชื่อ คอบร้าโกลด์ (Cobra Gold) เป็นความร่วมมือทางทหารในภาวะปกติระหว่างประเทศพันธมิตรในภูมิภาคพื้นแปซิฟิก มีการกำหนดการฝึกไว้ล่วงหน้าและหมุนเวียนไปตามกองทัพภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งมีมาอย่างยาวนานตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956

เมื่อสถานการณ์ความมั่นคงเปลี่ยนแปลงไป สงครามขนาดใหญ่มีการลดลงจึงเกิดการฝึกปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม เช่น การรักษาสันติภาพ และการต่อต้านการก่อการร้าย เพราะการฝึกทางทหารเป็นหนึ่งในความเป็นเลิศทางทหาร (Military Preponderance) อันเป็นแนวทางหลักประหารหนึ่งในสี่แนวทางมหายุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในการขึ้นเป็นมหาอำนาจนำโลก (Global Hegemon) และยังเป็นการแสดงแสนยานุภาพทางทหารของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จีนกำลังเข้ามามีอิทธิพลเช่นกัน

สำหรับความสัมพันธ์ทางความมั่นคงกับจีน เริ่มจากจีนให้ความช่วยเหลือในกรณีปัญหากัมพูชา หลังจากที่เวียดนามเริ่มบุกรุกกัมพูชาในปี ค.ศ. 1979 และในปีต่อมา เกิดการปะทะกันระหว่างเวียดนามและไทยจากการที่ทหารเวียดนามเข้ามาประชิดพรมแดนของไทย จีนก็มีความไม่พอใจเวียดนามในกรณีที่เวียดนามล้มล้างรัฐบาลกัมพูชาที่จีนให้การสนับสนุนไว้ เริ่มพัฒนาอย่างลึกซึ้งมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 2000 จนกระทั่งเกิดความร่วมมือทางทหารระหว่างไทยและจีนเพื่อสกัดอำนาจของเวียดนามเช่น ไทยอนุญาตให้จีนลำเลียงอาวุธจากจีนผ่านทางไทยเพื่อสนับสนุนกัมพูชา (อภิพล แซ่ตั้ง, 2562) เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางความมั่นคงระหว่างไทย-จีนถูกพัฒนาอย่างเป็นทางการโดยเริ่มสถาปนาความสัมพันธ์เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975

เกิดการเจรจาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นความมั่นคงระหว่างทหารทั้ง 2 ประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 ความร่วมมือระหว่างกองทัพ 2 ประเทศยังเห็นได้ชัดขึ้นหลังเกิดการรัฐประหารในไทยเมื่อปี ค.ศ. 2006 ที่จีนกลายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยแทนสหรัฐอเมริกาที่เป็นพันธมิตรทางทหารเก่าแก่จากการลดงบความช่วยเหลือ (Storey, 2019) ทางความมั่นคงแก่ประเทศที่ทหารทำการรัฐประหาร ความช่วยหลือจากจีนทำให้เกิดการความร่วมมือและการฝึกซ้อมรบร่วมระหว่างไทย-จีนอย่างเป็นประจำขึ้นทุกปี ขณะเดียวกัน ไทยก็ยังคงการฝึกซ่อมรบร่วมกับสหรัฐอเมริกาไว้เช่นเดิม ในช่วงเวลานี้จึงสามารถสะท้อนพัฒนาการความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างไทยกับประเทศทั้ง 2 ประเทศมหาอำนาจได้เป็นอย่างดี บทความนี้จึงรวบรวมและเปรียบเทียบการฝึกซ้อมรบร่วมระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและจีน ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน-สหรัฐอเมริกาหลังการรัฐประหาร 2006

ปี	ชื่อรหัสการฝึกซ้อมและรายละเอียด
2006	**คอบร้าโกลด์ 06** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 25 โดยมีจุดประสงค์เพื่อปฏิบัติการณ์รักษาสันติภาพ ไม่พบการฝึกซ้อมทางทหารระหว่างไทย-จีน
2007	**“คอบร้าโกลด์ 07”** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 26 เมื่อไทยได้จัดตั้งรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง มีทหารเข้าร่วมมากกว่า 2 เท่าเมื่อนับจากปีที่เกิดการรัฐประหาร กองกำลังสหรัฐฯ เข้าร่วม 6,075 นาย (MGR Online, 2008) **สไตรค์ 2007 (Strike 2007)** ชื่อรหัสของการฝึกระหว่างหน่วยรบพิเศษของกองทัพไทย-จีนครั้งที่ 1 เป็นครั้งแรกที่มีการซ้อมรบร่วมกันระหว่างทหารจีนกับทหารต่างชาติ (อภิพล แซ่ตั้ง, 2562)
2008	**คอบร้าโกลด์ 08** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 27 กองกำลังสหรัฐเข้าร่วมการฝึกประมาณ 6,075 นาย ไม่พบการฝึกซ้อมทางทหารระหว่างไทย-จีน
2009	**คอบร้าโกลด์ 09** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 28 โดยเป็นกองกำลังสหรัฐฯประมาณ 6,000 นาย **บลู สไตรค์ 2010 (Blue Strike 2010)** ชื่อรหัสการฝึกผสมทางทะเลระหว่างจีน–ไทยครั้งที่ 1 (การฝึกระหว่างหน่วยรบพิเศษของกองทัพไทย-จีนครั้งที่ 2) และเป็นการฝึกซ้อมรบนอกประเทศของจีนอีกด้วย เพื่อต่อต้านการก่อการร้ายที่ฐานทัพเรือสัตหีบ
2010	**คอบร้าโกลด์ 10** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 29 กองกำลังสหรัฐฯ เข้าร่วมการฝึกประมาณ 5,900 นาย เป็นชุดการฝึกต่อเนื่องล่าสุดที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค (Winstead, 2011) ไม่พบการฝึกซ้อมทางทหารระหว่างไทย-จีน
2011	**คอบร้าโกลด์ 11** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 30 กำลังพลสหรัฐฯ 8,948 นาย (คมชัดลึก ออนไลน์, 2555) **บลู สไตรค์ 2012 (Blue Strike 2012)** ชื่อรหัสการฝึกผสมทางทะเลระหว่างจีน–ไทยครั้งที่ 2 (การฝึกระหว่างหน่วยรบพิเศษของกองทัพไทย-จีนครั้งที่ 3) เพื่อส่งเสริมมิตรภาพและพัฒนาความร่วมมือระหว่างกองทัพเรือไทย จีน (MGR Online, 2555)
2012	**คอบร้าโกลด์ 2012** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 31 โดยมีกำลังพลของสหัฐอเมริกาเข้าร่วมการฝึกทั้งสิ้น 13,000 นาย (Meal Photography, 2013) **สไตรค์ 2013 (Strike 2013)** ชื่อรหัสการฝึกผสมทางทะเลระหว่างจีน–ไทยครั้งที่ 4 เพื่อต่อต้านการก่อการรร้าย (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2556)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน-สหรัฐอเมริกาหลังการรัฐประหาร 2014

ปี	ชื่อการฝึกซ้อมและรายละเอียด
2014	**คอบร้าโกลด์ 2014** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 33 กองกำลังสหรัฐฯ เข้าร่วมการฝึกประมาณ 9,000 นาย ไม่พบการฝึกซ้อมทางทหารระหว่างไทย-จีน
2015	**คอบร้าโกลด์ 2015** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 34 กองกำลังสหรัฐฯ เข้าร่วมการฝึก 3,600 นาย จีนกับอินเดียจะเข้าร่วมในฐานะภาคีและผู้สังเกตการณ์ แต่ทหารจีนจะเข้าร่วมฝึกอย่างเต็มตัวเป็นครั้งแรก (Raksaseri, 2017) **ฟอลคอน สไตรค์ 2015 (Falcon Strike 2015)** การซ้อมรบร่วมทางอากาศระหว่างไทย-จีนครั้งที่ 1 เป็นการกระชับความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกองทัพอากาศของทั้ง 2 ประเทศ
2016	**คอบร้าโกลด์ 2016** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 35 **โดยมี**กองกำลังสหรัฐฯ เข้าร่วมการฝึกประมาณ 9,000 นาย โดยจีนและอินเดียจะเข้าร่วมการปฏิบัติการช่วยเหลือประชาชน (Humanitarian Civic Assistance) **บลู สไตรค์ 2016 (BLUE STRIKE 2016)** เป็นการฝึกผสมระหว่างจีน–ไทยทางทะเลครั้งที่ 3 กระชับมิตรภาพระหว่างไทย - จีน (กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ, 2559)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน-สหรัฐอเมริกาหลังการรัฐประหาร 2014 (ต่อ)

ปี	ชื่อการฝึกซ้อมและรายละเอียด
2017	**คอบร้าโกลด์ 2017** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 36 กองกำลังสหรัฐฯ เข้าร่วมการฝึกประมาณ 3,600 นาย กิจกรรมหลักคือ การฝึกฝ่ายเสนาธิการของผู้บังคับบัญชาระดับสูงและโครงการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม **ฟอลคอน สไตรค์ 2017 (Falcon Strike2017)** ชื่อรหัสการซ้อมรบร่วมทางอากาศระหว่างไทย-จีนครั้งที่ 2 มีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มการเรียนรู้และความเข้าใจร่วมกันระหว่างกองทัพอากาศ กระชับความร่วมมือด้านการปฏิบัติระหว่างจีน-ไทย
2018	**“คอบร้าโกลด์ 2018”** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบระหว่างสหรัฐอเมริกา – ไทยครั้งที่ 37 โดยกองกำลังสหรัฐฯ เข้าร่วมการฝึกประมาณ 12,000 นาย **ฟอลคอน สไตรค์ 2018 (Falcon Strike -2018)** ชื่อรหัสการฝึกซ้อมรบร่วมทางอากาศระหว่างไทย-จีนครั้งที่ 3 จุดประสงค์เพื่อเพิ่มการเรียนรู้และความเข้าใจของกองทัพอากาศของทั้ง 2 ประเทศ

จากตารางข้างต้น ในปี ค.ศ. 2006 สหรัฐอเมริกาลดระดับจากการฝึกทางทหารกับไทยเป็นการฝึกซ้อมรบร่วมกันเพื่อจุดประสงค์การปฏิบัติการณ์รักษาสันติภาพ ในทางตรงข้ามกลับเกิดความร่วมมือฝึกซ้อมร่วมระหว่างจีนกับไทยภายใต้จุดประสงค์ป้องกันการก่อการร้ายก่อนที่จะขยายขอบเขตการฝึกซ้อมรบร่วมกันโดยเฉพาะในทางทะเลและทางอากาศ ยิ่งไปกว่านั้นจำนวนนายทหารอเมริกันที่เข้าร่วมการฝึกกับกองทัพไทยยังลดลงในทุก ๆ ปีหลังการรัฐประหาร 2006 ซึ่งสวนทางกับจำนวนนายทหารจีนที่เข้ารับการฝึกซ้อมรบร่วมกับกองทัพจีน ต่อมาในปี ค.ศ. 2014 เกิดการรัฐประหารขึ้นอีกครั้งอันเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างความร่วมมือของกองทัพไทยกับกองทัพสหรัฐอเมริกาและจีนได้ชัดเจน ในปี ค.ศ. 2015 จีนได้เข้าร่วมการฝึกคอบราโกลด์ที่ถือว่าเป็นการฝึกที่สำคัญระหว่างสหรัฐอเมริกา - ไทยเป็นครั้งแรก (Bangkok Post, 2014) ในฐานะผู้สังเกตการณ์

จากข้างต้น จะเห็นว่าหลังการรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 ไทยพยายามรักษาความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับทั้ง 2 ประเทศมากขึ้น โดยคงยังดำเนินการฝึกซ้อมคอบร้าโกลด์กับสหรัฐอเมริกาอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ไทยก็ยังฝึกซ้อมกับจีนทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคีเพื่อกระตุ้นให้จีนเข้ามามีส่วนร่วมทางความมั่นคงในระดับภูมิภาค การฝึกซ้อมร่วมรบระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจดังกล่าวถือเป็นแนวทางการป้องกันความเสี่ยงที่ไทยนำมาใช้พัฒนาความสัมพันธ์ทางความมั่นคงทั้งกับสหรัฐอเมริกาและจีน เพราะไม่เป็นเพียงการป้องกันการถอนตัวออกจากภูมิภาคอาเซียนของสหรัฐอเมริกาแต่ยังเป็นการป้องกันการเรืองอำนาจขึ้นของจีนอย่างก้าวร้าวและอาจมีอิทธิพลมากเกินไปในภูมิภาคอาเซียน

การพัฒนาความสัมพันธ์ทางความมั่นคงผ่านการฝึกซ้อมร่วมทางทหารระหว่างประเทศไม่เพียงเป็นไปเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่ยังทำให้รัฐไทยสามารถดำเนินต่างประเทศได้อย่างอิสระมากขึ้นจากการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และสามารถแสวงหาผลประโยชน์ในด้านที่แตกต่างกันได้จากทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนอีกด้วย

สรุป

จากการศึกษาข้างต้น ค้นพบว่า ช่วงเวลาหลังการรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 ที่ไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหารอันเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลสำคัญทางทหารเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่สามารถกำหนดนโยบายทางความมั่นคงของประเทศได้ ซึ่งทัศนะที่มีต่อสหรัฐอเมริกาและจีนของบุคคลเหล่านี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือเชื่อว่า ไทยเลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์ทางความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกาและจีนในเวลาเดียวกัน เพราะเกรงว่าสหรัฐอเมริกาอาจถอนตัวออกจากอาเซียนและจะทำให้จีนกลายเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคต่อได้ ไทยจึงเกรงว่าหากปล่อยให้จีนมีอิทธิพลมากเกินไป จีนอาจเรืองอำนาจขึ้นอย่างก้าวร้าวได้

เมื่อเกิดการรัฐประหาร การฝึกซ้อมร่วมทางทหารระหว่างประเทศเช่น การฝึกคอบร้าโกลด์ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ความสัมพันธ์ทางความมั่นคงระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาจะถูกลดระดับความเข้มข้นของการฝึกลงทุกครั้ง ในขณะเดียวกัน ไทยกลับเริ่มฝึกร่วมทางทหารกับจีนเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางความมั่นคงกับจีนขึ้นด้วย จะเห็นว่า ในช่วงเวลาการรัฐประหาร ไทยเลือกที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ทางความมั่นคงผ่านการฝึกซ้อมร่วมทางทหารกับทั้ง 2 มหาอำนาจเพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าไปผูกพันและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจใดประเทศหนึ่งอย่างเต็มตัวตามแนวคิดการป้องกันความเสี่ยงข้างต้น

ผู้เขียนจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าหลังการรัฐประหารปี ค.ศ. 2006 และ ค.ศ. 2014 ไทยถูกลดระดับการฝึกซ้อมร่วมทางทหารกับสหรัฐอเมริกาลง แต่กลับขยายการฝึกซ้อมร่วมทางทหารกับจีนมากขึ้น โดยที่ไทยยังมีทัศนะต่อจีนว่า จีนอาจเป็นมหาอำนาจที่ก้าวร้าวและเป็นภัยคุกคามในอนาคตเนื่องจากข้อพิพาทดินแดนในทะเลจีนใต้ระหว่างจีนกับประเทศในอาเซียน ความขัดแย้งนี้อาจส่งผลกระทบต่อไทยได้ ฉะนั้น ท่าทีและนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงของรัฐไทยที่มีต่อทั้ง 2 ประเทศมหาอำนาจจะยังคงเกิดการฝึกซ้อมร่วมทางทหารกับสหรัฐอเมริกาและจีนเพื่อป้องกันความเสี่ยงอันไม่พึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้นและอาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ. (2559). *พิธีเปิดการฝึกผสม กองทัพเรือไทย-กองทัพเรือสาธารณรัฐประชาชนจีน BLUE STRIKE 2016*. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2565, จาก https://bit.ly/3lqASG6

เขียน ธีระวิทย์. (2539). *การกำหนดนโยบายต่างประเทศเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คมชัดลึก ออนไลน์. (2555). *โหมโรง'คอบร้าโกลด์ 2012 รหัส HEAVY YEAR*. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.komchadluek.net/scoop/122216

_____. (2559). *Blue Strike 2016 จีนหวังโชว์เขี้ยวเล็บกำลังรบ*. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.komchadluek.net/scoop/225880

ชัชชัย ภัทรนาวิก. (2559). *ยุทธศาสตร์ของไทยที่เป็นผลกระทบจากยุทธศาสตร์ของจีนในทะเลจีนใต้ต่ออาเซียน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

ไทยรัฐ ออนไลน์. (2556). *เกาะติดฝึกผสม ภายใต้รหัส Strike 2013*. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.thairath.co.th/news/politic/390551

วรพงษ์ สง่าเนตร. (2559). *บทบาทของกองทัพไทยในการดำเนินการความสัมพันธ์ทางทหารกับสหรัฐอเมริกา จีน และออสเตรเลีย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

สุรพงษ์ ผลบูรณ์. (2557). *เปรียบเทียบข้ออ้างการทำรัฐประหาร 3 ครั้ง: 23 กุมภาพันธ์ 2534, 19 กันยายน 2549, 22 พฤษภาคม 2557* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิพล แซ่ตั้ง. (2562). *นโยบายต่างประเทศของไทยต่อจีนในศตวรรษที่ 21 : ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร กับรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิทธิพล โคตะมี. (2564). *19 กันยายน 2549: รัฐประหารที่ยากจะคิดว่าจะเกิดขึ้น*. สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2565, จาก https://pridi.or.th/th/content/2021/09/836

Bangkok Post. (2014). *China to take part in Cobra Gold 2014*. Retrieved November 11, 2022, from www.bangkokpost.com/thailand/general

Bernhardt, J., et al. (2020). *The causes and consequences of joint military exercises*. Retrieved November 11, 2022, from https://searchworks

Cohen, R. (1979). *Threat Perception in International Crisis*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

Goh, E. (2005). *Meeting the China Challenge: The U.S. in Southeast Asian Regional Security Strategies*. Retrieved November 11, 2022, from www.jstor.org/stable/resrep0654

Knorr, K. E. (1976). *Historical dimensions of national security problems*. The University Press of Kansas.

Meal Photography. (2013). *Cobra Gold 2013*. Retrieved November 11, 2022, from www.mealphotography.com/gallery

MGR Online. (2008). *Cobra Gold 2008*. Retrieved November 11, 2022, from https://shorturl.asia/BmOFr

Raksaseri, K. (2017). *Cobra Gold tests Thai-US relations*. Retrieved November 11, 2022, from www.bangkokpost.com/thailand/general

Storey, I. (2019). Thailand's Military Relations with China: Moving from Strength to Strength. *ISEAS – Yusof Ishak Institute*, 43, 1-11.

Suorsa, O. (2016). *Hedging against Over-dependence on US Security: Thailand and Philippines*. Singapore: Nanyang Technological University.

_____. (2017). *Maintaining A Small State's Strategic Space: Omnidirectional Hedging*. Retrieved November 11, 2022, from https://shorturl.asia/SDmKB

Tansey, O. (2016). The Limits of the Democratic Coup Thesis: International Politics and Post-Coup Authoritarianism. *Journal of Global Security Studies*, 1(3), 220-234.

Winstead, M. E. (2011*). Alaska paratroopers kick off Cobra Gold 2011 in Thailand*. Retrieved November 11, 2022, from https://shorturl.asia/3LglG

Wolfley, K., J. (2019) Military Statecraft and the Use of Multinational Exercises in World Politics. *Foreign Policy*, 17(2), 125-145.

Yuzhu, W. (2021). Hedging Strategy: Concept, Behavior, and Implications for China-ASEAN Relations. *East Asian Affairs*, 1(2), 1-36.

แนวทางการพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษด้วย TPACK Model ทางภาษาศึกษาและการเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน สำหรับผู้เรียนยุคดิจิทัล*

GUIDELINES FOR COMMUNICATIVE ENGLISH SPEAKING SKILL DEVELOPMENT USING TPACK MODEL IN LANGUAGE EDUCATION WITH PROJECT-BASED LANGUAGE LEARNING FOR STUDENTS IN DIGITAL ERA

ลลิตตา ภักดีวานิช, จารุณี ทิพยมณฑล, ชรินทร์ มั่งคั่ง
Lalitta Pakdeewanich, Jarunee Dibyamandala, Charin Mangkhang
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University
Corresponding Author E-mail: lalitta_pak@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีทางภาษาศึกษา (TPACK Model) เป็นกรอบแนวคิดสำคัญสำหรับครูผู้สอนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21 ทำให้ครูสามารถออกแบบนวัตกรรมการสอนภาษาอังกฤษได้ตามบริบทของตนเอง โดยได้อธิบายถึงเนื้อหา วิธีการสอน และเทคโนโลยีสำหรับครูผู้สอนภาษาอังกฤษประยุกต์ใช้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการใช้ TPACK Model ทางภาษาศึกษาเพื่อออกแบบกระบวนการสอนสำหรับการพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน และการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้เขียนได้นำเสนอตัวอย่างการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วย TPACK Model เพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนยุคดิจิทัล ซึ่งส่งเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะด้านความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะด้านอาชีพและทักษะการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีทางภาษาศึกษา; ทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ; การเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน; ผู้เรียนยุคดิจิทัล

*Received April 25, 2022; Revised June 3, 2022; Accepted June 4, 2022

Abstract

The Technological Pedagogical and Content Knowledge Model in Language Education (TPACK Model) is a theoretical framework for 21st century English teachers to contextualized in teaching and learning English. It's purpose is to integrate contents, pedagogy, with digital tools for English Teachers, into learner-centered lesson planning. This article aimed to present about using the TPACK Model in Language Education for designing teaching process for developing English-speaking skills, including implementing Communicative Language Teaching (CLT), Project-Based Language Learning (PBLL), and using Technology in Communicative English Class for secondary 1 student. The author also presented English lesson plans using TPACK Model to develop the English-speaking skill of learners in the digital era such as collaboration, teamwork, computing and ICT literacy, and career learning skills.

Keywords: Technological Pedagogical Content Knowledge in Language Education; English speaking skills; Project-Based Language Learning; Digital Era Students

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคศตวรรษที่ 21 ทำให้ชีวิตประจำวันของเรานั้นแวดล้อมไปด้วยเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ เราสามารถเข้าถึงความรู้ ข้อมูล ข่าวสารได้อย่างรวดเร็วผ่านอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตของทุกคนบนโลกอย่างรวดเร็วและอย่างคาดไม่ถึง จนเรียกได้ตามสมัยนิยมว่าเป็นยุคดิจิทัล (Digital Era) เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาของไทย มีอิทธิพลต่อการจัดรูปแบบการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้นไม่ได้มาจากการใช้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในการจัดการเรียนการสอนนั้นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมบริบทของสถานศึกษา และต้องพิจารณาด้วยว่าผู้เรียนยุคใหม่เริ่มตอบสนองกับเทคโนโลยีจอสัมผัสตั้งแต่อายุยังน้อย แต่การเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีได้เพียงอย่างเดียว โดยปราศจากการลงมือปฏิบัติ รวมทั้งเทคนิควิธีการสอนของครูผู้สอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมให้เกิดทักษะและองค์ความรู้ใหม่ของผู้เรียน ตามหลักทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ผ่านการอภิปรายความรู้และความหมายของเนื้อหา เพื่อฝึกฝนเพิ่มข้อมูลเนื้อหาที่ได้รับใหม่ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างมากจากการมีส่วนร่วมในการในลงมือปฏิบัติ ได้พูดเกี่ยวกับข้อมูลใหม่ สะท้อนความคิดของข้อมูลนั้น และมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน แก้ปัญหา รวมถึงการสืบค้นข้อมูลใหม่เพื่อนำไปใช้ (Vygotsky, 1997) ผู้เรียนได้

ใช้ภาษาในการถ่ายทอดความคิดว่ารู้อะไร สามารถทำอะไรได้ และมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจบริบทความรู้ใหม่ที่ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งผ่านการพูดสื่อสาร เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ความรู้เดิม ประสบการณ์ความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน มีปฏิสัมพันธ์กับตนเองและโลกรอบตัวโดยใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ (Magana, 2017)

ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้เรียนในยุคดิจิทัล การใช้รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีทางภาษาศึกษา (TPACK Model) เป็นกรอบแนวคิดที่สามารถช่วยครูผู้สอนในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระวิชา เทคนิคศาสตร์การสอน และการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ตามทฤษฎีคอนเนคติวิสซึม (Connectivism) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มสังคมออนไลน์ ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ (Siemens, 2004) ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจคุณลักษะของผู้เรียนยุคดิจิทัลซึ่งแตกต่างจากผู้เรียนในยุคก่อน ๆ รวมทั้งการออกแบบเทคนิควิธีการสอนของครูเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในโลกยุคดิจิทัล ผู้เรียนต้องได้รับการส่งเสริมให้มีทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และสารสนเทศและการสื่อสาร และทักษะอาชีพ ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการสอนและออกแบบวิธีการสอนที่เหมาะสม เพื่อใช้พัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนยุคดิจิทัลให้มีคุณภาพตามที่สังคมยุคใหม่ต้องการ

ทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนยุคดิจิทัล

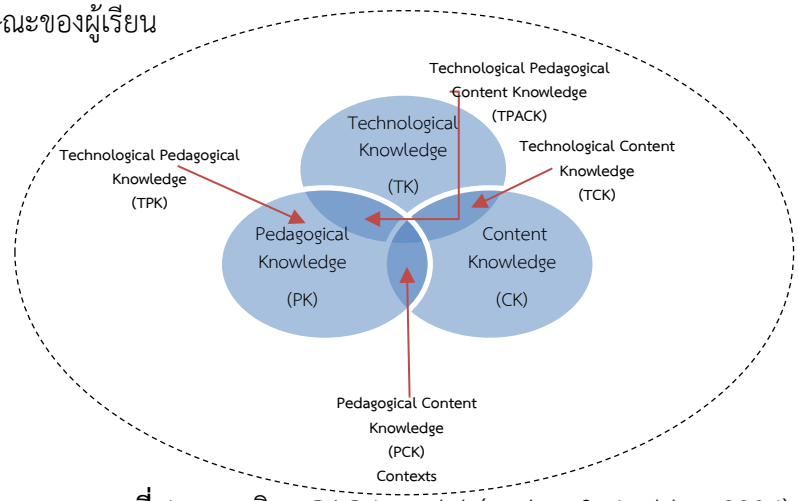
ทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนยุคดิจิทัล ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจข้อมูลข่าวสารที่ผู้เรียนค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตและสามารถเข้าใจผู้คนอื่นๆทั่วโลก ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะการพูดสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในการพูดนั้นผู้พูดต้องเข้าใจในสิ่งที่ตนเองพูด และรู้จักเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่ถูกต้องตามกาลเทศะ การพูดเป็นทักษะที่ใช้ในการสื่อสารด้วยการใช้เสียง ภาษาและท่าทางเพื่อถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด และความเข้าใจจากผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง (แสงระวี ดอนแก้วบัว, 2558) ทักษะการพูดเป็นทักษะที่สำคัญในการสื่อสารเพื่อแสดงมุมมองความคิดเห็นโดยเฉพาะการพูดแสดงความคิดเห็นเป็นภาษาอังกฤษ ช่วยให้ผู้คนในประเทศอื่นที่พูดภาษาต่างกันได้เข้าใจกันได้ (Shamim et al., 2020) การเข้าใจภาษาทางสังคมจะใช้ช่วยให้ผู้เรียนรู้ว่าควรใช้ภาษาอย่างไรให้เหมาะสม จะใช้คำถามหรือคำตอบอย่างไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพูด จากข้อมูลของ Bueno et al. (2006) บรรยายไว้ว่าทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่ยากที่สุด เพราะรูปแบบการเรียนแบบเดิมที่ไม่ได้เน้นทักษะการพูด แต่เน้นแค่การ

อ่านและการเขียน ทำให้ผู้เรียนขาดการฝึกฝนการพูดอย่างสม่ำเสมอ และขาดความมั่นใจในการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ ผู้เรียนต้องเผชิญปัญหาในการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษด้วยความไม่มั่นใจ แต่การได้ฝึกฝนทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษกับเพื่อนร่วมชั้นผ่านการทำงานคู่ หรือการทำงานกลุ่มนั้นทำให้ผู้เรียนได้ฝึกพูดซ้ำ ฝึกความคล่องแคล่วในการพูด ทำให้รู้สึกมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น โดยบทบาทของครูต้องให้กำลังใจและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนพูดภาษาอังกฤษระหว่างเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาที่สอง

ครูผู้สอนจึงต้องการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนยุคดิจิทัลโดยคำนึงถึงรูปแบบของการกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น งานกลุ่ม งานคู่ จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการพูดประโยคต่างๆ ฝึกสร้างประโยคใหม่ ฝึกพูดซ้ำ ๆ กับเพื่อน พูดนำเสนอความคิดเห็น ผลงานหรือความรู้สึก มีส่วนร่วมในการอภิปราย พูดสื่อความหมายให้ผู้ฟังด้วยความราบรื่นเป็นธรรมชาติ การออกเสียงพูดสูงต่ำในประโยค ตลอดจนมีจังหวะการพูดและถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ได้อย่างเป็นธรรมชาติและมีความมั่นใจในการพูด

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาด้วย TPACK Model

ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ ซึ่งคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียนในยุคดิจิทัล การใช้รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี (Technological Pedagogical Content Knowledge) หรือ TPACK Model เป็นกรอบคิดที่ Mishra & Koehler (2006) ต่อยอดมาจากความรู้ด้านการบูรณาการเนื้อหาและวิธีสอน (Pedagogical Content Knowledge: PCK) ของ Shulman กลายเป็นแนวคิดที่นำเทคโนโลยีเข้ามาบูรณาการกับวิธีการและเนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน ซึ่งการนำกรอบแนวคิดนี้ไปใช้จะทำให้เกิดความหลากหลายในรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสาระเนื้อหาและคุณลักษณะของผู้เรียน

ภาพที่ 1 กรอบคิด TPACK Model (Mishra & Koehler, 2006)

องค์ประกอบสำคัญของ TPACK Model ในบทความจะกล่าวถึงในบริบทของการนำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีทางภาษาเริ่มต้นจากมี 3 ประการแรก ได้แก่

1. Content Knowledge (CK) คือ ความรู้ในสาระเนื้อหาที่ครูใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและผลการเรียนรู้ของรายวิชา เช่น ทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การฟัง การสนทนาโต้ตอบ การพูด การใช้หลักไวยากรณ์ คำศัพท์ การพูดนำเสนอผลงาน เป็นต้น

2. Pedagogical Knowledge (PK) คือ ความรู้ในวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เทคนิคการสอน การถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการวัดและประเมินผลทางภาษา เช่น เทคนิคการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (CLT) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) การเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน (Project-Based Language Learning) เป็นต้น

3. Technological Knowledge (TK) ความรู้ในการใช้เทคโนโลยี อุปกรณ์การเรียน สื่อการเรียนการสอน โดยสามารถใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีชั้นสูง เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ โปรแกรม แอพพลิเคชัน เป็นต้น รวมไปถึงเทคโนโลยีพื้นฐาน เช่น แผ่นป้าย สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น โดยครูผู้สอนเลือกใช้ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของเนื้อหาและผู้เรียน

จากองค์ประกอบหลัก 3 ประการเมื่อนำมาซ้อนทับกันจะเกิดหลักการอีก 4 ประการดังต่อไปนี้

4. Pedagogical Content Knowledge (PCK) คือ ความรู้ในการใช้วิธีการสอนให้เข้ากับเนื้อหาสอนในเนื้อหารายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำอาหาร โดยใช้เทคนิคการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) ผนวกกับการลงมือปฏิบัติจริงผ่านโครงงานด้วยงานด้วยการเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน (Project-Based Language Learning) เกิดเป็นกระบวนการสอนใหม่ 5 ขั้นตอนเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

5. Technological Content Knowledge (TCK) คือ ความรู้ ความเข้าใจในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้เรียนยุคดิจิทัล ได้แก่

Quizizz.com เป็นโปรแกรมที่ช่วยสร้างแบบทดสอบประเมินผลผู้เรียนแบบออนไลน์ที่มีหลายรูปแบบ เช่น เลือกตอบ หรือ เติมคำ สามารถออกแบบเป็นกิจกรรมการแข่งขันมแบบกลุ่มหรือแบบรายบุคคล มีรูปภาพ เพลง ดนตรีประกอบ มีการกำหนดเวลา

Wordwall.net เป็นเว็บไซต์แอพพลิเคชันสำหรับการสร้างเกมการศึกษาออนไลน์ โดยมีรูปแบบเกมหลายรูป ได้แก่ จับคู่ ล้อสุ่ม แบบทดสอบ ตีหัวตุ่น การเรียงลำดับกลุ่ม เป็นต้น สร้างความสนุกสนาน ตื่นเต้นให้แก่ผู้เรียนในการฝึกฝนคำศัพท์ หรือเรียงลำดับประโยคให้ถูกต้อง และผู้เรียนสามารถเล่นซ้ำได้จนกว่าจะได้คะแนนที่พึงพอใจ

CANVA เป็นเว็บไซต์แอพพลิเคชันสำหรับการนำเสนอผลงานที่เหมาะสำหรับครูผู้สอนและผู้เรียน ในการสร้างการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ สำหรับผู้เรียนสามารถสร้าง Presentation Infographic เพื่อการสรุปความรู้และใช้ประกอบการนำเสนอชิ้นงาน

Capcut เป็นแอพพลิเคชันสำหรับการตัดต่อที่ใช้งานง่ายสำหรับนักเรียนในการสร้างคลิปวิดีโอเพื่อการนำเสนอผลงานต่าง ๆ

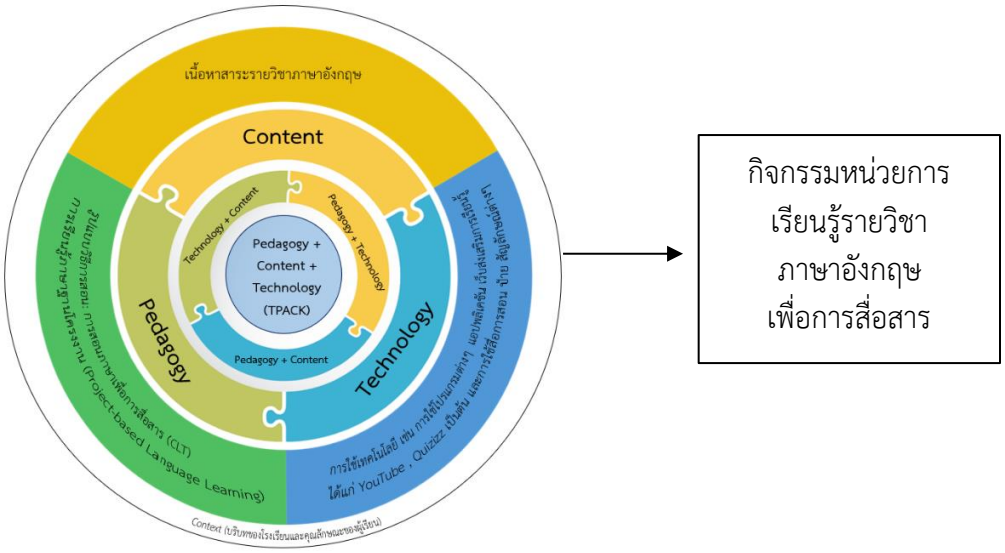
YouTube เป็นเว็บไซต์คลังวิดีโอที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และข้อมูลในแก่นักเรียนในการทำกิจกรรม

LINE Group เป็นแอพพลิเคชันสำหรับการติดต่อสื่อสารกันระหว่างครูและนักเรียน รวมทั้งใช้รวบรวมและแลกเปลี่ยนภาพถ่ายและวิดีโอในการทำกิจกรรม รวมไปถึงการส่งงาน

6. Technological Pedagogical Knowledge (TPK) คือ ความรู้ ความเข้าใจว่าทุกการจัดกิจกรรมการเรียนการเรียนสอนนั้นสามารถปรับเปลี่ยนได้เสมอ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชั้นเรียน คุณลักษณะของผู้เรียน หรือข้อจำกัดที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดหมาย ยกตัวอย่าง เช่น เตรียมกิจกรรมก่อนเรียนเป็นคำถามผ่านเว็บไซต์หนึ่ง แต่เกิดปัญหาอินเทอร์เน็ตขัดข้อง ครูผู้สอนต้องสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมก่อนเรียน เช่น เกมแข่งตอบคำถามปากเปล่า หรือเขียนใส่กระดาษ หรือหน้ากระดาน เป็นต้น

7. Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK Model) in Langauage Education คือ การบูรณาการความรู้ ทักษะ เทคนิคการสอน ผนวกกับการใช้เทคโนโลยี สื่อ นวัตกรรม กับเนื้อหาสาระวิชา ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียนยุคดิจิทัล โดยคำนึงถึงบริบทของโรงเรียน ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมผ่านการทำโครงงานการพูดปฏิสัมพันธ์กันกับเพื่อนในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

ดังนั้นบทบาทสำคัญของครูผู้สอน คือ การออกแบบแผนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ตามที่ถนอมพร เลาหจรัสแสง (2561) ได้เสนอขั้นตอนการออกแบบแผนการสอนด้วย TPACK Model ไว้ดังนี้ 1. เลือกเป้าหมายการเรียนรู้ (Content Knowledge) 2. ตัดสินใจใช้ศาสตร์การสอน/กลยุทธ์ทางการสอน (Pedagogical Knowledge) 3. เลือกประเภทของกิจกรรม 4. เลือกกลยุทธ์การประเมินผล 5. เลือกเครื่องมือสารสนเทศ สามารถสรุปได้เป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 2 การใช้ TPACK Model ทางภาษาศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการสอนภาษาอังกฤษ

ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียนยุคดิจิทัล

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาเชิงวัฒนธรรมสังคมของไวกอตสกี (Sociocultural Approach) ไวกอตสกีเชื่อว่า บุคคลสามารถเรียนรู้ภาษาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมจะช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคล (จารุณี ทิพยมณฑล, 2563) ดังนั้นกิจกรรมการสอนภาษาในลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) นั้นจะทำให้ผู้เรียน เกิดความสนใจ ความจำ และสามารถสร้างมโนทัศน์ความรู้กลายเป็นประสบการณ์ของแต่ละบุคคลและเกิดการเชื่อมโยงจากภายนอกและภายในโดยมีภาษาที่ใช้ในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมนั้นๆ พัฒนาให้เกิดทักษะและการเรียนรู้

2. รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ โดยการแบ่งกลุ่มเล็ก ๆ ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันเพื่อเป้าหมายของกลุ่ม สมาชิกต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งงานส่วนตนและงานส่วนตัว ทิศนา แขมมณี (2554) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นรูปแบบที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือ สามารถพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งการแสวงหาความรู้ ทักษะการคิด การแก้ปัญหา เป็นต้น จากรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ มุ่งเน้นให้มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน คือ เป้าหมายของกลุ่ม

3. รูปแบบการเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน (Project-Based Language Learning) รูปแบบการเรียนรู้ภาษาที่เน้นการปฏิบัติตามความสนใจของผู้เรียน มีการทำงานร่วมกันในกลุ่ม และใช้ทักษะการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม Bender (2012) ได้นำเสนอการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1. A Project Anchor คือ การกำหนดหมุดหมายหรือจุดสำคัญของโครงงาน 2. A Driving Question คือ การขับเคลื่อนด้วยประเด็นคำถามตามหลักการของ Bloom's Taxonomy เพื่อแตกประเด็นให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่ตนต้องการ 3. Student Choice and Student Voice การเลือกประเด็นจากผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกโครงงานที่สอดคล้องกับทักษะความสามารถของผู้เรียน 4. Specific Process for Investigation and Research คือกระบวนการเฉพาะเพื่อการแสวงหาคำตอบ เตรียมข้อมูลเพื่อการดำเนินงานในขั้นถัดไป 5. Student Inquiry and Innovation คือ การสืบเสาะหาความรู้และนวัตกรรมเพื่อเกิดกระบวนการดำเนินงาน 6. Collaboration and Teamwork คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือและการทำงานเป็นทีม 7. Opportunities for Reflection คือ ผู้เรียนมีโอกาสในการในสะท้อนคิดและแบ่งปันข้อมูล 8. Feedback and Revision คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับและตั้งประเด็นคำถามเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด 9. Public Presentation of the Project Result คือ การนำเสนอผลงานของการดำเนินงานของกลุ่ม จากกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่กล่าวมานี้ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพฤติกรรมและธรรมชาติของผู้เรียน

4. แนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ก็มีการกำหนดสมรรถนะของผู้เรียน 5 ประการ ได้แก่ 1. ความสามารถในการสื่อสาร 2. ความสารถในการคิด 3. ความสามารถในการแก้ปัญหา 4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งในบทบาทของครูรายวิชาภาษาอังกฤษนั้น ต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร โดยเริ่มการเรียนรู้จากการฟัง และเชื่อมโยงความหมายจากภาพหรือของจริง เพื่อสร้างความเข้าใจ นำไปสู่การเลียนเสียง คำ ประโยค คือ การพูด แล้วเชื่อมโยงไปสู่การอ่านและเขียนในที่สุดตามธรรมชาติของการเรียนภาษา

คุณลักษณะของผู้เรียนยุคดิจิทัล

จากบทความ Personality Traits of Thai Gen Z Undergraduates: Challenges in the EFL Classroom? (Sriprom et al., 2019) ได้ให้ความหมายของผู้เรียน Generation Z คือผู้เกิดในระหว่างปลายปี ค.ศ. 1990 ถึงปี ค.ศ. 2010 และอธิบายคุณลักษณะของ Generation Z ไว้ 8 ประการ ได้แก่ 1. มีความเป็นผู้ประกอบการและนวัตกร คือมีความรู้ในการหารายได้ผ่านแอพพลิเคชันในมือถือและเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีอื่น ๆ 2. เป็นนักวิพากษ์ กล้าแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม ตั้งข้อสงสัยโดยอาจส่งผลให้พวกเขาเป็นคนใจร้อน ไม่เชื่อฟัง

เล็กน้อย และต้องการความพอใจในทันที 3. มีความสนใจช่วงสั้น ๆ ชอบการเข้าถึงข้อมูลที่เข้าใจได้ง่ายและตรงประเด็น 4. มีความต้องการความพึงพอใจทันที มีการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่มีอุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ ตลอดเวลาทำให้มีความอ่อนไหว หรือเจ็บปวดจากเนื้อหาของการสื่อสาร และกลายเป็นผู้ที่แยกตัวออกจากสังคมหรือมีแนวโน้มมีอาการสมาธิสั้น 5. มีความสามารถทำงานหลายอย่างพร้อมกัน เพราะเคยชินกับการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีและแอพพลิเคชัน โซเชียลมีเดียหลายอย่างได้คล่องแคล่ว 6. ขาดทักษะการทำงานร่วมกัน ชอบทำงานคนเดียว ไม่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานเป็นทีม 7. ขาดทักษะในการสื่อสาร ด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงเป็นตัวทำหน้าที่เชื่อมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดเวลาผ่านแอพพลิเคชัน ทำให้การสื่อสารแบบตัวต่อตัวลดลงทั้งการพูดและรวมถึงทักษะการเขียนที่ไม่ดี เนื่องจากเคยชินกันการส่งข้อความสื่อสารกันแบบสั้น ๆ ขาดรายละเอียดของข้อมูล 8. มีความเปิดใจต่อผู้อื่นและต่อประเด็นทางสังคม

หากเทียบอายุของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้เขียนทำการสอน เปรียบเทียบได้ว่าเป็นช่วงปลายของ Generation Z ที่คาบเกี่ยวกับคุณลักษณะของ Generation Alpha (เป็นผู้ที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 2010-2025) ซึ่งมีลักษณะสำคัญที่มีความทันสมัยมากกว่าผู้ที่เกิดในช่วงต้นของ Generation Z และมีลักษณะเฉพาะสำคัญ 5 ประการ (ชนันภรณ์ อารีกุล, 2562) ได้แก่ 1. มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการสูง 2. มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็ว 3. ชอบการซื้อของผ่านช่องทางออนไลน์ ขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 4. มีอำนาจเหนือคนรุ่นพ่อแม่ในการตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต 5. มีช่องว่างระหว่างชนชั้นความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูง

วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีทางภาษาศึกษานี้ การประเมินผลการเรียนรู้คือเหมาะสมที่สุดคือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรม ระดับความสามารถ กระบวนการทำงาน ทักษะทางสังคม โดยมีการระบุเกณฑ์ (Criteria) เรียกว่ารูบริคส์ (Scoring Rubrics) ในการประเมินชิ้นงานและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559) โดยมีหลากหลายวิธีการ ดังนี้

1. การสังเกต มีเครื่องมือในการสังเกตพฤติกรรมจากการเรียนแบบร่วมมือผ่านการเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน (Project-Based Language Learning) ประกอบด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Project) การสนทนากลุ่ม (Discussion Group) การสะท้อนคิด (Reflection)

2. แบบทดสอบวัดความสามารถที่เป็นจริง (Authentic Test) เพื่อวัดทักษะการพูดภาษาอังกฤษผ่านการเรียนรู้ฐานโครงงาน ซึ่งเป็นการสร้างชุดคำถามที่เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเป็นแบบอัตนัย ปรนัย และแบบปฏิบัติโดยประเมินทักษะการพูดนำเสนอผลงานจากโครงงานของกลุ่ม

3. การประเมินกระบวนการดำเนินงานและการนำเสนอผลงานของผู้เรียนแนวทางการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) นั้นมีความเหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคดิจิทัล ที่ทำให้เห็นองค์ความรู้ ทักษะของผู้เรียนที่เกิดขึ้นได้อย่างรอบด้านได้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนที่แท้จริงมากที่สุด

4. การประเมินผลด้วยชิ้นงานด้วย Scoring Rubrics ซึ่งชิ้นงานของผู้เรียนคือ คลิปวิดีโอสำหรับการนำเสนอกระบวนการทำโครงงาน โดยใช้ 5 เกณฑ์ รายละเอียดดังนี้ 1. ภาษากายในการสื่อสาร (Non-Verbal Skill) 2. ความสามารถในการพูด (Speaking Ability) 3. การออกเสียง (Pronunciation) 4. ความคล่องแคล่ว (Fluency) และ 5. การใช้สื่อมัลติมีเดีย (Multimedia)

ทักษะการเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียน

จากกระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารผนวกการสอนภาษาฐานโครงงาน โดยใช้รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีทางภาษาศึกษาในการออกแบบกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะจำเป็นของผู้เรียนยุคดิจิทัล ตามที่ถนอมพร เลาหจรัสแสง (2561) ได้กล่าวไว้ ได้แก่ 1. ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม 2. ทักษะด้านการคิด 3. ทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการแบ่งหน้าที่และบทบาท รู้จัดการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยร่วมมือร่วมใจสามัคคี 4. ทักษะในการสืบเสาะค้นหา ความรู้ผ่านเว็บไซต์เพื่อนำมาใช้ในการสร้างสรรค์อาหารของกลุ่มตนเอง รวมทั้งการสืบค้นคำศัพท์ต่างๆที่ต้องใช้ในการนำเสนอ และใช้แอพพลิเคชันเพื่อการสร้างคลิปนำเสนอผลงานของตนเอง 5. ความกระตือรือร้น ทำโครงงานให้สำเร็จในระยะเวลาที่กำหนด 6. ทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัล 7. ทักษะการใช้ภาษาสากล ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์สื่อสารกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม เพื่อแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และนำเสนอความคิดชิ้นงาน 8. ความสนใจในวัฒนธรรมและความตระหนักถึงความเป็นไปในโลก

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังฤษเพื่อการสื่อสาร โดยใช้ TPACK Model ทางภาษาศึกษา

TPACK Model in Language Education			
การวิเคราะห์บริบทผู้เรียน : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร นักเรียนมีโทรศัพท์สมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ตส่วนตัวและทักษะการใช้เทคโนโลยีและแอพลิเคชันบนมือถือ			
CK เนื้อหาสาระ	**PK รูปแบบการสอน**	**TK เทคโนโลยี**	**การประเมิน**
เครื่องปรุง หน่วยการเรียนรู้ Iron Chef สาระการเรียนรู้ คำศัพท์อุปกรณ์ในครัว วัตถุดิบ	การเรียนรู้ภาษาแบบ CLT information gap ลงมือปฏิบัติจริง พูดนำเสนอ พูดสนทนาตอบคำถาม	อุปกรณ์ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต แอพพลิเคชัน PowerPoint นำเสนอ ความรู้	แบบวัดทักษะการพูดก่อนเรียน และหลังเรียน แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังฤษเพื่อการสื่อสาร โดยใช้ TPACK Model ทางภาษาศึกษา (ต่อ)

TPACK Model in Language Education			
การวิเคราะห์บริบทผู้เรียน : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร นักเรียนมีโทรศัพท์สมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ตส่วนตัวและทักษะการใช้เทคโนโลยีและแอพลิเคชันบนมือถือ			
CK เนื้อหาสาระ	**PK รูปแบบการสอน**	**TK เทคโนโลยี**	**การประเมิน**
สืบค้นสูตรอาหารที่ต้องการโดยใช้วัตถุดิบจากสวนของโรงเรียน ลงมือปฏิบัติทำอาหารตามที่ต้องการ นำเสนอผลงานอาหารของตนเอง	การเรียนรู้ภาษาฐานโครงงาน (PBLL) วางแผน ระดมความคิด ค้นคว้า สืบค้นข้อมูล ลงมือปฏิบัติโครงงาน สะท้อนความคิดเห็น และรับฟังข้อเสนอแนะ ปรับปรุงชิ้นงาน นำเสนอผลงานผ่านสื่อมัลติมีเตีย	Quizizz ทบทวนความรู้ You Tube นำเสนอความรู้/สืบค้นความรู้ CANVA นำเสนอผลงาน CAPCUT นำเสนอผลงาน Line Group แลกเปลี่ยนข้อมูล ติดต่อสื่อสารกันในชั้นเรียน	แบบประเมินการพูดนำเสนอผลงาน แบบประเมินชิ้นงานคลิปวิดีโอ พูดนำเสนอโครงงานผ่านสื่อมัลติมีเตีย

สรุป

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาให้ผู้เรียนยุคดิจิทัลนี้รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี (TPACK Model) ทางภาษาศึกษา สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดให้ครูผู้สอนในการวิเคราะห์บริบทโรงเรียน ผู้เรียน เนื้อหา เทคนิคการสอนที่สามารถทำได้ จนกลายเป็นหน่วยการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้แก่ผู้เรียน สร้างความเข้าใจระหว่างบุคคล วัฒนธรรม และสังคม ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องตระหนักลักษณะเฉพาะของบริบทของผู้เรียน ใช้วิจารณญาณในการเลือกรูปแบบวิธีสอน เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเวลา สถานที่ หรือความพร้อมของนักเรียน บทความนี้จึงเป็นแนวทางการใช้รูปแบบความรู้เนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี (TPACK Model) ทางภาษาศึกษา ในการออกแบบกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ ด้วยรูปแบบการสอนภาษาฐานโครงงาน (PBLL) ซึ่งกระบวนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ การสื่อสาร ทักษะด้านอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ รวมถึงทักษะศาสตร์วิชาอื่น ๆ เพื่อต่อยอดความรู้ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

จารุณี ทิพยมณฑล. (2563). *การศึกษาภาษาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

ชนันภรณ์ อารีกุล. (2562). การศึกษาทางเลือก : รูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับเจเนอเรชันแอลฟา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 270-283.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปริ้นติ้ง.

ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2561). *นวัตกรรมเทคโนโลยรสารสนเทศเพื่อการศึกษาในยุคการเรียนรู้ 4.0*. เชียงใหม่: ตองสาม ดีไซน์.

ทิศนา แขมมณี. (2554). *รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสงระวี ดอนแก้วบัว. (2558). *ภาษาศาสตร์สำหรับครูสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bender, W. N. (2012). *Project-Based Learning: Differentiating Instruction for the 21st Century*. Retrieved March 20, 2022, from https://shorturl.asia/tuZ8K

Bueno, A., et al. (2006). *TEFL in Secondary Education*. Granada: Editorial Universidad de Granada.

Magana, S. (2017). *Disruptive classroom technologies: a framework for innovation in education*. Corwin, A SAGE Company.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.

Shamim, A., et al. (2020). EXPLORING THE SIGNIFICANCE OF SPEAKING SKILL FOR EFL LEARNERS. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(9), 6019-6030.

Siemens, G. (2004). *Connectivism A Learning Theory for the Digital Age*. Retrieved January 17, 2022, from http://www.elearnspace.org/Aricles/

Sriprom, C., et al. (2019). Personality Traits of Thai Gen Z Undergraduates: Challenges in the EFL Classroom?, *PASAA*, 57, 165-190.

Vygotsky, L. S (1997). *Thought and language. Alex Kozulin revies and edit*. Cambridge: The M. I. I. Press

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน*

GUIDELINES FOR DEVELOPING ACADEMIC LEADERSHIP IN DIGITAL ERA OF SCHOOL ADMINISTRATORS

สมเกียรติ อินทสิงห์, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ถนัด บุญชัย, ชาตรี มณีโกศล
Somkiart Intasingh, Choocheep Puthaprasert, Thanat Boonchai, Chatree Maneekosol
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chiang Mai Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: somkiart.int@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การบริหารโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายมากมาย โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ผู้บริหารโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลทั้งในด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลทางดิจิทัล ด้านการบริหารงานตามพันธกิจที่บูรณาการดิจิทัล และด้านความสามารถทางวิชาการเชิงดิจิทัล โดยแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารโรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างหลากหลาย ทั้งในมิติด้านเวลาที่ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน มิติด้านเวลาที่เชื่อมโยงกับการเข้าสู่ตำแหน่ง มิติด้านวิธีการ มิติด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และมิติด้านการพัฒนาแบบผสมผสานวิธี ซึ่งมีการบูรณาการนวัตกรรมและแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งมีการกำหนดหัวข้อและประเด็นการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้มีความทันสมัยและท้าทายการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลนี้ อันจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความพร้อมและศักยภาพในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับการพัฒนาผู้เรียนในบริบทสังคมดิจิทัล รวมทั้งสามารถส่งเสริมขีดความสามารถและความก้าวทางวิชาชีพของครูและบุคลากรทางการศึกษาในยุคดิจิทัลนี้ได้อย่างเป็นระบบ ตลอดจนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ยุคดิจิทัล; ผู้บริหารโรงเรียน

*Received April 15, 2022; Revised May 1, 2022; Accepted May 2, 2022

Abstract

School administration at the basic education level today faces many challenges, especially during the pandemic situation of the Covid-19 virus. School administrators at the basic education level need to develop academic leadership in the digital era in terms of digital personal attributes, digital integrated mission administrations, and digital academic abilities. The guidelines to develop academic leadership in the digital era for school administrators can be implemented in variety of ways, both in terms of time spent in school administrators' development dimension, the time associated with entering a position dimension, method dimension, application of digital technology dimension, and blended development dimension. These dimensions had integrated innovation and digital platforms to develop academic leadership in the digital era of school administrators as well as defining topics and issues to modernize and challenge educational management in this digital era. This would help school administrators have the readiness and potential to drive schools towards quality education for the development of learners in a digital social context as well as being able to systematically promote the competence and professional advancement of teachers and educational personnel. This development would lead to sustainable upgrading of the quality of education management and learners' learning effectiveness in the future.

Keywords: Academic Leadership; Digital Era; School Administrator

บทนำ

การบริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายมากมาย ทั้งในมิติของความหลากหลายของผู้เรียนในประเด็นเกี่ยวกับความชอบ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการในการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม (Auld & Djabibba, 2015; Smyth et al., 2015) อีกทั้งการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วหรือที่เรียกว่าเทคโนโลยีพลิกผัน (Technology Disruption) อันส่งผลกระทบต่อการบริหารงานในสถานศึกษาทุกระดับ โดยจุดเน้นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในสังคมดิจิทัล ต้องมุ่งพัฒนาใน 2 สมรรถนะ คือ 1. ความฉลาดรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) คือ ทักษะในการนำเครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แทปเลต โปรแกรมคอมพิวเตอร์และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การปฏิบัติงานและการ

ทำงานร่วมกัน หรือใช้พัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์การ รวมทั้งการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 2. ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence) คือ ความสามารถด้านการรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมที่ทำให้คนเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizens) สามารถเผชิญหน้ากับความท้าทายและปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม (พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, 2563) ดังนั้นการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนจึงเกี่ยวข้องกับการออกแบบและหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การแสวงหาทรัพยากรส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดตารางเรียนและผู้สอน จำเป็นต้องการปรับรูปแบบและวิธีการบริหารงานให้ทันยุคและทันสมัย เพื่อช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพบนความท้าทายใหม่ ๆ นี้ (Tait & Faulkner, 2016) รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการเตรียมบุคลากรในสถานศึกษาให้มีสมรรถนะที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พร้อมปรับตัวกับเข้ากับการทำงานในยุคสมัยการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วหรือในยุคดิจิทัล (Digital era)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ (Academic Leadership) ในการนำองค์กรอย่างมีวิสัยทัศน์ (Lunenburg & Ornstein, 2012) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด เนื่องจากภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้ผู้บริหารในฐานะเป็นผู้นำทางวิชาการ (Academic Leaders) ในโรงเรียน แสดงพฤติกรรมที่มุ่งมั่นไปสู่การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพ อีกทั้งภาวะผู้นำทางวิชาการยังเป็นพลังสำคัญให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาที่ต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นไปตามทิศทางและนโยบายจัดการศึกษาของเขตพื้นที่ เกิดร่วมมือร่วมใจทางวิชาชีพ (Professional Collaboration) และการเสริมพลัง (Empowerment) ให้กับผู้ปกครองและชุมชนด้วย (Sood et al., 2018) รวมทั้งยังทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาทันสมัยต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะสามารถติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร การสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ อีกทั้งร่วมติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (Student Progress) อันนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษาในภาพรวมได้อย่างเป็นรูปธรรม (Francera & Bliss, 2011; Mendel, 2012) ซึ่งการบริหารและการจัดการศึกษาในโลกยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ มีภาวะผู้นำและมีสรรถนะที่ครอบคลุมหลายด้าน เช่น การจัดองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และภาวะผู้นำทางวิชาการ (ธีระ รุญเจริญ, 2557)

อย่างไรก็ตาม จากรายงานการวิจัยของมาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (2556) และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้นำเสนอผลการวิจัยสอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ยังประสบปัญหาในประเด็นเกี่ยวกับการมีระดับภาวะผู้นำทางวิชาการไม่มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาผู้เรียนให้ความเป็นนักนวัตกรในยุคดิจิทัล

การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีความทันสมัย การนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ และการสร้างกลไกการวัดและประเมินผลที่ช่วยสะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียนในสถานศึกษา รวมทั้งเห็นสมควรให้หน่วยงานด้านการจัดการศึกษามีระบบ กลไก หรือรูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

นอกจากนั้น ความเป็นดิจิทัล (Digitalization) ในยุคดิจิทัลปัจจุบันนี้ ทำให้ผู้บริหารมีโอกาสในการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีที่สมัยใหม่ในการพัฒนาและเติมเต็มศักยภาพของตนเอง การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้มีคุณภาพ และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทางวิชาชีพสามารถดำเนินการได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริหารไม่ปรับตัวหรือไม่พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลนี้ ก็อาจส่งผลให้ผู้เรียนในสถานศึกษาเสียโอกาสในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง อีกทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาในองค์กรก้าวไม่ทันต่อสภาพการณ์และอาจเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานได้ (Wallin et al., 2020) ซึ่งส่งผลเสียต่อสถานศึกษาโดยภาพรวม ดังนั้นภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคปัจจุบันของผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรผสมผสานความเป็นดิจิทัลและยกระดับเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล ที่สามารถชี้นำและหนุนเสริมให้องคาพยพทางด้านวิชาการยุคใหม่ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้นำในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะและบุคลากรทางดิจิทัลอย่างเป็นระบบ จัดทำกลยุทธ์ทางดิจิทัล (Digital Strategy) โดยพิจารณาจากเป้าประสงค์ (Statement of Purpose) เกี่ยวกับการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินงานขององค์กร กำหนดให้มีผู้นำที่ขับเคลื่อนงานด้านดิจิทัล (Digital Delivery Leaders) ในองค์กร และจัดสรรให้มีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ เพื่อนำไปสู่การริเริ่มหลักสูตร โปรแกรม หรือการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ โดยใช้แพลตฟอร์มทางดิจิทัล ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษาได้ (Gorton, 2016) อีกทั้งในปัจจุบันหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนหลายแห่งได้ริเริ่มและนำเอาแพลตฟอร์มทางเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานองค์การอย่างแพร่หลาย อาทิ กรมสรรพากร กระทรวงมหาดไทย สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และธนาคารกสิกรไทย เป็นต้น (บุญอนันต์ พินัยทรัพย์, 2562) สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนทัศน์การบริหารงานองค์การที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างพลิกโฉม และการเรียนรู้ของประชาชนทั้งในวัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงวัยก็ได้ก้าวสู่สังคมดิจิทัลอย่างเต็มตัว (Friend et al., 2020; Arbuckle, 2020)

ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลให้กับผู้บริหารโรงเรียน หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในระบบและกลไกการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนทั่วประเทศไทยและนับว่ามีจำนวนบุคลากรระดับบริหารจำนวนมากที่สุดของหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทย (สมเกียรติ อินทสิงห์, 2563; สำนักงานเลขาธิการสภา

การศึกษา, 2565) อันจะส่งผลต่อคุณภาพของการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

ภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล

นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษาได้ระบุความหมายของภาวะผู้นำทางวิชาการไว้อย่างน่าสนใจ อาทิ กนกอร สมปราชญ์ (2560) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของครู นักเรียน ชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยอาศัยกระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การบริหารการเปลี่ยนแปลง การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและจัดการเรียนรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาครูและการพัฒนานักเรียน ในขณะที่ Brooks & Normore (2018) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรือการจูงใจให้ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาคุณภาพงานวิชาการด้านหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผล การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ตลอดจนผลักดันให้ครูได้พัฒนาตนเองทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนั้น ในส่วนของความหมายของภาวะผู้นำทางดิจิทัล Zhong (2017) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำทางดิจิทัล หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการโน้มน้าวให้บุคลากรในองค์กรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและอุปกรณ์ดิจิทัล (Digital Device) รวมทั้งบริการและทรัพยากรทางดิจิทัลเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลขององค์กร รวมทั้งการสร้างและรักษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และ Sheninger (2020) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำทางดิจิทัล หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถในการกำหนดทิศทางการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นและการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนผ่านการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศและการสร้างความสัมพันธ์เพื่อคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรในอนาคต โดยอาศัยการผสมผสานระหว่างความคิด พฤติกรรม และทักษะที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและหรือเสริมสร้างวัฒนธรรมขององค์กรผ่านการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล

ดังนั้นสามารถสรุปความหมายของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ได้ว่าหมายถึง พฤติกรรมและกระบวนการของผู้บริหารโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล สามารถจูงใจและนำไปสู่การพัฒนา ยกระดับคุณภาพ และเสริมสร้างความก้าวหน้าการเรียนรู้ของนักเรียนและการพัฒนาโรงเรียนในบริบทสังคมดิจิทัลโดยภาพรวม ผ่านการคิดริเริ่ม การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ครอบคลุมทั้งการพัฒนาและบริหารหลักสูตร

การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การใช้สื่อ สารสนเทศสมัยใหม่ และเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและจัดการเรียนรู้ การจัดสรรและพัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาสมรรถนะของครูและนักเรียนให้พร้อมก้าวสู่สังคมดิจิทัลได้อย่างมีสมรรถนะ

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สามารถสังเคราะห์ได้จากการบูรณาการองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการและองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางดิจิทัล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วย 1. ด้านคุณลักษณะ (Attributes) ได้แก่ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา การสนใจในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การเอาใจใส่ ชี้แนะแนวทาง สนับสนุน และช่วยเหลือด้านวิชาการ การเปิดเผย เปิดกว้างในการกล้าแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ การให้ความสำคัญกับการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมในองค์กร และการเป็นบุคคลทันสมัยและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง 2. ด้านการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ (Power) ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมร่วมเกี่ยวกับคุณภาพทางวิชาการ การวางแผนกลยุทธ์และระบบการบริหารวิชาการ การกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกภายในสถานศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การอำนวยการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติงานของครู การบริหารสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ และแสวงหาการสนับสนุนจากหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และ 3. ด้านความสามารถ (Ability) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ในฐานะครูมืออาชีพ การสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพของครู การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรให้มีศักยภาพทางวิชาการและวิชาชีพ การสร้างแรงบันดาลใจแก่ครูผู้สอนในการสร้างนวัตกรรม การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การสร้างและสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2558; Center on Great Teachers and Leaders, 2016; Martin, 2018)

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางดิจิทัล ประกอบด้วย 1. ด้านคุณลักษณะ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเป็นแบบอย่างของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาตนเองให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหาร การให้ความสำคัญกับข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และการเป็นนักนวัตกร 2. ด้านการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การออกแบบแผนพัฒนาครูและ

บุคลากรให้มีความรู้และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาวิชาชีพ การสนับสนุนนักเรียนให้มีความรู้และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรม การติดตาม ประเมิน และให้คำปรึกษาครูและนักเรียนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารโครงสร้างพื้นฐานทางระบบเทคโนโลยีและพื้นที่การเรียนรู้ การริเริ่มโปรแกรม โครงงาน หรือกระบวนการทางดิจิทัลโดยใช้แนวคิดการวิจัย การสร้างเครือข่าย ชุมชนการเรียนรู้และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างทีมบุคลากรทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำการขับเคลื่อน และ 3. ด้านความสามารถ ได้แก่ การใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว การส่งเสริมและจูงใจให้ครู บุคลากร และนักเรียนใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแพร่หลาย การสื่อสารองค์กรโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การให้คำแนะนำ ปรึกษา หรือช่วยเหลือทางเทคโนโลยีดิจิทัล (ธีระ รุญเจริญ, 2562; สุกัญญา แช่มช้อย, 2562; Navaridas-Naldaa et al., 2020; Sheninger, 2020)

ดังนั้นผู้เขียนสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านดิจิทัล (Digital Personal Attributes) ประกอบด้วย การเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่ การเป็นแบบอย่างของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสนใจในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องผ่านช่องทางที่หลากหลายและผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การเอาใจใส่ ชี้แนะแนวทาง สนับสนุน และช่วยเหลือด้านวิชาการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในยุคดิจิทัล การเปิดเผยและเปิดกว้างในการกล้าแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ การให้ความสำคัญกับการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมในองค์กร และการเป็นบุคคลทันสมัยและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

2. ด้านการบริหารงานตามพันธกิจที่บูรณาการดิจิทัล (Digital Integrated Mission Administrations) ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมร่วมเกี่ยวกับคุณภาพทางวิชาการที่บูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การวางแผนกลยุทธ์และระบบการบริหารวิชาการที่มีมุมมองทันสมัย การกำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล การอำนวยการจัดการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในหลากหลายรูปแบบ การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุน การนิเทศการศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติงานของครูที่ผสมผสานทั้งแบบออนไลน์และแบบพบปะ การบริหารสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ การสร้างทีมบุคลากรทางเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำการขับเคลื่อน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทาง

วิชาการและแสวงหาการสนับสนุนจากหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของโลกกายภาพและโลกเสมือน (Virtual World)

3. ด้านความสามารถทางวิชาการเชิงดิจิทัล (Digital Academic Abilities) ประกอบด้วย การสืบค้นและใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนรู้ในฐานะครูมืออาชีพที่มีผสมผสานการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสนับสนุนนักเรียนให้มีความรู้และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรม การสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพที่บูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมการทำงานทางดิจิทัล ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และบรรยากาศการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแพร่หลาย

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล สามารถดำเนินการได้อย่างหลากหลายผ่าน 5 มิติ ดังนี้ (สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา, 2564)

1. มิติด้านเวลาที่ใช้ในการพัฒนา สามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1. การพัฒนาระหว่างเวลาการปฏิบัติงาน (On-The-Job Training) อาทิ การมอบหมายให้พัฒนาโครงการบริหารสื่อในห้องเรียนพิเศษทางวิทยาศาสตร์ 2. การพัฒนานอกเวลาการปฏิบัติงาน (Off-The-Job Training) อาทิ การเข้ารับการโค้ชด้านบริหารหลักสูตรจากผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา การอบรมการสำรวจข้อมูลโดยใช้ Google Form และ 3. การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) อาทิ การฝึกการนิเทศการสอนของครูโดยนำความรู้จากการอบรมภายนอกมาปฏิบัติในโรงเรียน

2. มิติด้านเวลาที่เชื่อมโยงกับการเข้าสู่ตำแหน่ง สามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1. การอบรมก่อนประจำการ (Pre-Service Training) อาทิ การอบรมเชิงปฏิบัติการเขียนแผนพัฒนางานวิชาการด้านดิจิทัลของโรงเรียน การศึกษาดูงานในสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการ 2. การพัฒนาเมื่อเริ่มต้นปฏิบัติงาน (Induction) อาทิ การมอบหมายให้สื่อสารกับผู้ปกครองนักเรียนด้านวิชาการโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และ 3. การอบรมระหว่างประจำการ (In-Service Training) อาทิ การอบรมการเขียนรายงานผลการติดตามโครงการสอนซ่อมเสริมนักเรียนโดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล การอบรมการสร้างระบบการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะยุคใหม่โดยใช้เครื่องมือทางดิจิทัล

3. มิติด้านวิธีการ สามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1. การพัฒนาที่เป็นทางการ อาทิ การสร้างชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพผู้บริหารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การรับการนิเทศติดตามจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดโดยใช้ช่องทางดิจิทัล และ 2. การพัฒนาที่ไม่เป็น

ทางการ อาทิ การมอบหนังสือให้อ่านศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้นำทางดิจิทัล การแนะนำเว็บไซต์ที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

4. มิติด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1. การพัฒนาแบบออนไลน์ อาทิ การมอบหมายให้เรียนในคอร์สออนไลน์ในระบบ Thai MOOCs การเข้าร่วม Webinar ด้านการจัดการเรียนการสอน และ 2. การพัฒนาแบบออฟไลน์ อาทิ การเข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับการบริหารห้องเรียนนวัตกรรมดิจิทัล การเข้าร่วมสัมมนาการเขียนแผนปฏิบัติการประจำปีที่เน้นการพัฒนาการบูรณาการใช้เครื่องมือทางดิจิทัลในการเรียนการสอน

5. มิติด้านการพัฒนาแบบผสมผสานวิธี (Blended Development) เป็นการพัฒนาด้วยวิธีการแบบผสมผสานมากกว่าหนึ่งแนวทาง สามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1. การผสมผสานแบบใช้และไม่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกัน อาทิ การอบรมแบบออนไลน์สำหรับผู้บริหารด้านการส่งเสริมครูให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพชีพตามเกณฑ์ วPA แล้วนำมาดำเนินการใช้ในสถานศึกษา และ 2. การผสมผสานระหว่างการอบรมแบบเป็นทางการ การเรียนรู้จากบุคคลอื่น และการเรียนผ่านประสบการณ์ทำงานจริงหรือผ่านการลงมือปฏิบัติ อาทิ การอบรมและสร้างชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในสถานศึกษาที่เชิญศึกษานิเทศก์และอาจารย์มหาวิทยาลัยมาร่วมในการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิชาการและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน

นอกจากนั้น วิธีการในการพัฒนาและกิจกรรมสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สามารถดำเนินการได้อย่างหลากหลาย ดังนี้ (จิติมา วรรณศรี, 2563; ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2561; โชติชวัล ฟูกิจกาญจน์, 2562; Schuck et al., 2013)

1. การฝึกอบรม ได้แก่ การบรรยาย การสัมมนา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การปฐมนิเทศ การสาธิต การระดมสมอง การอภิปราย การใช้กรณีศึกษา การใช้สถานการณ์จำลอง การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (On The Job Training: OJT) การศึกษาดูงาน ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งแบบออนไซต์และออนไลน์ โดยการดำเนินการฝึกอบรมแบบออนไลน์สามารถใช้โปรแกรมหรือแพลตฟอร์มที่หลากหลาย อาทิ Zoom Meeting Microsoft Team Google Meet เป็นต้น

2. วิธีการและกิจกรรมสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำ ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้และประเมินตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การสอนงาน การเป็นพี่เลี้ยง การให้คำแนะนำปรึกษา การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างเข้มข้น การศึกษาในห้องเรียน กิจกรรมนอกสถานที่ การหมุนเวียนงาน (Job Rotation) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ การฝึกสอน การติดตามแม่แบบ (Job Shadowing) การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ระบบพี่เลี้ยง การจัดการความรู้ การขยายงาน การเพิ่มคุณค่างาน การมอบหมายงานที่ท้าทาย การเข้าร่วมกับสมาคมวิชาชีพและการสร้างเครือข่ายและชุมชนนักปฏิบัติ และการสร้างชุมนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ซึ่งสามารถดำเนินการทั้ง

แบบพบปะกัน (Face to Face) และการผสมผสานการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลที่ทันสมัยและช่วยในการติดต่อสื่อสารแบบออนไลน์ได้ อาทิ การสร้าง Facebook Group Google Classroom KC-Moodle เป็นต้น

สำหรับในยุคดิจิทัลปัจจุบันและสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาร่วมในการพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนได้ ดังที่ Kruse (2020) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลไว้ 5 แนวทาง ดังนี้

1. การมุ่งเน้นไปที่การปรับใช้และการรักษาพฤติกรรมอย่างยั่งยืน (A Focus on Applying and Sustaining Behaviors) อาทิ การสร้างระบบออนล์ในการเตือนผู้บริหารใหม่ให้ตรวจสอบผลการจัดการเรียนรู้ของครูประจำเดือนและมอบหมายให้บุคลากรสนับสนุนสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การแจ้งให้ผู้บริหารโรงเรียนฝึกรวบรวมและสรุปรายงานการประชุมโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ การส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดตารางเวลาสำหรับการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) ที่มีการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการ เป็นต้น

2. การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์สื่อสารแบบพกพาสำหรับผู้บริหารยุคใหม่ (Mobile Learning for Millennial Administrators) เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำผ่านการเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ได้ทุกที่ทุกเวลา โดยหน่วยงานต้นสังกัดด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ อาทิ สำนักงาน ก.ค.ศ. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำเป็นต้องปรับแต่งซอฟท์แวร์ให้เหมาะกับผู้บริหารโรงเรียนและเสนอโปรแกรมออนไลน์ที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งจากรายงานการวิจัยของ Korn Ferry Institute แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารยุคใหม่เรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลมากกว่าเวลาที่ใช้ในห้องเรียนปกติ

3. การโค้ชเป็นกลุ่มและส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย (Group Coaching and Democratization) เป็นการใช้โค้ชที่เป็นผู้บริหาร 1 คน สำหรับดูแลแนะนำผู้บริหารอีกไม่เกิน 10 คน ด้วยการตั้งหัวข้อรายเดือนหรือรายไตรมาส ซึ่งโค้ช 1 คนสามารถรองรับความต้องการของผู้บริหารแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประจำทุกสัปดาห์ และนำทุกคนมารวมกันโดยใช้การประชุมทางวิดีโอ (Video Conference) เป็นประจำทุกเดือน ส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็นของกลุ่ม นอกจากนี้ หน่วยงานด้านการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลนี้ สามารถใช้ประโยชน์จาก AI-Powered Coach Bots และ Hyper-Personalized Nudges ที่สามารถปรับให้เหมาะกับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล (Personalized Learning) ได้

4. การเชื่อมโยงกับการสำรวจความผูกพัน (Alignment to The Engagement Survey) แต่ละโรงเรียนมีบริบทและความพร้อมความแตกต่างกัน แต่โดยทั่วไปแล้วผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละโรงเรียนที่ตนบริหารงาน เนื่องจากปัจจัยความผูกพันและความมุ่งมั่นในการทำงานของแต่ละคนต่างกัน หน่วยงานที่

พัฒนาผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีการสำรวจความต้องการจำเป็น (Needs) เพื่อนำมาออกแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารในแต่ละโรงเรียน เช่น การใช้แนวทางการโค้ชเพื่อพัฒนาสมาชิกในทีมดิจิทัล การให้ข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิผลในเวลาที่เหมาะสมการให้การยอมรับเชิงกลยุทธ์ทางดิจิทัล การสร้างความไว้วางใจและการส่งเสริมการเป็นเจ้าของในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ทางดิจิทัล เป็นต้น

5. การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ระบบสารสนเทศที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์สามารถรวบรวมและประมวลผลข้อมูลของผู้บริหารในโรงเรียนได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และสามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนา อบรม ศึกษาต่อ ดูงาน ฯลฯ ได้อย่างถูกต้อง ตรงจุด และประหยัดทรัพยากรได้ด้วยเทคโนโลยี AI โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนสามารถกำหนดประเด็นเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนได้ เช่น มีผู้บริหารกี่คนที่พร้อมก้าวสู่ความเป็นผู้นำทางดิจิทัล หลักสูตรการฝึกอบรมแบบใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพการปฏิบัติงานทางดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ประสบการณ์การพัฒนาภาวะผู้นำทางดิจิทัลในลักษณะใดมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการที่ดีขึ้น ประสิทธิภาพการใช้รูปแบบหน้ากระดานที่ใช้ในการสรุปข้อมูลสำหรับการบริหาร (Dashboards) และเมทริกซ์สหสัมพันธ์ (Correlation Matrices) เพื่อการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างไร

ดังนั้นสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลได้ว่า สามารถดำเนินการได้ทั้งในส่วนของระยะเวลาก่อนการบรรจุแต่งตั้ง เริ่มต้นบรรจุแต่งตั้ง รวมทั้งหลังจากบรรจุแต่งตั้งและปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน โดยสามารถผสมผสานการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลทั้งในเวลาของการปฏิบัติงานตามปกติและนอกเวลางานปกติ โดยอาจใช้แพลตฟอร์มของเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าร่วมในการส่งเสริมผู้บริหารโรงเรียนได้ตามความพร้อมและลักษณะโรงเรียนแต่ละบริบท อีกสามารถทั้งเชิญผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานต้นสังกัด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านวิชาการและนวัตกรรมดิจิทัลมาร่วมในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนได้

สำหรับหัวข้อหรือประเด็นที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลที่น่าสนใจ ผู้เขียนขอนำเสนอตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในยุคปรกติใหม่ (New Normal) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อก้าวสู่สถานศึกษาแห่งนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัล เทคนิคการใช้สื่อและแอพพลิเคชันเพื่อการสื่อสารองค์กรทางการศึกษายุคใหม่ รูปแบบการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพผ่านโลกเสมือนจริงในจักรวาลนฤมิต (Metaverse) วิธีการสื่อสารและรับฟังเสียงผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Voice of Student and Stakeholder: VoS) ผ่านช่องทางออนไลน์

สรุป

ภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเป็นพฤติกรรมและกระบวนการของผู้บริหารที่มีสามารถจูงใจและส่งอิทธิพลต่อครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับให้สามารถการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพ ครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลทางดิจิทัล 2. ด้านการบริหารงานตามพันธกิจที่บูรณาการดิจิทัล และ 3. ด้านความสามารถทางวิชาการเชิงดิจิทัล โดยแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สามารถดำเนินได้ใน 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านเวลาที่ใช้ในการพัฒนา มิติด้านเวลาที่เชื่อมโยงกับการเข้าสู่ตำแหน่ง มิติด้านวิธีการ มิติด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และมิติด้านการพัฒนาแบบผสมผสานวิธี ซึ่งสามารถใช้วิธีการและกิจกรรมในการพัฒนาที่หลากหลาย ทั้งในส่วนของการฝึกอบรม การเรียนผ่านการลงมือปฏิบัติ การโค้ช การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการเรียนรู้ และการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่มาบูรณาการสำหรับการพัฒนา ผ่านการกำหนดหัวข้อและประเด็นที่ทันสมัยและท้าทายในปัจจุบันและอนาคต เสริมทักษะที่สำคัญให้กับผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล เช่น ความเป็นผู้นำที่เปิดรับเทคโนโลยี การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกัน การสนับสนุนและการพัฒนาครู การสร้างและสนับสนุนการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจผู้บริหารโรงเรียนที่มีความเข้าใจและสามารถจัดการกับภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลอย่างเหมาะสมจะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาที่ยั่งยืนในโรงเรียนได้อย่างเป็นประสบการณ์ที่เติบโตขึ้นตามความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มในการนำเสนอวิธีการใหม่ๆ ในการสนับสนุนการเรียนรู้และการสอนในยุคดิจิทัลนี้

เอกสารอ้างอิง

กนกอร สมปราชญ์. (2560). *ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา*. ขอนแก่น: คลังนานา.

จิติมา วรรณศรี. (2563). *การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล*. พิษณุโลก: โรงพิมพ์รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2561). *ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารองค์การ : แนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

โชติชวัล ฟูกิจกาญจน์. (2562). *การจัดการขีดความสามารถ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

ธีระ รุญเจริญ. (2557). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษาเพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกรอบ 3* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

_____. (2562). ทิศทางการจัดการศึกษาเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0 ในยุคดิจิทัล. ใน จิณณวัตร ปะโคทัง (บรรณาธิการ). *รวมบทความการบริหารการศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษาในยุคดิจิทัล ชุดที่ 1*. (น. 8-9). อุบลราชธานี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดวิทยาการพิมพ์ 1973.

บุญอนันต์ พินัยทรัพย์. (2562). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล*. นนทบุรี: รัตนไตย.

พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2563). *พลิกโฉมนวัตกรรมการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในสังคมดิจิทัล. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2556). *ประเมินผลหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2558). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจี๊ยฮั้ว.

สมเกียรติ อินทสิงห์. (2563). *การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคประชาสังคม/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.

_____. (2565). *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2562 - 2564*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา. (2564). *การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Arbuckle, A. (2020). Opportunities for Social Knowledge Creation in the Digital Humanities. In C. Crompton, R. J. Lane, & R. Siemens (Eds.), *Doing More Digital Humanities: Open Approaches to Creation Growth and Development*. (pp. 290-300). New York, NY: Routledge.

Auld, G. & Djabibba, L. (2015). Using digital technologies with Aboriginal and Torres Strait Islander students. In M. Henderson & G. Romeo (Eds). *Teaching and Technologies: Big issues and critical questions*. (pp. 57-69). Melbourne, Australia: Cambridge University Press.

Brooks, J. S., & Normore, A. H. (2018). *Foundation of Educational Leadership: Developing Excellent and Equitable Schools*. New York, NY: Routledge.

Center on Great Teachers and Leaders. (2016). *Aligning Leadership Standards to the Professional Standards for Educational Leaders: A Toolkit and Crosswalk*. Washington, DC: Author.

Francera, S., & Bliss, J. (2011). Instructional Leadership Influence on Collective Teacher Efficacy to Improve Student Achievement. *Leadership and Policy in Schools*, 10(3), 349-370.

Friend, C., et al. (2020). Starting with Students: Open Course Design. In C. Crompton, R. J. Lane, & R. Siemens (Eds.), *Doing More Digital Humanities: Open Approaches to Creation Growth and Development*. (pp. 239-250). New York, NY: Routledge.

Gorton, C. (2016). *Building Digital Leadership and Resilience in The UK's Cultural Sector*. Retrieved September 1, 2020, from https://digileaders.com/wp

Kruse, K. (2020). *Top 5 Leadership Development Trends for 2020*. Retrieved March 7, 2021, from https://www.forbes.com/sites/

Lunenburg, F. C. & Ornstein, A. C. (2012). *Educational Administration: Concepts and Practices*. Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.

Martin, M. E. (2018). Qualities of Instructional Leadership Among Principals in High-Performing Christian Schools. *Journal of Research on Christian Education*, 27(2), 157–182.

Navaridas-Naldaa, F., et al. (2020). The Strategic Influence of School Principal Leadership in the Digital Transformation of Schools. *Computers in Human Behavior*, 112, 345-365.

Sheninger, E. (2020). *The Vital Role of Digital Leadership in Transforming Education*. Retrieved March 8, 2021, from www.esheninger.blogspot.com

Smyth, K., et al. (2015). Technologies and Academic Development. In D. Baume & C. Popovic (Eds). *Advancing Practice in Academic Development*. (pp. 121-141). New York: Routledge.

Sood, K., et al. (2018). *Becoming a Successful School Leader: Developing New Insights*. New York, NY: Routledge.

Schuck, S., et al. (2013). Mobilising Teacher Education: A Study of a Professional Learning Community. *Teacher Development*, 17(1), 1-18.

Tait, A. & Faulkner, D. (2016). *Edupreneur: Unleashing Teacher – led Innovation in Schools*. Melbourne: John Wiley & Sons Australia, Ltd.

Wallin, A., et al. (2020). Government Workers' Stories about Professional Development in a Digitalized Working Life. *Vocations and Learning*, 13(3), 439-458.

Zhong, L. (2017). Indicators of Digital Leadership in the Context of K-12 Education. *Journal of Educational Technology Development and Exchange*, 10(1), 27-40.

สัญชาตญาณแห่งการยอมรับในพระเป็นเจ้า และจริยศาสตร์เชิงกรณียธรรม: กระบวนการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์*

THE INTUITION OF ACKNOWLEDGING THE DIVINE AND DEONTOLOGICAL MORALITY: THE CULTIVATION OF HUMAN NATURE

ฮากิม สุดินปรีดา
Hakim Sudinpreeda
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
Hatyai University
Corresponding Author E-mail: hakim_s@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้พิจารณาองค์ประกอบพื้นฐานแห่งความเป็นมนุษย์ที่ใช้สำหรับกระบวนการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ โดยสัญชาตญาณการเชื่อในพระเป็นเจ้าเป็นหนึ่งในคุณลักษณะสำคัญแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิด เช่นเดียวกับการที่มนุษย์ให้การยอมรับการมีอยู่ของสามัญสำนึกอื่นๆ เช่น ความเป็นเหตุเป็นผล และข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เป็นสากล ผ่านวิธีการคิดเชิงสัญชาตญาณ ในทางกลับกันกระบวนการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ที่เน้นการคิดเชิงวิเคราะห์ มีความเชื่อมโยงกับการเป็นมูลเหตุสำคัญในการลดสถานะพระเป็นเจ้าลงให้อยู่ในสภาพ “พระเป็นเจ้าแห่งช่องว่าง” และนั่นจึงหมายถึงความจำเป็นต้องปฏิเสธบรรทัดฐานทางศีลธรรมแบบปรวิสัย และยอมรับบรรทัดฐานทางศีลธรรมประเภทอันตวิทยาแทน กล่าวคือเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางศีลธรรมแบบจริยศาสตร์เชิงกรณียธรรมให้เป็นการตัดสินความถูกต้องของการกระทำที่ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์และจารีตทางศีลธรรมที่มีอยู่เดิม ในแง่นี้ จึงถือได้ว่า เป็นกระบวนการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ที่ขัดแย้งกับสัญชาตญาณความเป็นมนุษย์

คำสำคัญ: พระเป็นเจ้า; จริยศาสตร์เชิงกรณียธรรม; ธรรมชาติความเป็นมนุษย์

*Received November 28, 2022; Revised February 13, 2023; Accepted February 25, 2023

Abstract

This article examined the basic elements necessary for cultivating human nature. An instinctive belief in God, similar to a human's acceptance of other common-sense knowledge such as causality and other universal facts, driven by intuitive thinking, is one of the key attributes instilled in humans since birth. On the other hand, the cultivation of human nature through the development of analytical thinking skills is linked to being a major cause for reducing Gods status to a "God of the gaps". In addition, this also connotes the need to deny objective moral norms and to replace the deontological approach of moral judgment with that of consequentialism. In other words, it is a paradigm shift of moral judgment, from deontology to the code of ethics which regulates moral judgment on the outcome of actions regardless of the existing rules and moral customs. It can be said, thus, that this is the cultivation of human nature that contradicts human instincts.

Keywords: God; Deontological Morality; Human Nature

บทนำ

ธรรมชาติความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยอุปนิสัยและลักษณะพื้นฐานที่มีติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด เฉกเช่น การคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมอื่นๆ (Britannica, 2016) การมีอยู่ของธรรมชาติความเป็นมนุษย์ ได้รับการยืนยันผ่านความเห็นของนักปรัชญาในยุคก่อน ๆ ซึ่งต่างก็มองว่า มนุษย์มีคุณลักษณะทางธรรมชาติที่เหมือน ๆ กัน (Hull, 1986) เป็นลักษณะร่วมที่ไม่มีข้อจำกัดด้านความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์, 2560) ในทรรศนะทางศาสนา นอกจากจะมีการยืนยันถึงการมีอยู่ของธรรมชาติความเป็นมนุษย์แล้ว ยังมีการแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบสำคัญข้อนี้มีสถานะสูงส่ง พร้อมกับระบุหน้าที่สำคัญของศาสนาโดยมีนัยยะสำคัญว่า เพื่อปลูกฝังสถานะอันสูงส่งกว่าของมนุษย์ให้กับศาสนิกชน (Hill, 2011) หรือกล่าวในอีกแง่หนึ่ง ก็คือ การปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ หมายถึง การเพิ่มคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้มากกว่าสภาพที่เป็นอยู่นั่นเอง

ในทางจิตวิทยา สัญชาตญาณการหยั่งรู้ไร้สำนึก (Unconscious Intuition) เป็นองค์ประกอบสำคัญชนิดหนึ่งที่สามารถจัดให้เป็นลักษณะร่วมที่มนุษย์มีมาแต่กำเนิด เฉกเช่น ความรู้สึกลึก ๆ (Gut Feeling) ซึ่งปรากฏอยู่ในจิตใต้สำนึกที่พร้อมนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจได้ตลอดเวลาโดยปราศจากการประมวลข้อมูล (Hutson, 2020)

แม้ว่าข้อค้นพบว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการแห่งสัญชาตญาณและอิทธิพลแห่งความผิดปกติของโมดูลการเรียนรู้ (McCrea, 2010) สามารถนำมาใช้กล่าวอ้างได้ว่า

สัญชาตญาณการหยั่งรู้ไร้สำนึกเกิดจากประสบการณ์ชีวิตที่ได้รับการบ่มเพาะผ่านกระบวนการทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม ความประหลาดใจของทารกที่มีต่อการลอยลำกลางอากาศของวัตถุโดยไม่มีฐานรองรับ (Needham & Baillargeon, 1993) หรือการที่เด็กวินิจฉัยสาเหตุแห่งการถูกลงโทษว่ามาจากการกระทำผิดศีลธรรม (Oesterdiekhoff, 2011) หรือการที่เด็กรับรู้ว่าวัตถุหรือสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้นถูกออกแบบมาอย่างมีจุดประสงค์โดยผู้สร้าง (Petrovich, 2018) นั้น สามารถนำมาใช้ยืนยันได้ว่า สัญชาตญาณแห่งการการหยั่งรู้ประเภทนี้มีติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด

ความเชื่อในมิติเหนือธรรมชาติ (Supernatural Being) ที่เกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์คับขัน สามารถถูกพิจารณาให้เป็นสัญชาตญาณการหยั่งรู้ไร้สำนึกของมนุษย์ประการหนึ่ง ดังที่จะเห็นได้จากนิยายเรื่อง Life of Pi ที่เมื่อมีพายุมืดพัดถาโถมเข้าใส่เรือ ประจวบกับความแรงของคลื่นสูงที่ได้เข้ามาปะทะเรือระหว่างที่กำลังลอยลำในมหาสมุทรแปซิฟิกจนทำให้เรือเกิดเสียหลัก พาย (Pi) ตัวละครเอกของเรื่องพร้อมด้วยริชาร์ด ปาร์เกอร์ (เสือโคร่ง) ที่รอดมาได้ด้วยเรือกู้ชีพ (Life boat) ได้เรียกร้องตะโกนเรียกชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ ให้ช่วยเหลือ (Martel, 2001) ทั้งที่ก่อนหน้านั้นเขาไม่เคยจริงจังกับหลักปฏิบัติเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Practice) หรือเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เขากำลังเรียกหาเหล่านี้เลยแม้แต่น้อย

ศาสนาและกรอบคิดความเชื่อในพระเป็นเจ้า

ปรากฏการณ์ที่มนุษย์มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติมาแต่กำเนิด ซึ่งรวมถึงการเชื่อในพระเป็นเจ้าและศาสนาด้วยนั้น สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Hackett & McClendon (2020) ที่ระบุว่า ภายใต้อิทธิพลของลัทธิฆราวาสนิยม (Secularism) ที่แพร่กระจายในสังคมอารยะส่วนใหญ่ทั่วโลก มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของมนุษย์ทุกวันนี้ ยังคงเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม้ว่าจะไม่เชื่อในองค์กรศาสนาใด ๆ เลยก็ตาม ผ่านการตั้งข้อสังเกตว่า กรอบคิดว่าด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสังคมในอดีต (ทั้งที่มีอารยะและไร้อารยะ) แทบจะมีความเหมือนกันกับกรอบคิดว่าด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้

กรอบคิดแห่งความเชื่อในพระเป็นเจ้า (ในแง่ของการเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์) เป็นตัวอย่างกรอบคิดหนึ่งที่นอกจากจะพบได้ในกลุ่มศาสนาประเภทเอกเทวนิยม (Monotheism) แล้ว ยังปรากฏอยู่ในกลุ่มศาสนาประเภทพหุเทวนิยม (Polytheism) เฉกเช่น ศาสนาฮินดู ลัทธิ-เต๋า ลัทธิขงจื๊อ และรวมทั้งกลุ่มศาสนาเกรโค-โรมัน (Greco-Roman) ด้วย โดยที่ลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื๊อ มีความเชื่อในเต๋าหรือที่รู้จักกันในนามที่สุดแห่งที่สุด (The Great Ultimate) ผู้ซึ่งเป็นเอกะ และเป็นตัวแปรหลักในการสรรค์สร้างทุกสิ่ง ควบคุม เปลี่ยนแปลง และกำหนดคติธรรมทางศีลธรรมเอาไว้ด้วย (Hunter, 2018; Brown, 2022) กรอบคิดแห่งความเป็นเอกะของเต๋าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sahgal et al. (2022) ที่พบว่า ชาวฮินดูและเชนส่วนใหญ่ (61% และ 54%) เชื่อในพระเป็นเจ้าองค์เดียวผ่านหลักฐานที่ปรากฏหลากหลายรูปแบบ (Many

Manifestations) และกรอบคิดของศาสนาเกรโค-โรมันว่าด้วยเทพเจ้า (Deities) ในรูปลักษณ์ของมนุษย์ ซึ่งแม้ว่าเทพเจ้าเหล่านี้เป็นผู้มีอภินิหาร แต่ก็อยู่ภายใต้อาณัติของพระเป็นเจ้าผู้สูงทรงองค์เดียวเท่านั้น (Adkins, 2022) ส่วนในพุทธศาสนา แม้ว่าตัวบท (Text) บางชุดแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้า (Buddha) ปฏิเสธการมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้าไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มีข้อความบางชุดที่แสดงให้เห็นว่า มีการให้ความสำคัญกับกรอบคิดแห่งความเชื่อในพระผู้เป็นเจ้าด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้ ฉันคือพระพรหม พระพรหมผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ออกคำสั่ง ผู้ไร้ซึ่งความปราณี ผู้หยั่งรู้ในสากล ผู้ใช้อำนาจอย่างฉลาดหลักแหลม พระผู้เป็นเจ้า ผู้ผลิตและผู้สร้าง เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีตำแหน่งสูงสุด ผู้แต่งตั้ง ผู้ทรงฤทธานุภาพ บิดาของทุกสิ่งที่มีอยู่และสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นโดยที่ในตัวบท ชุดนี้มีการระบุถึงข้อความนี้ 3 ครั้ง (Walshe, 1995)

ปรากฏการณ์ที่ผู้คนจากต่างวัฒนธรรมและศาสนาจำนวนมาก ยอมรับการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ (หมายถึง พระเป็นเจ้า) แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนต่างก็เกิดมาพร้อมกับกรอบคิดแห่งการดำรงอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเภทนี้ หรือในอีกแง่หนึ่งก็คือความเชื่อชุดนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ ซึ่งการยอมรับความเชื่อชุดนี้มีความเหมือนกับการยอมรับโดยสัญชาตญาณถึงการมีอยู่ของกรอบคิดว่าด้วยสาเหตุหรือเหตุผล (Causality and Rationality) โดยที่กรอบคิดทั้งสองประเภทต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งกับสัญชาตญาณเชิงลึกของมนุษย์ว่าด้วยข้อเท็จจริงประเภทอื่น (Gritz, 2005)

พระเป็นเจ้าแห่งช่องว่างและความไร้เหตุผลแห่งวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ดี กรอบคิดแห่งความเชื่อในพระเป็นเจ้าหรือการนำพระเป็นเจ้ามาใช้อธิบายปรากฏการณ์ลึกลับต่างๆ เพียงเพราะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ยังมีไม่เพียงพอ ถูกมองว่าเป็นการอ้างเหตุผลผ่านความไม่รู้ (Argumentum ad Ignorantiam) หรือเป็นเพียงเครื่องมือทางอุดมการณ์ที่ใช้หักห้ามชนชั้นล่างจากการลุกฮือต่อสู้กับชนชั้นปกครอง ซึ่งจะเห็นได้จากการอนุมานเปรียบเทียบศาสนาให้เป็นฝิ่นของมวลชน (Marx, 1975) ที่ช่วยหลอนประสาทชนชั้นล่างให้หลงลืมความทุกข์ยาก ในแง่นี้ อุปมาความเชื่อในพระเป็นเจ้าอุปมัยได้กับความเชื่อในนิยายปรัมปรา โดยที่วลีเสียดสีที่รู้จักกันดีที่สุด ก็คือ การเชื่อในพระเป็นเจ้าก็เหมือนกับการเชื่อในสัตว์ประหลาดสปาเก็ตตี้บินได้ (Flying Spaghetti Monster) ซึ่งถูกกล่าวลั่นด้วยวาจาโดยริชาร์ด ดอว์กินส์ (Richard Dawkins) ระหว่างการให้สัมภาษณ์ครั้งหนึ่งตอนออกอากาศทางรายการโทรทัศน์ของประเทศอังกฤษ ท่ามกลางข้อสันนิษฐานที่ว่า เนื่องจากองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กำลังมีความก้าวหน้ามากขึ้น ดังนั้น ความหวังที่ว่าวิทยาศาสตร์จะค้นพบคำตอบให้กับความลึกลับเหล่านี้ ย่อมมีความเป็นไปได้มาก ซึ่งหมายความว่า พระเป็นเจ้าจะไม่ถูกนำมาเป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อใช้อธิบายสถานการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ในปัจจุบันอีกต่อไป (Paulson, 2011)

ในทางกลับกัน การให้ความหวังกับวิทยาศาสตร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ลึกลับ ก็ถูกมองว่าเป็นการโต้วนอยู่กับที่ (Arguing in Circle) ด้วยเช่นกัน โดยมีเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง หลักการพื้นฐานแห่งองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ตั้งอยู่บนการตั้งสมมุติฐานว่า การค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสรรพสิ่งสามารถกระทำได้เพียงแค่หนทางเดียว โดยที่เป็นไปได้ว่าด้วยศักยภาพในการให้เหตุผลของมนุษย์ประจวบกับการสังเกตการณ์ (Observation) มนุษย์จะสามารถค้นพบวิธีการดังกล่าวและเข้าถึงข้อเท็จจริงในที่สุด (Pine, 1989) นั่นหมายความว่าก่อนที่กระบวนการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์จะเกิดขึ้น มนุษย์มีการสร้างสมมุติฐานขึ้นก่อนว่าศักยภาพการให้เหตุผลของมนุษย์ มีความน่าเชื่อถือและสามารถใช้ประเมินความถูกต้องเชิงตรรกะได้ทั้ง ๆ ที่ข้อพิสูจน์แห่งการดำรงอยู่ของเหตุผลหรือข้อสรุปเชิงตรรกะนั้น สามารถนำเสนอได้ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างนิพจน์ (Premises) เท่านั้น ซึ่งความสัมพันธ์เช่นนี้ มีลักษณะเป็นนามธรรม (Non-Physical) และตรงกันข้ามกับคุณลักษณะทางกายภาพที่ใช้ในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้น การยึดเอากระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้เป็นวิธีการได้มาซึ่งองค์ความรู้เพียงแค่วิธีการเดียว ทำให้ต้องละเลยวิธีการได้มาซึ่งองค์ความรู้อีกประเภทหนึ่งไป นั่นก็คือ องค์ความรู้ที่ได้มาด้วยประจักษ์พยาน (Testimonial Knowledge) ทั้ง ๆ ที่นักวิทยาศาสตร์และนักปรัชญา สามารถยอมรับองค์ความรู้ประเภทนี้ได้ หากมีแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ ซึ่งหนึ่งในบรรดาตัวอย่างองค์ความรู้ที่ถูกยอมรับโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ก็คือ องค์ความรู้ที่ว่างูคอปเปอร์เฮด (Copperhead) เป็นงูที่มีพิษมากที่สุดในบรรดางูที่สามารถพบได้โดยทั่วไปในพื้นที่ราบฮิวสตัน (Houston) (McMyler, 2011) อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการรับรองความน่าเชื่อถือให้กับองค์ความรู้ประจักษ์พยาน บุคคลที่นำเสนอองค์ความรู้ประเภทนี้ จะต้องบรรลุคุณลักษณะแห่งความเป็นผู้สัตย์จริง (Trustworthiness) ด้วย (Lehrer, 2006) ประการที่สอง กระบวนทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ศึกษาสสารที่ไม่สามารถสังเกตได้ (None-observable Entity) เฉกเช่น คุณธรรมจริยธรรม สุนทรียภาพ จิตวิญญาณ จุดเริ่มต้นของจักรวาล ต้นกำเนิดของชีวิต การเกิดขึ้นของสติปัญญามนุษย์ หรือสถานการณ์ก่อนบิ๊กแบงได้ รวมทั้งประเด็นคำถามที่เกี่ยวเนื่องกับอัตถิภาวนิยม (Existentialism) หรือการปรับจูน (Fine Tuning) แห่งจักรวาล เนื่องจากประเด็นปัญหาเหล่านี้อยู่นอกบริบทแห่งความเป็นวัตถุเชิงกายภาพ (Physical Matter) อันที่จริง การที่วัตถุบางอย่างไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงผ่านการรับรู้ ไม่ได้หมายความว่า สิ่งเหล่านั้นไม่มีอยู่จริง ประการที่สาม แม้ว่าการสังเกตสามารถกระทำได้ แต่ก็เกิดขึ้นด้วยข้อจำกัดด้านเวลา จำนวนตัวแปร และการเลือกวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และดังนั้น ประเด็นความสนใจของวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาจึงมีข้อจำกัดด้วย (Sober, 2010) ทำให้มีผลต่อข้อค้นพบหรือการสังเกตการณ์ในอนาคต ซึ่งอาจก่อให้เกิดข้อสรุปใหม่ที่สามารถขัดแย้งกับข้อค้นพบเดิมได้ ในแง่นี้ วิทยาศาสตร์จึงไม่ได้มีไว้เพื่อปิดช่องว่างเสมอไป แต่อาจจะนำมาซึ่งประเด็นคำถามและข้อสงสัยเพิ่มเติม และประการที่สี่ การวิพากษ์วิจารณ์การยกพระเป็นเจ้ามาประกอบใช้คำอธิบายว่าเป็นพระเป็นเจ้าแห่งช่องว่าง

(God of The Gaps) นั้น เป็นการกล่าวอ้างที่เข้าข่ายตรรกะวิบัติแบบตั้งหุ่นฟาง (Strawman Fallacy) เหตุเพราะแนวโน้มที่ผู้คนจะเชื่อในตัวละครจากนิยายปรัมปรานั้น แทบจะไม่มีเลย ในขณะที่ประชากรในโลกที่เลื่อมใสศรัทธาในพระเป็นเจ้านั้น กำลังเพิ่มจำนวนขึ้น (Pew Research Center, 2022 ; Hackett & McClendon, 2020)

การปฏิเสธพระเป็นเจ้า: การปฏิเสธสามัญสำนึกทางศีลธรรมแบบปรวิสัย

สัญชาตญาณความเชื่อในพระเป็นเจ้ามีความสอดคล้องกับสัญชาตญาณการยอมรับการมีอยู่ของจุดจบแห่งห่วงโซ่เชิงสาเหตุ (The Ultimate End of Causal Chain) โดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการทางการศึกษา สามารถอธิบายได้ด้วยประสบการณ์ในวัยเด็ก ซึ่งจะให้ความพยายามกับการค้นหาจุดจบของห่วงโซ่เชิงสาเหตุ โดยที่จะเห็นได้ว่า เด็กๆ มักจะไม่ยอมหยุดตั้งคำถามถึงสาเหตุของฝนตก จนกว่าจะได้คำตอบอย่างเป็นที่น่าพึงพอใจ นั่นก็คือ จนกว่าจะทราบจุดสิ้นสุดแห่งห่วงโซ่ชุดนี้ กระบวนการตั้งคำถามในลักษณะนี้ มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเกิดขึ้นของการอ้างเหตุผลเชิงจักรวาลวิทยา (Cosmological Argument) ซึ่งเป็นการโต้เถียงทางปรัชญาที่มีการพยายามพิสูจน์ให้เห็นถึงความจำเป็นของการมีอยู่ของพระเป็นเจ้าในฐานะที่เป็นสาเหตุสูงสุด (The Ultimate Cause) แห่งการมีอยู่ของทุกสิ่ง

การที่เด็ก ๆ ชาวญี่ปุ่นยกพระเป็นเจ้ามาอ้างอิงในฐานะผู้สร้างวัตถุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ตามข้อค้นพบของ Petrovich (2018) ไม่สามารถจัดให้เป็นตรรกะวิบัตประเภทพระเป็นเจ้าแห่งช่องว่างหรือเป็นอิทธิพลมาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมหรือการศึกษาได้ เนื่องจาก (ก.) วัตถุส่วนใหญ่ที่ถูกนำมาแสดงนั้น เป็นวัตถุที่เด็ก ๆ ไม่เคยเห็นมาก่อน (ข.) เด็กเหล่านี้สามารถอนุมานต้นตอที่มา (Origin) ของวัตถุเหล่านี้จากข้อมูลที่มีอยู่ โดยเป็นข้อมูลที่สัมพันธ์กันกับคุณลักษณะของวัตถุเหล่านี้ และหลักการเชิงสาเหตุที่มีอยู่แล้วได้อย่างถูกต้องแม่นยำจากข้อสังเกตเช่นนี้ เด็ก ๆ จึงสามารถอนุมานต่อได้ว่า ยังมีวัตถุบางอย่างในโลกนี้ที่ผู้คนไม่ได้สร้าง และ (ค.) นอกจากกลุ่มเด็กญี่ปุ่นเหล่านี้ไม่ได้มีพื้นฐานทางศาสนาแบบเทวนิยมแล้ว ยังมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่มักจะกีดกันไม่ให้อ้างอิงถึงพระเป็นเจ้าด้วย แตกต่างไปจากกลุ่มเด็ก ๆ ชาวอังกฤษ ที่มักจะได้รับการบ่มเพาะกรอบคิดว่าด้วยผู้ทรงสร้างโดยผู้ปกครองเสมอ (Goroncy, 2008)

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาการสถาปนาแหล่งอ้างอิงถึงพระเป็นเจ้าในฐานะตัวแปรหลัก ให้เป็นคุณลักษณะสามัญของมนุษย์แล้ว ดังนั้นการปฏิเสธพระเป็นเจ้า จึงเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ เพราะนั่นหมายถึง การเลือกที่จะเชื่อหรือปฏิเสธในบางอย่างไปทั้ง ๆ ที่นอกจากความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับจุดจบแห่งห่วงโซ่เชิงสาเหตุแล้ว มนุษย์ยังมีสามัญสำนึกในการยอมรับข้อตกลงพื้นฐานอื่น ๆ เฉกเช่น (ก.) แนวคิดพื้นฐานของการตัดสินตามบรรทัดฐานทางศีลธรรมแบบปรวิสัย (Objective Morality) และ (ข.) หลักการแห่งสัจธรรมว่าด้วยความจริงที่ประจักษ์แจ้งในตัวเอง (Self-evident Truth)

แน่นอนว่า การที่มนุษย์ให้การยอมรับว่า การทำร้ายผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผลจำเป็น เป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม หรือ ข้อความหนึ่งไม่สามารถเป็นจริงและเท็จได้พร้อมกันนั้น เกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยข้อค้นพบผ่านหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ หรือเป็นการเปิดช่องทางให้ไปสร้างกระบวนทัศน์การเชื่อแบบหลับหูหลับตาแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นผลมาจากการวินิจฉัยความถูกต้องโดยสัญชาตญาณและพัฒนาขึ้นเป็นความเชื่อโดยสามัญสำนึก ในแง่นี้การพยายามปฏิเสธพระเป็นเจ้า จึงหมายถึง ความจำเป็นที่นอกจากต้องปฏิเสธความเป็นเหตุเป็นผลแล้ว ยังจำเป็นต้องปฏิเสธเกณฑ์การตัดสินเชิงศีลธรรมด้วย ทำให้กรอบคิดความเชื่อในพระเป็นเจ้าถูกเชื่อมโยงกับการประพฤติตนอย่างมีศีลธรรมโดยมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้

การเชื่อมโยงกรอบคิดทั้งสอง สอดคล้องกับการพิจารณาความดีความงามที่วางอยู่บนบรรทัดฐานทางศีลธรรมแบบปรวิสัย ซึ่งโดยหลักการแล้ว พระเป็นเจ้าเป็นตัวแปรหลักชนิดเดียวที่สามารถใช้อ้างอิงบรรทัดฐานการวินิจฉัย ที่นอกจากปราศจากอิทธิพลการถูกครอบงำโดยความรู้สึกของปัจเจกแล้ว ยังนำมาซึ่งความรู้สึกรับผิดชอบทางศีลธรรมให้กับมนุษย์ผ่านสามัญสำนึกแห่งความสมควรทำ (Ought to Do) และความไม่สมควรทำ (Ought Not to Do) ในประเด็นนี้ Craig (2008) ระบุว่า บรรทัดฐานทางศีลธรรมแบบ ปรวิสัยเป็นบรรทัดฐานทางศีลธรรมประเภทเดียวที่มีความสมเหตุสมผลมากที่สุด เมื่อเทียบกับบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่ยึดถือกันในกลุ่มสุขนิยม (Hedonism) หรือกลุ่มดาวินิสม์ (Darwinism) หรือกลุ่มสังคมนิยม (Social Pressure) รวมทั้งกลุ่มสัจนิยมเชิงจริยธรรม (Moral Realism)

จากการคิดเชิงสัญชาตญาณสู่การคิดเชิงวิเคราะห์: จุดหักเห

การคิดเชิงสัญชาตญาณเป็นโหมดการคิดที่เกิดขึ้นในลักษณะอัตโนมัติ และถูกขับเคลื่อนโดยกลไกทางจิตวิทยาเชิงลึกที่มาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่เกิด หรือเป็นโหมดการคิดที่ถูกตั้งค่าให้เป็นจุดเริ่มต้นมาตรฐาน (Rusou et al., 2013) ในทางตรงกันข้าม การคิดเชิงวิเคราะห์ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ และจะเกิดขึ้นได้ยากกว่าการคิดเชิงสัญชาตญาณ จึงถือได้ว่าเป็นโหมดการคิดที่ต้องอาศัยการพยายาม และที่สำคัญ การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นวิธีคิดที่มักจะสวนทางกับการเชื่อในพระเป็นเจ้า ดังจะเห็นได้จากทรรศนะของ Pennycook et al. (2015) ที่ระบุว่านักวิทยาศาสตร์ที่มีนิสัยการคิดประเภทนี้ นอกจากจะมีแนวโน้มที่จะมีความคลางแคลงสงสัย (Skepticism) ต่อความเชื่อทางศาสนามากขึ้นแล้ว ยังอาศัยผลประโยชน์มาใช้ตัดสินศีลธรรม กล่าวคือ พวกเขาจะรู้สึกยินดีให้การช่วยเหลือ (ผู้อื่น) ก็ต่อเมื่อการช่วยเหลือนั้นสามารถสร้างประโยชน์ให้มากกว่าต้องสูญเสียประโยชน์ไป หรือในอีกความหมายหนึ่ง ก็คือ การกระทำที่เกิดขึ้นจากการยินยอมของทั้งสองฝ่าย หรือต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน อาจจะไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมเสมอไปก็ได้ เนื่องจากการคิดประเภทนี้มีไว้เพื่อใช้วิเคราะห์และแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อน ทำให้ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ถูกพิจารณาว่ามีสถานะที่สูงส่งกว่าทักษะการคิดเชิงสัญชาตญาณ อย่างไรก็ตาม การคิดเชิงวิเคราะห์ต้องอาศัยสมาธิ

(Concentration) ซึ่งทักษะการมีสมาธิจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสัญชาตญาณแห่งการมองถูกจุด (Where to Look) ดังนั้น กล่าวได้ว่า การคิดเชิงวิเคราะห์จะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากทักษะการคิดเชิงสัญชาตญาณ และทั้งคู่มีความสำคัญมากพอ ๆ กัน (Parselle, 2005; Hutson, 2020) นี่เป็นการยืนยันถึงข้อเท็จจริงบางส่วนว่า ความท้าทายที่จำเป็นสำหรับนักคิดเชิงวิเคราะห์ ก็คือ การรักษาระดับสมาธิไม่ให้ลดลงเมื่อถูกก่อกวน โดยที่ในสถานการณ์ที่สมาธิถูกก่อกวนนั้น การคิดโดยสัญชาตญาณจะมีประสิทธิภาพเหนือกว่าการคิดเชิงวิเคราะห์ (Pretz, 2008) นอกจากสถานการณ์ของพาย (Pi) ที่ได้ยกมาข้างต้นแล้ว สถานการณ์หนึ่งที่สามารถใช้อธิบายข้อกล่าวอ้างนี้ ก็คือ การเรียกหาความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของทหารท่ามกลางสงครามที่ร้อนระอุ ดังที่ Jeste & LaFee (2020) ได้บรรยายถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ตอนหนึ่งว่า ในพิธีรำลึกถึงทหารที่เสียชีวิตในเมืองเดวอน (Devon) ประเทศอังกฤษนั้น มีการอ่านจดหมายจากอนุศาสนาจารย์นิรนามที่รับใช้ชาติอยู่ด้านหน้า โดยมีข้อความบางส่วนว่า จงแจ้งกับทหารภาคพื้นดิน (Territorials) และทหารที่บ้านให้ทราบด้วยว่า พวกเขาต้องรู้จักพระเป็นเจ้าก่อนที่พวกเขาจะมาร่วมรบที่ด่านหน้า ถ้าคิดจะเผชิญหน้ากับสิ่งที่อยู่ตรงหน้าพวกเขา เพราะเราไม่มีผู้ไม่เชื่อในพระเป็นเจ้าในสนามเพลาะ (Trenches) ชายชาติทหารไม่ควรละอายใจที่จะกล่าวเช่นนี้ แม้ว่าพวกเขาไม่เคยสวดมนต์มาก่อนหน้านี้เลย แต่ที่นี่พวกเขาต่างก็สวดอ้อนวอนด้วยความบริสุทธิ์สุดใจ คำแถลงชุดนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนโหมดการคิด จากการคิดเชิงวิเคราะห์ให้อยู่ในโหมดการคิดเชิงสัญชาตญาณ ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อสมาธิได้รับการรบกวนจากความน่าสะพรึงกลัวของสงคราม แม้ว่าได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีเพียงใดก็ตาม

การคิดเชิงวิเคราะห์และศีลธรรมประเภทอันตวิทยา

จากการอภิปรายข้างต้น ทำให้ได้ข้อสรุปว่า ความคิดเชิงวิเคราะห์ไม่ได้เป็นวิธีการวิธีเดียวที่จะทำให้เข้าใจโลกหรือบรรลุความจริงได้ และการคิดโดยสัญชาตญาณนั้น ไม่ได้ปราศจากความน่าเชื่อถือทุกครั้งไป อีกทั้งการให้น้ำหนักความสำคัญกับการคิดเชิงวิเคราะห์มากไปสามารถนำมาซึ่งความรู้สึกคลางแคลงสงสัยในกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่มีอยู่เดิม ในแง่นี้ การเกิดขึ้นของข้อกำหนดศีลธรรมประเภทอันตวิทยา (Consequentialism) หรือการวินิจฉัยเชิงศีลธรรมที่เน้นพิจารณาผลการกระทำ นับว่าเป็นผลพวงโดยตรงแห่งการให้ความสำคัญการคิดประเภทนี้ ในขณะที่กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมประเภทกรณียธรรม (Deontological Morality) หรือกลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์ที่ไม่พิจารณาผลการกระทำนั้น ถูกพิจารณาให้เป็นกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการคิดเชิงสัญชาตญาณ โดยที่การกระทำที่ผิดศีลธรรมบางอย่างอาจจะถูกพิจารณาให้เป็นการกระทำที่ถูกศีลธรรมได้ เมื่อพิจารณาผ่านกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมแบบอันตวิทยา

Alexander & Moore (2020) ได้อธิบายข้อแตกต่างระหว่างวิธีการวินิจฉัยทางศีลธรรมทั้งสองประเภทเอาไว้ว่า ศัลยแพทย์คนหนึ่งสามารถคร่าชีวิตของผู้ป่วยคนหนึ่งได้ หากการตายของเขาเป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยอีกห้าคนมีชีวิตรอดด้วยข้อวินิจฉัยที่ว่า จำนวนผู้ตายน้อยกว่าย่อมดีกว่าจำนวนผู้ตายที่มากกว่าเสมอ สอดคล้องกับกรณีของชายคนหนึ่งที่มีเพศสัมพันธ์กับไก่สดแช่แข็ง (Citizen Witness, 2022) แม้ว่าชายคนนี้ สามารถบรรลุประโยชน์สำคัญอยู่หลายประการ เช่น สำเร็จความใคร่ ประหยัดงบประมาณ และอาจจะได้รับการยอมรับจากสังคมภายหลังจากที่เขาเอาไก่ตัวนี้ไปประกอบอาหารและเชิญชวนเพื่อนสนิทมิตรสหายมารับประทานร่วมกัน แต่ในขณะเดียวกัน สำหรับคนที่มีศีลธรรมแบบกรณียธรรมแล้ว การกระทำดังกล่าวนี้เป็นความวิปริตน่าขยะแขยง อนาจาร และผิดศีลธรรมอย่างมาก และเป็นที่น่าสนใจว่า ผู้ที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์ส่วนใหญ่สามารถพบได้ในหมู่ผู้ที่ได้รับการศึกษาในแบบโลกตะวันตก ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามฐานรากของศีลธรรม (Copson, 2018) โดยจะเห็นได้ว่า นักคิดฆราวาสนิยมและนักวิทยาศาสตร์ชั้นแนวหน้าของโลก ไม่มีข้อคัดค้านทางศีลธรรมแต่ประการใดต่อการร่วมประเวณีระหว่างพี่น้อง (Pangburn, 2019)

สรุป

การพิจารณาความเชื่อในมิติเหนือธรรมชาติและพระเป็นเจ้าให้เป็นองค์ประกอบร่วมเชิงสัญชาตญาณที่มนุษย์มีมาแต่กำเนิด นับว่าเป็นจุดริเริ่มสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันให้กับทั้งศาสนาและปรัชญา เพื่อใช้ในการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เนื่องจาก ความเชื่อชุดนี้เป็นฐานรากหลักให้กับสามัญสำนึกทางศีลธรรมแบบปรวิสัย ซึ่งมีผลโดยตรงกับการยึดมั่นในจริยศาสตร์เชิงกรณียธรรม ในทางตรงกันข้าม หากการคิดเชิงสัญชาตญาณถูกลดความสำคัญลง และแทนที่ด้วยการคิดเชิงวิเคราะห์แล้ว นอกจากจะนำมาซึ่งกรอบคิดแห่งการลดสถานะพระเป็นเจ้าลงเป็น “พระเป็นเจ้าแห่งช่องว่าง” แล้ว ยังมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับการปฏิเสธสามัญสำนึกทางศีลธรรมแบบปรวิสัยด้วย (ผ่านกระบวนการศึกษาแบบฆราวาสนิยมตะวันตก)

กล่าวโดยสรุป กระบวนการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ชนิดที่ละเลยทักษะการคิดเชิงสัญชาตญาณและให้ความสำคัญกับการบ่มเพาะทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นกระบวนการที่พยายามเปิดช่องให้เกิดการปฏิเสธสัญชาตญาณสำคัญอื่น ๆ ที่ถูกพิจารณาให้เป็นรากฐานสำคัญของความเป็นมนุษย์ เช่น การปฏิเสธพระเป็นเจ้า การปฏิเสธศีลธรรมแบบปรวิสัย และกฎเกณฑ์การพิจารณาศีลธรรมแบบกรณียธรรม และดังนั้น กระบวนการปลูกฝังธรรมชาติความเป็นมนุษย์ประเภทนี้ จึงนำไปสู่การทำลายธรรมชาติความเป็นมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์. (2560). *สุขภาพทางปัญญา: จิตวิญญาณศาสนาและความเป็นมนุษย์*. นนทบุรี: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.

Adkins, A. W. H. (2022). *Greek religion. Encyclopædia Britannica*. Retrieved November 21, 2022, from https://www.britannica.com/topic/Greek-religion

Alexander, L., & Moore, M. (2020). *Deontological ethics. Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved October 26, 2022, from www.plato.stanford.com

Britannica. (2016). *Human nature. Encyclopædia Britannica*. Retrieved February 6, 2023, from https://www.britannica.com/topic/human-nature

Brown, T. (2022). *Taoism National Geographic Society*. Retrieved November 15, 2022, from https://education.nationalgeographic.org/resource/taoism

Citizen Witness. (2022). *Disgusting! man caught shagging a dead chicken*. Retrieved October 27, 2022, from https://citizenwitness.co.ke

Copson, A. (2018). *The ethics of education in the secular state. Philosophy Now: a magazine of ideas*. Retrieved October 27, 2022, from https://philosophynow.org/issues/129/

Craig, W. L. (2008). *Reasonable Faith: Christian Truth and Apologetics Wheaton*. Illinois: Crossway Books.

Goroncy, J. (2008). *In the Beginning: An Interview with Olivera Petrovich*. Retrieved October 9, 2022, from https://paternallife.wordpress.com/

Gritz, J. R. (2005). *Wired for creationism? The Atlantic*. Retrieved November 15, 2022, from https://www.theatlantic.com/magazine/archive/

Hackett, C., & McClendon, D. (2020). *Christians remain world's largest religious group, but they are declining in Europe. Pew Research Center*. Retrieved October 26, 2022, from https://www.pewresearch.org

Hill, E. R. (2011). *Can Religious-Based Ethics Play a Role in Development*. Retrieved October 26, 2022, from http://www.inquiriesjournal.com/a?id=567

Hull, D. L. (1986). *On Human Nature. PSA: Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association*. Retrieved October 26, 2022, from https://shorturl.asia/oW3Y7

Hunter, E. A. (2018). *Who is the god of confucianism? Synonym*. Retrieved November 15, 2022, from https://classroom.synonym.com/who

Hutson, M. (2020). *8 truths about intuition. Psychology Today*. Retrieved February 6, 2023, from www.psychologytoday.com/intl/articles/

Jeste, D. V. & LaFee, S. (2020). *Wiser: The scientific roots of wisdom, compassion, and what makes Us good*. Colorado: Sounds True.

Lehrer, K. (2006). *The Epistemology of Testimony*. Retrieved February 6, 2023, from https://shorturl.asia/DALIH

Martel, Y. (2001). *Life of pi*. New York: Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.

Marx, K. (1975). *Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Law: Introduction in Marx and Engels Collected Works* (Volume 3). Moscow: Progress Publishers.

McCrea S. M. (2010). Intuition, insight, and the right hemisphere: Emergence of higher sociocognitive functions. P*sychology research and behavior management*, 3, 1–39.

McMyler, B. (2011). *Testimony, Truth and Authority*. Oxford: Oxford University Press.

Needham, A. & Baillargeon, R. (1993). Intuitions about support in 4.5-month-old infants. *Cognition*, 47(2), 121–148.

Oesterdiekhoff, G. (2011). *The key to disclose the riddle of history*. Norderstedt: Bod.

Pangburn. (2019). *Incest in Human Nature - Richard Dawkins, Sam Harris & Matt Dillahunty discuss*. Retrieved December 2, 2022, from www.youtube.com/watch?v=MVOvLe3MjwA

Parselle, C. B. (2005). *Analytical/intuitive thinking*. Retrieved October 26, 2022, from https://www.mediate.com/analytical-intuitive-thinking

Paulson, S. (2011). *The Flying Spaghetti Monster*. Retrieved October 15, 2022, from https://www.salon.com/2006/10/13/dawkins

Pennycook, G., et al. (2015). Everyday consequences of analytic thinking. *Current Directions in Psychological Science*, 24(6), 425–432.

Petrovich, O. (2018). *Natural-Theological Understanding from Childhood to Adulthood*. London: Routledge.

Pew Research Center. (2022). *The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050*. Retrieved October 20, 2022, from www.pewresearch.org/religion/2015/04/02/religious-projections

Pine, R. C. (1989). *Science and the human prospect*. California: Wadsworth Publishing Group.

Pretz, J. E. (2008). Intuition versus analysis: Strategy and experience in complex everyday problem-solving. *Memory & Cognition*, 36(3), 554–566.

Rusou, Z., et al. (2013). Pitting intuitive and analytical thinking against each other: The case of transitivity. *Psychonomic Bulletin & Review*, 20(3), 608–614.

Sahgal, N., et al. (2022). *Pew Research Center's Religion & Public Life Project*. Retrieved October 27, 2022, from www.pewresearch.org

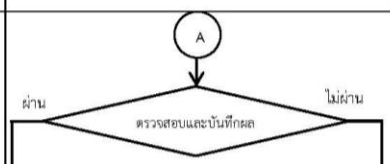
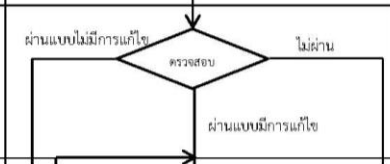
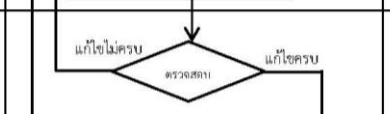
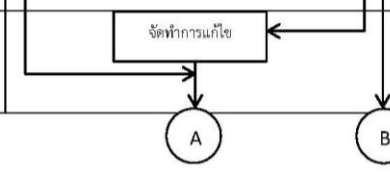
Sober, E. (2010). Empiricism. In Psillos, S., & Curd, M. *The Routledge Companion to Philosophy of Science*. (pp. 137-138). New York: Routledge.

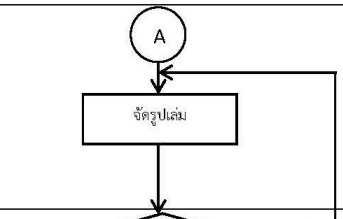
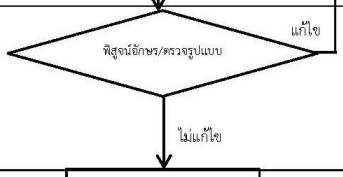
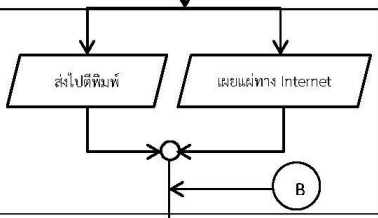
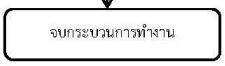
Walshe, M. (1995). *The Long Discourse of the Buddha*. Kandy: Buddhist Publication Society.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ขั้นตอน	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
1	เริ่มกระบวนการทำงาน			
2	รับบทความ/ วิจัย,วิชาการ	ตลอดปี	บทความเข้าสู่ระบบ Internet (Thaijo)	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
3	ไม่ผ่าน ตรวจเนื้อหา/รูปแบบ ผ่าน	3 วัน	- พิจารณาเนื้อหา และรูปแบบของบทความเบื้องต้น - เมื่อมีการแก้ไขเบื้องต้น ได้ส่ง Template ของวารสารไปให้ผู้เขียน - ถ้าผ่าน ไปขั้นตอนที่ 3 - ถ้าไม่ผ่าน กลับไปขั้นตอนที่ 1	- ผู้ดูแลบทความ
4	นำบทความเข้าสู่ระบบ Thaijo	1-3 วัน	- นำบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ	- ผู้เขียนบทความ - ผู้ดูแลบทความ
5	มอบหมายผู้ดูแลบทความในระบบ	1 วัน	- แต่งตั้งผู้ดูแลบทความ เพื่อรับผิดชอบขั้นตอนการทำงานของบทความในระบบ Thaijo	- บรรณาธิการ - หัวหน้ากองบรรณาธิการ
6	คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ	1 วัน	- แต่งตั้งผู้ทรงวุฒิพิจารณาบทความ โดยเลือกผู้ทรงที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาของบทความ - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกพิจารณา - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายในพิจารณาโดยไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
7	ไม่รับพิจารณา ติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิ รับพิจารณา	1-2 วัน	- ติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาบทความ - ถ้าไม่รับพิจารณา กลับไปขั้นตอนที่ 6 - ถ้ารับพิจารณา ไปขั้นตอนที่ 8	- ผู้ดูแลบทความ
8	ส่งบทความให้กับผู้ทรงวุฒิ	1 วัน	- จัดเตรียมบทความ ลบชื่อผู้เขียนบทความ - จัดเตรียมแบบประเมินตามประเภทบทความ - ส่งบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิในระบบ Thaijo หรือตามช่องทางต่างๆ เช่น โทรศัพท์, E-mail,Line,Facefook เป็นต้น	- ผู้ดูแลบทความ
9	ประเมินบทความ A	15 วัน	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความตามเงื่อนไขและส่งกลับคืนกองบรรณาธิการตามระยะเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาผ่านระบบ หรือพิจารณาผ่าน PDF Print Out หรือไฟล์ Words	- ผู้ดูแลบทความ

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
10		1 วัน	ตรวจสอบความเรียบร้อยและความถูกต้องของการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ และทำการบันทึกลงในระบบ - ถ้าบทความผ่าน ไปขั้นตอนที่ 11 เพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ทรงวุฒิ - ถ้าบทความไม่ผ่าน ไปขั้นตอนที่ 11 เพื่อกองบรรณาธิการพิจารณาต่อไป	- ผู้ดูแลบทความ
11		7 วัน	- รวบรวมผลการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ **กรณีบทความผ่านการประเมิน** - แสกนไฟล์ต้นฉบับผลการพิจารณาจากผู้ทรงวุฒิจัดเก็บในฐานข้อมูล **กรณีบทความไม่ผ่านการประเมิน** - ส่งบทความให้กองบรรณาธิการพิจารณา	- ผู้ดูแลบทความ
12		1 วัน	ตรวจสอบความถูกต้องและเรียบร้อยของบทความ - ถ้าผ่านแบบไม่มีการแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 16 - ถ้าผ่านแบบมีการแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 13 - ถ้าไม่ผ่าน ไปขั้นตอนที่ 22	- ผู้ดูแลบทความ
13		7 วัน	- ส่งไฟล์ข้อคิดเห็นของผู้ทรงวุฒิให้ผู้เขียนได้ดำเนินการแก้ไขบทความ	- ผู้ดูแลบทความ
14		1-5 วัน	- ผู้เขียนแก้ไขบทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งกลับให้กองบรรณาธิการผ่านระบบ	- ผู้ดูแลบทความ
15		1 วัน	- ตรวจสอบความถูกต้อง - ถ้าแก้ไขไม่ครบตามผู้ทรงคุณวุฒิ ไปขั้นตอนที่ 13 - ถ้าแก้ไขครบตามผู้ทรงคุณวุฒิ ไปขั้นตอนที่ 16	- ผู้ดูแลบทความ
16		1-2 วัน	- ออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ เพื่อยืนยันการรับตีพิมพ์ โดยมีเงื่อนไขการออกหนังสือตอบรับต้องหลังจากชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์แล้วเท่านั้น	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
17		1 วัน	- กองบรรณาธิการตรวจสอบความควบถ้วนของการแก้ไข - ถ้ามีการแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 18 - ถ้าไม่มีการแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 19	- ผู้ดูแลบทความ
18		1 วัน	กองบรรณาธิการทำการแก้ไขเนื้อหาและรูปแบบของบทความให้ควบถ้วน	- ผู้ดูแลบทความ

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
19		3 วัน	จัดรูปเล่มตามรูปแบบของวารสารกำหนด	- ฝ่ายจัดรูปแบบ
20		2 วัน	ตรวจอ่านบทความ พิสูจน์อักษร ตรวจสอบรูปแบบให้เป็นไปตามวารสาร - ถ้ามีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 19 - ถ้าไม่มีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 21	- ผู้ดูแลบทความ - กองบรรณาธิการ - ฝ่ายพิสูจน์อักษร
21		1 วัน	- ส่งไฟล์รูปเล่มที่สมบูรณ์ให้โรงพิมพ์ - อัพบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ - จัดรูปหน้าปกของแต่ละฉบับ	- โรงพิมพ์ - ผู้ดูแลบทความ - ฝ่ายจัดรูปเล่ม
22		1 วัน	- แจ้งผู้เขียนกรณียกเลิกการตีพิมพ์บทความ (Reject) - แจ้งผู้เขียนกรณีตีพิมพ์ผ่านระบบ Thaijo และ E-mail.	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ - ระบบ Thaijo (Auto)
23				

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่อง**ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (องฺ.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิติวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//*ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.*//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//*ชื่อหนังสือ*//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy.* Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง.//(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม.* (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//*ชื่อวารสาร,*//ปีที่(ฉบับที่),//เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน/*ชื่อสารานุกรม*//(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน).//ชื่อบทความ.//*ชื่อหนังสือพิมพ์*,//เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//*ชื่อวิทยานิพนธ์*//(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//*ชื่อเรื่อง*//(รายงานผลการวิจัย).//สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).//ตำแหน่ง//[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).//*ชื่อเรื่อง*.//สืบค้น วัน เดือน ปี,//จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.//(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ).//*ราชกิจจานุเบกษา.//*เล่ม ตอน.//หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.//(ปีพิมพ์, วัน เดือน).//ชื่อบทความ.//*ชื่อหนังสือพิมพ์.//*น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. *ไทยรัฐ*. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

James, C. (2013). *Office markets & public policy.* Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1. ..... 2. ..... and 3. ..... Populations and sample, research tools, Data collection, Data analysis, Statistics used for data analysis. Findings were as follows: (present only the most interesting research findings) .....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions .....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation .....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords:3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความวิชาการ

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt)

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

Content (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.